ŞEYH HAMD B. ALÎ B. ATÎK

Kitabu't Tevhid

(İBTÂLU'T-TENDÎD)

Şerhi

إِبْطَالُ التَّنْدِيدِ

بِاخْتِصَارِ شَرْحِ كِتَابِ التَّوْحِيدِ

neda YAYINLARI

بسم الله الرحمن الرحيم

NEDÂ

Yayın No: 81

Kitabın Özgün Adı: إبطال التنديد باختصار شرح كتاب التوحيد

Kitabın Adı: *Kitabu't Tevhid (İbtâlu't Tendid) Şerhi*

Müellif: *Hamd b. Alî b. Muhammed Atîk*

Tercüme: *İbrahim Gadban*

Tashih & Redakte: *Abdullah YILDIRIM*

Kapak Tasarım: *Ebyar TURAB*

Baskı: *Step Ajans Matbaa Ltd. Şti. Göztepe Mah. Bosna Cd. No:11 Bağcılar/İSTANBUL - Tel: 0 212 446 88 46*

Matbaa Sertifika No: *45522*

Baskı Tarihi: *Haziran/2022*

ISBN No: *978-605-73323-0-1*

Genel Dağıtım

İLMİHAL KİTABEVİ

Şükran Mh. Başarali Cad. No:6
Rampalı Çarşı No:12 Meram/KONYA

Tel: 0 332 350 4687

0 541 834 0273

www.ilmihalkitabevi.com

İBTÂLU'T-TENDÎD

-Kitabu't-Tevhîd Şerhi-

Hamd b. Ali b. Muhammed b. Atîk

✡ HUTBETÜ'L-HÂCE ✡

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِاللهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللهُ فَلاَ مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلاَ هَادِيَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلاَ تَمُوتُنَّ إِلاَّ وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ

يَاأَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيراً وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيباً

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللهَ وَقُولُوا قَوْلاً سَدِيداً يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِعِ اللهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزاً عَظِيماً

أَمَّا بَعْدُ : فَإِنَّ أَصْدَقَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللهِ وَخَيْرَ الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ (صلي الله عليه وسلم) وَشَرَّ الأُمُورِ مُحْدَثَاتُهَا وَكُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٍ وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلاَلَةٍ وَكُلَّ ضَلاَلَةٍ فِي النَّارِ

Hamd, ezelden ebede dek yalnızca Allah'a özgüdür. O'nu över ve O'ndan Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i, O'nun ehli beytini ve sahabilerini rahmetiyle kuşatmasını dileriz. Allah *(subhanehu ve teala)* şöyle buyurmaktadır:

"Ey iman edenler! Allah'tan sakınılması gerektiği gibi sakının. Sizler, kesinlikle Müslüman olarak ölün." (Ali İmran, 102)

"Ey insanlar! Sizi tek bir nefisten yaratan, ondan eşini var eden ve o ikisinden birçok erkekler ve kadınlar vücuda getirip (dünyanın dört bir tarafına) yayan Rabbinizden (emir ve nehiylerine riayetsizlikten) sakının. Adını anarak birbirinizden dilekler dilediğiniz Allah'tan ve sıla-i rahmi kesmekten korkun. Hiç şüphesiz ki O, sizin üzerinize Rakîb'tir. (Nisa, 1)

"Ey iman edenler! Allah'tan (emir ve nehiylerine riayetsizlikten) sakının ve doğru olan sözü söyleyin ki Allah, yaptığınız amelleri kabul etsin ve günahlarınızı affetsin. Allah ve Resulüne itaat eden, elbette ki bütün büyük emel ve beklentilerini elde etmiştir." (Ahzab, 71)

Bütün hitap ve kitapların başında ifade edilmesi sünnet olan *"hamd ve salât"* fasılasını ifa ettikten sonra...

En doğru söz, Allah'ın kelamı ve en müstakim yol, Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in rehberlik ettiği yoldur. Yoldan saptıran en şerli şeyler, dinde sonradan çıkartılan şeylerdir. (Din adına başlı başına bir ibadet olması amacıyla) dinde sonradan çıkartılan her şey bidattir. Her bidat sapkınlıktır. Ve hiç şüphesiz ki, her sapkınlık azaba müstahaktır.

﴿ KİTAP HAKKINDA BİR HATIRLATMA ﴾

1- Bu kitap, akıcı romanlar gibi bir çırpıda ele alınıp okunacak bir kitap değildir. Çünkü bu kitap kelimenin tam anlamıyla bir *"ders kitabı"*dır ve her bölüm acele edilmeksizin, ağır ağır, dikkatle, anlayarak, üzerinde kafa yorarak, delillerini hıfz etmeye çalışarak ve -en önemlisi- içselleştirerek okunmalıdır. İşte o zaman kendisinden beklenen faydayı verir ve Tevhidin asıllarını kişinin kalbine perçinler.

2- Kitaptan en üst dereceden istifade edebilmek için tıpkı medrese usûlüyle Arapça öğrenenlerin uygulayageldikleri gibi, öncelikle metni dikkatle okumak, sonra da orada kapalı olan veya güzelce anlaşılmayan meseleleri şerhinden anlamaya çalışmak gerekir. Çünkü bu şerh *"kavluhu"* uslubuyla ele alınmıştır; o nedenle her metni tek tek incelemek ve anlamaya çalışmak gerekir. En sonunda da *"Bu Bölümden Öğrenilen Meseleler"* başlığıyla verilen ve metinden nelerin istifade edildiğini ince bir üslûpla ortaya koyan bölüm üzerinde düşünerek okumak icap eder. Böylesi bir okuma şüphe yok ki kitabı oldukça faideli bir hâle getirecektir.

3- Kitapta ara ara bazı kelimelerin Arapça açısından düzgün telaffuz edilmesi ve anlamlarının korunması için fethalı mı, kesralı mı yoksa dammeli mi olduğu ele alınmıştır. Hiç şüphesiz Türk okuyucu için böylesi bir gereksizdir ve kitabı anlamayı zorlaştırmaktan başka bir işe yaramaz. Ama meselenin her açıdan ele alınması ve bazı yerlerde daha iyi kavranması için bu bilgiler erbâbı için gereklidir. O nedenle Arapça bilmeyen kardeşlerimiz buraları okuduğunda *"Bu ne kardeşim! Biz Arap mıyız ki bize bu bilgiler veriliyor?"* dememeli, anlamasa bile bunu problem etmeksizin okumasını sürdürmelidir. Ta ki bu sayede istifadesi devam etsin ve faydalı hiçbir bilgi gözünden kaçmasın.

4- Bu kitap, kelimenin tam anlamıyla Tevhid'in anlatıldığı bir kitaptır. Ama okuyucunun da dikkatini çekeceği üzere içerisinde Allah'ın hâkimiyeti ve bununla alakalı şu an dünya gündeminde olan meseleler çok fazla zikredilmemiştir. Böyle olunca bazı kalbi marazlı ve art niyetli kimseler, tevhid ehli kardeşlerimizin sürekli gündemde tutmaya çalıştığı *"hâkimiyet meselesini"* sanki onların uydurduğu ve abarttığı bir

meseleymiş gibi değerlendirmekte, böyle dillendirmektedirler. Bu da tabii olarak avamın kafasını karıştırmakta ve onları şüphe içerisinde bırakmaktadır.

Evet, Kitabu't-Tevhid'de Allah'ın hâkimiyeti, O'nun yegâne kanun koyucu olduğu, insanların bu noktada asla bir yetki ve salahiyetinin olamayacağı (38. ve 39. Bölümlerin dışında) çok fazla ele alınmamıştır. Bu doğrudur; ama bunun sebebi, Muhammed b. Abdulvehhab'ın Allah'ın hâkimiyet ve kanun koyucu oluşunda bugünün demokratları gibi düşünmesinden değil, kendi döneminde yaşayan insanların bu konuda bugünküler gibi çok fazla problemi olmayışındandır. Veya şöyle de diyebiliriz: Onun yaşadığı dönemde yaygın olan şirk, Allah'ın hâkimiyet ve kanun koyucu olması noktasında değil, kabirlerden yardım dileme ve kendilerine "veli" denilen insanlara Allah'ın bazı özelliklerini yakıştırma noktasında idi. O nedenle de Muhammed b. Abdulvehhab *(rahimehullah)* bu eserinde daha çok o konular üzerinde durdu ve insanların bu alandaki eksikliğini gidermeye çalıştı.

Burası oldukça önemli ve dikkatle ele alınması gereken bir noktadır. Bunu böyle bilmek gerekir; aksi halde kendi döneminde "Tevhid İmamı" olarak değerlendirilen bir insanı yanlış anlamak kaçınılmazdır.

Nitekim bazıları -endişe ettiğimiz üzere- onu yanlış anlamışlar, her ne kadar kabir şirkinde net bir fikre sahip olsalar da Allah'ın hâkimiyeti ve o kapsama giren tevhid meselelerinde farklı bir mecraya kaymışlardır. Şeyh'in kitaplarını tercüme ettirip bastıkları ve kendisini onun davetine nispet ettikleri halde böyle olmaları gerçekten çok üzücü ve bir o kadar da hayret vericidir.

Kaldı ki Muhammed b. Abdulvehhab *(rahimehullah)*'ın başka eser ve risalelerini gözden geçirenler, onun bu konuda da son derece net bir çizgiye sahip olduğunu görürler.

Rabbim bu eseri hazırlayanlara da okuyanlara da bu eseri faydalı kılsın ve onu hidayetlere ve dini doğru anlamaya vesile eylesin. *(Allahumme âmin)*

﴿ MUHAMMED B. ABDULVEHHAB'IN HAYATI ﴾

Şeyh Muhammed b. Abdulvehhab *(rahimehullah)*'ın asıl adı *"Muhammed b. Abdulvehhab b. Süleyman b. Ali et-Temimî el-Hanbelî"*dir. Hicri 1115, Miladi 1703 yılında Riyad şehrinin kuzeyinde bulunan *"Uyeyne"* beldesinde doğmuştur. Babası Abdulvehhab b. Süleyman, Hanbelî âlimlerinden olup aynı zamanda yaşadığı bölgenin kâdısı konumunda idi. Kur'ân ve temel ilimler konusunda ilk eğitimini babasından aldı ve on yaşına gelmeden Kur'ân-ı Kerim'i ezberledi. Babasından Hanbelî fıkhı, tefsir ve hadis ilimleri üzerine dersler aldı. Babası ve dedesinden Hanbelî fıkhını İmam Ahmed'e ulaşan senedleriyle birlikte öğrendi.

Hacca gitti, sonra Medine'yi ziyaret etti. Orada şeyh Abdullah b. İbrahim'den ve Muhammed Hayyat es-Sindî'den ilim tahsil etti. Basra ve Şam'ı ziyaret etti ve oradaki büyük âlimlerden de ilim aldı. İlimde derinleştiği, ilmi konuları münazara ve müzakere ettiği, Tevhid'e ve Sünnet'e sımsıkı sarılmaya davete başladığı yer de Basra olmuştur. O hiçbir kınayıcının kınamasından korkmadan davetine başladığında şirk ve bidat ehli olan kimseler bundan rahatsız oldular ve onu türlü eziyetlere maruz bıraktılar. Bu sebepten dolayı Şeyh, Basra'dan ayrılmak zorunda kaldı.

Daha sonra İhsâ'ya, oradan da babasının beldesi olan Hureymila'ya geldi ve davetine devam etti. Belli bir süre sonra daveti iyice yayılmaya başladı. Necd bölgesi denilen ve çoğunlukla bedevilerin yaşadığı bu bölgede yolkesicilik, yağmacılık ve gasp oldukça yaygındı. Şeyh'in ikazları doğrultusunda Allah *(subhanehu ve teâlâ)*'nın hudutları uygulanmaya başlayınca bu kimseler rahatsız oldu ve emirleri de yanlarına alarak Şeyh'in üzerinde baskı kurdular. Bu baskılar sonucunda Şeyh bu bölgeyi de terk etmek zorunda kaldı.

Daha sonra Uyeyne'ye yerleşti, orada da aynı şeylerle karşılaşınca Dır'ıyye denilen bölgeye geçti ve vefatına kadar orada davetine devam etti.

Birçok eziyete maruz kaldıktan sonra Allah *(subhanehu ve teâlâ)*'nın yardımı geldi, müceddid ve ıslahatçı diye anılmaya başlandı. Allah ona

geniş bir rahmet ile merhamet etsin ve onu cennetine koysun Şeyh, hicri 1206 yılının Zilkade ayında, arkasında bu salih ameli bırakarak Rabbine intikal etti.

Şeyh'in eserlerinden bazıları şunlardır:

Kitabu't-Tevhid,

Mesâilu'l-Cahiliyye [1]

Muhtasaru Sîreti'r-Rasul [2]

Muhtasaru Zâdil-Meâd [3]

Fadlu'l-İslam,

Usûlu'l-İman,

Âdabu'l-Meşyi İle's-Salât

el-Kebâir

Mufîdu'l-Mustefîd

** Keşfu'ş-Şubuhât (Şüphelerin Giderilmesi),*

** el-Usûlu's-Selâse (Üç Temel Esas),*

** el-Kavâidu'l-Erbea (Dört Kaide),*

** Ma'ne't-Tağut (Tağutun Manası)*

** er-Risâletu'l-Mufîde (Faydalı Risale)* [4]

Şeyhe ait daha pekçok eser bulunmaktadır. Bu eserlere *"ed-Dureru's-Seniyye"* adlı külliyattan ulaşmak mümkündür.

---

[1] Yayınevimiz tarafından *"Cahiliye Toplumunun Özellikleri"* ismiyle yayınlanmıştır.

[2] Yayınevimiz tarafından tercüme edilmiş ve çok yakında yayınlanacaktır inşallah.

[3] Yayınevimiz tarafından tercüme edilmiş ve yayınlanmıştır.

[4] Başında "*" işareti olan risaleler ve tevhide dair daha birçok risale, yayınevimiz tarafından yayınlanan Tevhid Risaleleri1-2-3-4 adlı eserlerde mevcuttur.

﴿ ŞEYH HAMD B. ALİ B. ATİK'İN HAYATI ﴾

-Allah Bizi de Onu da Ateşten Âzad Eylesin-

Şeyh Hamd b. Ali b. Atik *(rahimehullah)*, âlim, (ilmiyle) âmil, takvalı ve zühd sahibi birisidir. (Tam adı) Hamd b. Ali b. Atik b. Râşid b. Hümeyda'dır.

Hicri 1227 yılında Zülfa beldesinde dünyaya gelmiş, orada büyümüştür. Küçük yaşlarda Kur'ân eğitimi almış, ilim talebine girişmiştir. İlim tahsili için yolculuklarda bulunmuş ve Necd ulemasından -özellikle de onların en değerlerinden birisi olan Şeyhulislam Muhammed b. Abdülvehhab'ın (torunu), ikinci müceddit Abdurrahman b. Hasan'den- ilim tahsil etmiştir.

Necd ulemasından birçoğu da kendisinden ilim almıştır. Şeyh Abdüllatif'in oğlu Allame Abdullah, Allame Süleyman b. Sehman ve onun oğulları değerli âlim Şeyh S'ad, Şeyh Abdülaziz, Şeyh Abdullah, Şeyh Abdüllatif ve Şeyh İshak bunların en meşhurlarındandır.

Hamd b. Atik *(rahimehullah)*, cömertliği, takvası ve ibadete düşkünlüğü ile meşhurdu. İyiliği emredip kötülükten nehyederdi. Allah yolunda hiçbir kınayıcının kınamasından korkmazdı. Kendi zamanında Necd bölgesinde büyük bir fitne vuku bulmuştu ki, o fitnede insanların en sabırlısı, kılıcı ve dili ile en iyi cihad edeni olmuştu. O fitnede cihada teşvik etmekten bir an olsun geri durmadı.

Kendisi ile Şeyh Abdurrahman'ın oğlu Allame Abdullatif arasında meşhur yazışmaları vardır ki, bunların birçoğu "Mecmuatu'r-Resâil"de mevcuttur.

İmam Faysal *(rahimehullah)* onu, (Riyad şehrindeki) el-Harc bölgesinin meşhur köyü olan "Dilem"in yargı makamına atadı. Sonra Havte Beni Temim (ilçesin)'in meşhur köy olan" el-Hulve"ye, oradan da "el-Eflac"a gönderdi. Şeyh, vefat ettiği yıl olan H. 1301 yılına dek orada ikamet etti.

Şeyh'in çok faydalı eserleri vardır.

۞ (Elinizdeki eser olan) *İbtâlu't-Tendîd,*

۞ *Beyânu'n-Necâti ve'l-Fikâk min Muvâlâti'l-Murteddîne ve Ehli'l-İşrâk,* [5]

۞ *el-Farku'l-Mubîn Beyne Mezhebi's-Selefi ve'bni's-Seb'în,* bu eserlerden bazılarıdır.

Yine, yaklaşık 16 sayfa civarında İbn-i Daîc'in, içerisinde kâfirlerin ve riddet imamlarının tezkiye edildiği, Müslümanlara sövüldüğü ve onların -dinini izhar etse bile- müşriklerin beldesinde ikamet eden bir kimseyi tekfir ettiği (iftirasının) bulunduğu risalesine yaptığı bir reddiyesi vardır.

Ve bunun haricinde de daha birçok risalesi mevcuttur.

Allah rahmet eylesin Şeyh, düşünmeden şiir söyleme yeteneğine sahip idi.

Allah kendisine göz aydınlığı olacak bir zürriyetle onu rızıklandırmıştı. Onlardan kimisi büyük bir âlim (olmuş), kimisi ise çok değerli ibadet ehli bir zâhid...

۞ Allame Şeyh S'ad,

۞ Âlim ve âbid Şeyh Abdülaziz,

۞ İlmiyle âmil olan Şeyh Abdullah,

۞ Takva sahibi Şeyh Abdüllatif,

۞ Zekâ sahibi Şeyh İshak,

۞ İbadet ehli ve takvalı olan Ali,

۞ Zühd ehli, âbid birisi olan İsmail,

۞ Çok çalışkan bir ilim talebesi olan Muhammed ve

۞ Cömertlik ve keremiyle meşhur olan Abdurrahman bunlardandır.

---

[5] Yayınevi tarafından *"Kurtuluşun Anahtarı"* ismiyle yayınlandı.

Birçok faydalı eserin sahibi olan Şeyh Süleyman b. Sehman *(rahimehullah)* onun için bir mersiye yazmıştır.

﴿ GİRİŞ ﴾

Hamd âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur. Allah, Muhammed *(aleyhisselam)*'a, O'nun Âl ve ashabına salât ü selâm eylesin.

Bu kitap -*Allah kendisine bol ecir versin ve hesapsızca onu cennetine girdirsin*- Şeyh Muhammed b. Abdulvehhab *(rahimehullah)*'ın tasnif etmiş olduğu *"Kitabu't-Tevhid"* üzerine yapılmış bir şerhtir.

Bu kitaptaki nakillerin ve zikredilen hadislerin çoğu, -*Allah kendisine rahmet etsin ve onu bağışlasın*- torunu Süleyman b. Abdullah'ın şerhinden alınmıştır. İşte bundan dolayı bu çalışmayı *"İbtalu't-Tendîd Bi'htisâri Şerhi Kitabi't-Tevhîd/ Kitabu't-Tevhid Şerhinin Özeti ile Şirkin Yok Edilmesi"* diye adlandırdım.

Şârih Süleyman b. Abdullah'ın (elimizde bulunan) nüshası, *"İçerisinde Allah'ın Zikri Geçen Bir Şeyle Alay Eden Kimse Bâbı"*nda son bulunmaktaydı. *"Kaderi İnkâr Eden Kimse"* bâbına kadar müsveddesi, daha sonra aslından alıntılanan ona ait bir kopyası bulundu. Sonra da Allah geri kalan kısmını tamamlamayı kolaylaştırdı.

Hamd ve minnet Allah'a aittir.

✿✿✿

«Allah'ın adıyla» Allah'ın manası *"el-ilah"* demektir. İbn Abbas *(radıyallâhu anhumâ)* şöyle demiştir: *"Allah, ulûhiyetin ve bütün yarattıklarının ubûdiyetinin (kulluklarının) sahibi demektir."*

Bunu İbn Cerîr ondan nakletmiştir.

Bazıları bu ismin Kur'ân'da 2360 yerde zikredildiğini söylemiştir.

«Rahman ve Rahim» İbn Abbas *(radıyallâhu anhumâ)* şöyle demiştir: "Bunlar biri diğerinden daha geniş rahmete delalet eden iki isimdir."

İbn Kayyım *(rahimehullah)* şöyle der: "Rahmân, Allah'ta kâim olan (her lahza O'nda var olan) bir vasfa delalet etmektedir. Rahîm ise, kendisine rahmet edilen kimseye rahmetin iliştiğine delalet eder. Dolayısıyla birincisi vasıf için, ikincisi fiil içindir.[6]

Birincisi rahmetin Allah'ın bir vasfı olduğuna delalet ederken, ikincisi O'nun (bu) rahmeti ile mahlûkatına merhamet ettiğini gösterir.

✪ EK BİR BİLGİ ✪

Bazı müteahhir âlimler, Rahmân ismini *"kemaliyle iyilik eden"*, Rahîm ismini ise, *"kemal mananın altında iyilik eden, iyilik etmeyi murad eden"* şeklinde tefsir ederek hataya düşmüşlerdir. Zira bu, batıl tevillere sapan bidatçi Cehmiye'nin yoludur.

Bunu Musannif'in torunu olan Şeyhimiz Abdurrahman b. Hasen ifade etmiştir.

«Kitabu't-Tevhid» İslam dini "Tevhid" diye adlandırılır; çünkü o, Allah'ın mülkünde ve fiillerinde tek olup hiçbir şeriki olmadığı, zâtında ve sıfatlarında bir olup hiçbir benzerinin bulunmadığı, ilahlığında ve kulluğu hak edişinde hiçbir ortağı olmadığı (esası) üzere kurulmuştur. İşte tüm nebi ve rasullerin Allah katından getirdikleri Tevhid bu üç kısma ayrılır. Bu kısımlardan her biri bir diğerini gerektirir ve asla birbirinden ayrılmazlar. Buna göre, her kim bu kısımlardan birisini yerine getirir de öbür kısmı yerine getirmezse, bu (aslında) onun o kısmı da hakkıyla ve kendisinden istenen şekil üzere yerine getirmediğindendir.

---

[6] Bir ismin Allah'ın vasfı mı yoksa fiili mi olduğunu bilmenin ölçüsü şudur: Eğer bir ismin muhtevası Allah'ın dilemesine bağlı olarak tecelli ediyorsa, o şey Allah'ın fiilidir. Yok, eğer dilediği zaman değil de her zaman o ismin muhtevası Allah'ta söz konusu oluyorsa, o zaman o Allah'ın bir vasfı sayılır. Buna göre **Rahman ismi** Allah ile birlikte hep var olduğu, hiçbir lahza O'ndan ayrılmadığı ve her an O'nun rahmet sahibi oluşunu gösterdiği için Allah'ın bir vasfı kabul edilir. **Rahîm ismi ise**, Allah'ın dilemesine bağlı olarak tecelli eder. Allah bazı kullarına bazı zamanlarda rahmet etmeyi murad eder. İşte bunu dilediği anda tecelli eden şey Allah'ın Rahim ismi ile olmuştur. O bakımdan Rahîm ismi Allah'ın bir fiili sayılır. İşte İbn Kayyım rahimehullah'ın vasıf ve fiil dediği şeyin anlamı budur. (Mütercim)

Sen istersen (Tevihid'in taksimatı hakkında) şöyle de diyebilirsin:

Tevhid iki kısımdır:

1-Marifet ve ispat tevhididir ki, bu (aynı zamanda) Rubûbiyet ve isim-sıfat tevhididir.

2-Talep ve kasıt tevhididir ki, bu (aynı zamanda) ulûhiyet ve ibadet tevhididir.

Bunu Şeyhulislam (İbn Teymiyye) ve İbn Kayyım zikretmiştir.

Rubûbiyet Tevhidine gelince[7], o: Allah'ın her şeyin Rabbi, yöneticisi, yaratıcısı, rızık vericisi olduğunu ikrâr etmek ve yine O'nun diriltен, öldüren, fayda ve zarar veren, sıkıntı anında duaya tek icabet eden olduğunu; yine bütün işlerin kendisine ait olduğunu, hayrın tamamının kendi elinde bulunduğunu kabul etmektir.

---

[7] Rubûbiyet Tevhidi, en belirgin ve en anlaşılır tanımıyla "Allah'ı, Allah'ın kendi fiillerinde birlemek" demektir Bunu daha iyi anlayabilmemiz için öncelikle şunu bilmemiz gerekmektedir: Allah Teâlâ'nın:

-Yaratma,

-Rızıklandırma,

-Öldürme,

-Diriltme ve

-Hüküm koyma...

gibi bir takım fiilleri vardır. Bir kimsenin bu fiillerde Allah'ı bir kabul etmesine "Rubûbiyette Tevhid" denir.

Kul, Allah'a ait olan böylesi fiilleri kabul ettiğinde, yani yaratıcı, rızık verici, öldüren, diriltен, hüküm koyan... olarak O'nu benimsediğinde Rubûbiyet Tevhidini gerçekleştirmiş ve Allah'ı "Rab" olarak kabul etmiş olur.

Musannifin de biraz sonra ifade edeceği üzere şirk ehli, genel olarak bazı anlamlarıyla tevhidin bu kısmını kabul etmiştir. Rabbimiz şöyle buyurur:

"Andolsun, onlara (müşriklere): 'Göklerle yeri kim yarattı?' diye sorsan, onlar elbette: 'Allah' diyeceklerdir." (Lokman, 25)

"De ki: Size gökten ve yerden rızk veren kimdir? Yahut o gözlere ve kulaklara sahip olan kimdir? Ölüden diriyi, diriden de ölüyü çıkaran kimdir? İşleri yerince kim yönetiyor?' Onlar hemen 'Allah' diyeceklerdir. De ki: O halde *(O'na isyan etmekten)* ***korkup sakınmaz mısınız?"*** (Yunus, 31) (Mütercim)

Kadere iman da bu kısma dâhildir.

İsim ve Sıfat Tevhidine gelince[8], o da: Allah'ın her şeye kâdir olduğunu, her şeyi bildiğini, duyup gördüğünü, kendisini uyumanın ve

[8] İsim ve Sıfat Tevhidi, Allah'ın Kur'ân ve Sünnet yoluyla kendisi için var olduğunu bildirdiği tüm isim ve sıfatları kabul etmek ve bunlar içinde Allah'a has olanlarda Allah'ı birlemek demektir. Bilindiği üzere, Kur'ân'da ve Peygamberimizin hadislerinde Allah (*azze ve celle*)'nin bazı isim ve sıfatlarından söz edilmektedir.

• Allah'ın isimleri "el-Esmau'l-Hüsnâ" veya "Esmâ-i Hüsnâ" diye tabir ettiğimiz en güzel isimlerden oluşmaktadır. Bunlar çok olmakla birlikte içlerinden 99 tanesi bize bildirilmiştir. Bir Müslüman, bunları layıkıyla kabul etmeli ve bunlar içerisinde Allah'ın birlenmesi gereken isimlerinde Allah'ı birlemelidir.

• Allah'ın sıfatlarına gelince; bunlar Allah'ın kendisi için ispat ettiği vasıflarıdır. Örneğin elinin, yüzünün olması, kızması, sevmesi, Arş'a istiva etmesi ve bunlara benzer vasıflarıdır.

Bir Müslümanın, te'vile ve tahrife kaçmaksızın tüm bu vasıfları Allah'a layık olduğu şekliyle kabul etmesi ve bunlara olduğu gibi iman etmesi zorunludur. Çünkü Sahabe ve onlardan sonra gelen sâlih insanlar buna böyle inanmışlar, bidatçi fırkaların yaptığı gibi onları tevil ve tahrife sapmamışlardır.

Bazı insanlar: "Eğer biz bunları olduğu şekil üzere kabul edersek o zaman Allah'ı yarattığı varlıklara benzetmiş oluruz" diyerek bu sıfatları reddetmekte ve onları Allah'a yakıştığını düşündükleri manalarla tevil etmektedirler. Örneğin Allah'ın "el" vasfını "güç ve kudret" manasıyla, "yüz" vasfını da "rızası" ile tevil etmekte, bunların aslında bu anlamlara geldiğini söylemekteler. Böylesi bir tutum, Sahabenin ve onların yolundan giden âlimlerin benimsediği ve onayladığı bir tutum değildir. Zira bunda Allah'ın var dediğine yok demek sõz konusudur. Bu -Allah korusun- beraberinde inkâr tehlikesini de getirir. O nedenle Selef-i Salihîn, bu tür te'villerden sakınmış ve Allah'ı, Allah'ın bildirdiği şekilde kabul etmişlerdir. Bu gerçekten de en selametli ve en doğru yoldur.

Biz de tıpkı Selefimizin dediği gibi diyor ve bu sıfatları olduğu şekil üzere kabul ediyoruz. Olası benzeme ve benzetme iddialarını da Şûra Suresinin 11. âyeti ile reddediyoruz. Rabbimiz o ayetinde şöyle buyurmaktadır:

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ

"Hiçbir şey O'nun benzeri değildir"

Allah'ın eli vardır; ama bizim elimiz gibi değildir.

Allah kızar; ama kızması bizim kızmamız gibi değildir.

Allah sever; lakin bizim sevmemiz gibi değil...

Bir keresinde İmam Malik *rahmetullahi aleyh*'e ***"Rahman Arş'a istivâ etti"*** *(Taha, 5)* âyetinde geçen "istivâ"nın nasıl olduğu hakkında soru sorulmuştu. İmam Mâlik bu soruya şöyle cevap verdi: *"İstivâ bilinen bir şeydir. Keyfiyeti/nasıllığı ise meçhuldür. Ona iman etmek farz, hakkında soru sormak ise bid'attır."*

uyuklamanın tutmadı Hay ve Kayyum olduğunu ikrar etmek; Kitap ve Sünnette sâbit olan isim ve sıfatlara inanmak, bunları hakikati üzere kabul etmektir. Allah Teâlâ, herhangi bir tahrif, ta'til, tekyîf ve temsîl olmaksızın bunlarla nitelendirilir. Ne zatında ne sıfatlarında ne de fiillerinde hiçbir şey Allah'a benzemez.

Birincisine (yani Rubûbiyet Tevhidine) gelince; Müşrikler bunu kabul etmiştir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurur:

"De ki: Size gökten ve yerden rızk veren kimdir? Yahut o gözlere ve kulaklara sahip olan kimdir? Ölüden diriyi, diriden de ölüyü çıkaran kimdir? İşleri yerince kim yönetiyor?' Onlar hemen 'Allah' diyeceklerdir. De ki: O halde *(O'na isyan etmekten)* ***korkup sakınmaz mısınız?"*** (Yûnus, 31)

Ve buna benzer ayetler...

İkincisine (yani İsim ve Sıfat Tevhidine) gelince; her ne kadar içlerinden bazıları cahilce ve inat ederek onun bir kısmını inkâr etse de müşrikler bunu bir cins olarak (genel manada) kabul etmektedirler.

Üçüncüye gelince; o da *"Ulûhiyet Tevhidi"*dir.[9] Ulûhiyet Tevhidi: Sevgi, korku, recâ, tevekkül, dua ve zâhiri ve bâtını ile her türlü ibadeti

---

Aslına bakılırsa İmam Mâlik *rahmetullahi aleyh* bu sözüyle sıfatlar hakkında takınmamız gereken tavrı bize öğretmiştir. (Mütercim)

[9] Ulûhiyet Tevhidi en belirgin ve en anlaşılır tanımıyla "Kulun kendine ait fiilleriyle Allah'ı birlemesi" demektir Bunu daha iyi anlayabilmemiz için şunu bilmemiz gerekmektedir: insanoğlunun:

-Dua,
-Yardım isteme,
-Secde,
-Korku,
-Ümit...

gibi ibadet anlamında bazı fiil ve eylemleri vardır. İnsan bu fiillerini istediği herhangi bir ilaha yapabilir. Ama mü'min olabilmesi için bunları yalnızca ve yalnızca Allah'a sunması gerekir. Eğer bunları yalnızca Allah'a sunarsa, o zaman ibadette Allah'ı birlemiş ve Ulûhiyet Tevhidini gerçekleştirmiş olur. Yok, eğer bu ve benzeri ibadet türlerini Allah'tan başka herhangi bir varlığa sunarsa, o zaman ulûhiyette Allah'a şirk koşmuş olur.

Geçmişte yaşamış olan toplumların şirki, genelde Tevhidin bu kısmında meydana

sadece Allah'a has ve hâlis kılma; bunlardan hiçbir şeyi, O'ndan gayrisine -başkaları şöyle dursun- ne Allah'a yakın bir meleğe ne de gönderilmiş bir peygambere yapmama üzere mebnidir. Tevhid'in bu kısmı mükellefe ilk farz olan şeydir. Kur'ân-ı Kerim bunu en açık biçimde ortaya koymuş, tekrar tekrar onu anlatmış ve her sûrede kendisine delalet edecek şekilde onun için örnekler vermiştir. Çünkü Kur'ân'ın da işaret ettiği üzere, peygamberlerle kavimleri arasında düşmanlığın baş gösterdiği Tevhid, işte bu Tevhid'dir. Her ne kadar kitabı, Tevhidin bu üç kısmına şamil olsa da Musanifin asıl beyan etmeyi amaçladığı Tevhid (yine) bu Tevhiddir.

İbn Kayyım *(rahimehullah)* der ki:

"Bu ve Tevhidin kısımlarından ikincisi,

Senin Rahman'ı birlediğin ibadet tevhididir.

O, başkasına kul olmaman ve

Şeriattan başkasıyla kulluk yapmamandır.

Gizli ve açık her halinde,

İmanı, İslam'ı ve ihsanı ikame edersin,

Sıdk ve ihlâs bu Tevhidin iki ruknüdür,

Tıpkı binanın iki sutunu gibi."

---

gelmiştir. Onlar Allah'ın varlığını kabul etmekle birlikte, ibadet niteliği taşıyan eylem ve söylemlerini Allah'tan başka varlıklara sunmak suretiyle şirke düşmüşlerdir. Bugün de yeryüzünde müşahede edilen şirk türlerinin büyük bir kısmı, Tevhidin bu kısmında açığa çıkmaktadır. Buna dikkat etmeli ve Tevhidimize zarar verebilecek her türlü şirk amelinden uzak durmalıyız. Ulûhiyet Tevhidi'ne *"İbadet Tevhidi"* de denir. Ulûhiyet Tevhidi, Rubûbiyet Tevhidini de içine almaktadır. Buna binaen Ulûhiyet Tevhidi asıl, Rubûbiyet Tevhidi onun fer'i kabul edilmiştir. (Mütercim)

BİRİNCİ BÖLÜM

Kitabu't-Tevhîd

✡ METİN ✡

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالإِنْسَ إِلا لِيَعْبُدُونِ ﴾

"Ben cinleri ve insanları ancak Bana ibâdet etsinler diye yarattım." (Zâriyât, 56)

﴿ وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولاً أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ ﴾

"Andolsun Biz her ümmete 'Allah'a ibâdet edin ve tâğuttan kaçının' diye** (tebliğ yapması için) **bir resûl gönderdik." (Nahl, 36)

﴿ وَقَضَى رَبُّكَ أَلا تَعْبُدُوا إِلا إِيَّاه وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَاناً ﴾

"Ve Rabbin kendisinden başka hiçbir şeye ibâdet etmemenize ve anne babaya iyilik etmenize hükmetti..." (İsrâ, 23)

﴿ وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً ﴾

"Allah'a ibâdet edin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın..." (Nisa, 36)

﴿ قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً ﴾

"De ki: Gelin, Rabbinizin size haram kıldıklarını okuyayım: O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın..." (En'âm, 151)

قال ابن مَسْعود رضي الله عنه: مَنْ أَرَادَ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى وَصِيَّةِ مُحَمَّدٍ صَلّي الله عَلَيهِ وسَلّمَ الّتِي عَلَيهَا خاتَمُهُ، فَلْيَقْرَأْ قَوْلِهِ تعالى: {قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ} إلى قوله: {وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيماً}

İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: *"Kim Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in üzerinde mührü bulunan vasiyetine bakmak istiyorsa Allah (subhanehu ve teâlâ)'nın şu buyruğunu okusun:* ***'De ki: Gelin, Rabbinizin size haram kıldıklarını okuyayım... İşte bu benim dosdoğru yolumdur...'*** (En'âm, 151-153)*"* [10]

عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ - رضي الله عنه - قَالَ: كُنْتُ رِدْفَ رَسُولِ اللّهِ صلى الله عليه وسلم عَلَى حِمَارٍ يُقَالُ لَهُ عُفَيْرٌ. قَالَ: فَقَالَ: يَا مُعَاذُ! أَتَدْرِي مَا حَقُّ اللّهِ عَلَى الْعِبَادِ وما حقُّ العبادِ عَلَى الله؟ قَالَ قُلْتُ: الله وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: «فَإِنَّ حَقَّ اللّهِ عَلَى الْعِبَادِ أَنْ يَعْبُدُوا اللّهِ وَلاَ يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً. وَحَقُّ الْعِبَادِ عَلَى اللّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ لاَ يُعَذِّبَ مَنْ لاَ يُشْرِكُ بِهِ شَيْئاً» قَالَ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللّهِ! أَفَلاَ أُبَشِّرُ النَّاسَ؟ قَالَ: «لاَ تُبَشِّرْهُمْ. فَيَتَّكِلُوا». أخرجاه في " الصحيحين

Muâz b. Cebel *(radıyallahu anh)*'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir:

"Bir eşeğin üzerinde Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in terkisindeydim. Bana:

— *Ey Muâz, Allah'ın kullar üzerindeki hakkını, kulların da Allah üzerindeki hakkını biliyor musun,* diye sordu.

— Allah ve Resûlü daha iyi bilir, dedim.

Bunun üzerine:

— *Allah'ın kullar üzerindeki hakkı, kulların O'na ibâdet etmeleri ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmamalarıdır. Kulların Allah üzerindeki hakkı ise Allah'ın kendisine hiçbir şeyi ortak koşmayanlara azap etmemesidir,* buyurdu.

— Ey Allah'ın Resûlü, insanları bununla müjdelemeyeyim mi, diye sordum.

— *Onları müjdeleme, sonra buna güvenirler,* buyurdu.[11]

---

[10] Tirmizî, 3070; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebir, 2/43.

[11] Buhârî, 2856; Müslim, 30.

✿ ŞERH ✿

«Ben cinleri ve insanları ancak Bana ibâdet etsinler diye yarattım» İbn Kesir *(rahimehullah)* şöyle demiştir: "Bu ayetin anlamı şudur: Yüce Allah mahlûkatı, yalnızca kendisine ibadet etsinler diye yaratmıştır. Artık her kim O'na itaat ederse onu en güzel şekilde mükâfatlandıracak, kim de O'na isyan ederse onu en çetin bir şekilde azaplandıracaktır. Ayrıca Allah Teâlâ, (bu ayetin devamında) kendisinin onlara muhtaç olmadığını da haber vermektedir."

Ali b. Ebî Tâlib *(radıyallahu anh)* der ki: "Onlara, Bana kulluk etmelerini emretmek ve onları Bana ibadete davet etmek için yarattım."

Mücahid de şöyle der: "Onlara emir ve yasaklarda bulunmak için onları yarattım."

Şeyhulislam İbn Teymiyye bu görüşü tercih etmiş ve şöyle demiştir: "Bu mana(nın doğruluğuna) şu âyet delalet etmektedir: ***'İnsan başıboş bırakılacağını mı zanneder?'*** (Kıyamet, 36) İmam Şafiî *(rahimehullah)* bu âyeti: 'Yani kendisine emir ve nehiy yapılmaksızın bırakılıvereceğini mi zanneder' şeklinde tefsir etmiştir.

Bu mana(nın doğruluğuna) yine şu âyet de delalet etmektedir: ***'Duanız olmasa, Rabbim size ne diye değer versin ki?!'*** (Furkan, 77) Bu: *'Sizin O'na ibadetiniz olmasa, Rabbim size ne diye değer versin ki'* anlamındadır.

Kur'ân'ın birçok yerinde Allah *(subhanehu ve teâlâ)*: ***'Rabbinize kulluk edin', 'Rabbinizden korkun'*** buyurur. Bununla, uğrunda yaratıldıkları ve hem cinlere hem de insanlara rasulleri bu gayeyle gönderdiği şeyi (yani kulluğu) onlara emretmiştir. İşte bu; âyetten kesin olarak kastedilen, Müslümanların cumhurunun anladığı ve âyetle kendisini delillendirdikleri anlamdır. Onlar, Allah'ın uğruna kendilerini var ettiği hakkını zayi etmeleri için değil, (bilakis) kendilerini ancak şer'î anlamıyla O'na kulluk etmeleri için yarattığını ikrâr ederler ki, bu, O'na ve rasullerine itaat etmektir."

Şeyhulislam İbn Teymiyye yine şöyle der: "İbadet; Allah'ın sevdiği zahirî ve batınî her türlü sözleri ve amelleri kapsayan bir isimdir."

İbn Kayyım *(rahimehullah)* der ki: "İbadetin üzerinde dönüp dolaştığı on beş kâide vardır. Kim bunları hakkıyla yaparsa kulluk mertebelerini kemale erdirmiş olur. Bunun izahı ise şu şekildedir: İbadet; 'kalp', 'dil' ve 'organlar'(la yapılan eylemler olmak üzere üç kısm)a ayrılır. Kulluk için konulmuş hükümler ise vacip, müstehab, haram, mekruh ve mubah olmak üzere beş kısımdır. Bu beş kısım, kalbin, dilin ve organların her biri için söz konusudur." [12]

Musannif [13] şöyle demiştir: "Bu âyette cinlerin ve insanların yaratılış hikmeti anlatılmaktadır."

«Andolsun Biz her ümmete 'Allah'a ibâdet edin ve tâğuttan kaçının' diye** (tebliğ yapması için) **bir resûl gönderdik» Bu âyette Allah *(subhanehu ve teâlâ)*, her ümmet içerisinde, yani insanların her taifesinde ve her çağında *"Allah'a ibâdet edin ve tâğuttan kaçının"* ilkesi ile (tebliğde bulunan) bir peygamber gönderdiğini haber vermektedir. ***«Allah'a ibâdet edin ve tâğuttan kaçının»*** demek *"yalnızca Allah'a ibadet edin, O'nun dışındaki şeylere kulluk etmeyi terk edin"* demektir. İşte tüm mahlûkat bunun için yaratılmış, rasuller bunun için gönderilmiş, kitaplar bunun için indirilmiştir. Nitekim Allah *(subhanehu ve teâlâ)* şöyle buyurur:

"Senden önce gönderdiğimiz bütün peygamberlere muhakkak: 'Gerçek şu ki, Benden başka hiçbir** (hak) **ilâh yoktur. Öyleyse Bana ibadet edin' diye vahyetmişizdir." (Enbiya, 25)

---

[12] Yani *"şer'î hükümler"* diye bildiğimiz "vacip", "müstehab", "haram", "mekrûh" ve "mubah" olan fiillerin her biri hem kalp hem dil hem de vücudumuzun diğer âzaları için geçerlidir. Bu beş hükmü kalbimiz, dilimiz ve diğer âzalarımız için düşündüğümüzde yekûnda on beş madde ortaya çıkmaktadır. Yani kalbimiz için beş hüküm, dilimiz için beş hüküm ve diğer âzalarımız için beş hüküm... Bunlar toplamda on beş etmektedir. İşte her kim kalbi, dili ve âzaları için vaz edilmiş olan bu hükümlere hakkıyla riayet ederse, yani kalbinin, dilinin ve âzalarının vacibine, mekruhuna, haramına vs. dikkat ederse, o kişi kulluk mertebelerini kemale erdirmiş olur. (Mütercim)

[13] Yani Kitâbu't-Tevhîd'in yazarı olan Muhammed b. Abdulvehhâb. (Mütercim)

Bu âyet[14] mükelleflerin bilmesi zorunlu olan ilk vacib(i ele almaktadır). O da *"lâ ilâhe illallah"* şehâdetinin anlamıdır. Bu âyet, tıpkı Lâ ilâhe illallah cümlesinin içerdiği gibi "nefiy" ve "ispat" içermektedir. Allah Teâlâ'nın ***«Bana ibadet edin»*** buyruğunda ispat; ***«Tâğuttan kaçının»*** buyruğunda ise nefiy vardır.

Bunu şârih ifade etmiştir.[15]

İbn Kayyım der ki: "Bu gibi yerlerde Kur'ân'ın metodu nefyi, ispat ile bir arada zikrederek Allah'ın dışındaki varlıklardan ibadeti reddetmesi ve ibadeti sadece Allah'a ispat etmesidir. İşte bu, tevhidin hakikatidir. Sadece nefyetmek tevhid değildir. Aynı şekilde nefiy olmadan ispat da tevhid değildir. Tevhid ancak nefyi ve ispatı (aynı anda) içerirse tevhid olur. İşte bu lâ ilâhe illallah şehadetinin hakikati/gerçek anlamıdır."[16]

Musannif şöyle demiştir: "Bu âyette rasûllerin gönderiliş hikmeti, peygamberliğin bütün ümmetleri kapsadığı[17] ve bütün peygamberlerin dinlerinin tek olduğu anlatılmaktadır."

---

[14] Yani Nahl sûresi 36. âyet.

[15] Yazarın "şârih" sözü ile kast ettiği Muhammed b. Abdulvehhâb'ın torunu olan **"Süleyman b. Abdullah"**tır. Bu sözleri söylediği yer ise Kitâbu't-Tevhîd'in şerhi olan *"Teysîru'l-Azîzi'l-Hamîd fî Şerhi Kitâbi't-Tevhîd"* adlı kıymetli eseridir. (Mütercim)

[16] Lâ ilâhe illallâh cümlesini, Arap grameri açısından incelediğimizde çok önemli ve ince bir nükte çıkarırız. Arap dilinde olumsuz bir kelime veya cümleden sonra "إلا/*illa*" edatı getirilerek istisna yapıldığında, ondan sonraki isim veya cümlenin hasr-u kasrı murâd edilir. Bunu bir örnekle izah etmeye çalışalım: Mesela biz: *"Ali ayaktadır"* dediğimiz zaman, başkalarının da ayakta olma ihtimalinden dolayı ayakta olma eyleminin sadece Ali'ye ait olduğunu söylemiş olmayız. Fakat: *"Ali'den başka hiç kimse ayakta değildir"* dediğimizde, ondan başka ayakta olan hiç kimse bulunmayacağı için ayakta olma eylemini yalnızca Ali'ye tahsis etmiş ve genel olarak bunu başkalarından nefyederek O'nun bu konuda tek olduğunu söylemiş oluruz. Şimdi, lâ ilâhe illallâh cümlesini de bu örneğe uygun bir şekilde ele alalım: Biz, *"Allah ilahtır"* dediğimizde bu cümleden Allah'tan başkalarının da ilah olabileceği anlaşılabilir. Ama *"Allah'tan başka hiçbir (hak) ilah yoktur"* dediğimizde ise, ilahın sadece Allah olduğunu, O'nun dışındakilerin ilah olamayacağını ve ilahlığa müstahak olanın sadece O olduğunu ifade etmiş oluruz. (Mütercim)

[17] Yani peygamber gönderilmeyen hiçbir ümmet olmadığı... (Mütercim)

Tâğût kelimesinin manası, sihir bahsinde Ömer ve Câbir *(radıyallahu anhuma)*'nın sözleri ele alınırken açıklanacaktır.

«Ve Rabbin kendisinden başka hiçbir şeye ibâdet etmemenize ve anne babaya iyilik etmenize hükmetti» İmam Mücahid (buradaki "hükmetti" sözü hakkında) *"Yani bunu vasiyyet etti"* demiştir. Ubeyy b. K'ab, İbn Mesûd, İbn Abbas ve diğerleri de böyle kıraat etmişlerdir. İbn Abbas bunu *"emretti"* şeklinde de tefsir etmiştir.

Bunu İbn Cerîr rivayet etmiştir.

«Kendisinden başka hiçbir şeye ibâdet etmemenize hükmetti» Yani yalnızca O'na ibadet edin, kendisine fayda ve zarar vermeye gücü yetmeyen O'ndan başka varlıklara ibadet etmeyin.

Bu âyet, Lâ ilâhe illallah şehadetinin tam manasıdır. Şöyle ki: Allah Teâlâ'nın ***«İbadet etmemenize»*** buyruğu, *"lâ ilâhe" (hiçbir ilah yoktur)* sözünün anlamında; ***«Kendisinden başka»*** buyruğu da *"illallah" (Allah'tan başka)* sözünün manasındadır.

«Ve anne babaya iyilik etmenize hükmetti» Yani Allah *(subhanehu ve teâlâ)*, ibadeti nasıl ki sadece kendisine yapmanızı hükme bağladıysa, ebeveyninize ihsanla iyilik etmenizi de aynı şekilde hükme bağlamıştır.

Anne baba hakkının Allah'ın hakkına atfedilmesi, onların haklarının öneminin ve Allah'ın hakkından sonra (riayet edilmesi gereken) en gerekli hak olduğunun bir delilidir. Bu, Kur'ân'da oldukça fazladır. Tıpkı şu âyette olduğu gibi Allah *(subhanehu ve teâlâ)* kendi hakkını onların hakları ile yan yana zikreder:

"Bana ve anne babana şükret." (Lokman, 14)

Allah *(subhanehu ve teâlâ)* ihsânın her çeşidini içine alsın/kapsasın diye iyiliği herhangi bir nevi ile sınırlandırmamıştır. [18]

---

[18] Yani Allah (a.c) burada ***"anne babanıza iyilik edin"*** demiş, ama nasıl ve ne şekilde iyilik edeceğimizi beyan etmemiştir. İşte iyiliğin nasıl ve ne şekilde yapılacağının zikredilmemesi, anne babalarımıza ihsan kapsamına dâhil olan her ne varsa onunla muamelede

Anne babaya iyiliğin emredilmesi ve onlara kötü muamelenin haramlığı hakkında Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den nakledilen hadisler tevatür derecesine ulaşmıştır. Buharî'de İbn Mesud *(radıyallahu anh)*'ın Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e şöyle dediği nakledilmiştir:

— Ey Allah'ın Rasûlü, amellerin Allah'a en sevimli olanı hangisidir?

— *Vaktinde kılınan namazdır.*

— Sonra hangisidir?

— *Anne babaya iyilik etmektir.*

— Sonra hangisidir?

— *Allah yolunda cihaddır.*

İbn Mesud *(radıyallahu anh)* devamla şöyle der: *"Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bunları bana söyledi, eğer artırmasını isteseydim artırırdı."*

Buharî ve Müslim'de nakledildiğine göre Ebu Bekre *(radıyallahu anh)*, Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu söylemiştir:

— *Büyük günahların en ağırını size haber vereyim mi?*

Biz:

— Tabi ki ya Rasûlallah, dedik.

Bunun üzerine Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

— *Allah'a şirk koşmak, ana babaya itaatsizlik etmektir,* buyurdu.

Sonra yaslandığı yerden doğrulup oturdu ve *"İyi dinleyin, bir de yalan söylemek ve yalancı şâhitlikte bulunmaktır"* buyurdu. Bu sözü durmadan o kadar tekrarladı ki (daha fazla üzülmesini istemediğimiz için) 'keşke sussa' diye arzu ettik.

---

bulunabileceğimizin bir delilidir. Şârihin bu sözü gerçekten çok önemli ve dikkate şâyandır. (Mütercim)

Tirmizî'de Abdullah b. Ömer *(radıyallahu anhuma)*'nın Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu söylediği rivayet edilmiştir:

"Allah'ın rızası anne babanın rızasına; öfkesi yine anne babanın öfkesine bağlıdır."

İbn Hibbân ve Hâkim bu rivayeti 'sahih' kabul etmişlerdir.

Şeyh Takiyyuddin İbn Teymiyye der ki: "Zor ve meşakkatli gelse dahi, onların faydasına olan şeylerde ebeveyne itaat etmek vaciptir."

«Allah'a ibâdet edin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın» İbn Kesir *(rahimehullah)* şöyle der: "Allah *(subhanehu ve teâlâ)*, kullarına hiçbir ortağı olmaksızın yalnızca kendisine ibadet etmelerini emretmektedir. Çünkü yaratıcı, rızık verici ve her durumda yarattıklarına nimet ve ihsanda bulunucu O'dur. Bu nedenle onların kendisini tevhid etmelerine ve mahlûkatından hiçbir şeyi O'na ortak koşmamalarına tek hak sahibi olan da O olmalıdır."

«De ki: Gelin, Rabbinizin size haram kıldıklarını okuyayım: O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın» İbn Kesir şöyle demiştir: "Allah Teâlâ peygamberine: Ey Muhammed! Allah'tan başkasına ibadet eden, Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiği (helal) şeyleri haram sayan ve çocuklarını öldüren şu müşriklere -ki onlar tüm bunları kendi fasit görüşleriyle ve şeytanın kendilerini ayartmasıyla yapmışlardır- ***"De ki"*** buyurmaktadır.

«Gelin» Yani yönelin.

«Okuyayım» Yani size yalan ve zan olarak değil, bilakis kendisinden bir vahiy ve katından bir hüküm olarak Rabbinizin size haram kıldığı şeyleri gerçekten anlatıp haber vereyim.

«O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın» Bu ifadede sanki siyâkın delalet ettiği bir hazf vardır. Takdiri "Allah size hiçbir şey O'na ortak koşmamanızı vasiyet etti" şeklindedir. Bundan dolayıdır ki âyetin sonunda ***"Bunu size vasiyet etti"*** buyurmuştur."

İbni Kesir'in sözü burada bitti.

Şeyhimiz[19] der ki: "Bu ayetin manası şöyledir: Allah sizi kendisinden sakındırdığı şeyi size haram kılmıştır. O da Allah'a şirk koşmaktır."

Abdullah İbni Mes'ûd'un ***«Kim Muhammed** (sallallahu aleyhi ve sellem)**'in üzerinde mührü bulunan vasiyetine bakmak istiyorsa»*** sözü hakkında bazı âlimler: *'Bu, her kim sanki (Rasûlullah tarafından) yazılıp üzerine mühür vurulmuş ve dürülerek bir daha asla değiştirilmemiş vasiyetine bakmak istiyorsa'* anlamındadır demişler ve bundan kastın bunu bizzat Rasûlullah'ın yazdırdığı ve mühürlediği olmadığını söylemişlerdir.

Şârih (Süleyman b. Abdullah) der ki: "Bu eseri İmam Tirmizî rivayet etmiş ve onun 'hasen' olduğunu belirtmiştir. Yine İbn Munzir ve İbn Ebi Hatim de benzeri bir şekilde onu rivayet etmişlerdir."

Ubade b. Sâmit *(radıyallahu anh)* Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: *"Hanginiz şu üç âyet üzere bana beyat edecektir?"* Sonra Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Allah Teâlâ'nın: ***"De ki: Gelin, Rabbinizin size haram kıldıklarını okuyayım..."*** (En'âm, 151 vd.) buyruğunu okudu. Bu üç âyeti bitirince: *"Kim bunlara hakkıyla riayet ederse, artık onun ecri Allah'a aittir. Kim de onlardan bir şeye (riayet etme sözünü) bozar da Allah onu dünyada iken yakalarsa, bu onun cezası olur. Kimi de âhirete bırakırsa, artık onun durumu Allah'a kalmıştır; dilerse onu hesaba çeker, dilerse affeder"* dedi.

Bu hadisi İbn Ebi Hâtim ve Hâkim rivayet etmiş olup, Hâkim onun *'sahih'* olduğunu belirtmiştir.

«Bir eşeğin üzerinde» Musannif der ki: "Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in merkebinin arkasına başkasını bindirmesinde O'nun tevazusu(na bir işaret) vardır. Yine (bundan) güç yetirmesi durumunda hayvana başka birisini bindirmenin caiz olduğu da anlaşılır."

---

[19] Yazarın "Şeyhimiz" sözü ile kast ettiği Muhammed b. Abdulvehhâb'ın torunu olan "Abdurrahmân b. Hasen"dir. (Mütercim)

«Bilir misin?» Nefse daha çok tesir etmesi ve öğrencinin daha iyi anlaması için Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sözünü "soru" kalıbında ifade etmiştir.

Şeyhulislam İbn Teymiyye der ki: "İtaat eden kimsenin (Allah tarafından) ödüle hak kazanması, 'lütuf' ve 'ihsan' babındandır; kulun başka bir kuldan hak alması gibi 'karşılık' babından değildir." [20]

«Allah ve Resûlü daha iyi bilir» sözü, öğrencinin (takınacağı) edebe ve bilmediği bir şeyi sual eden kimsenin "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" demesi gerektiğine (işaret) etmektedir ki, ukalalar bunu yapamazlar.

«Kulların O'na ibâdet etmeleri» Yani kulların ibadette O'nu birlemeleri ve çok basit bir şey bile olsa ibadet çeşitlerinin hiç birisinde O'na ortak koşmamaları anlamındadır.

Bazı muhakkik âlimler Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ***«Kulların O'na ibâdet etmeleri»*** buyruğu hakkında "Bu söz, şer'î tekliflerin her türünü kapsar" demişlerdir. [21]

---

[20] İbn Teymiyye rahimehullah bu sözü ile şunu kast etmektedir: Yani bir kul Allah için bir amel işleyip neticesinde Allah tarafından ödüllendirildiğinde, bu, onun bu ameliyle o ödülü tam manasıyla hak ettiği anlamına gelmemektedir. Aksine bu ödül, Allah'ın ona olan lütfu ve ihsanıyladır. Düşünmek gerek acaba hangimizin yaptığı bir amel Cennet'teki bir köşkü veya bir sarayı satın almaya yeter diye?! Kullara gelince; onlar için böyle bir şey söz konusu değildir. Onlar bir iş yaptıklarında aldıkları şey onların hakkı ve yaptıklarının karşılığıdır. (Mütercim)

[21] Âlimlerimizin zikrettiği bu ifade çok önemlidir ve üzerinde dikkatle durulması gerekir. Onların *"Bu söz, şer'î tekliflerin her türünü kapsar"* sözü, Allah'ın, şeriatı vasıtasıyla kullarını mükellef tuttuğu her türlü ahkâm bu söze dâhildir anlamındadır. Şunu iyi bilmek gerekir ki, Allah'a ibadet etmekten kasıt; Allah'ın, kullarından riayet etmelerini talep ettiği her türlü emir ve yasaklara uymaktır. Buna göre İslam'ın iman, ibadet, ahlâk, muâmelat ve ceza hükümlerinin tamamı "ibadet" kapsamındadır ve Allah subhânehu ve teâlâ, tüm bunlara riayet etmeyi kendisine kulluk saymıştır. Efendimiz *aleyhisselam*'ın *"Allah'ın kulları üzerindeki hakkı"* diye bildirdiği bu şey, işte saydığımız bu esasların tümünü içine alan kapsamlı bir ifadedir. Bu esaslara gereği gibi riayet etmeyenler, hakkıyla Allah'a kulluk etmiş sayılmazlar. Ama maalesef insanların geneli "ibadet" denildiğinde sadece namaz veya oruç gibi bazı taabbudî fiilleri anlamaktadırlar. Bu son derece kısır ve eksik bir anlayıştır. İbadet; hayatın her alanını kuşatacak kadar geniş anlam yelpazesine sahip bir kavramın adıdır ve

«O'na hiçbir şeyi ortak koşmamaları» buyruğu, şirkin açık ve gizli olan her iki kısmını da içine alır. [22]

«İnsanları bununla müjdelemeyeyim mi» sözünde, kendisini sevindiren bir şeyle Müslümanı müjdelemenin güzel oluşu(na bir işaret) vardır. Bunu musannif ifade etmiştir.

«Onları müjdeleme, sonra buna güvenirler» buyruğu ve başka rivayette geçtiği üzere: ***«Ben onların** (buna)* **güvenmelerinden korkuyorum»*** sözü, "buna güvenirler de sâlih amellerde yarışmayı terk ederler" anlamındadır.

Bir rivayette: "Muaz *(radıyallahu anh)* (bilgiyi gizleyerek) günaha girmekten sakındığı için ölürken bu müjdeyi haber vermiştir" şeklinde geçer.

İmam Ahmed'in, Tirmizî'nin -ki o bu rivayetin hasen olduğunu belirtmiştir- ve İbn Mâce'nin Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Allah Teâlâ'nın şöyle buyurduğunu söylemiştir:

"Ey Âdemoğlu! Her durumda kendini bana ibadete ver ki, gönlünü zenginlikle doldurup fakirliğini gidereyim. Ancak böyle yapmazsan ellerini meşguliyetle doldurur fakirliğini de gidermem."

Ebu'd-Derdâ *(radıyallahu anh)*'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Allah Teâlâ'nın şöyle buyurduğunu söylemiştir:

"Benim cinler ve insanlarla önemli bir hesaplaşmam var! Ben yaratıyorum, benden başkasına ibadet ediliyor! Ben rızıklandırıyorum, benden başkasına şükrediliyor."

Bu hadisi Taberânî *"Müsnedu'ş-Şâmiyyîn"* adlı eserinde, Hâkim *"Tarihi"*nde, Beyhakî de *"Şuabu'l-İman"*ında rivayet etmiştir.[23]

---

iman başta olmak üzere, muamelat hukukundan ceza hukukuna kadar her türlü şer'î meseleyi içine alır. (Mütercim)

[22] Yani açık şirke de gizli şirke de bulaşmayın demektir. (Mütercim)

[23] Bu rivayet hadis otoritelerinin beyanına göre "zayıf"tır.

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Cinlerin ve insanların yaratılışındaki hikmet (ki bu sadece Allah'a kulluktur).

2- İbadet, Tevhidin ta kendisidir. Çünkü (Rasûller ile toplumları arasındaki) çekişme ve düşmanlık bundan kaynaklanmıştır.

3- Tevhidi gerçekleştirmemiş olan kişi (aslında) Allah'a ibadet ediyor değildir. Yüce Allah'ın ***"Siz de benim ibadet ettiğime ibadet ediciler değilsiniz."*** (Kâfirûn, 3) buyruğu bu anlamdadır.

4- Peygamberlerin gönderilmesindeki hikmet.

5- Peygamberliğin tüm ümmetleri kapsadığı.

6- Tüm Peygamberlerin dininin tek olduğu.

7- Çok mühim bir konu olan Allah'a kulluğun ancak tâğûtun reddedilmesiyle gerçekleşeceği meselesi ki, Yüce Allah'ın ***"Her kim*** *(reddetmek, tekfir etmek, teberri etmek suretiyle)* ***tağutu inkâr eder ve Allah'a iman ederse, kopması olmayan sapasağlam kulpa sarılmış olur."*** (Bakara, 256) buyruğu bu anlamdadır.

8- Tâğût; Allah'tan başka kendisine ibadet edilen her şeyi kapsamaktadır.

9- En'âm Sûresinde yer alan mezkûr üç âyet-i kerime, Selef-i Salihîn nezdinde gerçekten önemli bir yere sahiptir. Bu üç âyette on mesele üzerinde durulmaktadır. Bunların en başında da şirkin yasaklanması gelir.

10- İsrâ Sûresinde yer alan muhkem âyetlerde on sekiz mesele ele alınır. Yüce Allah bunları zikretmeye: ***"Allah ile birlikte başka bir ilah edinme! Sonra kınanmış ve terk edilmiş olarak oturup kalırsın."*** (İsrâ, 22) âyeti ile başlayıp, ***"Allah ile birlikte bir başka ilah edinme! Sonra kınanmış, kovulmuş olarak cehenneme atılırsın."*** (İsrâ, 39) âyeti ile son vermiştir. Bu meselelerin ne derece büyük öneme sahip

olduklarını Yüce Allah: ***"Bunlar, Rabbinin sana vahyettiği hikmetlerdendir."*** (İsrâ, 39) buyurarak bize haber vermiştir.

11- "On hak âyeti" adı verilen Nisâ Sûresindeki âyet-i kerimeye Yüce Allah ***"Hiçbir şeyi ortak tutmaksızın yalnız Allah'a ibadet edin!"*** (Nisâ, 36) sözü ile başlamıştır. (Böylece hakların en büyüğünün Allah'ın hakkı olduğu bildirilmiştir.)

12- Rasûlullah'ın vefatı esnasındaki vasiyetine dikkat çekilmesi.

13- Allah'ın bizim üzerimizdeki hakkının bilinmesi.

14- Yüce Allah'ın hakkını yerine getiren kulların Allah üzerindeki haklarının neler olduğu.

15- (Hadiste zikredilen Tevhid karşılığında elde edilecek mükâfat) meselesinin birçok sahabî tarafından bilinmiyor olması.

16- Maslahat gereği (bazı) bilgileri gizlenmesinin caiz oluşu.

17- Müslümanı sevindirecek müjdeli haberleri vermenin müstehap oluşu.

18- Allah'ın rahmetinin genişliğine güvenerek (amelleri terk etmekten) korkulması gerektiği.

19- Bilmediği bir soruya muhatap olanın *"Allah ve Rasûlü daha iyi* bilir" demesi gerektiği.

20- (Bazı) bilgileri insanların geneline değil de (bir sebebe binaen) onlardan sadece bazılarına vermenin caiz oluşu.

21- Merkebinin arkasına başkasını bindirerek Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in ne kadar alçakgönüllü olduğu(nun açığa çıkması).

22- Hayvanın terkisine başka birisinin de bindirilebileceğinin cevazı.

23- Muâz b. Cebel *(radıyallahu anh)*'ın fazileti.

24- Bu meselenin (yani Tevhidin) ne derece büyük bir öneme sahip olduğu.

İKİNCİ BÖLÜM

Tevhidin Fazileti ve Günahlara Kefâret Oluşu

✪ METİN ✪

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ ﴾

"İman eden ve imanlarına zulüm karıştırmayanlar..." (En'âm, 82)

عن عُبَادَةُ بْنُ الصَّامِتِ - رضي الله عنه - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّهِ -صلى الله عليه وسلم- «مَنْ قَالَ: أَشْهَدُ أَنَّ لاَ إِلَهَ إِلاَّ الله وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَأَنَّ عِيسَىٰ عَبْدُ اللّهِ وَرَسُولُهُ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ، وَأَنَّ الْجَنَّةَ حَقٌّ، وَالنَّارَ حَقٌّ، أَدْخَلَهُ الله الْجَنَّةَ عَلَى مَا كَانَ مِنْ عَمَلٍ» أَخْرَجَاه

Ubâde b. Sâmit *(radıyallahu anh)*'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki:

"Tek olan ve ortağı bulunmayan Allah'tan başka (hak) ilah olmadığına, Muhammed'in O'nun kulu ve rasûlü olduğuna, Îsâ'nın da Allah'ın kulu, rasûlü, Meryem'e ilkâ ettiği/attığı bir kelimesi ve kendisinden bir rûh olduğuna, cennetin hak olduğuna ve cehennemin hak olduğuna şehâdet eden kimseyi; hangi amel üzere olursa olsun Allah onu cennete sokacaktır." [24]

ولهما في حديث عتبان: «فَإِنَّ اللَّه قَدْ حَرَّمَ عَلَى النَّارِ مَنْ قَالَ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ يَبْتَغِي بِذَلِكَ وَجْهِ اللَّهِ»

Yine onların tahriç ettiği Itbân hadisinde Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

"...Zira Allah, kendisinin vechini arzulayarak 'Lâ ilâhe illallâh' diyen kimseyi ateşe haram kılmıştır." [25]

---

[24] Buhârî, 3435; Müslim, 139.

[25] Buhârî, 424; Müslim, 148.

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ عن رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: «قَالَ مُوسَى: يَا رَبِّ، عَلِّمْنِي شَيْئًا أَذْكُرُكَ بِهِ، وَأَدْعُوكَ بِهِ، قَالَ: يَا مُوسَى، قُلْ: لا إِلَهَ إِلا اللَّهُ، قَالَ: يَا رَبِّ، كُلُّ عِبَادِكَ يَقُولُ هَذَا، قَالَ: يَا مُوسَى، لَوْ أَنَ السَّمَاوَاتِ السَّبْعَ، وَعَامِرَهُنَّ غَيْرِي، وَالأَرَضِينَ السَّبْعَ فِي كِفَّةٍ، وَلا إِلَهَ إِلا اللَّهُ فِي كِفَّةٍ، مَالَتْ بِهِنَّ لا إِلَهَ إِلا اللَّهُ» رواه ابن حبان، والحاكم وصححه

Ebû Saîd el-Hudrî *(radıyallahu anh)*'ın rivâyet ettiğine göre Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Mûsâ:

— Rabbim, bana kendisi ile Seni zikredeceğim ve Sana dua edeceğim bir şey öğret, dedi.

Allah da:

— *Ey Mûsâ, 'Lâ ilâhe illallâh' de,* buyurdu.

Mûsâ:

— Rabbim, zâten bütün kulların bunu söylüyor, dedi.

Bunun üzerine Allah şöyle buyurdu:

— *Yedi gök, benim dışımda onların sâkinleri ve yedi yer bir kefeye, Lâ ilâhe illallâh da bir kefeye konsa; Lâ ilâhe illallâh onlara ağır basar."*[26]

İbn Hibbân rivâyet etmiş, Hâkim de rivâyet edip sahih olduğunu söylemiştir.

وللترمذي وحسنه عن أنس: سَمِعْتُ رسول الله صلى الله عليه وسلم يَقُولُ «قَال اللهُ تَعَالَى: يَا ابْنَ آدَمَ إِنَّكَ لَو أَتَيْتَنِيْ بِقِرَابِ الأَرْضِ خَطَايَا ثُمَّ لقِيْتَنِيْ لاَتُشْرِكُ بِيْ شَيْئاً لأَتَيْتُكَ بِقِرَابِهَا مَغفِرَةً»

Tirmizî'nin rivâyet ettiği ve hasen olduğunu söylediği bir hadiste de Enes *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i şöyle buyururken işittim: *"Allah: 'Ey âdemoğlu! Bana yeryüzü dolusunca günah ile gelsen bile, Bana hiçbir şeyi ortak koşmadan gelir isen muhakkak sana yeryüzü dolusunca mağfiret ile gelirim' diye buyurmuştur."* [27]

---

[26] İbn Hibbân, 14/102; Hâkim, Müstedrek, 1/710; Ebû Ya'lâ, Müsned, 2/528.

[27] Tirmizî, 3540; Taberânî, Evsat, 4/315. Dârimî, Sünen, 2/414.

✪ ŞERH ✪

Musannif *(rahimehullah)* (birinci bölümde) Tevhidi zikredince, (burada) onun faziletine ve günahlara keffâret oluşuna değinmesi münasip olmuştur.

Musannif (bâb başlığında) «*Tevhidin Fazileti ve Günahlara Kefâret Olması*» dedi. Bu "Tevhidin Faziletinin ve Günahlara Keffâret Oluşunun Beyanı" anlamına gelmektedir.

(Arapça metinde yer alan) "ما/mâ", masdariyyedir. Onun ism-i mevsûl olması da caizdir. (Bu durumda) isme dönen zamir hazfedilmiştir. (Buna göre) mana *"kefâret olduğu günahlar"* şeklinde olur.

Allah Teâlâ'nın ***«İman eden ve imanlarına zulüm karıştırmayanlar var ya, işte emniyet ancak onlaradır ve onlar hidayeti bulanlardır.»*** (En'âm, 82) ayeti, "Allah'ı tevhid eden ve tevhidlerine hiçbir şirk bulaştırmayanlar var ya, işte emniyet ancak onlaradır" anlamındadır.

Emniyet iki kısımdır:

1- Mutlak emniyet,

2- Mukayyed emniyet.

İlkine gelince; o, (bütünüyle) azaptan emin olmaktır ki, bu, tevhid üzere ölüp büyük günahlarda ısrar etmeyenler için söz konusudur.

İkincisine gelince; o da büyük günahlarda ısrar etmekle birlikte (neticede) tevhid üzere ölenler için söz konusudur. Böylesi bir kimse cehennemde ebedî kalmaktan güvence altındadır.

Sonuç itibariyle "mutlak emniyet" ile "mukayyed emniyet" arasında fark vardır. [28]

---

[28] İzahı yapılmakta olan bu âyette imanlarına şirk bulaştırmayan kimselerin emniyete kavuşacağı belirtilmiş, ama bu emniyetin niteliği beyan edilmemiştir. Dinin diğer delillerini gözden geçirdiğimizde bu emniyetin nasıl olacağını şu şekilde rahatlıkla görebiliriz:

a) Şirksiz bir şekilde iman edip günahların büyük olanlarından sakınan bir kimse, âhirette karşılaşmaktan korktuğu her türlü sıkıntıdan emin olacaktır. Bu, şârihin işaret ettiği mutlak manadaki emniyettir.

Hasan (el-Basrî) ve Kelbî şöyle demiştir: "Onlara emniyet ancak âhirettedir. Onlar dünyada ise hidayet bulmuşlardır."

İmam Ahmed'in İbn Mesud *(radıyallahu anh)*'den rivayet ettiğine göre ***«İman eden ve imanlarına zulüm karıştırmayanlar var ya, işte emniyet ancak onlaradır ve onlar hidayeti bulanlardır.»*** (En'âm, 82) ayeti nâzil olduğunda bu, Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashabına ağır geldi ve:

— Ey Allah'ın Rasûlü! Hangimiz nefsine zulmetmez ki, dediler.

Bunun üzerine Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

— *O, sizin kast ettiğiniz zulüm değildir. Yoksa siz sâlih kul Lokman'ın:* ***«Yavrucuğum! Sakın ha Allah'a şirk koşma; çünkü şirk gerçekten büyük bir zulümdür»*** (Lokman, 13) *dediğini duymadınız mı? O, ancak şirktir,* buyurdu.

Şeyhulislam İbn Teymiyye der ki: "Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *'O, ancak şirktir'* buyruğundan maksat; büyük şirkle şirk koşmayan kimse için tam bir güvenliğin ve tam bir hidayetin olacağı değildir. Çünkü Kur'ân'ın nassları ile birlikte Onun birçok hadisi, büyük günah sahiplerinin korkuya maruz kalacaklarını ifade etmektedir. (Ve yine) bunlar için tam bir güvenlik ve Yüce Allah'ın kendilerine nimet verdiği peygamberlerin, sıddıkların, şehitlerin ve sâlihlerin yoluna azaba uğramaksızın kâmil manada ulaşmaları gerçekleşmemiştir. Bu gibi kimseler için Allah'ın nimetinin aslı (yani iman nimeti) vardır. O bakımdan bunların (neticede) cennete girmeleri kaçınılmazdır. Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* 'O, ancak şirktir' buyruğu ile eğer 'büyük şirki' kast etmiş

---

b) Şirksiz bir şekilde iman ettiği halde, günahların büyük olanlarından sakınmayan kimse ise, sırf tevhidinden ötürü âhirette yine güvence altına alınacak ama bu güvence, cehenneme girmekten ve korkulardan emin olmaktan yana değil, sadece cehennemde ebedî kalmaktan yana olacaktır. Yani şirk koşmadığı halde büyük günahlara bulaşanlar, günahlarının hesabını vermek durumunda kalacaklar. İşte böylesi kimseler için emniyet "mutlak anlamda" sınırsız değil, belirli şartlarla sınırlıdır. İşte bu da şârihin işaret ettiği "mukayyed manada" bir emniyettir. Bu emniyet, bir öncekine nazaran daha düşük seviyelidir. Bunu bilen bir müslümanın, kıyamet günü mutlak emniyete sahip olanlardan olması için elinden gelen her türlü çabayı ortaya koyması gerekmektedir. (Mütercim)

ise, Onun maksadı; şirk ehlinden olmayan bir kimsenin, müşrikler için gerçekleşeceği bildirilen dünya ve âhiret azabından emniyet içerisinde olacağı ve onun bu konuda hidayet bulduğudur. Yok, eğer Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in bundan kastı 'tür olarak şirk' ise, o zaman şöyle denilir: Tıpkı mala olan sevgisi nedeniyle birtakım görevlerini yerine getirmedeki cimriliği gibi, kulun kendi nefsine zulmetmesidir. Bu, küçük bir şirktir. Kişinin, hevâsını Allah'ın sevdiği şeylerin önüne geçirecek kadar Allah'ın buğz ettiği şeylere sevgi duyması, küçük bir şirktir. Buna benzer diğer davranışlar da aynı şekildedir. İşte böylesi bir kimse, güvenlik ve hidayetten o oranda mahrum olur. O nedenle Selef (âlimleri), bu bakış açısını göz önünde bulundurarak günahları zulme dâhil etmişlerdir."

İşte bununla âyetin konu başlığına uygunluğu açığa çıkmıştır. Buna göre her kim tevhid üzere ölürse, o, zikredildiği şekil üzere güvene erişecektir. Tevhidin olmaması durumunda ise, diğer amellere sahip olmak böyle değildir.

«Allah'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in O'nun kulu ve rasûlü olduğuna şehâdet eden kimseyi» buyruğu, "Kim Allah'tan başka ibadeti hak eden bir ilah olmadığına şahitlik eder, tüm çeşitleriyle ibadetin sadece Allah'a yapılması noktasında bu kelimenin gerektirdiği görevleri yerine getirir ve O'nun dışında -ister bir peygamber olsun isterse bir başkası- kendisine ibadet edilen her türlü mabuddan teberri ederse... Ve yine Muhammed'in Allah'ın kulu, doğru söyleyen, tasdik edilen, Rasullerin en faziletlisi olan peygamberi olduğuna; Allah'ın tüm insanlığa Ona itaat etmeyi vacip kıldığına, kendisine ibadet edilmesini yasakladığına ve Allah Teâlâ'nın ***"Allah'a ibadet edin, Ona hiçbir şeyi ortak koşmayın"*** (Nisa, 36) buyruğunda olduğu gibi tüm çeşitleriyle ibadetin sadece Allah'a yapılmasını emrettiğine şahitlik ederse..." anlamına gelmektedir.

Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in bu buyruğu, "Onun gerektirdiği şeylerle amel etmeksizin bu şehadette bulunduğu zaman insanın cennete girmesi mümkün olacaktır" anlamında değildir. Bilakis bundan kasıt; Allah'ın ilahlığına tevhid ile şahitlikte bulunmak, Lâ ilâhe illallâh

şehadetinin gerektirdiği "ihlâs ilkesi" ile amel etmektir. Ve yine Muhammed Allah'ın kulu ve Rasulüdür şehadetinin gerektirdiği "Ona iman etme, Onu tasdik etme ve Ona ittiba etme ilkesi" ile amelde bulunmaktır.

«İsâ'nın Allah'ın kulu ve rasûlü olduğuna şehâdet eden kimseyi» Bu, Hıristiyanlara bir gönderme ve teslis inançlarıyla birlikte kendilerinde var olan imanlarının kesin bir şirk olduğu ve böylesi bir inancın kendilerini ateşten kurtarmayacağı bildirisidir.

«İsâ'nın Allah'ın rasûlü olduğuna» buyruğu ise, onun peygamberliğini inkâr eden ve hem ona hem de annesine iftira atan Yahudilere bir göndermedir.

Diğer bir rivayette *"İsâ'nın Allah'ın kadın kulunun oğlu olduğuna"* şeklinde geçmektedir. Bu ifade aynı şekilde Hıristiyanlara da bir gönderme ve onun kul oluşunu ikrârdır. Bu: "O, Allah'ın kulu ve kadın kulunun oğludur. Buna rağmen nasıl olur da Onu Allah'a nispet edebilirsiniz?" anlamındadır.

«İsâ'nın Allah'ın bir kelimesi» Îsâ *(aleyhisselam)*, babasız bir şekilde Allah'ın "كُنْ/ol" emri ile dünyaya geldiği için "Allah'ın kelimesi" diye adlandırılmıştır. Bunu, Katâde *(rahimehullah)* ve Selef'ten başkaları söylemiştir.

«Meryem'e ilkâ ettiği/attığı bir kelimesi» Yani o kelime ile Cibril'i Meryem'e göndermiş ve ona kendi izni ile ruhundan üflemiştir.

«Kendisinden bir rûh olduğuna» Ubeyy b. Ka'b *(radıyallahu anh)* der ki: "Îsâ *(aleyhisselam)*, Allah'ın yarattığı ve ***'Ben sizin Rabbiniz değil miyim? Tabi ki Rabbimizsin dediler'*** (A'raf, 172) buyruğu ile konuşturduğu ruhlardan bir ruhtur. (Lakin) Allah onu Meryem'e göndermiş, o da onda karar kılmıştır."

Bunu Abd b. Humeyd, Zevâidu'l-Musned'de İmam Ahmed'in oğlu Abdullah, İbn Cerîr, İbn Ebî Hatim ve başkaları rivayet etmiştir.

«Cennetin hak olduğuna ve cehennemin hak olduğuna» Yani Allah'ın Kitabında, kendisine ve rasullerine iman edenler için

hazırladığını haber verdiği cennetin var olduğuna ve onda hiçbir şüphenin bulunmadığına ve yine Allah'ın Kitabında, kendisini ve rasullerini inkâr edenler için hazırladığını haber verdiği cehennemin aynı şekilde hak olduğuna şehâdet ederse...

«Allah onu cennete sokacaktır» Bu ifadede, muvahhidlerin günahkâr olanlarının cehennemde ebedî kalmayacaklarına ve Allah Teâlâ'nın tevbe edilmeden ve cezaya uğratılmadan önce de kötülükleri affedebileceğine işaret vardır. İmam Nevevî *(rahimehullah)* der ki: "Bu, kıymeti büyük, konumu çok değerli bir hadistir. Ve yine bu hadis, inanç esaslarını içine alan en kapsamlı hadistir veya en kapsamlı hadislerdendir. Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu hadisinde, farklı inançlarına ve birbirlerinden çok uzak olmalarına rağmen küfür milletlerinden (insanı) uzaklaştıran şeyleri bir araya getirmiş ve bu (özlü) ifadeler içerisinde onların tamamına muhalefet eden şeyleri zikretmiştir."

«'İtbân hadisinde» 'İtbân ismi, "ع/ayn" harfinin kesresi ve "ت/te" harfinin sukûnu iledir. (Yani "عِتْبَان/ İtbân" şeklindedir.)

«Kendisinin vechini arzulayarak» Bu tıpkı *"Kim Allah'tan başka (hak) ilah olmadığına ve Muhammed'in O'nun kulu ve rasûlü olduğuna şehâdet ederse, Allah ona cehennemi haram kılar"* buyruğu ve benzerleri gibidir. Ve y Kelime-i şehadet getiren kimsenin cennete gireceğinden bahsed disler gibidir.

Şeyhulislam İbn Teymiyye ve başkaları şöyle demişlerdir: "Bu hadisler, mukayyed olarak geldiği üzere[29] ancak ve ancak bu sözü

---

[29] Kelime-i Şehadeti telaffuz eden kimselerin sadece bu şehadetleri sebebiyle cennete gireceğini bildiren hadisler, mutlak olarak zikredilmiş, yani herhangi bir kayıt ve şart zikredilmeksizin söylenmiş hadislerdir. Bazı rivayetlerde bu genel ifadeler, "ilim", "ihlâs", "yakîn" ve "bu kelime üzere vefat etme" gibi birtakım kayıtlara bağlanmıştır. İşte burada âlimlerimizin "mukayyed" diye bahsettiği şey, Kelime-i Şehadetin "ilim", "ihlâs", "yakîn" ve benzeri şeylerle kendisine bağlandığı kayıtlardır. Dolayısıyla ***"Kim Allah'tan başka (hak) ilah olmadığına ve Muhammed'in O'nun kulu ve rasûlü olduğuna şehâdet ederse cennete girer"*** tarzında tüm kayıtlardan arındırılmış bir şekilde zikredilen rivayetleri, atıfta bulunulan kayıtlarla beraber anlamak gerekir, yani: ***"Her kim Allah'tan başka (hak) ilah olmadığına ve Muhammed'in O'nun kulu ve rasûlü olduğuna bilerek, kesin iman ederek, ihlâsını koruyarak ve onun üzerine vefat ederek şehâdet ederse cennete girer"*** şeklinde...

söyleyip, o inanç üzere vefat eden, onu ihlâsla telaffuz eden ve kalbi hiçbir şüphe duymaksızın sıdk ve yakîn ile ona inanan kimseler hakkındadır. (Bilindiği üzere) Tevhîd, gönlün bütünüyle Allah'a yönelmesi demektir. Buna göre kim Allah'tan başka (hak) ilah olmadığına ve Muhammed'in O'nun kulu ve rasûlü olduğuna kalbinden ihlâsla şehâdet ederse cennete girer. Çünkü ihlâs, günahlardan nasûh bir tevbe ile tevbe ederek kalbin Allah'a yönelmesi demektir. İşte her kim bu hâl üzere vefat ederse, bu (vaat edilen şeye) nail olur."

Hasan (el-Basrî) şöyle demiştir: "Bu hadisler, *'kim bu kelimeyi söyler ve hakkını ve farzlarını eda ederse'* anlamındadır."

Bunun, "Nedâmet ve tevbe halinde bu kelimeyi söyleyip, (akabinde) onun üzerine vefat eden kimse hakkında" olduğu da söylenmiştir. Bu, İmam Buharî'nin kavlidir.

Saîd b. Museyyeb ise "Bu, farzlar, emir ve nehiyler nazil olmadan önceydi" demiştir.

Böyle yapılmazsa, yanlış sonuçlara ulaşmak kaçınılmaz olur. Şimdi bir insan düşünün, bu insan Kelime-i Şehadetin olmazsa olmaz şartlarından birisi sayılan *"yakîn"* şartını ihmal ederek Kelime-i Şehadeti telaffuz ediyor olsa, şimdi bu şahitliği onu cennete götürecek bir şahitlik olur mu? Ya da yine bu kelimenin olmazsa olmaz şartlarından birisi olan *"bu inanç üzere vefat etme"* şartını ihlal ederek Kelime-i Şehadeti söylemiş olsa, bu onu cennete girdirecek bir şehadet sayılır mı? Elbette hayır! İşte o zaman şehadeteyn hadislerinde zikredilen kayıt ve şartları göz önüne almak ve onları "elde var bir" prensibiyle değerlendirerek üstte naklettiğimiz mutlak rivayeti anlamak gerekir. Bu konuda zikredilen hadisleri mutlak-mukayyed ilişkisini göz ardı ederek tahlil etmek, insanı muhakkak yanlış bir sonuca ulaştırır. Biz böyle yapmamalı, tüm hadisleri zikrettiğimiz ilişki çerçevesinde değerlendirmeliyiz; aksi halde bazı İrca ehli sapkınların iddia ettiği gibi, hayatlarında onlarca şirk olmasına rağmen sadece bu kelimeyi telaffuz ediyor olmaları sebebiyle nice müşrik kimseleri mü'min kabul etmek gibi bir hataya düşmek kaçınılmaz olur. Bu hatadan korunmak için - biraz önce de dediğimiz gibi- hadisleri bir bütün olarak değerlendirmemiz ve hepsini alt alta koyarak sonuca ulaşmamız gerekir. Şunu hiçbir zaman aklımızdan çıkarmamalıyız ki, bir lafız mutlak olarak zikredildiğinde, eğer ortada onu kayıtlandırıcı bir şey varsa, o kayıtlandırıcı lafızla beraber onu anlamak zarurîdir. Bu hiçbir zaman ihmal edilmemesi gereken temel bir kuraldır. Doğru sonuca ulaşmak için muhakkak yapılmalıdır. Bu hadislerde de bunu yapmak gereklidir. (Mütercim)

Bazı muhakkikler ise şöyle demişlerdir: "Bazı tembel ve ibahî düşünceye sahip kişiler, şehadet getirmenin ve şirk koşmamanın yeterli olacağını düşünerek bu gibi hadisleri mükellefiyetlerin bertaraf edilmesi, ahkâmın kaldırılması ve amellerin iptal edilmesine vesile edinebilirler. Belki Mürcie (inançlı kimseler bile) bunlara tutunabilir. Bu inanç, şeriat sergisinin dürülmesini[30] ve gerek hadlerin gerekse nakil yoluyla bize ulaşan yasaklayıcı işlerin iptal edilmesini gerektirdiği gibi, itaatlere teşvik eden, günah ve cürümlerden sakındıran sorumlulukların herhangi bir ceza içermediğini de gerekli kılar. Hatta din boyunduruğunda çıkmayı, şeriattan, hikmetten ve sünnetten ayrılmayı ve rastgeleliğe sığınarak kurallardan uzaklaşmayı da gerektirir."

'İtbân hadisini İmam Ahmed, Nesaî, İbn Mâce ve "el-Esmâ ve's-Sıfât" adlı eserinde İmam Beyhakî rivayet etmiştir.

«Ebû Saîd el-Hudrî'den» İsmi "S'ad b. Mâlik b. Sinân el-Ensârî"dir. Hem o hem de babası sahabîdir.

«Kendisi ile Sana dua edeceğim bir şey» Yani seni öveceğim ve sana tevessül edeceğim bir şey.

«Rabbim, zâten bütün kulların bunu söylüyor» Nesaî'nin Sünen'inde, Hâkim'de ve Şerhu's-Sünne'de, sonrasında *"Ben, kendisiyle beni (diğer insanlardan) ayrıcalıklı kılacağın bir şey istiyorum"* şeklinde (nakledilmiş)dir.

«Yedi gök ve benim dışımda onların sâkinleri» Yani şayet Allah'ın dışında yedi kat gök ve içindeki tüm varlıklar, yedi kat yer ve içindeki her şey bir kefeye, Lâ ilâhe illallâh da bir kefeye konsa, Lâ ilâhe illallâh onlara ağır basar. Bu ise Lâ ilâhe illallâh şehadetinin, dinin esası ve amellerin en faziletlisi olan Allah'ı birlemeyi içermesinden dolayıdır.

İbn Kayyım *(rahimehullah)* der ki: "Ameller, şekilleri ve sayıları ile değil, ancak kalplerde var olan (niyetin) değeri ile birbirine üstünlük sağlar. (Bazen) iki amelin şekli (görünüşte) aynıdır, ama aralarında gökle yer arası kadar fazilet farkı vardır."

---

[30] Yani şeraitin ortadan kaldırılmasına...

«Tirmizî'nin» İsmi Muhammed b. İsa'dır.

«Yeryüzü dolusunca» ifadesinde geçen "قِرَاب/kirâb" kelimesi, "kâf" harfinin ötre ve kesresi ile (olabilir), ama ötre daha meşhurdur. Yeryüzü dolusu veya yeryüzünü doldurmaya yakını kadar anlamındadır.

«Bana hiçbir şeyi ortak koşmadan gelir isen» Şeyhulislam İbn Teymiyye der ki: "Şirk, büyük ve küçük olmak üzere iki kısma ayrılır. Her kim bu ikisinden de kurtulursa cennet ona vacip olur. Kim büyük şirk üzere ölürse ona da cehennem vacip olur. Kim büyük şirkten kurtulur, ama günahlarına baskın gelen hasenâtıyla birlikte küçük şirkin bir kısmını kendisinde bulundurursa, o da cennete girer. Çünkü o hasenât; az miktardaki küçük şirke baskın gelen çok miktardaki tevhiddir. Her kim de büyük şirkten kurtulur, lakin kötülükleri iyiliklerine baskın gelecek şekilde küçük şirki çok olursa, bu durumda cehenneme girer. Dolayısıyla şirk büyük olduğu veya küçük olup çok miktarda bulunduğu zaman kul onunla cezalandırılır. Çok miktardaki tevhid yanında az miktardaki küçük şirk ile kul cezalandırılmaz."

İmam Ahmed'in Ebu Muâviye→A'meş→Ma'rûr b. Suveyd kanalıyla Ebu Zer'den naklettiği hadis de, tıpkı Enes hadisi gibidir. O hadiste Ebu Zer *(radıyallahu anh)*, Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Allah azze ve celle'den naklen şöyle buyurduğunu söyler:

"Kim yeryüzü dolusunca kötülük işler de sonra hiçbir şeyi Bana şirk koşmaksızın Benimle karşılaşırsa, Ben de o hatalarını mağfiret ederim.."

۞۞۞

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Allah'ın lutfunun genişliği.

2- Tevhidin Allah katında ne kadar büyük bir sevap olduğu.

3- Bununla birlikte Tevhidin günahlara kefaret olacağı.

4- En'am Sûresinde yer alan âyetin açıklanması.

5- Ubâde hadisinde geçen beş maddenin iyice düşünülmesi (gerektiği).

6- Ubâde hadisi ile 'İtbân hadisini ve ondan sonrasını bir araya getirdiğinde, Lâ ilâhe illallâh sözünün anlamının senin için ayan beyan ortaya çıkmış olacağı ve aldananların hatasının sende netlik kazanacağı.

7- İtbân hadisindeki şarta dikkat çekilmesi.

8- Peygamberlerin Lâ ilâhe illallâh demenin fazileti konusunda uyarılmaya ihtiyaç duyuyor olmaları.

9- Bu sözü söyleyen birçok kimsenin terazisinin hafif gelecek olmasıyla birlikte, bu sözün bütün mahlûkattan daha ağır geleceğine dikkat çekilmesi.

10- Yerlerin de tıpkı gökler gibi yedi kat olduğunun belirtilmesi.

11- Yerlerin ve göklerin sâkinlerinin olduğu.

12- Eş'arîlerin zıddına Allah'ın sıfatlarının isbat edilmesi.

13- Sen Enes hadisini bildiğin vakit, 'İtbân hadisinde yer alan *"Şüphesiz ki Allah, kendisinin vechini arzulayarak 'Lâ ilâhe illallâh' diyen kimseyi ateşe haram kılmıştır"* ifadesinin, Lâ ilâhe illallâh'ı dil ile söylemek değil, şirki terk etmek manasına geldiğini anlamış olursun.

14- Îsâ *(aleyhisselâm)* ile Muhammed *(aleyhisselâm)*'ın Allah'ın kulu ve rasûlü olduklarının bir arada zikredilmesi üzerinde iyi düşünülmesi gerektiği.

15- Sadece Îsâ *(aleyhisselâm)*'ın "Allah'ın kelimesi" olduğunun bilinmesi.

16- Yine Îsâ *(aleyhisselâm)*'ın Allah'tan bir "ruh" olduğunun bilinmesi.

17- Cennet ve cehenneme iman etmenin faziletinin bilinmesi.

18- (Ubade hadisinde geçen) *"Hangi amel üzere olursa olsun"* sözünün bilinmesi. [31]

19- (Amelleri ölçecek) Mîzan'ın iki kefesi olduğunun bilinmesi.

20- Allah'ın "vechi"nin olduğunun bilinmesi.

[31] Yani bir insan, tevhidini ve imanını bozmadığı sürece iyi veya kötü amelleri az da olsa çok da olsa o kişi mutlaka cennete girecektir. (Mütercim)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Tevhidi Gerçekleştiren Kimse Hesapsızca Cennete Girer

✪ METİN ✪

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتاً لِلَّهِ حَنِيفاً وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴾

"Şüphesiz İbrahim hakka yönelen ve Allah'a itaat eden bir önder idi. O, hiçbir zaman müşriklerden olmadı." **(Nahl, 120)**

Yine Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

﴿ وَالَّذِينَ هُمْ بِرَبِّهِمْ لا يُشْرِكُونَ ﴾

"Onlar ki Rablerine asla ortak koşmazlar." **(Mü'minûn, 59)**

عن حصين بن عبد الرحمن قال: كُنْتُ عِنْدَ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ فَقَالَ أَيُّكُمْ رَأَى الْكَوْكَبَ الَّذِي انْقَضَّ الْبَارِحَةَ؟ قُلْتُ أَنَا، ثُمَّ قُلْتُ: أَمَا إِنِّي لَمْ أَكُنْ فِي صَلَاةٍ وَلَكِنِّي لُدِغْتُ، قَالَ فَمَاذَا صَنَعْتَ ؟ قُلْتُ اسْتَرْقَيْتُ، قَالَ فَمَا حَمَلَكَ عَلَى ذَلِكَ ؟ قُلْتُ حَدِيثٌ حَدَّثَنَاهُ الشَّعْبِيُّ، فَقَالَ وَمَا حَدَّثَكُمْ الشَّعْبِيُّ؟ قُلْتُ: حَدَّثَنَا عَنْ بُرَيْدَةَ بْنِ حُصَيْبٍ الْأَسْلَمِيِّ أَنَّهُ قَالَ: لَا رُقْيَةَ إِلَّا مِنْ عَيْنٍ أَوْ حُمَةٍ، فَقَالَ قَدْ أَحْسَنَ مَنْ انْتَهَى إِلَى مَا سَمِعَ وَلَكِنْ حَدَّثَنَا ابْنُ عَبَّاسٍ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((عُرِضَتْ عَلَيَّ الْأُمَمُ فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ وَمَعَهُ الرُّهَيْطُ وَالنَّبِيَّ وَمَعَهُ الرَّجُلُ وَالرَّجُلَانِ وَالنَّبِيَّ لَيْسَ مَعَهُ أَحَدٌ إِذْ رُفِعَ لِي سَوَادٌ عَظِيمٌ فَظَنَنْتُ أَنَّهُمْ أُمَّتِي فَقِيلَ لِي هَذَا مُوسَى صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَوْمُهُ وَلَكِنْ انْظُرْ إِلَى الْأُفُقِ ، فَنَظَرْتُ فَإِذَا سَوَادٌ عَظِيمٌ فَقِيلَ لِي انْظُرْ إِلَى الْأُفُقِ الْآخَرِ فَإِذَا سَوَادٌ عَظِيمٌ فَقِيلَ لِي هَذِهِ أُمَّتُكَ وَمَعَهُمْ سَبْعُونَ أَلْفًا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ وَلَا عَذَابٍ)) ثُمَّ نَهَضَ فَدَخَلَ مَنْزِلَهُ فَخَاضَ النَّاسُ فِي أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ وَلَا عَذَابٍ ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ فَلَعَلَّهُمْ الَّذِينَ صَحِبُوا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَقَالَ بَعْضُهُمْ فَلَعَلَّهُمْ الَّذِينَ وُلِدُوا فِي الْإِسْلَامِ وَلَمْ يُشْرِكُوا بِاللَّهِ ، وَذَكَرُوا أَشْيَاءَ، فَخَرَجَ عَلَيْهِمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: ((مَا الَّذِي تَخُوضُونَ فِيهِ ؟)) فَأَخْبَرُوهُ، فَقَالَ: ((هم الذين لا يسترقون ولا يتطيرون ولا يكتوون وعلى ربهم يتوكلون)) فَقَامَ عُكَّاشَةُ

بْنُ مِحْصَنٍ فَقَالَ: ادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ، فَقَالَ: ((أَنْتَ مِنْهُمْ)) ، ثُمَّ قَامَ رَجُلٌ آخَرُ فَقَالَ: ادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ فَقَالَ : ((سَبَقَكَ بِهَا عُكَّاشَةُ))

Husayn b. Abdurrahmân'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Saîd b. Cubeyr'in yanında bulunuyordum.

— Dün gece kayan yıldızı kim gördü, diye sordu.

— Ben, dedim. Sonra da namaz kılıyor değildim, fakat bir şey tarafından sokulmuştum, diye ekledim.

— Peki, ne yaptın, diye sordu.

— Rukye yaptım, dedim.

— Seni bunu yapmaya ne sevk etti, diye sordu.

— Bize Şa'bî'nin rivâyet ettiği hadis, dedim.

— Size ne tahdis etti, diye sordu.

Dedim ki:

— O bize Bureyde b. el-Husayb'dan *'Rukye ancak nazara veya zehirlenmeye karşı yapılabilir'* dediğini tahdis etti.

Bunun üzerine o şöyle dedi:

— Duyduğuna göre hareket eden kimse güzel yapmıştır. Fakat bize İbn Abbâs, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu tahdis etti:

'Ümmetler bana gösterildi. Bir nebîyi beraberinde küçük bir topluluk olduğu hâlde gördüm, diğer nebîyi beraberinde bir veya iki adam olduğu hâlde gördüm, başka bir nebîyi de beraberinde hiç kimse olmadığı hâlde gördüm. Derken bana büyük bir kalabalık gösterildi. Onların ümmetim olduğunu sandım. Sonra bana 'Bu Mûsâ ve kavmidir' denildi. Sonra bir daha baktım ki yine büyük bir kalabalık! Sonra yine bana 'Bu senin ümmetindir, beraberlerinde hesapsız ve azapsız cennete girecek yetmiş bin kişi vardır' denildi.

Sonra kalktı ve evine girdi...

İnsanlar onların kim oldukları hususunda konuşmaya daldılar. Bazıları *'Herhâlde onlar Rasulullah'a ashâb olanlardır'* dedi. Bazıları *'Herhâlde onlar İslâm içerisinde doğup Allah'a hiçbir şey ortak koşmayanlardır'* dedi. Başka şeylerden de söz ettiler. Sonra Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onların yanına çıktı ve:

"Ne hakkında konuşuyorsunuz böyle" dedi.

Onlar, (konuştukları şeyleri) O'na anlattılar.

Bunun üzerine Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu:

'Onlar kendilerine rukye yapılmasını istemeyen, dağlama yöntemiyle tedâvî olmayan, uğursuzluğa inanmayan ve yalnız Rablerine tevekkül eden kimselerdir.'

Bunun üzerine Ukkâşe b. Mihsan *(radıyallahu anh)* kalkıp:

— Allah'a duâ et de beni onlardan kılsın, dedi.

Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

— *Sen onlardansın,* buyurdu.

Sonra başka bir adam kalkıp:

— Allah'a duâ et de beni de onlardan kılsın, dedi.

Bunun üzerine Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

— *Ukkâşe bu hususta seni geçti,* buyurdu.[32]

✪ ŞERH ✪

Şeyhimiz (Abdurrahmân b. Hasen) der ki: "Tevhidi gerçekleştirmek; onu şirkin, bidatlerin ve günahların bulantılarından arındırıp, temizlemek (demek)tir."

Şârih (Süleyman b. Abdullah) da şöyle demiştir: "Tevhidi gerçekleştirmek; onu bilmek, hakikatine vâkıf olmak ve gerek bilgi bakımından, gerekse amel olarak onu ikame etmek(demek)tir."

---

[32] Buhârî, 3410, 5705, 5752; Müslim, 526.

«Şüphesiz İbrahim hakka yönelen ve Allah'a itaat eden bir önder idi. O, hiçbir zaman müşriklerden olmadı» (Nahl, 120) âyetinin konu başlığına uygunluğu şu şekildedir: Allah *(subhanehu ve teâlâ)*, Tevhidi gerçekleştirme derecelerinin en üstünü olan vasıflarla İbrahim *(aleyhisselam)*'ı nitelendirmiştir. İşte her kim bu vasıflarda İbrahim *(aleyhisselam)*'a ittiba ederse hesapsız ve azapsız bir şekilde cennete girecektir.

Allah'ın İbrahim *(aleyhisselam)*'ı nitelendirdiği bu vasıfların **ilki;** onun bir "أُمَّة/ümmet", yani hayrı öğreten bir önder oluşudur. Bu mana, İbn Mesud *(radıyallahu anh)*'den nakledilmiştir.[33]

İkincisi; onun ***"قَانِتاً لِلّٰه/Allah'a itaatkâr"***, yani her daim Rabbine ibadet ve taatte boyun eğen ve huşu duyan oluşudur. Şeyh Takiyyuddin İbn Teymiyye *(rahimehullah)*, (âyette yer alan) kunût kelimesinin Arap dilinde *"itaatin sürekliliği"* anlamına geldiğini söylemiştir.

Üçüncüsü; onun ***"حَنِيفاً/hanîf"*** oluşu, yani bilinçli bir şekilde şirkten Tevhide yönelen birisi oluşudur. İbn Kayyım der ki: *"Hanîf; Allah'a yönelen, O'nun dışındaki her şeyden yüz çeviren kimsedir."*

Bu kavli Şeyhimiz (Abdurrahmân b. Hasen) zikretmiştir.

Dördüncüsü ise; onun müşriklerden olmadığıdır. Yani o ne sözde ne amelde ne de itikatta asla müşriklerden olmamıştır. [34]

---

[33] İmam Mücahid'e göre ise bu âyet: **"كان أمة وحده / İbrâhîm tek başına bir ümmet idi"** veya **"كان مؤمنا وحده / İbrâhîm tek başına bir mümin idi"** anlamındadır. O, âyette yer alan **"أمة/ ümmet"** kelimesini aslî anlamında anlayarak ve bir de İbrahim aleyhisselam dönemindeki insanların hepsinin kâfir olduğunu, imanın hakikatini gerçekleştirenin ise sadece kendisi olduğunu söyleyerek bu manayı vermiştir. *(Bkz. Tefsîru İbni Kesîr, 2/780. Dâru Mısr baskısı.)*

Şeyh Abdurrahman b. Hasen rahimehullah, âyet hakkında nakledilen her iki görüşün de doğru olduğunu belirttikten sonra İmam Mücahid'in kavli hakkında der ki: *"Allah en doğrusunu bilir ya, bu, İbrâhim aleyhisselam'ın davetinin başlangıcındaydı. O zaman yeryüzünde ondan başka müslüman yoktu." (Bkz. Kurretu Ûyuni'l-Muvahhidîn, sf. 53)* Yine de en doğrusunu Allah bilir. (Mütercim)

[34] Ama bugün Selefî geçinen bazı cahiller, yaptıkları videolu derslerinde –sırf Allah'a şirk koşan cahil halkları kurtarma adına– İbrahim aleyhisselam'ın güneş ve ay hakkında ***"Bu benim Rabbimdir"*** diyerek şirk sözü söylediğini veya şirk inancına sahip olduğunu; ancak

Musannif *(rahimehullah)* der ki: "İbrahim *(aleyhisselam)*, tek başına bir ümmet idi, ta ki bu yola giren kimse, yolun yolcularının azlığı nedeniyle kendisini yalnız hissetmesin diye... Hükümdarlara veya şımarık tüccarlara değil, sadece Allah'a boyun eğerdi. Hanîf idi (Yani şirkten Tevhide yönelen birisi idi). Fitneye düşmüş âlimlerin yaptığı gibi (bu konuda) bir o tarafa, bir bu tarafa yalpalamazdı. Müslüman olduğunu zannedip müşriklerin sayısını çoğaltanlara muhalif olarak da müşriklerden olmamıştı."

«Onlar ki Rablerine asla ortak koşmazlar» (Mü'minûn, 59) Bu âyet hakkında İbn Kesir *(rahimehullah)* şöyle der: "Yani Allah ile beraber bir başka varlığa ibadet etmezler; aksine O'nu tevhid edip O'ndan başka (hak) ilah olmadığını, O'nun tek ve Samed olduğunu, doğurmadığını, doğrulmadığını ve hiçbir şeyin O'nun dengi ve benzeri olmadığını bilirler."

İşte bu, Tevhidin gerçek manasıdır.

«Husayn b. Abdurrahmân'dan» Bu hadisi İmam Buharî hem muhtasar hem de uzun bir şekilde rivayet etmiştir. Ayrıca İmam Müslim -ki bu lafız ona aittir- Tirmizî ve Nesaî de rivayet etmişlerdir.

«Kayan yıldız» Düşen yıldız, anlamındadır.

---

sırf cehaletinden dolayı mazeretli kabul edildiğini(!) söylemekteler. Subhânallah! Bu gerçekten de büyük bir iftira, büyük bir buhtandır! Bundan Tevhidin atası İbrahim aleyhisselam'ı da diğer peygamberleri de tenzih ederiz. Rabbimiz Nahl Sûresinin bu âyetinde "ولم يكُ من المشركين / ***O, hiçbir zaman müşriklerden olmadı***" buyurarak onun hiçbir zaman diliminde şirke düşmediğini net bir biçimde ifade etmiştir. Hatta âyeti, cahd-i mutlak ifade eden "لَم"edatıyla getirdiği için, bu, onun herhangi bir zaman diliminde şirke düştüğü ihtimalini dahi reddetmektedir. Erbabının malumu olduğu üzere Arapçada "cahd-i mutlak"; muzâri fiilin başına "لَم" edatı getirilerek yapılır ve girdiği bu muzari fiilin manasını mâzîde olumsuza çevirir. En önemlisi ise, girdiği fiilin anlamı ne ise, onun şu ana kadar kesinlikle olmadığını ve bundan sonra da olmayacağını belirtir. İşte bununla bir kere daha anlıyoruz ki, İbrahim aleyhisselam ne nubuvvetinden önceki hayatında ne de sonrasında hiçbir şekilde şirke düşmemiştir. Buna rağmen onun şirke düştüğü, ama cehaletiyle mazeretli sayıldığı herzesini söyleyenler, koyu birer cahil değilseler, Allah'tan korkmaz azgın birer sapıktırlar. Rabbim hidayet etsin. (Mütercim)

«Namaz kılıyor değildim» Dinleyenin onun namaz kıldığını zannetmesinden korktuğu (için böyle söylemiştir.)

«حَدِيث/ hadîsun» sözü mahzûf bir fiilin fâili olması sebebiyle ötrelidir. *"Bunu yapmaya beni şu hadis sevk etti"* anlamındadır.

«Rukye ancak nazara veya zehirlenmeye karşı yapılabilir» hadisini İmam Ahmed, Ebû Dâvûd ve Tirmizî İmrân b. Husayn'dan rivayet etmişlerdir.

Hadiste geçen ***«حُمَة/Humetun»*** "zehir" anlamındadır. Buna göre mana *"Nazara uğrayana, yani göz değene bir de zehirli bir hayvan tarafından sokulana yapılan rukyeden daha faydalı bir rukye yoktur"* şeklindedir.

«Duyduğuna göre hareket eden kimse güzel yapmıştır» Yani, kendisine ulaşan ilmi alan ve onunla amel eden kimse iyi yapmıştır; çünkü o, cehaletle amel eden veya bildiği ile amel etmeyen kimsenin aksine üzerine düşeni yerine getirmiştir.

«Ümmetler bana gösterildi» Tirmizî ve Nesaî'nin Bişr b. Husayn b. Abdirrahmân'dan aktardıkları rivayete göre bu, İsrâ gecesinde olmuştur.

"الرُّهَيْط/küçük bir topluluk» İmam Nevevî bunun için "On kişinin altında kalan bir topluluktur" der.

«Beraberlerinde yetmiş bin kişi vardır» Yani onların arasında yetmiş bin kişi vardır. Bazılarının zannettiği gibi bununla kast edilen, onların o anda Rasûlullah'a gösterilenler arasında olmadıkları değildir.[35]

«İnsanlar onların kim oldukları hususunda konuşmaya daldılar» Yani insanlar o yetmiş bin kişinin hesapsız ve azapsız bir şekilde kendilerini cennete ulaştıracak amellerini konuşmaya daldılar.

---

[35] Yani bu yetmiş bin kişi, o gün Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e gösterilenler arasındadır. Bunlar onlardan gayrı farklı insanlar değillerdir. (Mütercim)

«Onlar kendilerine rukye yapılmasını istemeyenlerdir" İmam Müslim'in rivayetinde ***«Onlar rukye yapmazlar»*** şeklinde geçmektedir. Şeyhulislam İbn Teymiyye *(rahimehullah)* der ki: "Bu ilave, râvinin hatasıdır; Nebi *(aleyhisselam)* ***«Onlar rukye yapmazlar»*** dememiştir. Zira rukye yapan kişi kardeşine iyilikte bulunmuştur. Ve yine O, ashabına rukye yapmış, Cibril de kendisine rukye yapmıştır. Ortada *'rukye yapanla', 'rukye yapılmasını isteyen'* arasında fark vardır. Rukye yapılmasını isteyen, Allah'tan başkasından istekte bulunmakta ve kalbi ile Allah'tan başkasına yönelmektedir. Rukye yapan ise iyilik etmektedir. Bundan maksat, bu yetmiş bin kişinin tam bir tevekkül ile vasıflandırılmalarıdır ki, onlar (bu vasıflarıyla) başkalarından kendilerine rukye ve dağlama yapmalarını istemez, uğursuzluğa da inanmazlar."

İbn Teymiyye'nin sözü özet olarak böyledir.

«Dağlama yöntemiyle tedâvî olmazlar» Yani başkalarından kendilerine dağlama yapmasını istemezler. İbn Kayyım *(rahimehullah)* der ki: "Dağlama hakkında gelen hadisler dört şeyi içermektedir:

1- Yapılabilirliğini (cevâzını),

2- Sevilmemesini,

3- Terk edenlerin övülmesini,

4- Yasaklanmasını.

Birinci madde ile ikinci madde arasında -Allah'a hamd olsun- kiherhangi bir çelişki yoktur; zira onu yapmak onun caiz oluşuna delalet eder; sevilmemesi ise, onun men edildiği anlamına gelmez. Terk edenlerin övülmesine gelince; bu onu yapmamanın daha evlâ ve efdal olduğuna delalet eder. Yasaklanmasına gelince; bu da kerahet üzeredir." [36]

---

[36] Dağlama yaptırma hakkında gelen hadisleri topladığımızda, bunların gerçekten de İbn Kayyım'ın belirttiği gibi dört kısım üzere geldiğini görürüz. Şimdi bunları madde madde zikredelim:

1) Dağlanmanın Caiz Olduğunu Gösteren Hadisler: Buna Câbir *(radıyallahu anh)*'dan nakledilen şu hadisi örnek verebiliriz. O der ki: *"Ubeyy b. Ka'b radıyallahu anh Ahzab*

«Ve yalnız Rablerine tevekkül eden kimselerdir» Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* (bu sözüyle rukye yapılmasını istememek, dağlama yöntemiyle tedâvî olmamak ve uğursuzluğa inanmamak gibi) diğer fiillerin kendisinden kaynaklandığı temel aslı zikretti. İşte bu asıl, Tevhidi gerçekleştirme anlamına gelen *"tevekkül"*dür.

Bu hadis, sebepler(e sarılmayı) terk etmeyi övmemektedir. Bilakis o hem şer'an hem aklen hem de âdeten kınanmıştır. (İşin aslına bakılırsa) tevekkül, sebeplerin en büyüklerindendir. Gerçek şu ki o, ***"Her kim Allah'a tevekkül ederse, O, ona yeter"*** (Talak, 3) buyruğundan dolayı Allah'ın koruyup yetmesi için (başlı başına) bir vesiledir.

«Ukkâşe» "Ayn" harfinin ötresi, "kef" harfinin şeddesi iledir. "Kef" harfini sakin okumak da caizdir.

«Mihsan» "Mim" harfinin esresi, "hâ" harfinin sükûnu ve "sâd" harfinin fethası iledir.

Savaşında kol damarından yara almıştı. Bunun üzerine Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ona dağlama tedavisi uygulattı." (Müslim, 2207)

2) Dağlanmanın Sevilmemesi Gerektiğini İfade Eden Hadisler: Buna Yine Câbir radıyallahu anh'dan nakledilen şu hadisi örnek verebiliriz. O der ki: Ben Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'i şöyle buyururken işittim: *"Eğer sizin tedavi yöntemlerinizden herhangi bir şeyde hayır var ise, bu, neşter ile kan almakta (hacamatta) yahut bal şerbetinde ya da ateşle dağlanmaktadır. Şu kadar var ki Ben dağlanmayı sevmiyorum."* (Buhârî 5683; Müslim, 2205)

3) Dağlanmayı Terk Edenlerin Övüldüğünü Belirten Hadisler: Buna Ukkâşe hadisi diye meşhur olmuş konumuzun medârı olan hadisi zikredebiliriz. Bu hadiste Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem: *"Onlar dağlama yöntemiyle tedâvî olmazlar"* buyurmuştur. (Buhârî 6541; Müslim, 218)

4) Dağlanmanın Kerih Olduğunu Söyleyen Hadisler: Buna da İbn Abbas radıyallahu anh hadisini örnek verebiliriz. O, Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu söylemiştir: *"Şifa üç şeydedir: Kan aldırmak için neşter vurmakta (hacematta), bal şerbeti içmekte, bir de ateşle dağlanmaktadır; ancak Ben ümmetimi dağlanma yapmaktan nehyediyorum."* (Buhârî 5681)

Bu taksimat bilindiğinde, İbn Kayyım'ın bunların aralarının nasıl bulunacağı noktasındaki sözleri daha kolay anlaşılacaktır. (Mütercim)

«Ukkâşe bu hususta seni geçti» İbn Battâl *(rahimehullah)* der ki: "Bu vasıflara, yani tevekkül ve beraberinde zikredilen vasıflara sahip olma hususunda Ukkâşe seni geçti."

Kurtubî *(rahimehullah)* da şöyle der: "Ukkâşe'de bulunan haller, ikinci zâtın yanında yoktu. O nedenle Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onun isteğine cevap vermedi. Eğer cevap verseydi, orada bulunan diğer kimselerin de bunu istemesi caiz olurdu. Bu durumda iş, zincirleme giderdi. (Böyle olmaması için) Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu söz ile kapıyı kapattı. Bu, o zâtın münafık olduğunu ifade eden görüşten daha evladır; çünkü sahabede asıl olan onların münafık olmadıklarıdır. Düzgün bir niyet olmaksızın bu tür isteklerin meydana gelmesi çok nadirdir."

Şârih (Süleyman b. Abdullah) der ki: "Bu görüş, hadis hakkında söylenen en doğru görüştür."

Şeyhulislam İbn Teymiyye de bu görüşe meyletmiştir.

Musannif *(rahimehullah)* der ki: "Bu ifadede, ta'rizli/kinayeli lafızların kullanımı(nın cevazı) vardır."

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- İnsanların Tevhid konusundaki derecelerinin bilinmesi.

2- Tevhidi gerçekleştirmenin ne manaya geldiği.

3- Allah *(subhanehu ve teâlâ)*'nın ***"O, hiçbir zaman müşriklerden olmadı"*** buyurarak İbrahim *(aleyhisselâm)*'ı övmesi.

4- Şirkten uzak durmaları sebebiyle Yüce Allah'ın veli kullarına övgüde bulunması.

5- Rukye ve dağlanma ile tedavi olmayı terk etmenin Tevhidi (tam anlamıyla) gerçekleştirmek olduğu.

6- Bu özelliklerin hepsini bir araya getiren şeyin (aslında) *"tevekkül"* olduğu.

7- Bu mertebeye ancak amel işlemekle ulaşabileceklerini iyi bilebildikleri için sahabenin ilminin derinliği.

8- Onların hayır işlemeye karşı düşkünlükleri.

9- Hem sayı hem de mahiyeti itibariyle (yani derece ve fazileti açısından) bu ümmetin (diğer ümmetlere karşı) üstünlüğü.

10- Mûsâ *(aleyhisselâm)*'ın ashabının fazileti.

11- Bütün ümmetlerin Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'e gösterildiği.

12- Her ümmetin (diğer ümmetlerden ayrı olarak) tek başına ve kendi peygamberi ile birlikte haşredileceği.

13- Peygamberler(in davetin)e icabet edenlerin az oluşu.

14- Hiç kimsenin kendisine icabet etmediği bir peygamberin mahşere tekbaşına geleceği.

15- Bunu (yani şu dünyada kendisine hiç kimsenin inanmadığı ve bu nedenle tek başına bu dünyada iman mücadelesi veren peygamberlerin olduğunu) bilmenin faydası şudur: Çokluk ile adlanılmamalı, az ile yetinilmelidir.

16- Nazar ve zehirli hayvanların sokmalarına karşı rukye yapılmasına ruhsat verilmesi.

17- (Sa'id b. Cubeyr'in) *"İşittiğini uygulayan ne güzel etmiştir. Fakat şöyle şöyledir..."* sözünden anlaşıldığı üzere, selefin ilminin derinliği (açığa çıkmış) ve birinci hadisin ikincisine muhalif olmadığı bilinmiştir.

18- Selefin, kendisinde bulunmayan özelliklerle övülmekten uzak oluşu.[37]

---

[37] Bu çıkarım, rivayette ismi geçen Husayn b. Abdurrahmân'ın tavrından elde edilmiştir. Şöyle ki: Husayn b. Abdurrahmân, Saîd b. Cubeyr'in *"Dün gece kayan yıldızı kim gördü?"* sorusuna *"Ben"* diye karşılık vermiş, ama bundan onun geceleyin ayakta olup ibadetle meşgul olduğu zannedileceği için hemen bir düzeltmede bulunarak *"Lakin namaz kılıyor değildim"* demiştir. Eğer Husayn b. Abdurrahmân, kendisinde olmayan vasıflarla insanların nefsini övmesini arzulasaydı, bu olayı hemen fırsata çevirir ve hiçbir şey söylememek

19- Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in ***"Sen onlardansın"*** sözü peygamberliğin alametlerinden bir alamettir.

20- Ukkâşe *(radıyallahu anh)*'ın fazileti.

21- Ta'rizli/kinayeli sözlerin kullanılması(nın caizliği).

22- Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in (kendisinden istekte bulunan insanları kırmayan bir üslup kullanmasıyla açığa çıkan) güzel ahlakı.

---

suretiyle bu konuyu kullanırdı. Fakat musannifin de belirttiği gibi Selef-i Salihîn, kendilerinde bulunmayan özelliklerle övülmekten hoşlanan kimseler değillerdi. (Mütercim)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Şirkten Korkmak

✪ METİN ✪

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ إِنَّ اللَّهَ لا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاء ﴾

"Allah kendisine şirk koşulmasını asla bağışlamaz. Bunun altındakileri dilediği kimse için bağışlar." (Nisâ, 116)

İbrahim *(aleyhisselam)* da şöyle demiştir:

﴿ وَاجْنُبْنِي وَبَنِيَّ أَن نَّعْبُدَ الْأَصْنَامَ ﴾

"Beni ve oğullarımı putlara tapmaktan uzak tut." (İbrâhîm, 35)

وفي الحديث: [أَخْوَفُ ما أَخَافُ عَلَيكُمْ الشِّرْكُ الأَصْغَرُ، فَسُئِلَ عَنْهُ؟ فقَال :الرِّيَاءُ]

Bir hadiste şöyle buyrulmuştur:

"Sizin hakkınızda en çok korktuğum şey küçük şirktir."

Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e bunun ne olduğu sorulduğu zaman *"Riyâ"* diye cevap vermiştir.[38]

وعن ابن مسعود رضي الله عنه أن رسول الله صلي الله عليه وسلم قال: [مَنْ مَاتَ وهُوَ يَدْعُو مِنْ دُونِ اللهِ نِداً دَخَلَ النّارَ] رواه البخاري

Abdullah b. Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'den rivâyet edildiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

"Kim Allah'a denk kıldığı bir varlığa duâ eder hâlde ölürse cehenneme girer." [39]

---

[38] Ahmed b. Hanbel, 5/428, 429; Taberânî, 4/253.

[39] Buhârî, 4497; Ahmed b. Hanbel, 1/462.

ولمسلم عن جابر رضي الله عنه أن رسول الله صلي الله عليه وسلم قال: [مَنْ لَقِيَ اللهَ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ، وَمَنْ لَقِيَهُ يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا دَخَلَ النَّارَ]

Müslim'in Câbir *(radıyallahu anh)*'den rivâyet ettiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

"Kim Allah'a, O'na hiçbir şeyi ortak koşmadığı hâlde kavuşursa cennete girer. Kim de herhangi bir şeyi O'na ortak koştuğu hâlde O'na kavuşursa cehenneme girer." [40]

✪ ŞERH ✪

Şirk; âlemlerin Rabbine noksanlık izafe etme anlamına geldiğinden dolayı günahların en büyüğü ve iğrençliklerin en kötüsüdür. İşte bunun içindir ki, Allah *(subhanehu ve teâlâ)* başka suçlara vermediği cezayı ona vermiştir. Nitekim O şöyle buyurur:

"Doğrusu her kim Allah'a şirk koşarsa, şüphesiz Allah ona cenneti haram kılmıştır ve onun barınma yeri ateş (olacaktır)" (Maide, 72)

(Bundan dolayı) Musannif *(rahimehullah)*, iman eden kimsenin bundan korku içinde olması ve onun sebeplerini ve temel unsurlarını bilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Belki bu sayede Allah'ın onu bu büyük günahtan afiyette kılması umulur.

İmam Buharî Huzeyfe *(radıyallahu anh)*'den şöyle rivâyet etmiştir: *"İnsanlar Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e hayrı sorarlardı, ben ise içerisine düşerim korkusuyla O'na şerri sorardım."*

«Allah kendisine şirk koşulmasını asla bağışlamaz» (Nisâ, 116) İbn Kesir *(rahimehullah)* şöyle der: "Yüce Allah, kendisine şirk koşulmasını asla bağışlamayacağını, yani kendisi ile müşrik olarak karşılaşan kulunu affetmeyeceğini haber veriyor. ***«Bunun altındakileri dilediği kimse için bağışlar»*** Yani kullarından istediği kişiler için günahları bağışlar."

---

[40] Müslim, 93.

İbn Kesir'in sözü burada bitmiştir.

Bu âyet-i kerimede, günahlar sebebiyle (insanları) tekfir eden Hâricîlere ve *"el-menzile beyne'l-menzileteyn"*[41] görüşünü savunan Mu'tezile'ye bir reddiye vardır. Bunun (onlara) reddiye olma yönü ise şu şekildedir: Allah *(subhanehu ve teâlâ)* şirkin aşağısında kalan günahların bağışlanmasını meşîete/dilemesine bırakmıştır.[42] Bunun (sadece) tevbe eden kimseye hamledilmesi doğru değildir; çünkü tevbe eden kimse hakkında şirk ile diğer günahların herhangi bir fark yoktur.[43] Nitekim Allah Teâlâ başka bir âyet-i kerimede şöyle buyurur:

"De ki: Ey nefisleri aleyhinde** (günah işlemek suretiyle) **haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin! Çünkü Allah bütün günahları bağışlar." (Zümer, 53)

Burada Allah *(subhanehu ve teâlâ)*, (hükmü) umumileştirmiş ve mutlak bir şekilde zikretmiştir; çünkü burada söz konusu edilen, tevbe

---

[41] *"el-menzile beyne'l-menzileteyn"* Mu'tezile'nin günahkâr müminler hakkında itikadını ortaya koyan bir inancın ifadesidir. Kelime anlamı itibariyle *"İki konum arasında üçüncü bir konum"* demektir. Mu'tezile, büyük günah işleyen bir kimseyi dünyevî ahkâm açısından ne mü'min kabul eder ne de kâfir. Böylelerinin dünyada imanla küfür arasında üçüncü bir mertebede olduğunu söyler. İşte bu inanca literatürde *"iki konum arasında üçüncü bir konum"* anlamında *"el-menzile beyne'l-menzileteyn" denmiştir.* Mu'tezile, bu durumda olan kimselerin âhirette kesinlikle kâfirler gibi ebedî cehennemde kalacağını söyler; lakin böylelerinin, itikad esaslarında küfre sapan kâfirler gibi çetin bir azaba uğramayacaklarını ifade eder. Gerek bu inanç gerekse Hâricîlerin savunduğu inanç, her ikisi de âyet ve hadislere ters düşen sapkın inançlardır. Ehl-i Sünnet'e göre ise bir insan şirk koşarsa, ibadet ehli bile olsa asla affedilmeyecek, şirk koşmaksızın büyük günahlara bulaşırsa Allah'ın meşîetine bırakılacaktır. Artık Allah dilerse affedecek, dilerse azab edecektir... (Mütercim)

[42] Bilindiği üzere bir şey Allah'ın meşîetine bırakılmışsa, o şey asla şirk olamaz. Çünkü Allah şirki asla affetmez. (Mütercim)

[43] Yani bir kimse tevbe ettiğinde, şirk bile koşmuş olsa affedilir. Burada ise tevbeden söz edilmeksizin Allah'ın dilemesi ile günahların affedileceğinden bahsedilmektedir. Bu ifade bize göstermektedir ki, Allah dilediği zaman şirk olmayan günahları tevbe edilmeksizin de affedebilir. Eğer Allah tevbe edilmeksiniz şirk olmayan bir günahı bağışlıyorsa, bu otomatik olarak Hâricî ve Mutezile'nin savunmuş olduğu *"günah işleyen mü'min olamaz"* tezini çürütmüş olur. Onların bu âyette yer alan ifadeyi *"Bu ancak tevbe edenler içindir"* şeklindeki tevilleri, itibara alınmayacak kadar yersiz ve anlamsızdır. (Mütercim)

eden kimsedir. Orada ise (hükmü) özelleştirmiş ve (meşîete) bağlamıştır; çünkü orada söz konusu edilen, tevbe etmeyen kimsedir.

Bunu Şeyhulislam (İbn Teymiyye) ifade etmiştir.

«Beni ve oğullarımı putlara tapmaktan uzak tut» Bu: *"Beni ve çocuklarımı putlara kulluk etmekten başka bir tarafta kıl"* anlamındadır.

İbrahim *(aleyhisselam)*, insanların genelinin bu konuda fitneye düştüğünü gördüğü için[44] böyle dua etmiştir. Nitekim âyette böyle ifade edilmiştir: ***"Hiç kuşkusuz o putlar, insanların birçoğunu saptırmıştır."*** (İbrahim, 36)

İbrahim et-Teymî *(rahimehullah)* der ki: "İbrahim *(aleyhisselam)*'dan sonra kim (bu konuda) belaya maruz kalmaktan emin olabilir ki?"

Bunu İbn Cerîr ve İbn Ebî Hâtim rivâyet etmiştir.

«Sizin hakkınızda en çok korktuğum şey küçük şirktir» Bu hadisi İmam Ahmed, Mahmûd b. Lebîd'den rivayet etmiştir. Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* *"Sizin hakkınızda en çok korktuğum şey küçük şirktir"* buyurunca sahabîler "Ey Allah'ın Rasûlü, küçük şirk nedir ki?" diye sordular. Bunun üzerine Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle cevap verdi: *"O, riyadır. Allah, Kıyamet günü insanlara amelleri ile karşılık verdiğinde 'Haydi, dünyada iken gösterişte bulunduğunuz kimselere gidin de bakın bakalım onların yanında herhangi bir karşılık bulacak mısınız' der."*

İmanları kemale ermiş olmasına rağmen sahabe küçük şirkten bile korkmuşsa, imanının zayıf olmasından ötürü senin büyük şirkten korkman gerekir.

---

[44] İbrahim aleyhisselam'ın insanların genelinin bu konuda hataya düştüğünü gördükten sonra bu duayı yapmasından, bizim de günümüz insanlarının genelinin şirke düştüğü konularda Allah'a sığınmamız gerektiği mesajını çıkarabiliriz. Yani biz de *"Allah'ım beni ve çocuklarımı Demokrasi şirkinden koru"* diyebilir ve yine *"Allah'ım beni ve çocuklarımı kabir şirkinden muhafaza buyur"* diye dua edebiliriz; çünkü bu iki şey, günümüz dünyasında insanların en çok şirke düştüğü konulardır. (Mütercim)

Her ne kadar (şirkin) her iki çeşidini kapsasa da hadisin konu başlığı ile uygunluğu bu şekildedir.

«Kim Allah'a denk kıldığı bir varlığa duâ eder hâlde ölürse cehenneme girer» İbn Kayyım *(rahimehullah)* der ki: "Denk, 'benzer' demektir. Falan, filanın dengidir, denir yani benzeri ve misli demektir."

«Kim Allah'a, O'na hiçbir şeyi ortak koşmadığı hâlde kavuşursa cennete girer» Kurtubî *(rahimehullah)* der ki: "Bu, 'kim ulûhiyetinde, yaratmasında ve ibadetinde Allah'la birlikte herhangi bir ortak edinmezse' anlamındadır. Ehl-i Sünnet yanında icma edilmiş bir gerçektir ki, her kim bu inanç üzere ölürse -her ne kadar öncesinde bazı azab ve sıkıntı çeşitlerine maruz kalsa da- mutlaka cennete girecektir. Kim de şirk üzere ölürse o, cennete giremeyecek, Allah'tan bir rahmet kendisine erişmeyecek ve azabın kesintiye uğraması, zamanın geçmesi söz konusu olmaksızın ebedî bir şekilde cehennemde kalacaktır."

Başkaları da şöyle demiştir: "Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* burada sadece şirki nefyetmekle yetinmiştir; zira bu, iktiza yoluyla tevhidi, luzûm yoluyla da[45] peygamberliği (kabul etmeyi)

---

[45] Bir lafız bir manaya bazen *"iktiza"* bazen de *"luzûm"* yoluyla delalet eder. Eğer bir lafız sarih bir şekilde ya da akla ilk gelen anlamıyla bir şeye delalet ediyorsa, ona *'oluyla delalet"* denir. Bunu Kelime-i Tevhid örneği üzerinden şöyle anlatabiliriz: *La ilallah* şehadeti, Allah'tan başkalarının ilahlık konusunda Allah'a ortak olmalarını sarih bir şekilde nefyetmektedir. Ve yine *Lâ ilahe illallah* şehadetinden akla ilk gelen anlam, Allah'tan başka varlıkların hak ilah olmadıklarıdır. İşte bu Tevhid cümlesinin şirki nefyetmeye olan delaleti "iktiza yoluyla" olan bir delalettir. Luzûm yoluyla delalete gelince; eğer lafzın anlamı dolaylı yoldan ama zorunlu olarak bir şeye delalet ediyorsa, bu delalet şekline de *"luzûm yoluyla delalet"* denir. Tıpkı bir kitabın dolaylı olarak onu yazana delalet etmesi gibi... Ya da buna yine Kelime-i Tevhid'i örnek verebiliriz. Bilindiği üzere Tevhid kelimesi, kaçınılmaz olarak peygamberin peygamberliğini gerekli kılmaktadır; çünkü kullar O'nun rehberliği olmadan Allah'a nasıl ibadet edeceklerini bilemezler. Bunun için mutlaka kulluğun nasıl olması gerektiğini onlara beyan eden bir rasûle ihtiyaç vardır. Bu gereklilik her ne kadar Tevhid kelimesinin lafzından direk elde edilmese de dolaylı olarak anlaşılmaktadır. İşte buna "luzûm yoluyla delalet" denir. Bu örneklerden anlaşıldığına göre iktiza yoluyla delalet, luzûm yoluyla delaletten daha özel ve öncelikli bir anlama sahiptir. (Mütercim)

gerektirmektedir. Çünkü Rasûlullah'ı yalanlayan (dolaylı olarak) Allah'ı yalanlamış, Allah'ı yalanlayan da müşrik olmuş olur."

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Şirkten korkulması(nın gerekliliği).

2- Riyanın şirkten olduğu.

3- Riyanın küçük şirk sayıldığı.

4- Ve yine riyanın sâlihler için en çok korkulan şey olduğu.

5- Cennet ve cehennemin (her an insanın girebileceği kadar) yakın oluşu.

6- Her ikisinin yakınlığı (nedeniyle) aynı hadis içinde bir araya getirilmiştir.

7- Hiçbir şeyi şirk koşmadan Allah'a kavuşan kimse cennete; şirk koşarak O'nunla karşılaşan da -velev ki insanların en çok ibadet edenlerinden olsa bile- cehenneme girecektir.

8- Ki bu büyük bir meseledir; İbrahim *(aleyhisselâm)*'ın hem kendisi hem de evlatları için putlara kulluk etmekten korunmasını dilemesi.

9- ***"Hiç kuşkusuz o putlar, insanların birçoğunu saptırmıştır"*** (İbrahim, 36) âyetinde (belirtildiği üzere) İbrahim *(aleyhisselâm)*'ın insanların çoğunluğunun durumundan ibret alması.

10- İmam Buhârî'nin de işaret ettiği gibi burada Lâ ilâhe illallâh'ın tefsiri yapılmıştır.

11- Şirkten uzak kalabilen kimsenin fazileti (anlatılmıştır).

BEŞİNCİ BÖLÜM

Lâ ilâhe illallah Şehâdetine Dâvet Etmek

✡ METİN ✡

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ قُلْ هَـٰذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴾

"De ki: Bu benim yolumdur. Ben ve bana tâbi olanlar basîret üzere Allah'a dâvet ediyoruz. Allah'ı bütün noksan sıfatlardan tenzih ederim. Ben müşriklerden değilim." (Yûsuf, 108)

عن ابن عباس رضي الله عنهما أن رسول الله صلى الله عليه وسلم لما بعث معاذاً رضي الله عنه ا اليمن قال له «إِنَّكَ تَأْتِى قَوْمًا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ فليكنْ أولَ مَا تَدْعُوهُم إِلَيْهِ شَهَادَةُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ» وفي رواية «إِلَى أَنْ يُوَحِّدُوا اللَّهَ فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِذَلِكَ فَأَعْلِمْهُمْ أَنَّ اللَّهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِى كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِذَلِكَ فَأَعْلِمْهُمْ أَنَّ اللَّهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً تُؤْخَذُ مِنْ أَغْنِيَائِهِمْ فَتُرَدُّ فِى فُقَرَائِهِمْ فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِذَلِكَ فَإِيَّاكَ وَكَرَائِمَ أَمْوَالِهِمْ وَاتَّقِ دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ فَإِنَّهُ لَيْسَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ اللَّهِ حِجَابٌ» أخرجاه.

İbn Abbâs'tan rivâyet edildiğine göre Raşûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Muâz'ı Yemen'e gönderdiği zaman ona şöyle dedi:

"Sen Kitap ehlinden bir kavme gidiyorsun. Onları kendisine dâvet ettiğin ilk şey Allah'tan başka ilâh olmadığına şehâdet etmek olsun."

Başka bir rivâyette ise şöyle geçer:

"Onları Allah'ı birlemeye dâvet et. Eğer bu hususta sana itaat ederlerse onlara, Allah'ın kendilerine her bir gün ve gecede beş vakit namazı farz kıldığını bildir. Bu hususta da sana itaat ederlerse onlara, Allah'ın kendilerine zenginlerinden alınıp fakirlerine döndürülecek bir sadakayı farz kıldığını bildir. Bu hususta da sana itaat ederlerse onların değerli

mallarından uzak dur. Mazlumun duâsından da kork. Zira onun ile Allah arasında bir perde yoktur."[46]

Bu hadisi Buhârî ve Müslim tahriç etmiştir.

ولهما عن سهل بن سعد رضي الله عنه: " أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال يوم خيبر: «لَأُعْطِيَنَّ الرَّايَةَ غَدًا رَجُلًا يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيُحِبُّهُ اللَّهُ وَرَسُولُه، يَفْتَحُ اللَّهُ عَلَى يَدَيْهِ»، قَالَ: فَبَاتَ النَّاسُ يَدُوكُونَ لَيْلَتَهُمْ أَيُّهُمْ يُعْطَاهَا، فَلَمَّا أَصْبَحوا غَدَوْا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم كُلُّهُمْ يَرْجُو أَنْ يُعْطَاهَا، فَقَالَ: «أَيْنَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ؟» فَقيل: هو يَشْتَكِي عَيْنَيْهِ، فَأَرْسِلُوا إِلَيْهِ فَأْتُونِي بِهِ، بَصَقَ فِي عَيْنَيْهِ وَدَعَا لَهُ، فَبَرَأَ كَأَنْ لَمْ يَكُنْ بِهِ وَجَعٌ، فَأَعْطَاهُ الرَّايَةَ وَقَالَ: «انْفُذْ عَلَى رِسْلِكَ حَتَّى تَنْزِلَ بِسَاحَتِهِمْ، ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى الْإِسْلَامِ وَأَخْبِرْهُمْ بِمَا يَجِبُ عَلَيْهِمْ مِنْ حَقِّ اللَّهِ تعالى فِيهِ، فَوَاللَّهِ لَأَنْ يَهْدِيَ اللَّهُ بِكَ رَجُلًا وَاحِدًا خَيْرٌ لَكَ مِنْ حُمْرُ النَّعَمِ» يدوكون: أي يخوضون

Yine onların[47] Sehl b. Sa'd *(radıyallahu anh)*'den rivâyet ettiklerine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Hayber gününde: *"Allah'a yemin olsun, yarın sancağı öyle bir adama vereceğim ki o Allah'ı ve Resûlünü sever, Allah ve Resûlü de onu sever, Allah onun elleriyle fetih nasip edecektir"* buyurdu. Bunun üzerine insanlar geceyi kendi aralarında sancağın kime verileceğini konuşarak geçirdiler. Sabaha ulaştıkları zaman da erkenden Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in yanına gittiler. Hepsi sancağın kendisine verileceğini ümit ediyordu. Sonra Rasûlullah:

— Ali b. Ebî Tâlib nerede, buyurdu.

— Gözlerinden rahatsız, dediler.

Sonra ona adam gönderip onu getirdiler. Sonra Rasûlullah onun için duâ etti. Bunun üzerine Ali *(radıyallahu anh)* daha önce bir ağrısı yokmuş gibi iyileşti. Daha sonra Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sancağı ona verdi ve şöyle buyurdu:

"Düşman sahasına girinceye kadar ağır ve dikkatle yürü. Sonra onları İslâm'a dâvet et ve İslâm'da Allah'ın onların üzerinde ne gibi hakları

---

[46] Buhârî, 1395, 1458, 1496; Müslim, İman, 121.

[47] Buhârî, 3071; Müslim, 6173.

olduğunu onlara bildir. Allah'a yemin ederim ki Allah'ın senin vesîlenle tek bir adama hidâyet etmesi senin için kızıl develerden daha hayırlıdır."

Hadisin metninde geçen "يدوكون", "konuşmaya daldılar" demektir.

✪ ŞERH ✪

Musannif *(rahimehullah)* (bu başlıkla) *"Sen, Tevhidi ve onun faziletini öğrendiğin ve zıddı olan şirkten sakındığına göre, şimdi tıpkı kendilerine nimet verilenlerin metodu üzere Tevhide dâvet et ve şirkten sakındır"* demeyi murad etmiştir.

«De ki: Bu benim yolumdur. Ben ve bana tâbi olanlar basîret üzere Allah'a dâvet ediyoruz» (Yûsuf, 108) Yani *"Ey Muhammed! İnsanlara 'Benim yolum ve sünnetim basiret üzere Allah'a dâvet etmektir"* de. Bu aynı zamanda O'nun tâbilerinin de yoludur.

Âyette yer alan *"basiret"* kelimesi, *"ilim"* ve *"delil"* demektir.

«Allah'ı bütün noksan sıfatlardan tenzih ederim» Yani ilahlığında ve ibadeti(hak etmesi)nde kendisinin bir ortağı olmasından Allah'ı yüce tutar, ulular ve tenzih ederim. Allah böylesi bir şeyden son derece uzak ve yücedir.

«Bana tâbi olanlar» ifadesi iki anlama gelmektedir:

1- *"أَدْعُو /Ben dâvet ediyorum"* fiilinde yer alan muttasıl zamire atfedilmiş olabilir. Buna göre mana *"Ben ve bana tâbi olanlar Allah'a dâvet ederiz"* şeklinde olur.

2- Munfasıl zamir olan *"أَنَا /Ben"* lafzına atfedilmiş olabilir. (Buna göre mana *"Ben ve bana tâbi olanlar bir basiret üzereyiz"* şeklinde olur.)

Bunu şârih (Süleyman b. Abdullah) söylemiştir.

«Muâz'ı Yemen'e gönderdiği zaman» İbn Hacer *(rahimehullah)* der ki: "Muâz *(radıyallahu anh)*'ın Yemen'e gönderilişi hicretin onuncu yılında, Rasûlullah'ın (Veda) haccından önce olmuştur."

«Kitap ehlinden» Yani Yahudi ve Hıristiyanlardan... Çünkü onlar Arap müşriklerinden daha çok ve daha güçlü idiler.

Musannif *"Başka bir rivâyette ise şöyle geçer: Onları Allah'ı birlemeye dâvet et"* rivayetini zikretmek suretiyle, Lâ ilâhe illallah kelimesinin anlamına dikkat çekmeye işaret etmiştir; zira bu kelimenin anlamı, Allah'ı ibadetle birlemektir.

Rasûlullah'ın ***«Allah'ın kendilerine her bir gün ve gecede beş vakit namazı farz kıldığını bildir»*** sözünde vitir namazının vacip olmadığına bir delil vardır; çünkü bu söz, dinin son zamanında söylenmiştir.[48]

« كَرَائِم » lafzı, "كَرِيمَة" lafzının çoğulu olup "kıymetli mallar" anlamındadır.

«Mazlumun duâsından da kork» Yani onun duâsından sakın ve kendinle onun arasına bir korunak/kalkan edin.

«Zira onun ile Allah arasında bir perde yoktur» Yani onun duası Allah'a ulaşır. İmam Ahmed, Ebu Hureyre'den merfu olarak şu hadisi nakletmiştir: *"Fâcir bile olsa mazlumun duasına icabet edilir. Onun fucûru kendi aleyhinedir."*

Hafız (İbn Hacer) "Bu rivayetin senedi hasendir" demiştir.

Bu anlatılanlardan sonra bilmelisin ki, Allah Rasulünün, en son zamanlarda söylemiş olmasına rağmen bu hadis içerisinde oruç, hac ve benzeri ibadetleri zikretmemesi âlimlerden birçoğuna müşkil gelmiştir. Şeyh Takiyyuddin İbn Teymiyye *(rahimehullah)* der ki:

---

[48] Kitabın yazarı bu sözüyle *"vitir namazı vaciptir"* diyen Hanefî mezhebinin görüşünün yanlışlığına bir göndermede bulunmuştur. Malum olduğu üzere vitir namazı, Hanefi âlimlerce vacip görülmüş; cumhuru ulemâ nezdinde ise müekked sünnet kabul edilmiştir. Ama hemen belirtelim ki müekked sünnet demek, terk edilebilir, yapmamaktan dolayı bir şey gerekmez, olmasa da olur demek değildir. Örneğin İmam Ahmed vitir namazını kasten terk eden kimsenin şehadetinin kabul edilmeyeceği yönünde fetva vermiş ve böylesi birisini *"kötü bir adam"* olmakla nitelendirmiştir. Dolayısıyla her ne kadar cumhur nezdinde bu namaz vacip kabul edilmese de terk edilmesi hoş da görülmemiştir. Müellifin bu sözü ile vurgulamak istediği şey şudur: Eğer bu namaz Hanefilerin iddia ettiği gibi vacip olsaydı, o zaman Allah Rasulü 'nün bunu, Ehl-i Kitab'a emretmesi için Muâz'a bildirmesi gerekirdi. Bildirmediğine göre açığa çıkmıştır ki bu namaz vacip değil, sünnettir. (Mütercim)

"Bazıları buna 'Râviler bunu özet olarak nakletmiştir' şeklinde bir cevap vermişlerdir, oysa bu doğru değildir; zira bunda rivayeti tenkit etmek söz konusudur. Ve böylesi bir şey iki hadiste birden vaki olamaz. Hadislerden birisine gelince; tıpkı Abd-i Kays hadisinde olduğu gibi böylesi bir şey belki söz konusu olabilir. Çünkü (o hadisin varyantlarında) kimileri orucu zikretmiş, kimileri ise zikretmemiştir. Lakin buna verilecek iki türlü cevap vardır:

Birincisi: Bu, farzların inişine göre söylenmiştir.

İkincisi: Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, her makamda, ona uygun olacak şeyleri zikrederdi. (Örneğin) bazen namaz ve zekât gibi uğrunda savaşılması gerekli olan farzları zikrederken, bazen de üzerine zekât farz olmayan kimse için sadece namazı ve orucu zikrederdi. Namazı, zekâtı ve orucu (bir arada topluca) zikrettiğinde ise bu, Abd-i Kays hadisi ve benzerlerinde olduğu gibi ya haccın farz kılınmasından önce idi ya da karşısındaki muhatap, haccın (henüz) kendisine farz olmadığı bir kimse idi.

Namaz ve zekâta gelince; bu ikisinin diğer farzlar için söz konusu olmayan bir konumu vardır. Bundan dolayıdır ki Allah *(subhânehu ve teâlâ)*, kitabında bu ikisi uğrunda savaşılacağını beyan etmiştir. Çünkü bu ikisi (bilinmesi gerekli olan) zâhir bir ibadettir, oruç ise böyle değildir; o, (bilinmesi zorunlu olmayan, insanla Rabbi arasında) bâtın bir ibadettir...

Allah Rasûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Tevbe sûresindeki âyette olduğu gibi,[49] İslam'da uğrunda insanlarla savaşılacağı ve ancak onu yerine getirenlerin Müslüman olabileceği zâhir amelleri zikrederdi. Şüphesiz ki bu âyet, insanların ittifakıyla orucun farz kılınmasından sonra inmiştir. Aynı şekilde Muâz'ı Yemen'e gönderdiğinde söylediği hadisinde orucu zikretmemiştir; çünkü oruç, bâtınî (bir ibadet)dir. Haccı da

---

[49] Şeyhulislam İbn Teymiyye bununla -Allahu a'lem- Tevbe Sûresi'nin ya 5. ya da 11. âyetine işaret etmektedir. ***"Eğer onlar tevbe edip namazı kılarlar ve zekâtı verirlerse, artık yollarını salıverin."*** (Tevbe, 5) ***"Eğer onlar tevbe eder, namazı kılar ve zekâtı verirlerse, artık dinde sizin kardeşlerinizdir."*** (Tevbe, 11)

zikretmemiştir; çünkü haccın farziyeti özeldir, genel değildi[50] ve ömürde ancak bir kere farz olmaktadır."

İbn Teymiyye'nin sözü özet olarak ve bazı çıkarmalar yapılarak aktarılmıştır.

Bu hadiste bazı faydalar vardır:

✪ Haber-i vahid kabul edilmelidir ve onunla amel edilmesi vacibtir.

✪ Kâfirler, farz olan ibadetlere dâvetten önce tevhide dâvet edilmelidirler; çünkü tevhid, tüm farzlardan daha öncelikli bir farzdır.

✪ Zekât memuruna değerli malları alması haramdır; orta halli olanları alması gerekir.

✪ Zekât kâfire verilmez.

✪ Zulüm haramdır.

✪ Yönetici/halife, valilerine öğüt vermelidir.

«Sehl b. Sa'd** (radıyallahu anh)**'den» Şeyhulislam İbn Teymiyye der ki: "Bu hadis, Ali *(radıyallahu anh)*'ın faziletleri hakkında nakledilen en sahih hadistir."

«O, Allah'ı ve Resûlünü sever, Allah ve Resûlü de onu sever» Yine İbn Teymiyye *(rahimehullah)* şöyle demiştir: "Bu vasıf sadece Ali *(radıyallahu anh)*'a özgü değildir; zira Allah ve Rasûlü takva sahibi her mümini sever."

Şayet denilse ki: "Eğer bu, sadece Ali *(radıyallahu anh)*'a özgü olan şeylerden değilse, o zaman niçin bazı sahabîler bunun kendileri için de olmasını temenni etti?" Bu soruya İbn Teymiyye şöyle cevap vermiştir: "Nebi *(aleyhisselam)* muayyen bir kimse için bir şahitlikte bulunsa veya ona herhangi bir şeyle dua etse, birçok insan bu şahitliğin veya o duanın bir benzerinin kendisi için de olmasını arzulardı. Nebi *(aleyhisselam)* her

[50] Yani herkese değil, ancak şartlarını yerine getirip imkân bulabilenlere farzdır. Bu bakımdan haccın farz oluşu genel değil, özeldir. (Mütercim)

ne kadar (genel olarak) birçok insan için şahitlikte bulunmuş ve yine birçok insan için dua etmişse de onun belirli bir kişi için bunu özgü kılması, o muayyen şahsın en büyük fazilet ve menâkıbinden sayılır."

«Gözlerinden rahatsız» Yani gözlerindeki iltihaplanmadan dolayı rahatsızdı. Nitekim Müslim'in Sahih'inde *"Gözlerinde ramed / iltihaplanma olduğu halde getirildi"* şeklinde geçmektedir.

«Sonra ona adam gönderdiler» Yani Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, onlara onu getirmelerini emretti.

«Sonra Rasûlullah onun gözüne tükürdü» Yani gözüne tükürüğünü sürdü.

«Bunun üzerine Ali** (radıyallahu anh) **iyileşti» (Burada yer alan "بَرَأَ" fiili) "râ" harfinin ve hemzenin fethası ile olup "ضَرَبَ" veznindedir. "عَلِمَ" vezni üzere "râ" harfinin kesrası ile olması da mümkündür. "Oracıkta afiyet buldu" anlamındadır.

Taberânî'de nakledildiğine göre Ali *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: *"Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) sancağı bana verdiğinden bu yana ne göz ağrısı çektim ne de baş ağrısı."*

«Yürü» (anlamındaki) "إِنْفُذْ" fiili, "fe" harfinin dammesi iledir.

«Ağır ve dikkatle» (anlamındaki) "رِسْلِكَ" kelimesi, "râ" harfinin kesrası ve "sîn" harfinin sukûnu iledir. *"Acele etmeksizin, nazik ve kibarca ilerle"* anlamındadır.

«Düşman sahasına» Yani onların arazilerinin civarına...

«Sonra onları İslâm'a dâvet et» Yani Lâ ilâhe illallah şehâdetinin manasına/muhtevâsına... Bu mana ile hadis, konu başlığına uyum sağlamıştır.

Bu hadiste, Lâ ilâhe illallah şehâdetine dâvet etmekle, (aslında) *"onda ihlâslı olmaya"* ve *"şirki terk etmeye"* dâvet kastedildiğine bir işaret vardır. Eğer bu kastedilmiş olmasaydı, Yahudiler (zaten) bu kelimeyi söylüyorlardı. (Onun için) Nebi *(aleyhisselam)* Lâ ilâhe illallah

şehâdetine dâvet hususunda onlarla, bu kelimeyi hiç söylemeyen Arap müşrikleri arasında herhangi bir ayırım yapmadı. [51]

«Ve Allah'ın onların üzerinde ne gibi hakları olduğunu onlara bildir» Yani İslam dininde namaz, zekât ve diğer ibadetler gibi (onlara gerekli olan şeyleri onlara bildir.)

«Eğer onlar bunu kabul edecek olurlarsa, *(o zaman)* ***İslam'a icabet etmiş olurlar»*** [52] Şayet bunlardan herhangi bir şeyden imtina edecek olurlarsa, bu durumda savaş aynen devam edecektir.

---

[51] Müellif burada şunu anlatmak istemiştir: Eğer *Lâ ilâhe illallah* şehâdeti ile kişilerin üzerinde bulundukları şirkleri reddetmeleri kastedilmiş olmasaydı, o zaman Yahudilerin: *"Ey Muhammed! Biz zaten bu kelimeyi söylüyor ve kabul ediyoruz"* diyerek Rasûlullah'ın davetine itiraz hakları doğardı. Ama Allah Rasûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, üzerinde bulunmuş oldukları şirkleri reddetmeksizin bu kelimeyi söylüyor olmalarından dolayı onların bu şehâdetine itibar etmedi ve onları yine şirk ehli kabul etti. Bir insanın, üzerinde bulunduğu şirk itikadını reddetmeksizin bu kelimeyi telaffuz etmesine itibar edilecek olsaydı, Allah Rasulü aleyhisselam'ın Yahudilerin onu söylemelerine itibar etmesi icab ederdi; lakin o bunu kabul etmeyerek bu hususta Arap müşrikleriyle onları aynı kategoride değerlendirdi. Müellifin ortaya koyduğu bu önemli ve ince detaydan biz şu iki mühim faydayı elde ederiz:

1- Bir toplum, üzerinde bulunduğu şirk itikadlarını veya şirk amellerini bütünüyle reddetmeden, -*Lâ ilâhe illallah* kelimesini telaffuz ediyor bile olsalar- onların İslamlarına hükmedilmez.

2- *Lâ ilâhe illallah* şehâdetine insanları davet etmekten asıl maksat; onların hayatlarında var olan şirklerini reddetmeye onları davet etmektir. Şirki reddetmeksizin onların İslamî birtakım ameller yapmaları, dikkate alınmaz/itibar edilmez.

İşte bu nedenle biz, "İçinde yaşamış olduğumuz şu toplumumuza davet yapalım" dediğimizde, bununla "Üzerinde bulundukları şirkleri reddetmeye onları davet edelim" demeyi kast ediyoruz. Birileri bizim bu sözümüzü *"Ama bu insanlar Lâ ilâhe illallah diyor!"* diyerek reddediyorlar. Onlara vereceğimiz en iyi cevap -müellifin de ifade etmeye çalıştığı üzere- Allah Rasulü'nün, *Lâ ilâhe illallah* şehâdetini aslen kabul ediyor olmalarına rağmen bu kelimenin muhtevasına Yahudîleri davet etmesidir. Üzerinde düşünenler için bunda önemli faydalar vardır. (Mütercim)

[52] Burası Kitabu't-Tevhid'in aslında yer alan rivayette yer almamaktadır; ama elimizdeki nüshada müellif bu ibareyi sanki hadismiş gibi şerh etmektedir. Biz metne sadık kalma adına ibareyi olduğu gibi tercüme ettik. (Mütercim)

İşte bununla açığa çıkmıştır ki, iki şehadet kelimesini[53] söylemek, canın ve malın korunma altına alınacağına bir alamettir; (mutlak manada) canı ve malı koruyucu değildir. Yahut şöyle de denilebilir: iki şehadet kelimesi, (İslam'ın olmazsa olmaz amelleriyle) amel etmek şartıyla canı ve malı koruyucudur...

«Allah'a yemin ederim ki Allah'ın** (senin vesîlenle tek bir adama) **hidâyet etmesi» Buradaki "لَأَنْ يَهْدِيَ" ifadesi "lâm" ve "hemze"nin fethası iledir.

«Kızıl» anlamındaki "حُمْر" kelimesi, "hâ" harfinin dammesi, "mîm" harfinin de sukûnu iledir.

«Develer» anlamındaki "النَّعَم" kelimesi ise, "nûn" ve "ayn" harflerinin fethası iledir. Bu, *"Senin elinle bir adamın hidâyet bulması, bütün kızıl develerin senin olmasından daha hayırlıdır"* anlamındadır. Kızıl develer, Arapların en değerli mallarıdır. Onlar, bunu darb-ı mesel olarak zikrederler.

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Allah'a dâvet, Rasûlullah'a ittiba edenlerin yoludur.

2- İhlâsa dikkat çekilmektedir; zira insanların birçoğu (kendince) hakka dâvet ettiğinde aslında kendi nefsine dâvet etmektedir.

3- (Allah'a dâvet yapanlar için) basiret üzere olmak farzlardan biridir.

4- Allah'ı şânına yaraşmayan inanç ve düşüncelerden tenzih etmek, tevhidin güzelliğine delalet eden şeylerdendir.

---

[53] Yani *"Lâ ilâhe illallah"* ve *"Muhammed'un Rasûlullah"* cümlelerini telaffuz etmek... Bu şehâdet, iki cümleden oluştuğu için ona "iki şehâdet" anlamında "şehâdeteyn" denmiştir. (Mütercim)

5- Allah'ın şânına yaraşmayan bir şey olması da şirkin çirkinliklerindendir.

6- Velev ki kendisi (bizzat) şirk koşmasa bile, müşriklerden olmaması için Müslümanın onlardan uzaklaştırılması bu meselelerin en önemlilerindendir.

7- Tevhidin, (öğrenilmesi ve amel edilmesi) farz olan ilk şey olması.

8- Tevhide her şeyden hatta namazdan bile önce başlanılması (gerektiği).

9- (Muâz hadisinde geçen) *"Allah'ı birlemeleri"*nin mânası, *"Allah'tan başka (hak) ilah olmadığına şahitlik etme"* anlamıdır.

10- İnsan bazen Kitap Ehlinden olur, (ama) Lâ ilâhe illallah'ı bilmeyebilir. Ya da onu bilir (lakin) onunla amel etmez.

11- Eğitim-öğretimde tedricî/aşamalı bir yol izlenmesine dikkat çekilmiştir.

12- (Yine eğitim ve öğretimde) önem sırası gözetilmelidir.

13- Zekâtın verileceği yer (ele alınmıştır).

14- Âlimin, öğrenci(de oluşabilecek) şüpheyi gidermesi (gerekir).

15- Zekâtta değerli malları almaktan sakınılmalıdır.

16- Mazlumun duasından sakınılmalıdır.

17- (Mazlumun duası ile Allah arasında) hiçbir engelin bulunmadığı bildirilmiştir.

18- Rasulullah sallallâhu aleyhi ve selem ve veli kulların öncülerinin başlarından geçen sıkıntı, açlık ve veba (hastalık) tevhidin delillerindendir.

19- Rasulullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in *"Allah'a yemin olsun, yarın sancağı öyle bir adama vereceğim ki..."* sözü, peygamberlik alametlerinden bir alamettir.

20- Ali *(radıyallâhu anh)*'ın gözüne kendi tükürüğünü sürmesi de yine peygamberlik alametlerinden bir alamettir.

21- Ali *(radıyallâhu anh)*'ın fazileti.

22- (Hayber'deki) o geceyi Rasulullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in sancağı kime vereceği konusunda konuşarak geçirmeleri ve fethin müjdesiyle meşgul olmaları Sahabenin faziletini (göstermektedir.)

23- Kadere iman edilmelidir. Herhangi bir şeyi elde etmek için çaba sarf etmeyen ona kavuşabilir; çaba gösteren de onu elde edemeyebilir.

24- Rasulullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in "Ağır ol ve dikkatle yürü" sözünde (savaş) âdâbı(na ilişkin bir öğreti) bulunmaktadır.

25- Savaştan önce İslam'a dâvet yapılmalıdır.

26- Daha önceden kendilerine dâvet yapılıp savaşılanlara yeniden dâvette bulunmak meşrudur.

27- Rasulullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in *"Allah'ın onların üzerinde ne gibi hakları olduğunu onlara bildir"* sözü gereğince dâvet "hikmet" ile yapılmalıdır.

28- İslam'da Allah'ın hakkının ne olduğu bilinmelidir.

29- İnsanın kendi elleriyle tek bir kişinin hidâyete kavuşması karşılığında alacağı sevap...

30- (Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem "Allah'a yemin olsun ki senin elinle..."* diyerek yemin ettiği için) fetva verirken yemin edilebilir.

ALTINCI BÖLÜM

Tevhidin ve *"Lâ ilâhe illallah"* Şehâdetinin Tefsiri

✪ METİN ✪

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَى رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أيهم أقرب ﴾

"O duâ ettikleri de O'na hangileri daha yakın olacak diye Rablerine vesîle ararlar." (İsrâ, 57)

﴿ وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ مِمَّا تَعْبُدُونَ. إِلا الَّذِي فَطَرَنِي ﴾

"Hani İbrâhim babasına ve kavmine şöyle demişti: Şüphesiz ben sizin ibâdet ettiklerinizden berîyim. Ancak beni yaratan müstesnâ.." (Zuhruf, 27)

﴿ اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَاباً مِنْ دُونِ اللَّهِ ﴾

"Onlar hahamlarını ve rahiplerini Allah'tan gayrı rabler edindiler." (Tevbe, 31)

﴿ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَاداً يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ ﴾

"İnsanlardan öylesi vardır ki Allah'tan gayrı bazı ortaklar edinir ve onları Allah'ı sevdiği gibi sever..." (Bakara, 165)

وفي الصحيح عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه قال: «مَنْ قَالَ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَكَفَرَ بِمَا يُعْبَدُ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَرُمَ مَالُهُ وَدَمُهُ وَحِسَابُهُ عَلَى اللَّهِ عز وجل»

Sahîh'te[54] Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet edildiğine göre O şöyle buyurmuştur:

[54] Müslim, İman, 129.

"Kim 'Lâ ilâhe illallâh' der ve Allah'tan gayrı ibâdet edil[illegible]leri reddederse malı ve kanı haram olur. Hesâbı ise Allah azze ve cell[illegible]e âittir."

Bu konunun izahı, daha sonra gelecek olan başlıklardır.

✪ ŞEPH ✪

Tevhid, Lâ ilâhe illallâh şehâdetinin anlamıdır.

«O duâ ettikleri de O'na hangileri daha yakın olacak diye Rablerine vesîle ararlar» (İsrâ, 57) Buhârî, İbn Mesud *(radıyallahu anh)*'den şöyle rivayet etmiştir: *"Kimi insanlar, cinlere ibadet ederlerdi. O cinler Müslüman oldular, onlar ise (bâtıl) dinlerine sarılmaya devam etti."*[55]

Suddî *(rahimehullah)*, Ebu Sâlih'ten naklen İbn Abbas'ın şöyle dediğini söylemiştir: "Bu(nunla kast edilen) İsa, annesi (Meryem) ve Uzeyir *(aleyhimusselam)* ve Güneş ile Aydır."

İmam Mücahid ise şöyle demiştir: *"(Bununla kast edilen) İsa (aleyhisselam), Uzeyir (aleyhisselam) ve meleklerdir."*

Şeyhulislam İbn Teymiyye *(rahimehullah)* der ki: "Bu kavillerin hepsi doğrudur. Çünkü âyet ister melek olsun ister cin, isterse insan mabudu, Allah'a kulluk eden herkesi kapsar. Selef, tıpkı bir tercümanın kendisine 'ekmek' kelimesinin anlamını soran birisine çöreği göstererek 'bu' demesi gibi, tefsir yaparken âyet ile kast edilen şeyin cinsini, misal gösterme yolu ile zikreder. Burada işaret cinsedir, nesneye değil. Onların bununla kastı, -âyetin iki cinsi de kapsamasına rağmen- bir cinsi bırakıp diğer cinsi tahsis etmek değildir. Âyet, Allah'tan başka herhangi bir şeye dua eden herkesi muhatap almaktadır. Bu dua edilen varlık ise (aslında), Allah'a vesîle arar, rahmetini umar ve azabından korkar."

Tevhid; müşriklerin üzerinde bulunduğu (yol olan) meleklere, nebilere, velilere ve sâlihlere kulluğu terk etmektir.

---

[55] Yani o insanların ibadet etmiş oldukları cinler, Müslüman olarak Allah'a daha fazla yakınlaşmanın yollarını aramaya başladılar; onlar ise cinlere dua etmeye devam etmek suretiyle şirk üzere yaşamaktan vazgeçmediler. (Mütercim)

«Onlar hahamlarını ve rahiplerini Allah'tan gayrı rabler edindiler» (Tevbe, 31) âyetindeki hahamlar "âlimler"; rahipler ise "âbidler"dir. Yani onlar, Allah'ın helal kıldıklarını yasaklama, yasak kıldığı şeyleri de serbest bırakma noktasında âlimlerini ve âbidlerini kendilerine uyarak Allah'tan gayrı rabler edindiler.

Adiyy b. Hâtim, (müslüman olmadan önce) Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in huzuruna girmişti. Onun bu âyeti okuduğunu duydu. Bunun üzerine:

— Onlar, onlara ibadet etmiyorlar ki, dedi.

Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

— *Hayır! Bilakis onlar, onlara serbest olan şeyleri yasak, yasak olan şeyleri de serbest kıldılar, onlar da onlara tabi oldu. İşte bu, onların onlara ibadetidir,* buyurdu.

Hadisi İmam Ahmed ve Tirmizî rivayet etmiş olup, Tirmizî "hasen" olduğunu belirtmiştir.

Şârih (Süleyman b. Abdullah) der ki: "Musannifin bu âyeti burada zikretmesindeki kastı; helali haram, haramı da helal yapma noktasındaki itaatin, Allah'tan gayrisinden nefyedilmesi gereken ibadet(ler)den olduğu(nu ifade etmek için)dir. [56]

---

[56] Demek ki bir insan içki, kumar, zina ve faiz gibi Allah'ın yasak kıldığı şeyleri serbestleştiren; cihad, nikab ve çok evlilik gibi meşru bıraktığı şeyleri de yasak sayan yöneticilere destek verdiğinde -kabul etsin veya etmesin- onlara ibadet etmiş olmakta, kulluk yapmış sayılmaktadır. Onun *"Ben onlara ibadet etmiyorum"* demesi, içerisine düşmüş olduğu hatadan kendisini kurtarmaz; çünkü İslam'da lafza değil, mahiyete itibar edilir. Eğer bu şey İslam nazarında ibadet ve kulluk fiili kabul ediliyorsa, insan ona hangi adı takarsa taksın veya onu hangi amaçla yaparsa yapsın sonuç değişmeyecektir. O mahiyetin içeriği o şahsa taalluk edecek ve kendisinin bu eyleme farklı adlar takması kendisini kurtarmayacaktır. Burası gerçekten de çok önemli bir noktadır.

Bir insanın Allah'ın şeriatına muhalif olan kanunlara sözlü veya fiilî destek vermesi, onu o kanunların ve o kanunları koyanların kulu yapmaktadır. Hem de bu, bizzat Rasûlullah'ın beyanı ile böyledir. Bu rivayeti bilen ve idrak eden birisinin beşerî kanunlara ve Kur'ân'a aykırı yasalara destek vermesi asla söz konusu olamaz. O nedenle bu rivayet önemsenmeli ve üzerinde dikkatle durulmalıdır. (Mütercim)

«İnsanlardan öylesi vardır ki Allah'tan gayrı bazı ortaklar edinir ve onları Allah'ı sevdiği gibi sever» (Bakara, 165) Musannif der ki: "Allah *(subhanehu ve tealâ)*, onların kendi ortaklarını Allah'ı sever gibi sevdiklerini belirtmiştir. Dolayısıyla bu, onların (aslen) Allah'ı da büyük bir sevgi ile sevdiklerini göstermektedir. (Ama buna rağmen) bu onları İslam'a sokmamıştır. Öyleyse ortak koştuğu şeyi Allah'ın sevgisinden daha büyük bir sevgi ile sevenin ve Allah'ı sevmeyip yalnızca ortak koştuğu şeyi sevenin hâli nasıl olur?!"

Şârih (Süleyman b. Abdullah) der ki: "Musannifin muradı şudur: Tevhidin manası; ortağı olmayan Allah'ı, ibadeti yalnızca O'na has kılmayı gerektiren sevginin aslıyla birlemektir."

«Sahîh'te» Yani İmam Müslim'in Sahihi'nde.

«Kim 'Lâ ilâhe illallâh' der ve Allah'tan gayrı ibâdet edilenleri reddederse malı ve kanı haram olur» Musannif *(rahimehullah)* der ki: "Bu (hadis), Lâ ilâhe illallâh'ın manasını en iyi açıklayan naslardandır; zira Allah Rasulü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Lâ ilâhe illallâh'ı telaffuz etmeyi kanı ve malı koruyucu bir unsur kılmamıştır. Hatta onu söylemekle birlikte anlamını bilmeyi, onu onaylamayı ve hatta Allah'tan başkasına dua etmiyor oluşunu da kanı ve malı koruyucu bir unsur kılmamıştır. Allah'tan başka kulluk edilen her şeyi reddetmeyi tüm bunlara eklemedikçe kanı ve malı koruma altına alınmamıştır. Eğer şüphe eder ve tereddüde düşerse yine kanı ve malı korunmuş sayılmaz. İşte bu ne değerli bir mesele ne açıklayıcı bir beyan, muhalif için ne susturucu bir delildir!"

Musannifin *"Bu konunun izahı, daha sonra gelecek olan başlıklardır"* sözü şu anlama gelmektedir: Bu başlıktan sonra gelecek olan konular, zıddını beyan ederek Tevhid'in ve *Lâ ilâhe illallâh* şehâdetinin izahıdır. Şöyle denilmiştir: "Varlıklar zıddı ile bilinir." O nedenle Tevhidi bilmek için onun zıddını bilmek gerekir.

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

Bu başlık ve sonrasındaki başlıklarda meselelerin en büyüğü ve en önemlisi vardır ki, o da Tevhidin ve Kelime-i Şehâdetin açıklamasıdır. Bunu en açık şeylerle izah etmiştir.

✪ İsrâ Sûresi'ndeki âyet-i kerime[57] bunlardan (yani tevhidi izah eden şeylerden) birisidir. Allah *(subhanehu ve tealâ)*, bu âyette sâlih kimselere dua eden müşrikleri reddetmektedir. Ayrıca bu âyette bunun en büyük şirk olduğunun beyanı da vardır.

✪ Bunlardan bir diğeri Tevbe Sûresi'ndeki âyet-i kerimedir.[58] Allah *(subhanehu ve tealâ)*, burada Ehl-i Kitab'ın kendi haham ve rahiplerini Allah'tan başka rabler edindiklerini ifade etmiş ve yine onların ancak ve ancak tek bir ilaha ibadet ile emrolunduklarını beyan buyurmuştur. Bununla birlikte bu âyet-i kerimenin kendisinde hiçbir işkâle yer olmayan tefsiri şudur: Onlar âlimlere ve âbidlere masiyet olan şeylerde itaat etmişlerdir, onlara dua etmemişlerdir. (İşte bu şekilde şirke düşmüşlerdir.)

✪ Bunlardan bir diğeri de İbrahim *(aleyhisselâm)*'ın kâfirlere söylediği şu sözdür: ***"Ben, beni yoktan var eden hariç, sizin bütün taptıklarınızdan beriyim."*** (Zuhruf, 26, 27) İbrahim *(aleyhisselâm)* bu sözünde rabbi olan Allah'ı diğer ibadet edilen varlıklardan istisna etmiştir.[59] Allah *(subhanehu ve tealâ)*, şöyle buyurarak bu berâeti ve bu muvâlâtı, Allah'tan başka (hak) ilah olmadığına şahitlik saymıştır: ***"(Hakka) dönsünler diye bu sözü, ardından geleceklere devamlı kalacak bir miras bıraktı."*** (Zuhruf, 28)

✪ Bunlardan bir başkası ise Allah *(subhanehu ve tealâ)*'nın kâfirler hakkında ***"Onlar artık ateşten çıkacak değillerdir"*** (Bakara, 167)

---

[57] Yani 57. âyet-i kerime.

[58] Yani Tevbe Suresi, 31. âyet-i kerime.

[59] Bu ibareden anlaşılan o ki, İbrahim *(aleyhisselâm)*'ın kavmi putlarla birlikte Allah'a da ibadet ediyordu. Onun için İbrahim *(aleyhisselâm)*, "sizin taptıklarınızdan beriyim" demek yerine, "Allah hariç taptıklarınızdan beriyim" demeyi tercih etti. Eğer onlar Allah'a ibadet etmeselerdi, böyle bir istisnanın anlamı olmazdı. Burası ince bir noktadır. (Mütercim)

buyurduğu Bakara Suresi'ndeki âyet-i kerimedir. Allah *(subhanehu ve tealâ)* onların, ortaklarını Allah'ı sevdikleri gibi sevdiklerinden bahsetmektedir. İşte bu, onların (aslen) Allah'ı da büyük bir sevgi ile sevdiklerini göstermektedir. (Ama buna rağmen) bu onları İslam'a sokmamıştır. Öyleyse ortak koştuğu şeyi Allah'ın sevgisinden daha büyük bir sevgi ile sevenin ve Allah'ı sevmeyip yalnızca ortak koştuğu şeyi sevenin hâli nasıl olur?! (Bunu var sen düşün!)

✿ Bunlardan bir diğeri de Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in: *"Kim 'Lâ ilâhe illallâh' der ve Allah'tan gayrı ibâdet edilenleri reddederse malı ve kanı haram olur. Hesâbı ise Allah azze ve celle'ye âittir"* buyruğudur. Bu (hadis), Lâ ilâhe illallâh'ın manasını en iyi açıklayan naslardandır; zira Allah Rasulü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Lâ ilâhe illallâh'ı telaffuz etmeyi kanı ve malı koruyucu bir unsur kılmamıştır. Hatta onu söylemekle birlikte anlamını bilmeyi, onu onaylamayı ve hatta Allah'tan başkasına dua etmiyor oluşunu da kanı ve malı koruyucu bir unsur kılmamıştır. Allah'tan başka kulluk edilen her şeyi reddetmeyi tüm bunlara eklemedikçe kanı ve malı koruma altına alınmamıştır. Eğer şüphe eder ve tereddüde düşerse yine kanı ve malı korunmuş sayılmaz. Bu ne değerli bir mesele, ne açıklayıcı bir beyan, muhalif için ne susturucu bir delildir!

YEDİNCİ BÖLÜM

Belayı Kaldırmak veya Savmak Amacıyla Halka, İp ve Benzeri Şeyler Takmak Şirktir

✪ METİN ✪

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللّٰهُ قُلْ أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ إِنْ أَرَادَنِيَ اللّٰهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ قُلْ حَسْبِيَ اللّٰهُ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ ﴾

"De ki: Söyleyin bakalım, Allah bana bir zarar vermek istese Allah'tan başka dua ettikleriniz O'nun vereceği zararı kaldırabilir mi? Yahut Allah, bana bir rahmet dilerse, onlar O'nun bu rahmetini önleyebilirler mi? De ki: Bana Allah yeter. Tevekkül edenler, ancak O'na güvenip dayanırlar." (Zümer, 38)

وعن عمران بن حصين رضي الله عنه: «أَنَّ النبي صلى الله عليه وسلم رَأَى رجلا فِي يَدِه حَلَقَةً مِنْ صُفْرٍ، فَقَالَ: مَا هَذِهِ؟ قَالَ: مِنَ الْوَاهِنَةِ، فقَالَ: انْزِعْهَا فإنها لا تزيدك إلا وهنا، فَإِنَّكَ لو مِتَّ وَهِيَ عَلَيْكَ ما أفلحتَ أبدا» رواه أحمد بسند لا بأس به

İmrân b. Husayn *(radıyallahu anhuma)*'dan rivâyet edildiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kolunda pirinçten yapılmış bir halka olan bir adam gördü. "Bu nedir?" diye sordu. Adam "Vâhineden (kol ağrısından) dolayı (taktım)" diye cevap verdi. Bunun üzerine Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu: "Çıkar onu! Zira o senin ancak güçsüzlüğünü arttırır. O üzerinde olduğu hâlde ölseydin asla kurtuluşa eremezdin." [60]

Bu hadisi İmam Ahmed "lâ be'se bih/kendisinde sakınca olmayan" bir isnad ile rivâyet etmiştir.

---

[60] Ahmed b. Hanbel, 4/445; İbn Mâce, 2/1167.

وله عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رضي الله عنه مرفوعاً: «مَنْ تَعَلَّقَ تَمِيمَةً فَلاَ أَتَمَّ الله لَهُ، وَمَنْ تَعَلَّقَ وَدْعَةً فَلاَ وَدَّعَ الله لَهُ» وفي رواية «مَنْ تَعَلَّقَ تَمِيمَةً فَقَدْ أَشْرَكَ»

Yine onun Ukbe b. Âmir *(radıyallahu anh)*'dan rivâyet ettiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Kim bir temîme/muska takarsa Allah onun işini tamama erdirmesin. Kim de bir ved'a/deniz taşı ve benzeri şeyler takarsa Allah onu korumasın."* [61]

Başka bir rivâyette *"Kim bir temîme/muska takarsa şirk koşmuş olur"*[62] buyrulmuştur.

ولابن أبي حاتم عن حذيفة رضي الله عنه «أنه رَأَى رَجُلاً فِي يَدِهِ خَيْطٌ مِنَ الحُمَّى فَقَطَعَهُ، وتلا قوله تعالى: ﴿ وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللّهِ إِلاَّ وَهُم مُّشْرِكُونَ ﴾

İbn Ebî Hâtim'in rivâyet ettiğine göre Huzeyfe *(radıyallahu anh)* bir adamın kolunda hummâya/sıtma hastalığına karşı bağlanmış bir ip gördü ve onu kopardı. Sonra Allah'ın ***"Onların çoğu Allah'a ancak şirk koştukları hâlde iman eder"*** (Yûsuf, 106) buyruğunu okudu.[63]

✪ ŞERH ✪

«Benzeri Şeyler» Yani deniz kabuğu, inci ve çivi gibi şeylerdir.

«Belayı Kaldırmak» Bela başa geldikten sonra onu gidermektir. ***«Belayı Savmak»*** ise, bela başa gelmeden önce onu engellemektir.

«De ki: Söyleyin bakalım, Allah bana bir zarar murad etse, Allah'tan başka dua ettikleriniz O'nun vereceği zararı kaldırabilir mi?» Şârih (Süleyman b. Abdullah) der ki: "Allah *(subhanehu ve teâlâ)* Peygamberinin müşriklere şöyle demesini emretmiştir: ***«De ki: Söyleyin bakalım»*** Yani Allah'tan gayrı dua ettiğiniz ortak ve ilahlardan bana haber verin bakalım. ***«Allah bana bir zarar vermek istese»*** Yani hastalık, fakirlik, bela ve sıkıntı (gibi şeyleri dilese). ***«Allah'tan başka dua ettikleriniz O'nun vereceği zararı kaldırabilir mi?»*** Yani onlar asla buna

---

[61] Ahmed b. Hanbel, 4/154; İbn Hibbân, Sahih,13/450.

[62] Ahmed b. Hanbel, 4/156; Hâkim, Mustedrek, 4/243.

[63] İbn Ebi Hâtim, Tefsir, 8/473 (12891).

güç yetiremezler. ***«Veya Allah bana bir rahmet murad etse»*** Yani sağlık, afiyet ve hayır... ***«Acaba onlar onun rahmetine engel olabilir mi?»*** Mukâtil (b. Süleyman) der ki: 'Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* (tüm bunları) onlara sordu, onlar ise sukût edip (cevap vermediler.)'[64] Çünkü onlar kendi taptıklarının buna güç yetirebileceklerine inanmıyor; aksine bunun sadece Allah'a özgü olduğunu biliyorlardı. Nitekim Allah *(subhanehu ve teâlâ)* şöyle buyurmuştur: ***«Sonra size bir zarar dokunduğu zaman, hemen O'na yalvarırsınız.»*** Bu kapsama -başkaları bir yana- Allah'tan gayrı dua edilen meleklerin, nebilerin ve sâlih kimselerin tümü girmektedir. Bunlardan hiçbir kimse bir zararı def etmeye veya bir rahmeti engellemeye güç yetiremez. Dolayısıyla onlara yapılan kulluk bâtıl olup boşa gitmiştir.[65] (Onların dışında kalan) ilahlara ve putlara yapılan kulluk ise bâtıl olup boşa gitmeye daha layıktır! Halka ve ip bağlamak da aynen böyledir. İşte, musannifin (bu) âyet ile delil getirmesinin gerekçesi budur. Her ne kadar başlık küçük şirk[66] ile

---

[64] Mukâtil b. Süleyman'ın cümlesi burada bitmektedir, bundan sonraki sözler şârihe aittir.

[65] Yani melekler, nebiler ve sâlihler gibi Allah katında değeri olan varlıklara yapılan ibadetler dahi boş ve bâtıl olduğuna göre, onlar gibi olmayan put ve benzeri nesnelere yapılan ibadetler haydi haydi boş ve bâtıldır. (Mütercim)

[66] Bilindiği üzere Kur'an ve Sünnette yer alan şirk lafızları *"dinden çıkaran"* ve *"dinden çıkarmayan"* şeklinde iki kısma ayrılmaktadır:

1) Dinden Çıkaran Şirk: Bu; sadece Allah'ın hakkı olan bir şeyi Allah'tan başkasına vermekle imanın aslında meydana gelen şirktir. Buna ibadetin kendisine yapılmasını ve kanun koyma (teşri') hakkının O'na ait olmasını örnek verebiliriz. Bunlar yalnızca Allah'a ait olan haklardandır ve başkasına tevdi edilmeleri durumunda büyük şirk meydana gelir. Nasslarda bir şeye "şirk" denildiği zaman akla ilk gelen mana budur, yani onun dinden çıkaran şirk olmasıdır. Şirkin bu kısmına kaynaklarımızda bazen *"Büyük Şirk"* tabiri, bazen de *"Şirk-i Ekber"* ıstılahı kullanılır. Şirkin bu kısmı sahibini dinden çıkardığı gibi, onu ebediyyen cehennemde kalmaya da mahkûm eder.

2) Dinden Çıkarmayan Şirk: Bu ise; yine sadece Allah'ın hakkı olan bir şeyi Allah'tan başkasına vermekle imanın kemalinde meydana gelen şirktir. Bazı âlimlerimiz bunu *"Büyük şirke götüren/vesile olan bütün söz ve fiillerdir"* şeklinde tanımlamıştır. Şirkin bu kısmı imanın aslıyla değil, kemali ile alakalıdır. Sahibini ilk adımda İslam Dini'nden çıkarmaz; ama kendisine dikkat edilmediği ve ısrarla üzerinde devam edildiğinde dinden çıkmasına sebep olur. Yani insan küçük şirk sayılan amellere dikkat etmezse süreç içerisinde büyük

şirke yuvarlanır, gider. Kaynaklarımızda dinden çıkarmayan şirk için *"Küçük Şirk"* ıstılahı da kullanmıştır.

✿ ÖNEMLİ BİR BİLGİ ✿

Büyük Şirk ile Küçük Şirkin Birleştiği ve Ayrıldığı Yerler

Büyük şirk ile küçük şirk yedi yerde birleşir, yedi yerde de ayrılır. Birleştiği yerler şuralardır:

1- Her ikisi de Allah'ın hakkı olan bir şeyi Allah'tan başkasına verme anlamında birleşmektedir. Ama bu, imanın aslına taalluk ederse büyük şirk; kemaline taalluk ederse küçük şirk olur.

2- Her ikisi de şeriat tarafından yasaklanmıştır.

3- Her ikisi de tevbe edilmediği sürece bağışlanmaz. Tabii bu: ***"Hiç şüphesiz ki Allah kendisine şirk koşulmasını bağışlamaz."*** (Nisa, 48) âyetinin umumuna binaen bazı âlimlerimizin tercihidir. Bu âlimlerimize göre şirkin büyüğü de küçüğü de tevbe edilmediği sürece bağışlanmaz. Kimi âlimlerimiz ise büyük şirkin tevbe edilmediği sürece bağışlanmayacağını, küçük şirkin ise Allah'ın dilemesine bağlı olarak tevbe edilmeden de bağışlanabileceğini söylemiştir. En doğrusunu Allah bilir.

4- Her ikisi de ***"Hiç şüphesiz ki şirk büyük bir zulümdür."*** (Lokman, 13) âyetinin umumundan dolayı zulümdür.

5- Her ikisi de itikadî, amelî ve kavlî olması noktasında eşittir. Yani büyük şirk nasıl ki hem itikatta hem amelde hem de sözde meydana gelebiliyorsa, küçük şirk de aynı şekilde hem itikatta hem amelde hem de sözde meydana gelebilir.

6- Her ikisi de gizli ve açık olması noktasında birdir. Yani büyük şirkin nasıl ki hem gizlisi hem de açığı varsa, küçük şirkin de aynı şekilde hem gizlisi hem de açığı vardır.

7- Her ikisi de sahibini azaba duçar eder.

Ayrıldığı yerlere gelince; bunlar da şuralardır:

1- Büyük şirk imanın aslı ile alakalı olup onu iptal eder; küçük şirk ise imanın kemali ile alakalıdır ve ilk etapta kemaline zarar verir.

2- Büyük şirk bütün amelleri yok ederken; küçük şirk sadece söz konusu ameli veya amellerin bir kısmını yok eder.

3- Büyük şirk, sahibinden İslam ismini külliyen iptal edip ona müşrik vasfının verilmesine neden olurken; küçük şirk, sahibinden İslam ismini külliyen iptal etmez ve ona müşrik vasfının alelıtlak kullanılmasını gerekli kılmaz.

4- Büyük şirk, sahibinin ebediyyen cennete girmesine engel olurken; küçük şirk, sahibinin ilk girenlerle beraber cennete girmesine veya cezasını çekeceği süre kadar cennete girmesine engel olur.

5- Büyük şirk sahibinin âhiretteki azabı hiçbir zaman bitmezken; küçük şirk sahibinin azabı cezanın bitmesiyle son bulur.

alakalı olsa da Selef, büyük şirk hakkında inen şeylerle (bazen) küçük şirke delil getirirdi."[67] (Özetle)

«Bir adam gördü» İsmi belirtilmeyen bu şahıs, Hâkim'in rivâyet ettiğine göre hadisi aktaran İmrân b. Husayn'dır. (Onun rivâyeti şöyledir:) *"Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in huzuruna girmiştim. Kolumda pirinçten yapılmış bir halka vardı..."*

«Vâhineden (kol ağrısından) dolayı» Omuzu veya tüm kolu tutan bir damar(ağrısın)dan dolayı... Bu damarın sadece erkeklerde bulunduğu da söylenmiştir. [68]

6- Büyük şirk sahibi ebediyyen cehennemde kalacakken; küçük şirk sahibi muvakkat olarak/belirli bir süre cehennemde kalır.

7- Büyük şirk mutlak hüsran sayılırken; küçük şirk mukayyet hüsran sayılır. (Mütercim)

[67] Şârih Süleyman b. Abdullah'ın bu sözü gerçekten çok önemlidir ve üzerinde düşünülmeye değerdir. Onun da ifade ettiği gibi Selef-i Salihîn, küçük şirk olduğu kesin olarak bilinen meselelerde sırf insanları sakındırmak, yanlışlarından şiddetle onları uzaklaştırmak ve şirkin tehlikesini onların gönüllerine derinlemesine nakşetmek için sanki o şey büyük şirkmiş gibi ağır ifadeler kullanırlardı. Aslında bu, Rasûlullah aleyhisselam'ın da kullanmış olduğu bir metottu. Örneğin:

•Atalar adına yemin etmek,

•Ölüye yaka-paça yırtarak ağlamak,

•Nesebe dil uzatmak,

•Kadına arkadan yaklaşmak

•Bir müslümanla savaşmak gibi aslen büyük küfür olmayan şeylere, insanlar bu hususlarda ısrarcı davrandığı için sırf onları sakındırma adına sanki onlar büyük küfürmüş gibi ifadeler kullandı. İnsanlar da bu ifadelerin içerdiği anlamın ağırlığından korkarak yaptıklarından vazgeçtiler. Dolayısıyla bir âlim, etrafındaki insanlar küçük şirk olan bir ameli ısrarla yapmaya devam ettiğinde, onları kat'i sûrette bundan sakındırmak için o şey sanki büyük şirkmiş gibi galîz ifadeler ve ağır cümleler kullanabilir. Bu, kimilerinin zannettiği gibi aşırılık değil, aksine sahih dayanağı olan meşru bir üsluptur. Önemli olan bu konuda sınırı aşmamak, insanların büsbütün yanlış anlamalarına kapı aralamamaktır. (Mütercim)

[68] İstihâze damarı nasıl ki sadece kadınlara özgü olup erkeklerde bulunmuyorsa, bu damarın da erkeklere özgü olup kadınlarda bulunmadığı söylenmiştir. (Mütercim)

«Asla kurtuluşa eremezdin» Musannif der ki: *"Bunda, küçük şirkin büyük günahlardan daha büyük (bir günah) olduğuna dair sahabenin (söylediği) söze bir delil vardır."*

«Allah onun işini tamama erdirmesin» Yani Allah onun işini tam kılmasın/tamamlamasın.

«وَدْعَة/Ved'a» kelimesi, "vav" harfinin fethası ve "dâl" harfinin sukûnu iledir.

«Allah onu korumasın» Allah onu rahatlık ve sukûn içinde koymasın, anlamındadır. Bunun *"Allah korktuğu şeyleri ondan gidermesin"* manasına geldiği de söylenmiştir.

«Huzeyfe** (radıyallahu anh) **bir adamın kolunda hummâya/sıtma hastalığına karşı bağlanmış bir ip gördü» Veki'nin Huzeyfe'den aktardığına göre o, ziyaret etmek üzere bir hastanın yanına girmişti. Adamın pazusuna dokundu; bir de ne görsün pazuda bir ip var!

— Bu nedir, diye sual etti. Adam:

— Kendisinde benim için rukye yapılmış bir iptir, dedi.

Huzeyfe *(radıyallahu anh)* derhal onu kopardı ve:

— Eğer bu senin üzerinde olduğu halde ölseydin cenaze namazını kılmazdım, dedi.

"Onların çoğu Allah'a ancak şirk koştukları hâlde iman eder" (Yûsuf, 106) Huzeyfe *(radıyallahu anh)* bununla büyük şirk hakkında inen (âyet)le küçük şirke delil getirmiştir; çünkü o da ondan bir kısımdır. Âyetin anlamı ise şu şekildedir: Allah Teâlâ'nın bildirdiğine göre müşrikler Rububiyet Tevhidini onaylamakta -ki bu onların (ayette bahsedilen) imanıdır- Ulûhiyet Tevhidinde ise şirke düşmektedirler. Bu da onların (içerisine düştüğü) şirkleridir.

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Anlatılan bu şeylerden dolayı halka, ip ve benzeri şeyler takma hususunda ağır ifadeler kullanılması.

2- Bir sahabî bile üzerinde bu tür şeyler takılı iken ölmesi durumunda kurtulamayacaktır. (Acaba diğer insanların durumu ne olur?) Bunda küçük şirkin büyük günahlardan daha büyük (bir günah) olduğuna dair sahabenin (söylediği) söze bir delil vardır.

3- Bunu yapan sahabî cehaletiyle mazur görülmemiştir.

4- Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *"O senin ancak güçsüzlüğünü arttırır"* buyruğundan dolayı takılan bu şeyler dünyada hiçbir fayda sağlamamakta, aksine zarar getirmektedir.

5- Bu tür şeyleri yapanların ağır ifadelerle reddedilmesi.

6- (Bu tür) şeyleri takan kimsenin, taktığı o şeye havale edileceğinin açıkça anlatılması.

7- Temîme/muska takanın şirk koşmuş olacağının açıkça anlatılması.

8- Humma/sıtma sebebiyle ip bağlamanın da şirk sayıldığı.

9- Huzeyfe *(radıyallâhu anh)*'ın Yûsuf Sûresi 106. âyeti okuması, sahabenin büyük şirk hakkında inen ayetleri küçük şirke delil getirdiklerinin bir göstergesidir. Nitekim Bakara Sûresi'nde geçen bir âyet için İbn Abbas böyle söylemiştir.

10- Göz değmesine karşı ved'a (nazar boncuğu, deniz taşı, deniz kabuğu vb.) takılması da şirktendir.

11- Temîme/muska takana Allah'ın işlerini tamamlamaması; ved'a takana da Allah'ın onu rahat ve sükûnet içerisinde bırakmaması yönünde beddua edilebileceği.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Rukyeler ve Muskalar Hakkında Gelen Şeyler

✪ METİN ✪

وفي الصحيح عن أبي بشير الأنصاري رضي الله عنه: « أنه كان مع النبي صلى الله عليه وسلم في بعض أسفاره فأرسل رسولاً أَنْ لَا يَبْقَيَنَّ فِي رَقَبَةِ بَعِيرٍ قِلَادَةٌ مِنْ وَتَرٍ أَوْ قِلَادَةٌ إِلَّا قُطِعَتْ »

Sahîh'de Ebû Beşîr el-Ensârî *(radıyallahu anh)*'den rivâyet edildiğine göre o, yolculuklarının birisinde Rasûlullah ile beraber idi. (Dedi ki): Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hiçbir devenin boynunda kirişten yapılmış bir gerdanlık kalmaması ya da koparılmadık hiçbir gerdanlık bırakılmaması üzere bir elçi gönderdi. [69]

وعن ابن مسعود رضي الله عنه قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: « إِنَّ الرُّقَى وَالتَّمَائِمَ وَالتِّوَلَةَ شِرْكٌ » رواه أحمد وأبو داود.

İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'den rivâyet edildiğine göre o Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i şöyle buyururken işittim demiştir: *"Şüphesiz ki rukyeler, temîmeler ve tivele şirktir."*[70] Bunu Ahmed ve Ebû Dâvûd rivâyet etmiştir.

وعن عبد الله بن عُكَيم مرفوعاً: « مَنْ تعَلَّقَ شَيْئًا وُكِلَ إِلَيْهِ » رواه أحمد والترمذي.

Yine Abdullah b. Ukeym'den rivâyet edildiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*: *"Kim bir şeye bağlanırsa (veya kim bir şey takınırsa) ona havâle edilir"* buyurmuştur.[71] Bunu da Ahmed ve Tirmizî rivâyet etmiştir.

✪ **Temâim/muskalar:** Nazardan korunmaları için çocukların üzerine takılan şey(ler)dir. Şu kadar var ki, takılan şey Kur'an'dan olduğu takdirde Seleften bazıları buna ruhsat vermiştir. Onlardan

---

[69] Buhârî, 3005; Müslim, Libas, 5515.

[70] Ebu Dâvûd, 2/402; Ahmed, 1/381.

[71] Tirmizî, 4/403; Ahmed, 4/310.

bazıları ise buna da ruhsat vermemiş, bunu da yasaklanan temîmeler kapsamında değerlendirmiştir. İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)* da bu kimselerdendir.

✡ **Rukâ/rukyeler:** Buna azâim (efsun) da denir. Bu konuda gelen deliller, şirk içermeyen rukyeleri diğer rukyelerden ayırmıştır. Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* nazara ve hayvan sokmasına karşı rukye yapılmasına ruhsat vermiştir.

✡ **Tivele:** Kadını kocasına, kocayı da karısına sevdirdiğini iddia ederek yaptıkları şeydir.

وروى أحمد عن رويفع قال: قال لي رسول الله صلى الله عليه وسلم: «يَا رُوَيْفِعُ لَعَلَّ الْحَيَاةَ سَتَطُولُ بِكَ، فَأَخْبِرِ النَّاسَ أَنَّهُ مَنْ عَقَدَ لِحْيَتَهُ أَوْ تَقَلَّدَ وَتَرًا، أَوِ اسْتَنْجَى بِرَجِيعِ دَابَّةٍ أَوْ عَظْمٍ فَإِنَّ مُحَمَّدًا بَرِيءٌ مِنْهُ»

İmam Ahmed[72], Ruveyfi'nin şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bana *"Ey Ruveyfi'! İhtimal ki sen uzun bir hayat süreceksin. İnsanlara; sakalını düğümleyen, kiriş(ten yapılmış muska) takan ya da hayvanın pisliğiyle veya kemikle istincâ eden kimseden Muhammed'in berî olduğunu bildir"* dedi.

وعن سعيد بن جبير رحمه الله قال: «مَنْ قَطَعَ تَمِيمَةً مِنْ إِنْسَانٍ كَانَ كَعِدْلِ رَقَبَةٍ» رواه وكيع

Saîd b. Cubeyr'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: *"Bir kişiden bir temîmeyi koparan kimse bir köle azad etmiş gibi olur."* [73]

Bunu Vekî' rivâyet etmiştir.

وله عَنْ إِبْرَاهِيمَ قَالَ « كَانُوا يَكْرَهُونَ التَّمَائِمَ كُلَّهَا، مِنَ الْقُرْآنِ وَغَيْرِ الْقُرْآنِ »

Yine onun[74] rivâyet ettiğine göre İbrâhim (en-Nehaî) şöyle demiştir: *"Kur'an'dan olsun olmasın, her türlü muskayı kerih görürlerdi."*

---

[72] Ebu Dâvûd, 1/56; Nesâî, 8/135; Ahmed, 4/108.

[73] İbn Ebî Şeybe, 5/36.

[74] İbn Ebî Şeybe, 5/36.

✪ ŞERH ✪

«أبو بشير / ***Ebû Beşîr***» "Bâ" harfinin fethası, "şîn" harfinin kesrası iledir.

«***Bir elçi gönderdi***» Bu elçi, Zeyd b. Hârise'dir.

«أَنْ لَا يَبْقَيَن / ***Kalmaması üzere***» "Ye" ve "kâf" harflerinin fethası iledir. Diğer bir rivayette "en" harfinin hazfi, "kâf" ve "te" harflerinin de fethası ile nakledilmiştir.

«وَتَر / ***Kiriş***» "Vav" ve "te" harflerinin fethası ile olup bir tür ok yayıdır.

«***Ya da koparılmadık hiçbir gerdanlık bırakmamak üzere***» Râvi, (kendisine hadisi nakleden) hocasının kirişten yapılmış bir gerdanlık mı, yoksa kiriş sözcüğünü zikretmeksizin sadece gerdanlık mı dediği noktasında şüphe etmiş (ve o nedenle "ya da" ifadesini kullanmıştır.)

Ebu Ubeyd şöyle demiştir: "Onlar, nazar değmesin diye develerin boyunlarına kiriş takarlardı, Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kirişlerin hiçbir şeyi def edemeyeceğini onlara bildirmek üzere onların kaldırılmasını emretti."

«***İbn Mes'ûd'dan***» Ebu Dâvud'un rivayeti ise şu şekildedir: Abdullah İbni Mes'ûd'un hanımı Zeyneb'den nakledildiğine göre (o şöyle demiştir:) İbni Mes'ûd (bir gün) benim boynumda bir ip görmüştü.

— Bu da ne, diye sordu.

— Kendisinde benim için rukye yapılmış bir iptir, dedim.

İbni Mes'ûd hemen onu aldı ve kopardı, sonra da:

—Siz Abdullah'ın ailesi şirkten en uzak kimseler (olmalısınız) Ben *Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)*'i *"Şüphesiz ki rukyeler, muskalar ve tivele şirktir"* buyururken işittim, dedi.

Ben:

— Niye böyle söylüyorsun?! Vallahi benim gözüm seğirirdi de falanca Yahudiye giderdim, o da bana rukye yapar ve göz seğirmem geçerdi, dedim.

Bunun üzerine Abdullah İbni Mes'ûd şöyle dedi:

— Bu ancak şeytanın bir işidir. O, eli ile gözünü dürtüyordu, rukye yapıldığında ise elini çekiyordu. (Sen de bunu iyileşme sanıyordun!) Oysa sana Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in dediği gibi şöyle demen yeterdi: *"Ey insanların Rabbi! Sıkıntıyı gider. Şifa ver, (zira) Sen 'eş-Şâfî' olansın. Senin vereceğin şifadan başka hiçbir şifa yoktur. Öyle bir şifa ver ki, geride hiçbir hastalık bırakmasın."*

Bu hadisi (ayrıca) İbni Mâce, İbni Hibbân ve Hâkim rivayet etmiştir. Hâkim "sahih" olduğunu belirtmiş Zehebî de bunu kabul etmiştir.

«Şüphesiz ki rukyeler» Musannif şöyle demiştir: *"Buna azâim (efsun) da denir. Bu konuda gelen deliller, şirk içermeyen rukyeleri diğer rukyelerden ayırmıştır. Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) nazara ve hayvan sokmasına karşı rukye yapılmasına ruhsat vermiştir."*

Hattâbî *(rahimehullah)* der ki: "Rasûlullah *(aleyhisselam)*, rukye yapmış, kendisine yapılmasına müsaade etmiş, yapılmasını emretmiş ve buna cevaz vermiştir. Rukye eğer Kur'ân ve Allah'ın isimleri ile olursa caiz ve meşrudur. Kerahet ve yasaklama ancak Arapça dışında yapılan rukyeler için söz konusu olmuştur; çünkü Arapça dışında yapılan rukyeler bazen küfür olmakta veya kişiyi şirke sokan sözler bulunmaktadır."

Şeyhulislam İbn Teymiyye *(rahimehullah)* da şöyle der: "Bilinmeyen/meçhul olan isimlerle hiçbir kimsenin rukye yapması doğru değildir. Anlamını bilse dahi dua etmesi de uygun olmaz; çünkü Arapçadan başka bir dille dua etmek mekruhtur.[75] Bu konuda ancak Arapçayı

---

[75] İbn Teymiyye *(rahimehullah)*'ın bu sözünü yanlış anlamamak gerekir; çünkü o, bir sonraki cümlede de ifade ettiği üzere bu hükmü Arapça konuşmayı becerebilen bir kimseye has kılmıştır. Ama Arapça bilmeyen birisi için böyle bir kerahet söz konusu değildir. Gerçekten de Arapça konuşma ve dua edebilme kabiliyetine sahip olan birisinin başka bir dille dua etmesi fazilet açısından doğru değildir; zira Arapça lafızlarla yapılan duada Rasûlullah'ın söylediği gibi söyleme artısı vardır. Bu da duanın kabulünü hızlandırır. O nedenle

güzel konuşamayanlara ruhsat verilmiştir. Yabancı lafızları şiar/slogan yapmaya gelince, bu İslam dininde yoktur."[76]

«Temîmeler/muskalar» Musannif der ki: "Temîme/muska; nazardan korunmaları için çocukların üzerine takılan şey(ler)dir. Şu kadar var ki, takılan şey Kur'an'dan olduğu takdirde Seleften bazıları buna ruhsat vermiştir. Onlardan bazıları ise buna da ruhsat vermemiş, bunu da yasaklanan temîmeler kapsamında değerlendirmiştir. İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)* da bu kimselerdendir."

«Tivele» Musannif der ki: "Kadını kocasına, kocayı da karısına sevdirdiğini iddia ederek yaptıkları şeydir. Hadisin râvisi olan Abdullah İbni Mes'ûd bunu bu şekilde tefsir etmiştir."

"Tivele", "te" harfinin kesrası, "vav" ve "lam" harflerinin fethası iledir.

«Şirktir» Çünkü onlar, yazılmış olan kaderi def etmeyi arzuladılar ve Allah'tan gayri varlıklardan eziyetin giderilmesini talep ettiler. İslam da bunu reddetti.[77]

---

becerebilenlerin özellikle Arapça me'sûr dualarla dua etmeleri tavsiye edilmiştir. (Mütercim)

[76] Çünkü bu dinin lügati Arapçadır. Eğer bir şey bütün Müslümanların kullanacağı bir slogan haline getirilecekse bu Arapça olmalıdır. İbn Teymiyye rahimehullah'ın bu sözü yanlış anlaşılmamalıdır. O, Arapça dışında başka bir dille slogan ihdas etmeyi haram kabul etmemiş; ama doğru da görmemiştir. Onun buradaki kastı, bu noktada Müslümanların hassas olmaları hem Kur'ân'ın hem de Rasûlullah'ın dili olan Arapçayı ihmal etmemeleri ve o dururken başka dilleri daha üstün hale getirmemeleridir. İslam tarihinde nice diğer dilleri konuşan milletlerin gelip geçmesine rağmen temel olarak hep Arapça şiarlar edinmeleri ve bu mübarek dili daima ön planda tutmaları, İbn Teymiyye'nin tezini haklı çıkarmaktadır. Bir zamanlar bu ülkede bu mübarek dil devlet eliyle yasaklandığı için Müslümanlar Rablerinin Kitabını ve Rasullerinin Sünnetini doğru anlamaktan mahrum kalmış ve okudukları âyetlerin kıraatlerini dahi doğru yapamaz hale gelmişlerdir. Bunun idrakinde olan Müslümanların yeniden bu dile yönelmeleri ve nesillerini ona meyyal bir halde yetiştirmeleri gerekmektedir. (Mütercim)

[77] İçerisinde Kur'ân gibi meşru şeylerin yazılı olmadığı muskaları takmak iki kısma ayrılır:

«Abdullah b. Ukeym'den» Ukeym lafzı ism-i tasğîr olup, "ayn" harfinin dammesi ve "kef" harfinin fethası iledir. (Bu zat) "Ebu Ma'bed el-Cuhenî" diye künyelenmiştir. İmam Buharî der ki: "O, Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zamanına erişmiştir; ama onun Rasûlullah'tan sahih bir şekilde işittiği bilinmemektedir."[78]

«Kim bir şeye bağlanırsa" Bağlanma hem kalp hem de fiil ile olur. (Bazen de) her ikisi ile birden olur. Kimin nefsi Allah'a bağlanır ve ihtiyaçlarını (sadece) O'na arz ederse, Allah onun her ihtiyacına yeter, her uzağı ona yakın kılar ve her zoru onun için kolay eder. Kimin de nefsi Allah'tan başkasına bağlanırsa, Allah onu ona havale eder ve onu yardımsız bir şekilde başıboş bırakır. İmam Ahmed'in Atâ el-Horasanî'den naklettiğine göre o şöyle demiştir:

Kâbe'yi tavaf etmekte iken Vehb b. Munebbih ile karşılaştım. Ona:

— Şu makamda senden ezberleyeceğim özlü bir hadis söyle, dedim.

— Tamam, dedi (ve şunu nakletti):

---

1) Eğer bir faydanın elde edilmesi veya bir zararın definde onların herhangi bir fonksiyonunun olduğuna inanılarak takılırsa o zaman bu, insanı dinden çıkaran büyük şirk olur.

2) Şayet bir faydanın elde edilmesi veya bir zararın def edilmesinde onların bir fonksiyonunun olmadığına inanılarak takılırsa o zaman bu, insanı dinden çıkarmayan ama büyük günahlardan daha büyük bir günaha sokan küçük şirk olur.

İçerisinde Kur'ân veya Esma-i Husnâ gibi meşru şeylerin yazılı olduğu muskalara gelince; her ne kadar bazı âlimlerimiz buna cevaz vermiş olsalar da:

a) Rasûlullah'ın böyle bir şey yapmaması,

b) İnsanların muska takan hakkında yanlış bir kanaate kapılma ihtimalinin bulunması,

c) Bir Müslümanın bu tür muskalar takması halinde cahil insanlar tarafından şirke ulaşacak kadar hatalı inanışlara kapılma olasılığının bulunması gibi nedenlerden ötürü bundan uzak durmak en güzel olanıdır.

Ayrıca İslam, *"sedd-i zerâi"* ilkesi ile her türlü olumsuz anlayış ve uygulamalara açılan tüm kapıları daha işin başından kapatmıştır. Bu bakımdan muska ve benzeri şeyleri takmanın birçok olumsuz sonuç doğuracağı kesindir. O nedenle bu tür yanlış anlamaya muhtemil olan uygulamalardan külliyen uzak durmak ve Rasûlullah'ın başvurduğu tedavi ve sığınma yöntemlerine iltica ederek şifa aramak en selametli yoldur. (Mütercim)

[78] O nedenle bu zât sahabî değil, Tabiînin büyüklerinden sayılmıştır. (Mütercim)

"Allah Dâvud'a şöyle vahyetmiştir: Ey Dâvud! İzzet ve azametime yemin ederim ki, kullarımdan biri yarattıklarımı bırakıp (sadece) Bana sığınırsa -ki Ben bunu onun niyetinden bilirim- bütün gök ve yerdekiler kendisine tuzak kursa bile o kuluma mutlaka bir çıkış yolu ihsan ederim. Yine izzet ve azametime yemin ederim ki, eğer kullarımdan birisi Beni bırakıp bir yaratılmışa sığınacak olursa -ki Ben bunu onun niyetinden bilirim- göklerin tüm vesilelerini onun elinden alır, yeryüzünü de ayaklarının altından kaydırırım. (Yani yeri göğü ona dar ederim) Sonra hangi vadide helak olacağına da aldırış etmem."

«Sakalını düğümleyen» Arapların bunu savaşlarda kibir göstergesi olarak yaptıkları söylenmiştir ki bu, Acemlerin uygulamalarına benzemektir. Şöyle olduğu da söylenmiştir: Bilakis bu, kıvrık ve permalı hâle gelmesi için sakala yapılan bir uygulamadır ki, bu da kadınların işlerindendir. İbnu'l-Irakî der ki: "Bu, kılı kıvırıp uzatmak olduğu için en uygun olan (buradaki) nehyi namaz durumuna hamletmektir."[79]

«Kiriş(ten yapılmış muska) takan» Hadisin konu başlığının amacı burasıdır ki, (bununla alakalı söylenecek sözler önceki satırlarda) geçmiştir.

---

[79] Bugün nasıl ki bazı Türkler hava atmak ve farklıyım imajı vermek için bıyıklarını uzatıp yanlara doğru kıvırıyorsa, o gün de bazı Araplar böbürlenme kastıyla sakallarına aynı uygulamayı yapıyorlardı. Bu kötü uygulamadan hoşlanmayan Rasulullah *(aleyhisselam)*, böyle yapanlardan beri olduğunu haber vermiştir. Bu uygulamanın o dönemde neden yapıldığı âlimlerimiz arasında tartışma konusu olmuştur. Ama genel kanı bu uygulamanın iki sebepten dolayı yapıldığı yönündedir:

1) Kibirden dolayı.

2) Kâfirlere veya kadınlara benzemekten dolayı.

Bu iki sebepten hangisi bu uygulamayı yapmaya gerekçe olursa olsun, her ikisi de İslam tarafından yasaklanmıştır. İbnu'l-Irakî rahimehullah'ın bu yasaklamanın namaz içerisinde olması gerektiğine dair söylediği söze gelince; o her ne kadar bunu en uygun görüş olarak değerlendirse de bizce çok isabetli değildir. Çünkü bunda Rasulullah aleyhisselam'ın umum olarak zikrettiği bir şeyi delilsizce tahsis etmek söz konusudur. Ama bununla beraber bu tür şeyleri namaz içerisinde yapmamak daha gereklidir. Yine de en iyisini Allah bilir. (Mütercim)

«Hayvanın pisliğiyle istincâ eden» Yani hayvanın dışkısıyla. Hayvanın dışkı ve kemikleriyle temizlenmek bu konuda (varit olan) hadislerden dolayı haramdır. Çünkü bunlar cinlerin ve onların binitlerinin azığıdır.

Dışkı ve kemikle istincâ yapmak geçerli midir, yoksa değil mi? Bu konuda iki görüş bulunmaktadır. Şeyh[80] birinci görüşü[81] tercih etmiştir. Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'den rivayet edildiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kemikle veya hayvan pisliğiyle istincâ etmeyi yasaklamış ve *'Bunlar temizleyici olmazlar'* buyurmuştur."

Şârih, bu rivayetin isnadının "ceyyid" olduğunu söylemiştir.

«Saîd b. Cubeyr'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Bir kişiden bir temîmeyi koparan kimse bir köle azad etmiş gibi olur.» Şârih der ki: "İlim ehlinin yanında bu (söz), merfu hadis hükmündedir; çünkü böylesi bir şey görüş ile dile getirilemez. Buna göre bu 'mürsel hadis' olmaktadır."

Şârihin sözü burada bitti.

Şârihin sözünden anlaşılan, bunun muttefekun aleyh/herkesçe kabul edilen bir şey olduğudur; (oysa) bu hüküm, hadis ehlinin yanında -kendisinde ihtilaf olmakla birlikte- sahabeden gelen rivayetler için söz konusudur. Tabiînden bu şekilde gelen rivayetleri ise çok az kimsenin dışında kimse kabul etmemiştir. Biz, söylediğini (kesin olarak) bilmediğimiz bir şeyi Rasûlullah'a nispet etmeyiz. Onun içindir ki (Hafız) Sehavî bunu[82] İbnu'l-Arabî'den başkasından nakletmemiştir. Elfiyye şerhinde şöyle der:

---

[80] Müellifin burada "Şeyh" ifadesi ile kast ettiği kişi Şeyhulislam İbn Teymiyye *(rahimehullah)*'tır. (Mütercim)

[81] Yani yasaklanmış olmasıyla birlikte bunun yeterli olacağı görüşünü tercih etmiştir. (Mütercim)

[82] Yani Tabiînden birisinin Rasûlullah'a nispetle naklettiği şeylerin mürsel hadis olacağını...(Mütercim)

"İbnu'l-Arabî[83], içerisinde içtihada yer olmayacak şeylerde Tabiînden gelen rivayetleri bu konuda sahabeden gelenlere ilhak etmiş, bunların da merfu hükmünde olacağını belirtmiş ve bunun İmam Malik'in görüşü olduğunu iddia etmiştir."[84]

(Saîd b. Cubeyr'in) bu sözünde şirkten sayıldığı için muskaları koparmanın faziletine işaret vardır.

«Her türlü muskayı kerih görürlerdi» (Râvinin) bununla kast ettiği (kişiler), Abdullah b. Mesud'un ashabı/talebeleri olan Alkame, el-Esved, Ebu Vâil, Hâris b. Suveyd, Ubeyde es-Selmanî, Mesrûk, Rebi' b. Huseym, Suveyd b. Ğafle ve diğerleri gibi kimselerdir.

İbrahim (en-Nehaî) onların sözlerini naklederken bu ifade tarzını kullanır. [85]

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Rukye ve temîmenin açıklaması.

2- Tivelenin ne olduğunun açıklaması.

3- İstisna olmaksızın bu üç hususun da şirkten sayıldığı.

4- Nazar değmesi ve zehirlenmeye karşı (âyetler, hadisler ve Allah'ın isimleri gibi hak sözle yapılan rukyenin şirk olmadığı.

---

[83] İmam Sehavî'nin bahsettiği İbnu'l-Arabî, sûfilerin şeyhi olan Muhyiddin İbnu'l-Arabî değildir. Aksine bu zat Malikîlerin büyük âlimlerinden birisi kabul edilen Kâdı Ebu Bekir İbnu'l-Arabî'dir. (Mütercim)

[84] Hafız Sehavî rahimehullah bu sözü, *"Fethu'l-Muğîs bi Şerhi Elfiyyeti'l-Hadîs"* adlı eserinde söylemiştir. (Mütercim)

[85] İbrahim en-Nehaî rahimehullah: *"Onlar şöyle görürlerdi", "Böyle inanırlardı", "Şu şekilde hüküm verirlerdi"* şeklinde isim zikretmeksizin müphem bir lafızla rivayette bulundu mu, bununla kesinlikle İbni Mesud ve onun ilim arkadaşlarını kast etmiştir. Müellifin *"İbrahim (en-Nehaî) onların sözlerini naklederken bu ifade tarzını kullanır"* sözü işte buna işaret etmektedir. (Mütercim)

5- Muska, Kur'an âyetlerinden olduğu zaman âlimlerin onun şirkten sayılıp sayılmayacağı noktasında ihtilaf ettiği.

6- Nazardan korumak amacıyla hayvanlara takılan kiriş (ve benzeri şey)lerin de şirkten sayıldığı.

7- Kiriş takanlara şiddetli bir tehdidin var olduğu.

8- (Muska takan) bir insandan muskayı koparıp atan kimsenin sevabının değeri.

9- İbrahim (en-Nehâî)'nin (Kur'an'dan olsun olmasın her muskanın kerihliğine dair söylemiş olduğu) sözünün, (Selef'in) zikri geçen ihtilafına aykırı olmadığı. Çünkü O'nun kastetmiş olduğu kimseler Abdullah b. Mes'ûd radıyallâhu anh'ın talebeleridir.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Ağaç, Taş ve Benzeri Şeylerle Teberrükte Bulunmak

✪ METİN ✪

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ أَفَرَءَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّىٰ وَمَنَوٰةَ ٱلثَّالِثَةَ ٱلْأُخْرَىٰ ﴾

"Gördünüz mü Lât'ı ve Uzzâ'yı? Ve diğer üçüncüsü Menat'ı?" (Necm, 19, 20)

وعَنْ أَبِي وَاقِدٍ اللَّيْثِيِّ رضي الله عنه قال : خَرَجنا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم إِلَى حُنَيْنٍ، ونحن حدثاءُ عهد بكفر، وللمشركين سِدْرَةٌ يَعْكُفُونَ عِنْدَهَا وَينوطون بِهَا أَسْلِحَتَهُمْ يُقَالُ لَهَا ذَاتُ أَنْوَاطٍ، قَالَ فَمَرَرْنَا بِسِدْرَةٍ فَقُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ اجْعَلْ لَنَا ذَاتَ أَنْوَاطٍ كما لهم ذاتُ أنواط ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم الله أكبر إنها السنن ، قُلْتُمْ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ كَمَا قَالَت بنوا إسرائيل لمُوسَى ﴿اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ﴾ لَتَرْكَبُنَّ سُنَنَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ» رواه الترمذي وصححه.

Ebû Vâkıd el-Leysî'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile beraber Huneyn'e doğru yola çıktık. O zaman biz, küfürden daha yeni kurtulmuştuk. Müşriklerin, yanında kıyâm durdukları ve üzerine silâhlarını astıkları *'Zâtu Envât'* denilen bir sidre ağaçları vardı. Biz de bir sidre ağacının yanından geçtik ve:

— Ey Allah'ın Resûlü! Onların Zâtu Envât'ı olduğu gibi bize de bir Zâtu Envât yap, dedik. Bunun üzerine Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu:

— Allahu Ekber! İşte öncekilerin yolları! Nefsim elinde olana yemin ederim ki siz, İsrâiloğulları'nın Mûsâ'ya söyledikleri gibi söylediniz. (Onlar şöyle demişlerdi): ***'Onların ilâhları olduğu gibi bize de bir***

ilâh yap!' (Mûsâ da) 'Siz cahillik eden bir topluluksunuz' dedi. Sizden öncekilerin yollarına mutlaka uyacaksınız." [86]

Tirmizi rivâyet etmiş ve 'sahîh' olduğunu söylemiştir.

✪ ŞERH ✪

«Ve Benzeri Şeylerle» Yani bir toprak parçası, mağara, pınar, kabir ve daha başka şeylerle...

Acaba bunun hükmü nedir? Bu şirk olur mu, yoksa olmaz mı?

«Teberrükte bulundu» Bereket talep etti, onu umdu ve ona inandı anlamındadır.

«Gördünüz mü Lât'ı ve Uzzâ'yı? Ve diğer üçüncüsü Menat'ı» Kurtubî *(rahimehullah)* der ki: "Bu cümlede hazf (gizli bir cümle) vardır, takdiri ise şöyledir: Sizler şu ilahlar hakkında ne dersiniz? Onlar herhangi bir fayda sağlamış ya da bir zarar vermişler mi ki Allah'a ortaklıkları söz konusu olabilsin?"

"Ve diğer üçüncüsü" ifadesi hakkında başka biri[87] ise şöyle demiştir: "Yani (diğer putlara nazaran) konumu düşük, kadr u kıymeti daha aşağı olan..."

« اللات/ Lât» (Bu ismin sonunda yer alan "te" harfi) şeddesiz ve şeddeli şekilde okunmuştur. ("اللاَّت" şeklinde) şeddesiz olduğu varsayıldığında İbni Kesir *(rahimehullah)* onunla ilgili olarak der ki: "Lât; nakışlarla süslenmiş beyaz bir kaya idi. Örtüleri ve hizmetkârları olan, ayrıca çevresinde genişçe bir avlusu bulunan Tâif bölgesinde bir evdi. Tâif'liler - ki onlar Sakîf kabilesi ve onlara tabi olanlardır- Kureyş'ten sonra diğer Araplara karşı onun ile övünürlerdi."

---

[86] Tirmizî, 4/474 (2181); Ahmed b. Hanbel, 5/218.

[87] Bu, Şeyh Sâlih b. Abdillah el-Usaymî'nin belirttiğine göre Keşşâf sahibi Zemahşerî'dir. Yazar Zemahşerî'nin Mutezileye uygun sapkın inancından dolayı ismini açıkça zikretmeyi uygun görmemiş, sadece *"başka biri"* diyerek işarette bulunmuştur. Bu, yanlış inançlara mensup kişileri Müslümanlar arasında muteber yapmamak ve meşhur etmemek için çok hoş bir üsluptur. (Mütercim)

İbni Hişam der ki: "Lât, Tâif Mescidi'nin sol yanında idi. Sakîf kabilesi Müslüman olana dek de orada kalmaya devam etti. Onlar Müslüman olunca Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onlara Muğîre b. Şube *(radıyallahu anh)*'ı gönderdi. O da onu yıkıp, ateş ile yaktı."

Bu ismin (sonunda yer alan "te" harfinin "اللاَّت" şeklinde) şeddeli olduğu varsayıldığında[88] İbni Abbas *(radıyallahu anhuma)* onunla ilgili olarak der ki: *"O, hacılara undan yemek hazırlayan bir adamdı. Öldüğünde insanlar kabrinde ibadete koyuldular."*

Bunu Buharî zikretmiştir.

Yine İbni Abbas'ın şöyle dediği nakledilmiştir: *"O, bir kayanın yanında undan mamul yemek ve yağ satardı. Yağı da kayanın üzerinde eritirdi. O adam ölünce, Sakîf kabilesi, sırf yemek yapan bu zâtın şanını yüceltmek için o kayaya ibadet ettiler."*

Kayaya ibadet etmek sırf bu zâttan dolayı söz konusu olmuşsa, o zaman (zikri geçen) iki görüş arasında herhangi bir farklılık bulunmamaktadır. Onun "kaya parçası" veya bir "bina" olduğunu söyleyenler, bunların kabrin üzerinde olmasını reddetmemişlerdir. [89]

Uzzâ'ya gelince; İmam Nesaî ve İbn Merdeveyh'in rivayet ettiğine göre o, Nahle vadisinde üzerinde ev bulunan üç semure/Arabistan kirazı ağacıdır. Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Mekke'yi fethettiğinde

---

[88] Ki bu durumda "لَت / lette" fiilinin ismi fâili olmaktadır. Manası ise "ufalayan", doğrayan", "ezen", "karıştıran" demektir. Bu adam, Kâbe'ye gelen hacılar için un karıştırıp yemek hazırladığı için "اللاَّت = yemek karıştırıcı" şeklinde anılmış ve zamanla putlaştırılmıştır. (Mütercim)

[89] Zikri geçen nakillerden de anlaşılacağı üzere Lât putunun ne olduğu tam olarak belli değildir. Kimi âlimlerimiz onun **"bir adam"** olduğu öne sürmüştür. Kimileri onun **"bir kaya parçası"** olduğunu ifade etmiştir. Kimileri de onun **"bir ev"** olduğuna kâil olmuştur. Bu görüşler arasında en doğru olanı -yine de en iyisini Allah bilir- Lât'ın insanlığa hizmetlerinden dolayı kutsanmış bir insan olduğudur. Onun kaya üzerinde yemek yapmasından hareketle bazıları o kayayı Lât olarak değerlendirmişken; kabrinin olduğu yere bir ev/türbe inşâ edilmesinden dolayı da kimileri o yapıtı Lât olarak telakki etmiştir. Oysa en doğru olanı, Lât'ın o kayanın ve evin kendisine nispet edildiği adam olmasıdır. (Mütercim)

oraya Hâlid b. Velid *(radıyallahu anh)*'ı gönderdi. Hâlid gidip, o ağaçları kesti ve evi yıktı. Nebi *(aleyhisselam)*'a geldiğinde Nebi *(aleyhisselam)* ona:

— *Geri dön; zira sen hiçbir şey yapmadın*, dedi.

Hâlid tekrar (oraya gitti) ve orada çıplak olan, saçı başı dağınık ve yüzüne toprak alıp atan bir kadın gördü. Derhal onu öldürdü. Bunun üzerine Nebi *(aleyhisselam)*:

— *İşte Uzzâ oydu*, buyurdu.

İbni Cerîr der ki: Uzzâ; Mekke ile Tâif arasındaki Nahle bölgesinde, üzerinde bir bina ve örtüler bulunan bir ağaç idi. Uhud günü Ebu Süfyân'ın da dediği gibi[90] Kureyş'liler onu ululardı.

Menât'a gelince; Mekke ile Medine arasında yer alan Kudeyd'in yanındaki Müşellel'de idi. Huzâa, Evs ve Hazrec kabileleri onu kutsar, hacca gitmek için oradan ihrama girerlerdi. İbni Hişam der ki: "Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Mekke'nin fethedildiği yıl Ali *(radıyallahu anh)*'ı (oraya) gönderdi. O da onu yıktı."[91]

Menât'ın "küçük bir tepe" olduğu da söylenmiştir. Bu durumda üzerinde bir binanın olması uzak (bir ihtimal) değildir.

Menât'a Allah'ın "el-Mennân" isminden dolayı bu ad verilmiştir.

Yine yanında çokça kan akıtıldığı için bu adla adlandırıldığı da söylenmiştir.

Şârih (Süleyman b. Abdullah) der ki: "Eğer ağaç, taş ve kabir ile teberrükte bulunmak büyük şirkten sayılırsa, âyetin konu başlığıyla uyumluluğu son derece açıktır. Eğer bunlarla teberrük küçük şirkten

---

[90] Uhud Savaşı son bulduğunda Ebu Sufyan Müslümanlara yaklaşıp: "Bizim Uzzâ'mız var, sizin ise Uzzâ'nız yok" demişti. Onun bu bâtıl sözüne karşı Allah Rasûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Müslümanlara: "Siz de 'Allah bizim Mevlâmızdır, sizin ise Mevlânız yoktur' deyiniz" buyurmuştur. Ebu Sufyan'ın bu sözünden anlaşıldığına göre Kureyş'liler Uzzâ'yı kutsar ve ona tazimde bulunurlardı. (Mütercim)

[91] Menât putunu Sa'd b. Zeyd el-Eşhel'in ya da Ebu Sufyan b. Harb'in kırdığı da nakledilmiştir. Yaygın olan onu kıranın Sa'd b. Zeyd el-Eşhel *(radıyallahu anh)* olduğudur. (Mütercim)

ise, bu durumda (şöyle denir): Selef, büyük şirk hakkında nazil olan şeylerle küçük şirke delil getirirlerdi."[92]

Şârihin sözü burada bitti.

Şu zamanda kabirlerden, ağaçlardan, taşlardan ve binalardan (edinilmiş) putlara ibadet etmek, onlardan bereket dilemek ve onların yanı başında kurban kesmek, (önceki) müşriklerin yapmış olduğundan çok daha fazla ve çok daha kötü bir şekilde vuku bulmuştur. Bunların yaygınlığı, açıkça işlenmesi ve çokça yapılır olması bazılarını tek tek saymaya gerek bırakmamaktadır. Lakin insanların büyük bir kısmı, yaşanan bu vakıanın Allah ve Rasulünün sözlerinin kapsamına girdiğinin farkında bile değil!

Hanûka bölgesinde (kutsal sayılan) bir ağaca şahit olan birisi bana; ağacın üzerine, yanında kesilen kurbanların adlarının yazılı olduğu on dört cildin yayıldığını gördüğünü, ağaca bez parçalarının ve benzeri şeylerin asıldığını ve hastaların gelerek onun yanında şifa dilendiğine şahit olduğunu anlattı. Bu ağaç tıpkı Uzzâ gibi bir Semure ağacıymış ve o zât onu kesmiş.

---

[92] Teberrük; *"meşru"* ve *"gayr-i meşru"* olmak üzere iki kısma ayrılır:

• **Meşru olan teberrük;** Allah'ın isimleri, sıfatları, kitabı, Zemzem suyu gibi şeriatın aslen kendisinden bereket umulmasını caiz gördüğü şeylerle yapılan teberrüktür. Burada önemli olan bir şeyden bereket umulmasına dair Kitap ve Sünnetten bir delilin var olmasıdır. Eğer şer'î deliller "Bunda bereket vardır" diyorsa, ondan bereket umulabilir, o konuda delil yoksa bereket umulmaz. Bu konuda akıl ile sonuca ulaşmak doğru değildir.

• **Meşru olmayan teberrük ise;** *"büyük şirk"* ve *"küçük şirk"* olmak üzere iki kısma ayrılır: Eğer insan kendisiyle teberrükte bulunduğu şeyin müstakil olarak fayda vereceğine inanırsa bu "büyük şirk" olur. Şayet kendisiyle teberrükte bulunduğu şeyin Allah'tan bağımsız bir şekilde fayda vereceğine inanmaz, ama hayrın onun vesilesiyle daha çok geleceğini veya devam edeceğini düşünürse o zaman da bu "küçük şirk" olur. Buna birçok cahil insanın Kâbe'nin örtüsüne, kapısına, duvarlarına, Rukn-i Yemânî'ye, Haceru'l-Esved'e ve Rasûlullah'ın Hücre-i Saadeti'ne sürtünmesini, el-yüz sürmesini ve bununla bereket ummasını örnek verebiliriz. Böylesi bir bereket beklentisi -Allah muhafaza- zamanla insanı büyük şirke götürecek bir bidattir ve üstte de değindiğimiz gibi küçük şirktir. Şunu unutmamak gerekir ki, bir şey küçük şirk olduğunda artık o, içki, kumar ve faiz gibi büyük günahlardan daha büyük bir günah olur. O nedenle şiddetle sakınmak gerekir. (Mütercim)

Yine (Necd bölgesinin iç taraflarında bulunan) Reyyân'daki küçük tepecik de böyledir. Cahil bedevîler oraya et, peynir ve yağ bırakıyor ve ihtiyaçlarını dile getirerek ona sesleniyorlar. Burası da tıpkı Menât'a benzemektedir. Bu müşriklerin sâlih insanların kabri başında yaptıkları, Lât'ın yanında yapılanlardan daha korkunçtur.

«O zaman biz küfürden yeni kurtulmuştuk» Yani küfürden kurtuluşumuz yakın zaman önce olmuştu. Bu söz, kendilerinden başkalarının, yani önceden İslam'a girenlerin bundan cahil olmadıklarına delildir. Bunu musannif söylemiştir.

«وَينوطون» Bu fiil "ye" harfinin fethası ve "nûn" harfinin dammesi iledir. "Astıkları" anlamındadır.

«Ey Allah'ın Resûlü! Onların Zâtu Envât'ı olduğu gibi bize de bir Zâtu Envât yap, dedik» Onlar bunun Allah'a sevimli gelen bir şey olduğunu zannetmişlerdi, Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* derhal onlara bunun tıpkı İsrâiloğulları'nın: ***"Onların ilâhları olduğu gibi bize de bir ilâh yap!"*** sözüne benzediğini izah etti.

«Allahu Ekber!» Bu söz Tirmizî'nin rivayetinde *"Subhânallah!"* şeklindedir. Yani *"bu tür şeylerle kendisine yaklaşılmasından Allah'ı tenzih ederim"* demektir.

«السنن» "Yollar" demektir.

«Sizden öncekilerin yollarına mutlaka uyacaksınız» Yani bu ümmet, yakında önceki ümmetlerin işlemiş olduğu şirki ve şirkin altında kalan şeyleri işleyecektir. Buna delalet eden hadisler, *"Bu Ümmetten Bâzı Kimselerin Putlara İbâdet Edeceği Hakkında Gelenler"* başlığında -inşâallah- gelecektir. Bunlar, tıpkı Rasûlullah'ın haber verdiği gibi gerçekleşmiştir. Bunda, O'nun (gerçekten) Allah'ın rasulü olduğuna işaret vardır.

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Necm Sûresindeki âyet-i kerimenin açıklaması.

2- Onların (sahabîlerin) istedikleri şeyin mahiyetinin ne olduğunun bilinmesi.[93]

3- Böyle bir isteği yapmamış olmaları.

4- Allah'ın bunu seveceği zannıyla Allah'a onunla yakınlaşmayı kast etmiş olmaları.

5- Onlar bile böyle bir konuyu (yani bu tarz bir teberrükün ilah edinmek anlamına geleceğini) bilememişse, başka insanların bunu bilememeleri çok daha normaldir.[94]

6- Başkaları için söz konusu olmayan sevap ve bağışlanma vaadi sahabîler için söz konusudur.

7- Nebi *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* onları mazur görmeyip, *"Allahu ekber! İşte öncekilerin yolları! Sizden öncekilerin yollarına mutlaka uyacaksınız."* sözü ile onları reddetti ve bu üç cümle ile durumun tehlikesini ortaya koydu.

8- En mühim mesele -ki (bu babın) asıl maksadı da budur- Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in onların bu isteklerinin, İsrailoğullarının Mûsâ *(aleyhisselâm)*'a: *"Bize de bir ilah yap!"* dediklerindeki istekleri gibi olduğunu haber vermesidir.

---

[93] Yani İslam'a yeni giren o sahabîlerin Zâtu Envât istemelerindeki maksatları Allah'tan başka ilah edinmek değil, aksine bazı bilmezlerin Kâbe'nin örtüsünden veya duvarlarından bereket ummaları gibi bir bereket ummaktı. Bu da büyük şirk değil, küçük şirkti. (Mütercim)

[94] O nedenle insanların bir şeyi nasıl değerlendirdiğine değil, Allah ve Rasulünün onu nasıl değerlendirdiğine bakmak gerekir. Sahabe gibi dini en iyi bilen insanlar bile bazen hata yapabilmiş ve hatalı düşüncelere sahip olabilmişse, onlardan daha düşük seviyede olan diğer insanların hata yapması çok daha normaldir. Bu gerçekten dolayı din konusunda bizim insanların (hocaların, şıhların, üstatların) ne dediğine değil, Allah ve Rasulünün ne buyurduğuna bakması gerekmektedir. Böyle yapmayanlar kaçınılmaz olarak hataya düşecektir. (Mütercim)

9- Bu tür bir isteğin reddedilmesi, -her ne kadar onlara gizli kalsa ve dakik bir mesele olsa da- Lâ ilâhe illallâh şehadetinin muhtevasındandır.

10- Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, fetva verirken yemin etmiştir. O (yemin ettiğinde) ancak bir maslahat için yemin eder.

11- Şirkin hem büyüğü hem de küçüğü vardır. Çünkü (onların bu isteği büyük şirk olmadığı için) bu sebeple mürted sayılmamışlardır.

12- *"O zaman biz küfürden daha yeni kurtulmuştuk"* sözünde, kendilerinden başkalarının (yani önceden İslam'a girenlerin) bu konu hakkında cahil olmadıklarına delil vardır.

13- Mekruh görenlerin aksine, şaşılacak durumlarda tekbir getirilebilir.

14- Sakıncalı sonuçlara neden olacak tutum ve davranışların önceden engellenmesi. (Yani "seddu'z-zerâi" kuralı).

15- Cahiliyye ehline benzemenin yasaklanması.

16- Eğitim-öğretim esnasında öfkelenilebileceği.

17- Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in: *"İşte öncekilerin yolları!"* sözünde genel/küllî bir kaide vardır.

18- Tıpkı Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in haber verdiği gibi gerçekleştiği için bunun (O'nun) peygamberliğine delâlet eden alametlerden bir alamet olduğu.

19- Allah'ın Kur'ân'da Yahudi ve Hıristiyanları kınadığı tüm hususların bizim için de geçerli olduğu.

20- Âlimlerin yanında şu kabul görmüş bir esastır: *"İbadetler bir emre dayanır"*.[95] Buna göre (bu kıssada) kabir sualindeki sorulara bir

[95] Yani Allah ve Rasulünden sadır olan bir emir olmadıkça herhangi bir ibadet belirlenemez. (Mütercim)

işaret bulunulmaktadır.[96] (Kabirde ilk sual edilecek şey olan): "Rabbin kim?" sorusuna gelince; bu zaten açıktır. (İkinci sual olan) "Peygamberin kim?" sorusuna gelince; bu onun ğayba ilişkin verdiği haberlerle bilinmektedir. (Üçüncü sual olan) "Dinin ne?" sorusuna gelince; bu da *"Bizim için bir ilâh yap!"* sözünden anlaşılmaktadır.

21- Kitap ehlinin adetleri de tıpkı müşriklerin adetleri gibi kınanmıştır.

22- *"O zaman biz, küfürden daha yeni kurtulmuştuk"* sözünden dolayı, kalbinin alışkanlık kazandığı bir bâtıldan yüz çeviren kimsenin, kalbinde o alışkanlığın kalıntılarından bir şeylerin bulunmasından yana güven içinde olması söz konusu değildir.

---

[96] Yani Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* ile İslam'a yeni giren bu sahabîler arasında yaşanan bu olayda rububiyyete, nubuvvete ve ibadete ilişkin uyarılar bulunmaktadır ki, bunlar kabirde sorulacak sorulara ön hazırlıktır. (Mütercim)

ONUNCU BÖLÜM

Allah'tan Başkasına Kurban Kesmek

✪ METİN ✪

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَٰلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا۠ أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ ﴾

"De ki: Benim namazım, kurbanım, yaşamım ve ölümüm hiçbir ortağı olmayan âlemlerin Rabbi Allah içindir. Ben bununla emrolundum ve ben Müslümanların ilkiyim." (En'âm, 162, 163)

﴿ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ﴾

"O hâlde Rabbin için namaz kıl ve kurban kes." (Kevser, 2)

عن علي بن أبي طالب رضي الله عنه أنه قال: " حدثني رسول الله صلى الله عليه وسلم بأربع كلمات: " لَعَنَ اللَّهُ مَنْ ذَبَحَ لِغَيْرِ اللَّهِ، ولَعَنَ اللَّهُ مَنْ لَعَنَ وَالِدَيه، وَلَعَنَ اللَّهُ مَنْ آوَى مُحْدِثًا، وَلَعَنَ اللَّهُ مَنْ غَيَّرَ مَنَارَ الأَرْضِ" رواه مسلم

Ali *(radıyallahu anh)*'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bana dört söz söyledi: ***"Allah, Allah'tan başkasına kurban kesene lanet etsin! Allah, anne babasına lanet edene lanet etsin! Allah, bid'at çıkaran kimseyi barındırana lanet etsin! Allah, yeryüzünün alâmetlerini değiştirene lanet etsin!"*** [97]

Bunu Müslim rivâyet etmiştir.

وعن طارق بن شهاب أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «دَخَلَ الْجَنَّةَ رَجُلٌ فِي ذُبَابٍ وَدَخَلَ النَّارَ رَجُلٌ فِي ذُبَابٍ, قالوا وكيف ذلك يا رسول الله؟ قال: مَرَّ رَجُلَانِ عَلَى قَوْمٍ لهم صَنَم لاَ يجوزه أَحَدٌ حتى يقرِّب شَيْئًا ,فَقَالُوا لأَحَدِهِمَا: قَرِّب , قال ليس عندي شيء أُقرِّب , قالوا له قرِّب وَلَوْ ذُبَابًا، فقرَّب

[97] Müslim, Kurban, (5096).

ذُبَابًا فخلوا سبيله فدخل النار، وَقَالُوا: لِلآخَرِ: قرِّب، قَالَ ما كنت لأقرب لأحد شيئا دون الله عز وجل ، فضربوا عنقه فدخل الجنة » رواه أحمد

Târık b. Şihâb'dan rivâyet edildiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Bir adam bir sinek sebebiyle cennete girdi. Bir adam da bir sinek sebebiyle cehenneme girdi."* (Ashab):

— Bu nasıl olur, ey Allah'ın Rasûlü, diye sordular. Buyurdu ki:

— *İki adam, putları olan bir kavme uğradılar. Hiç kimse ona bir şey kurban etmeden onu geçemiyordu. Onlardan birine: Bir şey kurban et, dediler. Adam: Yanımda kurban edeceğim bir şey yok, diye cevap verdi. Bir sinek olsa bile kurban et, dediler. Adam da bir sinek kurban etti. Bunun üzerine onun yolunu açtılar. Böylece o cehenneme girdi. Sonra diğer adama: Bir şey kurban et, dediler. Adam da: Ben Aziz ve Celil olan Allah'tan başkasına bir şey kurban edecek değilim, diye cevap verdi. Bunun üzerine onun boynunu vurdular. Böylece o cennete girdi."*[98]

Bunu İmam Ahmed rivâyet etmiştir.

✪ ŞERH ✪

«Allah'tan Başkasına Kurban Kesmek» Yani bunun haram ve şirk olduğuna delalet eden bâb.

«De ki» Yani ey Muhammed! Allah'tan başkasına ibadet eden ve O'ndan gayrısına kurban kesen şu müşriklere de ki:

«Benim namazım, kurbanım» Yani kurban ibadetim.

«Yaşamım ve ölümüm» Yani hayatımda yapmakta olduğum ve onun üzerine ömrümü noktalayacağım imanım ve sâlih amelim.

«Hiçbir ortağı olmayan âlemlerin Rabbi Allah içindir» Yani ne bunlarda ne de diğer ibadet çeşitlerinde (asla ortağı olmayan Allah içindir.)

---

[98] Ahmed, Kitabu'z-Zühd, 1/15; İbn Ebî Şeybe, 6/473; Beyhaki, Şuabu'l-İman, 5/485.

Namaz bedensel ibadetlerin en değerli(lerinden)dir. Kurban da mal ile yapılan ibadetlerin en değerli(lerinden)dir. Dolayısıyla her kim Allah'tan başkası için namaz kılarsa şirke düşmüş olur. Ve yine her kim Allah'tan başkasına kurban keserse şirk koşmuş olur.

«Ve ben Müslümanların ilkiyim» Katâde *(rahimehullah)* bunun: "Bu ümmet içerisinde Müslümanların ilkiyim" anlamında olduğunu söylemiştir.

«O hâlde Rabbin için namaz kıl ve kurban kes» Şeyhulislam İbn Teymiyye der ki:

"Allah *(subhanehu ve teâlâ)*; Rablerine kıldıkları namazlarında O'ndan isteyecekleri bir hâcetleri olmayan ve bir de fakirlik endişesiyle Allah'a kurban kesmeyen kibir ehlinin ve kendilerini Allah'a muhtaç görmeyenlerin durumunun tam aksine; yakınlığa, tevazuya, muhtaçlığa, iyi zan beslemeye, yakînin güçlü oluşuna, kalbin Allah'la ve vaat ettiği şeylerle huzur buluşuna delalet eden bu iki ibadeti -namazı ve kurbanı- bir arada yapmasını Rasulüne emretmiştir. İşte bundan dolayı ***"Benim namazım, kurbanım, yaşamım ve ölümüm hiçbir ortağı olmayan âlemlerin Rabbi Allah içindir. Ben bununla emrolundum ve ben Müslümanların ilkiyim"*** âyetinde bu iki ibadeti bir arada zikretmiştir. Âyette geçen *"nusuk"*, vechini arzulayarak Allah adına kesilen kurbandır. Bu iki ibadet (yani namaz ve kurban), kendisiyle Allah'a yaklaşılan en değerli ibadet(lerden)dir. Allah *(subhanehu ve teâlâ)* ikisinin arasına[99] sebebiyete delalet eden "فـ/fe" edatı getirmiştir. Çünkü bunu yapmak, Allah'ın verdiği Kevser nimetine şükrü yerine getirmeye sebeptir. Kalbi diri olanların bildiği üzere, kul için namazda bir araya gelen (manevi) şeyler, onun için namazdan gayrı bir şeyde bir araya gelmez. Yine iman ve ihlâsla kurban kestiğinde onun için bir araya gelen güçlü yakîn ve (Allah'a olan) hüsni zann çok ilginçtir. (Bundan dolayı) Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* çokça namaz kılar ve çokça kurban keserdi."

---

[99] Yani *"Biz sana Kevser'i verdik"* âyeti ile *"O hâlde Rabbin için namaz kıl ve kurban kes"* âyeti arasına. (Mütercim)

«Allah, Allah'tan başkasına kurban kesene lanet etsin!» İmam Nevevî *(rahimehullah)* der ki: "Allah'tan başkasına kurban kesmekten kasıt; Allah'tan başkasının adına kurban kesmektir. Tıpkı put için, haç için, İsa aleyhisselam için ya da Ka'be ve benzeri şeyler için kurban kesen kimse gibi. Bütün bu kesilenler haramdır ve bu kurban, -kesen kişi Müslüman, Hıristiyan ya da Yahudi bile olsa- helal olmaz.[100] İmam Şafiî böyle belirtmiş, ashabımız da[101] bunun üzerinde ittifak etmiştir. Eğer bununla birlikte Allah'tan gayrı kendisi adına kurban kesilenin tazimini ve ona ibadeti amaçlarsa, (o zaman) bu küfür olur. Şayet kurban eden kişi bundan önce Müslüman birisi ise, bununla mürtet olmuş olur.[102] Ashabımızdan Şeyh İbrahim el-Mervezî şöyle der: Kendisine yakınlık sağlamak için sultanı/yöneticiyi karşılama esnasında kesilen hayvanın

---

[100] İmam Nevevî'nin böyle demesinin sebebi; Ehl-i Kitab'ın, yani Yahudi ve Hıristiyanların kestiklerinin İslam ümmetine helal olmasından dolayıdır. Yani aslen kestikleri bizim için helal olan Yahudi ve Hıristiyanlar bile böyle bir gâye ile kurban kesseler, onların bu kestikleri helal olmaz. (Mütercim)

[101] Yani Şafiî âlimleri... (Mütercim)

[102] Bir insan Allah'tan başkası adına kurban kestiğinde ya Rububiyette ya da Ulûhiyette şirke düşmüş olur. Çünkü böyle birisinin kurban kesmesinin iki şekli vardır:

1-Kurbanını Allah'a adamakla birlikte Allah'tan başka bir varlık adına kesmesi.

2-Kurbanı hiçbir şekilde Allah'a adamadan mutlak surette Allah'tan başka bir varlık için kesmesi.

Bu her iki şekil de sonuç itibariyle şirk ve küfürdür. Eğer kişi kalben kurbanının Allah için olmasını kast edip, Allah'tan başkasının adını anarak hayvanını boğazlarsa, bu haliyle Rububiyet Tevhidinde Allah'a şirk koşmuş sayılır. Mesela bazı insanların şifa bulma veya benzeri faydalar elde etmek kastıyla kabirlere gidip oralarda niyetlerinin Allah için olduğunu söylemeleriyle birlikte bizzat kabirde yatanların adlarını anarak kurban kesmeleri bunun örneğidir. Şayet kişi Allah'ı hiç kast etmeksizin direk Allah'tan başka bir varlık için kurbanını keserse, o zaman bu haliyle Ulûhiyet Tevhidinde Allah'a şirk koşmuş olur. Bu iki kurban kesme şekli de insanı ebedî cehenneme duçar eden amellerdendir. Dolayısıyla yazarımızın İmam Nevevî'den naklettiği sözü doğru tahlil etmek gerekir. Bazıları bu tür ibareleri yanlış değerlendirerek bir insan İsa adına veya put adına diyerek kurban kesse, ama bununla aslında Allah'a kurbanı amaçlasa bu adam küfre girmez diyebilmektedirler. Hatta bu noktada ulemadan yoruma açık bazı ibareler zikretmektedirler. Oysa doğru olan kurban kesmenin bir ibadet olduğu ve bunu Allah'tan başkası adına yapmanın hangi şekilde olursa olsun insanı şirke sokacağıdır. Bu şirke düşüş ya Rububiyet Tevhidinde ya da Ulûhiyet Tevhidinde gerçekleşir; ama -alâ külli hâl- her ikisi de küfürdür. (Mütercim)

eti hakkında Buhara ehli onun haram olacağına fetva vermiştir. Çünkü bu, Allah'tan başkası adına kesilen şeylerdendir."

Bunu bana üstadımız Şeyh Abdurrahman b. Hasen imlâ ettirmiştir.[103]

Şeyhulislam İbn Teymiyye *(rahimehullah)*, Allah Teâlâ'nın ***«Allah'tan başkası adı anılarak kesilenler»***[104] âyeti hakkında der ki: "Bunun zâhirinden anlaşılan, kişinin: 'Bu şuna kurbandır' demesi gibi Allah'tan gayrisi için kesilen hayvanlardır. (Kalpte yer eden) kasıt bu olduğu sürece, (bunun) dil ile söylenmesinin veya söylenmemesinin farkı yoktur. Bunun haramlığı, kişinin et maksadıyla 'Mesih'in veya başka bir şeyin adıyla' diyerek kestiği şeyin haramlığından daha açıktır.[105] Tıpkı bizim Allah'a yakınlaşma gâyesi ile kestiklerimizin, Allah'ın adını anarak et için kestiklerimizden daha temiz ve değerli olması gibi.

Hiç kuşku yok ki namaz ve kurban ile Allah'a ibadette bulunmak, bir işe başlarken O'nun adı ile yardım talebinde bulunmaktan daha değerlidir. Aynı şekilde başkasına namaz kılarak veya başkası adına kurban keserek şirke düşmek, bir işe başlarken O'ndan başkasının adı ile yardım talebinde bulunarak şirke düşmekten daha azîm bir şeydir. Dolayısıyla 'Mesih'in adıyla' veya 'Zühre Yıldızı'nın adıyla' denilerek kesilenler haram oluyorsa, 'Bu Mesih içindir' veya 'Zühre Yıldızı içindir' denilerek kesilenlerin ya da bunlar kast edilerek kesilenlerin haram olması daha öncelikle söz konusudur. Çünkü Allah'tan başkasına ibadet etmek, Allah'tan başkasından yardım istemekten daha büyük bir

---

[103] O dönemlerde kitapların baskıları bugünkü gibi çok olmayıp, az bulunuyordu. Ve yine herkeste her kitap olmayabiliyordu. O nedenle yazarımız, bu ibareleri kendisinin bizzat kitaptan nakletmediğini; aksine üstadı Abdurrahman b. Hasen tarafından kendisine yazdırıldığını ifade etmiştir. (Mütercim)

[104] Bakara Sûresi, 173. âyet. (Mütercim)

[105] Yani ibadet kastıyla "Bu falancaya kurbandır" diyerek bir hayvanı boğazlamak, bir adamın sadece et elde etmek maksadıyla Allah'tan başka birisinin adını anarak hayvan kesmesinden daha büyük bir suçtur. Çünkü birincisinde kalpteki asıl gâye Allah'tan başkasına kulluk iken, ikincisinde kalpte var olan asıl gâye kurban kesilen varlığa kulluk değil, sadece onun adına hayvanı kesmektir. Dolayısıyla bu iki gâye birbirinden çok farklı olup aralarındaki hükmün ağırlığı da haliyle farklılık arz etmektedir. (Mütercim)

küfürdür. Buna nazaran kişi, Allah'tan başkasına ona yakınlaşma kastıyla kurban kesse 'Allah'ın adıyla' dese bile o haram olur."

«Allah, anne babasına lanet edene lanet etsin!» Bazıları bunun ne kadar üste doğru giderse gitsin[106] babaya ve anneye (şâmil olacağını) söylemişlerdir. Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* anne babaya laneti: *"Kişinin adamın babasına sövmesi nedeniyle adamın da onun babasına sövmesi ve yine kişinin adamın annesine sövmesi nedeniyle adamın da onun annesine sövmesi"* şeklinde açıklamıştır.

«Allah, bid'at çıkaran kimseyi barındırana lanet etsin!» Yani onu kendisine yakınlaştırıp himaye edene.

(Bidat çıkaran anlamındaki) "مُحْدِثًا" kelimesi "dâl" harfinin fethası ve kesrasıyla rivayet edilmiştir.[107]

«Allah, yeryüzünün alâmetlerini değiştirene lanet etsin!» Musannif *(rahimehullah)* der ki: "Bu, senin ile komşunun arazi hakkını birbirinden ayırt eden sınır işaretleridir ki, sen bu işaretleri öne almak veya geriye götürmek sûretiyle değiştirir (ve lanete muhatap olur)sun.

Bu hadiste genel olarak fasıklara lanet edilebileceğinin cevazı vardır. Ancak muayyen/belirli bir fasığın lanetlenmesine gelince; bunun

---

[106] Yani bazı âlimlerimiz -ki o, Allame Münavî'dir- dede ve ninenin de buna dâhil olduğunu, üste doğru ne kadar ileri gidilirse gidilsin tüm ebe ve ecdadın bu kapsamda değerlendirileceğini söylemiştir. Dolayısıyla baba ve anaya lanet etmek neyse, dede ve ninelere lanet etmek de odur. Bugün bazı modern kafalı laik gençler, sırf İlim ve irfanla meşgul olmalarını öne sürerek, Batı'nın teknolojik ve kültürel seviyesine bizleri çıkarmadıkları gerekçesiyle şeriat aşığı dedelerimize sövüp hakaret etmekte, onların manevi şahsiyetlerini rencide edecek tarzda sözler söylemekteler. Acaba bu tipler bu lanete müstahak olmaz mı?! (Mütercim)

[107] Eğer "muh**di**sen" şeklinde dâl harfinin kesrası ile olursa o zaman kelime ism-i fâil olacağı için mana bizim üstte tercümesini verdiğimiz şekilde olur. Şayet "muh**de**sen" şeklinde dâl harfinin fethası ile olursa o zaman kelime ism-i mefûl olacağı için mana: *"Allah, çıkarılmış bir bid'ati muhafaza edene lanet etsin!"* şeklinde olur. Birinci anlam bid'at sahibini, ikinci anlam ise bizzat bid'atin kendisini hedef almaktadır. Bu iki anlamdan hangisini tercih edersek edelim, sonuçta bid'atle alakası olan bir şeyi savunmak, müdafaa etmek bizleri lanete muhatap kılacaktır. Bid'ati ve bid'at ehlini savunup müdafaa etmekten Allah hepimizi muhafaza buyursun. (Mütercim)

caiz olduğu söylenmiştir ki, İbnu'l-Cevzî bunu tercih eder. Caiz olmayacağı da söylenmiştir ki, bunu da Şeyhulislam (İbn Teymiyye) tercih etmektedir.

«Bir sinek sebebiyle» Yani ondan dolayı, onun nedeniyle.

«Böylece o cehenneme girdi» Musannif der ki: "Bu ifadeden cenneme girdiği bildirilen adamın Müslüman olduğu anlaşılmaktadır; çünkü eğer kâfir olsaydı 'Bir sinek sebebiyle cehenneme girdi' denilmezdi."

«Bunun üzerine onun boynunu vurdular» Musannif der ki: "Bu kıssada şirk(in hakikatini) tanımanın mü'minlerin kalplerinde ne denli yer ettiği görülmektedir. Onlar adamdan sadece zahirî/şekilsel bir amel talep etmiş olmalarına rağmen, adam öldürülmeye sabretmiş de onların bu isteklerini yerine getirmemiştir!

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- ***«De ki: Benim namazım, kurbanım, yaşamım ve ölümüm hiçbir ortağı olmayan âlemlerin Rabbi Allah içindir. Ben bununla emrolundum ve ben Müslümanların ilkiyim»*** (En'âm, 162, 163) âyetinin açıklaması.

2- ***«O hâlde Rabbin için namaz kıl ve kurban kes»*** (Kevser, 2) âyetinin açıklaması.

3- (Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sözlerine) ilk olarak Allah'tan başkası için kurban kesene lanet ederek başlaması.

4- Ana-babasına lanet edene lanet edileceği. Bir başkasının ana-babasına lanet okuyup onun da senin ana babana lanet etmesi(ne sebebiyet vermen) de bu kapsamdadır.

5- Bid'atçiyi himaye edene lanet edileceği. Bu, (dinde olmayan) bir şeyi ihdâs edip, hakkında Allah'ın cezasının tahakkuk ettiği ve bu cezadan (kurtulmak için) kendisini koruyacak kimseye sığınan bir adamdır.

6- Yeryüzünün alâmetlerini değiştirenlere de lanet edileceği. Bu, senin ile komşunun arazi hakkını birbirinden ayırt eden sınır işaretleridir ki, sen bu işaretleri öne almak veya geriye götürmek sûretiyle değiştirir (ve lanete muhatap olur)sun.

7- Belirli bir şahsa lanet etmekle, günah işleyenleri genel olarak lanetlemenin birbirinden farklı olduğu.

8- Sinek kıssası (diye meşhur olmuş bu kıssa)nın büyük öneme sahip oluşu.

9- Adamın cehenneme girmesi, (kalben) kast etmediği, bilakis sadece şerlerinden kurtulmak için eyleme döktüğü bu sineği kurban etmesi sebebiyledir.[108]

10- Şirk(in hakikatini) tanımanın mü'minlerin kalplerinde ne denli yer ettiği. Onlar adamdan sadece zahirî/şekilsel bir amel talep etmiş olmalarına rağmen, adam öldürülmeye sabretmiş de onların bu isteklerini yerine getirmemiştir!

11- Cehenneme girdiği bildirilen adam Müslümandı; çünkü eğer kâfir olsaydı *'Bir sinek sebebiyle cehenneme girdi'* denilmezdi."

12- Bu rivayet, sahih olarak nakledilen *"Cennet sizden birinize ayakkabısının bağından daha yakındır. Cehennem de öyledir"* hadisinin doğruluna işaret etmektedir.

13- Kalbin amelinin puta tapanların nezdinde dahi en önemli gâye olduğunun bilinmesi.

---

[108] Ehl-i Sünnet, bütün âlimlerinin ittifakıyla bu ve benzeri delillerden şu hükmü çıkarmıştır: Bir insan, dili veya ameli ile küfür olan bir şey ortaya koyduğunda kalbi ile aksine inansa bile küfre girer. Kalpteki niyetin küfür olan şeyin hükmünü değiştirmede herhangi bir geçerliliği yoktur. Bugün niyetlerinin iyi olduğunu öne sürerek Allah'ın hakkı olan kanun koyma yetkisini kendilerinde gören, İlahî yasaları Batı'nın kokuşmuş kanunlarıyla tebdil eden, Demokrasi ve diğer beşerî ideolojileri öven, şeriatı arkalarına atan, putlara saygı duruşunda bulunan İslamcılar(!), Ehl-i Sünnet'in ittifakla kabul ettiği bu ilkeyi keşke anlasalar! (Mütercim)

ON BİRİNCİ BÖLÜM

Allah'tan Başkası İçin Kurban Kesilen Bir Yerde Allah İçin Kurban Kesilmez

✪ METİN ✪

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ لَا تَقُمْ فِيهِ اَبَداً لَمَسْجِدٌ اُسِّسَ عَلَى التَّقْوٰى مِنْ اَوَّلِ يَوْمٍ اَحَقُّ اَنْ تَقُومَ فِيهِ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ اَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُطَّهِّرِينَ ﴾

"Orada asla namaz kılma! Ta ilk günden beri takvâ üzerine kurulan mescit, içinde namaz kılmana elbette daha lâyıktır. Çünkü orada tertemiz olabilmek için çırpınan insanlar vardır. Allah da temizliğe düşkün olanları sever." (Tevbe, 108)

عن ثابت بن الضَّحَّاكِ، قَالَ: نَذَرَ رَجُلٌ أَنْ يَنْحَرَ إِبِلا بِبُوَانَةَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «هَلْ كَانَ فِيهَا وَثَنٌ مِنْ أَوْثَانِ الْجَاهِلِيَّةِ يُعْبَدُ؟»، قَالُوا: لاَ، قَالَ: «فَهَلْ كَانَ فِيهَا عِيدٌ مِنْ أَعْيَادِهِمْ؟»، قَالُوا: لاَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم : «أَوْفِ بِنَذْرِكَ؛ فَإِنَّهُ لاَ وَفَاءَ لِنَذْرٍ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ وَلا فِيمَا لاَ يَمْلِكُ ابْنُ آدَمَ» رواه أبو داود وإسناده على شرطهما

Sâbit b. Dahhâk *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Bir adam Buvâne'de deve kesmeyi adamıştı. Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e bunun hakkında sordu. Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*: *"Orada cahiliyye putlarından kendisine ibâdet edilen bir put var mıydı?"* diye sordu. "Hayır" dediler. *"Orada onların bayramlarından bir bayram kutlanıyor muydu?"* diye sordu. Yine "Hayır" dediler. Bunun üzerine Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*: *"(O halde) hemen adağını yerine getir; çünkü Allah'a masiyet içeren ya da âdemoğlunun gücünün yetmediği bir adağın yerine getirilmesi gerekmez"* buyurdu.[109]

---

[109] Ebu Dâvûd, 2/257; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebir, 2/75.

Bunu Ebû Dâvûd rivâyet etmiştir. İsnâdı Buhârî ve Müslim'in şartlarına göre (sahih)dir.

✪ ŞERH ✪

«Allah'tan başkası için kurban kesilen bir yerde Allah için kurban kesilmez» Yani bu, caiz olmaz.

«Orada asla namaz kılma!» Âyetin konu başlığına delalet yönü şu şekildedir: Allah *(subhânehu ve teâlâ)* peygamberini, o sadece Allah için namaz kılacak olmasına rağmen, kötü gâyeler için[110] bina edildiğinden dolayı Mescidi Dırar içerisinde namaz kılmaktan nehyetmiştir. İşte aynı bunun gibi, Allah'tan başka bir şey için kesilmek üzere hazırlanan yerlerde Tevhid ehli bir kul, Allah için (olsa dahi) kurban kesemez. Çünkü bu yerler Allah'a isyan etmek ve O'na şirk koşmak üzere inşâ edilmiştir.

İçlerinde İbn Abbas, Urve b. Zubeyr, Atiyye el-Avfî, Şa'bî, Hasan-ı Basrî ve başkalarının bulunduğu Seleften bir gurup, temeli takvâ üzere inşâ edilen mescidin *"Kuba Mescidi"* olduğunu söylemiştir. Ömer *(radıyallahu anh)*, oğlu (Abdullah), Zeyd b. Sâbit ve (başka) bir gurup ise oranın *"Rasûlullah'ın mescidi"* olduğunu söylemiştir. İbn Kesir der ki: "Bu iki görüş arasında herhangi bir çelişki yoktur; zira Kuba Mescidi takvâ üzere inşâ edilmişse, Rasûlullah'ın mescidinin takvâ üzere inşâ edilmiş olması daha evleviyetledir."

«Allah da temizliğe düşkün olanları sever» Ebu Âliye der ki: "Su ile temizlenmek güzeldir; ama onlar günahlardan temizlenenlerdir."

---

[110] Bu kötü gâyeler Tevbe Sûresinde ifade edildiği üzere şu dört şeydir:

1- İslâm'a ve Müslümanlara zarar vermek,

2- Küfrü pekiştirmek, yaymak.

3- İman edenler arasında ayrılık çıkarmak, fitne tohumları ekmek,

4- Bir de Allah'a ve Rasûlüne savaş açmış kimselere, yani kâfirlerin önderlerine gözlem yeri/karargâh olmak.

İşte herhangi bir mescid bu dört gâye veya bunlardan birisi üzere inşâ edilirse, o mescid tüm âlimlerin ittifakıyla *"dırar"* mescidi hükmündedir ve orada namaz kılmak Rabbimizin buyruğu ile haramdır. (Mütercim)

«بُوَانَة/Buvâne» "Bâ" harfinin dammesi iledir. Fetha ile olduğu da söylenmiştir. Beğavî, buranın Mekke'nin aşağısında, Yelemlem (mevkisinin) altında bir yer olduğunu söylemiştir. Ebu's-Saadât ise "Yenbu (şehrinin) ötesinde bir düzlüktür" der.

«Orada cahiliyye putlarından kendisine ibâdet edilen bir put var mıydı?» Şârih der ki: "(Put anlamına gelen) *'صَنَم/sanem'* ile *'وَثَن/vesen'* kelimesinin arasındaki fark hususunda doğru olan şudur: Sanem; sûreti olan puttur. Vesen ise sûreti olmayan puttur. Selef'ten buna delalet eden şeyler nakledilmiştir."[111]

«Orada onların bayramlarından bir bayram kutlanıyor muydu?» Şeyhulislam der ki: "(Bayram/tören anlamına gelen) عِيد/ıyd ya her sene ya her hafta ya her ay ya da benzer aralıklarla tekrar etmesiyle, genel toplantılar için kullanılan bir isimdir. Onunla burada kast edilen; cahiliyye ehlinin âdet hâline getirdiği toplantılardır. Dolayısıyla ıyd kelimesi, birçok manaya gelmektedir. 'Ramazan Bayramı günü' ve 'Cuma günü' gibi tekrar tekrar gelen gün bu manalardan biridir. İçerisinde (insanların) toplanması da bu manalardan bir diğeridir. Onun diğer bir manası da bugüne tabi olan ibâdet ve âdetlerdir. Bayram bazen belli bir mekânda kutlanır. Bazen de her yerde kutlanabilir. Bu zikredilenlerin tamamı 'ıyd' olarak adlandırılır. Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Cuma günü hakkında *'Allah bu günü Müslümanların bayramı kılmıştır'* sözü ıyd kelimesinin *'zaman'* anlamında kullanımına bir örnektir. İbn Abbâs'ın *'Rasulullah ile iyde şâhit oldum'* sözü ise *'bir araya gelme'* ve *'ameller işleme'* anlamına örnektir. Mekân anlamına gelen iyd ise, Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *'Kabrimi iyd/bayram yeri edinmeyiniz'* buyruğu gibidir. Bazen de ıyd kelimesi, hem bir güne hem de o gün içerisinde işlenen amele birden isim olur ki bu, Rasûlullah *(sallallahu*

---

[111] Buna göre kendisine ibadet edilen bir kabrin, bir türbenin veya bir ideolojinin "vesen/put" olarak adlandırılmasında bir beis yoktur. Bugün insanlar put denilince sadece taştan, ağaçtan ve bronzdan yapılmış şekli, şemaili olan varlıkları anlıyor. Oysa put sadece bunlarla sınırlı değildir. Kendisine ibadet edilen veya Allah'a kulluk noktasında kendisiyle şirk koşulan her şey put olabilir. Ancak şu kadar var ki, şekli olana "*sanem*", şekli olmayana ise "*vesen*" denir. Neticede her ikisi de puttur ve reddedilmesi gerekir. (Mütercim)

aleyhi ve sellem)'in *'Onları bırak ey Ebû Bekir, zira her kavmin bir iydi/bayramı vardır'* buyruğunda olduğu gibi yaygın olan manadır."

Şeyhulislam'ın sözleri burada bitti.

«O halde hemen adağını yerine getir» Bu, Allah'tan başkasına kurban kesen müşriklerin kurban kestiği yerde veya onların bayram/tören alanlarında Allah için kurban kesmenin günah olduğuna delalet etmektedir. Çünkü Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in **«فَأَوْفِ بِنَذْرِكَ /O halde adağını yerine getir»** buyruğu, "fe" harfiyle hükümdeki vasfın hemen akabinde gelmiştir.[112] Bu, vasfın, hükmün sebebi olduğunu gösterir ki, bu durumda *"adağı yerine getirme"* ve *"adağı güzelce yapma"* emrinin sebebi, bu iki vasıftan[113] arınmış olur. Buna göre bu iki vasıf, adağı yerine getirmeye manidir. Eğer bu bir günah olmasaydı, onu yerine getirmek caiz olurdu. Çünkü Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu buyruğunun hemen akabinde ***«Allah'a masiyet içeren bir adağın yerine getirilmesi gerekmez»*** sözünü söylemiştir. Bu da göstermektedir ki hakkında soru sorulan uygulama, bu genel lafzın kapsamına dâhildir; zira umum bir ifade bir sebep üzere zikredildiğinde, sebebin o umumun kapsamına girmesi gerekir. Eğer zikredildiği şekil üzere kurban kesilmesi caiz olsaydı, Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in tıpkı def çalmayı adayan kadına adağını yerine getirmesine izin verdiği gibi, bu adağı adayan kişiye de adağını yerine getirmesine izin verirdi. Ve yine Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* (konu hakkında) detaylı bir şekilde soru sormuş, "hayır" cevabını aldığında soru sorana ***«O halde adağını yerine getir»*** demiştir. Bu da göstermektedir ki kurban kesilecek yerin, onların bayram yeri olması veya orada putlarından bir tanesinin bulunması -adak yapmış bile olsa- o yerde kurban kesilmesine engeldir. Aksi halde soruyu bu şekilde detaylandırmasının bir anlamı olmazdı.

---

[112] Yani buradaki "ف/fe" harfi, *"ta'kibiyye"* ifade eder. Yapılması istenen bir şeyi, önceki hükmün hemen ardına zikretmek suretiyle ortaya koyar. *"Öyleyse hemen", "O halde hiç beklemeden"* şeklinde tercüme edilir. (Mütercim)

[113] Yani müşriklerin kendisine ibâdet ettikleri bir putun ve kutladıkları bir bayram alanının olmamasından... (Mütercim)

Şeyhulislam'ın sözü işte bu anlama gelmektedir. [114]

Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in: ***«Allah'a masiyet içeren bir adağın yerine getirilmesi gerekmez»*** buyruğu, günah sayılan adağı yerine getirmenin haram olduğuna delildir. Ancak bunda yemin kefareti gerekir mi, yoksa gerekmez mi?[115] Doğru olan, buna işaret eden (bir) hadisten dolayı[116] birinci görüştür. (Yani yemin kefaretinin gerekli olduğu görüş.) Şârih'in sözü bu anlama gelmektedir.

«Âdemoğlunun gücünün yetmediği bir adağın yerine getirilmesi gerekmez» Yani "Eğer Allah hastama şifa verirse, falancanın kölesini âzad edeceğim" demesi gibi sahip olmadığı bir şeyi adadığı zaman (adağını yerine getirmesi gerekmez). Lakin "Bir köleyi âzad etmek

---

[114] Burada anlatılmak istenen şudur: Normal şartlarda bir adağı yerine getirmek Allah'ın ve Rasûlünün insanlardan istemiş olduğu bir şeydir ve adaklara riayetsizlik İslam nazarında günah sayılmıştır. Durum böyle olmasına rağmen Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* adak adadığını söyleyen adama detaylıca bazı sorular sormuş, bunların adam tarafından olumlu cevaplanması üzerine adağını yerine getirmesine izin vermiştir. Eğer o kişi bu soruları olumsuz bir şekilde cevaplandırsaydı, yani adak adadığı yerde müşriklerin bir putunun olduğunu veya onların orayı tören yeri olarak kullandıklarını söyleseydi, adak adamış olmasına rağmen Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buna izin vermeyecekti. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in buna izin vermemesinden anlıyoruz ki, bir insan şer'an meşru olmayan bir usul ile adak adasa onu yerine getirmesi gerekmez. (Mütercim)

[115] Yemin keffâreti; kişinin maddi gücünün yetmesi durumunda bir köle azad etmesi veya on fakiri sabahlı akşamlı doyurması ya da on fakiri toplumun alışageldiği örfe uygun düzeyde giydirmesidir. Kişi bu üç şey arasında muhayyerdir. Ama bunlara gücü yetmezse, o zaman üç gün oruç tutar. Yemin keffâretinin gerekliliği ve zikrettiğimiz şekil üzere yapılacağı bizzat Kur`ân-ı Kerîm ile sabittir. Rabbimiz şöyle buyurur: ***"Allah sizi kasıtsız olarak yaptığınız yeminlerden ötürü sorumlu tutmaz, fakat bilerek ettiğiniz yeminlerden dolayı sizi sorumlu tutar. Bunun da keffâreti, ailenize yedirdiğinizin ortalama seviyesinden on fakire yedirmek yahut onları giydirmek ya da bir köle âzad etmektir. Buna imkânı olmayan ise üç gün oruç tutmalıdır. Yemin ettiğinizde*** *(bozarsanız)* ***yeminlerinizin keffâreti işte budur. Yeminlerinize bağlı kalın. Allah âyetlerini sizin için bu şekilde açıklıyor ki şükredesiniz."*** (Maide, 89) (Mütercim)

[116] Yazarın işaret ettiği hadis, Aişe annemizden nakledilen şu hadistir: *"Allah'a isyan hususunda adak olmaz. Eğer adak adanmışsa, onun keffâreti yemin keffâretidir."* (Ebu Dâvud, 3290) (Mütercim)

Allah için boynumun borcudur" derse bu geçerlidir ve hastası şifa bulduğunda bir köleyi âzad etmesi vaciptir.

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- ***"Orada asla namaz kılma!"*** (Tevbe, 108) âyetinin açıklaması.

2- Günahın ve itaatin yeryüzünde etki bıraktığı.

3- Sorunu gidermek için problemli olan meseleyi, açık-seçik olan (problemsiz olan) meseleye hamletmek.

4- Fetva verecek kişinin, gerek duyması halinde meselenin detaylarının açıklanmasını talep edebileceği.

5- Maniler bulunmadığında herhangi bir yeri adak adamaya tahsis etmekte bir sakıncanın olmadığı.

6- Cahiliyye putlarından bir putun bulunduğu bir mekânda ortadan kaldırılmış olsa bile- adakta bulunmanın engelleneceği.

7- (Yine) müşriklerin bayram kutlamaları/tören yaptıkları bir mekânda -özellikleri ortadan kaldırıldıktan sonra bile- adakta bulunmanın engelleneceği.

8- Böylesi bir mekânda nezredilen adağı yerine getirmek caiz olmaz. Çünkü bu, günah olan bir adaktır.

9- Kasıt bulunmasa dahi bayramlarında/kutlamalarında müşriklere benzemekten sakınılması gerektiği.

10- Günah içerikli konularda adakta bulunulmayacağı.

11- İnsanoğlunun sahip olmadığı şeyler hususunda adak yapamayacağı.

ON İKİNCİ BÖLÜM

Allah'tan Başkasına Adak Adamak Şirktir

✿ METİN ✿

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ يُوفُونَ بِالنَّذْرِ ﴾

"Onlar adaklarını yerine getirirler." (İnsân, 7)

﴿ وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ نَفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُمْ مِنْ نَذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ ﴾

"Ne infak ederseniz edin ne adakta bulunursanız bulunun mutlaka Allah onu bilir." (Bakara, 270)

وفي الصحيح عن عائشة رضي الله عنها: أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «مَنْ نَذَرَ أَنْ يُطِيعَ اللَّهَ فَلْيُطِعْهُ وَمَنْ نَذَرَ أَنْ يَعْصِيَهُ فَلَا يَعْصِهِ»

Sahîh'te Âişe *(radıyallahu anhâ)*'dan rivâyet edildiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Kim Allah'a itaat etmeyi adamışsa O'na itaat etsin, kim de Allah'a isyân etmeyi adamışsa O'na isyân etmesin."*[117]

✿ ŞERH ✿

«Onlar adaklarını yerine getirirler» Şârih der ki: "Âyetin (konuya) delalet yönü şu şekildedir: Allah *(subhânehu ve teâlâ)* adaklarını yerine getirenleri övmüştür. Allah, vacip veya müstehab olan bir şeyi yapmaktan ya da haram olan bir şeyi terk etmekten başka bir şeyi övmez. Bu, (adak adama bir) ibadettir. Dolayısıyla her kim, kendisine yakınlaşma kastıyla Allah'tan başkası için onu yaparsa muhakkak şirk koşmuş olur."

---

[117] Buhârî, Yemin ve Adaklar, (6696).

«Ne infak ederseniz edin ne adakta bulunursanız bulunun mutlaka Allah onu bilir» Âyetin konu başlığına delalet yönü şu şekildedir: Allah *(subhânehu ve teâlâ)* yaptığımız her infakı ve kendisine yakın olma kastıyla adadığımız her adağı mutlaka bildiğini ve bizi ondan dolayı ödüllendireceğini haber vermiştir. İşte bu adak adamanın bir ibadet olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla her kim onu Allah'tan başkası için yaparsa şirk koşmuş olur.

Şârih, Şeyhulislam'ın şöyle dediğini söylemiştir: "Kişinin Allah'tan başkasına, örneğin putlara, güneşe, aya ve kabirlere adakta bulunmasına gelince; bu tıpkı Allah'tan başka mahlûkattan bir şeye yemin etmesi mesabesindedir.[118] Mahlûkattan bir şeye yemin edenin ise, bu yeminini yerine getirmesi de keffâret ödemesi de gerekmez. Bir mahlûk için adakta bulunan da böyledir; bu adağını yerine getirmesi gerekmez. Çünkü bu her iki şey de şirktir.[119] Şirkin ise (riayet edilmesi gereken) herhangi bir saygınlığı yoktur. Böyle yapan birisinin bu akidden dolayı

---

[118] Şeyhulislam'ın bu sözünden hareketle Allah'tan başka bir şeye yemin etmek ile Allah'tan başka bir şey adına adakta bulunmanın aynı şeyler olduğunu söylemek hatadır. Çünkü Allah'tan başka bir şeye yemin etmek ile Allah'tan başka bir şey adına adakta bulunma her yönden birbiriyle aynı olan şeyler değildir. Bazı yönlerden birbirine benzerler, bazı yönlerden ise birbirlerinden ayrılırlar. Burada Şeyhulislam'ın dikkat çektiği nokta şurasıdır: Allah'tan başkasına yemin edildiğinde nasıl ki onu yerine getirmek ve ondan dolayı keffâret ödemek şer'an gerekli değilse, aynı şekilde Allah'tan başkası adına bir şey adandığında onu yerine getirmek ve ondan dolayı keffâret ödemek de şer'an gerekli değildir. İşte iki mesele arasındaki benzer yön budur. Şeyhulislam'ın sözünden hareketle Allah'tan başka bir şey adına adakta bulunmanın tıpkı Allah'tan başka bir şeye yemin etmek gibi bir şey olduğunu söylemek farklı sonuçları olan ilmî bir yanılgıdır. Zira Allah'tan başkası adına adakta bulunmak dinden çıkaran büyük bir şirk iken, Allah'tan başkasına yemin etmek dinden çıkarmayan küçük bir şirktir. O nedenle Şeyhulislam'ın ortaya koyduğu aralarındaki benzetme yönünü iyi anlamak gerekir. (Mütercim)

[119] Şunu bilmeliyiz ki Allah'tan başka bir şey adına adakta bulunmak kişiyi dinden çıkaran büyük bir şirk iken, Allah'tan başkasına yemin etmek kişiyi dinden çıkarmayan küçük bir şirktir. Şeyhulislam'ın her iki mesele için de "bu şirktir" demesi, onların aynı kategoride değerlendirilen bir şirk olduğu anlamına gelmez. Sadece şirk ismini almaları yönünden aralarında bir benzerlik vardır. Ama nasıl bir şirk oldukları açısından birbirinden farklılıkları söz konusudur. Bunlardan biri büyük şirk iken, biri küçük şirktir. Aralarındaki yönleri teferik etmek gerekir. (Mütercim)

hemen Allah'tan bağışlanma dilemesi ve Nebî *(aleyhisselam)*'ın *'Her kim Lat ve Uzzâ'ya yemin ederse hemen Lâ ilâhe illallah desin'* sözün(de geçen Kelime-i Tevhid'i) söylemesi gerekmektedir."

«Kim Allah'a itaat etmeyi adamışsa O'na itaat etsin» Yani bu konuya ilişkin hadisler (de) geçtiği üzere, itaat olan adağı yerine getirmesi ona vacip olur.

Aişe *(radıyallahu anhâ)*, Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu söylemiştir: *"Allah'a isyan hususunda adak olmaz. Eğer adak adanmışsa, onun keffâreti yemin keffâretidir."* Bu hadisi Ebu Dâvud, Tirmizî, Nesaî ve İbn Mâce rivâyet etmiştir.

Ukbe b. Âmir *(radıyallahu anh)* Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu söylemiştir: *"Ne olduğunu belirtmezse, adağın keffâreti yemin keffâretidir."* Bunu Müslim, İbn Ebî Şeybe ve dört imam[120] rivâyet etmiştir.

İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)* Nebi *(aleyhisselam)*'ın adakta bulunmaktan nehyettiğini ve şöyle buyurduğunu söylemiştir: *"O, herhangi bir hayır getirmez; onunla ancak cimri olandan mal çıkar."* Bunu Buharî, Müslim, Ebu Dâvud, Tirmizî ve Nesaî rivâyet etmiştir.

Enes *(radıyallahu anh)* şöyle der: "Nebi *(aleyhisselam)*, iki oğlunun arasında zorlanarak yürüyen yaşlı bir adam gördü.

— Bunun hali ne böyle, diye sordu.

— Kâbe'ye kadar yürümeyi adamıştır, dediler. Bunun üzerine Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

— Allah'ın bu adamın kendisine eziyet etmesine ihtiyacı yoktur, buyurdu ve bir bineğe binmesini emretti.

Bu hadisi Buharî, Müslim, Ebu Dâvud, Tirmizî ve Nesaî rivâyet etmiştir. Müslim ise Huzeyfe hadisinden bir benzerini aktarmıştır.

---

[120] Yani Sünen sahipleri olan Ebu Dâvud, Tirmizî, Nesâî ve İbn Mâce rivâyet etmiştir. (Mütercim)

Ukbe b. Âmir *(radıyallahu anh)* der ki: Kız kardeşim, Allah'ın evine ayakları çıplak bir vaziyette yürüyerek gitmeyi adamıştı. Bana onun adına bunun hükmünü Rasûlullah'tan öğrenmemi emretti, ben de sordum. Bunun üzerine Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle dedi: *"(Bazen) yürüsün, (bazen) bineğe binsin."*

Bu hadisi Buharî, Müslim, Ebu Dâvud ve Nesaî rivâyet etmiştir.

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Adağı yerine getirmenin vucûbu.

2- Bunun bir ibadet olduğu kesinleştiğine göre, onu Allah'tan başkası adına yapmanın şirk olduğu.

3- Günah içerikli adağı yerine getirmenin caiz olmadığı.

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Allah'tan Başkasına Sığınmak Şirktir

✪ METİN ✪

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِنَ الْإِنْسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقاً ﴾

"İnsanlardan bâzı adamlar cinlerden bâzı adamlara sığınırlardı da onların azgınlıklarını artırırlardı." (Cinn, 6)

وعن خولة بنت حكيم رضي الله عنها، قالت: «سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ «مَنْ نَزَلَ مَنْزِلاً فقَالَ أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ، لَمْ يَضُرُّهُ شَيْءٌ حَتَّى يَرْحِلَ مِنْ مَنْزِلِهِ ذَلِكَ » رواه مسلم .

Havle b. Hakîm *(radıyallahu anhâ)*'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i şöyle buyururken işittim: *"Kim bir yerde konaklar da 'Yarattıklarının şerrinden Allah'ın eksiksiz kelimelerine sığınırım' derse konakladığı o yerden ayrılana kadar ona hiçbir şey zarar vermez."* [121]

Bunu Müslim rivâyet etmiştir.

✪ ŞERH ✪

İstiâze/sığınmak; ilticâ etmek, bağlanmak ve korunmaya çalışmak demektir. Bu, ibadet çeşitlerinin en büyüklerindendir. O nedenle kim bunu Allah'tan başkasına yaparsa kesinlikle şirk koşmuş olur.

«İnsanlardan bâzı adamlar cinlerden bâzı adamlara sığınırlardı» Şarih der ki: "Ayetin (bu meseleye) delalet yönü şu şekildedir: Allah *(subhânehu ve teâlâ)*, Rasûlullah'ın dini kendilerine açıklanıp, O'na iman ettikleri zaman cinlerden mü'min olanların cahiliyyelerinde

[121] Müslim, Zikir ve Dua, 6817.

yaptıkları bazı şirkleri anlattıklarını haber vermektedir. İşte onların haber verdiği şeylerden birisi de Allah'tan başkasına sığınmak/istiâzede bulunmaktır."

«Onların azgınlıklarını artırırlardı» (Bu ifadenin) insanların cinlerin kibrini, günahını, azgınlıklarını ve şerlerini artırdığı anlamına geldiği söylendiği gibi; cinlerin insanların sapkınlık ve dalaletlerini artırdıkları anlamına geldiği de söylenmiştir. Âyetin bu iki manayı da içine alması uzak değildir; çünkü (bununla) hem cinler günah, kibir ve azgınlık bakımından ileri gitti hem de insanların sapkınlık ve dalaleti arttı.

Cahiliyye ehli bir vâdide konakladığında, içlerinden sefih olanlar: *"Biz bu vâdinin efendisine sığınırız"* derlerdi. Bundan dolayı Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bir yere konakladıklarında Müslümanlara:

أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ

"Yarattıklarının şerrinden Allah'ın eksiksiz kelimelerine sığınırım" demelerini öğretti.

"Eksiksiz" demek *"Kendisinde hiçbir kusur ve noksanın olmadığı ve yine içerisine hiçbir insan sözünün karışmadığı mükemmel sözler"* demektir. Bunun yeterli gelen ve şifâya sebebiyet veren kelimeler olduğu söylendiği gibi, burada "Kur'ân" manasında olduğu da söylenmiştir; çünkü Yüce Allah onun bir hidayet ve şifa kaynağı olduğunu haber vermiştir. Bunu Kurtubî ifade etmiştir.

Şeyhulislam der ki: "İmamlar, bir mahlûka/yaratılmış bir varlığa sığınmanın caiz olmayacağını açık bir şekilde ifâde etmişlerdir. Bu, onların Allah'ın kelâmının/Kur'ân'ın mahlûk olmadığına getirdikleri delillerden biridir. Onlar demişlerdir ki: Çünkü Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Allah'ın kelimelerine sığındığı ve bunu emrettiği sahih olarak sabit olmuştur. (Dolayısıyla Allah'ın kelimeleri olan Kur'ân mahlûk değildir.)"

«Yarattıklarının şerrinden» Bu, kendisinde şer bulunan her varlığın şerrinden anlamındadır, Allah'ın yarattığı her şeyin şerrinden

demek değildir; çünkü cennet, melekler ve nebiler (gibi varlıklarda) şer yoktur. Bu, İbnu'l-Kayyım'ın sözünün manasıdır.[122] O şöyle demiştir: *"Şer; sıkıntının bizzat kendisine ve yine sıkıntıya ileten şeylere söylenilir."*

«Ona hiçbir şey zarar vermez» Musannif der ki: "Bunda kısa/öz olmasına rağmen bu duanın ne kadar faziletli olduğuna bir işaret vardır."

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Cin Sûresindeki âyetinin açıklaması.

2- Bunun (Yani Allah'tan başkasına sığınmanın) şirk olduğu.

3- Bunun şirk oluşuna hadis ile delil getirilmesi. Şöyle ki: Âlimler, Allah'ın kelimelerinin mahlûk olmadığına bu hadisi delil göstermişler ve mahlûka sığınmanın şirk olduğunu söylemişlerdir.

4- Kısa olmasına rağmen bu duanın (ne kadar) faziletli olduğu.

5- Herhangi bir şeyle bir şerrin engellenmesi veya bir yararın sağlanması gibi dünyevî bir menfaatin meydana gelmesi, onun şirk olmayacağı anlamına gelmez.[123]

---

[122] İbnu'l-Kayyım (rh) şöyle demiştir: *"Kendisinde şerrin bulunduğu insan olsun, cin olsun, zehirli hayvan olsun, başka hayvan olsun, rüzgâr olsun, yıldırım olsun canlı-cansız bütün yaratılmışların şerrinden..."* Bu sözün mefhûm-i muhâlifinden kendinde şer olmayan varlıklardan Allah'a sığınmak gerekmeyeceği anlaşılmaktadır. İşte bu nedenle müellif *(rahimehullah) "Bu, İbnu'l-Kayyım'ın sözünün manasıdır"* demiştir. (Mütercim)

[123] Müellifin sözü şu anlama gelmektedir: Bir şey şirk olduğu halde sana bazı menfaatler sağlayabilir. Örneğin bugün Demokrasi şirkinin insanlara fikirsel özgürlükler anlamında bazı faydalar sağlaması gibi... Evet, Demokrasi, içeriği itibariyle diktatör sistemlere nazaran özünde bazı kolaylıklar barındırmaktadır. Ama bu, onun bâtıl bir sistem olmadığı anlamına gelmez. Bugün nice insanın bu noktada ayağının kayması ve istikametini kaybetmesi sırf ondaki bazı dünyevî menfaatlerden dolayıdır. O menfaatleri elde edebilmek için, onda var olan şirklere bulaşıyorlar. Dolayısıyla özünde şirk barındıran bir şeyin sana fayda ve menfaat sağlıyor olması, o şeyi şirk olmaktan çıkarmaz. Mekkeli müşrikler, gittikleri yerlerde söz sahibi olan cinlere sığınarak, oralarda başlarına gelebilecek görünmez zararlardan kendilerini korumaya çalışıyor ve bu şekilde bir menfaat elde ediyorlardı. Ama onların bu

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Allah'tan Başkasından Yardım Dilemek ve O'ndan Başkasına Duâ Etmek Şirktir

✪ METİN ✪

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ وَلا تَدْعُ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لا يَنْفَعُكَ وَلا يَضُرُّكَ فَإِنْ فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذاً مِنَ الظَّالِمِينَ. ﴾

"Allah'tan gayrı sana fayda veya zarar vermeyen şeylere duâ etme. Eğer bunu yaparsan o zaman mutlaka zâlimlerden olursun." (Yûnus, 106)

﴿ وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ ﴾

"Allah sana bir zarar verirse onu O'ndan başka kaldıracak yoktur..." (Yûnus, 107)

﴿ فَابْتَغُوا عِنْدَ اللَّهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا لَهُ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴾

"Öyleyse rızkı Allah'ın yanında arayın ve O'na ibâdet edin. O'na şükredin. Siz yalnız O'na döndürüleceksiniz." (Ankebût, 17)

﴿ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ وَهُمْ عَنْ دُعَائِهِمْ غَافِلُونَ ۝ وَإِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ أَعْدَاءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ ﴾

"Allah'tan gayrı, kendisine kıyâmet gününe dek bir karşılık veremeyecek olan şeylere duâ edenden daha sapık kim vardır? Oysa onlar, bunların duâlarından habersizdirler. İnsanlar *(mahşerde)* ***bir***

---

ameli kendilerini şirk koşmuş olmaktan kurtarmadı. Bugün de bazı şirk olan işlerde dünyevî birtakım menfaatlerimiz olabilir; lakin bunu yapmamız -Allah muhafaza- şirk vasfını almamıza engel olmaz. Bir Müslümanın, musannifin zikrettiği bu önemli kaideyi asla hatırından çıkarmaması ve gereğince amel etmesi gerekmektedir. (Mütercim)

araya getirildikleri zaman, onlar onlara düşman olur ve onların (kendilerine yaptıkları) ibadetlerini inkâr ederler." (Ahkâf, 5, 6)

﴿ أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ ﴾

"Kendisine duâ ettiği zaman darda kalmışa kim icâbet ediyor ve kim sıkıntıyı kaldırıyor?" (Neml, 62)

وروى الطبراني بإسناده «أنه كان في زمن النبي صلى الله عليه وسلم منافق يؤذي المؤمنين، فقال بعضهم: قوموا بنا نستغيث برسول الله من هذا المنافق، فقال النبي صلى الله عليه وسلم: «إِنَّهُ لَا يُسْتَغَاثُ بِي وإِنَّمَا يُسْتَغَاثُ بِاللهِ»

Taberânî'nin kendi isnâdıyla rivâyet ettiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zamanında mü'minlere eziyet veren bir münâfık vardı. Bazıları: "Kalkın, şu münâfığa karşı Rasulullah'tan istiğâsede bulunalım/yardım isteyelim!" dediler. (Bunu öğrendiği zaman) Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem): "Yardım Benden istenmez, yardım ancak Allah'tan istenir"* buyurdu. [124]

✿ ŞERH ✿

Şeyhulislam (İbn Teymiyye), istiğâsenin *"belayı gidermek anlamında yardım talep etmek"* olduğunu söylemiştir.

İstiğâse, dara düşenin dua etmesidir. (Ama) dua ondan daha geneldir; çünkü o, dara düşenden de başkasından da sadır olabilir.

Dua, *"istek duası"* ve *"ibadet duası"* olmak üzere iki kısma ayrılır:

İstek Duası; bir yararın elde edilmesi veya bir zararın def edilmesi gibi dua eden kişiye fayda sağlayan bir şeyi talep etmektir. Ma'bûd olan/kendisine ibadet sunulan varlığın fayda ve zarar vermeye güç yetirebiliyor olması gerekmektedir. O nedenledir ki Allah *(subhânehu ve*

[124] Heysemî, Mecmu'z-Zevaid, 10/246, (17276); Ahmed, Müsned, 5/317.

teâlâ), kendisinden gayrı fayda ve zarar vermeye güç yetiremeyen varlıklara dua edenleri kınamıştır. [125]

İşe musannifin (dua konusundaki) murâdı budur.

İbadet Duası ise; her ne kadar istek ve talep formunda olmasa bile, korkarak ve ümitvâr olarak, Allah'ın rahmetini arzulayıp azabından çekinerek namaz, zekât, kurban kesme ve benzeri ibadet çeşitleriyle Allah'a ibadet etmektir.

(Duanın) bu iki kısmı birbirinden ayrılmaz. Buna göre her dua bir ibadettir. Bu, istek duasını da (beraberinde) gerekli kılar. Her dua aynı zamanda bir istektir. Bu da ibadet duasını içine alır. Kur'ân'da bazen bu, bazen öbürü, bazen de her ikisi kastedilir. (O nedenle) Allah Teâlâ'nın ***"Bana dua edin, size icabet edeyim"*** *(Mü'min, 60)* buyruğu her iki anlamla da tefsir edilmiştir. Şöyle ki: *"Bana kulluk edin, emrime bağlanın ki, size icabet edeyim"* anlamında olduğu söylenmiştir. Ve yine *"Benden isteyin ki, size vereyim"* anlamında olduğu söylenmiştir.

Âlimler, duanın iki kısmından herhangi bir şeyi Allah'tan başkasına sarf eden kimsenin -Lâ ilahe illallah Muhammedun Rasûlullah dese, namaz kılsa, oruç tutsa ve kendisini Müslüman zannetse bile- şirk koşmuş olacağı hususunda icma etmişlerdir.

«Allah'tan gayrı sana fayda veya zarar vermeyen şeylere duâ etme» Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* niteliği böyle olan kimselere, yani fayda ve zarar veremeyen şeylere dua etmekten nehyedilmiştir. Bu, tüm yaratılmışlar arasında müşterek olan bir durumdur. Allah'tan gayrı hiçbir kimse fayda vermeye de zarar vermeye de güç yetiremez. Dolayısıyla ibadet ancak fayda ve zarar vermeye güç yetirebilene yapılır ki, o da yalnızca Allah *(subhânehu ve teâlâ)*'dır. Bundan dolayı şöyle buyurmuştur: ***"Eğer Allah sana herhangi bir zarar dokunduracak olsa, onu kendisinden başka giderecek yoktur."*** (Yunus, 107) Dolayısıyla başkasından sıkıntının giderilmesini talep etmek bir cefa ve bir

---

[125] Bkz. Mâide, 76; Yunus, 18 ve 106; Enbiya, 66 vd; Hacc, 12.

sapkınlıktır. ***"Eğer sana bir hayrı murad ederse, O'nun fazlını geri çevirecek yoktur."*** (Yunus, 107)

«O zaman mutlaka zâlimlerden olursun» Yani eğer O'ndan başkasına dua edersen, o zaman sen müşriklerden olursun. (Âyeti böyle manalandırmamız) Allah Teâlâ'nın şu buyruğundan dolayıdır: ***"Şüphesiz ki şirk, gerçekten büyük bir zulümdür."*** (Lokman, 13) Bu tıpkı Allah Teâlâ'nın şu buyruğu gibidir: ***"Andolsun, sana ve senden öncekilere vahyolundu ki: Eğer sen bile şirk koşarsan, yemin olsun ki amelin boşa çıkar ve muhakkak zarar edenlerden olursun."*** (Zümer, 65)

Ve yine şu buyruğu gibi: ***"Eğer onlar*** *(peygamberler)* ***dahi şirk koşsalardı, yaptıkları her amel boşa giderdi."*** (En'am, 88)

«Öyleyse rızkı Allah'ın yanında arayın» İbn Kesîr der ki: "Başkasının yanında aramayın; çünkü ona sahip olan sadece O'dur. Başkaları ise bundan hiçbir şeye mâlik değildir. ***«O'na ibâdet edin»*** Yani ibadetinizi yalnızca hiçbir ortağı olmayan O Allah'a hâlis kılın. ***«O'na şükredin»*** Size bahşettiği nimetlerinden dolayı. ***«Siz yalnız O'na döndürüleceksiniz»*** Her amel sahibine ameli ile karşılık verecektir."

«Allah'tan gayrı, kendisine kıyâmet gününe dek bir karşılık veremeyecek olan şeylere duâ edenden daha sapık kim vardır?» Musannif der ki: "Bunda (bilinmesi gereken) bazı meseleler vardır: **Birincisi,** Allah'tan başkasına dua edenden daha sapkın bir kimsenin bulunmadığı, **ikincisi,** kendisine dua edilen varlığın, dua edenin duasından gâfil olduğu ve onu bilmediği, **üçüncüsü,** böyle bir duanın, kendisine dua edilen varlığın, dua edene buğz etmesine ve ona düşmanlık beslemesine sebep olacağı, **dördüncüsü,** böyle bir duanın, dua edilen varlığa ibadet etmek olarak isimlendirilmesi, **beşincisi,** dua edilen varlığın (kendisine yapılan) bu ibadeti (Kıyamet Günü'nde) reddedeceği, **altıncısı** ise, bu işlerin, o kişinin insanların en sapkını olmasına sebep olacağıdır."

«Kendisine duâ ettiği zaman darda kalmışa kim icâbet ediyor?» Yüce Allah (bununla) ulûhiyetini pekiştiriyor. Çünkü müşrikler, Allah'tan başka hiçbir kimsenin darda kalmışa icâbet edemeyeceğini ve sıkıntıyı gideremeyeceğini biliyorlar. Bundan dolayı da zor anlarda dini

O'na has kılarak Allah'a dua ediyorlar. Yani siz bunu kabul ettiğinize göre, nasıl oluyor da ilahlıkta O'na ortak koşuyorsunuz? O nedenle Allah, (âyetin sonunda) şöyle buyurdu: ***"Allah'la birlikte başka bir ilah ha! Ne de az öğüt alıyorsunuz."*** (Neml, 62)

«Taberânî'nin rivâyet ettiğine göre» Yani Ubâde b. Sâmit'den.

«Kalkın, şu münâfığa karşı Rasulullah'tan istiğâsede bulunalım/yardım isteyelim!» Bu; darp, tehdit veya öldürme yoluyla münafığı engellemeye güç yetirebileceği bir konuda Rasûlullah'tan yardım talebinde bulunmaktır. (Buna rağmen) O: *"Yardım benden istenmez"* demiştir. Bunu demesi, Tevhidi muhafaza adına, (kullanılan) lafızlarda nasıl bir edep takınacaklarını onlara göstermek içinidir.

O, güç yetirdiği bir meselede bile bunu diyorsa, ölümünden sonra O'ndan veya bir başkasından sıkıntıları giderme, fayda elde etme veya cennete girdirip, ateşten kurtarma noktasında yardım dileme meselesinde ne (demesi) beklenir?! Şu, kesindir ki, her kim Allah'tan başkasının güç yetiremeyeceği konularda yaratılmışlardan herhangi birisine dua ederse, ateşte ebedî kalmayı zorunlu kılan büyük şirkle Allah'a şirk koşmuş olur.

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- (Konu başlığında) duanın istiğâseye atfedilmiş olması âmm olanın hâs olana atfedilmesi kabilindendir.

2- ***"Allah'tan gayrı sana fayda veya zarar vermeyen şeylere duâ etme"*** âyetinin açıklaması.

3- Bunun büyük şirk olduğu.

4- İnsanların en sâlih olanı bile başkasını razı etme adına böyle bir şeyi yapsa onun zâlimlerden olacağı.

5- Bir sonraki âyetin (Yunus, 107) açıklaması.

6- Allah'tan başkasına dua etmenin ve istiğâsede bulunmanın küfür olmakla birlikte dünyada da hiçbir fayda sağlamadığı.

7- Üçüncü olarak zikredilen âyetin (Ankebût 17) açıklaması.

8- Cennet nasıl ki sadece Allah'tan istenebiliyorsa, aynı şekilde rızık da ancak Allah'tan istenir.

9- Dördüncü olarak zikredilen âyetin (Ahkâf 5) açıklaması.

10- Allah'tan başkasına dua edenden daha sapkın bir kimsenin bulunmadığı.

11- Kendisine dua edilen varlığın dua edenin duasından gâfil olduğu ve onu bilmediği.

12- Böyle bir duanın, kendisine dua edilen varlığın dua edene buğz etmesine ve ona düşmanlık beslemesine sebep olacağı.

13- Böyle bir duanın, dua edilen varlığa ibadet etmek olarak isimlendirilmesi.

14- Dua edilen varlığın (kendisine yapılan) bu ibadeti (Kıyamet Günü'nde) reddedeceği.

15- Böyle bir duanın, kişinin insanların en sapkını olmasına sebep olacağı.

16- Beşinci olarak zikredilen âyetin (Neml, 62. âyetin) açıklaması.

17- Gerçekten hayret verici bir şey ki, Putperestler, başı dara düşene Allah'tan başkasının icabet etmeyeceğini kabul ediyorlar.[126] Bundan dolayı da zor anlarda dini O'na has kılarak Allah'a dua ediyorlar.

---

[126] Günümüzde durum bunun tam aksi bir hal almıştır. Kadîm şirk ehli, başları dara düşünce tüm tapındıklarını bir kenara koyarak yalnızca Allah'a sığınır, O'ndan yardım isterlerdi; modern şirk ehli ise, başları dara düşünce Allah'ı bir kenara koyarak tüm tapındıklarına sığınıyor, onlardan yardım istiyorlar. Örneğin, toplumda sözü dinlenilen ve büyük bir cemaatin seçkin hocalarından sayılan cübbeli bir zât, bir vaazında şöyle diyor: *"Ya Ğavs dedin mi, Gavs-ı Geylanî hemen gelir. Kaç kere denemişim. Havada düştük düşeceğiz. Küt iniyoruz aşağı, pat çıkıyoruz yukarı -hayatımız uçaklarda geçti- oku, oku, oku, oku durmuyor. 'Ya Ğavs!' dedin mi, Gavs-ı Geylanî gelir."*

18- Muhammed *(aleyhisselam)*'ın tevhidi ve Allah'a karşı takınılması gereken edebi koruması.

(Bkz. ***https://www.youtube.com/watch?v=3KNZ-ckSKQg****)*

O uçakta bu zât değil de Mekkeli bir müşrik olsaydı, inanın "*Yetiş ya Gavs!*" demez, aksine "*Yetiş ya Allah*" derdi. Bunun böyle olacağını bizzat Kur'ân haber veriyor. Mesela Rabbimiz şöyle buyuruyor:

"O, sizi karada ve denizde gezdirip dolaştırandır. Öyle ki gemilerle denize açıldığınız ve gemilerinizin içindekilerle birlikte uygun bir rüzgârla seyrettiği, yolcuların da bununla sevindikleri bir sırada ona şiddetli bir fırtına gelip çatar ve her taraftan dalgalar onlara hücum eder de çepeçevre kuşatıldıklarını *(batıp boğulacaklarını)* ***anlayınca dini Allah'a has kılarak 'Andolsun, eğer bizi bundan kurtarırsan, mutlaka şükredenlerden olacağız' diye Allah'a yalvarırlar."*** (Yunus, 22)

Görüldüğü üzere onlar dara düşünce sıkıntılarının giderilmesini Allah'tan istiyorlar. Bizimkiler ise Abdulkadir Geylanî'den, Ahmed Bedevî'den veya bilmem hangi şeyhten istiyorlar. Dolayısıyla musannifin diyerek bahsettiği mesele gerçekten de hayret vericidir. O, dara düşen müşriklerin zor anlarda sadece Allah'a yalvarmalarına şaşırıyor; biz ise başı dara düşen müşriklerin Allah gibi yüce bir zatı bırakarak aciz kullara teveccüh etmelerine şaşıyoruz. Acaba hangisi daha çok şaşılmaya değer?! (Mütercim)

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

"Hiçbir şey yaratmayan,** (bilakis) **kendileri yaratılmış olan, onlara yardım edemeyen ve kendilerine de yardımları dokunmayan şeyleri mi** (Allah'a) **ortak koşuyorlar?" (A'râf, 191, 192) Âyetinin Tefsiri

✿ METİN ✿

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ أَيُشْرِكُونَ مَا لا يَخْلُقُ شَيْئاً وَهُمْ يُخْلَقُونَ. وَلا يَسْتَطِيعُونَ لَهُمْ نَصْراً وَلَا أَنفُسَهُمْ يَنصُرُونَ ﴾

"Hiçbir şey yaratmayan,** (bilakis) **kendileri yaratılmış olan, onlara yardım edemeyen ve kendilerine de yardımları dokunmayan şeyleri mi** (Allah'a) **ortak koşuyorlar?" (A'râf, 191, 192)

﴿ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ إِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ ﴾

"...O'ndan gayrı duâ ettikleriniz çekirdek zarına bile mâlik olamazlar. Eğer onlara dua etseniz, duanızı işitmezler. Faraza işitseler, size cevap veremezler. Kıyamet gününde ise, sizin** (bu) **şirkinizi inkâr edeceklerdir. (Bunu) **her şeyden haberi olan** (Allah) **gibi** (kimse) **sana haber veremez!" (Fâtır, 13)

وفي الصحيح عن أنس رضي الله عنه قال: شُجَّ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم يَوْمَ أُحُدٍ وَكُسِرَتْ رَبَاعِيَتُهُ فَقَالَ: كَيْفَ يُفْلِحُ قَوْمٌ شَجُّوا نَبِيَّهُمْ» فَنَزَلَتْ ﴿ لَيْسَ لَكَ مِنَ الأَمْرِ شَيْءٌ ﴾ [آل عمران]

Sahîh'te Enes *(radıyallahu anh)*'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Uhud günü Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in başı yarıldı ve rubaiyesi/ön dişi kırıldı. Bunun üzerine: *'Nebîlerinin başını yaran bir kavim nasıl kurtuluşa erer ki?'* dedi. Sonra: ***'Bu işle senin bir ilgin yoktur...'*** (Âli İmrân, 128) âyeti nâzil oldu."[127]

---

[127] Buhârî, 4/1493; Müslim, 4621.

وفيه عن ابن عمر رضي الله عنهما: «أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنْ الرُّكُوعِ مِنْ الرَّكْعَةِ الأَخِيرَةِ مِنْ الْفَجْرِ اللَّهُمَّ الْعَنْ فُلَانًا وَفُلَانًا بَعْدَ مَا يَقُولُ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ ﴿ لَيْسَ لَكَ مِنْ الْأَمْرِ شَيْءٌ ﴾

Yine Sahîh'te İbn Ömer'den rivâyet edildiğine göre o Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i sabah namazının son rekâtında başını rükûdan kaldırınca *"Semiallâhu limen hamideh, Rabbenâ ve leke'l-hamd"* dedikten sonra (kunut yaparak) *"Allah'ım falana ve filana lanet et"* derken işitmiştir. Bunun üzerine Allah ***"Bu işle senin bir ilgin yoktur"*** buyruğunu indirmiştir.[128]

وفي رواية: «يَدْعُو عَلَى صَفْوَانَ بْنِ أُمَيَّةَ وَسُهَيْلِ بْنِ عَمْرٍو وَالْحَارِثِ بْنِ هِشَامٍ، فَنَزَلَتْ ﴿ لَيْسَ لَكَ مِنْ الْأَمْرِ شَيْءٌ ﴾

Yine Sahîh'teki bir rivâyete göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Safvân b. Umeyye'ye, Suheyl b. Amr'a ve Hâris b. Hişâm'a beddua ediyordu. Bunun üzerine ***"Bu işle senin bir ilgin yoktur"*** âyeti nâzil oldu.[129]

وفيه عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: «قَامَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم حِينَ أَنْزَلَ اللَّهُ ﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾ قَالَ يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا اشْتَرُوا أَنْفُسَكُمْ لَا أُغْنِي عَنْكُمْ مِنْ اللَّهِ شيئاً، يَا عَبَّاسُ بْنَ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ لَا أُغْنِي عَنْكَ مِنْ اللَّهِ شَيْئًا وَيَا صَفِيَّةُ عَمَّةَ رَسُولِ اللَّهِ لَا أُغْنِي عَنْكِ مِنْ اللَّهِ شَيْئًا وَيَا فَاطِمَةُ بِنْتَ مُحَمَّدٍ سَلِينِي مَا شِئْتِ مِنْ مَالِي لَا أُغْنِي عَنْكِ مِنْ اللَّهِ شَيْئًا»

Yine orada rivâyet edildiğine göre Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kendisine ***'Aşiretini/en yakın akrabalarını uyar!'*** âyeti nâzil olunca kalktı ve dedi ki: *Ey Kureyş topluluğu!* -Ya da benzer bir söz söyledi- *Nefislerinizi satın alın/kurtarın. Ben, Allah'a karşı size hiçbir fayda sağlayamam. Ey Abdulmuttalib'in oğlu Abbâs! Ben, Allah'a karşı sana hiçbir fayda sağlayamam. Ey Rasulullah'ın halası Safiyye! Ben, Allah'a karşı sana hiçbir fayda*

[128] Buhârî, 4069; Müslim, 1538.

[129] Buhârî, 4070.

sağlayamam. Ey Muhammed'in kızı Fâtıma! Malımdan dilediğini iste; ama Allah'a karşı sana bir faydam olmaz."[130]

✿ ŞERH ✿

Allah'ın dışında durumu bu olan her varlığa, yani herhangi bir şeyi yaratmaya güç yetiremeyen, (bilakis) kendileri yaratılmış olan, kendilerine ibadet edenlere yardım etmeyi beceremeyen ve kendilerine de yardımları dokunmayanlara yapılan ibadetler boşa gitmiştir/bâtıldır.

«O'ndan gayrı duâ ettikleriniz çekirdek zarına bile mâlik olamazlar» Allah *(subhânehu ve teâlâ)*, (burada) zâtı dışında kendilerine dua edilen varlıkların, çekirdeğin zarına bile mâlik olmadıklarını haber vermiştir. Âyette geçen "قِطْمِير" kelimesi, çekirdeğin üzerinde bulunan zar demektir. Bu, onların az veya çok hiçbir şeye sahip olmadıkları anlamına gelir.

Allah *(subhânehu ve teâlâ)* yine onların, dua eden birisinin duasını işitmediklerini, faraza işitseler bile cevap veremeyeceklerini ve Kıyamet gününde onların kendilerine yaptıkları (bu) ibadeti reddedeceklerini bildirmiştir.

Allah Teâlâ'nın ***"Kıyamet gününde ise, sizin** (bu) **şirkinizi inkâr edeceklerdir.** (Bunu) **her şeyden haberi olan** (Allah) **gibi** (kimse) **sana haber veremez!"*** sözü gereği bu âyet, Allah'tan başka bir varlığa dua etmenin şirk olduğu hususunda bir nassdır. Katâde *(rahimehullah)* der ki: "Allah bununla[131] kendisini kast etmektedir. O, kesinkes vuku bulacak bir şeyi haber vermiştir."

«Rasûlullah** (sallallahu aleyhi ve sellem)**'in başı yarıldı» İmam Taberânî'nin Ebû Umame hadisinden naklettiğine göre, (müşrik savaşçı) Abdullah b. Kamie, Uhud Günü Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e (taş) atarak yüzünü ve ön dişini kırdı. Ardından da:

---

[130] Buhârî, 2753; Müslim, 504.

[131] Yani "وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ /Her şeyden haberi olan gibi" buyruğu ile... (Mütercim)

— Ben Kamie'nin oğluyum, al bakalım bunu, dedi.

Bunun üzerine Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

— *Allah da seni lime lime etsin,* buyurdu.

Neticede Allah ona bir dağ keçisini musallat etti de, keçi, boynuzlarıyla onu parça pinçik edene kadar ona tosladı.

İbn Hişâm ise Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in rubaiyesini/ön dişini kıranın Utbe b. Ebî Vakkâs olduğunu zikretmiştir.

Kurtubî, rubaiyenin "râ" harfinin fethası ve "yâ'" harfinin tahfifi ile olup en ön dişlerden hemen sonra gelen dişler olduğunu söylemiştir.

Nevevî ise insanın (ikisi üstte, ikisi de altta olmak üzere) dört tane rubaiyesinin olduğunu söylemiştir.

İbn Hacer de bununla Rasûlullah'ın rubaiyesinin kökten kırılmadığının, (aksine) bir parçasının koptuğunun kast edildiğini ifade etmiştir.

«Nebîlerinin başını yaran bir kavim nasıl kurtuluşa erer ki?» İmam Müslim, *"Ön dişini kırdılar, yüzünü de kanattılar"* ilavesinde bulunmuştur.

«Bu işle senin bir ilgin yoktur» İbn İshak der ki: "Yani, kullarım hakkında, Benim onlarla alakalı sana emrettiğimin dışında senin bir yetkin yoktur."

«Allah'ım falana ve falana lanet et!» Bu, Uhud vakasından sonradır.

«Semi'allâhu limen hamideh» İbn Kayyım der ki: "(İşitti anlamına gelen) سَمِع fiili, "icâbet etti' anlamını ifade etmesi için[132]

---

[132] Arapçaya merakı olanlar için bu ibareyle alakalı olarak şunları söyleyebiliriz: İbn Kayyım'ın zikrettiği bu işleme, Arap Dili Edebiyatında "تضمين /*tadmîn*" denir. Tadmîn: *"Bir fiilin, başka bir fiilin mânasını kapsaması için onun kullanıldığı harf-i cer ile zikredilmesi ve bu suretle onun anlamını alması"* demektir. Buna Bakara Sûresi, 14. âyette yer alan "وَإِذَا خَلَوْا إِلَى شَيَاطِينِهِم/*Onlar şeytanlarıyla baş başa kaldıklarına...*" cümlesini örnek gösterebiliriz. Aslında "خَلَى" fiili, "إِلَى" harf-i ceri ile kullanılmaz. Ama burada "إِنْتَهَى" anlamında

lam harf-i ceri ile müteaddi yapılmıştır. Hamd; kendisine hamd edilen zâtın sevgi, tazim ve yüceltilmesiyle birlikte güzelliklerini haber vermektir. İşte bunun içindir ki, içerisinde inşâ manası barındıran ihbâr olmuştur. 'Medih' kelimesi ise böyle değildir. O sadece ihbârdır."

«Sahîh'teki bir rivâyete göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ***Safvân b. Umeyye'ye, Suheyl b. Amr'a ve Hâris b. Hişâm'a beddua ediyordu»*** Bunlar, insanlar içerisinde Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e en çok düşmanlık edenlerden olduğu için Rasûlullah onları muayyen olarak (isim isim) zikretmiştir. Bunlar ve Ebû Sufyan, O'nun ve ashabının başına gelen birçok olayın müsebbibidirler. Buna rağmen Rasûlullah'ın onlar hakkında yaptığı beddua kabul edilmemiş, dahası Allah *(subhânehu ve teâlâ)* O'na ***"Bu işle senin bir ilgin yoktur. Allah ya onların tövbelerini kabul eder veya onları cezalandırır. Çünkü onlar zalimlerdir"*** âyetini inzal buyurmuştur. Ve neticede Allah onların tövbelerini kabul etmiş, onlar da iman etmişlerdir.

İşte bu olay gösterir ki, Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Allah'ın kendisine verdiği yetkiden veya kendisini muktedir kıldığı şeyden başkasına sahip değildir. Nitekim Allah *(subhânehu ve teâlâ)* (bu konuda) şöyle buyurmuştur: ***"De ki: Şüphesiz ben, size zarar vermeye de fayda sağlamaya da güç yetiremem.*** *(Ve yine)* ***de ki: Beni Allah'a karşı hiç kimse koruyamaz, ben de O'ndan başka sığınacak bir kimse bulamam.*** *(Benim yaptığım)* ***ancak Allah katından olanı ve O'nun gönderdiklerini tebliğdir..."*** (Cin, 21-23)

Ve yine şöyle buyurmuştur: ***"De ki: Allah dilemedikçe ben kendime bir zarar verme ve bir fayda sağlama gücüne sahip değilim. Eğer ben gaybı biliyor olsaydım, daha çok hayır elde etmek isterdim ve bana kötülük de dokunmazdı. Ben iman eden bir kavim için sadece bir uyarıcı ve bir müjdeciyim."*** (A'raf, 188)

---

olduğu için onun kullanıldığı şekil ile kullanılmış ve onun amel ve manasını ihtiva etmiştir. "سَمِعَ" fiili de aslında "işitmek/duymak" anlamındadır. Ama burada Allah'ın hamd edeni duyması değil, ona icabet etmesi kast edildiği için "icabet etti" anlamına gelen "اسْتَجَابَ" fiilini ihtivâ etmiş ve onun beraber kullanıldığı harf-i cer olan lâm ile birlikte zikredilmiştir. İşte İbn Kayyım'ın anlatmak istediği budur. (Mütercim)

«Aşiretini/en yakın akrabalarını uyar!» Bir insanın aşireti, atasının çocukları (amcaları), kabilesi ve sırasıyla en yakınlarıdır.

«Nefislerinizi satın alın» Yani itaatle Allah'ın azabından kurtararak... Çünkü itaat, kurtuluşun bedelidir.

«Ben, size hiçbir fayda sağlayamam» Yani Allah'ın azabından hiçbir şeyi sizden savamam.

«Ey Abdulmuttalib'in oğlu Abbâs!» Abbâs kelimesini merfu veya mansup okumak caizdir. (Oğlu anlamına gelen) "بن/bin" kelimesi de sadece mansup olur. Diğerleri de böyledir.

Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kızına, amcasına ve halasına hiçbir fayda sağlayamayacağını açıkça belirtmiştir. (Buna göre) kişi, O'nun haktan başka bir şey söylemeyeceğine inanmış, sonra da sapık kimselerin kalbinde (Rasûlullah hakkındaki yanlış) inançları bilmişse, bu dinin ne kadar garip/kimsesiz olduğu onun için ayan beyan ortaya çıkmış olur.[133]

---

[133] Müellif burada şunu anlatmak istemiştir: Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Allah'ın azabına karşı en yakınlarına bile hiçbir fayda sağlayamayacağını açık bir dille belirtmesine rağmen, insanların birçoğu, Kıyamet Günü azaptan kurtuluruz temennisiyle Allah'ı bırakıp O'ndan medet beklentisine girmiş, Ona dua etmeye başlamış ve sadece Allah'a yapmaları gereken kulluk eylemlerini O'na da yapar olmuşlardır. İşte insanların birçoğunun böylesi itikadî hatalara düşerek şirke bulaştıklarını görünce, bu dine düzgün bir inanç ve sağlam bir akide ile sarılan tevhid ehli kişilerin ne kadar az olduğunu müşahede etmek zor değildir. Bu da bu dinin "ikinci gurbet" çağını yaşadığının bir delilidir. Bilindiği üzere Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, âhir zamana yakın bir dönemde bu dinin tekrar gariplik yaşayacağını haber vermiştir. İlk gariplik, Mekke'de davetin açığa çıktığı günlerdeki gariplikti. İkinci gariplik ise, insanların tevhidi terk edip şirk dolu bir hayatı imana tercih ettikleri âhir zamana yakın dönemlerde olacaktır. Bu günler, sanki o günlerdir! Şunu bilmemiz gerekir ki, gariplik, Türkçede anladığımız "fakirlik/garibanlık" demek değildir. Aksine gariplik; gurbette olan kimsenin yaşadığı yalnızlık ve kimsesizlik halidir. İslam da âhir zamana yakın bir dönemde, kendisine gereği gibi iman edenlerin azlığı nedeniyle sanki yalnızmış gibi olacaktır. Şu an dünyaya baktığımızda İslam garip değil midir? Tüm dünyada birçok sapkın hayat nizamı iktidarda iken, acaba hangi bölgede İslam'ın nizamı hâkimdir? Bu şekliyle İslam garip değil midir? Bizce -vallahi- bu dönem Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem'in* bahsettiği o dönemdir veya o dönemlerden birisidir. İnsanların birçoğu Allah'ın şirk dediği inanç ve amellere bulaşarak hak yolu terk etmiş ve bu suretle İslam'ı yalnızlaştırmışlardır.

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- (Zikredilen) iki âyetin açıklaması.

2- Uhud (Günü meydana gelen bir) hâdisenin anlatılması.

3- Peygamberlerin efendisinin namazda kunût yapması ve velilerin öncüleri (olan sahabîlerin) de arkasında "âmîn" demeleri.[134]

4- Kendilerine beddua edilenlerin kâfirler olduğu.

5- Onların (yani Rasûlullah'ın beddua ettiği o kâfirlerin), diğer kâfirlerin genelinin yapmadığı şeyleri yapmış olmaları. Ki bu şeyler: Rasûlullah'ın başını yarmaları, onu öldürmeye çabalamaları ve amca çocukları olmalarına rağmen ölülere müsle (organları keserek işkence) yapmalarıdır.

6- Bu konu hakkında Allah'ın Rasûlullah'a ***"Bu işle senin bir ilgin yoktur"*** (Âl-i İmrân, 128.) âyetini inzal buyurması.

7- Âyetin devamında: ***"Allah ya onların tevbelerini kabul eder veya onları cezalandırır"*** buyurmuştu. Bundan dolayı Allah onların tevbelerini kabul etti, onlar da iman ettiler.

8- Musibete maruz kalındığında kunût duası yapılabileceği.

Ona tevhidî anlayışla bihakkın sahip çıkanlar ise, kayda değmeyecek oranda azdır. İşte bu dönem, bazı âlimlerimizin tabiriyle tam anlamıyla *"ikinci gurbet dönemi"*dir. Ama şunu da unutmamak gerekir ki, İslam'ın havarîlerinin az olduğu bu gurbet/yalnızlık dönemlerinde ona sahip çıkanları Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem "İslam garip başladı ve ileride başladığı gibi tekrar garip bir hale dönecektir. Ne mutlu o gariplere!"* (Müslim) sözüyle müjdelemiştir. Bu müjdeye nail olmak için İslam'a, İslam'ın istediği gibi bağlanmamız gerekir. Rabbim'den bizi Rasûlullah'ın müjdelediği o gariplerden eylemesini niyaz ediyorum. Allahumme âmîn. (Mütercim)

[134] Musannif'in buradaki kastı; kunût yapmanın ve ona âmin demenin ispatı değildir. Aksine tüm insanların efendisi olmasına rağmen Rasûlullah aleyhisselam'ın bile dua ve niyazla Allah'a yöneldiğini anlatmak ve yine en hayırlı insanlar olmalarına rağmen sahabenin de bu konuda tıpkı O'nun gibi ciddiyetle kulluk ettiklerini ortaya koymaktır. Onlar böylesine şerefli ve değerli olmalarına rağmen kulluk yapmadan, Allah'a taatle yönelmeden kurtulamıyorlarsa, acaba onlardan daha düşük seviyede olan diğer kullar nasıl kurtulacak?! İşte Musannif rahimehullah, bunu anlatmak istediği için kunût meselesini zikretmiş ve hem Rasûlullah'ı hem de ashabını güzel vasıflarla nitelendirmiştir. (Mütercim)

9- Namaz içerisinde beddua edilen kimselerin hem kendi isimleri hem de babalarının isimleriyle anılabileceği.

10- Kunûtta belirli şahıslara lanet edilebileceği.

11- ***"Aşiretini/en yakın akrabalarını uyar!"*** âyeti nazil olduğunda Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ne yaptığının anlatılması.

12- Bu konuda (yani insanları hakka davet etme ve onları uyarma konusunda) Rasûlullah'ın delilikle itham edilmeye varacak boyutta ciddiyet göstermesi. Bir Müslüman bugün de aynı şeyi yapsa karşılaşacağı farklı değildir.

13- Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* uzak-yakın tüm akrabalarına *"Ben, Allah'a karşı size hiçbir fayda sağlayamam"* demiştir. Hatta (biricik) kızı Fâtıma'ya bile *"Ey Muhammed'in kızı Fâtıma! Allah'a karşı sana da bir faydam olmaz"* buyurmuştur. O, Peygamberlerin efendisi olduğu halde dünya kadınlarının hanımefendisine hiçbir fayda sağlayamayacağını bildirmişse; insan da O'nun haktan başka bir şey söylemeyeceğine inanmış sonra da şu dönemde insanların havas tabakasının (bile) kalplerinde yer eden (yanlış) inançları görmüşse, (bu durumda) tevhidin ve dinin nasıl bir yalnızlık yaşadığı artık kendisi için ayan beyan belli olmuş olur.

ON ALTINCI BÖLÜM

"Nihâyet kalplerinden korku giderilince 'Rabbiniz ne söyledi?' diye sorarlar. Onlar da 'Hakkı söyledi, O el-Alî, el-Kebîr'dir *(yücedir, büyüktür)'* ***derler."*** (Sebe, 23) Âyetinin Tefsiri

✿ METİN ✿

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ حَتَّى إِذَا فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقَّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ ﴾

"Nihâyet kalplerinden korku giderilince 'Rabbiniz ne söyledi?' diye sorarlar. Onlar da 'Hakkı söyledi, O el-Alî, el-Kebîr'dir *(yücedir, büyüktür)'* ***derler."*** (Sebe, 23)

وفي الصحيح عن أبي هريرة رضي الله عنه، عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «إِذَا قَضَى اللَّهُ الْأَمْرَ فِي السَّمَاءِ ضَرَبَتْ الْمَلَائِكَةُ بِأَجْنِحَتِهَا خُضْعَانًا لِقَوْلِهِ كَأَنَّهُ سِلْسِلَةٌ عَلَى صَفْوَانٍ يَنفذهم ذلك ﴿حتى إذا فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقَّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ﴾ فَيَسْمَعُهَا مُسْتَرِقُ السَّمْعِ وَمُسْتَرِقُ السَّمْعِ هَكَذَا بَعْضُهُ فَوْقَ بَعْضٍ - وَصَفَهُ سُفْيَانُ بِكَفِّهِ فَحَرَّفَهَا وَبَدَّدَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ - فَيَسْمَعُ الْكَلِمَةَ فَيُلْقِيهَا إِلَى مَنْ تَحْتَهُ ثُمَّ يُلْقِيهَا الْآخَرُ إِلَى مَنْ تَحْتَهُ حَتَّى يُلْقِيَهَا عَلَى لِسَانِ السَّاحِرِ أَوْ الْكَاهِنِ فَرُبَّمَا أَدْرَكَه الشِّهَابُ قَبْلَ أَنْ يُلْقِيَهَا وَرُبَّمَا أَلْقَاهَا قَبْلَ أَنْ يُدْرِكَهُ فَيَكْذِبُ مَعَهَا مِائَةَ كَذْبَةٍ فَيُقَالُ أَلَيْسَ قَدْ قَالَ لَنَا يَوْمَ كَذَا وَكَذَا كَذَا وَكَذَا فَيُصَدَّقُ بِتِلْكَ الْكَلِمَةِ الَّتِي سَمِعَ مِنْ السَّمَاءِ»

Sahîh'te Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'den rivâyet edildiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Allah gökte bir işe hükmettiği zaman melekler O'nun sözüne boyun eğdiklerinin alâmeti olarak kanatlarını çırparlar. Sanki o (sözün sesi) kaya üzerindeki zincir(in sesi) gibidir. O (söz) aralarından geçip gider.* ***Nihâyetinde kalplerinden korku giderilince 'Rabbiniz ne söyledi?' diye sorarlar. Diğerleri de 'Hakkı söyledi, O el-Alî'dir, el-Kebîr'dir' derler.*** *Kulak hırsızları bu sözü işitirler. Kulak hırsızlarının bir kısmı şu şekilde diğerlerinin üzerindedir. -Süfyân bunu elini yan tutup parmaklarının arasını ayırarak*

gösterdi.- Biri bir sözü işitir ve onu hemen altındakine iletir. Diğeri de aynı şekilde onu altındakine iletir. Sonunda (kulak hırsızının biri) onu sihirbazın ya da kâhinin diline ulaştırır. Bazen onu ulaştırmadan önce ona bir ateş topu yetişir. Bazen de kendisine ateş topu yetişmeden önce onu ulaştırır ve onun yanına yüz tane yalan katarlar. Böylece (kâhin hakkında) 'Falanca gün şunu şunu dememiş miydi?' denir ve o, gökten işitilen o söz sebebiyle tasdîk edilir." [135]

وعن النواس بن سمعان رضي الله عنه ، قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «إِذَا أَرَادَ اللَّهُ تعالى أَنْ يُوحِيَ بِالأَمْرِ تَكَلَّمَ بِالْوَحْيِ، أَخَذَتِ السَّمَاوَاتِ مِنْهُ رَجْفَةٌ - أو قال - رعدة شديدة - خوفاً من اللَّهِ عز وجل ، فَإِذَا سَمِعَ ذَلِكَ أَهْلُ السَّمَاوَاتِ صُعِقُوا وَخَرُّوا لله سُجَّدًا فَيَكُونُ أَوَّلَ مَنْ يَرْفَعُ رَأْسَهُ جِبْرِيلُ عليه السلام فَيُكَلِّمُهُ اللَّهُ مِنْ وَحْيِهِ بِمَا أَرَادَ ثم يَمُرُّ جبريل عَلَى الْمَلائِكَةِ كُلَّمَا مَرَّ بِسَمَاءٍ سأله ملائكتُها مَاذَا قَالَ رَبُّنَا يَا جِبْرِيلُ؟ فَيَقُولُ جِبْرِيلُ قَالَ الْحَقَّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ، فَيَقُولُونَ كُلُّهُمْ مِثْلَ مَا قَالَ جِبْرِيلُ، فَيَنْتَهِي جِبْرِيلُ حَيْثُ أَمَرَهُ اللَّهُ عز وجل»

Nevvâs b. Sim'ân *(radıyallahu anh)*'den Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğu nakledilmiştir: *"Allah Teâlâ bir şey vahyetmek istediği zaman vahyedeceği şeyi söyler. Bunun üzerine Allah azze ve celle'nin korkusundan dolayı gökleri şiddetli bir titreme -ya da dehşet bir sarsıntı- alır. Göklerin sâkinleri bunu işittikleri zaman baygınlık geçirirler ve Allah'a secdeye kapanırlar. Başını ilk kaldıran Cibrîl olur. Allah vahyetmek istediği şeyi ona söyler. Sonra Cibrîl meleklerin yanından geçer. Ne zaman bir göğe uğrasa o göğün melekleri ona 'Rabbimiz ne söyledi ey Cibrîl?' diye sorar. Cibrîl de 'Hakkı söyledi, O el-Alî'dir, el-Kebîr'dir' diye cevap verir. Bunun üzerine bütün melekler Cibrîl'in söylediğinin aynısını söylerler. Bundan sonra Cibrîl, vahyi Allah azze ve celle'nin emrettiği yere ulaştırır."* [136]

---

[135] Buhârî, 4701.

[136] Ebu Nuaym, Hilyetu'l-Evliya, 5/121.

✿ ŞERH ✿

Şârih der ki: "Musannif *(rahimehullah)*, bu başlık ile Allah'tan gayrı ibadet edilen en büyük ve en güçlü varlıklar olan meleklerin durumunu beyan etmek istemiştir. Onların Allah'a karşı duydukları korku ve ürpertileri böyleyse, nasıl olur da birisi (kalkıp) Allah'ı bırakarak onlara dua eder? Eğer onlar bile (Allah'tan başkasına) dua etmiyorsa, başkalarının dua etmemesi daha evleviyetledir. Bunda, meleklerin vasıflarından herhangi birisine sahip olmayan kimselere Allah'la beraber dua eden müşrik fırkaların tamamına bir reddiye vardır."

Âyette geçen "فُزِّعَ/fuzzia" kelimesi, "kendisinden korku gitti" anlamındadır. Bunu İbn Abbâs, İbn Ömer, Ebu Abdirrahmân es-Sülemî, Şa'bî, Hasan(-ı Basrî) ve başkaları söylemiştir. İbn Cerir'in tercihine göre (bunlarla) kastedilen "melekler"dir.

İbn Kesîr der ki: "Bu, hakkında hiçbir şüphenin söz konusu olmadığı hak (bir tefsirdir)... Bu, büyüklük ve azamette çok yüksek bir makamdır. Yüce Allah vahiy ile kelam edip gök ehli O'nun sözünü işittiğinde, korkudan titremeye başlarlar. Ta ki baygınlık hâli gibi bir hâl onları kaplar."

Hafız İbn Hacer, "خَضَعَانًا"kelimesinin "خُضُوع/hudu" masdarından iki harfinin de fethalı bir kelime olduğunu söyler. Bazı rivayetlerde ilk harfi dammeli, ikincisiyse sukûnlu olarak masdar şeklinde nakledilmiştir. *"Allah'ın sözüne boyun eğenler"* anlamındadır.

«O** (söz) **aralarından geçip gider» "يَنفُذ" fiili, "ye" harfinin fethası, "nûn" harfinin sukûnu ve "fe" harfiyle "ze" harfinin dammesi iledir. *"Bu söz gider ve meleklerin kalbine sirayet eder"* anlamındadır.

«Kulak hırsızları bu sözü işitirler» Sahih-i Buharî'de Aişe annemizden merfu olarak nakledildiğine göre Melekler, bulutlar arasında (yeryüzüne) iner ve gökte karara bağlanan emri zikrederler. O sırada şeytanlar kulak hırsızlığı yapar ve o sözü işitirler. Ardından da onu hemen kâhinlere ulaştırırlar. Kâhinlerse ona kendilerinden yüz tane yalan katarlar.

Şârih: "Bunun zâhiri, onların semada olan meleklerin sözlerini işitemeyeceklerini, ancak bulutlar arasında (yerde) olan meleklerin sözlerini duyacaklarını göstermektedir" der; ama mesele onun dediği gibi değildir. Çünkü bu hadis ancak onların bulutlardaki meleklerden duyduklarına delalet eder. Onların bulutlardaki meleklerden duymaları, gökte olan meleklerden duymalarını nefyetmez. Bilakis buna başka bir delil de delalet etmektedir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"Onu kovulmuş her şeytandan koruduk. Ancak kulak hırsızlığı eden müstesna... Onun da peşine açık bir alev sütunu düşmüştür." (Hicr, 17, 18)

"Hele bir tek söz kapan olsun; delici bir alev hemen onun peşine düşüverir." (Saffât, 10)

Yüce Allah onların şöyle dediğini haber verir:

"Doğrusu biz göğü yokladık da; onu sert bekçiler ve yakıcı ateşlerle (ışınlarla) doldurulmuş bulduk. Hâlbuki biz, (önceleri) göğü dinleyebileceğimiz yerlere otururduk. Şimdi ise, kim dinlemeye kalkarsa, kendisini gözetleyen bir alev hüzmesi buluyor." (Cin, 8, 9)

(Âyetlerde yer alan) "الشُّهُب = alev huzmesi" buluttan değil, sadece gökten atılana (denir). O nedenle doğru olan şöyle söylemektir: Onlar gökteki meleklerden dinledikleri gibi, bulutlardaki meleklerden de dinlemektedirler. Dolayısıyla bu ikisinin arasında herhangi bir çelişki/zıtlık söz konusu değildir.

«Elini yan tutup» "فَحَرَّفَهَا" bu fiil, noktasız "hâ" ve şeddeli "râ" harfi iledir.

«Parmaklarının arasını ayırarak» Yani aralarını birbirinden uzaklaştırarak.

«Beraberinde yüz yalan söyler» Yani kâhin veya sihirbaz o kelimeyle beraber (yüz) yalan söyler. Ya da şeytan kulak hırsızlığı yaptığı o sözün yanına (yüz) yalan katar. كِذْبَة/yalan kelimesi, "kef" harfinin fethası ve "ze" harfinin sukûnu iledir.

«Böylece** (kâhin hakkında): **'O gün şunu şunu dememiş miydi?' denir» Hadisin lafzı *"Falanca gün falanca şeyi dememiş miydi?"* şeklindedir.

«Ve o, gökten işitilen o söz sebebiyle tasdîk edilir» Musannif der ki: "Bunda nefislerin bâtılı kabule (meyyal oluşuna) bir delil vardır. (Şöyle ki) onlar (şeytanların söylediği) tek bir söze sarılıyorlar da yüz tane yalanı dikkate almıyorlar!"

«Nevvâs b. Sim'ân» "Sîn" harfinin kesrası iledir.

«Şiddetli bir titreme» "رَجْفَة" kelimesi (fâil olduğu için) merfudur. *"Göklere şiddetli bir titreme isabet eder"* anlamındadır.

«Ya da dehşet bir sarsıntı» Râvi, Nebi *(aleyhisselam)* titreme mi, yoksa sarsıntı mı dediğinde tereddüt etmiştir. "رعدة" kelimesi "râ" harfinin fethası iledir.

«Göklerin sâkinleri bunu işittikleri zaman baygınlık geçirirler ve Allah'a secdeye kapanırlar» Yani onlardan bir baygınlık ve secde meydana gelir.

«Başını ilk kaldıran Cibrîl olur» İbn Cerir ve Ebu'ş-Şeyh'in Alî b. Huseyn *(radıyallahu anhumâ)*'dan naklettiğine göre o şöyle demiştir: *"Cibrîl'in ismi, Abdullah'tır."*

Hadiste Allah'ın sıfatlarını inkâr eden Cehmiye'nin aksine, uluvv ve kelam sıfatlarının (Allah'a) nispet edileceğine ve Allah'ın sesi olup onu yaratıklarından dilediğine duyuracağına bir delil vardır.

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- (Zikredilen) âyetin açıklaması.

2- O âyetin şirkin, özellikle de sâlihlere bağlananların şirkinin bâtıllığına delil oluşu. Bu âyetin, kalpten şirk ağacının köklerini kesip koparan âyet olduğu söylenmiştir.[137]

3- ***"Onlar da 'Hakkı söyledi, O el-Alî, el-Kebîr'dir*** *(yücedir, büyüktür)'* ***derler."*** (Sebe, 23) âyetinin açıklaması.

4- Meleklerin bunun hakkında soru sormalarının sebebinin ne olduğu.

5- Cebrâil'in de "Allah şöyle şöyle buyurdu" diyerek meleklere cevap vermesi.

6- Başını ilk kaldıranın Cebrâil *(aleyhisselâm)* olduğunun zikredilmesi.

7- Soru sordukları için Cebrâil *(aleyhisselâm)*'ın bu sözü tüm gök ehline bildirmesi.

8- Baygınlığın tüm gök ehlini kapsaması.

9- Allah'ın kelamından dolayı göklerin titremesi.

10- Vahyi Allah'ın emrettiği yere Cebrail *(aleyhisselâm)*'ın ulaştırdığı.

11- Şeytanların kulak hırsızlığı yaptıklarının bildirilmesi.

12- Şeytanların birbirleri üstüne nasıl bindikleri.

13- (Gökte konuşulanları çalmaya çalışan) şeytanların ardından ateş toplarının atıldığı.

14- Bu ateş toplarının, bazen beraber çalıştıkları insanlara (dinledikleri sözleri) kulaklarına fısıldamadan önce şeytanları yakaladığı,

---

[137] Melekler bütün büyüklük ve kuvvetlerine rağmen Allah'ın azameti karşısında korkuya kapılıp bayılıyorlarsa, onlardan daha âciz ve küçük olan varlıkların bu büyüklük karşısında korkmaması olacak şey değildir. Bunca büyüklüklerine rağmen meleklere bile kulluk bâtılsa, onlardan her açıdan daha aşağıda kalan sâlih zatlara yapılan ibadet evleviyetle bâtıldır. İşte bu anlamı barındırdığı için bu âyet bâtılın belini kıran, şirkin kökünü kesen âyet olarak kabul edilmiştir. (Mütercim)

bazen de kendilerine daha erişmeden (dinlediklerini) onlara ulaştırdığı.

15- Kâhinin bazen doğru söyleyebileceği.

16- (Şeytanlardan) dinlediği bilgilere yüz yalan katacağı.[138]

17- Yalanlarının (insanlar tarafından) tasdik edilmesinin, gökten duyulan haberler sebebiyle olduğu.

18- Nefislerin bâtılı kabul etmeye meyyal oluşu. Öyle ki yüz tane yalana itibar etmeyip onlar içinden (söylenen) bir tanesine sarılıyorlar!

19- Şeytanların duydukları sözleri birbirlerine iletmeleri, onu ezberlemeleri ve onu (diğer yalanlarının doğrulanması için) delil olarak kullanmaları.

20- Allah'ın (bazı) sıfatlarının gerçekliğini kabul etmeyen Eş'arîlerin aksine (hadiste geçen Allah'a ait) sıfatların isbâtı.[139]

---

[138] Buradaki *"yüz yalan katar"* ifadesi, yalanın yüz sayısı ile sınırlı olacağını ifade etmek için değildir. "İçerisine birçok yalan ilave eder" anlamında mübalağa için söylenmiş bir sözdür. (Mütercim)

[139] Eş'arîler, Allah'ın sıfatlarından sadece yedi tanesini kabul eder, diğer sıfatları ise teşbihe düşmemek ve Allah'ın şânına halel getirmemek iddiasıyla ta'tîl eder, reddederler. Onların isbât ettikleri sıfatları kabul etmeleri de Selefin kabulü gibi değildir.

Müellif, Allah'ın sıfatlarını kabul etmedikleri için onları mutlak bir şekilde *"Muattıla"* olarak adlandırmıştır; ama hakikatte onlar mutlak manada Muattıla değildirler. Aralarında fark vardır. Bu farkı anlayabilmek için şu detayı zikretmemiz yerinde olacaktır: Eş'arîler'in sıfatları ta'tîl etmeleri ile Selef'in mutlak manada tekfir ettiği Cehmiye'nin sıfatları ta'tîl etmesi bir değildir; aralarında fark vardır. Her ne kadar her ikisinde de netice olarak sıfatların iptali söz konusu olsa da Cehmiye'nin sıfatları reddetmesi, onların asla Allah'a ait olmadığı ve bunları kabulün iki ilah kabulü olacağı şeklinde ortaya çıkmaktadır. Yani Cehmiye'ye göre Allah'ın hiçbir sıfatı yoktur. O, sıfatlardan arınmış bir şekilde, yani sadece zât olarak yalın bir Allah'tır. Eğer bir insan Allah'a sıfat iliştirir ve onun Allah'la kâim olduğunu iddia ederse, iki tane kadîm varlık kabul etmiş olacağından şirke düşmüş sayılır. İşte Cehmiye böyle inanmaktadır. Onlar, bu sapkın inançlarına binaen Allah'ın *"sıfatsız bir Allah"* olduğunu kabul etmektedirler. Eş'arîler ise temelde Allah'ın zâtına ait sıfatlarının var olduğunu, O'nun sıfatlardan hâli olmadığını kabul etmektedirler. Sıfatlarının bazısını ise sadece teşbihe ve tankîse düşmemek için, Arap dilinde mevcut olan bazı te'villerle te'vil etmişlerdir. Böyle olduğu için de tekfir edilmemişler, sadece bidat işlemiş olmakla suçlanmışlardır.

21- Sözü edilen baygınlık ve titremenin Allah korkusundan meydana geldiği.

22- Onların Allah karşısında secdeye kapanmaları.

Dolayısıyla onları Cehmiye ile eşit tutmak yanlış olur. Evet, belki her ikisinin de yaptığı Allah'ın sıfatlarını iptaldir; ama âlimlerimiz bu iki iptalin arasını ayırmış ve ikisinin aynı manaya gelmediğini beyan etmişlerdir. Demişlerdir ki: İnkâr, "yalanlama" ve "te'vil etme" şeklinde iki kısma ayrılır.

a) Yalanlama İnkârı. Bu, Kitap ve Sünnet'te Allah için var olduğu zikredilen isim ve sıfatları kökten ret ve tekzîb etmekle olur. O nedenle şeksiz, şüphesiz küfürdür ve böyle bir itikada sahip olan kişi muayyen olarak kâfir sayılır.

b) Te'vil İnkârı. Bu ise; Kitap ve Sünnet'te Allah için var olduğu zikredilen isim ve sıfatları sırf Allah'ı tenzih etmek maksadıyla yorumlamakla olur. Bu da kendi içinde ikiye ayrılır:

1- Arap dilinde dayanağı olan *"mesûğ"* bir te'vil. Böyle bir te'vil küfür değildir. En fazla sahibini hatalı veya bidatçi kılar.

2- Arap dilinde dayanağı olmayan *"bâtıl"* bir te'vil. Bu ise küfrü muciptir, sahibini kâfir yapar. Çünkü Allah'ın sıfatlarını Arap dilinde dayanağı olmadan yorumlayıp yok saymak, kesinlikle onları tekzip olarak değerlendirilir. Bu da -bilâ şek- küfürdür. Dolayısıyla Eş'arîler'in içerisine düştüğü te'vil, Arap dilinde dayanağı olan *"mesûğ"* te'vil kapsamındadır; bu da onların tekfir edilmesine mani olmuştur. Onlar bu halleriyle olsa olsa hata etmiş Müslümanlardır. İşte bu nedenle müellifin sözünü mutlak manada almamak gerekir; aksi halde onların tekfirine kapı aralanacaktır. Bu da doğru değildir. (Mütercim)

ON YEDİNCİ BÖLÜM

Şefaat Bâbı

✡ METİN ✡

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ وَأَنْذِرْ بِهِ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْ يُحْشَرُوا إِلَى رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُمْ مِنْ دُونِهِ وَلِيٌّ وَلا شَفِيعٌ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴾

"Rablerinin huzurunda toplanmaktan korkanları onunla uyar. Onların O'ndan başka hiçbir velîleri ve şefaatçileri yoktur. *(Uyar ki)* ***belki sakınırlar."*** (En'âm, 51)

﴿ وقُلْ لِلَّهِ الشَّفَاعَةُ جَمِيعاً ﴾

"De ki: Şefaat tümüyle Allah'a âittir." (Zümer, 44)

﴿ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلا بِإِذْنِهِ ﴾

"O'nun izni olmaksızın O'nun katında şefaat edecek kimdir?" (Bakara, 255)

﴿ وَكَمْ مِنْ مَلَكٍ فِي السَّمَاوَاتِ لا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئاً إِلا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَرْضَى ﴾

"Göklerde nice melekler vardır ki, Allah dilediği ve râzı olduğu kimseye izin vermedikten sonra şefaatlerinin bir faydası olmaz." (Necm, 26)

﴿ قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ لا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلا فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِنْ شِرْكٍ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مِنْ ظَهِيرٍ وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَة عِنْدَهُ اِلَّا لِمَنْ اَذِنَ لَهُ ﴾

"De ki: Allah'tan başka *(ilah olduğunu)* ***iddia ettiklerinizi çağırın. Onlar göklerde ve yerde zerre ağırlığında bir şeye mâlik değildirler. Onların buralarda hiçbir ortaklığı yoktur. Allah'ın onlardan bir yardımcısı da yoktur. O'nun katında şefaat, izin verdiği kimseden başkasına fayda sağlamaz."*** (Sebe, 22)

Ebu'l-Abbâs [140] şöyle demiştir:

"Allah, müşriklerin kendisi dışında tutunduğu her şeyi nefyetmiştir. Ve yine mülkün tamamının ya da bir kısmının kendisinden başkasına ait olabileceğini ve kendisinin herhangi bir yardımcısının olacağını da nefyetmiştir. Geriye şefaatten başka bir şey kalmamıştır. O, şefaatin de ancak Rabb'in izin verdiği kimselere faydası olacağını beyân etmiştir. Nitekim şöyle buyurmuştur: ***'Ancak O'nun râzı olduklarına şefaat ederler'*** (Enbiyâ, 28) *Demek ki müşriklerin beklenti içerisine girdiği bu şefaat - Kur'ân'ın da reddetiği üzere- Kıyâmet Günü söz konusu olmayacaktır. Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) de (Kıyâmet Günü) kendisinin (huzura) geleceğini, -şefaate başlamadan önce- Rabbine secde edip O'na övgüde bulunacağını, sonrasında ise kendisine: 'Başını (secdeden) kaldır. Söyle dinlenecek, iste verilecek, şefaat et, şefaatin kabul edilecek'[141] denileceğini haber vermiştir. Yine bir defasında Ebû Hureyre O'na: 'Senin şefaatinle insanların en bahtiyarı kimdir?' diye sormuş, O da: 'Kalbinden (halisane) Lâ ilâhe illallâh diyen kimse'[142] şeklinde cevap vermiştir. Demek ki bu şefaat, Allah'ın izniyle tevhid ehli içindir. Allah'a şirk koşan kimse için söz konusu değildir. (Hâsılı) şefaat meselesinin özü şudur: Allah (subhanehu ve teâlâ) tevhîd ehline lütufta bulunacak, kendisine şefaat etmesi için izin verdiği kimsenin duâsı vâsıtasıyla onları bağışlayacaktır. Böylece O'na saygınlık kazandıracak ve O'nu Makâm-ı Mahmûd'a eriştirecektir. Şu hâlde Kur'an'ın reddettiği şefaat, içerisinde şirk bulunan şefaattir. Bu sebeple Kur'ân birçok yerde şefaati Allah'ın iznine bağlı olarak isbât etmiştir. Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) de şefaatin ancak Tevhid ehli için söz konusu olacağını beyân buyurmuştur."*

Ebu'l-Abbâs'ın sözleri burada sona erdi.

---

[140] Şeyhulislam İbn Teymiyye. Adı Ahmed b. Abdulhalîm b. Abdusselam'dır. Müslümanların imamıdır. Ebu'l-Abbâs ise onun künyesidir. Bkz. Fethu'l-Mecîd, sf. 168. (İbn Teymiye bu sözü Mecmuu'l-Fetava, 7/78'de söylemiştir.)

[141] Buhârî, 6565; Müslim, 474.

[142] Buhârî, 99.

✡ ŞERH ✡

«Rablerinin huzurunda toplanmaktan korkanları onunla uyar» Yüce Allah şöyle demektedir: "Ey Muhammed! Rablerinin huzurunda toplanmaktan korkanları Kur'ân ile uyar."

«O'ndan başka hiçbir velîleri ve şefaatçileri yoktur» Zeccâc der ki: "(Âyette yer alan) 'لَيْسَ' fiili, hâl olduğundan dolayı nasb mahallindedir. Buna göre Allah sanki şöyle demiştir: Onlar tüm velî ve şefaatçilerden soyutlandıkları bir hâldedirler. Burada âmel eden, 'يَخَافُونَ' fiilidir."

İbn Kesîr de şöyle der: "Eğer onlara azap etmeyi murâd etmişse, o gün O'ndan başka azabına karşı onlar için şefaatte bulunacak hiçbir kimse yoktur. **Belki sakınırlar** da şu dünya yurdunda Allah'ın, Kıyamet Günü'nde kendisiyle onları azabından kurtaracağı bir amel işlerler."

«De ki: Şefaat tümüyle Allah'a âittir» Bu ifade, ***"Yoksa onlar, Allah'tan başka şefaatçiler mi edindiler? De ki: Onlar, hiçbir şeye gücü yetmeyen ve hakikati kavrayamayan varlıklar olsalar da mı*** *(onların şefaatine sığınacaksınız?)* (Zümer, 43) âyetinden sonra gelmiştir. Allah bununla, onların şefaatçiler edinmelerini kınamış, sonra da Rasûlullah'a şefaatin tümüyle Allah'a âit olduğunu söylemesini emretmiştir. Yani O, şefaatin (tek) sahibidir. Kendisinden başka hiçbir kimsenin onda herhangi bir yetkisi yoktur. ***"Göklerin ve yerin hâkimiyeti sadece O'na aittir. Sonra O'na döndürüleceksiniz."*** Siz bu sayede Allah'tan başkasından şefaat dileyenlerin çabasının boşa gittiğini ve onun için bunun gerçekleşmeyeceğini bilmiş olursunuz.

«O'nun izni olmaksızın O'nun katında şefaat edecek kimdir?» İbn Cerîr (et-Taberî) der ki: "Bu âyet, kâfirler: *'Biz şu putlarımıza ancak bizi Allah'a daha çok yaklaştırsınlar diye ibadet ediyoruz'* dediklerinde inmiştir. Allah da onlara: ***'Göklerde ve yerde olanlar sadece O'na aittir'*** buyurarak (onları reddetmiştir). Bu âyetle Allah'ın dilediği kimselere -ki onlar nebiler, âlimler ve (nasslarla belirlenen) diğer kimselerdir- şefaat için izin vereceği kesinleşmiş olmaktadır. İzin ise,

Muhammed *(aleyhisselam)* gibi hakkında nass bulunan emre râcidir.[143] Zira ona: *'şefaat et, şefaatin kabul edilecek'* denilmiştir."

«Göklerde nice melekler vardır ki, Allah dilediği ve râzı olduğu kimseye izin vermedikten sonra şefaatlerinin bir faydası olmaz» Ebu Hayyân der ki: "Âyetteki 'كَم' edatı, haberiyyedir. Çokluk bildirmektedir. Mübteda olduğundan dolayı raf mahallindedir. 'لا تُغْنِي' de onun haberidir. Meleklerin şefaatleri bile ancak Allah izin verip razı olduktan sonra fayda sağlıyorsa, putlar nasıl olur da kendilerine ibadet edenlere şefaat edebilirler ki?!"

«De ki: Allah'tan başka** (ilah olduğunu) **iddia ettiklerinizi çağırın. Onlar göklerde ve yerde zerre ağırlığında bir şeye mâlik değildirler. Onların buralarda hiçbir ortaklığı yoktur. Allah'ın onlardan bir yardımcısı da yoktur. O'nun katında şefaat, izin verdiği kimseden başkasına fayda sağlamaz» Ulemadan biri: "Bu âyet, aklını kullanan kimse için kalpten şirk ağacının köklerini kesip koparır" demiştir.

Ebu'l-Abbâs Şeyhulislam İbn Teymiyye'nin bu âyetlerin tefsiri sadedinde söylediği biraz sonra gelecek olan sözleri, şefaatin kabul edilen ve reddedilen (kısımlarını) beyan etme noktasında yeterlidir. Allah ona rahmet etsin ve onu affıyla yarlıgasın.

«Allah, müşriklerin kendisi dışında tutunduğu her şeyi nefyetmiştir» Yani bu âyette nefyetmiştir.

«Ve yine mülkün tamamının... ...kendisinden başkasına ait olabileceğini de nefyetmiştir» Yani: ***"Onlar göklerde ve yerde zerre ağırlığında bir şeye mâlik değildirler"*** (Sebe, 22) âyetiyle...

«Ya da bir kısmının» Yani ***"Onların buralarda hiçbir ortaklığı yoktur"*** (Sebe, 22) âyetinde geçen mülkün bir kısmının.

---

[143] Yani bir insana şefaat izninin verilmesi, Kıyamet Günü'nde "şefaat et" emri ile olacaktır. Çünkü âlemlere rahmet olan ve şefaate ilk hak kazanan Efendimize bu izin bir emir ile verilmiştir. O bile emir verilmeden şefaat edemiyorsa, ondan daha düşük seviyede olanların izinsiz şefaat etmeleri asla söz konusu olmayacaktır. (Mütercim)

«Kendisinin herhangi bir yardımcısının olacağını nefyetmiştir» Yani ***"Allah'ın onlardan bir yardımcısı da yoktur"*** (Sebe, 22.) âyetinde...

İbn Kayyım *(rahimehullah)* âyet üzerine söylediği bir söz(ün)de der ki: "Allah, müşriklerin tutundukları tüm bağları öyle bir kopartmış ki, onu düşünüp tefekkür eden kimse, Allah'tan başka bir velî edinenlerin örneğinin tıpkı bir ev edinen örümceğe -ki evlerin en zayıfı örümceğin evidir- benzediğini bilir. Müşrik, ibadet ettiği varlığı ancak kendisine onun vasıtasıyla dokunan faydasından dolayı ma'bud edinir. Fayda ise ancak kendisinde şu dört özelliğin bulunduğu kimseden gelir:

1- Kendisine kulluk edenin kendisinden istediği şeylere sahip olmalıdır.

2- Eğer sahip değilse, sahip olana ortak olmalıdır.

3- Eğer ortak değilse, yardımcı ve destekçi olmalıdır.

4- Yardımcı ve destekçi de değilse, bu durumda yanında aracı/şefaatçi olmalıdır.

İşte Allah Teâlâ, bu dört mertebenin tamamını üstten alta sıralı bir şekilde nefyetmiştir. Sahipliği, ortaklığı, yardımcılığı ve müşrikin talep ettiği şefaati... Tüm bunları nefyetmiştir. Geriye sadece müşrikin hiçbir payı olmayan şefaati bırakmıştır ki, o da izni ile gerçekleşen şefaattir. Bu şefaat, şefaat edecek kimseye izin verdiği şefaattir. Eğer ona izin vermezse, huzurunda şefaat hususunda bir adım öteye geçemez/hiçbir şey yapamaz."

İbn Kayyım'ın sözleri burada sona erdi.

Şeyhulislam, şefaatle alakalı âyetleri zikrettiği yerde şöyle der: "Bu konuda insanlar üç guruba ayrılmışlardır. İkisi uç tarafta, birisi ise vasattır.

1-Şirk koşanlar ve Hıristiyanlar gibi Kitap Ehlinden onlara muvafakat edenlerle, bu ümmetten ehli bidat olanlar. Bunlar, Allah'ın Kur'ân'da nefyettiği şefaati isbât etmişler/varsaymışlardır.

2-Hâricîler ile Mutezile. Bunlar da Peygamberimizin, ümmetinden büyük günah işleyenlere edeceği şefaati inkâr etmişlerdir. Hatta bidat ehlinden kimileri, insanın, başkasının sadakasından ve orucundan faydalanmasını reddettikleri gibi, aynı şekilde başkasının şefaatinden ve duasından yararlanmasını da reddetmişlerdir. Bunlar şefaati şu âyete dayanarak reddetmişlerdir: ***"İçerisinde hiçbir alışverişin, hiçbir dostluğun ve hiçbir şefaatin olmadığı gün gelmezden evvel..."*** (Bakara, 254) Ve yine şu âyete dayanarak: ***"Zalimler için sıcak bir dost da sözü yerine getirilebilir bir şefaatçi de yoktur."*** (Mü'min, 18)

3-Bu ümmetin Selefine, imamlarına ve Ehl-i Sünnet'ten onlara ittiba edenlere gelince; işte onlar Rasûlullah'ın Sünnetinin ortaya koyduğu (üzere) ümmetinden büyük günah işleyenlere şefaat edeceğini, şefaatinin diğer çeşitlerini ve nebiler ve melekler (gibi) başkalarının şefaatini kabul etmişlerdir. Ve yine onlar, Tevhid ehli olan hiçbir kimsenin ateşte ebedî kalmayacağını söylemişler, Sünnetin ortaya koyduğu üzere insanın başkasının duasından, şefaatinden, onun adına sadaka verilmesinden ve hatta âlimlerin iki kavlinden daha doğru olanına göre onun yerine oruç tutulmasından ve oruç kapsamına giren şeylerden yararlanacağını ikrâr etmişlerdir. Nitekim Sahih Sünnet de bunu(n böyle olacağını) ortaya koymuştur. Demişlerdir ki: Şefaatçi Allah'tan talep eder ve ister..."

İbn Teymiyye sözlerine şöyle devam eder: "Kim kendisinden ümit ederek ve korkarak kalbini yaratılmışlardan birisine bağlarsa, böyle bir kimse şefaatten insanların en uzak olanıdır. Çünkü yaratılmışın yaratılmış başka birisinin yanında yapacağı aracılık; aracılık edecek kimsenin, aracılık edilecek kişiye, yanında aracılık işleminin gerçekleşeceği kişinin izni olmaksızın yardım etmesiyle olur. Hatta ya yanında aracılık işleminin gerçekleşeceği kişiye olan ihtiyacından dolayı aracılıkta bulunur ya da ondan korktuğu, bu nedenle de aracılığının kabul edilmesine ihtiyaç duyduğu için aracılık eder. Allah ise tüm âlemlerden müstağni olandır/onlara muhtaç değildir. Şefaat edenler ancak O'nun izni dâhilinde şefaat edebilir. Şefaat edecek olana izin veren de O'dur." [144]

---

[144] İktidâu's-Sırâti'l-Mustakîm adlı eserden naklen.

Özetleyecek olursak: Sâbit olan/kabul edilen şefaat; Allah'tan istenen, kendi izni ile olan ve sözünden ve amelinden Allah'ın razı olduğu kimseye -tevhid ehlinden- yapılan şefaattir. Reddedilen şefaat ise; Allah'tan başkasından istenen veya (yapılmasına) izni olmayan ya da şirk ehli için yapılan şefaattir.

Bu anlaşıldığına göre, (şunu da bilmelisin ki) Kıyamet Günü'nde Rasûlullah'ın şefaati altı kısım olacaktır:

1- Şefaat-i Kübrâ. Ulu'l-azm peygamberlerinin yetkili olmadığı ve Mevkif'de (beklemek)ten kurtulmak için Rasûlullah'ın yapacağı şefaat.

2- Cennete girmeleri için cennetliklere yapacağı şefaat.

3- Ateşe girmemeleri için ümmetinden günahkâr bir topluluğa yapacağı şefaat.

4- Tevhid ehlinden ateşte olan günahkârların çıkarılması için yapacağı şefaat.

5- Sevaplarının artırılması ve derecelerinin yükseltilmesi için cennetliklerden bir topluluğa yapacağı şefaat.

6- Ebu Talib'in azabının hafifletilmesi için yapacağı şefaat.

Burası (Teysîru'l-Azîzi'l-Hamîd fî Şerhi Kitâbi't-Tevhîd adlı) şerhten özetlenmiştir.

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- (Zikredilen) âyetlerin açıklaması.

2- Nefyedilen şefaatin niteliği/nasıl olacağı.

3- İsbat edilen/kabul edilen şefaatin niteliği/nasıl olacağı.

4- Şefaat-i Kübra'nın anlatılması –ki o, Makam-ı Mahmut'dur-

5- Rasûlullah'ın (Kıyamet Günü) neler yapacağı. Şefaate başlamadan önce secde edecek, daha sonra Allah ona izin verince şefaatte bulunacaktır.

6- İnsanların şefaat ile en bahtiyar olanının kim olduğu.

7- Şefaatin şirk koşanlar için söz konusu olmadığı.

8- Şefaatin hakikatinin/mâhiyetinin açıklanması.

ON SEKİZİNCİ BÖLUM

"Şüphesiz sen sevdiğine hidâyet edemezsin" (Kasas, 56) Âyetinin Tefsiri

✪ METİN ✪

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ إِنَّكَ لا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ ﴾

"Şüphesiz sen sevdiğine hidâyet edemezsin." (Kasas, 56)

وفي الصحيح، عن ابن المسيِّب عن أبيه قال: («لَمَّا حَضَرَتْ أَبَا طَالِبٍ الْوَفَاةُ جَاءَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وعِنْدَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي أُمَيَّةَ وأبو جهل، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَا عَمِّ قُلْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ. كَلِمَةً أُحاجُّ لَكَ بِهَا عِنْدَ اللَّهِ، فَقَالاَ له أَتَرْغَبُ عَنْ مِلَّةِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ؟ فأعاد عليه النبي صلى الله عليه وسلم فأعادا، فكان آخر ما قال هو على ملة عبد المطلب وَأَبَى أَنْ يَقُولَ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم لأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ مَا لَمْ أُنْهَ عَنْكَ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عز وجل «مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ» وَأَنْزَلَ اللَّهُ فِي أَبِي طَالِبٍ «إِنَّكَ لاَ تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ»﴾

[القصص56]

Sahîh'te[145] İbnu'l-Müseyyeb'in babasından rivâyet ettiğine göre o şöyle demiştir: Ebû Tâlib vefât etmek üzere olduğu sırada Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onun yanına geldi. Ebû Tâlib'in yanında Abdullah). Ebî Umeyye ve Ebû Cehil de vardı. Rasulullah ona: *"Amca! Allah katında senin lehine delil olarak ileri sürebileceğim bir söz olarak Lâ ilâhe illallâh de"* dedi. Bunun üzerine ikisi ona: "Abdulmuttalib'in dîninden yüz mü çevireceksin?" dediler. Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona söylediği şeyi tekrar etti. Onlar da söylediklerini tekrar ettiler. Nihâyetinde: "O, Abdulmuttalib'in dîni üzeredir" sözü onun son sözü oldu ve Lâ ilâhe illallâh demeye yanaşmadı. Bunun üzerine Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*: *"Nehyolunmadığım sürece mutlaka senin için bağışlanma*

[145] Buhârî, 1360; Müslim, 131.

dileyeceğim" dedi. Ardından Aziz ve Celîl olan Allah: ***"Ne Nebî'ye ne de iman edenlere müşrikler için bağışlanma dilemeleri yaraşmaz"*** buyruğunu indirdi.

Yine Allah *(subhanehu ve teâlâ)* Ebû Tâlib hakkında ı âyeti indirdi: ***"Şüphesiz sen sevdiğini hidâyet edemezsin; fakat Allah dilediğini hidâyet eder."***

✪ ŞERH ✪

Şârih (Süleyman b. Abdullah) der ki: "Musannif *(rahimehullah)*, nebilerin ve sâlih insanların fayda ve zarar verdiklerini itikad edip onlardan günahların bağışlanması ve sıkıntıların kaldırılmasını isteyen kabirperestleri reddetmeyi/eleştirmeyi murad etmiştir. İnsan bu âyetin manasını ve onun kimin hakkında nâzil olduğunu (güzelce) anladığında, onların (kabirperestlerin) yollarının bâtıl oluşu ve şirklerinin fâsitliği kendisine ayan beyan belli olur. (Şöyle ki) Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ölümü anında amcası Ebû Talib'in hidayeti için çabalamıştı. Bu müyesser olmayınca ölümünden sonra kendisine dua etti, Allah ona bunu yasaklayıp hidayetini arzuladığı kimseye hidayet edemeyeceğini kendisine bildirince, onun Allah'ın muktedir kıldığından başka bir şeye gücünün yetmeyeceği kendisi için açıkça ortaya çıkmış oldu. Neticede Ebû Tâlib (gibi birisinin) Allah'tan gayrısına yaptığı kulluk boşa gitmişti. (Bu durumda olan birisinin ibadeti boşa gidiyorsa), başkalarının ibadetlerinin boşa gitmesi/bâtıl olması daha evleviyetledir."

Şârihin sözü bazı kısaltma ve özetlemelerle burada sona ermiştir.

«Rasûlullah** (sallallahu aleyhi ve sellem) **onun yanına geldi» Bunda, Müslüman olacağını umduğunda, müşrik birisinin hasta ziyaretinin yapılabileceğinin cevazı vardır. Ve yine bunda, kesin bir maslahat olduğunda ilmin başkasına götürülebileceğinin caizliği söz konusudur.[146]

---

[146] Normal şartlarda ilim ayağa gitmez, ilmin ayağına gelinir. Âlim birisi ders vermek için talebesine değil, talebesi ilim almak için âlime gitmelidir. İlmin talebinde asıl olan budur. Ama ilmin ayağa gitmesinde eğer bazı üstün faydalar söz konusuysa, o zaman bu gibi delillerden hareketle buna cevaz verilmiştir. Efendimiz de hidayet gibi üstün bir maslahat için amcasının ayağına gitmiştir. İşte Efendimiz'in bu uygulamasından hareketle bu gün

Bunu Şârih ifade etmiştir.

«Bir söz olarak» Buradaki "كلمة/söz", ibaresi, Lâ ilâhe illallâh'ın bedelidir. Mahzûf mübtedânın haberi olarak merfû olması da câizdir.

«Allah katında senin lehine delil olarak ileri sürebileceğim» Yani onunla senin lehinde şahitlikte bulunabileceğim.

«Bunun üzerine ikisi ona, Abdulmuttalib'in dîninden yüz mü çevireceksin, dediler» Musannif der ki: "Bu ifadede, Lâ ilâhe illah'ın, ilim iddia edenlerin üzerinde bulunduğu görüşün zıddına izahı vardır.[147] Ve yine bunda, Ebû Cehil ve beraberindekilerin Nebi *(aleyhisselam)*'ın bir kişiye 'Lâ ilâhe illallâh de' dediği vakit ne kast ettiğini bildiklerine bir işaret vardır. İslam'ın aslında (yani Tevhid'de) Ebu Cehil'in kendisinden daha bilgili olduğu kimseleri Allah rezil etsin.[148]

«O, Abdulmuttalib'in dîni üzeredir» İmam Ahmed'in rivayeti "Ben (Abdulmuttalib'in dîni üzereyim)" şeklindedir. Belki de râvi kıssayı bizzat onun sözüyle nakletmeyi hoş görmediği için (böyle demiştir.)

Muasnnif der ki: "Bunda Ebu Tâlib'in ve atalarının Müslüman olduğunu iddia edenlere bir reddiye vardır. Ve yine bunda kötü

---

bizlerin de dâvet için insanlara gitmesi, bu konuda kibir yapmaması ve sırf kalplerini kazanabilme adına ziyaretlerinde bulunması gerekir/güzel olur. (Mütercim)

[147] Yani birçok ilim sahibi, Lâ ilâhe illah'ı sadece Allah'tan başka bir yaratıcının, rızık vericinin ve öldüren ve diriltenin olmadığı şeklinde izah etmektedir; oysa Ebu Cehil ve Abdullah b. Umeyye'nin sözü bu anlamdan çok daha farklıdır. Onlara göre Lâ ilâhe illah demek, başka tüm dinlerden beri olmak, onları reddetmek demektir. Çünkü Rasûlullah amcasına *'Lâ ilâhe illah'* de, dediğinde, onlar hemen *'Abdulmuttalib'in dîninden yüz mü çevireceksin?'* diye tepki vermişlerdir. Demek ki onların zihin dünyasında bu kelime Allah'ın dininden başka tüm dinlerden yüz çevirme anlamındadır. Onlar bunu bu şekilde anlamışlardır. Burası, tefekkür etmesini becerebilen bir insan için gerçekten de çok latîf ve mühim bir noktadır. (Mütercim)

[148] Yani "Biz Müslümanız" diyen nice kimseler, İslam'ın asıllarını ve insanlardan ne talep ettiğini bilme noktasında Ebu Cehil kadar marifetli değiller. Bir insan kendisini İslam'a nispet ettiği halde İslam'ın şu dünyaya niye geldiğini daha Ebu Cehil kadar anlayamamışsa, böylesi bir insan elbette rezil rüsva olsun. Musannif'in bedduası böylesi kimseleredir. (Mütercim)

arkadaşların ve gerek ataları gerekse liderleri (aşırı) tazim etmenin insana zarar getireceği söz konusudur."

«Ardından Aziz ve Celîl olan Allah: "Ne Nebî'ye ne de iman edenlere müşrikler için bağışlanma dilemeleri yaraşmaz" buyruğunu indirdi» Yani bu onlar için olacak şey değildir.

BİR FÂİDE

Müseyyeb ve Abdullah b. Ebî Umeyye Müslüman olmuş, Ebu Cehil ve Ebû Tâlib ise kâfir olarak ölmüşlerdir. Ebû Tâlib'in vefâtı ise hicretten kısa bir süre önce Mekke'de gerçekleşmiştir.

Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in umre yaptığında annesinin kabrine uğradığı, Rabbinden ona af dilemek için izin istediği, bunun üzerinde de bu âyetin indiği sâbit olmuştur. Bu da bazılarının kafasını karıştırmıştır. (O nedenle) şöyle denilmiştir: Her ne kadar sebep önce vuku bulmuş olsa da âyetin nuzûlü gecikmiştir. Veya bu âyetin inişi için iki sebep vardır.[149]

Hâfız İbn Hacer der ki: "Bu hadis müşrikler için bağışlanma dilemenin, onları veli edinmenin ve onları sevmenin haram olduğunu göstermektedir; zira onlar için bağışlanma dilemek haramsa, onları veli edinmek ve onları sevmek evleviyetle haramdır."

✿✿✿

[149] Malum olduğu üzere Ebû Tâlib'in ölümü Mekke'de vuku bulmuşken, bu âyetin inişi Medine'de gerçekleşmiştir. Bu da bazı insanların kafasının karışmasına sebep olmuş ve meseleyi nasıl halledeceklerini bilememişlerdir. Oysa bazen bir âyet için iki iniş sebebinin zikredildiği tefsir ilmiyle uğraşanlar için bilinen bir meseledir. Böylesi bir durumda hangi rivayetin tercih edileceğinin bir takım kural ve prensipleri vardır. Bunun için Şeyhulislam İbn Teymiyye'nin usûlu tefsir alanındaki *"Mukaddime"*sinin ilk bölümlerine bakılabilir. Bu konuyla alakalı olarak Üstad der ki: *"Sahabenin 'Bu âyet şu olay hakkında inmiştir' sözü ile bazen bizzat onun iniş sebebi olduğu kastedilir, bazen de -her ne kadar iniş sebebi olmasa da- onun âyetin kapsamına girdiği kastedilir."* (Mecmuu'l-Fetâvâ, 13/182) (Mütercim)

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- ***"Şüphesiz sen sevdiğine hidâyet edemezsin"*** (Kasas, 56) âyetinin açıklaması.

2- ***"Ne Nebî'ye ne de iman edenlere müşrikler için bağışlanma dilemeleri yaraşmaz"*** (Tevbe, 113) âyetinin açıklaması.

3- "Lâ ilâhe ilah de!" sözünün ilim iddia edenlerin üzerinde bulunduğu görüşün zıddına açıklanması. Ki bu (gerçekten) büyük bir meseledir.

4- Ebû Cehil ve beraberindekiler Nebi *(aleyhisselam)*'ın bir kişiye 'Lâ ilâhe illallâh de' dediği vakit ne kastettiğini bilmektedirler. İslam'ın aslında (yani Tevhid'de) Ebu Cehil'in kendisinden daha bilgili olduğu kimseleri Allah rezil etsin.

5- Amcasının Müslüman olabilmesi için Rasûlullah'ın gösterdiği ciddiyet ve gayret.

6- Ebu Tâlib'in ve atalarının Müslüman olduğunu iddia edenlerin reddi.

7- Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in Ebû Tâlib'e af dilemesi, (buna rağmen) Allah'ın onu affetmemesi ve aksine bundan nehyetmesi.

8- Kötü arkadaşların insana zarar vereceği.

9- Ataların ve liderlerin (aşırı) taziminin insana zarar getireceği.

10- Bâtıl ehlinin bu konuda şüphe içerisinde olduğu, ki Ebu Cehil (kendisine) delil olarak bunu öne sürmüştü.

11- Amellerin, insanın son durumuna göre değerlendirileceği. Çünkü şayet Ebû Tâlib o (Kelime-i Tevhid'i) söyleseydi, bu ona fayda verecekti.

12- Dalâlet ehlinin kalbinde yer etmiş olan bu şüphenin (ataların mutlaka doğru yolda olacağı şüphesinin) ne denli büyük olduğu. Çünkü zikri geçen hâdisede müşrikler, Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in tekrar tekrar söyleyip aşırı derecede ısrar etmesine rağmen bundan başkası bir şeyle mücadele etmemişler ve bu meselenin kendi yanlarında

büyük bir konuma sahip olmasından ve netliğinden dolayı sadece onunla yetinmişlerdir. (Bu da ataların mutlaka doğru yolda olduğu şüphesinin ne denli derin bir şüphe olduğunu ifade etmektedir.)

ON DOKUZUNCU BÖLÜM

İnsanların Küfre Girmesinin ve Dinlerini Terk Etmelerinin [150] Sebebinin, Sâlih İnsanlar Hakkında Aşırıya Gitmeleri Olduğuna Dâir Gelen Şeyler Bâbı

✿ METİN ✿

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ ﴾

"Ey Kitap Ehli! Dîninizde aşırıya gitmeyin." (Nisâ, 171)

وفي الصحيح عن ابن عباس رضي الله عنهما: في قوله تعالى: ﴿ وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدّاً وَلَا سُوَاعاً وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْراً ﴾ [نوح23] قال هذه أَسْمَاءُ رِجَالٍ صَالِحِينَ مِنْ قَوْمِ نُوحٍ، فَلَمَّا هَلَكُوا أَوْحَى الشَّيْطَانُ إِلَى قَوْمِهِمْ أَنْ انْصِبُوا إِلَى مَجَالِسِهِمْ الَّتِي كَانُوا يَجْلِسُونَ فيها أَنْصَابًا وَسَمُّوهَا بِأَسْمَائِهِمْ، فَفَعَلُوا وَلَمْ تُعْبَدْ حَتَّى إِذَا هَلَكَ أُولَئِكَ ونُسِي الْعِلْمُ عُبِدَتْ»

وقال ابن القيم: قال غير واحد من السلف: «لما ماتوا عكفوا على قبورهم ثم صوروا تماثيلهم ثم طال عليهم الأمد فعبدوهم»

Sahîh'te[151] rivâyet edildiğine göre İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)* Allah Teâlâ'nın: ***"Dediler ki: İlâhlarınızı sakın ha bırakmayın Vedd'i, Süvâ'ı, Yeğûs'u, Yeûk'u ve Nesr'i sakın bırakmayın!"*** buyruğu hakkında şöyle demiştir: *"Bunlar, Nuh Kavmi'nden bâzı sâlih kimselerin isimleridir. Onlar öldükleri zaman şeytan onların kavimlerine: 'Onların oturmakta oldukları yerlere anıtlar dikin ve o anıtları onların adıyla isimlendirin' diye vahyetti. Bunu yaptılar. Bunu yapanlar ölünceye kadar*

---

[150] Buradaki "تركهم" ibaresi (mudâfun ileyh olduğu için) mecrurdur. "دينهم" ibaresi de (masdarın mef'ulu olduğu için) mansuptur. Musannif bununla aşırılığın, -özellikle de sâlihler hakkındaki aşırılığın- dinden çıkmaya bir sebep olacağına huccet getirmek istemiştir. Çünkü şeytan bu aşırılığı *"onları sevme"* şeklinde meydana getirir.

[151] Buhârî, 4920.

o anıtlara ibâdet edilmedi. Fakat sonra ilim unutuldu da onlara ibâdet edilir oldu."

İbnu'l-Kayyım[152] şöyle demiştir: *"Seleften birçok kimse şunu söylemiştir: Onlar öldüğü zaman insanlar onların kabirlerinin yanında ibâdet ettiler. Sonra onların sûretlerini yaptılar. Sonra üzerlerinden uzun bir zaman geçince onlara ibâdet etmeye başladılar."*

وعن عمر رضي الله عنه، أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «لَا تُطْرُونِي كَمَا أَطْرَتْ النَّصَارَى ابْنَ مَرْيَمَ فَإِنَّمَا أَنَا عَبْدُ فَقُولُوا عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ» أخرجاه.

Ömer *(radıyallahu anh)*'ın rivâyet ettiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Hıristiyanların Meryem'in oğlu (İsa)'yı övmekte aşırıya gittikleri gibi beni övmekte aşırıya gitmeyin. Ben ancak bir kulum. Şu hâlde bana 'Allah'ın kulu ve resûlü' deyin."*[153]

Bunu, Buhârî ve Müslim tahriç etmiştir.

وقال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «إياكمْ والغُلُوَّ فإنّما أهلك مَنْ كانَ قَبْلَكمْ الغلو»

Dedi ki: Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Aşırılıktan aman sakının! Zira sizden öncekileri ancak aşırılık helâk etmiştir."* [154]

ولمسلم عن ابن مسعود رضي الله عنه: أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «هَلَكَ الْمُتَنَطِّعُونَ» قَالَهَا ثَلَاثًا

Müslim'in İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'den rivâyet ettiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* *"Aşırıya gidenler helâk olmuştur"* buyurmuştur. Ve bunu üç kere tekrarlamıştır.[155]

---

[152] İğâsetu'l-Lehfân, 1/184. Bu kıymetli eser yayınevimiz tarafından tercüme edilmiş ve yayınlanmıştır. (Yayıncı)

[153] Buhârî, 3445.

[154] Nesâî, 5/268; İbn Mâce, 2/1008; Ahmed, 1/347.

[155] Müslim, 6725.

✿ ŞERH ✿

«Ey Kitap Ehli! Dîninizde aşırıya gitmeyin» Yani Allah'ın dinde belirlediği hududun dışına çıkmayın.

Kitap Ehli; "Yahudi" ve "Hristiyanlar"dır.[156] Allah *(subhânehu ve teâlâ)* ***"Öyle ise emrolunduğun gibi dosdoğru ol. Beraberindeki tövbe edenler de dosdoğru olsunlar. Ve sakın haddi aşmayın."*** (Hûd, 112) buyruğu ile bu ümmeti de aşırılıktan sakındırmıştır.

Şeyhulislam İbn Teymiyye der ki: "Bu ümmetten her kim Yahudi ve Hıristiyanlara uyarak dinde ifrat veya tefrit ile aşırıya kaçarsa[157], onlarla bir olmuş/onlara benzemiş olur."

«Sahîh'te rivâyet edildiğine göre...» Bu bölümde Musannif'in dikkat çektiği birçok faydalı bilgi vardır. Bunlar şunlardır:

✿ Yeryüzünde meydana gelen ilk şirkin, sâlih insanlara duyulan muhabbet şüphesiyle vuku bulduğunun bilinmesi.

---

[156] Kitap Ehli'nin; "Yahudi" ve "Hıristiyanlar" olduğu hususunda İbn Kayyım icma nakletmiştir. Bugün bazı insanlar, sırf kendilerinin de bir kitabı olduğu argümanıyla şirke bulaşan bu halka da "Kitap Ehli" demektedir. Bu, ilimden uzak bir istidlal olmasının yanı sıra, üzerine terettüp eden birçok ahkâmın da karışıklığa uğramasına neden olacağı için hatalı ve vahim bir görüştür. Bir insan, kendisini Allah'ın son dini olan İslam'a nispet ettikten sonra herhangi bir şirke bulaşırsa, o insan müşrik vasfını alır. Onun kendisini Kur'ân ehli görmesi kendisine "Kitap Ehli" denmesini gerektirmez. Bu, zikrettiğimiz görüş sahiplerinin meseleleri asıllarına indirgeyerek değil, Türkçe anlamlarıyla anlamaya çalışarak değerlendirdiklerini göstermektedir. (Mütercim)

[157] Aşırılık bazen ifrat ile bazen de tefrit ile olur. **"İfrat"**, olması gereken seviyeyi ileri boyuta doğru giderek aşmak; **"tefrit"** ise olması gereken seviyenin gerisinde durarak sınırdan uzaklaşmaktır. Şeytan aleyhillane, insanları saptırırken her zaman aşırılıkla değil, bazen de tefritle, yani durulması gereken seviyenin gerisinde durmakla saptırır. İbn Teymiyye rahimehullah der ki: *"Allah kullarına bir emir buyurduğunda şeytan mutlaka ona iki şey ile musallat olur ve bunda hangisi ile galip geldiğine aldırış etmez: Ya onda ifrat/aşırılık ile ya da onda tefrit/gevşeklik ile."* (Mecmuu'l-Fetâvâ, 3/381) Bugün hak yoldan ayrılan insanlara baktığımızda onların ya aşırılığa kayarak ya da tefrite düşerek sapıttığını görmekteyiz. O nedenle bu noktaya çok dikkat etmeli ve Allah'a giden yolda seyrederken sürekli "Acaba ben hak yolun neresindeyim; uçlarında mı yoksa ortasında mı?" diye muhasebe yapmalıyız. (Mütercim)

✪ Şeriat ve (temiz) fıtratlar reddediyor olmasına rağmen nefislerin bid'atleri kabule meyyal olduğunun bilinmesi.

✪ Tüm bunların sebebinin hakkın bâtıl ile karıştırılması olduğu. (Şöyle ki:) Birincisi (hak olan) sâlih zatların sevilmesidir. İkincisi ise, (yani bâtıl olan) ilim ehli bazı kimselerin hayır murad ederek birtakım işler yapması, sonradan gelenlerin ise bunu başka maksatla yaptıklarını zannetmeleridir.

✪ Kalbinde hakkın eksilip bâtılın artmasının insanoğlunun yaratılışında var olduğu.

✪ Bid'atlerin küfrün sebebi olduğu ve onların şeytana günahlardan daha sevimli geldiği noktasında Selef'in bazısından nakledilen sözün (doğruluğunun) delili. Çünkü günahlardan tevbe edilir, ama biatlerden tevbe edilme(ihtiyacı duyulma)z.

✪ İşleyenin niyeti iyi olsa bile şeytanın, bid'atin sonunun nereye varacağını çok iyi bildiği.

✪ Nuh *(aleyhisselâm)*'ın kavminde meydana gelen) bu kıssanın (insanlar tarafından) habersiz olunmasına rağmen ehemmiyetinin ve ona şiddetle ihtiyaç duyulduğunun bilinmesi.

✪ En ilginç olanı ise şudur: (Dalalete düşen bu insanlar) bu kıssayı tefsir ve hadis kitaplarından okuyor ve ne denmek istediğini anlıyorlar. Ama Allah kendileri ile kalpleri arasına engel koyduğu için, –Allah ve Rasûlünün yasakladığı şeyin kanı ve malı helal kılan bir küfür olduğunu itikat etmeleriyle birlikte– Nuh *(aleyhisselâm)*'ın kavminin yaptığı bu şeyin ibadetlerin en faziletlisi olduğuna inanıyorlar!

✪ Bu heykellere ilmin unutul(up ortadan kaldırıl)masına kadar ibadet edilmediğinin açıklanması.

✪ İlmin varlığının kıymetinin, yokluğunun da zararının bilinmesi.

«Beni övmekte aşırıya gitmeyin» "الإطْرَاء/ el-itrâ", övgüde ve yalanda haddi aşmak demektir.

«Şu hâlde bana 'Allah'ın kulu ve resûlü' deyin» Yani beni, ***"Âlemlere uyarıcı olsun diye, kuluna Furkan'ı indiren ne yücedir"***

buyruğunda Rabbimin vasıflandırdığı şeyle (kul olmakla) vasıflandırın, Hıristiyanların Meryem oğlu İsa *(aleyhisselâm)* hakkında yaptıkları iddiaları benim hakkımda yapmayın. (Buna rağmen) zâlimler küfürden başka bir şeye razı olmadılar ve dalalet ehli bazı kimseler, Hristiyanların İsa *(aleyhisselâm)* hakkında iddia ettiklerinden daha büyük şeyleri O'nun hakkında iddia ettiler.

Şeyhulislam İbn Teymiyye *(rahimehullah)* *"el-İstiğâse"* adlı eserinde, kendi zamanındaki birisinin, Allah'tan istiğâse yapılacak her şeyde Rasûlullah'tan da istiğâse yapılabileceğine cevaz verdiğini, bu konuda bir kitap yazdığını ve *"Nebi (aleyhisselâm) ğaybın anahtarlarını bilir"* dediğini zikretmiştir.

Başka birisinin ise *"Rasûlullah, Allah'ın bildiği her şeyi bilir ve Allah'ın güç yetirdiği her şeye güç yetirir"* dediğini söylemiştir.

Ve yine onlardan birisinin, Allah Teâlâ'nın ***"Onu sabah akşam tesbih edin"*** (Ahzab, 42) âyeti hakkında *"Tesbih edilen Rasûlullah'tır"* dediğini; bazılarının da *"Biz hem Allah'a hem de Rasûlullah'a ibadet ediyoruz"* dediğini aktarmıştır. Ve açık küfür olan nice şeyler!..

Bu insanlar nerede, Allah'ın şu âyetleri nerede?

"De ki: Allah'ın dilemesi dışında ben kendime bir fayda ve zarar veremem" (A'raf, 188)

"De ki: Ben size ne bir zarar ne de bir yarar dokundurmaya güç yetiremem." (Cin, 21)

"De ki: Ben size 'Allah'ın hazineleri yanımdadır' demiyorum. Ben gaybı da bilmem." (En'am, 50)

«Dedi ki: Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ***buyurdu ki»*** Kitabın orijinalinde böyle sabit olmuştur. Bu hadisi İbn Abbas'dan İmam Ahmed, Tirmizî ve İbn Mâce rivayet etmiştir.

İbn Abbas der ki: "Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Akabe (bayramın birinci) gününün sabahında devesinin üzerinde dururken bana:

— Benim için çakıl toplasana, dedi.

Ben de hemen ona yedi tane fiske taşı büyüklüğünde çakıl topladım. O, bir yandan çakılları elinde oynatarak *"Tıpkı bunun gibilerini atın"* buyuruyor, diğer yandan da *"Aşırılıktan aman sakının! Zira sizden öncekileri ancak aşırılık helâk etmiştir"* diyordu.

Bu lafız İbn Mâce'ye aittir.

Şeyhulislam İbn Teymiyye *(rahimehullah)* der ki: "Bu, itikat ve ameldeki aşırılığın her türü hakkında umumdur/geçerlidir. Aşırılık; *'bir şeyi övme veya yermede hak ettiğinin üzerine çıkarak haddi aşmak'* demektir. (Rasûlullah'ın) bu umum lafzı kullanmasının sebebi, (çakıl yerine) taş atmaktır. Küçüklerden daha fazla tesirli olur düşüncesiyle büyük taş atmak... Bu da aşırılık kapsamındadır.[158] Daha sonra Rasûlullah *(sallallahu*

---

[158] Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şeytana daha çok etki etmesi için hâlisane bir niyetle büyük taş atmayı tercih edenlere "aşırılık" uyarısında bulunması ve tam bu noktada önceki kavimleri helak eden şeyin temelde "dinde aşırılık" olduğunu vurgulaması gerçekten dikkate şâyandır. Böylesi bir yerde böylesi bir nasihat çok anlamlıdır ve ona şahit olanların zihninde hiçbir zaman unutulmayacak bir uyarı olmuştur. İbn Teymiyye'nin de bu noktayı tespit etmesi hakikaten çok hoştur. Ayrıca bu, onun ilmî vukûfiyetini ve delilleri nasıl tedebbür ve tahkikle ele aldığını göstermektedir.

Bu hadisin bize vereceği birçok önemli mesaj vardır. Biz bunlardan sadece iki tanesine dikkat çekeceğiz: **Birincisi:** Normal şartlarda akıl, şeytan taşlama mahallinde şeytana daha çok tesir eder düşüncesiyle büyük taş atmanın daha etkili olacağını ön görüyor. Ama Şeriatımız bize büyük değil, küçük taşlar atmayı emrediyor ve zıddını yapmayı aşırılık kabul ettiği için yasaklıyor. Demek ki din ile alakalı konularda sadece akıl ve mantığa dayanıp, Şeriatın belirlediği hududun dışına çıkmak aşırılıktır ve böylesi bir tutum insanı muhakkak yanlış bir âkibete sevk eder. Din, selim bir mantığa uygundur; ama her hükmünün mantıkla izah edilmesi gibi bir şey söz konusu değildir. Bazen teslim olup, meselenin künhünü Allah'a havale etmek gerekir. İşte burası mü'min ile kâfirin imtihan edildiği yeridir. **İkincisi:** Rasûlullah aleyhisselam *"fırsatlar eğitimine"* son derece önem vermiş ve insanların asla unutmayacakları yer, zaman ve durumlarda nasihat etmeyi kendine görev bilerek her hâli hayra çevirmiştir. Bu vurguladığımız şeyi burada şu şekilde yapmıştır: Şeytan taşlandığı yerde ona büyük taş atma derdinde olanlara, öncekileri helak eden şeyin aşırılık olduğunu hatırlatmış ve böylece şeytan taşlamadan daha önemli bir nokta olan aşırılığa düşmemenin altını çizmiştir. İşte bu, kelimenin tam anlamıyla bir *"fırsat eğitimi"*dir. Genel olarak tüm Müslüman kardeşlerimizin, özelde de âlimler ve davetçiler gibi öncü insanlarımızın buna son derece dikkat etmeleri gerekmektedir. Ta ki bu sayede çok mühim bilgiler "kolaylıkla" ve "kalıcı olarak" insanların zihin dünyasına nakşedilsin ve insanlar öğrendikleri bu bilgileri, -formatlansalar bile- bir daha unutamasınlar. Bu yöntemin eğitimde inanılmaz bir

aleyhi ve sellem) bunu, öncekilerin helak olduğu şeye düşmekten (Müslümanları) uzaklaştırmak için, mutlak sûrette onların ibadetlerinden uzak durmayı gerektirecek bir şeyle ta'lîl etmiş/gerekçelendirmiştir. Çünkü onların ibadet usullerinin bir kısmında onlara benzeyenin (bile) helak olmasından korkulur." Özetle...

«Aşırıya gidenler helâk olmuştur» İbn Esîr *(rahimehullah)* der ki: "Onlar; konuşmada derine dalıp haddi aşan, boğazlarının en uç tarafından konuşanlardır. Bu ifade, "نطع" masdarından alınmıştır, o da ağzın en üst derinliğidir. Daha sonra bu kelime söz ve amel olarak her türlü derinleşmede kullanılmıştır."

Başka (âlimler) ise şöyle demiştir: "Onlar, Şeriatın kurallarından çıkacak şekilde ibadetlerinde aşırıya gidenlerdir."

«Ve bunu üç kere tekrarlamıştır» Sakındırma ve öğretmede daha etkili olsun diye...

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Bu ve ondan sonraki iki bâbı (güzelce) anlayan kimse İslam'ın ne kadar garîb kaldığını anlar ve Allah'ın kudretindeki ve kalpleri evirip çevirmesindeki ilginçliği görür.

2- Yeryüzünde meydana gelen ilk şirkin sâlih insanlar hakkında (var olan bir) şüpheden kaynaklandığının bilinmesi.

3- Allah tarafından gönderildikleri bilinmesine rağmen Peygamberlerin dininin ilk olarak ne ile değiştiril(ip bozulduğu) ve bunun sebebinin ne olduğu.

4- Şeriat ve (temiz) fıtratlar reddetmesine rağmen bid'atlerin kabul edildiği.

---

faydası olduğu bugünün pedagog ve eğitimcileri tarafından da kabul edilmektedir. (Mütercim)

5- Tüm bunların sebebinin hakkın bâtıl ile karıştırılması olduğu. (Şöyle ki:) Birincisi (yani hak olan) sâlih zatların sevilmesidir. İkincisi ise ilim ehli bazı kimselerin hayır murad ederek birtakım işler yapması, sonradan gelenlerin ise bunu başka maksatla yaptıklarını zannetmeleridir.

6- Nuh Suresindeki âyetin açıklaması.

7- Kalbinde hakkın eksilip bâtılın artmasının insanoğlunun yaratılışında var olduğu.

8- Bid'atlerin küfrün sebebi olduğu hakkında Selef'ten nakledilen sözün (doğruluğunun) delili.

9- İşleyenin niyeti iyi olsa bile şeytanın, bid'atin sonunun nereye varacağını çok iyi bildiği.

10- *"Aşırılığın yasaklanması ve sonunun nereye varacağının bilinmesi"* şeklinde (var olan) külli kâidenin bilinmesi.

11- Sâlih bir amel (işlemek) maksadıyla kabirlerde ibadet yapmanın zararı.

12- Heykellerin yasaklanmasının ve onların ortadan kaldırılma hikmetinin bilinmesi.

13- (Nuh *(aleyhisselâm)*'ın kavminde meydana gelen) bu kıssanın, (insanlar tarafından) habersiz olunmasına rağmen ehemmiyetinin ve ona şiddetle ihtiyaç duyulduğunun bilinmesi.

14- En ilginç olanı ise şudur: (Dalalete düşen bu insanlar) bu kıssayı tefsir ve hadis kitaplarından okuyor ve ne denmek istediğini anlıyorlar. Ama Allah kendileri ile kalpleri arasına engel koyduğu için, -Allah ve Rasûlünün yasakladığı şeyin kanı ve malı helal kılan bir küfür olduğunu itikat etmeleriyle birlikte- Nuh *(aleyhisselâm)*'ın kavminin yaptığı bu şeyin ibadetlerin en faziletlisi olduğuna inanıyorlar!

15- Onların sâlihlerin şefaatinden başka bir şeyi amaçlamadıklarının açıklanması.

16- (Sonradan gelen müşriklerin), sâlih kimselerin heykellerini yapan ilim ehlinin bunu (yani onların uygulayageldiği aracılık, şefaat ve benzeri şirkleri) kast ettiklerini zannetmeleri.

17- Rasûlullah'ın *"Hıristiyanların Meryem'in oğlu (İsa)'yı övmekte aşırıya gittikleri gibi beni övmekte aşırıya gitmeyin"* sözünde ne yüce bir açıklamanın olduğu. Allah'ın salât ve selamı onun üzerine olsun. O, en açık ve net bir şekilde tebliğ görevini yerine getirmiştir.

18- Her işte aşırıya kaçanların helak olacağını bildirerek Rasûlullah'ın bizlere nasihat etmesi.

19- O heykellere ilmin unutul(up ortadan kaldırıl)masına kadar ibadet edilmediğinin açıklanması. Ve yine ilmin varlığının kıymetinin, yokluğunun da zararının da bilinmesinin beyan edilmesi.

20- İlmin yok olmasının sebebinin âlimlerin ölümü olduğu.

YİRMİNCİ BÖLÜM

Sâlih Bir Zâtın [159] Kabrinin Yanında Allah'a İbâdet Eden Kimse Hakkında Ağır İfâdeler Kullanıldığına Göre, Ona İbâdet Eden Kimse Hakkında Ne Düşünülür?

✪ METİN ✪

وفي الصحيح عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ ذَكَرَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم كَنِيسَةً رَأَتْهَا بِأَرْضِ الْحَبَشَةِ وما فِيهَا مِنْ الصُّوَرِ، فَقَالَ أُولَئِكَ إِذَا مَاتَ فِيهِمْ الْعَبْدُ الصَّالِحُ أَوْ الرَّجُلُ الصَّالِحُ بَنَوْا عَلَى قَبْرِهِ مَسْجِدًا وَصَوَّرُوا فِيهِ تِلْكَ الصُّوَرَ أُولَئِكَ شِرَارُ الْخَلْقِ عِنْدَ اللَّهِ» فهؤلاء جمعوا بين الفتنتين، فتنة القبور وفتنة التماثيل.

Sahîh'te [160] Âişe *(radıyallahu anhâ)*'dan rivâyet edildiğine göre Ümmü Seleme *(radıyallahu anhâ)* Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e Habeşistan topraklarında görmüş olduğu bir kiliseden ve içerisindeki sûretlerden söz etti. Bunun üzerine Rasulullah şöyle buyurdu: *"Onlar aralarından sâlih bir zât -ya da sâlih bir kul- öldüğü zaman onun kabrinin üzerine bir mescid inşâ ederler ve içerisine o sûretleri yaparlardı. İşte onlar Allah katında yaratılmışların en şerlileridir."*

Evet, onlar iki fitneye birden düşmüşlerdir: Kabir fitnesi ve sûret fitnesi!"

و لهما عنها: قالت: «لَمَّا نُزِلَ بِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم طَفِقَ يَطْرَحُ خَمِيصَةً لَهُ عَلَى وَجْهِهِ فَإِذَا اغْتَمَّ بها كَشَفَهَا فَقَالَ - وَهُوَ كَذَلِكَ-: «لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْيَهُودِ وَالنَّصَارَى اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ» يُحَذِّرُ مَا صَنَعُوا غَيْرَ أَنَّهُ خُشِيَ أَنْ يُتَّخَذَ مَسْجِدًا» أخرجاه.

Yine Buhârî ve Müslim'in Âişe *(radıyallahu anha)*'dan rivâyet ettiklerine göre o şöyle demiştir: "Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* vefâtı yaklaştığı zaman kendisine âit bir örtüyü yüzüne örtmeye başladı. Bu örtü sebebiyle bunaldıkça onu açıyordu. Böylesi bir durumda *'Allah'ın lâneti*

---

[159] Kabirler yanında Allah'a ibadet etmek bile yasaklanıp hakkında ağır ifâdeler kullanılmışsa, acaba bizzat o kabirlere ve orada yatanlara ibadet etmek nasıl olur?

[160] Buhârî, 427, Müslim, 1181.

Yahudilerin ve Hıristiyanların üzerine olsun, onlar nebîlerinin kabirlerini mescid edindiler' buyurdu. Böyle söyleyerek onların yaptığından sakındırıyordu. Eğer bu (uyarı) olmasaydı kabri açık bir alana yapılırdı. Fakat kabrinin mescid edinilmesinden korkuldu."[161]

Buhârî ve Müslim tahriç etmiştir.

لمسلم عن جندب بن عبد الله رضي الله عنه، قال: «سَمِعْتُ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَبْلَ أَنْ يَمُوتَ بِخَمْسٍ وَهُوَ يَقُولُ «إِنِّى أَبْرَأُ إِلَى اللَّهِ أَنْ يَكُونَ لِي مِنْكُمْ خَلِيلٌ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَدِ اتَّخَذَنِى خَلِيلاً كَمَا اتَّخَذَ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلاً وَلَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا مِنْ أُمَّتِى خَلِيلاً لاَتَّخَذْتُ أَبَا بَكْرٍ خَلِيلاً أَلاَ وَإِنَّ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ كَانُوا يَتَّخِذُونَ قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ أَلاَ فَلاَ تَتَّخِذُوا الْقُبُورَ مَسَاجِدَ فَإِنِّي أَنْهَاكُمْ عَنْ ذَلِكَ»

فقد نهى عنه في آخر حياته، ثم إنه لعن وهو في السياق مَنْ فعله، والصلاة عندها من ذلك وإن لم يبن مسجد، وهو معنى قولها «خُشي أن يتخذ مسجداً» فإن الصحابة لم يكونوا ليبنوا حول قبره مسجداً وكل موضع قصدت الصلاة فيه فقد اتخذ مسجداً بل كل موضع يصلى فيه يسمى مسجداً كما قال صلى الله عليه وسلم «جُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا» .

Ayrıca Müslim [162] Cundeb b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i vefât etmeden beş gün önce şöyle buyururken işittim: *"Sizden bir halîlim olmasından Allah'a sığınırım. Zira Allah İbrâhim'i halîl edindiği gibi, beni de halîl edinmiştir. Eğer ümmetimden bir halîl edinecek olsaydım mutlaka Ebû Bekr'i halîl edinirdim. Dikkat edin, sizden öncekiler nebîlerinin kabirlerini mescid edinirlerdi. Siz kabirleri sakın ha mescid edinmeyin. Ben size bunu yasaklıyorum."*

Evet, Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hayatının son anlarında bunu yasaklamıştır. Yine O vefât etmek üzere olduğu sırada bunu yapana lanet etmiştir. Kabirlerin yanında namaz kılmak da -kabrin üzerine mescid inşâ edilmiş olmasa bile- bu yasağın kapsamındadır. Âişe (annemiz)'in *"Fakat kabrinin mescid edinilmesinden korkuldu"* sözünün

[161] Buhârî, 436, Müslim, 1187.

[162] Müslim, 1188.

manası da budur. Zira Sahâbe O'nun kabrinin çevresinde mescid inşâ edecek değildi. İçerisinde namaz kılmak için bellenen her yer mescid edinilmiş demektir. Hatta içerisinde namaz kılınan her yer mescid olarak adlandırılır. Nitekim Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*: *"Yeryüzü benim için mescid ve temiz kılındı"* buyurmuştur. [163]

ولأحمد بسند جيد، عن ابن مسعود رضي الله عنه مرفوعاً: «إن مِنْ شِرَار النَّاس مَنْ تُدْرِكهُمْ السَّاعَة وَهُمْ أَحْيَاء، والذين يَتَّخِذُونَ الْقُبُور مَسَاجِد». رواه أبو حاتم في صحيحه

İmam Ahmed'in ceyyid bir senedle İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'dan rivâyet ettiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Şüphesiz, hayatta oldukları sırada kıyâmetin kendilerine eriştiği kimseler ve kabirleri mescid edinenler insanların en şerlilerindendir."*[164]

Bunu ayrıca Ebû Hâtim, Sahîh'inde rivâyet etmiştir.

✪ ŞERH ✪

Kabirlerin yanı başında Allah'a ibadet etmek bile yasak kılınıp hakkında ağır ifâdeler kullanılmışsa, acaba bizzat o kabirlere ve orada yatanlara ibadet etmek nasıl olur? (Bunu düşünmek gerekir.)

«Ümmü Seleme** (radıyallahu anhâ), **Rasûlullah** (sallallahu aleyhi ve sellem)**'e söz etti» Sahih'te zikredildiği üzere bunu Rasûlullah'ın ölüm hastalığında anlatmıştır. (Yine) Buharî ve Müslim'de anlatıldığına göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e Hıristiyanların ibadetgâhı olan bir kiliseden söz eden, Ümmü Seleme ve Ümmü Habibe (annelerimiz)dir.

«Kabrinin üzerine bir mescid inşâ ederler» Yani namaz için bir yer yaparlar. Her ne kadar adına mescid denmese de...

«Ve içerisine o sûretleri yaparlardı» Bu söz, iki annemizin Rasûlullah'a anlattıkları şeylere işaret etmektedir. Çünkü bir rivayette: *"Onlar, Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e o kilisenin ve içerisindeki sûretlerin güzelliğinden bahsettiler"* şeklinde geçmektedir.

---

[163] Buhârî, 335; Müslim, 1163.

[164] Ahmed b. Hanbel, Müsned, 1/405.

«Onlar iki fitneye birden düşmüşlerdir» Bu söz İbn Teymiyye'nin sözüdür.

«Vefâtı yaklaştığı zaman / لَمَّا نُزِلَ» Bu, "nûn" harfinin dammesi ve "ze" harfinin kesrası iledir. *"Ölüm meleği kendisine geldiği zaman"* demektir.

«طَفِقَ» Başladı, anlamındadır.

«Bir örtüyü / خَمِيصَةً» Bu, nakışları olan bir elbisedir.

«Allah'ın lâneti Yahudilerin ve Hıristiyanların üzerine olsun» Bu (lanet), kabirleri ibadet için mekân tutmanın haram olduğuna ve büyük günahlardan sayıldığına delalet eder.

«Böyle söyleyerek onların yaptığından sakındırıyordu» Yani Yahudi ve Hıristiyanlara lanet edip, kendi ümmetini onlar gibi yapmaktan sakındırıyordu. İbarenin zâhiri, bu sözün Aişe *(radıyallahu anhâ)*'ya ait olduğunu gösteriyor. Şeyhulislam İbn Teymiyye der ki: *"Kişinin, bazı peygamber ve sâlih kimselerin kabirleri yanında, (sırf) bu mekânlarda kılınan namazla teberrükte bulunmak için namaz kılmaya niyet etmesi, Allah ve Rasulüne karşı gelmenin ve O'nun dinine muhalefet etmenin ta kendisidir. Ve yine bu, Allah'ın izin vermediği bir ibadeti ihdâs etmek/bidat olarak ortaya çıkarmaktır. Müslümanlar, Rasûlullah'ın dininden zaruretle bilinen bir şey olarak, bir kabrin yanında –ki bu hangi kabir olursa olsun fark etmez– namaz kılmanın hiçbir fazileti olmadığı, bir de o mekândaki namaz için hayır namına hiçbir meziyetin bulunmadığı hususunda icma etmişlerdir. Bilakis bu şer olan bir durumdur."*

İbn Teymiyye'nin sözü burada sona erdi.

«Fakat kabrinin mescid edinilmesinden korkuldu / غَيْرَ أَنَّهُ خُشِيَ» Bu fiil, (yani خُشِيَ fiili) "hâ" harfinin hem fethası hem de dammesi ile rivayet edilmiştir. Fethalı olduğu (yani "خَشِيَ" şeklinde malum fiil olduğu) varsayılsa, o zaman korkan ve kabrinin açığa çıkarılmamasını emreden Rasûlullah'tır. Dammeli olduğu (yani "خُشِيَ" şeklinde meçhul fiil olduğu) varsayılsa, o zaman korkan -*"Ancak ben korkuyorum"* rivayetinde de

geçtiği üzere- Âişe *(radıyallahu anhâ)*'dır. Ya da o ve onunla beraber olan sahabîlerdir.

«Sizden bir halîlim olmasından Allah'a sığınırım» Bu, *"Ben bundan imtina ederim"* anlamındadır.

Halîl; "son derece sevilen" demektir. İbnu'l-Kayyım *(rahimehullah)*, hulletin, (yani halîlliğin) sevgide en son nokta olduğunu söylemiştir.

«Eğer ümmetimden bir halîl edinecek olsaydım mutlaka Ebû Bekr'i hâlil edinirdim» Bu ifadede bidat fırkalarının en şerlileri olan Râfızîlere ve Cehmiye'ye bir reddiye vardır. Hatta Selef'ten bazıları onları 72 fırkadan[165] saymamışlar/çıkarmışlardır. (Çünkü) şirk ve kabirlere ibadetin açığa çıkması Râfızîlerin sebebiyle olmuştur. Ve onlar, kabirler üzerine mescid inşâ eden ilk kimselerdir.

Musannıf'ın, ***«Rasûlullah** (sallallahu aleyhi ve sellem) **hayatının son anlarında bunu yasaklamıştır»*** şeklinde devam eden söz, Şeyhulislam İbn Teymiyye'nin sözüdür.

«Şüphesiz hayatta oldukları sırada kıyâmetin kendilerine eriştiği kimseler» Yani, kendileri hayatta iken Sûr'a üflenmek suretiyle kıyâmetin kendi üzerlerine kopacağı kimseler...

«Ve kabirleri mescid edinenler» Yani onların yanı başında namaz kılmak ve dua etmek suretiyle (mescid edinenler, insanların en şerlilerindendir.) İbnu'l-Kayyım *(rahimehullah)* der ki: "Sözün özü şudur:

---

[165] Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bu ümmetin iftirâkı hakkında şöyle buyurmuştur: *"Yahudiler yetmiş bir fırkaya ayrıldılar, biri hariç diğerlerin hepsi cehenneme girer. Hıristiyanlar yetmiş iki fırkaya ayrıldılar, biri hariç diğerlerin hepsi cehenneme girer. Bu ümmet de yetmiş üç fırkaya ayrılacak, biri hariç hepsi cehenneme girecektir."* Bu hadis, farklı lafızlarla İmam Ebu Dâvud, Tirmizî, İbn Mâce ve Ahmed b. Hanbel tarafından nakledilmiştir. Normal şartlarda ilim ehli arasında yaygın ve maruf olan, İslam Ümmeti'nin yetmiş üç (73) fırkaya ayrılacağıdır. Hadislerin birçoğu da bu sayının yetmiş üç olduğunu beyan etmiştir. Lakin Müellifimiz kitabın orijinalinde bu sayıyı yetmiş iki (72) şeklinde vermiştir. Bunun sebebi -Allahu a'lem- ya İbn Mâce'nin rivayetidir. İbn Mâce'de bu sayı Müellifimizin verdiği şekil üzere geçmektedir. Ya da kurtuluşa erecek tek bir fırka olduğu için geriye yetmiş iki fırka kalmaktadır. Bu açıdan sapık fırkaların adedi yetmiş ikidir. Bu insanlar onların içinde bile değildir. (Mütercim)

Şirki ve şirkin sebeplerini bilen ve Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in (bu sözlerindeki) maksatlarını güzelce anlayan kimse, aksini düşünmeyecek şekilde şu gerçeği görür: Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in buradaki mübalağalı bir şekilde sakındırmada bulunması, lanet etmesi ve *"Yapmayın!"* ve *"Sizi nehyediyorum"* şekliyle yasaklamada bulunması, asla necasetle ilgili değildir. Aksine bu; masiyete bulaşanların, yasağı dinlemeyenlerin, arzularına uyanların, Rablerinden ve Mevlalarından korkmayanların ve Lâ ilâhe illallah şehadetinin ne anlama geldiğinden nasibi az olanların veya hiç mi hiç kavrayamayanların içine düştükleri şirk necaseti ile ilgilidir.

Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den gelen bu ve benzeri yasakların amacı; Tevhide şirk bulaşmasının önüne geçmek ve Rabbinin başkaları ile bir tutulmasına öfkelenip, bunu reddetmektir. (Ama) müşrikler, O'nun emrine karşı gelmekten ve yasaklarını çiğnemekten başkasına razı olmamışlardır. Şeytan; bu fiilin şeyhlerin ve sâlihlerin kabirlerine hürmet olduğunu, bu kabirlere ne kadar hürmet ederlerse ve onlar hakkında ne kadar aşırıya giderlerse, o oranda onlara yakın olacaklarını, düşmanlarından da o kadar uzak kalacaklarını söyleyerek onları kandırmıştır. Allah'a yemin ederim ki şeytan, Yeğûs, Ye'ûk ve Nesr'e ibadet edenleri de aynı bu tuzakla kandırmıştı. Kıyamet gününe kadar gelecek putperestleri de aynı tuzakla kandıracaktır."

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Rasûlullah'ın (lanet içerikli) bu sözleri, -yapanının niyeti iyi olsa bile- sâlih bir zatın kabri yanında, içerisinde Allah'a ibadet edeceği bir mescid inşa eden kimselerle alakalıdır.

2- Heykel ve anıtların yasaklandığı ve bu konuda ağır ifadeler kullanıldığı.

3- Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in bu konu hakkındaki mübalağasından/aşırı hassasiyetinden ibret alınmalıdır. (Şöyle ki): O, önce Ashab-ı Kiram'a bu konuyu açıklamış, daha sonra vefatından beş gün

önce yine söyleyeceklerini söylemiş, son ânına gelindiğinde de bu sözleri ile yetinmeyip (daha şiddetli ifadeler kullanmıştır).

4- Daha ortada kabri mevcut değilken kabri yanında bu tür bir eylemde bulunulmasını yasaklamıştır.

5- Bu işin, peygamberlerinin kabirlerine karşı Yahudi ve Hıristiyanların âdetlerinden olduğu.

6- Bu yaptıklarından ötürü Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in onları lanetlediği.

7- Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in (bu tavrı ile) maksadının kabri konusunda (düşülecek hatalardan) bizleri sakındırmak olduğu.

8- Kabrinin açığa çıkarılmamasındaki gâye(nin ne olduğu).

9- Kabirlerin mescid edinilmesinin ne anlama geldiği.

10- Kabirleri mescid edinenlerle Kıyametin kendi üzerlerine kopacağı kimseleri bir araya getirerek, şirke kapı aralayan yolu daha şirk meydana gelmeden önce sonucu ile birlikte zikretmesi.

11- Vefatından beş gün önce (yaptığı) konuşmasında bidat ehlinin en şerlisi olan iki taifeye bir eleştiri/reddiye vardır. Hatta bazı ilim ehli o iki taifeyi yetmiş iki fırkadan saymamışlar/çıkarmışlardır. O iki taife "Rafızîler" ve "Cehmîler"dir. Şirkin ve kabirlere ibadetin zuhur etmesi Râfızîlerin sebebiyle olmuştur. Ve onlar, kabirler üzerine mescid inşâ eden ilk kimselerdir.

12- Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in ölüm hastalığında ne derece sıkıntı çektiği.

13- Kendisine (Allah tarafından) "hullet/halîllik" makamının ikram edildiği.

14- "Hulletin/halîlliğin" muhabbetten/sevgiden daha üstün olduğunun beyan edilmesi.

15- Ebû Bekr es-Sıddîk *(radıyallâhu anh)*'ın en faziletli sahabî olduğu.

16- Ve onun halifeliğine işaret edilmesi.

YİRMİ BİRİNCİ BÖLÜM

Sâlihlerin Kabirleri Hakkında Aşırıya Gitmenin, Onları Allah'tan Başka İbâdet Edilen Birer Put Hâline Getireceği Bâbı

✪ METİN ✪

روى مالك في الموطأ: أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلْ قَبْرِي وَثَنًا يُعْبَدُ اشْتَدَّ غَضَبُ اللهِ عَلَى قَوْمٍ اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ»

İmam Mâlik Muvatta'da[166] Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: *"Allah'ım, kabrimi ibâdet edilen bir put kılma. Nebîlerinin kabirlerini mescid edinen topluluğa Allah'ın gazabı şiddetli olmuştur."*

أولابن جرير بسنده: " عن سفيان عن منصور عن مجاهد في قوله تعالى ﴿أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّى﴾ [النجم 19] قال: كَانَ يَلُتُّ لهم السَّوِيقَ؛ فَمَاتَ فعَكَفُوا عَلَى قَبْرِهِ

İbn Cerîr'in[167] senedi ile Süfyân'dan, onun da Mansûr'dan rivâyet ettiğine göre Mücâhid: ***"Lât'ı ve Uzzâ'yı gördünüz mü?"*** buyruğu hakkında şöyle demiştir: *"Lât onlara kavut ufalardı, sonra öldü* [168] *Bunun üzerine onun kabrinin yanı başında ibâdet etmeye başladılar."*

وكذا قال أبو الجوزاء، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما كَانَ يَلُتُّ السَوِيقَ للحَاجِّ»

Yine Ebu'l-Cevzâ da İbn Abbâs'ın *"O hacılara kavut ufalardı"* dediğini nakletmiştir.[169]

---

[166] Muvattâ, 1/172; Abdurrezzak, Musannef, 1/406; Ahmed b. Hanbel, Müsned, 2/246.

[167] Taberî, Tefsir, 11/519.

[168] Lât isimli zâtın kim olduğu, isminin ne manaya geldiği ve niçin kendisine ibadet edildiği gibi bazı önemli başlıklar kitabın dokuzuncu bölümünün şerh ve dipnotlarında geçmişti. Oraya bakılabilir. (Mütercim)

[169] Taberî, Tefsir, 11/519.

önce yine söyleyeceklerini söylemiş, son ânına gelindiğinde de bu sözleri ile yetinmeyip (daha şiddetli ifadeler kullanmıştır).

4- Daha ortada kabri mevcut değilken kabri yanında bu tür bir eylemde bulunulmasını yasaklamıştır.

5- Bu işin, peygamberlerinin kabirlerine karşı Yahudi ve Hıristiyanların âdetlerinden olduğu.

6- Bu yaptıklarından ötürü Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in onları lanetlediği.

7- Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in (bu tavrı ile) maksadının kabri konusunda (düşülecek hatalardan) bizleri sakındırmak olduğu.

8- Kabrinin açığa çıkarılmamasındaki gâye(nin ne olduğu).

9- Kabirlerin mescid edinilmesinin ne anlama geldiği.

10- Kabirleri mescid edinenlerle Kıyametin kendi üzerlerine kopacağı kimseleri bir araya getirerek, şirke kapı aralayan yolu daha şirk meydana gelmeden önce sonucu ile birlikte zikretmesi.

11- Vefatından beş gün önce (yaptığı) konuşmasında bidat ehlinin en şerlisi olan iki taifeye bir eleştiri/reddiye vardır. Hatta bazı ilim ehli o iki taifeyi yetmiş iki fırkadan saymamışlar/çıkarmışlardır. O iki taife "Rafızîler" ve "Cehmîler"dir. Şirkin ve kabirlere ibadetin zuhur etmesi Râfızîlerin sebebiyle olmuştur. Ve onlar, kabirler üzerine mescid inşâ eden ilk kimselerdir.

12- Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in ölüm hastalığında ne derece sıkıntı çektiği.

13- Kendisine (Allah tarafından) "hullet/halîllik" makamının ikram edildiği.

14- "Hulletin/halîlliğin" muhabbetten/sevgiden daha üstün olduğunun beyan edilmesi.

15- Ebû Bekr es-Sıddîk *(radıyallâhu anh)*'ın en faziletli sahabî olduğu.

16- Ve onun halifeliğine işaret edilmesi.

YİRMİ BİRİNCİ BÖLÜM

Sâlihlerin Kabirleri Hakkında Aşırıya Gitmenin, Onları Allah'tan Başka İbâdet Edilen Birer Put Hâline Getireceği Bâbı

✪ METİN ✪

روى مالك في الموطأ: أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلْ قَبْرِي وَثَنًا يُعْبَدُ اشْتَدَّ غَضَبُ اللهِ عَلَى قَوْمٍ اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ»

İmam Mâlik Muvatta'da[166] Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: *"Allah'ım, kabrimi ibâdet edilen bir put kılma. Nebîlerinin kabirlerini mescid edinen topluluğa Allah'ın gazabı şiddetli olmuştur."*

أولابن جرير بسنده: " عن سفيان عن منصور عن مجاهد في قوله تعالى ﴿أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّى﴾ [النجم 19] قال: كَانَ يَلُتُّ لهم السَّوِيقَ؛ فَمَاتَ فعَكَفُوا عَلَى قَبْرِهِ

İbn Cerîr'in[167] senedi ile Süfyân'dan, onun da Mansûr'dan rivâyet ettiğine göre Mücâhid: ***"Lât'ı ve Uzzâ'yı gördünüz mü?"*** buyruğu hakkında şöyle demiştir: *"Lât onlara kavut ufalardı, sonra öldü* [168] *Bunun üzerine onun kabrinin yanı başında ibâdet etmeye başladılar."*

وكذا قال أبو الجوزاء، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما كَانَ يَلُتُّ السَوِيقَ للحَاجِّ»

Yine Ebu'l-Cevzâ da İbn Abbâs'ın *"O hacılara kavut ufalardı"* dediğini nakletmiştir.[169]

---

[166] Muvattâ, 1/172; Abdurrezzak, Musannef, 1/406; Ahmed b. Hanbel, Müsned, 2/246.

[167] Taberî, Tefsir, 11/519.

[168] Lât isimli zâtın kim olduğu, isminin ne manaya geldiği ve niçin kendisine ibadet edildiği gibi bazı önemli başlıklar kitabın dokuzuncu bölümünün şerh ve dipnotlarında geçmişti. Oraya bakılabilir. (Mütercim)

[169] Taberî, Tefsir, 11/519.

وعن ابن عباس رضي الله عنهما قال: «لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم زَائِرَاتِ الْقُبُورِ وَالْمُتَّخِذِينَ عَلَيْهَا الْمَسَاجِدَ وَالسُّرُجَ» رواه أهل السنن.

İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)* şöyle demiştir: "Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kabirleri ziyâret eden kadınlara, kabirler üzerine mescidler yapanlara ve kandiller yakanlara lânet etmiştir."[170]

Bunu sünen sâhipleri rivâyet etmiştir.

✪ ŞERH ✪

«Allah'ım, kabrimi ibâdet edilen bir put kılma» Allah O'nun duasına icabet etmiş ve (kabrini ibâdet edilmekten muhafaza etmek suretiyle) onu korumuştur. Nitekim İbn Kayyım (Nûniyye'sinde) şöyle der:

"Âlemlerin Rabbi duasını kabul etti,

Kabrini üç duvar ile çevreledi,

Duası sayesinde kabrinin etrafı,

En değerli koruma ve himayeye girdi."

Kurtubî der ki: "Müslümanlar, Nebî *(aleyhisselam)*'ın kabrinde yanlışa kapı aralamama (sedd-i zerîa) hususunda son derece hassas davranmışlar ve mezarının duvarlarını yüksek yapıp, oraya çıkan girişleri kapatarak onlarla kabrini çevrelemişlerdir. Daha sonra kabrin bulunduğu yerin, namaz kılanların önünde kalarak kıblegâh edinilmesinden ve ona doğru kılınan namazın (sanki ona) ibadetmiş gibi bir görünüm almasından korkmuşlar da (bu nedenle) kuzeyindeki iki sütuna iki duvar daha ilave etmişler ve hiçbir kimse kabrine doğru kıbleye yönelme imkânı bulamasın diye onların yönünü, batı tarafındaki üçgen köşeyle buluşacak şekilde çevirmişlerdir."

Bu (ifade), Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in vuku bulmasından korktuğu/endişe ettiği şeylerden sığındığına işaret etmektedir.

---

[170] Ebu Dâvûd, 2/238; Tirmizî, 2/136; Nesâî, 4/94.

«Nebîlerinin kabirlerini mescid edinen topluluğa Allah'ın gazabı şiddetli olmuştur» Şârih der ki: "İlk cümleden sonra gelen bu ifade, lanetin onlara ilişmesinin sebebine dikkat çekmektedir. O da bu yaptıklarıyla kabirlerin ibadet edilen putlar haline dönüştürülmesine aracı olmalardır."

Bu ifadede, Musannifin attığı başlığa bir işaret bulunmaktadır.

«İbn Cerîr'in...» Bu sözün detayı geçti.

«Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ***kabirleri ziyâret eden kadınlara lânet etmiştir»*** Bu ifade, kabir ziyaretinin kadınlara haram olduğunu göstermektedir.[171] Bu lânetin gerekçesinin; yapılacak bu ziyaretin kadınları sızlanmaya, ağıt yakmaya, yaka-paça yırtmaya ve hem ondan hem de sesinden (erkeklerin) etkilenmesine sevk etmesi olduğu söylenmiştir. Ayrıca *"Siz yaşayanları fitneye düşürür, ölüye de eziyet verirsiniz"* şeklinde başka bir hadiste geçtiği üzere ölünün onun ağlamasıyla eziyet duyması da denilmiştir.

«Ve kandiller yakanlara...» Ebu Muhammed (Abdulğani) el-Makdisî der ki: "Eğer kabirler için kandil edinmek/yakmak mubah olsaydı, Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bunu yapana lânet etmezdi. (Bunun mubah olmaması), faydasız bir şey için malın zâyi edilmesi ve putların ta'zimine benzer bir şekilde kabirlerin aşırı bir şekilde ta'zim edilmesi söz konusu olduğu içindir."

İbn Kayyım da şöyle der: "Kabirlerin mescid edinilmesi ve üzerlerinde kandiller yakılması kebâirden/büyük günahlardandır."

✿✿✿

[171] Kadınların kabir ziyaretlerinin hükmü âlimlerimiz arasında bir hayli tartışılmış ve bunun haram olduğunu söyleyenlerle birlikte, bazı delillerden hareketle mekruh olduğunu söyleyenler ve yasaklayan delillerin nesh edildiğini öne sürerek caiz olduğu görüşüne kâil olanlar da olmuştur. Mesele oldukça ihtilaflıdır ve her gurubun kendisiyle ihticâcda bulunduğu bir delili vardır. O nedenle bu konuda derdi olanların mutlaka bir araştırma içerisine girmesi ve meseleyi tahkik ederek bir sonuca ulaşması gerekmektedir. Ama bu konuda ihtiyatı elden bırakmamak -Allahu a'lem- en selametli görüştür. (Mütercim)

BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER

1- Putların neler olduğunun açıklanması.

2- İbadetin ne olduğunun açıklanması.

3- Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in vuku bulmasından korktuğu şeylerden sığındığı.

4- Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in Peygamberlerin kabirlerinin mescid edinilme meselesini bu bağlamda zikretmesi.

5- Allah'ın öfkesinin şiddetli olduğunun anlatılması.

6- Putların en büyüğü olan Lât'a nasıl ibadet edildiğinin bilinmesi ki, bu en önemli noktalardan biridir.

7- O kabrin salih bir insan (olan Lât)a ait bir kabir olduğunun bilinmesi.

8- Lât isminin, o kabirdeki zâtın ismi olduğunun ve niye böyle adlandırıldığının zikredilmesi.

9- Kabirleri çokça ziyaret eden kadınlara lanet edildiği.

10- Kabirlerde kandil yakanlara da lanet edildiği.

YİRMİ İKİNCİ BÖLÜM

Rasûlullah'ın Tevhidi Koruma Altına Alıp, Şirke Götüren Bütün Yolları Kapatması Hakkında Gelen Şeyler

✪ METİN ✪

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ ﴾

"Size kendinizden öyle bir rasûl gelmiştir ki, sıkıntıya düşmeniz O'na çok ağır gelir. O size çok düşkündür ve mü'minlere karşı çok şefkatli ve merhametlidir." (Tevbe, 128)

وعن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «لاَ تَجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قُبُوراً، وَلاَ تَجْعَلُوا قَبْرِي عِيداً، وَصَلُّوا عَلَيَّ فَإِنَّ صَلاَتَكُمْ تَبْلُغُنِي حَيْثُ كُنْتُمْ» رواه أبو داود بإسناد حسن ورواته ثقات

Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)* Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu söylemiştir: *"Evlerinizi kabirlere çevirmeyin. Kabrimi de bayram yerine çevirmeyin. Bana salât edin; zira nerede olursanız olun sizin salâtınız bana ulaşır."* [172]

Bu hadisi, Ebû Dâvûd "hasen" bir isnâd ile rivâyet etmiştir. Râvileri sika kimselerdir.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ: «أَنَّهُ رَأَى رَجُلاً يَجِيءُ إِلَى فُرْجَةٍ كَانَتْ عِنْدَ قَبْرِ رَسُولِ الله صلى الله عليه وسلم فَيَدْخُلُ فِيهَا، فَيَدْعُو، فَدَعَاهُ فَقَالَ: أَلاَّ أُحَدِّثُكَ حَدِيثًا سَمِعْتُهُ مِنْ أَبِي، عَنْ جَدِّي، عَنْ رَسُولِ الله صلى الله عليه وسلم قال: لاَ تَتَّخِذُوا قَبْرِي عِيدًا، وَلاَ بُيُوتَكُمْ قُبُورًا، وَصَلُّوا عَلَيَّ فَإِنَّ تَسْلِيمَكُمْ يَبْلُغَنِي حَيْثُ كُنْتُمْ» رواه في المختارة.

[172] Ebu Dâvûd, 1/622; Ahmed b. Hanbel, 2/367.

Alî b. Huseyn'den rivâyet edildiğine göre o, Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kabrinin yanında bulunan bir aralığa gelen ve oraya girip duâ eden bir adam gördü. Onu bundan sakındırdı ve dedi ki: "Size babamdan işittiğim, onun da dedemden işittiği, onun da Rasûlullah'tan işittiği bir hadisi söyleyeyim mi? Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *Kabrimi bayram yerine çevirmeyin. Evlerinizi de kabirlere çevirmeyin. Bana salât edin; zira sizin selâmınız nerede olursanız olun bana ulaşır."*[173]

Bu hadis "el-Muhtâra" adlı eserde rivâyet edilmiştir.[174]

✿ ŞERH ✿

«Size kendinizden öyle bir rasûl gelmiştir ki...» Allah *(subhânehu ve teâlâ)*, peygamberi Araplar arasında göndermekle onlara büyük bir lütufta bulunmuştur. O, sizin dilinizden başka bir dilde değil ve kendisiyle konuşmaya güç yetiremediğiniz bir kral da değil. Allah *(subhânehu ve teâlâ)* şöyle buyurur:

"Andolsun, Allah, kendi içlerinden; onlara âyetlerini okuyan, onları arındırıp tertemiz yapan, onlara kitabı ve hikmeti öğreten bir peygamber göndermekle mü'minlere büyük bir lütufta bulunmuştur." (Âl-i İmrân, 164)

Taberânî, ceyyid bir senetle Ebu Zer *(radıyallahu anh)*'ın şöyle dediğini rivayet eder: *"Biz Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den ayrıldık; (ama) gökte kanatlarını çırpan bir kuş yok ki, bize O'nun hakkında bir bilgiyi hatırlatıyor olmasın. O şöyle demişti: Cennete yaklaştırıp cehennemden uzaklaştıran her şeyi Ben size açıkladım."*

«Evlerinizi kabirlere çevirmeyin» Şeyhulislam İbn Teymiyye der ki: "Yani evlerinizi; içerisinde namaz kılmaktan, dua etmekten ve Kur'an okumaktan mahrum hâle getirmeyin. O zaman tıpkı (içerisinde ibadet yapılmayan) mezarlıklar gibi olurlar. Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve*

---

[173] Ebû Ya'lâ, 1/361; İbn Ebî Şeybe, 2/150.

[174] Bu eser, Hanbelîlerin büyük âlimlerinden Ziyaeddin el-Makdisî'ye aittir. Eserin tam adı *"el-Ehâdîsu'l-Muhtâra"*dır. (Mütercim)

sellem) (bu sözüyle) Hıristiyanların ve onlara benzeyen şirk ehlinin yaptıklarının aksine, ibâdetlerin evlerde yapılmasını emredip, kabirlerde yapılmasını nehiy buyurdu. Buharî ve Müslim'in İbn Ömer'den merfu olarak naklettiklerine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *Namazlarınızdan bir kısmını evlerinizde kılın, (böylelikle) oraları kabirlere çevirmeyin."*

«Kabrimi de bayram yerine çevirmeyin» İbnu'l-Kayyım der ki: "عيد /Bayram; gelişi ve arzulanışı periyodik hale gelmiş zaman veya mekâna söylenir."[175]

«Bana salât edin; zira nerede olursanız olun sizin salâtınız bana ulaşır» Şeyhulislam İbn Teymiyye der ki: "Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu sözüyle *'Bana sizden gelen salât ve selamınız, kabrime yakın olduğunuzda da uzak olduğunuzda da ulaşır; o nedenle kabrimi bayram yeri edinmenize gerek yoktur'* demeye işaret etmiştir."[176]

---

[175] Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, birçok hadisinde kabrinin tören ve ihtifal yerine çevrilmemesini açıkça emrettiği halde, bugün bazı cahiller orayı adeta bir kutlama mekânına dönüştürmek istemekte, bunu temenni etmekteler. Allah'tan oranın idaresi - her ne kadar büyük tâğutlara köle olmuş küçük tağutçukların tahtı tasarrufunda olsa da- azgın Şiaların ve sapkın sûfilerin elinde değil. Eğer onların elinde olsa, Allah bilir ya orayı şirk ayinlerinin düzenlendiği bir tapınağa çevirirlerdi. Biz bundan Allah'ın sâlat ve selamı üzerine olsun Rasûlullah'ı tenzih ederiz. O, son anlarında bile *"Kabrimi bayram yerine çevirmeyin"* buyurarak vuku bulmasından endişe duyduğu bu tür sapıklıkların önüne set çekmeye çalışmış, *"Allah'ın lâneti nebîlerinin kabirlerini mescid edin Yahudi ve Hıristiyanların üzerine olsun"* diyerek de bu işe kalkışanların melun insanlar olacağı ikazında bulunmuştur. O, daha ne desin ne diyerek bizleri sakındırsın?! Ama bunca ağır ifadeye rağmen insanlar hâlâ bundan ders almamakta, Kabr-i Nebi'ye gelip ağıtlar yakarak ondan istimdatta bulunmaktadır. Allah böylesi insanlara hidayet, bizlere de ders çıkarmayı nasip etsin. (Mütercim)

[176] Binlerce Müslüman aynı anda salât ve selam getirdiğinde bunların Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e topluca nasıl arz edileceği ve arz edildikten sonra O'nun bunları tek tek nasıl alacağı şeklinde Sünnet konusunda şüphe uyandırmaya çalışan insanların ortaya attığı bu tarz sorulara kulak aşmamak gerekir. Zira öncelikle bu, ğaybî meselelerdendir; o nedenle biz buna iman eder ve nasıllığı üzerinde kafa yormayız. Bu şüphecilerin yaptığı gibi "Her Müslümanın salâtı ona ulaştırılacak olsa, onun kabrinde bir an olsun uyumaması gerekir" şeklinde akıl yürütmez, boş ve faydasız sorularla zihnimizi meşgul etmeyiz. İkinci olarak; İmam Nesâî ve Ahmed b. Hanbel'in naklettiğine göre, bu iş için bazı melekler tahsis

«Bir aralığa» "فُرْجَة" kelimesi "fe" harfinin ötresi iledir.

«Onu bundan sakındırdı» Şârih *(rahimehullah)* şöyle der: "Bu hadis, yanında namaz kılmak ve dua etmek için kabirlere yönelmenin yasak olduğuna delalet etmektedir. Çünkü böyle bir şey, oraları bayram yerine çevirme anlamındadır. Nitekim Alî b. Huseyn[177] *(radıyallahu anhuma)* bunu böyle anlamış ve Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kabrine gelen o adamı bundan sakındırmıştır. Acaba başka birisinin kabri hakkında durum ne olur?!

Yine bu hadis bir kimsenin, (ibadet için) mescide girmeyi amaçlamıyorsa, sadece selam vermek için kabre uğramasının, kendisinden nehyedilen *'kabri bayram yerine çevirme'* anlamına geldiğine delalet etmektedir.

Ve yine, namaz kılmak için mescide girdiğinde selam vermek için kabre uğramanın da yasak olduğunu göstermektedir. Çünkü bu da *'kabri bayram yerine çevirme'* anlamına gelmektedir. İmam Mâlik, Medîne halkından bir kimsenin mescide her girdiğinde Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kabrinin yanına gitmesini -Selef böyle bir şey yapmadığı için- kerih görmüştür. Ve o şöyle demiştir: *Bu ümmetin sonunu, başını ne ıslah etmişse ancak o ıslah edecektir."* Özetle...

---

edilmiştir ve onlar bizim salât ve selamlarımızı Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e ulaştırmaktadırlar. O da mahiyetini Allah'ın bileceği bir şekilde bunlara karşılık vermektedir. Meleklerin zamanı ve mekânı kullanması insanoğlunun onları kullanması gibi olmadığı için bunda akılla anlaşılmayacak bir durum söz konusu değildir. Berzah hayatının nasıl bir hayat olduğu bizler için bilinmediğinden, şu anda orada bulunan Rasûlullah'ın bunları nasıl aldığı da bize kapalıdır. O nedenle biz sahih hadislerin varlığından dolayı bunlara iman eder ve keyfiyetleri üzerinde çok kafa yormayız. (Mütercim)

[177] Hüseyin *(radıyallahu anh)*'ın oğlu olan bu mübarek zât gerek ilim gerekse zühd olarak Tâbiîn neslinin en faziletlilerindendi. İbadete aşırı düşkünlüğü nedeniyle *"Zeynu'l-âbidîn/âbidlerin süsü"* olarak lakaplanmıştı. İmam Zührî *(rahimehullah)* onun hakkında: *"Ondan daha fazîletli bir Kureyşli görmedim"* demiştir. Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Ehl-i Beyt'inden olması ve hayatı boyunca tarihe hüsn-i kabul ile kaydedilmiş işler olarak geçecek ameller ortaya koyması, onun ne kadar faziletli olduğunu göstermesi açısından yeterlidir. (Mütercim)

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Tevbe Sûresindeki âyetin açıklaması.

2- Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in, ümmetini bu şirk koruluğundan alabildiğine uzaklaştırmaya çalışması.

3- Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in bize olan düşkünlüğünün, şefkatinin ve merhametinin bahsi.

4- Amellerin en faziletlilerinden olmasına rağmen, Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in kendi kabrinin özel bir şekilde ziyaret edilmesini yasaklaması.

5- Ziyaretin sık sık gerçekleştirilmesinden nehyetmesi.

6- Nafile namazları evde kılmaya teşvik etmesi.

7- Kabristanda namaz kılınmayacağının Sahabe nezdinde kesin bir mesele olduğu.

8- Bunun gerekçesi de kişinin Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'e salât ve selam etmesinin -uzakta olsa bile- O'na ulaşacak olmasıdır. O nedenle O'nun yakınında bulunması gerektiğini düşünenlerin zannına (kapılmaya) gerek yoktur.

9- Ümmetinin salât ve selam şeklinde gerçekleştirdikleri amellerinin, Berzah âleminde O'na sunulmakta olduğu.

YİRMİ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Bu Ümmetten Bâzı Kimselerin Putlara İbâdet Edeceği[178] Hakkında Gelen Şeyler

✪ METİN ✪

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيباً مِنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ ﴾

"Kendilerine kitaptan pay verilenleri görmedin mi? Onlar cibte ve tâğûta iman ediyorlar..." (Nisâ, 51)

﴿ قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِنْ ذَلِكَ مَثُوبَةً عِنْدَ اللَّهِ مَنْ لَعَنَهُ اللَّهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمُ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ ﴾

"De ki: Size Allah katında karşılık olarak bundan daha kötüsünü bildireyim mi: Allah'ın lanetlediği, gazab ettiği, kendilerinden maymunlar ve domuzlar çıkardığı ve tâğûta ibâdet eden kimseler..." (Mâide, 60)

﴿ قَالَ الَّذِينَ غَلَبُوا عَلَى أَمْرِهِمْ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِمْ مَسْجِداً ﴾

"Onlara hâkim olanlar ise 'Onların üzerine mutlaka bir mescid yapacağız' dediler." (Kehf, 21)

عن أبي سعيد الخدري رضي الله عنه، أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «لَتَتْبَعُنَّ سَنَنَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ حذو القذة بالقذة، حَتَّى لَوْ دَخَلُوا جُحْرَ ضَبٍّ لَدَخَلْتُمُوهُ قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللهِ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى قَالَ: فَمَنْ» أخرجاه

Ebû Saîd el-Hudrî *(radıyallahu anh)*'ın rivâyet ettiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Sizden öncekilerin yollarını, okun arkasındaki tüyün kendisini takip ettiği gibi (yani tıpa tıp)*

---

[178] Bazı cahil ve inatçıların: *"Bu ümmette şirk bulunmayacaktır"* sözünün aksine...

takip edeceksiniz. Öyle ki onlar bir keler deliğine girse siz de oraya gireceksiniz." Ashab: "Ey Allah'ın Rasûlü, onlar Yahudiler ve Hıristiyanlar mıdır?" dedi. Bunun üzerine: *"Başka kim olabilir ki?"* buyurdu. [179]

Bunu Buhârî ve Müslim tahriç etmiştir.

ولمسلم عن ثوبان رضي الله عنه، عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «إِنَّ اللَّهَ زَوَى لِي الأَرْضَ فَرَأَيْتُ مَشَارِقَهَا وَمَغَارِبَهَا وَإِنَّ أُمَّتِي سَيَبْلُغُ مُلْكُهَا مَا زُوِيَ لِي مِنْهَا وَأُعْطِيتُ الْكَنْزَيْنِ الأَحْمَرَ وَالأَبْيَضَ وَإِنِّي سَأَلْتُ رَبِّي لأُمَّتِي أَنْ لاَ يُهْلِكَهَا بِسَنَةٍ بِعَامَّةٍ وَأَنْ لاَ يُسَلِّطَ عَلَيْهِمْ عَدُوًّا مِنْ سِوَى أَنْفُسِهِمْ فَيَسْتَبِيحَ بَيْضَتَهُمْ وَإِنَّ رَبِّي قَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنِّي إِذَا قَضَيْتُ قَضَاءً فَإِنَّهُ لاَ يُرَدُّ وَإِنِّي أَعْطَيْتُكَ لأُمَّتِكَ أَنْ لاَ أُهْلِكَهُمْ بِسَنَةٍ بِعَامَّةٍ وَأَنْ لاَ أُسَلِّطَ عَلَيْهِمْ عَدُوًّا مِنْ سِوَى أَنْفُسِهِمْ فَيَسْتَبِيحُ بَيْضَتَهُمْ وَلَوِ اجْتَمَعَ عَلَيْهِمْ مَنْ بِأَقْطَارِهَا حَتَّى يَكُونَ بَعْضُهُمْ يُهْلِكُ بَعْضًا وَيَسْبِي بَعْضُهُمْ بَعْضًا».

Müslim'in[180] Sevban *(radıyallahu anh)*'dan rivâyet ettiğine göre Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Allah yeryüzünü benim için dürdü. Onun doğularını ve batılarını gördüm. Şüphesiz ümmetimin hükümranlığı yeryüzünün benim için dürülen yerlerine ulaşacaktır. Yine bana biri kırmızı, diğeri de beyaz olmak üzere iki hazine verildi. Rabbimden ümmetimi umuma ilişecek bir kıtlıkla helâk etmemesini, onlara kendilerinden başka bir düşman musallat edip de onların topraklarını mubah kılmamasını istedim.* Rabbim de şöyle buyurdu: ***Ey Muhammed! Ben bir hüküm verdiğim zaman o asla geri çevrilmez. Sana ümmetin hakkında şunu bahşettim: Onları umûma ilişecek bir kıtlıkla helâk etmeyeceğim ve yeryüzünün her tarafından gelseler bile -onlar birbirlerini öldürüp kimisi kimisini esir etmedikçe- kendilerinden başka topraklarını mubah kılacak bir düşmanı onlara musallat etmeyeceğim."***

ورواه البرقاني في صحيحه وزاد: «وَإِنَّمَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي الأَئِمَّةَ المُضلِّينَ وإذا وقعَ في أُمَّتِي السَّيْفُ لَمْ يُرْفَعْ عَنْهُمْ إلى يَوْمَ القيَامَةِ ولا تَقومُ السَّاعةُ حَتّى تَلْحَقَ فئام منْ أُمَّتِي بالمُشْرِكينَ حَتّى تَعْبُدَ فئام مِنْ

[179] Buhârî,3456; Müslim, 7320.
[180] Müslim, 7187.

أُمَّتِي الأَوْثَانَ وإِنَّهُ سَيَكُون في أُمَّتِي كذّابونَ ثلاثونَ كُلُّهُمْ يَزْعَمُ أَنَّهُ نَبِيٌّ وأنا خاتِمُ النّبيين لاَ نبي بَعْدِي ولا تَزَالُ طائِفَةٌ منْ أُمَّتِي على الحَقِّ ظاهِرِينَ لا يَضُرُّهُمْ منْ خالَفَهُمْ حَتّى يأْتِي أَمْرُ اللَّهِ تبارك وتعالى»

Bu hadisi Burkânî de Sahîh'inde şu ziyade ile rivâyet etmiştir: *"Ümmetim hakkında ancak saptırıcı imamlardan korkuyorum. Onların arasına kılıç bir kere düştü mü kıyamet gününe kadar kalkmaz. Ümmetimden bazı topluluklar müşriklere katılmadıkça, yine ümmetimden bazı topluluklar putlara tapmadıkça kıyamet kopmaz. Ümmetimin arasından mutlaka otuz yalancı çıkacaktır. Her biri kendisinin nebî olduğunu iddia edecektir. Hâlbuki ben nebilerin sonuncusuyum. Benden sonra nebi yoktur. Ümmetimden bir taife sürekli yardıma mazhar olarak hak üzere bulunacaktır. Onları yalnız bırakan onlara zarar veremeyecektir. Tâ ki Allah Tebâreke ve Teâlâ'nın emri gelinceye kadar..."*[181]

✡ ŞERH ✡

«Kendilerine kitaptan pay verilenleri görmedin mi? Onlar cibte ve tâğûta iman ediyorlar» Bunun zikrediliş sebebi şudur: Eğer Ehl-i Kitap arasında cibte ve tâğûta iman edenler olmuşsa, Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ümmetinin de bunu yapacağını haber vermiştir. "Cibt" ve "tâğût"un manası inşâallah gelecektir.

Musannif der ki: "Burada cibte ve tâğûta iman etmenin, *'sadece kalbin itikadı mı, yoksa bâtıl olduklarını bile bile ve onlara buğzederek ehline muvafakat etmek mi?'* olduğunun bilinmesi söz konusudur."[182]

---

[181] Ebu Davûd, (4252); Ahmed b. Hanbel, 5/278, 284.

[182] Demek ki bir insan kalbinden inanmadığını öne sürse bile, cibte ve tağuta dinden çıkaracak hususlarda itaat ettiği anda ona iman etmiş sayılır. Velev ki onu sevmese, velev ki ondan nefret etse bile... Tıpkı günümüzde Demokrasiyi sevmediğini, onun aslında bâtıl ve yamuk bir sistem olduğunu iddia edip sırf bazı çıkarlar gereği ona uymaları gerektiğini iddia edenler gibi... Bu insanların kalben Demokrasiden nefret ediyor olmaları, gerekleri ile amel ettikleri sürece onları küfre düşmekten kurtarmaz. Burası son derece önemli bir nokta olup, imanı ve küfrü kalbe hasreden Mürcie ile amellerin itikadı etkilediğini savunan Ehl-i Sünnet arasında ayrışmanın gerçekleştiği yerlerden birisidir. Bu iki gurup, bu konuda birbirinden ayrılmıştır. (Mütercim)

«Size bundan daha kötüsünü bildireyim mi?» Şârih der ki: "Yüce Allah, Nebi'sine şöyle buyurmaktadır: Ey Muhammed! Dininizi oyun ve eğlence edinen şu adamlara de ki: ***"Size bundan daha kötüsünü bildireyim mi?"*** Yani bizim hakkımızda düşündüğünüz şeyden Kıyamet Günü Allah katında karşılık olarak daha kötü olan(lar)ı size haber vereyim mi? Onlar, Allah'ın ***"Lanetlediği, gazab ettiği, kendilerinden maymunlar ve domuzlar çıkardığı ve tâğûta ibâdet eden kimseler"*** buyruğunda belirtilen vasıflarla muttasıf olan sizlersiniz!"

Şeyhulislam İbn Teymiyye der ki: "وَعَبَدَ الطَّاغُوت / ***'...Ve tâğûta ibâdet eden kimseler'*** âyetinde doğru olan, bunun 'مَنْ لَعَنَهُ اللَّهُ وَغَضِبَ عَلَيْه ***/Allah'ın lanetlediği, gazab ettiği'*** buyruğuna atfedilmiş olmasıdır. O, (yani عَبَدَ fiili), öncesine atfedilmiş mâzi bir fiildir. 'و مَنْ عَبَدَ الطَّاغُوت ***/Ve tâğûta ibâdet eden kimseler'*** anlamındadır. Burada 'مَن/' edatı, Allah bütün fiilleri tek bir sınıfın, yani Yahudilerin vasfı yaptığı için tekrar edilmemiştir." Özetle...

Âyetin meseleye delalet yönü şu şekildedir: Yahudiler içerisinde tâğûta kulluk edenler olduğuna göre, bu ümmet içerisinde de tâğûta kulluk edenler olacaktır![183]

«Onlara hâkim olanlar ise 'Onların üzerine mutlaka bir mescid yapacağız' dediler» Bu âyetin meseleye delalet yönü de şu şekildedir: Eğer Ehl-i Kitab kabirleri "mescid" edinmiş ise, bu ümmet de aynısını yapacaktır. İbn Cerîr, bu sözü söyleyenlerin Müslümanlar mı, yoksa

---

[183] Çünkü *"Sizden önceki (Yahudi ve Hıristiyanların) yollarını mutlaka karış karış takip edeceksiniz. Öyle ki onlar bir keler deliğine girse siz de oraya gireceksiniz"* (Buhârî ve Müslim) hadisinde de ifade edildiği üzere bu ümmet, her yönden onların yaptıklarını yapacak, adım adım onları takip edecektir. Nitekim durum tıpkı hadiste bahsedildiği gibi gerçekleşmiş ve bu ümmet -maalesef- Ehl-i Kitab'ın bir pisliği olan Demokrasi ile idare edilmeye rıza göstererek tâğûta kulluğunu gerçekleştirmiştir. Oysa bizim mü'min/muvahhid olabilmemiz için öncelikle tâğûta kulluğu reddetmemiz ve bu noktada bizden bir beklenti içerisinde olanlara imanî bir tavırla "lâ" dememiz gerekmektedir. Rabbimiz şöyle buyurur: ***"Her kim*** *(reddetmek, tekfir etmek, teberri etmek suretiyle)* ***tağutu inkâr eder ve Allah'a iman ederse, kopması olmayan sapasağlam kulpa*** *(Kelime-i Tevhid'e)* ***tutunmuş*** *(İslam'a girmiş)* ***olur. Allah işitendir, bilendir.*** (Bakara, 256) (Mütercim)

kâfirler mi olduğundan söz etmiştir. (Ama) her halükarda onlar kınanan kimselerdir.

«Sizden öncekilerin yollarını» Yani onların âdetlerini. "سَنَن" kelimesi "sîn" harfinin fethası iledir. Dammeli olduğu da söylenmiştir.

«حذو» kelimesi "vâv" harfinin fethası iledir.

«القذة» kelimesi "vâv" harfinin fethası iledir, "ok tüyü" demektir. Okun, birbirine eşit olan iki tüyü bulunur. Bu, "Siz de tıpkı okun bir tüyünün diğerine eşitliği gibi onların yaptıklarında eşit olacaksınız" anlamındadır.

Şârih der ki: "Bu Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in mucizelerindendir. Ümmetinin birçoğu, (gerçekten de) Yahudi, Hıristiyan ve Pers'lere;

- Onların karakterlerinde,

- Vasıtalarında,

- Giyim kuşamlarında,

- Dinlerinde ve savaşlarında var olan sembolleri ikâme etmede,

- İbadet yerlerini süsleme, kabirleri ta'zim etme ve oraları mescid haline getirip oralara kulluk etme geleneklerinde,

- Had ve tazir cezalarını zayıf kimselere uygulayıp zenginlere uygulamama noktasında,

- Cuma günü çalışmayı terk etme,

- El ile işaret ederek selam verme,

- Cumartesi günü hasta ziyareti yapmama,

- Hahamları ve rahipleri rabler edinme,

- Allah'ın kitabından yüz çevirip sapık kitaplara yönelme hususunda,

- Ve Yahudi-Hıristiyanlara uydukları diğer noktalarda onların yollarına tâbi olmuşlardır."

«Öyle ki onlar bir keler deliğine girse siz de oraya gireceksiniz» Diğer bir hadiste: *"Öyle ki onlar yolda analarıyla cima etse, siz de edeceksiniz."* şeklinde geçmektedir. Şeyhulislam İbn Teymiyye der ki: "Bu, Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in tıpkı Kıyamet öncesi meydana gelecek şeyleri ve vuku bulacak haram işleri haber verdiği gibi, bunları yapacak kimseleri 'haber vermesi' ve 'kınaması' şeklinde anlaşılmalıdır."

«Allah yeryüzünü benim için dürdü» Kurtubî der ki: "Yani onu benim için bir araya getirdi, öyle ki, ümmetimin sahip olacağı doğu ve batının en ücra köşelerini bile gördüm. Bu lafzın zâhiri, Allah'ın onun görme yetisini kuvvetlendirdiğini ve bilinen engelleri ondan giderdiğini iktizâ etmektedir. Öyle ki, tıpkı Mekke'den Beyt-i Makdis'i gördüğü ve oraya bakarak alametlerini insanlara haber vermeye başladığı gibi, (burada da) kendi bulunduğu yerden uzak yer(ler)i görmüştür."

«Şüphesiz ümmetimin hükümranlığı yeryüzünün benim için dürülen yerlerine ulaşacaktır» Kurtubî şöyle der: "Bu haber, söyleyeninin buyurduğu şekilde gerçekleşmiştir. Bu Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in nübüvvetinin delillerindendir. Çünkü O'nun ümmetinin hükümrânlığı, batının en uzak köşesi olan Tanca'nın en ücrâ yerlerine kadar; doğuda da Horasan'ın arkalarına, Mâverâunnehr'e, Hind, Sind ve Soğd beldelerinin birçoğuna kadar ulaşmıştır. Fakat aynı genişlik kuzey-güney cihetinde gerçekleşmemiştir. Bu sebeptendir ki Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kendisine bunun gösterildiğini söylememiş, ümmetinin hükümrânlığının kuzey-güney cihetine ulaşacağını haber vermemiştir."

«Yine bana biri kırmızı, diğeri de beyaz olmak üzere iki hazine verildi» Yine Kurtubî şöyle der: "Bu iki hazine; Persler'in hükümdârı Kisrâ'nın ve Rumlar'ın hükümdârı Kayser'in hazineleri, sarayları ve ülkeleridir. Buna, Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in: *'Canım elinde bulunan(zat)a yemin ederim ki, siz mutlaka onların hazinelerini Allah yolunda harcayacaksınız'* buyruğu delalet etmektedir. Bu, Ömer *(radıyallahu anh)*'ın halifeliğinde vuku bulan fetihler döneminde gerçekleşmişti. Ona

Kisrâ'nın tâcı, süs eşyaları ve sarayındaki mallar teslim edildi. Topraklarını fethettiğinde Kayser'e de Allah aynısını yaptı."

« بِسَنَةٍ بِعَامَّة/*Umuma ilişecek bir kıtlıkla*» Başka bir rivayette "bâ" harfi olmaksızın (سَنَةٍ عَامَّة) şeklinde nakledilmiştir. Bu(na göre anlam) "umumî helakin söz konusu olacağı genel bir kıtlık" şeklinde olur.

«Topraklarını mubah kılacak» Şârih der ki: "Bundan anlaşılan; Allah'ın, kâfirleri, zikredilen bu vasıfların zıddı üzere oldukları sürece Müslümanların umumuna, cemaatine ve imamlarına musallat etmeyeceğinin kast edildiğidir. ***"Onlar birbirlerini öldürüp kimisi kimisini esir etmedikçe..."*** Ama bu vasıflar var olursa o zaman Allah –tıpkı (tarihte) meydana geldiği gibi– kâfirleri, Müslümanların cemaatine ve umumuna musallat edecektir. Bu ümmet, kendi arasında problem yaşamaya başlayınca birliktelikleri parçalanır ve birbirleriyle uğraşmaları düşmanla cihad etmekten onları alıkoyar. Düşman da (topraklarını) işgal eder."

«Ümmetim hakkında ancak 'saptırıcı imamlardan' korkuyorum» Yani insanların kendilerine uyduğu yöneticilerden, âlimlerden ve âbidlerden (korkuyorum). Dârimî, Ziyâd b. Hudeyr'in şöyle dediğini nakletmiştir:

Ömer b. Hattâb bana:

— *İslâm'ı ne yıkar bilir misin?* diye sordu. Ben:

— Hayır, dedim.

Dedi ki:

— *Onu âlimin zellesi, münâfığın Kur'an ile tartışması ve saptırıcı yöneticilerin hükmü yıkar.*

Muâz b. Cebel *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: *"Hikmet ehli birisinin eğri sözüne karşı dikkatli olun; zira şeytan bazen bir bâtılı hikmet ehlinin dili ile söyletir."*

Bunu, Ebû Dâvud rivayet etmiştir.

Abdullah İbn Mubârek *(rahimehullah)* da şöyle demiştir:

وهل أفسدَ الدينَ إلا الملوكُ ... وأحبارُ سُوءٍ ورُهبانُها

"Bu dini ifsâd mı etmiştir,

Yöneticilerden, kötü âlimlerden ve kötü âbidlerden başkası?"

«Onların arasına kılıç bir kere düştü mü kıyamet gününe kadar kalkmaz» (Gerçekten de) Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in haber verdiği gibi olmuştur. Kılıç, Osman *(radıyallahu anh)*'ın öldürülmesi ile araya düşmüş ve bir daha da kalkmamıştır. Ancak bu, kimi zaman çok kimi zaman az, kimi zaman bir tarafta kimi zaman da başka tarafta olmuştur.

«Ümmetimden bir topluluk müşriklere katılmadıkça...» Ebû Dâvud'un rivayetinde bu: *"Ve ümmetimden bazı kabîleler müşriklere katılmadıkça kıyamet kopmayacaktır"* şeklinde geçmektedir. Yani "onların arasında yaşama" ve "din" konusunda onlara iştirak edeceklerdir.

«Yine ümmetimden bazı topluluklar putlara tapmadıkça...» (*"Bazı topluluklar"* diye tercüme ettiğimiz) "فئام", kelimesi, *"birçok gurup"* anlamındadır. Ebû Dâvud'un rivayetinde bu: *"Ümmetimden bazı kabîleler putlara tapmadıkça kıyamet kopmayacaktır"* şeklindedir. Konu başlığının alındığı yer işte burasıdır. Bunun bir benzeri, Buhârî ve Müslim'de Ebu Hureyre *(radıyallahu anh)*'den merfu olarak nakledilen şu rivayettir: *"Devs kabilesinin kadınları, kalçalarını 'Zülhalasa' putunun etrafında çalkalamadıkça kıyamet kopmaz!"*

"Zülhalasa", cahiliye devrinde Devs kabilesinin ibadet ettiği puttur. İbn Hibbân, Ma'mer'den: *"Şu anda onun üzerinde bina edilmiş kapalı bir ev bulunmaktadır"* dediğini nakletmiştir.

Müslim'in Sahih'inde Âişe *(radıyallahu anhâ)*'dan merfu olarak şu rivayet geçmektedir: *"Lât ve Uzza'ya (tekrar) tapılmadıkça, gece ile gündüz gitmeyecek (kıyamet kopmayacak)tır!"*

«Ümmetimin arasından mutlaka otuz yalancı çıkacaktır. Her biri kendisinin nebî olduğunu iddia edecektir» Hâfız (İbn Hacer) şöyle der: "Burada kastedilen, mutlak manada peygamberlik iddia edenler değildir; çünkü onlar sayılamayacak kadar çoktur. Burada

kastedilen; gücü/devleti olan ve haklarında şüphenin söz konusu olduğu kimselerdir. Allah, onlardan böylesi bir şeyin vuku bulduğu kimseleri helak etmiştir. Geriye yandaşlarına katılan/onların izinden giden bazıları kalmıştır ki, onların sonuncusu en büyük Deccal olacaktır."

«Ümmetimden bir taife hak üzere bulunacaktır» Yezîd b. Hârun ve Ahmed b. Hanbel: *"Eğer bunlar Ehl-i Hadis olmayacaksa, o zaman onlar kimdir bilmiyorum?"* demiştir. Bu taifenin mü'minler arasından farklı gruplar olması muhtemeldir. Cesur savaşçılar onlardandır. Fakihler ve muhaddisler onlardandır. Emr-i bi'l-maruf ve nehy-i ani'l-münker yapan zahidler onlardandır. Hayır ehlinden diğer guruplar da onlardandır. (O nedenle) hepsinin bir arada olmaları gerekmez; ayrı ayrı da olabilirler. Ben derim ki: Özet olarak onlar; Allah'ın Kitabı ve Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Sünneti ile amel edenlerdir.

Musannif der ki: "Bu hadis, sayıları az olmalarına rağmen onları terk edenlerin ve onlara muhalefet edenlerin onlara zarar veremeyeceğine işaret etmektedir ki, bu (onların hak üzere olduğuna) büyük bir alamettir. Ve yine bu hadiste, hakkın geçmişte yok olduğu gibi bütünüyle yok olmayacağının, aksine bir taifenin daima hak üzere bulunacağının müjdesi vardır."

«Tâ ki Allah Tebâreke ve Teâlâ'nın emri gelinceye kadar» Şarih der ki: "Allah'ın emri" ifadesinden kasıt; hadislerde nakledildiği üzere kalan mü'minlerin canlarının tatlı bir rüzgâr ile alınması ve kıyametin büyük alametlerin vuku bulmasıdır. Öyle ki, bundan sonra geriye insanların en şerlileri kalır da kıyamet onların başına kopar."

Şarih yine şöyle demiştir: "İbn Battal'ın sözünde, bu taifenin Şam'da veya Beytu'l-Makdis'te olmasının zorunlu olmadığına delalet eden bir yön vardır. Onlar başka bir yerde de olabilirler. Ancak (önemli olan), Allah'ın emri gelene dek yeryüzünün hiçbir zaman onlardan hâli olmayacağıdır. Doğru olan görüş de budur."

Hadiste onların Beytu'l-Makdis'te olacağı, Muaz b. Cebel'in sözünde de Şam'da olacağı ifade edilmiştir. Bundan kasıt; onların bazı dönemlerde orada, bazı dönemlerde ise öbür tarafta olacağıdır.

✪ BU KONUYLA ALAKALI HADİSLER VE ESERLER ✪

✪ Muhammed b. Nasr *(rahimehullah)*'ın (kendi senedi ile)[184] naklettiğine göre Ebu Atâ el-Yahbûrî Ubade b. Sâmit *(radıyallahu anh)*'ın kendisine şöyle dediğini söylemiştir:

— Ey Ebu Atâ! Kârileriniz ve âlimleriniz sizden kaçtıkları ve dağ başlarına vahşi hayvanların yanına çekip gittikleri zaman ne edeceksiniz?

— Böyle bir şeyi niye yapacaklar ki?

— Öldürmenizden korktukları için.

— Subhânallah! Allah'ın kitabı aramızda, onu okuyup dururken onları niye öldürelim ki?!

— Anası Ebu Atâ'yı kaybetsin! Yahudilere Tevrat verildi de onlar ondan sapıp onu terk etmediler mi? Bu, öncekilerin yollarıdır. Onlar (bu konuda) birbirlerine tâbi olurlar. Allah'a yemin ederim ki, öncekilerin arasında olan her şey mutlaka sizin aranızda da olacaktır.

✪ Abdullah b. Mesud[185] *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Siz, insanlar arasında İsrailoğullarına en çok benzeyenlersiniz. Allah'a yemin ederim ki, onların yaptıkları her şeyi siz yapmadan bırakmayacaksınız. Ve onlar arasında vuku bulan her şey, sizin aranızda da misliyle meydana gelecektir.

Adamın birisi ona:

— Peki, Lut kavminin (yaptıklarının) benzeri bizim aramızda da olacak mı, diye sordu. Bunun üzerine İbn Mesud şöyle cevap verdi:

---

[184] Metnin orijinalinde bu senedler tek tek zikredilmiştir; ama biz okumayı akışkan hâle getirmek için senedleri dipnotta vermeyi uygun gördük. Bu rivayetin senedi şu şekildedir: Muhammed b. Nasr→Yahyâ b. Habib b. Arabî→Bişr b. Mufaddal→İbn Ebî Hind→Ebu Atâ el-Yahbûrî→Ubade b. Sâmit.

[185] Bu rivayetin senedi şu şekildedir: Muhammed b. Nasr→İshak b. İbrahim→Cerîr→A'meş→Yahyâ b. Ubeyd→Ebu Ömer→Abdullah b. Mesud.

— Evet, hem de Müslüman olup nesebi bilinenler (tarafından yapılacak).

✪ Yine Abdullah b. Mesud[186] *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: *"Siz, gidişat ve konum itibariyle insanların İsrailoğullarına en çok benzeyenisiniz. Okun arkasındaki tüyün kendisini takip ettiği gibi siz de onların yollarını takip ediyorsunuz. Onlar arasında meydana gelen bir iş yok ki, sizin aranızda da aynen meydana gelmesin."*

✪ Abdullah b. Amr[187] *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: *"Siz, sizden öncekilerin yollarına -iyisine kötüsüne- mutlaka uyacaksınız."*

✪ İbn Abbas[188] *(radıyallahu anhumâ)* şöyle demiştir: *"İsrailoğulları arasında bir şey olmaya görsün, o şey muhakkak sizin aranızda da olacaktır."*

✪ Şeddâd b. Evs[189] *(radıyallahu anh)* Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu söylemiştir: *"Bu ümmetin şerli insanları, sizleri, tıpkı okun arkasındaki tüyün kendisini takip ettiği gibi Kitap Ehlinden olan önceki kimselerin yollarına sevk edecek."*

✪ Humam b. Hâris[190] der ki: Bizler Huzeyfe *(radıyallahu anh)*'ın yanındaydık. Oradakiler: ***"Kim Allah'ın indirdiğiyle hükmetmezse, işte onlar kâfirlerin ta kendilerdir"*** (Maide, 44) âyetini mevzu bahis ettiler. Topluluk içerisinden bir adam:

— Bu âyet ancak, İsrailoğulları hakkındadır, dedi.

Bunun üzerine Huzeyfe *(radıyallahu anh)*:

---

[186]Bu rivayetin senedi şu şekildedir: Muhammed b. Nasr→Bindâr→Abdurrahman→ Sufyan→Ebu Kays el-Huzeyli→Abdullah Mesud.

[187]Bu rivayetin senedi şu şekildedir: Muhammed b. Nasr→İshak→Ebu Hâlid→Yahya b. Said el-Ensârî→Ömer b. Hakem→Abdullah b. Amr.

[188]Bu rivayetin senedi şu şekildedir: Muhammed b. Nasr→İshak→Cerir→Eş'as b. İshak→Cafer b. Ebi'l-Muğira→Said b. Cubeyr→İbn Abbas.

[189]Bu rivayetin senedi şu şekildedir: Muhammed b. Nasr→Muhammed b. Yahyâ→ Ahmed b. Abdillah b. Yunus→Şehr→İbn Ganem→Şeddâd b. Evs.

[190]Bu rivayetin senedi şu şekildedir: Muhammed b. Nasr→İshak→Cerir→A'meş→ İbrahim→Hümam b. Hâris→Huzeyfe.

— (Oh, oh) İsrailoğulları sizin için ne iyi kardeşler! Kötü şeyler onlara, iyi şeyler size! Hayır! Canımı elinde bulundurana yemin ederim ki, okun arkasındaki tüy nasıl kendisini takip ediyorsa, siz de onların yolunu tıpa tıp takip edeceksiniz."

✪ Abdullah b. Amr[191] *(radıyallahu anh)*, Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu söylemiştir: *"İsrailoğullarının başına gelen, tıpa tıp, bire bir ümmetimin de başına gelecektir. Onlar yetmiş iki millete ayrıldılar, ümmetim ise yetmiş üç millete ayrılacaktır ve biri hariç hepsi ateşte olacaktır.* Dediler ki:

— Ey Allah'ın Rasulü! O biri nedir? Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

— *O, benim ve ashabımın üzerinde bulunduğu yoldur,* buyurdu.

Bu konuda Musannif'in zikrettiği Ebu Vâkıd el-Leysî'nin, Ebu Hureyre'nin ve Sevban'ın *(Allah onlardan razı olsun)* hadisleri geçmişti. Ve yine Ebu Hureyre *(radıyallahu anh)*'ın naklettiği: *"Devs kabilesinin kadınları, kalçalarını 'Zülhalasa' putunun etrafında çalkalamadıkça kıyamet kopmaz!"* hadisi ve Aişe *(radıyallahu anhâ)*'nın aktardığı: *"Lât ve Uzza'ya (tekrar) tapılmadıkça, gece ile gündüz gitmeyecek (kıyamet kopmayacak)tır!"* hadisi de biraz önce geçmişti. Bu konuda, çağlar boyu meydana gelecek olan şirk, bidat ve diğer ma'siyet çeşitlerine delalet eden sayılamayacak kadar çok hadis ve eser vardır. O nedenle, bu şeylerin meydana geldiği anda Sünnete sarılmaya teşvik edilmiştir.

✪ Muhammed b. Nasr *(rahimehullah)* yine (kendi senedi ile)[192] Ebu Ümeyye eş-Şa'bânî'nin şöyle dediğini nakleder: Ebu Sa'lebe el-Huşenî ile karşılaştım ve ona: ***"Ey iman edenler! Siz kendiniz(i düzeltmey)e bakın. Siz doğru yolda olursanız, yoldan sapan kimseler size zarar***

---

[191] Bu rivayetin senedi şu şekildedir: Muhammed b. Nasr→İshak→Abdurrahman b. Muhammed el-Muhâribî→Abdurrahman b. Ziyâd b. En'am el-Efrigî→Abdullah b. Yezîd→ Abdullah b. Amr.

[192] Bu rivayetin senedi şu şekildedir: Muhammed b. Nasr→Ebu Kudâme Abdullah b. Said→Abdurrahman b. Mehdî→Abdullah b. Mubarek→ Utbe b. Ebi Hakim→Ömer b. Câbir el-Lahmî→Ebu Ümeyye eş-Şa'bânî→Ebu Sa'lebe el-Huşenî.

veremez." (Maide, 105) âyeti hakkında sordum. Bana: Yemin ederim ki, tam adamına sordun. Ben de onu Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e sormuştum da şöyle demişti: *"Hayır! Siz iyiliği emredin, kötülükten sakındırın. Sen eğer itaat edilen bir cimrilik, tâbi olunan bir heva, tercih edilen bir dünya ve her görüş sahibinin kendi görüşünü beğenmesini görürsen, o zaman kendi işine bak ve halkın işinden uzak dur. Zira önünüzde öyle günler gelecek ki, o günlerde sabretmek, tıpkı elde kor ateş tutmak gibi olacak. O günlerde (din) ile amel edene, onun ameli gibi amel eden elli kişinin ecri verilecektir."*

Ebu Ümeyye sözlerine şöyle devam eder: Bir başkası (bu konuyla alakalı olarak) bana şu ilavede bulundu: Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e:

— Ey Allah'ın Rasûlü, onlardan elli kişinin mi ecri verilecektir, denildi. Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

— *Sizden elli kişinin ecri,* buyurdu.

✪ Utbe b. Ğazvân[193] *(radıyallahu anh)* Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu söylemiştir: *"Hiç şüphe yok ki önünüzde 'sabır günleri' vardır. O günler içerisinde sizin üzerinizde bulunduğunuz şeylere sarılan kimseye, sizden elli kişinin ecri vardır."*

Ashab:

— Ey Allah'ın Rasûlü, onlardan elli kişinin ecri olmasın, dedi.

Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

— *Hayır! Bilakis sizden (elli kişinin ecri!),* buyurdu.

Bu ecir, Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Sünnetine hakikaten sarılanlar için söz konusudur. Onlar da ne de azdır! Sen bunu bilir ve gereğince amel edersen, o zaman seninle beraber olanların birçoğu senden uzaklaşır. Başarı ancak Allah'tandır.

---

[193] Bu rivayetin senedi şu şekildedir: Muhammed b. Nasr→Muhammed b. İdris→Abdullah b. Yusuf et-Tuneysî→Hâlid b. Yezid b. Subeyh'i-Merrî→İbrahim b. Ebî Able→ Mâzin b. Sa'saa oğullarının kardeşi Utbe b. Ğazvân -ki bu zat Sahabedendir-.

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Nisâ Sûresindeki âyetin açıklaması.

2- Mâide Sûresindeki âyetin açıklaması.

3- Kehf Sûresindeki âyetin açıklaması.

4- Burada cibte ve tâğûta iman etmenin manasının ne olduğu -ki bu, bu meselelerin en önemlisidir- Bu sadece kalbî bir itikadı mıdır, yoksa bâtıl olduklarını bile bile ve onlara buğzederek cibt ehline (zahiren) muvafakat etmek midir?

5- Kâfirlerin, kâfir olduklarını bildiği kimselerin mü'minlerden daha doğru yolda olduklarını söylemeleri.

6- -Ki konu başlığının gâyesi de budur- Ebû Saîd el-Hudrî hadisinde bildirildiği üzere şirk, bu ümmetin içinde de var olacaktır.

7- Putlara ibadetin bu ümmetin birçok grubu arasında vuku bulacağının açıklanması.

8- En ilginci ise; Kelime-i şehadeti söylemesine, bu ümmetten olduğunu, Rasulün ve Kur'an'ın hak olduğunu -ki Muhammed *(aleyhisselam)*'ın son peygamber olduğu onda vardır- açıkça beyan etmesine rağmen Muhtar (es-Sekafî)[194] gibi peygamberlik iddiasında bulunanların çıkmasıdır. O, açık bir çelişki olmasına rağmen bütün bu hususlarda tasdik edilmiştir. Muhtar, sahabe çağının sonlarında zuhur etmiş ve birçok gurup kendisine tabi olmuştur.

9- Hakkın geçmişte yok olduğu gibi bütünüyle yok olmayacağının; bir taifenin daima hak üzere bulunacağının müjdelenmesi.

10- Az olmalarına rağmen onları terk edenlerin ve onlara muhalefet edenlerin onlara zarar verememesi ki, bu (onların hak üzere oluşuna) en büyük alamettir.

---

[194] Bu kişi, önceleri Hüseyin *(radıyallahu anh)*'ın intikamını almak amacıyla ayaklanmış, daha sonraları süreç içerisinde peygamberlik iddia edecek kadar ileri gitmiştir. (Mütercim)

11- Bu hususun kıyamete dek sürüp gideceği.

12- Bu hadiste büyük mucizeler vardır. (Bunları şu şekilde sıralayabiliriz):

a- *Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Allah'ın güney ve kuzeyi değil de, doğuyu ve batıyı önüne dürdüğünü haber vermesi ve bunun manasını(n ne olduğunu) bildirmesi. Ki bu aynen haber verdiği şekilde gerçekleşmiştir.*

b- *Kendisine iki tane hazine verildiğini bildirmesi.*

c- *Ümmeti için yaptığı duanın ikisinin kabul edildiğini bildirmesi.*

d- *Dua ettiği üçüncü şeyin ise kabul edilmediğini bildirmesi.*

e- *Kılıcın (ümmet içerisinde) baş göstereceği ve baş gösterdiğinde de bir daha kaldırılmayacağını bildirmesi.*

f- *Ümmetin birbirini öldüreceğini ve bir kısmının diğer bir kısmı esir edeceğini bildirmesi.*

g- *Ümmeti için saptırıcı önderlerden korkması.*

h- *Bu ümmet içinde peygamberlik iddiasında bulunacak kimselerin zuhur edeceğini bildirmesi.*

i- *Tâife-i Mansûra'nın (Allah tarafından sürekli yardım görecek bir gurubun) sürekli var olacağını haber vermesi.*

Bu sayılanların her biri aklen imkânsız gibi gözükse de tıpkı Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in bildirdiği gibi zuhur etmiştir.

13- Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ümmeti adına korkusunu, "saptırıcı önderlere" özgü kılması.

14- Putlara ibadetin ne manaya geldiğine dikkat çekilmesi.

YİRMİ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Sihir Hakkında Gelen Şeyler

✿ METİN ✿

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الآخِرَةِ مِنْ خَلاقٍ ﴾

"Onlar gerçekten onu satın alanın âhirette bir nasîbi olmadığını biliyorlardı." (Bakara, 102)

﴿ يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ ﴾

"Onlar, cibte ve tâğûta iman ediyorlar." (Nisâ, 51)

قال عمر:"الجبت": السحر، "والطاغوت": الشيطان

Ömer *(radıyallahu anh)* *"Cibt sihirdir, tâğût ise şeytandır"* demiştir.[195]

وقال جابر: الطواغيت: كهان كان ينزل عليهم الشيطان في كل حي واحد

Câbir *(radıyallahu anh)* da şöyle demiştir: *"Tâğûtlar kendilerine şeytanın indiği kâhinlerdir. Her bölgenin/kabilenin bir kâhini vardır."*[196]

وعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنْ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: « اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوبِقَاتِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا هُنَّ قَالَ الشِّرْكُ بِاللَّهِ وَالسِّحْرُ وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَكْلُ الرِّبَا وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ وَالتَّوَلِّي يَوْمَ الزَّحْفِ وَقَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ »

Ebu Hureyre'nin rivâyet ettiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* *"Helâk edici yedi şeyden sakının!"* buyurdu. "Ey Allah'ın Resulü, onlar nedir?" diye sordular. Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle

---

[195] Buhârî, "Tefsir" bölümünde Nisa Sûresi âyetinin tefsirinde muallak olarak zikretmiştir. Fethu'l-Bâri, 8/10.

[196] Buhârî, "Tefsir" bölümünde Nisa Sûresi âyetinin tefsirinde muallak olarak zikretmiştir. Fethu'l-Bâri, 8/10.

cevap verdi: *"Allah'a şirk koşmak, sihir yapmak, hak etmesi dışında Allah'ın haram kıldığı cana kıymak, fâiz yemek, yetim malı yemek, çarpışma gününde kaçmak, bir şeyden haberi olmayan namuslu mümin kadınlara zina iftirası atmak."*[197]

عن جندب رضي الله عنه مرفوعا: «حَدُّ السَّاحِرِ ضَرْبُةٌ بِالسَّيْفِ» رواه الترمذي وقال: الصحيح أنه موقوف.

Cundeb *(radıyallahu anh)*'dan merfû olarak *"Sihirbaza uygulanacak had, kılıç ile boynunun vurulmasıdır"* dediği rivâyet edilmiştir.[198]

Bunu Tirmizî rivâyet etmiş ve "Doğru olan bunun mevkûf olmasıdır" demiştir.

وفي صحيح البخاري عن بَجَالة بنِ عَبدة قال: "كتب عمر بن الخطاب: أن اقتلوا كل ساحر وساحرة. قال: فقتلنا ثلاث سواحر"

Sahîh-i Buhârî'de Becâle b. Abede'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Ömer b. Hattâb *(radıyallahu anh) 'Kadın-erkek bütün sihirbazları öldürün'* diye mektup gönderdi. Biz de üç sihirbaz kadın öldürdük."[199]

وصح عن حفصة -رضي الله عنها-: أنها أمرت بقتل جارية لها سحرتها، فقتلت وكذلك صح عن جندب

Ayrıca Hafsa *(radıyallahu anhâ)*'nın kendisine sihir yapan bir câriyesinin öldürülmesini emrettiği ve bunun üzerine o câriyenin öldürüldüğü sahih olarak rivâyet edilmiştir. Cundeb *(radıyallahu anh)*'dan da buna benzer sahîh bir rivâyet gelmiştir.[200]

قال أحمد: عن ثلاثة من أصحاب النبي صلى الله عليه وسلم

---

[197] Buhârî, 2766; Müslim, 258.

[198] Tirmizî, 4/60.

[199] Buhârî, 3156.

[200] Mâlik, Muvattâ, 2/871.

Ahmed (b. Hanbel) *"Rasulullah'ın ashabından üç kişiden bu rivâyet edilmiştir"* demiştir.

✪ ŞERH ✪

«Sihir Hakkında Gelenler»[201] Yani sihrin küfür olduğuna ve imana ve tevhide ters düştüğüne dair gelen deliller...

---

[201] Konunun önemine binaen burada sihirle alakalı bazı mühim başlıklara dikkat çekmek istiyoruz:

A) SİHRİN SÖZLÜK VE ISTILAH ANLAMI

Sihir kelimesi "s-h-r" kökünden gelmektedir. Sözlükte *"kaynağı gizli olan", "sezilemeyen şey"* demektir. Istılâhta ise: *"Büyücünün insanlara zarar vermek için cinlerden yardım alarak gerçekleştirdiği bir uygulamadır."*

Sihrin birçok farklı çeşidi olduğu için efrâdını câmi, ağyârını mâni bir tanım yapılamamış, her çeşidi için özel bir tarif yapılmıştır. Şenkîtî der ki:

اعلم أن السحر في الاصطلاح لا يمكن حده بحد جامع مانع لكثرة الأنواع المختلفة الداخلة تحته

"Birçok farklı kısmı olduğu için sihrin ıstılahta 'efrâdını câmi, ağyârını mâni' bir tanımının mümkün olmayacağını bilmelisin."

B) SİHRİN KISIMLARI

Sihir:

1- es-Sihru't-Tahayyulî / göz boyama sihri / illüzyon,

2- es-Sihru'l-Hakikî / Hakiki sihir olmak üzere iki kısma ayrılır.

Mutezile ve o menheci takip eden hadis inkârcıları, sihrin hissedilen bir hakikati olmadığını, sihrin ancak göz boyama ve olmayan şeyleri varmış gibi hissettirme (illüzyon) anlamına geldiğini iddia etmişler ve bu nedenle sihrin hakikatini reddetmişlerdir. Onlar sadece "tahayyulî" sihri kabul ederler. Ehl-i Sünnet ise, sihrin sadece göz boyama anlamına gelmediğini, bunun sihrin anlamlarından birisi olduğunu söylemiş ve bazı yöntemlere başvurarak insanların kalplerine ve bedenlerine tesir eden bir şey olduğunu ifade ederek, sihrin hissedilen bir hakikati olduğunu vurgulamıştır. Yani Ehl-i Sünnet sihrin hem tahayyulî kısmını hem de hakikat kısmını kabul etmiştir ki, Kur'ân ve Sünnetin birçok nassı bu görüşü desteklemektedir. Bununla onlar Mutezile ve o menheci takip eden hadis inkârcılarından ayrılmışlardır.

Rabbimiz şu âyeti ile sihrin hakikati olduğuna dikkat çekmiştir:

"Süleyman'ın hükümranlığı hakkında şeytanların uydurdukları yalanların ardına düştüler. Oysa Süleyman (büyü yaparak) küfre girmedi. Fakat şeytanlar, insanlara sihri ve (özellikle de) Babil'deki Hârût ve Mârût adlı iki meleğe ilham edilen (sihr)i öğretmek suretiyle küfre girdiler. Hâlbuki o iki melek: 'Biz ancak imtihan için gönderilmiş birer meleğiz. Sakın ha kâfir olma!' demedikçe, kimseye (sihir) öğretmiyorlardı. Böylece (insanlar) kendisi sebebi

ile kişiyle karısını birbirinden ayıracakları sihri onlardan öğreniyorlardı. Hâlbuki onlar, Allah'ın izni olmadıkça o sihir sebebi ile hiç kimseye zarar veremezlerdi. (Onlar böyle yaparak) kendilerine zarar veren, fayda getirmeyen şeyleri öğreniyorlardı. Andolsun, onu satın alanın âhirette bir nasibi olmadığını biliyorlardı. Kendilerini karşılığında sattıkları şey ne kötüdür! Keşke bilselerdi." (Bakara, 102)

Bu âyet, açıkça sihrin hissedilen bir hakikati olduğuna delalet etmektedir. Buna şu hususlar delalet eder:

1-Erkek ile karısının arasının açılması buna bağlanmıştır. Buna âyetin:

يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ

"Böylece** (insanlar) **kendisi sebebi ile kişiyle karısını birbirinden ayıracakları sihri onlardan öğreniyorlardı." kısmı delalet etmektedir; çünkü ayetteki "bâ" harf-i cerri, sebebiyet ifade eder. Demek ki bu ayırma onun sebebi ile olmaktadır. Erkek ile karısının arasının açılması, hissedilen bir tesirdir.

2-Onun zarara sebebiyet verdiği ifade edilmiştir. Buna da âyetin:

وَمَا هُم بِضَآرِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلاَّ بِإِذْنِ اللّهِ

"Hâlbuki onlar, Allah'ın izni olmadıkça o sihir sebebiyle hiç kimseye zarar veremezlerdi" kısmı delalet etmektedir; çünkü ayette Allah'ın izin vermesi durumunda yine o sihir sayesinde insanlara zarar verileceği beyan edilmiştir.

Ayrıca Yahudi Lebid b. A'sam'ın, Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'e büyü yapması sonucu Allah Rasulü etki altında kalmıştır. Bu da sihrin hakikati olduğunun pratik bir göstergesidir.

Muteber âlimlerimizin sihrin hakikati olduğunu beyan etmesi de ayrıca dikkate alınması gereken bir husustur. Mesela İmam Nevevî der ki:

والصحيح أن السحر له حقيقة، وبه قطع الجمهور، وعليه عامة العلماء

"Doğru olan sihrin bir hakikati olduğudur. Cumhur bunu kesin olarak kabul etmiştir. Âlimlerin geneli de bu görüştedir." (Fethu'l-Bâri, 10/222)

İmam Kurtubî şöyle der:

ذهب أهل السنة إلى أن السحر ثابت وله حقيقة

"Ehl-i Sünnet, sihrin var olduğunu ve bir hakikatinin bulunduğunu kabul etmiştir." (el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân, 2/44)

Tüm bu sayılan hususlardan ve Ehl-i Sünnet'in meseleye bakış açısından hareketle sihrin hakikatini kabul etmek ve onu illüzyondan ibaret gören hadis inkârcılarına itibar etmemek gerekir. Onun hakikat ve tesirinin var olduğunu kabul ettiğimizde, doğal olarak ondan Allah'a sığınacak, bu konuda vârid olan duaları okuyacak ve şer'an üzerimize düşen tedbirleri alacağız. İşte bunun bize faydası budur.

C) SİHİR NE İÇİN YAPILIR?

Sihrin yapılmasının birçok amaç ve gâyesi vardır. Bunlardan bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz:

1- İnsanı hasta etmek için yapılan sihir,

2- İnsanı delirtmek için yapılan sihir,

3- Unutkanlık sağlama üzere yapılan sihir,

4- Karşı cinse sevgi kazandırmak üzere yapılan sihir,

5- Karşı cinsten nefret ettirmek üzere yapılan sihir,

6- Toplumdan uzaklaştırmak üzere yapılan sihir ve

7- *"Hevâtıf"* denen sihir. Bu, büyücünün insana bir cin musallat etmesi, onun da ona vahşi hayvanlar suretinde gözüküp, ara ara ona seslenmesi, aklına farklı düşünceler getirmesi ve neticesinde sürekli onu meşgul etmesi şekline gerçekleşen sihirdir. Başka gâyelerle de sihir yapılabilir. İnsanların geneli, bu kısımlar içerisinden özellikle dördüncü ve beşinci maddede zikrettiğimiz sihir çeşidini, yani sarf ve atıf denilen sihri yaptırmaktadırlar. **"Sarf"**; *"Kişiyi eşine veya bir insana nefret ettirmek"*; **"atıf"** ise *"Kişiyi eşine veya bir insana sevdirmek"* demektir. Müellif *(rahimehullah)*, *"Nevâkidu'l-İslâm"* adlı kıymetli risalesinde sihrin küfre düşüren bir unsur olduğunu ifade ettikten sonra özellikle sarf ve atıf meselesine dikkat çekmiş ve yaygınlığı nedeniyle bunun altını çizmiştir. Bugün gerçekten de insanlar bu hususta şirke düşmektedir.

D) SİHRİN HÜKMÜ

Ulema, sihrin ve sihir yapanın hükmü hakkında ihtilaf etmiştir. Bazıları "sihir küfürdür, sihirbaz da kâfirdir" demişlerdir. Bunlar cumhuru ulemadır. Bazıları da "sihir haramdır, ilave bir küfür işlemediği sürece sihirbaz da günahkârdır" demişlerdir. "Sihir haramdır, sihirbaz da günahkârdır" diyen âlimlerimizin bunu söylemesinin zannımızca iki sebebi vardır:

1) Bu âlimlerimizin sihrin hakikatini hakkıyla tahkik etmemeleri ve bundan dolayı sihre haram demeleri. Bilindiği üzere insan üzerinde tesiri olan sihir cinlerden ve şeytanlardan yardım alınmadan ve yine, onlara birtakım ibadetler sunulmadan asla gerçekleşmez. Bu ise, **müstakil** bir küfür olmasının yanı sıra aynı zamanda insanı muayyen olarak kâfir yapacak bir ameldir. Buna ilave olarak ayrıca bir küfür işlerse, o ikinci bir suç olarak değerlendirilir.

2) Bu âlimlerimizin bu hükümle illüzyonu kast etmeleri. Bilindiği üzere insanın gözünü boyayıp, olmamış bir şeyi olmuş veya olan bir şeyi yokmuş gibi göstermeye çalışmaya "illüzyon" denir. Bunun için cinlerden yardım almaya veya onlara ibadet sunmaya gerek yoktur.

İşte zannımızca âlimlerimizden bir kısmının sihre haram demesinin sebebi budur. Aksi halde içerisinde Allah'tan başkasına ibadet etmenin ve onlardan yardım istemenin söz konusu olduğu bir sihre hiçbir âlimimiz haram demez. Bu noktayı iyi tahkik etmeden konuşmak, insanı mutlaka büyük bir hataya dûçar eder. O nedenle dikkatli olmak gerekir.

E) SİHRİN KÜFÜR OLDUĞUNUN DELİLLERİ

❶ Rabbimiz Bakara Sûresi 102. âyette şöyle buyurur:

وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُواْ

"Oysa Süleyman (büyü yaparak) kâfir olmadı; fakat şeytanlar kâfir oldular." Eğer Süleyman aleyhisselam sihir yapsaydı –ki onu bundan tenzih ederiz– kâfir olurdu; ama kâfir olan o değil sihre âlet olanlar oldu. Bu, bu işin küfür olduğunu göstermektedir.

❷ Rabbimiz aynı âyetin içerisinde yine şöyle buyurur:

وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولاَ إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلاَ تَكْفُرْ

"Hâlbuki o iki melek (Hârût ve Mârût): 'Biz ancak imtihan için gönderilmiş birer meleğiz. Sakın ha kâfir olma!' demedikçe, kimseye (sihir) öğretmiyorlardı." *"Sakın ha kâfir olma!"* buyruğu, bu işe bulaşan birisinin kâfir olacağı noktasında son derece açıktır.

❸ Rabbimiz yine aynı âyetin devamında şöyle buyurmuştur:

وَلَقَدْ عَلِمُواْ لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الآخِرَةِ مِنْ خَلاَقٍ

"Andolsun, onu satın alanın âhirette hiçbir nasibinin olmadığını biliyorlardı." Âhirette hiçbir nasibi olmayanlar ancak kâfirlerdir. O nedenle bu işi yapanlar kâfir olurlar. Bu da bu işin küfür olduğunu gösteren başka bir delildir.

❹ Rabbimiz Bakara Sûresi 103. âyette şöyle buyurur:

وَلَوْ أَنَّهُمْ آمَنُواْ واتَّقَوْا لَمَثُوبَةٌ مِّنْ عِندِ اللَّهِ خَيْرٌ لَّوْ كَانُواْ يَعْلَمُونَ

"Eğer onlar iman edip Allah'ın emirlerine karşı gelmekten sakınmış olsalardı, Allah katında kazanacakları sevap kendileri için daha hayırlı olacaktı. Keşke bilselerdi!" Bu olayın ardına onların iman etmesinden bahsedilmesi, onların bu iş nedeniyle kâfir olduklarını gösterir. Bu da sihrin küfür olduğunun başka bir delilidir.

❺ Rabbimiz Tâhâ Sûresi 69. âyette şöyle buyurur:

وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ أَتَى

"Sihirbaz nereye varsa asla felaha eremez." Bu âyet hakkında Şeyh Şenkîtî der ki:

وذلك دليل على كفره؛ لأن الفلاح لا ينفي بالكلية نفياً عاماً إلا عمن لا خير فيه وهو الكافر

"Bu ifade sihirbazın kâfir olduğuna bir delildir; çünkü felah, ancak kendisinde hiçbir hayır olmayan kimseden külliyen nefyedilir. O da kâfir olmuş kimsedir."

Şeyh Şenkîtî sözlerine şöyle devam eder: "Bizi bunu söylemeye iten iki sebep vardır:

a) Sihirbazın kâfir olduğuna dair varid olan âyetlerin varlığı.

b) Kur'an'ı baştan sonra gözden geçirdiğimizde, "وَلَا يُفْلِح / asla felaha eremez" ifadesinin ancak kâfirler hakkında kullanıldığı. Mesela Rabbimiz Yunus 69. âyette şöyle buyurur:

قُلْ إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ

"Şüphesiz ki Allah'a yalan yere iftirada bulunanlar asla felaha eremezler."

Ebu Muhammed (İbn Kudâme) el-Makdisî *(rahimehullah)* der ki: "Sihir; insanların kalplerini ve bedenlerini etki altına alıp (onları) hasta yapan, öldüren ve koca ile eşini birbirinden ayıran her türlü muska, rukye ve düğümlerdir."

«Onlar gerçekten onu satın alanın âhirette bir nasîbi olmadığını biliyorlardı» Katâde der ki: "Kitap ehli, Allah'ın kendilerine verdiği ahde (kitaba) göre büyücünün âhirette bir nasibinin olmadığını çok iyi biliyordu."

Hasan (el-Basrî de) "Sihirbazın dini yoktur" demiştir.

Abdurrezzak'ın Safvan b. Süleym *(radıyallahu anh)*'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Az olsun çok olsun her kim sihirden bir şey öğrenirse, onun işinin sonu Allah'a kalmıştır."*

Bu hadis mürseldir.

Rabbimizin ***"Biz ancak imtihan için gönderilmiş birer meleğiz. Sakın ha kâfir olma!"*** (Bakara, 102) buyruğu, büyücünün kâfir olacağı hususunda açıktır.

«Onlar, cibte ve tâğûta iman ediyorlar» Ömer b. Hattab *(radıyallahu anh)* der ki: *"Cibt sihirdir, tâğût ise şeytandır."* Bunu, İbn Ebî Hâtim rivayet etmiştir. Câbir *(radıyallahu anh)*'ın sözü de buna benzemektedir.

(Edvau'l-Beyan, 4/552)

6 Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurur:

من أتى كاهناً أو ساحراً فصدقه بما يقول، فقد كفر بما أنزل على محمد صلى الله عليه وسلم

"Kim bir kâhine veya sihirbaza gider de onun söylediklerini tasdik ederse, Muhammed'e indirilene kâfir olmuş olur." (İbn Kesir, senedinin "ceyyid" olduğunu söylemiştir.)

Tüm bu aktardıklarımız ve burada zikredemediğimiz nice deliller, sihrin net bir biçimde küfür, sihirbazın da sadece bu ameli nedeniyle kâfir olacağını göstermektedir. Bunun küfür olması için istihlâl gibi yan etkenler aramak sihrin mâhiyetini hakkıyla bilememekten kaynaklanır. Bir insan -üstte de dediğimiz gibi- sadece sihir yapmakla kâfir olur; çünkü bu mustakil bir küfürdür. Buna istihlal gibi başka hususları da ekleyecek olsa, o zaman küfrünü artırmış ve ikinci bir küfür ile bir kere daha kâfir olmuş olur. İşte burası çok önemli bir nokta olup, bazı kardeşlerimizin gözünden kaçmaktadır. (Mütercim)

İbn Abbâs, İkrime ve Ebu Mâlik'den: *"Cibt, şeytandır"* dedikleri nakledilmiştir.

İbn Abbâs: "Habeş dilinde" ilavesinde bulunmuştur.

Yine onun: *"Cibt, şirktir"* dediği, *"putlardır"* dediği ve *"Huyey b. Ahtâb'dır"* dediği de nakledilmiştir.

Şa'bî *"Cibt, kâhindir"* demiştir.

Mücahid'den de *"Cibt, Ka'b b. Eşref'tir"* dediği nakledilmiştir.

Cevherî der ki: "Cibt, puta, kâhine, sihirbaza ve benzerlerine kullanılan bir kelimedir. Hadiste şöyle geçer: *Iyâfe, tark ve tıyera cibttendir.*[202]

"Tâğût"a gelince; onun hakkında söylenen en güzel ve en kapsamlı söz İbn Kayyım'ın sözüdür. O şöyle der:

"Tâğût; kulun, kendisi sebebiyle sınırını aştığı ibadet edilen veya tâbi olunan ya da itaat edilen her şeydir. Her kavmin tâğutu, Allah ve Rasülü dışında kendi hükmüne başvurdukları, Allah'ı bırakıp ibâdet ettikleri, basiretsizce Allah'ın dışında tabi oldukları veyahut da Allah'tan başka itaat ettikleri kimselerdir. Kim, Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in getirdiğinin dışında bir şeyin hükmüne başvurur veya o şeyle hüküm verirse tâğut ile hükmetmiş ya da tâğuta muhâkeme olmuş demektir. Bunlar dünyanın tâğûtlarıdır. Sen, bunları ve onlara karşı insanların durumlarını güzelce düşündüğünde, insanların çoğunluğunun Allah'a kulluktan tâğuta kulluğa, Allah'a itatten ve Rasûlüne tâbi olmaktan tâğuta itaate ve tâğuta tâbi olmaya yönelen kimselerden olduklarını görürsün." [203]

---

[202] Hadisi İmam Ahmed rivayet etmiştir. Hadiste geçen *"Iyâfe"*, kuşları kaçırmak ve onların isimlerine, seslerine, geçtikleri yerlere bakarak manalar çıkarmaktır. *"Tark"*, fal veya benzeri amaçlar için yere çizilen çizgilerdir. "Tıyera" ise uğursuzluk demektir. Tüm bunlar Arapların âdetlerindendir ve hepsi şeriat tarafından nehyedilmiştir. (Mütercim)

[203] Âlimlerimizin sözlerine baktığımızda tâğût kelimesinin genel çerçevede sihirbaz, kâhin, şeytan ve benzeri varlıklar olarak tefsir edildiğini görürüz. Bunların hepsi kendi bağlamında doğru olmakla beraber, tâğût kelimesini mutlak manada tefsir etmede yeterli izahlar değildir. Çünkü tâğût kelimesi sadece bu anlamlara münhasır değildir. Bunları ihtiva

ettiği gibi, bunlardan farklı şeyleri de içine alır. Mesela Kur'ân, Allah'ın kanunlarını hiçe sayarak yeni hükümler ihdâs edenleri, İslam'ın hükümleriyle değil de başka hükümlerle insanları yönetenleri "tâğut" olarak adlandırmıştır. Mesela Kur'ân, Firavun'a "tâğut" demiştir. Rabbimiz şöyle buyurur: ***"Firavun'a git, çünkü o tâğut olmuştur."*** (Tâhâ, 24) Musa ve Harun aleyhimesselam'a hitaben de şöyle demiştir: ***"Firavun'a gidin, çünkü o tâğutlaşmıştır."*** (Tâhâ, 43) Firavun'un tağutlaşmasının en önemli gerekçelerinden birisi, onun hâkimiyet iddia etmesi ve Mısır'ın egemenliğinin kendi elinde olduğunu söylemesiydi: Rabbimiz onun şöyle dediğini haber verir: ***"Firavun, kavmine seslenerek dedi ki: Ey kavmim! Mısır'ın hâkimiyet ve egemenliği benim değil mi? Hâlâ görmüyor musunuz?"*** (Zuhruf, 51) Buradan anlaşılıyor ki, hangi çağda olursa olsun, birileri çıkar da tıpkı Firavun gibi Allah'ın hâkimiyet ve egemenlik hakkının kendisinde olduğunu iddia ederse, o kişi "tâğut" olmuş olur.

Yine Nisa Sûresi 60. âyetin iniş sebebinden öğrendiğimiz kadarıyla Kur'ân, Kâ'b b. Eşref'e de "tâğut" demiştir. Kâ'b b. Eşref, Peygamber Efendimiz zamanında Medine'de yaşayan Yahudilerin önderlerinden ve ihtilaf anında kendisine müracaat ettikleri büyük zatlarından birisi idi. Bu zat, insanlar ihtilaf ettiğinde onların problemlerini çözer ve aralarında kendi arzusu veya inandığı esaslarla hükmederdi. İşte onun bu tavrından dolayı Kur'ân ona "tâğut" demişti. Kâ'b b. Eşref hakkında indiği ifade edilen âyet şu şekildedir:

"Sana indirilen Kur'ân'a ve senden önce indirilen *(kitaplara)* ***iman ettiklerini zannedenleri görmüyor musun? Onlar, reddetmeleri kendilerine emredildiği hâlde, tâğûtun verdiği hükme göre yargılanmak/muhakeme olmak istiyorlar. Şeytan da onları*** *(haktan çok uzak)* ***bir sapıklığa düşürmek istiyor."*** (Nisâ, 60)

İbn Kesîr rahimehullah, bu ayetin iniş sebebini şu şekilde ifade eder: Ensâr'dan bir Müslüman ile bir Yahûdî anlaşmazlığa düşmüşlerdi. Yahûdî:

— Benimle senin aranda Muhammed hakem olsun, dedi. Öteki ise:

— Benimle senin aranda Kâ'b b. Eşref hakem olsun, dedi. Bu nedenle bu ayet-i kerime nazil oldu.

Şimdi âyetin Kâ'b b. Eşref'e neden "tâğut" dediğini Allah için bir düşünelim: O, Allah'ın indirdiği hükümlere uygun olup-olmadığına bakmadan insanlar arasında hükmediyor ve ihtilafa düşen kimselerin meselelerini kendince çözüme kavuşturuyordu. İşte Allah'ın hükümlerini göz ardı ettiği ve muhâkeme esnasında onları hiçe saydığı için ayet-i kerime ona "tâğut" vasfını verdi.

Buradan hareketle şunu çok rahatlıkla söyleyebiliriz ki, bugün de insanlara hüküm verme makamında olan veya bu hükümleri vaz edenler, ihtilaf ettikleri konularda insanlar arasında hükmedeceklerinde Allah'ın hükümlerini dikkate almaz veya onları hiçe sayar yahut sanki hiç yokmuş gibi davranırlarsa, onlar da tıpkı Kâ'b b. Eşref gibi birer "tâğut" olurlar.

Bugün kendisini İslam'a nispet eden bir kesim, tâğut kelimesinin Selef tarafından "şeytan" ve "put" olarak tefsir edildiğini, dolayısıyla bugün Allah'ın kanunlarını tebdil edenlere bu kelimenin kullanılmasının doğru olmadığını söyleyerek bizleri eleştirmekte ve bununla

«Kâhinlerdir» Yani kâhinler de tâğûtlardandır. Burada kast edilen hasr değildir.

---

kendilerince doğru yaptıklarını zannetmektedirler. Bu insanlara şunu demek isteriz: Evet, Selef her ne kadar tâğûtu şeytan veya put olarak tefsir etse de bu hasır ifade eden bir tefsir değildir. Çünkü tâğûtlar sayılamayacak kadar çoktur. Yine onların izahları çerçevesinde tağutun:

- Şeytanlar,
- Putlar,
- Sihirbazlar,
- Kâhinler ve
- Allah'ın şeriatına aykırı kanun koyanlar/insanların kendi hükümlerine müracaat ettikleri kimseler olduğu söylenmiştir. Bunlar da onların tefsiridir. Dolayısıyla bunları görmezden gelip tâğût kavramını sadece şeytan veya put manasına hasretmek cahillik değilse art niyetliliktir.

Öte yandan İslam âlimleri: "اختلاف الاسماء يدل علي اختلاف المعني / *İsimlerin farklı olması, mananın da farklı olduğunu gösterir*" diyerek bu tür yanlış anlamaların önüne set çekmeye çalışmışlardır. Bilindiği üzere "şeytan" ayrı bir lafız, "tâğut" ayrı bir lafızdır. Bu ayrı oluş, manalarının da sonuç itibariyle farklı olduğunu ortaya koymaktadır. Elbette ki şeytan tâğuttur; ama tâğut sadece şeytan değildir. Veya diğer bir ifadeyle her şeytan bir tâğuttur; ama her tâğut şeytan değildir. Arasında umum-husus mutlak vardır. Eğer böyle olmuş olsaydı, Allah Teâlâ içerisinde tâğut lafzının kullanıldığı âyetlerde tâğut yerine "şeytan" kelimesini kullanırdı. Ama Kur'ân okuyanlar bunun böyle olmadığını bilirler. Üstelik Nisa Sûresi 76. âyette: ***"İman edenler Allah yolunda, kâfir olanlar da tâğut yolunda savaşırlar. O halde şeytanın destekçileri ile savaşın. Şüphe yok ki şeytanın hilesi pek zayıftır"*** buyurarak, tâğut ile şeytan kelimelerini aynı âyet içerisinde ayrı lafızlar olarak kullanmıştır. Bu da göstermektedir ki şeytan ile tâğut her ne kadar bazen birbirinin yerine kullanılsa da sonuç olarak farklı farklı şeylerdir.

O nedenle bizler şeytanın tâğût olduğunu, hatta onların başını çektiğini bilmeli, söylemeliyiz; ama bununla birlikte putların da sihirbazların da kâhinlerin de, Allah'ın şeriatına aykırı kanun koyanların da tâğût kapsamına gireceğini kabul etmeli ve bu noktada yanlış yollara suluk etmemeliyiz. Sırf adı Ahmed-Mehmet olduğu için veya abdest alıp namaz kıldığı ya da bir takım İslamî söylemleri olduğu için Allah'ın şeriatına aykırı kanun koyan yöneticileri temize çıkarma çabasında olmamalıyız. Bilmeliyiz ki bizim için hak, duygularımızdan da duygusallıklarımızdan da menfaatlerimizden de daha önemli ve önceliklidir. İki konuda asla duygusallık olmaz: Birincisi Allah'ın Kitabı, ikincisi ise Rasûlullah'ın Sünnetidir. O nedenle bu tür konularda duygusal davranmamalı ve her insanı hak ettiği isimle isimlendirmekten geri durmamalıyız. Çünkü bu İslam'ın ta kendisidir. (Mütercim)

«Her bölgenin bir kâhini vardır» Yani her kabilenin kâhini vardır.

«Ebu Hureyre'nin rivâyet ettiğine göre» Bu hadis Buhârî ve Müslim'de geçmektedir.

«Helâk edici» Yani helake götürücü.

«Allah'a şirk koşmak» Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şirki diğerlerinden önce zikretti, çünkü o günahların en büyüğüdür. İbn Kayyım bunun tarifi hakkında der ki:

"Şirkten sakın, zira şirkin zâhir olanı affedilmez,

Bu şirk; insan veya taş, ne olursa olsun Rahmân'a bir eş kılmaktır,

Ona duâ etmek, ondan ummak, ondan korkmaktır,

Bir de Deyyân'ı sevdiği gibi onu sevmektir."

«Sihir yapmak» Sihrin ne olduğu (önceki sayfalarda) geçti. Konu başlığının ilgili yeri burasıdır.

«Hak etmesi dışında Allah'ın haram kıldığı cana kıymak» Hak etmesinden kasıt ya şirk koşmaktır ya Müslüman bir kişiyi öldürmektir ya da evlendikten sonra zina etmektir.

«Fâiz yemek» Yani (bundan kast edilen) bu konuda varid olan âyet ve hadislerden dolayı onu alıp-vermek ve onunla muamelede bulunmaktır.

«Yetim malı yemek» Bu, yetimin malını çarçur etmek, telef etmek, inkâr etmek veya gasp etmek anlamındadır.

«Çarpışma gününde kaçmak» Yani savaş sırasında yer değiştirmek veya başka bir birliğe katılmak amacıyla olmaksızın kâfirlere sırt dönmek.

«Namuslu kadınlara zina iftirası atmak» Yani evli olmasalar bile iffetli olan kadınlara.

«Bir şeyden haberi olmayan» Yani (zinadan) beri olan kadınlar. Bununla kast edilen onlara zina veya livata suçu atmaktır.

«Mü'min olan» Bu, kâfir olan kadınlara zina iftirasında bulunmanın (en) büyük günahlardan olmadığı anlamına gelir.[204]

«Kılıç ile boynunun vurulmasıdır» Bu, "ضَرْبُهُ بِالسَّيْف" şeklinde "he" harfi ile rivayet edildiği gibi, "ضَرْبَةٌ بِالسَّيْف" şeklinde "te" harfiyle de rivayet edilmiştir. İkisi de sahihtir.

«Sahîh-i Buhârî'de» Şârih der ki: "Buhârî .i rivayette sihirbazların öldürülmesi geçmemektedir. Belki de Musannif bunun lafzını değil de aslını kast etmiştir."

«Becâle» "Be" ve sonrasındaki "ce" harflerinin fethası iledir.

«İbn Abede» (Hem "ayn" hem de "be" harflerinin) fethası iledir.

«Kadın-erkek bütün sihirbazları öldürün» Bu söz, iki görüşten en sahih olanına göre büyücünün tevbeye davet edilmeksizin öldürüleceği noktasında sarihtir. Buna, mü'minlerin annesi ***«Hafsa*** *(radıyallahu anhâ)****'nın kendisine sihir yapan bir câriyesinin öldürülmesini emrettiği ve bunun üzerine o câriyenin öldürüldüğü sahih olarak rivâyet edilmiştir»*** sözü delalet etmektedir. Bunu Muvatta'da (İmam Malik) rivayet etmiştir. Ve yine Cundeb *(radıyallahu anh)*'den sahih olarak nakledilen rivayet de buna delalet etmektedir. Şârih der ki: "Burada 'Cundeb' ile kast edilen Cundeb el-Hayr'dır, Cundeb el-Ezdî değildir."[205]

---

[204] Zina suçlamasında bulunmanın helak edici günahlardan oluşu her ne kadar mü'mine kadınlara has kılınmış olsa da bundan zina etmeyen kâfir kadınlara zina suçlamasında bulunmanın caiz olduğu sonucu çıkmaz. Kâfir kadınlara zina suçlamasında bulunmak da şerî açıdan doğru bir şey değildir; çünkü iftiranın her türlüsü İslam'da haramdır. Ayrıca böylesi bir şey ne ahlakîdir ne de insanî. Ancak burada anlatılmak istenen insanı helake götüren en büyük günahların ne olduğudur. O da yedi şeydir ki, onlardan birisi de yapmadığı halde mü'mine kadınlara zina suçlamasında bulunmaktır. Kâfir kadınlara zina suçlamasında bulunmak da bir günahtır; ama o en büyük günahlardan değildir. Kâfir kadınlara zina suçlamasında bulunmak normal bir günah ise, mü'mine kadınlara zina suçlamasında bulunmak ondan kat be kat daha büyük bir günahtır. (Mütercim)

[205] Cundeb el-Ezdî ile kast edilen ismi meşhur olan sahabî Cundeb b. Abdullah el-Becelî'dir; ama hadisi rivayet eden o değil, bilakis Cundeb el-Hayr *(radıyallahu anh)*'dır. (Mütercim)

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Bakara Sûresindeki âyetin açıklaması.

2- Nisâ Sûresindeki âyetin açıklaması.

3- Cibt ile tağutun açıklaması ve ikisi arasındaki farkın ne olduğu.

4- Tâğûtun kimi zaman cinlerden kimi zaman da insanlardan olabileceği.

5- Özellikle yasaklanan yedi büyük günahın bilinmesi.

6- Sihirbazın küfre girdiği.

7- Sihirbazın tevbeye davet edilmeksiniz öldürüleceği.

8- Ömer *(radıyallâhu anh)* döneminde Müslümanların içinde bile sihirbazlar çıkmışsa, daha sonraki zamanlarda ne olması beklenir?

YİRMİ BEŞİNCİ BÖLÜM

Bazı Sihir Çeşitlerinin Beyânı

✿ METİN ✿

قال أحمد حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا عَوْفٌ عَنْ حَيَّانَ بن العلاء حَدَّثَنِا قَطَنُ بْنُ قَبِيصَةَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: إِنَّ الْعِيَافَةَ وَالطَّرْقَ وَالطِّيَرَةَ مِنْ الْجِبْتِ.

(İmam) Ahmed şöyle demiştir: Bize Muhammed b. Ca'fer haber verdi, dedi ki: Bize Avf, Hayyân b. Alâ'dan tahdis etti, (o da dedi ki): Bize Katan b. Kabîsa tahdis etti. Onun babasından rivâyet ettiğine göre babası Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i *"Iyâfe, tark ve tıyera cibttendir"* buyururken işitmiştir. [206]

قَالَ عَوْفٌ: الْعِيَافَةُ زَجْرُ الطَّيْرِ، وَالطَّرْقُ الْخَطُّ يُخَطُّ فِي الْأَرْضِ، وَالْجِبْتُ: قَالَ الْحَسَنُ: رنة الشَّيْطَانُ. إسناده جيد لأبي داود والنسائي، وابن حبان في صحيحه، المسند منه.

Avf şöyle demiştir: "*Iyâfe* kuşları kaçırmaktır; *tark* ise yere çizilen çizgilerdir." Cibte gelince Hasen "O şeytanın iniltisidir" demiştir.

İsnâdı ceyyiddir. Ebû Dâvûd, Nesâî ve Sahîh'inde İbn Hibbân hadisin sadece müsned kısmını rivâyet etmişlerdir.

وعن ابن عباس رضي الله عنهما قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم :«مَنِ اقْتَبَسَ شعبة مِنَ النُّجُومِ فقد اقْتَبَسَ شُعْبَةً مِنَ السِّحْرِ زَادَ ما زَادَ» رواه أبو داود وإسناده صحيح.

İbn Abbâs *(radıyallahu anhumâ)*'nın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Kim müneccimlikten bir şûbe öğrenirse sihirden bir şûbe öğrenmiş olur. O konuda bilgisi arttıkça sihirbazlığı da artar."*

Bunu Ebû Dâvûd rivâyet etmiştir. İsnâdı sahîhtir. [207]

---

[206] Ahmed, 5/60; Ebu Dâvûd, 2/409.

[207] Ebu Dâvûd, 2/408; İbn Mâce, 2/1228.

وللنسائي من حديث أبي هريرة رضي الله عنه: «مَنْ عَقَدَ عُقْدَةً ثُمَّ نَفَثَ فِيهَا فَقَدْ سَحَرَ، وَمَنْ سَحَرَ فَقَدْ أَشْرَكَ، وَمَنْ تَعَلَّقَ شَيْئاً وُكِلَ إِلَيْهِ»

Nesâî de Ebû Hureyre'den şu hadisi rivâyet etmiştir: *"Kim bir düğüm yapar sonra da ona üflerse sihir yapmış olur. Kim sihir yaparsa şirk koşmuş olur. Kim bir şey takarsa ona havâle edilir."* [208]

وعن ابن مسعود رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «أَلاَ أُنَبِّئُكُمْ مَا الْعَضْهُ هِيَ النَّمِيمَةُ الْقَالَةُ بَيْنَ النَّاسِ» رواه مسلم.

İbn Mes'ûd'un rivâyet ettiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Dikkat edin! Size 'adh'ın ne olduğunu söyleyeyim mi? O kovuculuk yapmak, insanlar arasında söz götürüp getirmektir."* [209]

Bunu Müslim rivâyet etmiştir.

ولهما عن ابن عمر رضي الله عنهما أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «إِنَّ مِنَ الْبَيَانِ لَسِحْرًا»

Buhârî ve Müslim'in İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)*'dan rivâyet ettiklerine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* *"Şüphesiz beyânın bir kısmı sihirdir"* buyurmuştur. [210]

✪ ŞERH ✪

Musannif *(rahimehullah)*, sihrin hükmünü anlatınca (şimdi de) onun çeşitlerinden bazı şeyler zikretti.

«Kabîsa» "Kâf" harfinin fethası iledir. (Iyâfe ve tark hakkında) Avf'ın izahı yeterlidir.

«Ebû Dâvûd, Nesâî ve Sahîh'inde İbn Hibbân hadisin sadece müsned kısmını rivâyet etmişlerdir» Buradaki "müsned" kelimesi, muahhar mübtedâ (olmak üzere) merfudur. Ebû Dâvûd, Nesâî ve İbn

---

[208] Nesâî, 7/112.

[209] Müslim, 6579.

[210] Buhârî, 5146; Müslim, 2006.

Hibbân, Avf'ın sözünü değil, sadece hadisi zikretmişlerdir manasına gelmektedir. Şârih: "Ebu Davud bu hadisi, Hasen'in sözünü nakletmeksizin söz konusu tefsirle beraber rivayet etmiştir" der.

«Kim müneccimlikten bir şûbe öğrenirse» Yani öğrenip tahsil ederse.

«Sihirden bir şûbe öğrenmiş olur» Şeyhulislam der ki: "Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, müneccimliğin de sihir kapsamında olduğunu açıkça ifâde etmiştir. Nitekim Yüce Allah ***'Sihirbaz nereye giderse gitsin** (asla) **iflah olmaz'*** (Tâhâ, 69) buyurmuştur."

Vâkıa da böyledir. Araştırmalar göstermektedir ki, müneccimler dünyada iflah olmamaktadırlar. Âhirette de (olmayacaklardır.)

«O konuda bilgisi arttıkça sihirbazlığı da artar» Yani müneccimlikte bilgisi arttıkça, günahı da o kadar artar. Veya müneccimlikte bilgisi arttıkça sihrin şubelerini öğrenmesi artar. Bu ikisi birbirini gerektirmektedir. Bunu şârih ifade etmiştir.

«Kim bir düğüm yapar sonra da ona üflerse sihir yapmış olur» Bilmelisin ki, büyücüler büyü yapmak istediklerinde iplere düğüm atar ve murâd ettikleri sihir gerçekleşene dek her bir düğüme üflerler. Bundan dolayı Allah *(subhânehu ve teâlâ)* şöyle buyurmuştur: ***"Düğümlere üfüren kadınların şerrinden..."*** (Felak, 4) Yani bu işi yapan büyücü kadınların şerrinden... Üfürmek, tükürükle karışık üflemedir. Bu normal tükürmeden farklı olup ikisinin arasında bir yerdedir. Üfürük, büyücünün işidir. Büyücünün nefesi, büyü yapılacak kişiye karşı habis ruhlardan yardım istedikten (sonra) ona murâd ettiği kötülük ve şerle şekillenince o düğümlere tükürükle karışık üfürür. Onun pis üfürüğünden, tükürüğüne bulaşmış kötülük ve eza ile karışık bir nefes çıkar. Bazen nefsin şeytanî arzuları büyülenen kimsenin eza görmesine yardımcı olur ve Allah'ın şer'i izni ile değil de kevnî izniyle büyü ona isabet eder.

Bunu İbn Kayyım ifade etmiştir.

Hadis, büyünün şirk olduğu konusunda nassdır.

«Size 'adh'ın ne olduğunu söyleyeyim mi?» Adh, "ayn" harfinin fethası ve "dâd" harfinin sukunu iledir. İbn Esîr: "Bu, hadis kitaplarında bu şekilde nakledilmiştir" der. Zemahşerî der ki: "Adh, yalan ve iftira demektir." Şârih der ki: "Musannifin bu hadisi burada zikretmesinden anlaşılan, 'adh'ın onun nazarında sihir anlamında olduğudur."

«İnsanlar arasında söz götürüp getirmektir» İbn Esîr *(rahimehullah)* der ki: "Bu, çokça konuşmak ve kimisinden alıp kimisine nakletmek suretiyle insanlar arasına düşmanlık sokmak demektir. Ebu'l-Hattab: 'İnsanlar arasında laf taşımaya ve halkın arasını bozmaya çabalamak da sihirdir' demiştir."

Bu, büyük günahlardan olduğu için icma ile haramdır.

«Şüphesiz beyânın bir kısmı sihirdir» Sa'saa b. Savhan der ki: "(Bu öyle) bir adamdır ki, üzerinde (vermesi gereken bir) hak olur (ama) hak sahibinden daha ikna edici bir şekilde konuşarak sözüyle toplumu büyüler ve hakkı alır götürür."

İmam Ahmed'in ve Ebû Dâvûd'un İbn Ömer *(radıyallâhu anhumâ)*'dan merfu olarak naklettiklerine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Allah, sığırların dilleriyle karıştırdıkları gibi, diliyle ortalığı karıştıran belagatli adamlara buğzeder."*

Ebû Dâvûd'un Amr b. Âs *(radıyallâhu anh)*'dan rivayet ettiğine göre o bir gün bir şey söylemişti, derken adamın birisi ayağa kalktı ve sözü oldukça fazla uzattı. Bunun üzerine Amr *(radıyallâhu anh)*: *"Sözünde iktisatlı davransaydı, bu onun için daha hayırlı olurdu. Çünkü ben Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in 'Bana yeterli miktarda konuşmam emredildi; zira yeterli miktarda konuşmak en hayırlı olandır' buyurduğunu işittim dedi."*

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Iyâfe, tark ve tıyeranın cibtten sayılması.

2- Iyâfe ve tarkın (ne anlama geldiğinin) açıklaması.

3- Müneccimlik (yani yıldızlara bakarak gelecekten haber verme) ilminin sihrin bir türü olduğu.

4- Üfürerek düğüm atmanın sihirden sayıldığı.

5- Kovuculuğun da sihirden sayıldığı.

6- Fesahatli bazı konuşmaların da sihirden olduğu.

YİRMİ ALTINCI BÖLÜM

Kâhinler ve Benzerleri Hakkında Gelen Şeyler

✪ METİN ✪

Müslim, Sahîh'inde Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in eşlerinden birisinden Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir:

« مَنْ أَتَى عَرَّافًا فَسَأَلَهُ عَنْ شَيءٍ -فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ- لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلاَةٌ أَرْبَعِينَ يوماً »

"Kim bir arrâfa gider, ona bır şey sorar ve onu tasdîk ederse kırk gün namazı kabul edilmez." [211]

Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'den rivâyet edildiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

« مَنْ أَتَى كَاهِنًا فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ صلى الله عليه وسلم » رواه أبو داود.

"Kim bir kâhine gider ve onun söylediğini tasdîk ederse Muhammed'e indirileni inkâr etmiş olur."

Bunu Ebû Dâvûd rivâyet etmiştir. [212]

Dört sünen sâhibinin rivâyet ettiğine, ayrıca Hâkim'in Buhârî ve Müslim'in şartlarına göre sahihtir, diyerek rivâyet ettiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

«مَنْ أَتَى عَرَّافًا أَوْ كَاهِنًا فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ صلى الله عليه وسلم»

"Kim bir arrâfa veya kâhine gider ve onun söylediğini tasdîk ederse Muhammed'e indirileni inkâr etmiş olur." [213]

---

[211] Müslim, 2230.

[212] Ebû Dâvûd, 3904.

[213] Müsned, 2/429.

Ebû Ya'lâ da bunun aynısını ceyyid bir senetle İbn Mes'ûd'dan mevkûf olarak rivâyet etmiştir.

İmrân b. Husayn *(radıyallahu anh)*'dan rivâyet edildiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

« لَيْسَ مِنَّا مَنْ تَطَيَّرَ أو تُطِيِّرَ لَهُ أَوْ تَكَهَّنَ أَوْ تُكُهِّنَ لَهُ أَوْ سَحر أو سُحر له، ومَنْ أَتَى كَاهِنًا فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ صلى الله عليه وسلم »

"Bir şeyden uğur veya uğursuzluk manası çıkaran ya da kendisi için bir şeyin uğurlu mu uğursuz mu olduğunun öğrenilmesini isteyen, kâhinlik yapan ya da kendisi için kâhinlik yapılmasını isteyen, sihir yapan ya da kendisi için sihir yapılmasını isteyen kimse bizden değildir. Kim bir kâhine gider de onun söylediğini tasdîk ederse Muhammed'e indirileni inkâr etmiş olur."

Bunu Bezzâr ceyyid bir isnatla rivâyet etmiştir. Taberânî de bunu el-Evsat'ta hasen bir isnatla *"Kim bir kâhine gider de..."* kısmı olmaksızın İbn Abbâs'tan rivâyet etmiştir. [214]

Beğâvî dedi ki: *"Arrâf, birtakım işaretlerden hareketle çalınan ya da kaybolan eşyanın yerini veya buna benzer şeyleri bildiğini iddiâ eden kimsedir. Bunu yapan kimsenin kâhin olduğu da söylenmiştir. Kâhin, gelecekte meydana gelecek gayba âit hususları bildiren kimsedir. Onun kişinin içinde bulunanlardan haber veren kimse olduğu da söylenmiştir."*

Ebu'l-Abbâs İbn Teymiyye şöyle demiştir: *"Arrâf; kâhine, müneccime, kum falı bakan kimseye ve benzer yolları kullanarak bazı şeyleri bildiğini söyleyen kimselere verilen genel isimdir."*

İbn Abbâs, Ebû Câd (ebced) yazan ve yıldızlara bakan kimseler hakkında *"Bunu yapan kimsenin Allah katında bir nasîbi olduğunu sanmıyorum"* demiştir.

---

[214] Mecmeu'z Zevâid, 5/117.

✪ ŞERH ✪

«Kim bir arrâfa gider[215], ona bir şey sorar ve onu tasdîk ederse kırk gün namazı kabul edilmez» Şârih der ki: "'*Ve onu tasdîk ederse*' kısmı Müslim'de geçmemektedir. Bu hadisin zâhiri, (zikredilen) tehdidin sadece kişinin (arrâfa) gitmesine bağlı olduğunu göstermektedir. Onu tasdik etmesi veya haberinde şüpheye düşmesi fark etmez."

«Muhammed'e indirileni inkâr etmiş olur» Öncekini olduğu gibi bu hadisi de Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)* rivâyet etmiştir. Şârih der ki: "İçerisinde namazın kabul edilmeyeceği tehdidi olan hadiste, arrâfın tasdik edilmesi söz konusu değildir. İçerisinde küfür (tehdidi) geçen hadisler ise, onun tasdik edilmesiyle kayıtlanmıştır.[216] Bu durumda

---

[215] Bugün insanların arrâflara, kâhinlere, büyücülere, medyumlara ve fal bakıcılara gidip Allah Rasulü'nün yasakladığı bu işleri yaptırdıkları malumdur. Bunların her biri insanı cehenneme götüren amellerdendir. Hatta durum öyle bir hal almıştır ki, fal baktırmak veya büyü yaptırmak için çok uzaklara gitmeye gerek yoktur. İnternet aracılığıyla bir tuşla bunlara ulaşılabilmektedir. Ve yine yolculuk yapanların ibadet ve benzeri ihtiyaçlarını gidermek için durdukları bazı dinlenme tesislerine otomatik fal bakan aletler konulmakta ve 1 TL. gibi çok basit rakamlarla insanların gelecekleri okunmaya kalkışılmaktadır. İşte şirk bu kadar yaygın ve herkesin ulaşabileceği kadar basit hale gelmiştir. Bunda elbette buna imkân verenlerin payı büyüktür. Müslüman, şirkin her çeşit ve türüne savaş açan birisi olduğu için, Allah'ın kanunlarını tebdil edenlere ve Allah'tan başkasına dua edenlere nasıl karşı çıkıyorsa, bu tür şirkleri insanlar arasında yayanlara ve işleyenlere de aynı şekilde karşı çıkmalıdır. (Mütercim)

[216] Kâhinlere ve arrâflara gidip onlara bazı haberleri sormanın hükmü hakkında ulema ihtilaf etmiştir. Kitaplara baktığımızda bu konuda birçok farklı yaklaşımın olduğunu görürüz. "Peki, bu konuda en isabetli olan görüş hangisidir?" denilse, buna şu şekilde cevap veririz: Şârih Süleyman b. Abdillah'ın görüşü gerçekten de kabule şâyandır. O, arrâflara sadece **"gidip soru sormanın"** büyük günahlardan olduğunu, kırk gün namazın kabul edilmemesine sebebiyet verdiğini; ama onların verdiği haberlere inanmanın ise -onların gaybı bilme iddiasını tasdik etme manasını ihtiva ettiği için- insanı dinden çıkaracağını söylemiştir. O bu görüşüyle İmam Müslim'in Ebu Hureyre radıyallahu anh'den naklettiği: "*Kim bir arrâfa gider, ona bir şey sorar ve onu tasdîk ederse kırk gün namazı kabul edilmez.*" hadisi ile Ebû Dâvûd'un yine Ebu Hureyre radıyallahu anh'den naklettiği: "*Kim bir kâhine gider ve onun söylediğini tasdîk ederse Muhammed'e indirileni inkâr etmiş olur.*" hadisini cem etmiş olmaktadır. Dikkat edilirse hadisin birisinde arrâfa gidenin namazının kabul edilmeyeceğinden, diğerinde ise arrâfa gidip söylediklerini tasdik edenin küfre

buradaki küfür *'küfrun dûne küfür'* (küfrün altında kalan/dinden çıkarmayan bir küfür) müdür, yoksa o kimse hakkında tevakkuf edilip 'dinden çıkmıştır' denilmez mi? Bu hususta İmam Ahmed'den iki rivayet nakletmiştir."

«Ebû Câd (ebced) yazan» Yani ebced'i öğrenen ve bununla ğaybı bildiklerini iddia edenler... Ki bu onların yanında "harf ilmi" diye adlandırılmıştır.

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Kâhini tasdik etmek ile Kur'ân'a imanın bir arada bulunamayacağı.

2- Bunun küfür olduğunun açıklanması.

3- Kendisi adına kehanette bulunulanın/fal baktıranın (durumunun) anlatılması.

4- Kendisi adına bir şeyin uğurlu mu uğursuz mu olduğunun öğrenilmesini isteyen kimsenin (durumunun) anlatılması.

5- Sihir yaptıranın (durumunun) anlatılması.

6- Ebû câd'ı (ebced hesabını) öğrenenlerin (durumunun) anlatılması.

7- Kâhin ve arrâf arasındaki farkın anlatılması.

---

düşeceğinden söz edilmektedir. İşte bu iki şey birbirinden farklıdır. Birisinde sadece gidip sormak, diğerinde ise gitmekle beraber haberi tasdik etmek vardır. Bu fark da sonucu değiştirmektedir. Bununla beraber âlimlerimiz arasında bu meselenin dinden çıkarmayan küfür olduğunu düşünenler de vardır. Alâ külli hâl, şartlar ne olursa olsun bir Müslüman asla bu şarlatanlarla irtibata geçmemeli ve hiçbir sûrette onlara sualde bulunmamalıdır. Çünkü bu, öyle veya böyle netice itibariyle çok tehlikeli bir durum olması yanında, aynı zamanda Allah'ın asla razı olmadığı bir davranıştır. (Mütercim)

YİRMİ YEDİNCİ BÖLÜM

Nuşra/Büyüyü Bozma Hakkında Gelen Şeyler

✪ METİN ✪

عن جابر «أَنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم سُئِلَ عَنِ النُّشْرَةِ فَقَالَ: هُي مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ»

رواه أحمد بسند جيد، وأبو داود، وقال: سئل أحمد عنها؟ فقال: ابن مسعود يكره هذا كله

Câbir *(radıyallahu anh)*'nın rivâyet ettiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e nuşra hakkında soru soruldu. Bunun üzerine: *"O, şeytanın işlerindendir"* buyurdu.

Bunu Ahmed ceyyid bir senetle rivâyet etmiştir. Bunu Ebû Dâvûd da rivâyet etmiş, sonra şunu eklemiştir: "Ahmed'e nuşra hakkında soruldu. O da *'İbn Mes'ûd bunların tamamını kerih görürdü'* diye cevap verdi."[217]

وفي البخاري عن قتادة قلت لابن المسيب: « رَجُلٌ بِهِ طِبٌّ أَوْ يُؤْخَذُ عَنْ امْرَأَتِهِ أَيُحَلُّ عَنْهُ أَوْ يُنَشَّرُ قَالَ لَا بَأْسَ بِهِ إِنَّمَا يُرِيدُونَ بِهِ الْإِصْلَاحَ فَأَمَّا مَا يَنْفَعُ فَلَمْ يُنْهَ عَنْهُ » انتهى.

Buhârî'de rivâyet edildiğine göre Katâde şöyle demiştir: "İbnu'l-Müseyyeb'e: 'Sihre mâruz kalmış ya da hanımından ayrılmış bir adam var. Onun sihri çözülür mü, ya da onun için nuşra yapılır mı?' dedim. Şöyle cevap verdi: 'Bunda bir sakınca yoktur. Onlar bununla ancak ıslâhı hedeflemektedirler. Yararı olan şey yasaklanmaz.'"

وروي عن الحسن رحمه الله: أنه قال: « لا يَحُّل السحر إلا ساحر»

Hasen'den de "Sihri sihirbazdan başkası çözmez" dediği rivâyet edilmiştir.

قال ابن القيم رحمه الله : النشرة حل السحر عن المسحور وهي نوعان

[217] Ahmed, 14181; Ebû Dâvûd, 3868

أحدهما: حل بسحر مثله، وهو الذي من عمل الشيطان وعليه يحمل قول الحسن فيتقرب الناشر والمنتشر إلى الشيطان بما يحب فيبطل عمله عن المسحور.

الثاني: النشرة بالرقية والتعوذات والأدوية والدعوات المباحة ، فهذا جائز

İbnu'l-Kayyım şöyle demiştir: "Nuşra, sihre mâruz kalmış kimseden sihri çözmek demektir ve iki kısımdır. **Birincisi**, sihri kendisi gibi bir sihir ile çözmektir ki, şeytanın işlerinden olan kısım budur. Hasen'in kavli bu kısma hamledilir. Nuşra yapan ve yaptıran kimse, şeytana onun sevdiği şeylerle yaklaşırlar da şeytan sihre maruz kalan kimse üzerindeki etkisini ortadan kaldırır. **İkinci kısım** ise mübah olan rukyelerle, sığınmalarla, ilaçlarla ve duâlarla yapılan nuşradır. İşte bu câizdir."

✪ ŞERH ✪

«Sihre mâruz kalmış» Yani büyülenmiş.

«Hanımından ayrılmış» "يُؤَخَّذ" Hemzeli vav harfinin fethası ve "hâ" harfinin şeddesi iledir. Ondan sonra da "zel" harfi gelmektedir. "Hanımından alıkonup onunla cinsel ilişkiye giremeyen" anlamındadır. Hemzenin ötresi ile "أُخْذَة/uhze" kelimesi, *"Büyücünün söylediği söz"* manasına gelmektedir.

«Sihri çözülür mü?» "أَيُحَل" "Yâ" harfinin dammesi iledir.

«Ya da onun için nuşra yapılır mı?» "أَوْ يُنَشَّر" Yine "yâ" harfinin dammesi ve "şîn" harfinin şeddesi iledir.

Musannif'in zikrettiği İbnu'l-Kayyım'ın sözü, nuşra'dan neyin caiz olup neyin caiz olmadığı noktasında yeterlidir. (O nedenle bu konuda çok fazla izahat yapmaya gerek yoktur.)

Şârih der ki: "Caiz olan nüşranın nasıl yapıldığı hakkında gelen rivayetlerden birisi de İbnu Ebî Hâtim'in ve Ebu'ş-Şeyh'in Leys b. Ebî Suleym'den naklettikleri şu rivayettir: O şöyle demiştir: "Bana ulaştığına göre şu âyetler Allah'ın izniyle sihir için şifadır. (Önce) içerisinde su bulunan bir kaba bu ayetler okunur, sonra da kendisine sihir yapılmış

kişinin başından aşağı dökülür. (Bu âyetler Yunus Sûresindeki şu iki âyet:)

﴿ فَلَمَّا أَلْقَوْا قَالَ مُوسَى مَا جِئْتُمْ بِهِ السِّحْرُ إِنَّ اللَّهَ سَيُبْطِلُهُ إِنَّ اللَّهَ لا يُصْلِحُ عَمَلَ الْمُفْسِدِينَ وَيُحِقُّ اللَّهُ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ ﴾

"Onlar** (ip ve asalarını) **atınca Musa dedi ki: "Getirdiğiniz bu şey büyüdür. Hiç kuşku yok ki Allah onu geçersiz kılacaktır. Çünkü gerçekten Allah, bozgunculuk çıkaranların işini düzeltmez. Allah mücrimler istemese de hakkı kendi kelimeleriyle gerçekleştirecek / galip getirecektir." (Yunus, 81, 82)

(Araf Sûresindeki şu beş âyet:)

﴿ فَوَقَعَ الْحَقُّ وَبَطَلَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ فَغُلِبُوا هُنَالِكَ وَانْقَلَبُوا صَاغِرِينَ وَأُلْقِيَ السَّحَرَةُ سَاجِدِينَ قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ رَبِّ مُوسَى وَهَارُونَ ﴾

"Artık hakikat ortaya çıktı ve onların yaptıkları bir hiç olup gitti. Oracıkta yenilmiş ve küçük düşmüşlerdi. Sihirbazlar** (gördükleri karşısında) **secdeye kapanmışlar** (ve) **şöyle demişlerdi: 'Biz Musa'nın ve Harun'un Rabbi olan âlemlerin Rabbi'ne iman ettik." (A'raf, 118-122)

(Ve yine Tâ-Hâ Sûresindeki şu âyettir:)

﴿ إِنَّمَا صَنَعُوا كَيْدُ سَاحِرٍ وَلا يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ أَتَى ﴾

"Onların yaptıkları yalnızca bir sihirbaz hilesidir. Sihirbaz ise nereye giderse gitsin** (asla) **iflah olmaz' (Tâhâ, 69)

İbn Battâl *(rahimehullah)* der ki: "Vehb b. Münebbih'in kitabında şöyle geçmektedir: Kişi; yedi yeşil sidir yaprağı alır, onu iki taş arasında ezer, sonra su ile karıştırır, içerisine 'Âyetelkürsi'yi ve 'قُل/qul' ifadesiyle başlayan (Kâfirûn, İhlâs, Felak ve Nas) sûrelerini okur, ardından bundan üç yudum içer, en sonunda da onunla yıkanır. Bununla kişinin nesi varsa (Allah'ın izni ile) gider. Bu, hanımından alıkonup onunla cinsel ilişkiye giremeyen erkek için çok iyi gelir."

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Nuşra'nın yasaklanması.

2- Yasaklanan ile kendisine izin verilen nuşra arasındaki fark. Bu fark, (nuşranın hükmü hakkında zihinlerde oluşan) problemi ortadan kaldırmaktadır.

YİRMİ SEKİZİNCİ BÖLÜM

Uğursuzluk Hakkında Gelen Şeyler

✿ METİN ✿

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ أَلا إِنَّمَا طَائِرُهُمْ عِنْدَ اللَّهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لا يَعْلَمُونَ ﴾

"Dikkat edin, onların uğursuzluğu Allah katındandır fakat onların çoğu bilmez." (A'râf, 131)

﴿ قَالُوا طَائِرُكُمْ مَعَكُمْ ﴾

"Sizin uğursuzluğunuz sizinle beraberdir, dediler." (Yasin, 19)

Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'den rivâyet edildiğine göre Rasulullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*:

« لاَ عَدْوَى وَلا طِيَرَةَ وَلاَ هَامَةَ وَلاَ صَفَرَ »

"Advâ yoktur, tıyera yoktur, hâme yoktur, safer yoktur" [218] buyurmuştur. Bunu Buhârî ve Müslim tahriç etmiştir. Müslim ayrıca:

« وَلاَ نَوْءَ وَلاَ غُولَ »

"Nev' yoktur, ğûl (gulyabânî) yoktur" ziyâdesinde bulunmuştur. [219]

ولهما عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه: عَنِ النَّبِي صلى الله عليه وسلم قَالَ: «لاَ عَدْوَى وَلاَ طِيَرَةَ وَيُعْجِبُنِي الْفَأْلُ»، قَالُوا: وَمَا الْفَأْلُ؟ قَالَ: «الْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ »

Yine Buhârî ve Müslim'in tahriç ettiğine göre Enes *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Rasulullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Advâ*

---

[218] Bunların ne anlama geldikleri şerhte ve dipnotlarda izah edilecektir. (Mütercim)

[219] Buhârî, 5757; Müslim, 2220

yoktur, tıyera yoktur. Fe'l ise hoşuma gider." "Fe'l nedir?" diye sordular. Bunun üzerine *"Güzel sözdür"* buyurdu. [220]

ولأبي داود بسند صحيح: عَنْ عقبة بْنِ عَامِرٍ، قَالَ: ذُكِرَتِ الطِّيَرَةُ عِنْدَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: أَحْسَنُهَا الْفَأْلُ وَلا تَرُدُّ مُسْلِمًا، فإذا رأى أحدكم ما يكره فليقل: اللَّهُمَّ لا يَأْتِي بِالْحَسَنَاتِ إِلاَّ أَنْتَ، وَلا يَدْفَعُ السَّيِّئَاتِ إِلاَّ أَنْتَ، وَلا حَوْلَ وَلا قُوَّةَ إِلاَّ بِكَ.

Ebû Dâvûd sahih bir senetle Ukbe b. Âmir'in şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Rasulullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in yanında tıyeradan söz edildi. Bunun üzerine O şöyle buyurdu: *"En güzeli fe'ldir. Müslümanı yapacağı işten geri çevirmez. Biriniz hoşlanmadığı bir şey görecek olursa şöyle desin: Allah'ım iyilikleri ancak Sen getirirsin, kötülükleri de ancak Sen def edersin. Güç ve kuvvet ancak Seninledir."* [221]

Yine Ebû Dâvûd İbn Mes'ûd'dan merfû olarak şunu rivâyet etmiştir:

وله من حديث ابن مسعود رضي الله عنه مرفوعا: «الطِّيَرَةُ شِرْكٌ الطِّيَرَةُ شِرْكٌ وَمَا مِنَّا إِلاَّ وَلَكِنَّ اللَّهَ يُذْهِبُهُ بِالتَّوَكُّلِ» رواه أبو داود والترمذي وصححه وجعل آخره من قول ابن مسعود رضي الله عنه.

"Tıyera şirktir! Tıyera şirktir! Bizden kimse yoktur ki (uğursuzluk düşüncesine kapılmıyor olsun). Fakat Allah onu tevekkül ile gidermektedir."

Bunu Ebû Dâvûd rivâyet etmiş, Tirmizî de rivâyet edip sahih olduğunu söylemiş ve hadisin sonunun İbn Mes'ûd'un sözü olduğunu belirtmiştir. [222]

ولأحمد من حديث ابن عمرو رضي الله عنهما: «مَنْ رَدَّتْهُ الطِّيَرَةُ عن حَاجته فَقَدْ أَشْرَكَ، قَالُوا: فَمَا كَفَّارَةُ ذَلِكَ؟ قَالَ: أَنْ يَقُولَ أَحَدُهُمُ اللَّهُمَّ لاَ خَيْرَ إِلاَّ خَيْرُكَ، وَلاَ طَيْرَ إِلاَّ طَيْرُكَ، وَلاَ إِلَهَ غَيْرُكَ»

---

[220] Buhârî, 5756; Ebû Dâvûd, 3916

[221] Ebû Dâvûd, 3719.

[222] Ebû Dâvûd, 3910; Tirmizî, 1614.

Ahmed'in İbn Amr'dan rivâyet ettiğine göre Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* *"Tıyeranın kendisini ihtiyacından alıkoyduğu kimse şirk koşmuştur"* buyurdu. "Bunun keffâreti nedir?" diye sordular. Bunun üzerine Rasulullah şöyle cevap verdi: *"Kişinin şunu demesidir: Allah'ım, Senin hayrından başka hayır yoktur. Senin takdir ettiğinden başka uğursuzluk yoktur. Senden başka ilâh yoktur."* [223]

وله من حديث الفضل بن العباس رضي الله عنهما: «إِنَّمَا الطِّيَرَةُ مَا أَمْضَاكَ أَوْ رَدَّكَ»

Yine Ahmed'in Fadl b. Abbâs'tan rivâyet ettiğine göre Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*: *"Tıyera ancak seni bir işe iten ya da bir işten geri çeviren şeydir"* buyurmuştur. [224]

✪ ŞERH ✪

Şârih der ki: "Tıyera [225] şirkin bir konusu olduğundan ve Tevhide veya Tevhidin kemaline zıt düştüğünden dolayı Musannif ondan sakındırmak için onu zikretmiştir.

Bilmelisin ki, kim bu meseleye önem verirse selin, döküldüğü yere ulaştığından daha hızlı bir şekilde o ona ulaşır, duyduğu ve gördüğü şeyler hakkında vesvese kapıları ona açılır ve şeytan, ona söz(lerdeki) yakın ve uzak münasebetlerden dinini ifsat edecek ve yaşantısını perişan hale getirecek şeyleri önüne koyar."

Özetle...

---

[223] Ahmed, 7045.

[224] Ahmed, 1824

[225] Tıyera, özetle söyleyecek olursak "uğursuzluk inancı" demektir. Olaylardan, hâdiselerden, bazı hareketlerden ve hayvanların bazı hallerinden bir şeylerin uğursuz gideceğine veya uğursuzluk getireceğine inanmaktır. Özellikle eski kadınlar, yaşlı teyzeler bu inanca müptela olmuşlardır. Karga ötse: *"Birisi ölecek"* derler. Bir hayvanı ansızın görseler: *"Bugün başımıza bir şeyler gelecek"* derler ve bu şekilde varlıkların hareketlerinden uğursuzluk beklerler. Bu, Allah Rasûlünün kendisinden sakındırmış olduğu cahiliye inançlarındandır ve Tevhide aykırıdır. Çünkü Tevhid, Allah dilemedikçe kâinatta hiçbir şeyin meydana gelmeyeceğini ve her şeyin bir kader ile olduğunu itikad etmeyi gerektirir. O nedenle Müslüman bir kimse, gördüğü veya duyduğu şeyleri şerre değil hayra yormalı ve evrende Allah'ın kaderinin dışında bir şeyin gerçekleşmeyeceğine inanmalıdır. (Mütercim)

«Dikkat edin, onların uğursuzluğu Allah katındandır» Âyetin baş tarafı şu şekildedir:

"Onlara bir iyilik geldiği zaman, 'Bu bizdendir' dediler. Bir kötülük isabet ettiğinde ise *(bunu da)* ***Musa ve beraberindekilerin bir uğursuzluğu sayarlardı. Dikkat edin, onların uğursuzluğu ancak Allah katındadır; ama onların çoğu bilmezler."***

Şârih der ki: "İmam Mücahid'in ve başkalarının tefsir ettiğine göre, Firavun Hânedanı'nın başına bolluk, genişlik ve âfiyet (hâli) gelse ***'Bu bizdendir'*** derlerdi. Yani: *'Bizler bunu hak eden, buna ehil ve layık olan insanlarız'* derlerdi. Ancak başlarına bir kötülük, yani bir bela, bir darlık yahut bir kıtlık gelse bunu hemen Musa *(aleyhisselam)* ve beraberindekilerin bir uğursuzluğu sayarlar ve: 'Bu, Musa ve arkadaşlarının yüzündedir. Onların uğursuzluğu bize isabet etmiştir' derlerdi. Bunun üzerine Allah *(subhânehu ve teâlâ)* onların uğursuzluğunun Allah katından olduğunu haber verdi.

İbn Abbas *(radıyallahu anhumâ)*: "Uğursuzluktan maksat, onlar için hükme bağlanan ve kendileri için takdir olunan şeydir" demiştir.

Bir rivayette ise şöyle der: "Onların uğursuzluğu Allah'tandır ve O'nun tarafındandır. Yani uğursuzluk onlara, âyetlerini ve peygamberlerini inkâr edip yalanlamaları sebebiyle Allah tarafından gelmiştir."

Mananın: *"Büyük uğursuzluk, Allah katında onlara verilecek ateş azabıdır, dünyada başlarına gelen (bu sıkıntılar) değildir"* şeklinde olduğu da söylenmiştir.

«Sizin uğursuzluğunuz sizinle beraberdir, dediler» Şârih der ki: "Bunun anlamı -yine de en iyisini Allah bilir ya- şöyledir: Sizin nasibiniz ve hayır ve şer namına başınıza gelenler sizden kaynaklanmaktadır, yani yaptığınız işler sebebiyledir. Bunlar bizden kaynaklı ve bizim sebebimizle değildir. Uğursuzluk inancı bu iki âyette olduğu gibi peygamber düşmanlarının işlerindendir."

«Advâ yoktur» [226] Başkasında bulunan bir hastalık kişiye isâbet ettiği zaman "الداء أعداه/Hastalık ona sirayet etti" denilir.

Bu hadisin bazı varyantlarında şöyle geçmektedir: Bir bedevî:

— Ey Allah'ın Rasulü! Peki, kumda tıpkı ceylan gibi olan, daha sonra uyuzlu bir devenin gelip arasına karışarak onu da uyuz yaptığı devem ne olacak, dedi.

Bunun üzerine Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

— *Peki, o ilk deveyi uyuz eden kim,* buyurdu.

Hadisin bazı varyantlarında da şöyle geçmektedir:

"Aslandan kaçtığın gibi cüzamlıdan kaç!"

Başka bir hadiste de şöyle geçmektedir:

"Hastalık saçan bir kimse sağlıklı bir kimsenin yanına varmasın."

Taun hastalığı olan bir yere girmek yasaklanmıştır. Bu ise birçok âlime problemli gelmiştir. Şârih der ki: "Bu konuda söylenenlerin en güzeli İmam Beyhakî'nin görüşüdür ki, İbni Salah, İbni Kayyım, İbn Receb, İbn Müflih ve başkaları da ona bu konuda katılmışlardır. Buna göre, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in: *'Advâ/kendi kendiliğine hastalık*

---

[226] Advâ, *"hastalık bulaşması"* demektir. Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hastalığın Allah'ın izni ve dilemesi olmadan kendi kendine bulaşmasının söz konusu olmayacağını belirtmiştir. Şu an tıp ilmi bazı hastalıkların bulaşma sonucu geçtiğini ispatladığı için bu ifade bazı insanlara karışık gelmiş ve bundan dolayı Efendimizin hadisinden şüphe etmişlerdir. Oysa burada anlatılmak istenen hastalıkların hiç bulaşmayacağı değil, bunların Allah'ın izni olmaksızın bulaşmayacağıdır. Cahiliye dönemi insanları, hastalıkların bulaşmasını Allah'a değil bizzat o hastalığın kendisine nispet ederlerdi. Fiilin Allah'tan başkasına nispet edilmesi ve bu gibi şeylerin kendi kendiliğinden meydana geldiğine inanılması caiz olmadığı için Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*: *"Advâ / kendi kendiliğine hastalık bulaşması yoktur"* buyurmuştur. Eğer diğer mana söz konusu olsaydı, Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* cüzam ve benzeri bulaşıcı hastalıklardan kaçılmasını emreder miydi? Oysa Buhârî'nin naklettiği bir hadisinde: *"Aslandan kaçar gibi cüzamlıdan kaçın"* buyurmuştur. İnsanları cüzamlılardan sakındırdığına göre hastalıkların bulaşabildiğini Rasûlullah da kabul etmektedir. Ama *"Advâ / kendi kendiliğine hastalık bulaşması yoktur"* buyruğu ile bunun Allah'tan bağımsızlığını reddetmiştir ki, doğru olan da hiçbir bulaşıcı hastalığın O'nun izni olmadan bulaşamayacağıdır. (Mütercim)

bulaşması yoktur' sözü, cahiliye dönemindeki insanların, fiilin Allah'tan başkasına nispet edilmesi ve bu hastalıkların kendiliğinden bulaşması şeklinde inandıkları şekil üzeredir. (Yani onları reddetmek üzere söylenmiştir.) Yoksa Allah kendi dilemesiyle bazen sağlıklı olan kişinin, kendisinde hastalık bulunan birisiyle bir araya gelmesini bu işin meydana gelmesine sebep kılabilir. İşte tüm bunlar Allah'ın takdiri iledir. Nitekim Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*: *"Peki, o ilk deveyi uyuz eden kim?"* buyurarak ilk devenin Allah'ın kaza ve kaderi ile uyuz olduğuna işaret etmiştir. İkinci ve diğer develer de böyledir."

Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in cüzamlıdan kaçılmasını emretmesine ve yine hastalık saçan bir kimsenin sağlıklı birisinin yanına varmasını ve taun/veba bulunan yere girilmesini yasaklamasına gelince; tüm bunlar, Allah'ın ölüme ve eza görmeye vesile kıldığı 'sebeplerden sakınma' bâbındandır. Kul, ondan afiyet içerisinde olduğu zaman şerrin sebeplerinden sakınmakla memurdur. Aynı şekilde kendisini suya, ateşe, göçük altına ya da adeten ölüme neden olacak benzeri şeylere maruz bırakmamakla da memurdur. Cüzamlı gibi bir hastaya yaklaşmaktan ve tâun hastalığı bulunan bir memlekete girmekten uzak durması da böyledir. Ama Allah'a olan tevekkülü, kaza ve kadere imanı güçlü olduğunda ve nefsi, Allah'a dayanarak ve kendisine herhangi bir sıkıntının ilişmemesini O'ndan ümit ederek bu tür vesilelere yaklaşmaya karşı kendisinde direnç bulduğunda işte böylesi bir durumda - özellikle de genelin veya özelin bir maslahatı söz konusu olduğunda- bunlara yaklaşmak caiz olur.

İşte Ebu Dâvûd ve Tirmizî'nin rivayet ettiği: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* cüzamlı bir hastanın elinden tuttu ve onu kendisiyle beraber bir tabağa (yemeğe) dâhil etti. Sonra da: *'Allah'a güvenerek ve O'na tevekkül ederek Allah'ın adıyla ye'* buyurdu, hadisi buna hamledilir. Hâlid b. Velid'in zehir yediği ve Sa'd b. Ebi Vakkas ile Ebu Müslim el-Havlânî'nin orduları denizin üzerinde yürüttüğüne dair nakledilenler de bunun benzeri şeylerdir. Bunu İbn Receb söylemiştir." Özetle...

«Tıyera yoktur» İbnu'l-Kayyım der ki: "Bunun nefiy/olumsuzluk manasında olması da *'bir şeyde uğursuzluk bulmayın'* anlamında,

nehiy/yasaklama manasında olması da muhtemeldir. Fakat Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hadiste *'Advâ yoktur, safer yoktur, hâme yoktur'* buyurması, buradaki murâdın nefiy ve câhiliyye ehlinin inanmakta olduğu bu şeylerin bâtıllığını ortaya koymak olduğunu göstermektedir. Bu makamda nefiy, nehiyden daha belîğdir; çünkü nefiy bu şeylerin bâtıllığına ve tesirlerinin olmadığına delâlet etmekteyken, nehiy ise ancak bunun men edildiğini gösterir."

Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in: *"Uğursuzluk üç şeydedir: Kadında, hayvanda ve evde"* buyruğuna gelince, İbnu'l-Kayyım bu konuda şöyle der: "Bunda Allah'ın reddettiği uğursuzluk inancını kabul etme gibi bir şey söz konusu değildir. Burada kastedilen şudur: Allah bu varlıklardan onlara yaklaşan veya onlarla beraber olanlara uğursuzluk olabilecek şeyler yaratır. Ve yine bu varlıklardan onlarla yakınlık sağlayanlara herhangi bir uğursuzluğun da herhangi bir kötülüğün de erişmeyeceği mübarek şeyler yaratır. Bu tıpkı şunun gibidir: Allah, bir ebeveyne mübarek bir çocuk verir, onlar da onun sebebiyle hayır görürler. Diğer bir ana babaya da uğursuz bir çocuk verir, onlar da onun yüzünden şer görürler. Bir kula velayet ve benzeri şeylerin verilmesi ve yine ev, kadın ve binit gibi şeylerin verilmesi de tıpkı bunun gibidir. Hayrı da şerri de saadeti de kısmetsizliği de yaratan Allah *(subhânehu ve teâlâ)*'dır. Söz konusu bu şeylerin kimisini mutlu ve mübarek olarak yaratır ve onlara yakın olanlara saadet, bereket ve huzur verir. Kimisini ise kısmetsiz olarak yaratır ve onlara yakın olanlar bunlarla mutsuz olurlar. Bütün bunlar Allah'ın kaza ve kaderi ile olmaktadır. Nitekim O, başka sebepleri de yaratmış ve onları birbirlerine zıt ve farklı sonuçlarıyla birbirine bağlamıştır. Örneğin güzel kokulardan misk ve benzerlerini yaratmış, onu kullanan insanların onunla lezzet almalarını sağlamıştır. Buna mukabil onun zıddını da yaratmış ve onu, ona ilişen insanların sıkıntı duymasına sebep kılmıştır. İşte bu iki kısım arasındaki fark duyularla anlaşılabilmektedir. Evler, kadınlar ve binitler de aynen böyledir. Bu başka bir şey, şirk olan uğursuzluk ise başka şeydir."

«Hâme yoktur» Ferrâ, Hâme'nin (baykuş gibi) gece kuşlarından bir kuş olduğunu söylemiştir.

İbnu'l-A'râbî şöyle demiştir: "Birisinin evinin üzerine konduğu zaman insanlar onun uğursuzluk getirdiğine inanır ve *'Bu ya bana ya da âilemden birine ağıt yakıyor!'* derlerdi."

Ebu Ubeyd ise şöyle demiştir: "Araplar, ölünün kemiklerinin kuşa dönüşüp uçtuğuna inanır ve ona 'طائر الصدي/ karga kuşu' derlerdi." [227]

İbn Receb (Hâme'nin) kesinlikle bu manada olduğunu ifade etmiştir.

Ferrâ'nın ve İbnu'l-A'râbî'nin sözlerinin zâhiri, bunun var (olan bir şey) olduğunu göstermektedir. Buna göre mana şöyle olur: (Ey Araplar!) Sizin bu kuş hakkında inandığınız şey bâtıldır ve hakikati yoktur.

Ebu Ubeyd'in sözüne göre ise bununla kast edilen onun reddedildiği ve (böyle bir şeyin) aslının olmadığıdır.

«Safer yoktur» Şârih der ki: "صَفَر" kelimesi "fe" harfinin fethası iledir.

Ebu Ubeyde Mamer b. Musenna *(rahimehullah)*, *"Ğarîbu'l-Hadîs"* adlı eserinde Ru'be'nin şöyle dediğini nakletmiştir: "Bu, karında bulunan, hayvanlara ve insanlara bulaşan bir tür kurtçuktur. Araplar nezdinde bu, uyuz hastalığından daha bulaşıcıdır."[228]

Buna göre bundan maksat, Arapların inandığı bulaşıcılık hastalığının nefyedilmesidir ki, bu durumda bunun (yani safer kelimesinin) advâ kelimesi üzerine atfı, hâs olanın âmm olana atfı (bâbı)ndandır. Süfyan b. Uyeyne, Ahmed b. Hanbel, İmam Buhârî ve İbn Cerîr de bu görüşte olanlardandır.

---

[227] Cahiliye Araplarının bâtıl inançlarından birisi de buydu. Yani onlar, içlerinden birisi katledilip henüz intikamı alınmadığında, maktûlün başından veya boynundan karga türü bir kuşun çıktığını, kabri başına gelip: "Katilimin kanından bana içirin" diye feryat ettiğini ve intikamı alındığında da uçup gittiğini düşünürlerdi. İslam gelince tüm bu bâtıl inançlara savaş açtı ve bunların hiç birisinin doğru olmadığını insanlara öğretti. İşte Rasulullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in *"Hâme yoktur"* buyruğu bu tür inançların olmadığını beyan etmektedir. (Mütercim)

[228] Belki de halk arasında "yılancık" diye bilinen hastalık böyle bir hastalıktır. (Mütercim)

Diğerleri ise şöyle demişlerdir: Bununla kast edilen Safer ayı ve cahiliye ehlinin (o ayda) uygulamakta olduğu nesîenin[229] reddedilmesidir. Onlar Muharrem ayını helal yapıp, onun yerine Safer ayını haram ay haline getiriyorlardı.

Bu görüş, İmam Malik'in görüşüdür. Ancak bu görüş su götürür.

Ebû Dâvûd, Muhammed b. Râşid'den, o da işittiği bir kimseden şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Câhiliyye ehli Safer ayını uğursuz görürler, 'O uğursuz bir aydır' derlerdi. Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ise bun' ıl olduğunu bildirmiştir."

İbn Receb: "Sanki bu görüş doğruya en yakın görüştür" demiştir.[230]

---

[229] Nesîe haram ayların yerlerini onlarda erteleme yapmak suretiyle değiştirmek demektir. Rasulullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* bu sözüyle İslam'da böyle bir işlemin geçerli olmadığını beyan buyurmuştur. Nesîe meselesi Kur'ân'ın da gündem ettiği bir meseledir. Bu konuda Rabbimiz şöyle buyurur: ***"Haram ayların** (yerlerini değiştirip) **ertelemek küfürde ileri gitmektir. Bununla kâfirler saptırılır. Allah'ın haram kıldığına sayı bakımından uydurmak için onu bir yıl haram, bir yıl da helal kılıyorlar. Böylelikle Allah'ın haram kıldığı** (ayları) **helal kılmış oluyorlar. Kötü amelleri onlara süslü gösterildi. Allah kâfirler topluluğunu hidayet etmez."*** (Tevbe, 37)

Yeri gelmişken burada şu önemli noktaya dikkat çekmemek olmaz: Allah'ın haram kıldığı ayların yerlerini değiştirmek bir nevi Allah'ın kanun koyuculuğuna ve insanlar üzerindeki mutlak hâkimiyetine itiraz anlamı taşımaktadır. O nedenle de küfür sayılmıştır. Hatta normal bir küfür değil, -deyim yerindeyse- katmerli bir küfürdür! Dolayısıyla böyle bir işlemi yapanlar Kur'ân'ın açık ifadesiyle küfürde ileri gidenlerdir. Küfürde ileri gitmek ise, daha üst düzey bir kâfir olmak demektir. Allah'ın belirlediği bir hüküm olan haram ayları, haramlığını inkâr etmeksizin sırf dünyevî birtakım menfaatleri doğrultusunda değiştirenler Allah nazarında katmerli kâfir sayılıyorlarsa, yine O'nun belirlediği bir hüküm olan içkiyi, kumarı, zinayı ve benzeri haramları sırf bazı çıkarları adına yasalarla serbest bırakanlar ne olur? Onlar da kâfir olmaz mı? Bunun üzerinde düşünmek gerekir. (Mütercim)

[230] Efendimizin *"Safer yoktur"* sözü ile tam olarak neyin kast edildiği ihtilaflıdır. Süfyan b. Uyeyne, Ahmed b. Hanbel, İmam Buhârî ve İbn Cerîr gibi âlimler onunla advâ'nın kast edildiğini, yani ikisinin aynı manada olduğunu tercih etmişler, İmam Malik ve İbn Receb gibi âlimlerimiz ise bununla Safer ayındaki uğursuzluk inançlarının kast edildiğini söylemişlerdir. Hangisinin daha râcih olduğu bizim için çok önemli değildir; asıl önemli olan bu tür bâtıl inançların reddedilmesidir. (Mütercim)

«Nev' yoktur» Bunun ne anlama geldiği (ilerleyen bölümlerde) inşâallah gelecektir.

«Ğûl (gulyabânî) yoktur» Bu kelime "ğayn" harfinin dammesi iledir. İbn Esîr der ki: "Bu, 'ğîlân' kelimesinin tekilidir. Cinlerin ve şeytanların bir cinsidir. Araplar ğul (denilen varlığın) insanlara gözüktüğüne ve şekilden şekle, renkten renge girerek (insanları şaşırttığına) inanırlardı."

Şöyle de denilmiştir: Bu, ğul (denilen varlığın) mevcudiyetini reddetmemektedir; sadece Arapların (onlar hakkındaki yanlış) inancını iptal etmektedir. Yani onlar hiçbir kimseye yol kaybettirmeye güç yetiremezler, demektir.

«Fe'l (işleri iyiye yorma/bu konuda güzel söz söyleme) ise hoşuma gider» İbnu'l-Kayyım der ki: "Fe'li beğenmekte ve sevmekte şirk adına bir şey yoktur. Aksine bu insan tabiatının ve kendisine uyan ve münâsip olan şeye meyleden insân fıtratın gereğidir."

Halebî der ki: "Fe'l, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hoşuna giderdi; çünkü uğursuzluk, kesin bir sebep olmaksızın Allah hakkında kötü zan beslemektir. Tefâul (olayları hayra yorma) ise, Allah hakkında hüsnü zan beslemektir. İman eden birisi her halükarda Allah hakkında hüsnü zan beslemekle emrolunmuştur."

«Ukbe b. Âmir'in» Şârih der ki: "Doğru olan bunun Urve b. Âmir olmasıdır. İmam Ahmed, Ebu Dâvûd ve diğerleri böyle rivayet etmişlerdir." [231]

«En güzeli fe'ldir» İbnu'l-Kayyım der ki: "Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* fe'lin tıyeradan olduğunu fakat onun en hayırlısı olduğunu bildirmiştir. Tıyeranın bâtıl olduğunu ve fe'lin de ondan olduğunu, fakat onun en hayırlısı olduğunu haber vermiştir. Bunların ikisini; birbirleriyle zıt olmalarından dolayı, birinin yararlı, diğerinin ise zararlı olmasından dolayı birbirlerinden ayırmıştır."

---

[231] Kitâbu't-Tevhîd'in bütün nüshalarında bu isim Ukbe b. Âmir şekilde gelmiştir; fakat doğrusu, Şarih'in de dediği gibi Urve b. Âmir'dir. (Mütercim)

«Bizden kimse yoktur ki (uğursuzluk düşüncesine kapılmıyor olsun)» sözü, "Bizden kimse yoktur ki kalbine uğursuzluk düşüncesinden bir şey düşmüyor olsun" anlamındadır. Bunu, İmam Münzirî söylemiştir.

«Tıyera ancak seni bir işe iten ya da bir işten geri çeviren şeydir» söylemiştir. Şârih der ki: "İşte bu, nehyedilen tıyeranın tanımıdır. Şöyle ki: O, insanı istediği şeyi yapmaya daha çok teşvik eden şeydir. Velev ki bu şey fe'l'den bile olsa... Çünkü fe'l, içerisinde müjde ve nefsi yatıştırma söz konusu olduğu için müstehab görülmüştür. Ancak Allah'a tevekkül etmeyi unutup sadece ona dayanarak iş yapmaya gelince, hiç kuşkusuz bu da tıyera'dandır. Aynı şekilde kişi hoşa gitmeyen bir şey duysa ve onu uğursuzluk sayıp ihtiyacından vazgeçse, bu da tıyera'dan sayılır."

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- ***"Dikkat edin, onların uğursuzluğu Allah katındandır."*** (A'râf, 131) âyetine ve ***"Sizin uğursuzluğunuz sizinle beraberdir"*** (Yûnus, 19) âyetine dikkat çekilmesi.

2- Hastalığın (Allah'ın izni olmaksızın) bulaşıcı olmasının nefyedilmesi.

3- "Tıyera"nın (uğursuzluk inancının) reddedilmesi.

4- "Hâme"nin nefyedilmesi

5- "Safer"in reddedilmesi.

6- "Fe'l"in ise bunlardan sayılmadığı, aksine güzel görüldüğü.

7- "Fe'lin açıklaması, (ne anlama geldiği).

8-İstemeden kalbe gelen uğursuzluk düşüncelerinin -kötü bir şey olmakla beraber- zarar vermeyeceği. Bilakis Allah'ın onu tevekkül ile giderecegi.

9- Kalbinde bu tür düşünceler hissedenin yapacağı zikir.

10- "Tıyera"nın şirk olduğunun açıklanması.

11- Mezmûm olan (reddedilip kınanan) tıyeranın açıklanması (ne anlama geldiği).

YİRMİ DOKUZUNCU BÖLÜM

Müneccimlik (Yıldızlarla Uğraşma) Hakkında Gelenler Bâbı

✡ METİN ✡

قال البخاري رحمه الله في صحيحه:

قال قتادة رضي الله عنه: «خَلَقَ الله هَذِهِ النُّجُومَ لِثَلَاثٍ جَعَلَهَا زِينَةً لِلسَّمَاءِ وَرُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ وَعَلَامَاتٍ يُهْتَدَى بِهَا فَمَنْ تَأَوَّلَ فِيهَا بِغَيْرِ ذَلِكَ أَخْطَأَ وَأَضَاعَ نَصِيبَهُ وَتَكَلَّفَ مَا لَا عِلْمَ لَهُ بِهِ»

Buhârî Sahîh'inde şöyle demiştir: Katâde dedi ki: *"Allah şu yıldızları üç şey için yaratmıştır: Göğü süslemek için, şeytanların taşlanması için ve kendileriyle yol bulunan alâmetler olmaları için... Kim yıldızlar hakkında bundan başka bir yorumda bulunursa hata etmiş, nasîbini yitirmiş ve hakkında bilgisi olmadığı bir yükün altına girmiş olur."* [232]

وكره قتادة تعلمَ منازل القمر ولم يرخص ابن عيينة فيه ذكره حربٌ عنهما، ورخص في تعلم المنازل أحمد وإسحاق

Katâde ayın evrelerinin öğrenilmesini hoş görmemiştir. İbn Uyeyne de bu konuda ruhsat vermemiştir. Bunu onlardan Harb naklet-miştir. Ahmed ve İshâk ise ayın evrelerinin öğrenilmesine ruhsat ver-miştir.

وعن أبي موسى رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «ثَلَاثَةٌ لَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ مُدْمِنُ الْخَمْرِ، وَقَاطِعُ الرَّحِمِ، وَمُصَدِّقٌ بِالسِّحْرِ» رواه أحمد وابن حبان في صحيحه.

Ebû Mûsâ *(radıyallahu anh)*'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki:

"Üç kimse vardır ki, cennete giremeyeceklerdir: İçki mübtelâsı, sılayı rahmi kesen ve sihri tasdîk eden."

---

[232] Buhârî, 6/295.

Bunu Ahmed ve Sahîh'inde İbn Hibbân rivâyet etmiştir. [233]

✪ ŞERH ✪

Şeyhulislam: *"Müneccimlik, gök cisimlerinin durumları(na bakmak sureti) ile yeryüzünde olabilecek olaylarla ilgili manalar çıkarmaktır"* demiştir.

Şârih de şöyle der: "Bu üç kısımdır: **Birincisi,** Müslümanların icması ile küfür olandır ki o, yıldızların etkisinin olduğuna, tercihi bulunduğuna ve olayların onların tesiri ile meydana geldiğine inanmaktır. **İkincisi,** yıldızların hareket etmesinden ve birbiriyle yakınlaşıp uzaklaşmasından meydana gelecek olaylarla ilgili manalar çıkarmaktır ki, (bu görüşe inananlar) bunun Allah'ın takdiri ve dilemesi ile olduğunu da söylerler. Bunun yasaklığında en ufak bir şüphe yoktur. Bunu yapanın kesin olarak küfre girdiğine inanmak gerekir. **Üçüncüsü** ise, Musannifin ayın evrelerinin öğrenilmesiyle alakalı zikrettiğidir."

«Yıldızları üç şey için yaratmıştır» Nitekim Yüce Allah'ın şu buyruklarında (bu üç şey beyan edilmiştir):

"Andolsun biz, en yakın göğü kandillerle süsledik ve onları şeytanlara atılan taşlar yaptık." (Mülk, 5)

"Ve nice işaretler meydana getirdi. İnsanlar yıldızlarla da yollarını bulurlar." (Nahl, 16)

«Kim yıldızlar hakkında bundan başka bir yorumda bulunursa» Yani onlar hakkında onların kendisi için yaratıldığı gayenin dışında bir şeye inanırsa...

«Nasîbini yitirmiş» Yani bu onu ifsat ettiği için dinden nasibini yitirmiştir.

«Katâde ayın evrelerinin öğrenilmesini hoş görmemiştir» İbn Receb der ki: "Öğrenilmesine ruhsat verilen ilim **tesyir** (yıldızlarla yön bulma vb. işleri sağlayan astronomi) ilmidir, **te'sîr** (yani yıldızların kâinattaki olayları etkilediği inancına dayalı olan astroloji) ilmi

[233] Ahmed, 19798.

değildir. Zira te'sîr ilminin azı da çoğu da bâtıldır ve haram kılınmıştır. Tesyir ilmine gelince, kişinin bu ilimden yolunu bulmak, kıbleyi ve yolları bilmek için ihtiyaç duyduğu kadar öğrenmesi cumhuru ulema nezdinde câizdir. Kişinin bunun ötesine gitmesi ise, ondan daha mühim olanlardan alıkoyacağı için gereksizdir. Hatta bu konuda ince eleyip sık dokumak, önceden ve şimdileri bu ilimle uğraşanlarda olduğu gibi bazen Müslümanların mihrapları hakkında su-i zanda bulunmaya kadar götürür. Bu ise Selef'in namazlarında yanlış yaptığı inancına sevk eder ki, bu bâtıldır."

«İçki mübtelâsı» Yani sürekli bir şekilde içki içen.

«Sılayı rahmi kesen» Yani akraba ilişkilerini... Yüce Allah şöyle buyurur:

"Demek, iş başına gelip yönetimi üstlenseniz hemen yeryüzünde bozgunculuk çıkaracak ve akrabalık bağlarınızı koparıp parçalayacaksınız ha! İşte bunları Allah lânetlemiş, kulaklarını sağır, gözlerini kör etmiştir." (Muhammed, 22, 23)

«Ve sihri tasdîk eden» Şârih der ki: "*'Kim yıldızlardan bir bilgi edinirse, sihirden bir bilgi öğrenmiş olur'* hadisinden dolayı buna müneccimlik de dâhildir. İşte bu, hadisin konu başlığına uyumluluk yönünü ortaya koymaktadır."

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Yıldızların yaratılmasındaki hikmet.

2- Bundan başkasını düşünenlerin reddedilmesi.

3- Ayın evreleri hakkındaki ilmin öğrenilmesinde (var olan) ihtilafın ortaya konması.

4- Batıl olduğunu bilse bile sihrin herhangi bir çeşidini tasdik eden kimse hakkında (gelen) tehdit.

OTUZUNCU BÖLÜM

Yıldızlardan [234] Yağmur Ummak Hakkında Gelen Şeyler

✡ METİN ✡

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ ﴾

"O'nun verdiği rızka karşılık yalanlayarak mı şükrediyorsunuz?!" (Vâkıa, 82)

Ebû Mâlik el-Eş'arî *(radıyallahu anh)*'ın rivâyet ettiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

« أَرْبَعٌ فِي أُمَّتِي مِنْ أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ لاَ يَتْرُكُونَهُنَّ الْفَخْرُ بِالأَحْسَابِ وَالطَّعْنُ فِي الأَنْسَابِ وَالاِسْتِسْقَاءُ بِالنُّجُومِ وَالنِّيَاحَةُ »

"Ümmetimde câhiliyye işlerinden olan dört şey vardır ki onları asla bırakmayacaklardır: Soylarla övünme, soylara sövme, yıldızlardan yağmur umma ve ağıt yakma." [235]

Yine Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

« النَّائِحَةُ إِذَا لَمْ تَتُبْ قَبْلَ مَوْتِهَا تُقَامُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَعَلَيْهَا سِرْبَالٌ مِنْ قَطِرَانٍ وَدِرْعٌ مِنْ جَرَبٍ »

"Ağıt yakan kadın ölmeden önce tevbe etmezse kıyâmet günü üzerinde katrandan bir elbiseyle ve uyuzlu bir gömlekle kaldırılır." [236]

ولهما عن زيد بن خالد رضي الله عنه قال «صَلَّى لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم صَلاَةَ الصُّبْحِ بِالْحُدَيْبِيَةِ عَلَى إِثْرِ سَمَاءٍ كَانَتْ مِنَ اللَّيْلَةِ فَلَمَّا انْصَرَفَ أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ فَقَالَ: «هَلْ تَدْرُونَ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ؟»

---

[234] Yani ayın evrelerinden... Buna "أنواء / envâ" denmiştir; çünkü o evrelerden biri gidince onun karşı tarafındaki doğar. Bundan yağmur ummak, yağmurun oradan gelmesine nispetledir.

[235] Tirmizî, 3591; Ahmed, 677.

[236] Müslim, 934; Ahmed, 23292.

قَالُوا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «أَصْبَحَ مِنْ عِبَادِي مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ، فَأَمَّا مَنْ قَالَ مُطِرْنَا بِفَضْلِ اللَّهِ وَرَحْمَتِهِ فَذَلِكَ مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ بِالْكَوْكَبِ، وَأَمَّا مَنْ قَالَ بِنَوْءِ كَذَا وَكَذَا فَذَلِكَ كَافِرٌ بِي وَمُؤْمِنٌ بِالْكَوْكَبِ»

Buhârî ve Müslim'in rivâyet ettiğine göre Zeyd b. Hâlid *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Hudeybiye'de bize gece yağmış olan bir yağmurun arkasından sabah namazını kıldırdı. Namazı bitirince insanlara yöneldi ve:

— *Rabbinizin ne buyurduğunu biliyor musunuz,* diye sordu.

— Allah ve Resûlü daha iyi bilir, dediler.

Bunun üzerine O şöyle buyurdu:

— *Kullarımdan bir kısmı Bana mümin, bir kısmı da kâfir olarak sabahladı. 'Allah'ın fazlı ve rahmeti ile yağmura kavuştuk' diyenler Bana mümin, yıldıza kâfirdir. 'Şu şu yıldız sebebiyle yağmura kavuştuk' diyenler ise Bana kâfir, yıldıza mümindir.*[237]

وفيه: وَقَالَ بَعْضُهُمْ لَقَدْ صَدَقَ نَوْءُ كَذَا وَكَذَا، فأنزل الله هذه الآية: «فَلَا أُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ» [الواقعة: 75] إلى قوله: «تُكَذِّبُونَ» [الواقعة: 82]

Yine Buhârî ve Müslim İbn Abbâs'tan aynı manada bir hadis rivâyet etmişlerdir. Bu hadisin içerisinde şunlar da geçmektedir: "Bazıları 'Şu şu yıldız doğru söyledi' dediler. Bunun üzerine Allah: ***'Hayır, yıldızların yerlerine yemin ederim ki'*** âyetinden ***'O'nun verdiği rızka karşılık yalanlayarak mı şükrediyorsunuz?'*** âyetine kadar indirdi.

✪ ŞERH ✪

«O'nun verdiği rızka karşılık yalanlayarak mı şükrediyorsunuz?!» Şârih der ki: "İmam Ahmed'in, -hasen olduğunu söyleyerek- Tirmizî'nin, İbn Cerîr'in, İbn Ebî Hâtim'in ve el-Muhtâra'da Ziyâ el-Makdisî'nin rivâyet ettiğine göre Alî *(radıyallahu anh)* Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu söylemiştir: *"Rızkınızı, yani şükrünüzü*

[237] Buhârî, 846, 1038, 4417; Müslim, 228.

yalanlayarak mı yerine getiriyorsunuz ve 'Falan yıldız sebebiyle yağmura kavuştuk, filan yıldız sebebiyle yağmura kavuştuk' diyorsunuz?"

İbn Kayyım der ki: "Yani hayatınızın kaynağı olan bu rızıktan payınızı onu, yani Kur'ân'ı yalanlamak mı yapıyorsunuz?"

Hasan el-Basrî der ki: "Sizler Kur'ân'dan olan pay ve nasibinizi yalanlamak (olarak) ortaya koyuyorsunuz."

Yine o şöyle demiştir: "Kur'an'dan nasîbi ancak onu yalanlamak olan kimse gerçekten hüsrana uğramıştır."

Şârih: "Âyet her iki manaya da şâmildir" der.

«Onları asla bırakmayacaklardır» Şeyhulislam der ki: "Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* burada insanların câhiliyye işlerinden bir kısmını bırakmayacağını haber vermiş ve böylece bu işleri bırakmayan kimseleri zemmetmiştir. Bu, câhiliyye işlerinden olan her bir işin ve onları yapmanın İslâm dîninde mezmûm olmasını gerektirmektedir. Değilse bu münkerlerin câhiliyyeye izâfe edilmesi bir yergi ifâde etmezdi. Mâlum olduğu üzere bu ameller câhiliyyeye yergi amacıyla izâfe edilmiştir. Nitekim Allah Teâlâ ***'İlk câhiliyyedeki gibi açılıp saçılmayın!'*** (Ahzâb, 33) buyurmuştur. Şüphesiz burada açılıp saçılmak ve ilk câhiliyye ehlinin içinde bulunduğu durum yerilmektedir. Bu da onlara benzemekten sakınılmasını gerekli kılmaktadır."

«Soylarla övünme» Yani onların menkıbeleri ve üstünlükleriyle övünme... Ebû Hureyre'den merfu olarak rivâyet edildiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Şüphesiz Allah sizden câhiliyye kibrini ve câhiliyye dönemine âit olan atalarla övünmeyi gidermiştir. Kişi ya takvâ sâhibi bir mümindir ya şakî bir günahkârdır. İnsanlar Âdem'in çocuklarıdır. Âdem de topraktan yaratılmıştır. Bazı kimseler ya cehennem kömüründen başka bir şey olmayan kişilerle övünmeyi bırakırlar ya da Allah'a, burnuyla pisliği iten pislik böceğinden daha değersiz olurlar..."*

Bunu Ebû Dâvûd rivayet etmiştir.

«Soylara sövme» Yani: "Bu, falancanın sülalesinden değildir" veya "Falanca ailenin soyu iyi değildir" ya da buna benzer sözler söylemek suretiyle soyları kınama ve ayıplama... İşte bu nedenledir ki Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bir kimseyi anasından dolayı kınadığı için Ebu Zer *(radıyallahu anh)*'a *"Sen kendisinde (hâlâ) cahiliye bulunan bir adamsın"* demiştir.

Şeyhulislam der ki: "Hadis, soyları kötülemenin câhiliyye ehlinin amellerinden olduğunu göstermektedir. Ve yine bu hadis, (tüm) faziletine, ilmine ve dindarlığına rağmen bazen kişide 'cahiliye', 'Yahudilik' ve 'Hıristiyanlık' diye adlandırılan bu hasletlerden bazısının olabileceğine delalet etmektedir. Bu onun kâfir veya fâsık olmasını gerektirmez."

«Yıldızlardan yağmur umma» Şârih der ki: "Yani suyu ve yağmurun yağmasını yıldızlara ve ayın hareketlerine nispet etmek. Bu iki çeşittir: **Birincisi,** kişinin yağmuru yağdıranın yıldız olduğunu itikad etmesidir ki, bu açık bir küfürdür. **İkincisi,** fâilin Allah olduğunu itikad etmesiyle beraber, Allah yağmurun inmesini genelde o yıldızın çıkmasına bağladığı için yağmurun yağdırılmasını yıldıza nispet etmesi. Sahih olan görüşe göre bu, şirk-i hafî (küçük şirk) olduğu için haramdır." Özetle...

«Ve ağıt yakma» Yani feryat ile sesi yükseltme... Eğer ağıt yakma, feryat etme ve elbise yırtma olmaksızın ağlamaya gelince, Şeyhulislam (bu konuda) der ki: "Ölüye acımaktan kaynaklı ağlamak güzeldir, müstehaptır ve Allah'ın kaderine razı olmaya münafi değildir. Ölüye ondaki bir payını kaybettiğinden dolayı ağlamak ise böyle değildir."

«Bir elbiseyle» Yani bir gömlekle... İbn Abbâs'tan katranın "eritilmiş bakır" olduğu rivâyet edilmiştir. O, uyuzla birlikte daha çok elem verir.

« عَلَى إِثْرِ / Bir yağmurun arkasından» "إِثْر" kelimesi "hemzenin" kesrası ve "se" harfinin sukûnu iledir. Yağmurun hemen akabinde anlamındadır.

«Kullarımdan bir kısmı Bana mümin, bir kısmı da kâfir olarak sabahladı» Şârih der ki: "Her ne kadar onu yaratanın Allah olduğunu

itikad etse dahi, (sonuçta) Allah'tan başkasına nispet söz konusu olduğu için buradaki küfürden kastedilen, *'küçük küfür'*dür. Biraz önce zikredilen iki kısım burada da aynen geçerlidir."

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Vakıa Sûresi'nde yer alan ayetin açıklaması.

2- Cahiliyye işlerinden olan dört hususun zikredilmesi.

3- Bunlardan bazısının küfür olduğu.

4- Küfrün bir kısmının dinden çıkarmadığı.

5- *"Kullarımdan bir kısmı Bana mümin, bir kısmı da kâfir olarak sabahladı"* buyruğunun bir nimetin gelmesi sebebiyle olduğu.

6- Böylesi bir konumda imanın iyice kavranıp farkına varılması (gerektiği).

7- Böylesi bir konumda küfrün de güzel bir şekilde kavranıp farkına varılması (gerektiği).

8- *"Şu şu yıldız doğru söyledi"* sözünün güzel bir şekilde kavranıp farkına varılması (gerektiği).

9- Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in: *"Rabbinizin ne buyurduğunu biliyor musunuz?"* sözünde olduğu gibi, hocanın meseleyi öğrenciye "soru sorma" yöntemi ile kavratması (gerektiği).

10- Ağıt yakan kadına yapılan tehdit.

OTUZ BİRİNCİ BÖLÜM

"İnsanlardan öyleleri vardır ki Allah'tan başka bazı niddler edinirler ve onları Allah'ı sever gibi severler." (Bakara, 165) Âyetinin Açıklaması

✪ METİN ✪

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَاداً يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرَوْنَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ ﴾

"İnsanlardan öyleleri vardır ki Allah'tan başka bazı niddler edinirler ve onları Allah'ı sever gibi severler. İman edenlerin Allah'a olan sevgileri ise daha güçlüdür. O zulmedenler, azaba uğrayacakları zaman, bütün kuvvetin tümüyle Allah'a ait olduğunu ve Allah'ın azabının çok şiddetli olduğunu bir bilselerdi." (Bakara, 165)

﴿ قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴾

"De ki: Şayet babalarınız, çocuklarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, aşiretiniz, elinize geçen mallar, zarara uğramasından korktuğunuz ticaret ve hoşunuza giden evler size, Allah'tan, Rasulünden ve Allah yolunda cihattan daha sevimli olursa Allah'ın emri gelinceye kadar bekleyin. Allah fasıklar topluluğunu hidayet etmez." (Tevbe, 24)

Enes *(radıyallahu anh)*'ın rivâyet ettiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

« لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَالِدِهِ وَوَلَدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ » أخرجاه.

"Sizden biri beni çocuğundan, babasından ve bütün insanlardan daha çok sevmedikçe iman etmiş olmaz." Buhârî ve Müslim tahriç etmiştir. [238]

Yine Buhârî ve Müslim'in tahriç ettiğine göre Enes *(radıyallahu* şöyle demiştir: Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki:

«ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ بهن حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ أَنْ يَكُونَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا وَأَنْ يُحِبَّ الْمَرْءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا لِلَّهِ وَأَنْ يَكْرَهَ أَنْ يَعُودَ فِي الْكُفْرِ كَمَا يَكْرَهُ أَنْ يُقْذَفَ فِي النَّارِ».

"Üç şey vardır ki kimde bunlar bulunursa imanın tadını alır: Allah ve Rasûlü'nün kendisine onlardan başka her şeyden daha sevimli olması, bir kimseyi ancak Allah için sevmesi, Allah kendisini ondan kurtardıktan sonra küfre dönmeyi ateşe atılmayı kerih gördüğü gibi kerih görmesi." [239]

وفي رواية «لَا يَجِدُ أَحَدٌ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ...» إلى آخره.

Başka bir rivâyette[240] *"Hiç kimse şunlar olmadan imanın tadını alamaz..."* buyrulmuştur.

وعن ابن عباس رضي الله عنه قال: « من أحب في الله وأبغض في الله ووالى في الله وعادى في الله فإنما تنال ولاية الله بذلك، ولن يجد عبد طعم الإيمان وإن كثرت صلاته وصومه حتى يكون كذلك، وقد صارت عامة مؤاخاة الناس على أمر الدنيا وذلك لا يجدي على أهله شيئا» رواه ابن جرير.

İbn Abbas'tan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: *"Kim Allah için sever, Allah için buğz eder, Allah için dost edinir, Allah için düşmanlık gösterirse bununla Allah'ın velâyetini elde eder. Bir kul -namazı ve orucu ne kadar fazla olursa olsun- bunları yapmadıkça imanın tadını alamaz. Artık insanlar arasındaki kardeşliklerin çoğunun sebebi dünyâlık olmuştur. Oysa bu ehline bir fayda sağlamaz."* Bunu İbn Cerîr rivâyet etmiştir.

---

[238] Buhârî, İman, 15; Müslim, İman, 166.

[239] Buhârî, İman, 16, 21, Edeb (6041); Müslim, İman, 163.

[240] Buhârî, Edeb (6041).

وقال ابن عباس رضي الله عنه: في قوله تعالى: ﴿ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ ﴾ [البقرة: ١٦٦] قال: «المودة»

Yine İbn Abbâs ***"Ve aralarındaki bağlar kopmuştur"*** (Bakara, 166) buyruğu hakkında *"sevgi (bağı)"* demiştir. [241]

✡ ŞERH ✡

«İnsanlardan öyleleri vardır ki Allah'tan başka bazı niddler edinirler» İbn Kesir der ki: "Yüce Allah (burada) kendisine şirk koşanların dünyadaki hâlini ve âhiret yurdunda başlarına gelecek olan azap ve cezayı anlatmaktadır. Onlar Allah'a niddler, yani eşler ve ortaklar koşmuşlardır."

«Ve onları Allah'ı sever gibi severler» Yani sevgi ve ta'zimde onları Allah'a denk tutarlar.

Bu (yorum), Şeyhulislam İbn Teymiyye'nin âyet hakkındaki tercihidir.

(Bu âyetin yorumu hakkında) şöyle de denilmiştir: Onlar, mü'minlerin Allah'ı sevmiş oldukları gibi Allah'a denk tuttukları ortaklarını severler.

Şeyhulislam der ki: "Bu (yorum) çelişkili ve bâtıldır; zira müşrikler (hiçbir zaman) Allah'a denk tuttukları ortaklarını, mü'minlerin Allah'ı sevdikleri gibi sevemezler."

Bu âyet delalet etmektedir ki, kim bir şeyi Allah'ı sever gibi severse onu Allah'a ortak kılmış olur. İşte bu en büyük şirktir.

Bunu Musannif söylemiştir.

«İman edenlerin Allah'a olan sevgileri ise daha güçlüdür» Yani ortaklarıyla Allah'a şirk koşan müşriklerin Allah'a olan sevgilerinden daha güçlüdür.

Bunun "İman edenlerin Allah'a olan sevgilerinin, Allah'a şirk koşan müşriklerin ortaklarına olan sevgilerinden daha güçlüdür" anlamında olduğu da söylenmiştir.

---

[241] Hâkim, Mustedrek, 2/299.

İbn Kayyım der ki: "Bu iki görüş ***«Onları Allah'ı sever gibi severler»*** âyetindeki iki kavil üzere söylenmiştir."

(Burası) Şerh'ten özetlenmiştir. [242]

«Sizden biri beni çocuğundan, babasından ve bütün insanlardan daha çok sevmedikçe iman etmiş olmaz» Yani kendisine vâcip olan imanı yerine getirmiş sayılmaz.

Bu hadis delalet etmektedir ki, Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kendisine çocuğundan, babasından ve hatta bizzat kendi nefsinden daha sevimli gelmeyen kimse -her ne kadar kâfir olmasa da- büyük günah işlemiş sayılır.

Şeyhulislam der ki: "Allah ve Rasûlünün emretmiş olduğu bir müsemmanın[243] ismini yok saymak, onun vâcib/farz olan yönlerinden bir kısmı terk edilmedikçe söz konusu değildir. (Mesela) ibadet noktasında bir amel müstehab ise, onun müstehab yönünün ortadan kalkmasıyla o (amel kökten) yok sayılmaz.[244] Eğer bu geçerli olacak olsa, o zaman mü'minlerin büyük bir kısmından iman, namaz ve benzeri şeylerin isminin yok sayılması gerekir ki, bunu aklı olan hiçbir kimse söylemez. Her kim bunun *'imanın kemalinin yok sayılması'* anlamında olduğunu söylerse, bu kişi eğer bununla terk edenin kınanacağı ve cezaya maruz kalacağı vâcibi kast ederse, o zaman doğru söylemiş olur. Ama eğer bununla (imanın) müstehabını kast ederse, böyle bir şey Allah'ın ve Rasulünün kelamında asla vaki olmamıştır. (Dolayısıyla yanlıştır.)"

Özetle...

«Üç şey vardır ki kimde bunlar bulunursa imanın tadını alır» (Yine) Şeyhulislam der ki: "Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* burada bu üç hasletin kendisinde bulunduğu kimsenin imanın tadını alacağını haber vermiştir. Lezzeti ve sevinci içerisinde barındıran imanın tadı, kulun Allah'ı kâmil manada sevmesinden sonra meydana gelmektedir. Bu da üç husus ile olur:

---

[242] Yani Süleyman b. Abdullah"ın Kitâbu't-Tevhîd'in şerhi olan *"Teysîru'l-Azîzi'l-Hamîd fî Şerhi Kitâbi't-Tevhîd"* adlı eserinden. (Mütercim)

[243] Yani bir inanç esasının veya bir ibadetin... (Mütercim)

[244] İlla ki farz sayılan yönlerinden bir kısmı terk edilmelidir. Sadece müstehab olan yönünün terk edilmesiyle o ibadet kökten iptal edilmiş olmaz. (Mütercim)

1- Allah sevgisini kemâle erdirmek,

2- Kalpte başkasının sevgisine yer vermemek,

3- Bu sevgiye zıt olan şeyleri def etmek.

Allah sevgisini kemâle erdirmek, Allah ve Rasûlü'nün kula her şeyden daha çok sevimli gelmesi ile olur. Zira (bu makamda) Allah ve Resûlü'nün sevgisinin aslının bulunması yeterli değildir, bilakis Allah ve Rasûlü'nün ona, onların dışındaki her şeyden daha çok sevimli gelmesi gerekir.

Kalpte başkasının sevgisine yer vermemek, kişinin kulu sadece Allah için sevmesidir.

Bu sevgiye zıt olan şeyleri def etmesi ise, imana ters düşen şeylerden tıpkı ateşe atılmaktan hoşlanmadığı gibi hoşlanmamasıdır."

«Artık insanlar arasındaki kardeşliklerin çoğunun sebebi dünyâlık olmuştur» Bu, İbn Abbas zamanındadır, Acaba o, bu zamanın insanının küfür ve ma'siyet üzere kardeşlik yaptığını görse (ne derdi?)

«Oysa bu ehline bir fayda sağlamaz» Yani onlara herhangi bir fayda getirmez.

«(İbn Abbas, "Ve aralarındaki bağlar kopmuştur" buyruğu hakkında bu) ***sevgi*** *(bağıdır demiştir)»* Yani âhirette (aralarındaki tüm) sevgiler bitecektir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur.

"O gün, Allah'a karşı gelmekten sakınanlar dışında, dost olanlar *(bile)* ***birbirlerine düşman kesilirler."*** (Zuhruf, 67)

Bunlar anlaşıldığına göre artık bilmelisin ki sevgi iki kısımdır:

1- Müşterek/ortak sevgi,

2- Özel sevgi.

Ortak sevgi de üç çeşittir:

1- Aç olanın yemeği sevmesi gibi **insan doğasından kaynaklanan** sevgi,

2- Babanın çocuğunu sevmesi gibi **rahmet ve acıma** sevgisi,

3- İş, ticaret veya yolculuk arkadaşı gibi **yakınlık ve kaynaşma** sevgisi.

Bu üç sevgi türü (kendi özünde) ta'zimi gerektirmez, o nedenle de bunların bulunması Allah sevgisi noktasında şirk olmaz.

Özel olan sevgiye gelince; bu ise beraberinde alçalmayı, boyun eğmeyi, ta'zim etmeyi, itaati ve nefsin arzularına üstün tutmayı gerekli kılan kulluk sevgisidir ki, bu Allah'tan başkası için söz konusu olamaz. Kul her ne zaman bu tür (bir sevgi) ile bir başkasını severse büyük şirk ile şirk koşmuş olur.

Burası mana itibariyle şerhten alınmıştır. Şerhin sahibi burayı İbn Kayyım'a nispet etmiştir.

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Bakara Sûresi'nde yer alan âyetin açıklaması.

2- Tevbe Sûresi'nde yer alan âyetin açıklaması.

3- Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'i candan, aileden ve maldan (daha çok) sevmenin gerekliliği.

4- İmanı nefyetmek (her durumda) İslam'dan çıkmaya delâlet etmez.

5- İmanın bir halâvetinin/tadının bulunduğu ve insanın bazen bunu alabileceği bazen de alamayacağı.

6- Allah dostluğunun ancak kendisi ile elde edilebileceği dört kalp ameli(nin neler olduğu) ve kişinin imanın tadını ancak bunlarla alabileceği.

7- Kardeşliklerinin çoğunun dünyalık üzere olduğu noktasında Sahabenin vakıayı iyi kavraması.

8- ***"Aralarındaki bağlar kopmuştur"*** âyetinin açıklaması.

"Şu şu yıldız doğru söyledi" sözünün güzel bir şekilde kavranıp farkına varılması (gerektiği).

9- Müşriklerden Allah'ı aşırı bir sevgiyle sevenlerin olabileceği.

10- (Tevbe Sûresi 24. âyette geçen) sekiz maddenin kendisine dininden daha sevimli geldiği kimselere yapılan tehdit.

11- Sevgisi Allah'ın sevgisine eşit olacak şekilde bir nidd/ortak edinen kimsenin (şirkinin) büyük şirk olduğu.

OTUZ İKİNCİ BÖLÜM

Yüce Allah'ın Şu Buyruklarının Tefsiri Bâbı

✪ METİN ✪

﴿ إِنَّمَا ذَلِكُمُ الشَّيْطَانُ يُخَوِّفُ أَوْلِيَاءَهُ فَلا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونِ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴾

"O şeytan ancak dostlarını korkutur. Eğer müminler iseniz onlardan korkmayın, Benden korkun." (Âli İmrân, 175)

﴿إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلا اللَّهَ﴾

"Allah'ın mescitlerini ancak Allah'a ve ahiret gününe iman eden, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler imar eder..." (Tevbe, 18)

﴿ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ فَإِذَا أُوذِيَ فِي اللَّهِ جَعَلَ فِتْنَةَ النَّاسِ كَعَذَابِ اللَّهِ ﴾

"İnsanlardan öyleleri vardır ki 'Allah'a iman ettik' derler. Allah yolunda sıkıntıya maruz kaldıklarında da insanların işkencesini Allah'ın azabıyla bir tutarlar..." (Ankebût, 10)

وعن أبي سعيد رضي الله عنه مرفوعًا: «إنّ مِنْ ضَعْفِ اليَقِينِ أنْ تُرْضِيَ الناسَ بِسَخطِ الله، وأنْ تَحْمَدَهمْ على رِزْقِ الله تعالى، وأنْ تَذُمَّهُمْ على ما لمْ يُؤْتِكَ الله تعالى، إنَّ رِزقَ الله لا يَجُرُّهُ إلَيْكَ حِرْصُ حَرِيصٍ، ولا يَرُدُّهُ كَرَاهَةُ كارِهٍ»

Ebû Saîd *(radıyallahu anh)*'ın rivâyet ettiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Allah'ın hoşnutsuzluğu pahasına insanları râzı etmen, Allah'ın verdiği rızıktan dolayı onları övmen, Allah'ın sana vermediklerinden dolayı onları kınaman yakînin/imanın zayıflığındandır. Şüphesiz Allah'ın rızkını ne hırslı kimsenin hırsı celbedebilir ne de istemeyen kimsenin hoşnutsuzluğu def edebilir."* [245]

[245] Beyhakî, Şuabu'l-İman, 1/221; Ebu Nuaym, Hilye, 5/106.

وعن عائشة -رضي الله عنها-: أن رسول الله صلي الله عليه وسلم قال: من التمس رضى الله بسخط الناس، رضي الله عنه وأرضى عنه الناس، ومن التمس رضى الناس بسخط الله، سخط الله عليه وأسخط عليه الناس

Âişe *(radıyallahu anha)*'nın rivâyet ettiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Kim insanların hoşnutsuzluğu pahasına Allah'ın rızâsını ararsa Allah ondan râzı olur ve insanları da ondan râzı eder. Kim de insanların rızâsını Allah'ın hoşnutsuzluğunda ararsa Allah ondan hoşnut olmaz ve insanları da ondan hoşnutsuz kılar."*

Bunu İbn Hibbân Sahîh'inde rivâyet etmiştir.

✪ ŞERH ✪

İbn Kayyım *(rahimehullah)* der ki: "Bütün müfessirlerin yanında buradaki mana *'Şeytan sizi dostlarıyla korkutur'* şeklindedir. Katâde *'Şeytan onları sizin kalplerinizde büyük gösterir'* demiştir. Bundan dolayıdır ki Allah *(subhânehu ve teâlâ)* ***"Eğer müminler iseniz onlardan korkmayın, Benden korkun"*** buyurmuştur. Şu hâlde kulun imanı kuvvetlendikçe, kalbinden şeytanın dostlarının korkusu (o ölçüde) gider. İmanı ne kadar zayıf olursa onlardan korkusu (o ölçüde) artar."

«İnsanlardan öyleleri vardır ki 'Allah'a iman ettik' derler. Allah yolunda sıkıntıya maruz kaldıklarında da insanların işkencesini Allah'ın azabıyla bir tutarlar»

İbn Kayyım *(rahimehullah)* (yine) şöyle demiştir: "Allah *(subhânehu ve teâlâ)*, basiretsiz bir şekilde imana giren kimsenin hâlini anlatıp böyle kimsenin Allah yolunda ezaya uğratıldığında insanların işkencesini Allah'ın azabıyla bir tuttuğunu haber vermiştir. ***«İnsanların işkencesi»*** demek, o kişinin peygamberlerin ve onlara tâbi olanların kaçınılmaz olarak muhalifleri tarafından uğratıldıkları elem verici şeylere uğratılması, insanların ona eziyet etmeleri ve hoşlanmayacağı şeyle ona iliş-meleri demektir.

İşte o kişi bunu, onlardan kaçma ve başına ezâ getirecek sebebi terk etme konusunda, mü'minlerin, imanlarıyla kendisinden kaçtıkları Allah'ın azabıyla bir tutmuştur. Mü'minler basiretlerinin mükemmelliği

nedeniyle Allah'ın azabından imana kaçmışlar ve içerisinde yakın bir gelecekte yok olup gidecek olan acıya tahammül etmişlerdir. Oysa diğer adam basiretinin zayıflığından ötürü peygamberlerin düşmanlarının işkencesinden o peygamber düşmanlarına muvafakat göstermeye ve onlara uymaya kaçmıştır. Böylece onların azabının eleminden Allah'ın azabının elemine kaçmış, ondan kaçma konusunda insanların işkencesinin elemini Allah'ın azabının elemiyle bir tutmuştur. Güneşten ısınan yerden kaçıp ateşe atlayan ve yine bir saatlik elemden sonsuz eleme kaçan kelimenin tam anlamıyla aldanmıştır. Allah, askerlerine ve dostlarına yardım edip nusret verdiğinde o, *'Ben de sizinle birlikteydim'* der! Hâlbuki Allah o kimsenin göğsünde taşıdığı nifakı çok iyi bilmektedir."

«Ebû Saîd** (radıyallahu anh)**'ın rivâyet ettiğine göre» Bu hadisi Beyhakî ve Ebû Nuaym rivâyet etmiştir, isnadı zayıftır; ancak manası sahihtir. Tamamı şu şekildedir: *"Şüphesiz O, hikmeti gereği rahatlığı ve sevinci rızâ ve yakînin içine; tasayı ve üzüntüyü de şüphe ve hoşnutsuzluğun içine koymuştur."*

Taberânî sahih bir senedle İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'den şöyle dediğini rivayet etmiştir: *"Yakînin tamamı imandır, sabır da imanın yarısıdır."*

Bunu Şârih ifade etmiştir.

Şeyhulislam der ki: "Yakîn; Allah Teâlâ'nın emrettiklerini yerine getirmeyi, Allah'ın kendisine itaat edenlere vaat ettiklerine kesin olarak inanmayı içine alır. Aynı şekilde yakîn, Allah'ın kaderine, yaratmasına ve işleri evirip çevirmesine kesin bir şekilde iman etmeyi içerir. Dolayısıyla sen onları Allah'ın hoşnutsuzluğu pahasına râzı edersen, O'nun vaadine ve vereceği rızka kesin bir şekilde inanmış olmazsın. İnsanı buna sevk eden ya onların elinde bulunan şeylere meyletmesidir ki, böyle olunca insan onlardan umduğu şeylerden dolayı onlar arasında Allah'ın emrini yerine getirmeyi terk eder, ya da onu buna sevk eden Allah'ın kendisine itaat edenlere vaadettiği zafere, yardıma, dünyâ ve âhiretteki sevâba olan inancının zayıflığıdır. Sen Allah'ı râzı edersen O sana yardım eder, seni rızıklandırır, seni onlara muhtaç etmez. Allah'ın hoşlanmadığı şeylerle insanları râzı etmeye çalışmak ancak onlardan korkmaktan ya da onlardan bir şey ümit etmekten

kaynaklanır. Bu da yakînin zayıflığındandır. Onların sana karşı yaptıklarını düşündüğün şey senin için takdir edilmemişse, bu durumda hüküm Allah'ın elindedir, onların elinde değildir. Zira O'nun dilediği olur, dilemediği olmaz. Sen senin için takdir edilmeyen şeyden dolayı onları kınarsan, bu da yakîninin zayıflığındandır. Öyleyse onlardan korkma, onlardan bir şey umma ve nefsinden ve arzularından hareketle onları kınama. Lakin Allah ve Rasûlü onlardan kimi övmüşse işte asıl övülmüş kimse odur. Allah ve Rasûlü onlardan kimi zemmetmişse işte asıl kınanan odur."

«Kim insanların hoşnutsuzluğu pahasına Allah'ın rızâsını ararsa» Şeyhulislam der ki: "Âişe *(radıyallahu anhâ)* Muâviye *(radıyallahu anh)*'a -bir rivâyete göre Rasulullah'a dayandırarak- şunu yazmıştır: *'Kim insanların hoşnutsuzluğu pahasına Allah'ı râzı ederse Allah ona yeter ve onu insanlara muhtaç etmez. Kim de Allah'ın hoşnutsuzluğu pahasına insanları râzı ederse, insanların Allah'a karşı ona bir faydası olmaz.'*

Bu merfû olan hadisin lafzıdır. Mevkûf olan [246] hadisin lafzı ise şu şekildedir: *'Kim insanların hoşnutsuzluğu pahasına Allah'ı râzı ederse Allah ondan râzı olur ve insanları da ondan râzı eder. Kim de Allah'ın hoşnutsuzluğu pahasına insanları râzı etmek isterse onu öven insanlar onu yerer hâle gelir.'*

Bu, Aişe *(radıyallahu anhâ)*'dan nakledilen lafızdır. İşte bu, din hususundaki en derin anlayışlardandır. Hadis ise daha gerçek ve daha doğrudur. Zira kim insanların hoşnutsuzluğuna rağmen Allah'ı râzı etmeye çalışırsa Allah'tan sakınmış demektir ve böylelikle o, O'nun sâlih kullarından olur. Allah da sâlihlerin işlerini üstlenir, kuluna yeter. Kim Allah'tan korkarsa Allah onun için bir çıkış yaratır ve onu beklemediği yerden rızıklandırır. Hiç kuşkusuz Allah, insanlara olan muhtaçlığında ona kâfi gelir.

İnsanların tamamının ondan razı olmasına gelince, bu bazen hiçbir zaman mümkün olmaz. Lakin insanlar onun sıkıntılarından emin olup (adamın varacağı) sonuç kendilerine belli olunca işte o zaman ondan razı olurlar. Kim de Allah'ın hoşnutsuzluğu pahasına insanları râzı

---

[246] Merfu', Allah Rasulüne dayandırılan hadise söylenir; Mevkûf ise sahabenin sözüdür. (Mütercim)

ederse, insanların Allah'a karşı ona bir faydası olmaz. Tıpkı ellerini ısıran zâlim kimse gibi...

Onu övenlerin onu yerer hâle gelmesine gelince; bu çokça vuku bulur ve genellikle en son raddede meydana gelir. (Bilmek gerekir ki) âkıbet takvâ sahiplerinindir. Ve âkıbet arzu ettikleri anda ilk etapta hâsıl olmaz."

İbn Receb *(rahimehullah)* der ki: "Toprağın üzerindeki tüm mahlûkların 'toprak' olacağını bilen kimse, nasıl olur da toprak olacak birisine itaati rablerin Rabbi olanın itaatinin önüne geçirebilir?! Veya Melik ve Vehhâb olanı kızdırma pahasına nasıl olur da toprak olanı razı etmeye kalkar?! Bu gerçekten de şaşılacak bir şeydir!"

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Âl-i İmrân Sûresi'nde yer alan âyetin tefsiri.

2- Tevbe Sûresinde yer alan âyetin açıklaması.

3- Ankebût Sûresinde yer alan âyetin açıklaması.

4- Yakîn (kişinin inancı) zayıflayabilir de, kuvvetlenebilir de.

5- (Ebu Saîd'in sözünde geçen) üç husus yakînin zayıfladığının alâmetidir.

6- Yalnızca Allah'tan korkmak (yerine getirilmesi gerekli olan) farzlardandır.

7- Bunu yapan kimsenin (elde edeceği) sevâbın anlatılması.

8- Bunu terk kimsenin (karşılaşacağı) cezanın anlatılması.

OTUZ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yüce Allah'ın Şu Buyruklarının Açıklaması

✿ METİN ✿

﴿ وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴾

"Eğer mü'minler iseniz ancak Allah'a tevekkül edin." (Mâide, 23)

﴿ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ ﴾

"Mü'minler ancak Allah anıldığı zaman kalpleri ürperen... kimselerdir." (Enfâl, 2)

﴿ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ اللَّهُ ﴾

"Ey Nebî! Sana Allah yeter." (Enfâl, 64)

﴿ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ ﴾

"Kim Allah'a tevekkül ederse Allah ona yeter." (Talâk, 3)

وعن ابن عباس رضي الله عنهما قال: «حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ» قَالَهَا إِبْرَاهِيمُ عليه السلام حِينَ أُلْقِيَ فِي النَّارِ، وَقَالَهَا مُحَمَّدٌ صلى الله عليه وسلم حِينَ قَالُوا له: ﴿ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُواْ لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَاناً وَقَالُواْ حَسْبُنَا اللّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ ﴾ [آل عمران١٧٣] رواه البخاري والنسائي

İbn Abbâs *(radıyallahu anhumâ)*'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: *"Hasbunallâh ve ni'me'l-vekîl/Allah bize yeter, O ne güzel vekildir, sözünü İbrâhim (aleyhisselam) ateşe atıldığı zaman söylemişti. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) ise onu kendisine: 'İnsanlar sizin için toplandı; onlardan korkun' dedikleri zaman söyledi. Bu da O (ve beraberindekilerin) imanını artırmıştı."*[247]

Bunu Buhârî ve Nesâî rivâyet etmiştir.

---

[247] Buhârî, 4563; Nesâî, es-Sünenu'l-Kubrâ, 6/154.

✪ ŞERH ✪

«Eğer müminler iseniz ancak Allah'a tevekkül edin» İbn Kayyım *(rahimehullah)* der ki: "Allah *(subhânehu ve teâlâ)* kendisine tevekkül etmeyi imanın bir şartı kılmıştır. İşte bu göstermektedir ki, tevekkülün olmaması durumunda iman da bulunmamaktadır."

Âyette, Allah'tan başkasına tevekkül etmenin şirk olduğuna işaret vardır; çünkü ma'mulün (âmili üzerine) takdimi hasrı ifade eder.[248]

«Müminler ancak Allah anıldığı zaman kalpleri ürperen kimselerdir» İbn Abbâs *(radıyallahu anhumâ)* bu âyet hakkında şöyle demiştir: "Allah'ın farz kıldığı şeyleri yaptıkları esnâda Münâfıkların kalbine Allah'ın zikri adına hiçbir şey girmez. Onlar Allah'ın âyetlerinden hiçbir şeye inanmaz ve Allah'a tevekkül etmezler. İnsanlardan uzakta bulundukları zaman namaz da kılmazlar, mallarının zekâtlarını da edâ etmezler. O nedenledir ki Allah *(subhânehu ve teâlâ)* onların mü'min olmadıklarını bildirmiş, sonra da ***"Müminler ancak Allah anıldığı zaman kalpleri ürperen kimselerdir"*** buyurarak mü'minleri vasfetmiştir. Mü'minler, O'nun farzlarını edâ eden kimselerdir."

Bunu İbn Cerîr ve İbn Ebî Hâtim rivâyet etmiştir.

---

[248] Normal Arapça kullanımda bir fiil cümlesi önce bir iş bildiren fiil, sonra o işi yapan fâil, sonra da öznenin yaptığı o işten etkilenen mef'ûl olarak dizilir. Yani normal bir fiil cümlesinde dizilim "fiil-fâil-mef'ûl" şeklindedir. Ama bir mananın daha etkin bir şekilde vurgulanmasını isterseniz o zaman bu dizilimi bozar mef'ûlü öne, fiil ve fâili arkaya koyarsınız. İşte bu işlemin adına Belâğat İlminde *"hasr uslûbu"* denir. Şeyh Hamd b. Atîk *"Ma'mulün (âmili üzerine) takdimi hasrı ifade eder"* sözüyle buna işaret etmiştir. Âyette Rabbimiz "وَعَلَى اللهِ فَتَوَكَّلُوا" buyurarak "فَتَوَكَّلُوا" fiilini sona, mef'ûl makamında olan "عَلَى اللهِ" ifadesini de başa alarak hasr uslûbu kullanmış ve bununla tevekkülün ancak ve ancak kendisine olması gerektiğinin vurgusunu yapmıştır. Normal cümle diziminde bu ifade şu şekilde gelmeliydi: "فَتَوَكَّلُوا عَلَى اللهِ" Ama böyle olduğu zaman hasr uslûbu olmayacak ve tevekkülün ancak ve ancak Allah'a olması gerektiği hakkıyla vurgulanamayacaktı. (Mütercim)

Bu beş haslet,[249] diğer farzları da gerekli kılacağı için Allah sadece onları zikretmekle yetinmiştir.[250]

Âyette, imanın artıp eksildiğine işaret vardır. Nitekim bu, Ehl-i Sünnet'in mezhebidir.

«Ey Nebî! Sana ve sana tabi olan mü'minlere Allah yeter» İbn Kayyım *(rahimehullah)* der ki: "Yani Allah tek başına sana da yeter, sana tâbi olanlara da yeter. Artık O'nunla beraber bir başkasına ihtiyaç duymazsınız."

«Kim Allah'a tevekkül ederse Allah ona yeter» Yine İbn Kayyım der ki: "Yani Allah ona kâfi gelir. Allah da kime kâfi gelir ve onu koruma altına alırsa artık düşmanın (ona karşı) bir umudu kalmaz. Ona, istediği şeyi elde edeceği derecede bir zarar veremez ve (aleyhinde) murad ettiği şey asla gerçekleşmez. Görünüş itibariyle (ona) sıkıntı veren bir şeymiş gibi duran eziyet ile -ki o aslında ona Allah'ın bir lütfu iken, (düşman olan) o adama bir zarardır- kendisiyle şifa elde edilecek zarar arasında büyük bir fark vardır."

«O ne güzel vekildir» Yani O, ne güzel kendisine tevekkül edilecek biridir.

«Muhammed** (sallallahu aleyhi ve sellem) **ise onu kendisine: 'İnsanlar sizin için toplandı; onlardan korkun' dedikleri zaman söyledi» Bu, Uhud'dan sonra, Ebu Sufyan'ın yeniden kendilerine karşı toplandığı haberi Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e ulaştığında meydana gelmiştir. Bunun üzerine Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve ashabından bir kısmı Medine'ye üç mil uzaklıkta olan Hamrâu'l-Esed'e hareket etmiştir. Ebu Sufyan'ın kendisini görevlendirdiği adam onlara uğramış ve

---

[249] Bu beş hasletin zikredildiği yer Enfâl Sûresinin ilk başlarıdır. O âyetlerin tamamı şu şekildedir: ***"Mü'minler ancak o kimselerdir ki, Allah anıldığı zaman kalpleri ürperen, O'nun âyetleri kendilerine okunduğunda imanlarını artıran ve yalnızca Rablerine tevekkül edenlerdir.*** *(Ve yine)* ***onlar, namazı dosdoğru kılan ve kendilerine rızık olarak verdiklerimizden infak edenlerdir. İşte bunlar hakiki mü'minlerdir. Onlar için Rableri katında*** *(üstünlük vesilesi olan)* ***dereceler, bir bağışlanma ve pek değerli bir rızık vardır."*** (Enfâl, 2-4) (Mütercim)

[250] Yani bir insan Enfâl Sûresinin ilk başında sayılan bu beş vasfa sahip olursa, dinin kendisine emrettiği diğer amelleri kolaylıkla yapar. O nedenle Allah, en öz olan vasıfları zikrederek diğerlerini anmaya gerek duymamıştır. (Mütercim)

(ordunun kendilerine doğru) hareket ettiğini haber vermişti. Derken Allah onun kalbine bir korku bıraktı ve hemen Mekke'ye döndü. O adam onlara (olup bitenleri) haber verince onlar: *"Hasbunallâh ve ni'me'l-vekîl /Allah bize yeter, O ne güzel vekildir"* dediler.

BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER

1- Tevekkülün (dinin) farîzalarından biri olduğu.

2- Onun imanın şartlarından sayıldığı.

3- Enfâl Sûresinde yer alan âyetin açıklaması.

4- Enfâl Sûresinin sonunda yer alan âyetin açıklaması.

5- Talak Sûresinde yer alan âyetin açıklaması.

6- Sıkıntı anlarında İbrahim *(aleyhisselâm)* ve Muhammed *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in söylediği bu sözün ne kadar büyük bir öneme sahip olduğu.

OTUZ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Yüce Allah'ın Şu Buyruklarının Açıklaması

✿ METİN ✿

﴿ أَفَأَمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ فَلا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ ﴾

"Allah'ın tuzağından emin mi oldular? Allah'ın tuzağından ancak hüsrâna uğramış topluluk emin olur." (A'râf, 99)

﴿ وَمَنْ يَقْنَطُ مِنْ رَحْمَةِ رَبِّهِ إِلا الضَّالُّونَ ﴾

"Sapıklardan başka kim Rabbinin rahmetinden ümit keser?" (Hicr, 56)

وعن ابن عباس رضي الله عنهما: أن رسول الله صلى الله عليه وسلم سئل عن الكبائر؟ فقال: « الشِّرْكُ بِاللَّهِ، وَالْيَأْسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ، وَالْأَمْنُ مِنْ مَكْرِ اللَّهِ »

İbn Abbâs *(radıyallahu anhumâ)*'nın rivâyet ettiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e büyük günahlar soruldu, O da: *"Allah'a şirk koşmak, Allah'ın rahmetinden ümit kesmek ve Allah'ın tuzağından kendini güvende hissetmek"* buyurdu.[251]

وعن ابن مسعود رضي الله عنه قال: «أَكْبَرُ الْكَبَائِرِ الْإِشْرَاكُ بِاللَّهِ، وَالْأَمْنُ مِنْ مَكْرِ اللَّهِ، وَالْقُنُوطُ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ، وَالْيَأْسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ» رواه عبد الرزاق.

İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Büyük günahların en büyükleri Allah'a şirk koşmak, Allah'ın tuzağından kendini güvende hissetmek ve Allah'ın rahmetinden kunût etmek/ümit kesmektir." [252]

Bunu Abdurrezzâk rivâyet etmiştir.

---

[251] Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebir, 12/252.

[252] Abdurrezzak, Musannef, 10/459.

۞ ŞERH ۞

Hasen (el-Basrî) şöyle demiştir: "Allah kendisine bolluk verdiği zaman bunun Allah'ın bir tuzağı olduğunu göremeyen kimsenin de; Allah kendisine darlık verdiği zaman bunun Allah'ın bir fırsat tanıması olduğunu idrak edemeyen kimsenin de basîreti yoktur."

Katâde de şöyle demiştir: "Allah bir kavmi ancak parlak, müreffeh ve bolluk (yaşadığı) dönemlerinde azaba çarptırmıştır. Şu hâlde sakın ha siz Allah ile aldanmayın; çünkü ancak fâsık olan kavim Allah ile aldanır."

Bu iki nakli de İbn Ebî Hâtim rivâyet etmiştir.

Konu başlığı(nda verilen âyet) ile korku ile ümidi bir araya getirmenin önemi murâd edilmiştir; ondan dolayıdır ki hemen peşi sıra: ***"Sapıklardan başka kim Rabbinin rahmetinden ümit keser?"*** âyeti zikredilmiştir.

«Sapıklardan başka kim Rabbinin rahmetinden ümit keser?» Yani doğru yolu şaşıranlardan başka...

«Allah'a şirk koşmak» Şirk, âlemlerin Rabbini eksik görmek/hakkını çiğnemek manasına geldiği için günahların en büyüğüdür.

«Allah'ın rahmetinden ümit kesmek» Yani rahmetini ummayı terk etmek. Allah *(subhânehu ve teâlâ)* şöyle buyurur: ***"Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allah'ın rahmetinden ümit kesmez."*** (Yûsuf, 87)

«Allah'ın tuzağından emin olmak» Yani Allah'ın aşama aşama tuzağa düşürmesinden korkmamak.

«Allah'ın rahmetinden kunût etmek/ümit kesmektir» İbn Esîr der ki: "Kunût ümitsizliğin en şiddetli hâlidir. Burada, büyük günahların bunlarla sınırlı olduğu değil, bu sayılanların büyük günahlardan olduğu kast edilmiştir."

۞

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- A'râf Sûresinde yer alan âyetin açıklaması.

2- Hicr Sûresinde yer alan âyetin açıklaması.

3- Allah'ın tuzağından kendini güvende hissedene (yapılan) şiddetli tehdit.

4- Allah'ın rahmetinden ümit kesmeye (yapılan) şiddetli tehdit.

OTUZ BEŞİNCİ BÖLÜM

Allah'ın Takdîrine Sabretmek Allah'a İmandandır

✪ METİN ✪

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ قَلْبَهُ ﴾

"Kim Allah'a iman ederse Allah onun kalbine hidâyet verir."

(Teğâbûn, 11)

قال علقمة: هُوَ الرَّجُلُ تُصِيبُهُ الْمُصِيبَةُ فَيَعْلَمُ أَنَّهَا مِنْ عِنْدِ اللهِ فَيَرْضَى وَيُسَلِّمُ

Alkame şöyle demiştir: "Bu, başına bir musîbet geldiği zaman onun Allah katından geldiğini bilen, bu sebeple râzı olan ve teslimiyet gösteren adamdır." [253]

وفي صحيح مسلم عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال «اثْنَتَانِ فِي النَّاسِ هُمَا بِهِمْ كُفْرٌ الطَّعْنُ فِي النَّسَبِ وَالنِّيَاحَةُ عَلَى الْمَيِّتِ»

Sahîh-i Müslim'de[254] Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'dan rivâyet edildiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

"İnsanlarda iki haslet vardır ki bu onlarda bulunan birer küfürdür; Nesebe ta'n etmek ve ölünün arkasından ağıt yakmak."

ولهما عن ابن مسعود مرفوعا: «لَيْسَ مِنَّا مَنْ ضَرَبَ الْخُدُودَ وَشَقَّ الْجُيُوبَ وَدَعَا بِدَعْوَى الْجَاهِلِيَّةِ»

Buhârî ve Müslim'in İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'den rivâyet ettiklerine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

"Yanaklarına vuran, yakalarını yırtan ve câhiliyye davası güden bizden değildir." [255]

---

[253] Beyhakî, Şuabu'l-İman, 7/196.

[254] Müslim, İman, 224.

[255] Buhârî, 1297; Müslim, İman, 281.

وعن أنس رضي الله عنه أن رسول الله صلي الله عليه وسلم قال: «إذا أراد الله بعبده الخير عجل له العقوبة في الدنيا، وإذا أراد بعبده الشر أمسك عنه بذنبه حتى يوافي به يوم القيامة»

Enes *(radıyallahu anh)* Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: *"Allah kulu için hayır dilediği zaman onun cezasını hemen dünyâda iken veriverir. O kulu için şer dilediği zaman da kıyâmet günü karşılığını tam olarak alana kadar günahından dolayı onu cezalandırmaz."* [256]

وقال النبي صلي الله عليه وسلم: «إِنَّ عِظَمَ الْجَزَاءِ مَعَ عِظَمِ الْبَلاءِ، وَإِنَّ اللهَ إِذَا أَحَبَّ قَوْمًا ابْتَلاهُمْ، فَمَنْ رَضِيَ فَلَهُ الرِّضى ، وَمَنْ سَخِطَ فَلَهُ السُّخْطُ» حسنه الترمذي

Yine Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Şüphesiz karşılığın büyüklüğü belânın büyüklüğü ölçüsündedir. Şüphesiz Allah Teâlâ bir topluluğu sevdiği zaman onları imtihan eder. Kim rızâ gösterirse ondan râzı olunur. Kim de hoşnutsuzluk gösterirse ona hoşnutsuzluk gösterilir."* [257]

Tirmizî bu hadisin hasen olduğunu söylemiştir.

✪ ŞERH ✪

İmam Ahmed *(rahimehullah)* "Allah, sabrı, (kitabının) doksan yerinde zikretmiştir" demiştir.

«Kim Allah'a iman ederse Allah onun kalbine hidâyet verir» İbn Abbâs *(radıyallahu anhumâ)* (bu âyetin baş tarafı olan) ***"Allah'ın izni olmaksızın hiçbir musîbet isâbet etmez"*** (Teğâbûn, 11) buyruğu hakkında şöyle der: "Musibet ancak Allah'ın emri ile, yani kaderi ve dilemesi ile başa gelir."

«Kalbine hidâyet verir» buyruğu hakkında (yine) İbn Abbâs şöyle demiştir: "Yani kalbini (öyle) kesin bir imana eriştirir ki, bu sayede kendisine isabet edecek şeyin şaşmayacağını, şaşacak şeyin de isabet etmeyeceğini bilir."

---

[256] Hâkim, Müstedrek, 4/651; Ebû Ya'lâ, Mtsned, 7/247.
[257] Tirmizî, 4/601.

«Bu, başına bir musîbet geldiği zaman onun Allah katından geldiğini bilen, bu sebeple râzı olan ve teslimiyet gösteren adamdır» Bu, âyette yer alan "iman" ifadesinin tefsiridir.

«İnsanlarda iki haslet vardır ki bu onlarda bulunan birer küfürdür» Şeyhulislam der ki: "Bu iki özellik, insanlarda var olan bir küfür (çeşididir). Kâfirlerin işlerinden olduğu için bu iki hasletin bizzat kendisi küfür (sayılmıştır). Bu iki haslet insanlarda mevcuttur. Ancak bu, (kendisinde) küfrün şubelerinden bir şube bulunan herkesin -küfrün hakikati kendisinde var olana dek- mutlak bir şekilde kâfir olacağı (anlamında) değildir. Tıpkı kendisinde imanın şubelerinden bir şube bulunan herkesin -imanın aslı kendisinde var olana dek-mutlak bir şekilde mü'min olmayacağı gibi... Ortada, Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in: *"Kul ile küfür -ya da şirk- arasında ancak namazın terki vardır"* buyruğunda olduğu gibi el takısı ile marife olmuş küfür (lafzı) ile nekra olarak gelen küfür (lafzı) arasında fark vardır."

«Yanaklarına vuran» Veya bedeninin diğer yerlerine vuran... Burada özellikle "yanak" zikredilmiştir; çünkü genellikle vurulan yer orasıdır. [258]

«Yakalarını yırtan» Hâfız İbn Hacer der ki: "Bununla yakalarını tam bir şekilde açmaları kast edilmiştir."

Şârih der ki: "Zâhiren anlaşılan, yakaların bir kısmını açmanın tamamını açmak gibi olduğudur."

«Ve câhiliyye davası güden» Şeyhulislâm: "Bu ölüye feryat etmektir" demiştir. İbnu'l-Kayyım ise şöyle der: "Cahiliyye davası gütmek, kabilecilik ve soyla övünme davası gütmek tarzı bir şeydir. Mezhepler, gruplar ve şeyhler hakkında gösterilen taassup da bunun bir benzeridir."

«Onun cezasını hemen dünyâda iken veriverir» Şeyhulislâm der ki: "Musîbetler birer nimettir. Çünkü günahlara kefâret olurlar. Kişiyi sabra çağırırlar ve kişi onlar sebebiyle mükâfâtlandırılır. Kişinin Allah Teâlâ'ya yönelmesine ve O'nun karşısında alçalmasına sebep

---

[258] İbn Hacer Fethu'l-Bârî'de şöyle demiştir: *"Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) yanakları genellikle vurulan yer olması sebebiyle özel olarak zikretmiştir. Değilse yüzün diğer yerlerine vurmanın hükmü de aynıdır."* (Mütercim)

olurlar. Allah o belâ sebebiyle günahları bağışlar. İşte bu, hiç şüphesiz en büyük nimetlerdendir. Şayet adam insanların en fâcirlerinden biri bile olsa, Allah (ona verdiği) musibetler sebebiyle günahlarının bir kısmını affeder. Demek ki musîbetler kulların tamamı hakkında birer rahmet ve nimettir. Ancak başına bir musîbet gelen kimsenin o musîbet sebebiyle o musîbetten önce işlemiş olduğu günahlardan daha büyük günahların içine düşmesi durumu müstesnâ... Bu durumda musîbetler, kişinin dînine isâbet ettiği için onun (hayrına değil) şerrine olur. Zira insanlardan bazıları fakirlikle, hastalıkla veya açlıkla imtihan edildiği zaman sabırsızlık gösterir, münâfıklık yapar, kalbi hastalanır, açıkça küfre girer, bazı vâcipleri terk eder ve bazı haramları işler ki işte bunlar kişinin dînine zarar verir. Demek ki âkıbet, musîbetin sebep olduğu şeyler cihetinden kişinin hayrına olur, musîbetin kendisi cihetinden değil."

«Onu cezalandırmaz» Yani cezasını erteler.

«Karşılığını tam olarak alana kadar» "يوافي" kelimesi "ye" harfinin dammesi ve "fe" harfinin kesrası iledir. "حتى" ile mansuptur.

«Yine Rasûlullah** (sallallahu aleyhi ve sellem) **şöyle buyurmuştur» Bu hadisi de tıpkı öncesindeki hadis gibi İmam Tirmizî Enes *(radıyallahu anh)*'den rivayet etmiştir.

«Şüphesiz karşılığın büyüklüğü belânın büyüklüğü ölçüsündedir» Yani kimin imtihanı büyük olursa, onun mükâfatı da büyük olacaktır.

«Ondan râzı olunur» Yani Allah tarafından.

«Kim de hoşnutsuzluk gösterirse» Yani Allah'ın takdirine.

«Ona hoşnutsuzluk gösterilir» Yani Allah tarafından.

Bu hadiste, Cehmiyye'nin hilafına Allah'ın razı olması ve öfkelenmesi söz konusudur.

İbn Avn *(rahimehullah)* der ki: "Zor anlarında da rahatlık anlarında da Allah'ın kaderine razı ol ki, bu senin derdini azaltsın ve âhirette elde edeceğin sevabını artırsın."

"Bilmelisin ki, fakirlik ve musibet anındaki hoşnutluğu zenginlik ve rahatlık anındaki hoşnutluğu gibi olmadığı sürece kul rıza (makamı)nın hakikatine erişemez. Nasıl olur da işlerinde Allah'ı hakem

«Bu, başına bir musîbet geldiği zaman onun Allah katından geldiğini bilen, bu sebeple râzı olan ve teslimiyet gösteren adamdır» Bu, âyette yer alan "iman" ifadesinin tefsiridir.

«İnsanlarda iki haslet vardır ki bu onlarda bulunan birer küfürdür» Şeyhulislam der ki: "Bu iki özellik, insanlarda var olan bir küfür (çeşididir). Kâfirlerin işlerinden olduğu için bu iki hasletin bizzat kendisi küfür (sayılmıştır). Bu iki haslet insanlarda mevcuttur. Ancak bu, (kendisinde) küfrün şubelerinden bir şube bulunan herkesin -küfrün hakikati kendisinde var olana dek- mutlak bir şekilde kâfir olacağı (anlamında) değildir. Tıpkı kendisinde imanın şubelerinden bir şube bulunan herkesin -imanın aslı kendisinde var olana dek-mutlak bir şekilde mü'min olmayacağı gibi... Ortada, Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in: *"Kul ile küfür -ya da şirk- arasında ancak namazın terki vardır"* buyruğunda olduğu gibi el takısı ile marife olmuş küfür (lafzı) ile nekra olarak gelen küfür (lafzı) arasında fark vardır."

«Yanaklarına vuran» Veya bedeninin diğer yerlerine vuran... Burada özellikle "yanak" zikredilmiştir; çünkü genellikle vurulan yer orasıdır. [258]

«Yakalarını yırtan» Hâfız İbn Hacer der ki: "Bununla yakalarını tam bir şekilde açmaları kast edilmiştir."

Şârih der ki: "Zâhiren anlaşılan, yakaların bir kısmını açmanın tamamını açmak gibi olduğudur."

«Ve câhiliyye davası güden» Şeyhulislâm: "Bu ölüye feryat etmektir" demiştir. İbnu'l-Kayyım ise şöyle der: "Cahiliyye davası gütmek, kabilecilik ve soyla övünme davası gütmek tarzı bir şeydir. Mezhepler, gruplar ve şeyhler hakkında gösterilen taassup da bunun bir benzeridir."

«Onun cezasını hemen dünyâda iken veriverir» Şeyhulislâm der ki: "Musîbetler birer nimettir. Çünkü günahlara kefâret olurlar. Kişiyi sabra çağırırlar ve kişi onlar sebebiyle mükâfâtlandırılır. Kişinin Allah Teâlâ'ya yönelmesine ve O'nun karşısında alçalmasına sebep

---

[258] İbn Hacer Fethu'l-Bârî'de şöyle demiştir: *"Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) yanakları genellikle vurulan yer olması sebebiyle özel olarak zikretmiştir. Değilse yüzün diğer yerlerine vurmanın hükmü de aynıdır."* (Mütercim)

olurlar. Allah o belâ sebebiyle günahları bağışlar. İşte bu, hiç şüphesiz en büyük nimetlerdendir. Şayet adam insanların en fâcirlerinden biri bile olsa, Allah (ona verdiği) musibetler sebebiyle günahlarının bir kısmını affeder. Demek ki musîbetler kulların tamamı hakkında birer rahmet ve nimettir. Ancak başına bir musîbet gelen kimsenin o musîbet sebebiyle o musîbetten önce işlemiş olduğu günahlardan daha büyük günahların içine düşmesi durumu müstesnâ... Bu durumda musîbetler, kişinin dînine isâbet ettiği için onun (hayrına değil) şer...e olur. Zira insanlardan bazıları fakirlikle, hastalıkla veya açlıkla imtihan edildiği zaman sabırsızlık gösterir, münâfıklık yapar, kalbi hastalanır, açıkça küfre girer, bazı vâcipleri terk eder ve bazı haramları işler ki işte bunlar kişinin dînine zarar verir. Demek ki âkıbet, musîbetin sebep olduğu şeyler cihetinden kişinin hayrına olur, musîbetin kendisi cihetinden değil."

«Onu cezalandırmaz» Yani cezasını erteler.

«Karşılığını tam olarak alana kadar» "يوافي" kelimesi "ye" harfinin dammesi ve "fe" harfinin kesrası iledir. "حتى" ile mansuptur.

«Yine Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ***şöyle buyurmuştur»*** Bu hadisi de tıpkı öncesindeki hadis gibi İmam Tirmizî Enes *(radıyallahu anh)*'den rivayet etmiştir.

«Şüphesiz karşılığın büyüklüğü belânın büyüklüğü ölçüsündedir» Yani kimin imtihanı büyük olursa, onun mükâfatı da büyük olacaktır.

«Ondan râzı olunur» Yani Allah tarafından.

«Kim de hoşnutsuzluk gösterirse» Yani Allah'ın takdirine.

«Ona hoşnutsuzluk gösterilir» Yani Allah tarafından.

Bu hadiste, Cehmiyye'nin hilafına Allah'ın razı olması ve öfkelenmesi söz konusudur.

İbn Avn *(rahimehullah)* der ki: "Zor anlarında da rahatlık anlarında da Allah'ın kaderine razı ol ki, bu senin derdini azaltsın ve âhirette elde edeceğin sevabını artırsın."

"Bilmelisin ki, fakirlik ve musibet anındaki hoşnutluğu zenginlik ve rahatlık anındaki hoşnutluğu gibi olmadığı sürece kul rıza (makamı)nın hakikatine erişemez. Nasıl olur da işlerinde Allah'ı hakem

tayin etmek ister, takdir buyurduğu kaderin senin isteğine uymadığını gördüğünde de sonra öfke duyarsın?! (Kim bilir) belki de istediğin şey sana verilse, onda senin helakin söz konusu olabilir? (Ama) sırf arzuna uyduğu zaman O'nun kaderine rıza gösteriyorsun. Bu, ğayb ilmine olan bilginin olmayışından kaynaklanmaktadır. Eğer sen böyleysen, nefsine insaf etmemiş ve rıza kapısını ıskalamış olursun."

Bunu İbn Receb *(rahimehullah)* söylemiştir.

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Teğâbun Sûresinde yer alan âyetin açıklaması.

2- Bunun (yani Allah'ın kaderine sabır göstermenin) Allah'a imanın bir gereği olduğu.

3- Nesebe (yani başkalarının soy ve sopuna) rencide edici sözler söylenebildiği.

4- Yanaklarına vuran, yaka-paça yırtan ve câhiliyye davası güdenlere şiddetli tehditlerin söz konusu olduğu.

5- Allah'ın kulu hakkında hayır dilediğinin alâmeti(nin ne olduğu).

6- Allah'ın kulu hakkında şer dilediğinin alâmeti(nin ne olduğu).

7- Allah'ın kulu sevmesinin göstergesi(nin ne olduğu).

8- Bunu terk eden kimsenin (karşılaşacağı) cezanın anlatılması.

9- (Kadere) öfkelenmenin haram olduğu.

10- Musibete rıza göstermenin mükâfatı(nın ne olduğu).

OTUZ ALTINCI BÖLÜM

Riyâ Hakkında Gelen Şeyler

✿ METİN ✿

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحَى إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِد فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّه فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّه اَحَدًا ﴾

"De ki: Ben ancak sizin gibi bir beşerim, bana ilâhınızın yalnız tek bir ilâh olduğu vahyediliyor. Artık her kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa sâlih bir amel işlesin ve Rabbine ibadette hiçbir kimseyi ortak koşmasın." (Kehf, 110)

وعن أبي هريرة مرفوعا: «قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَنَا أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكِ مَنْ عَمِلَ عَمَلاً أَشْرَكَ فِيهِ مَعِي غَيْرِى تَرَكْتُهُ وَشِرْكَهُ» رواه مسلم

Ebû Hureyre'den rivâyet edildiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Allah Teâlâ buyurdu ki: Ben kendisine ortak koşulanlar arasında ortaklıktan en müstağnî olanım. Kim bir amel işler de o amelde başkasını Bana ortak kılarsa onu şirkiyle baş başa bırakırım."* [259]

Bunu Müslim rivâyet etmiştir.

وعن أبي سعيد مرفوعا: «أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَا هُوَ أَخْوَفُ عَلَيْكُمْ عِنْدِي مِنْ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ» قَالوا بَلَى، فَقَالَ: «الشِّرْكُ الْخَفِيُّ، أَنْ يَقُومَ الرَّجُلُ يُصَلِّي فَيُزَيِّنُ صَلَاتَهُ لِمَا يَرَى مِنْ نَظَرِ رَجُلٍ» رواه أحمد

Ebû Saîd'den rivâyet edildiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

— *Benim nazarımda sizin için Mesih Deccâl'den daha korkunç olan şeyi söyleyeyim mi?*

— Söyle, ey Allah'ın Rasûlü, dediler.

---

[259] Müslim, Kitabu'z-Zühd ve'r-Rekâik, (7400).

Bunun üzerine Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu:

— *Gizli şirktir! Adam namaz kılmaya durur da birinin kendisine baktığını gördüğü için namazını güzelleştirir.*[260]

Bunu İmam Ahmed rivâyet etmiştir.

✪ ŞERH ✪

İbn Hacer *(rahimehullah)* der ki: "Riya, ru'yet kelimesinden türetilmiştir. Onunla kast edilen; insanların görüp yapanını övmesi kastıyla bir ibadeti açığa vurmaktır."

«De ki: Ben ancak sizin gibi bir beşerim, bana ilâhınızın yalnız tek bir ilâh olduğu vahyediliyor» Yani ma'budunuzun tek olduğu.

«Artık her kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa» Yani âhirette dirilmekten korku duyuyorsa. Bunu İbn Ebî Hâtim Saîd b. Cubeyr'den rivayet etmiştir.

Şeyhulislâm şöyle demiştir: "Seleften ve haleften bir tâife likâ/kavuşma ifadesini *'yürümenin ardından gözle görme'*yi içeren bir anlamla tefsir etmişlerdir. Demişlerdir ki: Allah *(subhanehu ve teâlâ)*'ya kavuşmak (kıyâmet günü) O'nu görmeyi içerir."

Şeyhulislâm bu konuda sözü uzatmış ve bunun delillerini zikretmiştir.

«Sâlih bir amel işlesin» İbn Kayyım der ki: "Sâlih amel, riyâdan arınmış olan ve Sünnet'e uygun düşen ameldir."

«Ve Rabbine ibadette hiçbir kimseyi ortak koşmasın» Bu ifade, *"Müşrikler putlardan şefaat istiyordu, biz ise sâlih bir kuldan şefaat istiyoruz"* diyen kimseleri reddetmektedir; çünkü ***"Rabbine ibadette hiçbir kimseyi ortak koşmasın"*** buyurmuştur. Bu ifadenin ötesinde başka bir izaha gerek yoktur. Şöyle ki: Allah *(subhânehu ve teâlâ)* âyeti, tüm mahlûkatın kendisine aracılık bakımından en yakın olanı Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in (ilah olmaktan) berî olması ile açmış ve "hiçbir kimseyi" diyerek de sonlandırmıştır. [261]

---

[260] Ahmed, 3/30; İbn Mâce, 2/1406.

[261] Dolayısıyla O'nun bile Allah'a ortaklığı söz konusu olamaz. Burada *"hiçbir kimseyi"* ifadesinin içerisine Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem de girmektedir. O nedenle ibadet

Bunu Musannif söylemiştir.

«Onu şirkiyle baş başa bırakırım» Diğer bir rivayette bu *"Ben ondan berîyim"* şeklindedir. Yani şirk koşandan...

Gösteriş yapılarak işlenen ameller kısım kısımdır.

✿ Bazen amel, aslı itibariyle riya amacıyla işlenir. Böylesi bir amel, icma ile bâtıldır/boşa gitmiştir. Bu amelin sahibi de cezayı hak eder.

✿ Bazen amelin başlangıcı Allah için olur, (ama) daha sonra ona riyâ düşüncesi gelir. Bu durumda eğer kişi bu düşünceyi kovar ve def ederse, bu ona bir zarar vermez. Fakat bu düşüncede devam ederse ameli boşa çıkar. Amelinin boşa çıkmayacağı, niyetinin aslına göre karşılık göreceği de söylenmiştir.

«Benim nazarımda sizin için Mesih Deccâl'den daha korkunç olan şeyi söyleyeyim mi?» Riya; çok gizli olması, ona sevk eden dürtünün kuvveti ve hem şeytan hem de nefs-i emmâre kişinin kalbine onu son derece süslü gösterdiği için ondan kurtulmanın zorluğu nedeniyle böyledir. (Yani Mesih Deccâl'den daha korkunçtur).

Bunu Şârih söylemiştir.

Sonra Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*: ***«Adam namaz kılmaya durur da birinin kendisine baktığını gördüğü için namazını güzelleştirir»*** buyurarak bunu tefsir etmiştir.

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Kehf Sûresinde yer alan âyetin açıklaması.

---

sayılan hiçbir amelde O'nun bile Allah'a ortak tutulması caiz olamaz. O, tüm mahlûkat içerisinde Allah'a en yakın varlık olmasına rağmen Allah O'nun hakkında bile böyle diyorsa, O'ndan daha düşük seviyede olanlar için kendisine ortak tutulmasını onaylayacak bir söz söylemesi nasıl ma'kûl olabilir ki?! O bakımdan ne Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ne de bir başkası hiçbir şeyde ve hiçbir şekilde Allah'ın ortağı değildir ve onlara hiçbir sûrette ibadet fiilleri takdim edilmez. Edilirse her halükarda şirk olur. (Mütercim)

2- Bir amele Allah'tan başka bir gâye karıştığında onun kabul edilmeyeceği -ki bu çok önemli bir meseledir-

3- Bunu gerektiren sebebinin zikredilmesi ki, bu da Allah'ın (herhangi bir ortağa ihtiyaç duymaması noktasındaki) sonsuz müstağniliğidir.

4- Bunu gerektiren sebeplerden biri de Allah'ın (tüm) ortaklardan daha hayırlı olmasıdır.

5- Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in ashabı hakkında (bile) riyadan korkması.

6- Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* bu durumu kişinin Allah için namaz kılması ancak başkasının kendisine baktığını fark ettiğinde namazını güzelleştirmesi olarak açıklamıştır.

OTUZ YEDİNCİ BÖLÜM

İnsanın Ameli ile Dünyayı Arzulaması Şirktendir

✡ METİN ✡

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ أُولَئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾

"Kim dünya hayatını ve onun zînetini isterse Biz onlara yaptıklarının karşılığını orada tastamam veririz. Orada onlar hiçbir zarara uğratılmazlar. Onlar, âhirette paylarına ateşten başka bir şey düşmeyen kimselerdir. Dünyada yaptıkları boşa gitmiştir; amel etikleri şeyler de geçersiz olacaktır." (Hûd, 15-16)

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «تَعِسَ عَبْدُ الدِّينَارِ تَعِسَ عَبْدُ الدِّرْهَمِ تَعِسَ عَبْدُ الْخَمِيصَةِ تَعِسَ عبدُ الخميلةِ، إِنْ أُعْطِيَ رَضِيَ وَإِنْ لَمْ يُعْطَ سَخِطَ تَعِسَ وَانْتَكَسَ وَإِذَا شِيكَ فَلَا انْتَقَشَ، طُوبَى لِعَبْدٍ آخِذٍ بِعِنَانِ فَرَسِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَشْعَثَ رَأْسُهُ مُغْبَرَّةٍ قَدَمَاهُ إِنْ كَانَ فِي الْحِرَاسَةِ كَانَ فِي الْحِرَاسَةِ وَإِنْ كَانَ فِي السَّاقَةِ كَانَ فِي السَّاقَةِ إِنْ اسْتَأْذَنَ لَمْ يُؤْذَنْ لَهُ وَإِنْ شَفَعَ لَمْ يُشَفَّعْ»

Sahîh'te [262] Ebû Hureyre'nin Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu söylediği rivayet edilmiştir: *"Dinarın kulu kahrolsun! Dirhemin kulu kahrolsun! Hamîsanın kulu kahrolsun! Hamîlenin kulu kahrolsun! Kendisine verildiği zaman râzı olur, verilmediği zaman hoşnutsuzluk gösterir. Kahrolsun ve baş aşağı devrilsin! Kendisine diken batsa çıkmasın! Atının dizginini Allah yolunda tutan, saçı başı dağınık, ayakları tozlu kula ne mutlu! Koruma görevindeyse koruma olur, ordunun arkasında bulunması gerekiyorsa ordunun arkasında bulunur. Hâlbuki o izin istese kendisine izin verilmeyen, aracılık yapsa aracılığı kabul edilmeyen biridir."*

---

[262] Buhârî, Cihad, (2886).

✿ ŞERH ✿

Şârih der ki: "Kimileri, bu bâbın riyâ bâbına dâhil olduğu ve bura-nın tekrardan ibaret olduğu zannına kapılmıştır. Böyle düşünen birisi hata etmiştir. Çünkü bu başlıkla kast edilen; kişinin ganimet ve benzeri bir gaye için cihad etmesi gibi dünyalık bir şeyi amaçlayarak sâlih amel işlemesidir." [263]

«Kim dünya hayatını ve onun zînetini isterse Biz onlara yap-tıklarının karşılığını orada tastamam veririz. Orada onlar hiçbir zarara uğratılmazlar. Onlar, âhirette paylarına ateşten başka bir şey düşmeyen kimselerdir. Dünyada yaptıkları boşa gitmiştir; amel etikleri şeyler de geçersiz olacaktır»

(Bu iki âyet hakkında) Musannif *(rahimehullah)* der ki: "Bu konu hak-kında Selef'ten, bugün insanların ne anlama geldiğini bilmeden yapa-geldiği şeylerin türleri/nevileri nakledilmiştir.

İnsanlardan birçoğunun sırf Allah rızası için yapageldiği sadaka, sıla-i rahim, namaz, insanlara iyilik etme veya zulmü ve benzeri şeyleri terk etme, (yani) insanın sırf Allah adına yaptığı veya terk ettiği sâlih ameller vardır; ancak kişi bunların âhirette ödüllendirilmesini murad etmez; sadece Allah'ın kendisine (bu dünyada) malını muhafaza etmek, onu artırmak veya ehlini, ayalini korumak ya da onlara verilen nimet-lerin devam etmesini sağlamak suretiyle karşılık vermesini amaçlar. Onun cenneti arzulama ve ateşten kaçma gayreti/derdi yoktur. İşte böylesi birisi amelinin mükâfatını dünyada alacaktır, onun âhirette hiç-bir nasibi olmayacaktır.

---

[263] Şârihin de dikkat çektiği gibi "riya" konusu ile "dünyalık bir amaç güderek sâlih amel işleme" konusu arasında fark vardır. Riyada maddî çıkardan daha çok, beğenilme ve takdir edilme gayesi güdülmekedir. Veya şöyle de diyebiliriz: Riyada beğeni kazanmak için yaptığı işi insanlara duyurma anlamı ön planda iken, bu başlıkta sırf dünyalık bir menfaat elde etmek için dinin belirlediği amelleri yapma anlamı ön plandadır. Riyakâr kimse daha çok beğeni adına iş yapar. Ama bu başlıkta ele alınan konuda ise kişi Allah için değil, sırf dün-yalık bir getiri için amel işler. Bu iki şey, dikkatle düşünenler için birbirinden farklıdır. İşte bu ince farkın kimilerince tam olarak ayırt edilememesinden dolayı, Kitâbu't-Tevhîd'in kıymetli şerhlerinden birisi olan *"Teysîru'l-Azîzi'l-Hamîd fî Şerhi Kitâbi't-Tevhîd"* adlı eser-in sahibi olan şârih Süleyman b. Abdullah, böyle bir izah yapma gereği duymuştur. (Mü-tercim)

İşte bu, bu türlerden biridir. Bunu İbn Abbas *(radıyallahu anhuma)* zikretmiştir.

İkinci tür/tip birincisinden daha tehlikeli ve korkunçtur. İmam Mücahid âyetin bu tip (kimseler) hakkında indiğini söylemiştir. Bu da kişinin, âhiret sevabını isteyerek değil de insanlara gösteriş niyeti ile sâlih ameller işlemesidir.

Üçüncü tür/tip ise kişinin, Allah için değil de alacağı bir mal için hacca gitmesi veya elde edeceği bir dünyalık ya da evleneceği bir kadın için hicret etmesi yahut da ganimet için cihad etmesi gibi dünyalık 'dına sâlih ameller işlemesidir. Bu tür de âyetin tefsirinde zikredilmiştir. Nitekim (bazen) kişi ehline eğitim vermek veya onlara önderlik etmek için ilim veya Kur'ân öğrenir ya da bugün çokça görüldüğü üzere mesciddeki (imamlık) görevi için namaza devam eder. Bu tip, bir önceki tipten daha akıllıdır; çünkü bu tiptekiler (en azından) dünyalık bir maslahat için amel işlemişlerdir. Öncekiler ise övülmek ve insanların gözünde değerli görünmek için iş yapmışlardır; onlar için (dünyalık) herhangi bir fayda söz konusu değildir.

Birinci tür(deki insanlar ise), her iki guruptakinden de daha akıllıdır; çünkü onlar sadece Allah için amel işlemişler; ama O'ndan daimî olan hayrı -cenneti- talep etmemiş, en korkunç olan şerden cehennemden- de kaçınmamışlardır.

Dördüncü tür/tip ise kişinin Allah'a itaatle amel etmesi ve bu konuda Allah için ihlâslı olmasıdır; ancak bu kişi kendisini dinden çıkaracak bir amel üzeredir. Tıpkı Allah'a ibadet ettiklerinde veya tasaddukta bulunduklarında ya da oruç tuttuklarında Allah'ın rızasını ve âhiret yurdunu amaçlayan Yahudi ve Hıristiyanlar gibi... Ve yine Allah'a itaat ettiklerinde âhiret yurdunda Allah'ın sevabını umarak halisane bir şekilde itaat eden, (ama) kendilerini bütünüyle İslam'dan çıkaracak büyük küfrün ve şirkin kendilerinde bulunduğu bu ümmetten olan birçok kimse gibi... Bunlar kendilerini İslam'dan çıkaracak ve amellerinin kabul edilmesine engel olacak ameller üzeredirler. (O nedenle de amelleri kabul edilmemektedir.)

İşte bu kısım, bu âyetin (tefsirinde) Enes b. Mâlik *(radıyallahu anh)*'den ve başkaları tarafından zikredilmiştir.

Selef, bunlardan korkardı.

Burada (son olarak) söylenmesi gereken bir şey kaldı. O da şudur: Kişi beş vakit namaz, zekât, oruç ve hac gibi amelleri sadece Allah rızası için ve âhiret sevabını talep ederek işledikten sonra örneğin bir de Allah'ın farz kıldığı haccı yapmasının ardına sadece dünyalık bir gaye için (tekrar) haccetmesi gibi dünyevî gayelerle bazı ameller işler... Böylesi biri hakkında bazıları şöyle demiştir: *'Kur'ân çoğu kez net cennetliklerden ve net cehennemliklerden bahseder; ama her ikisinin bulantısı olanlar hakkında konuşmaz. İşte bunlar, bu ve benzerleri kimselerdir.'*

Musannif *(rahimehullah)*'ın sözü burada bitmiştir. Belki de sen bu sözü başkasında bulamazsın.

Musannif'in *"bazıları şöyle demiştir"* diyerek kastettiği kişi muhtemelen İbn Kayyım *(rahimehullah)*'tır. Çünkü o, mükelleflerin tabakaları arasında bu kısmı zikretmiştir.

«Kahrolsun» Bununla kast edilen "helak olsun" anlamıdır. Bunu Hafız (İbn Hacer) söylemiştir.

«Hamîsa» İpek ya da çizgili yün elbisedir.

«Hamîle» Saçakları olan elbise demektir. Siyah elbise olduğu da söylenmiştir.

«Baş aşağı devrilsin» Yani düştükten sonra başı üzere çakılsın. Bunu İbn Esîr söylemiştir.

«Kendisine diken batsa çıkmasın» Yani kendisine diken battıktan sonra cımbızla onu çıkarmaya güç yetiremesin.

Şeyhulislam şöyle demiştir: "Nebi *(aleyhisselam)* onu dinarın, dirhemin, kadifenin ve hamîsanın kulu olarak isimlendirmiştir ve ona haber lafzında beddualar yöneltmiştir. *'Kahrolsun, baş aşağı devrilsin, kendisine diken batsa çıkmasın'* buyurmuştur. İşte bu kendisine bir kötülük isâbet ettiği zaman onu savamayan, baş aşağı yıkıldığından dolayı ondan kurtulamayan, istediğini elde edemeyen, hoşlanmadığı şeyden selâmette olamayan kimsenin hâlidir. Bu, mala kul olanın hâlidir. Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onu 'kendisine bir şey verildiği zaman râzı olur, kendisinden bir şey esirgendiği zaman da hoşnutsuzluk gösterir' şeklinde vasfetmiştir. Tıpkı Allah *(subhânehu ve teâlâ)*'nın şu buyruğunda olduğu gibi:

"İçlerinden sadakalar konusunda sana dil uzatanlar da var. Kendilerine ondan bir pay verilirse hoşnut olurlar; eğer kendilerine ondan bir pay verilmezse hemen kızarlar." (Tevbe, 58)

Yani onların rızâsı da Allah'tan başkası içindir, hoşnutsuzlukları da Allah'tan başkası içindir. Başkanlığa, bir portreye ya da nefsinin arzuladığı herhangi bir şeye bağlanmış olan, istediğini elde edince râzı olan, elde edemeyince hoşnutsuzluk gösteren kimsenin hâli de budur. O istediği bu şeylerin kulu kölesi olmuştur. Zira kulluk ve kölelik hakîkatte kalbin bir şeye kul ve köle olmasıdır. Hangi şey kişinin kalbini esir almış ve köleleştirmişse, kişi artık onun kölesi olmuştur."

Şeyhulislam sözlerine şöyle devam eder: "Mal peşinde koşan kimsenin durumu da böyledir. Zira bu, kişiyi kendine esir edip köle yapar. Bu işler iki kısımdır:

1-Kulun bunlardan bazılarına yemeye, içmeye, evlenmeye, barınmaya ve benzeri şeylere ihtiyaç duyduğu gibi ihtiyaç duyduğu şeylerdir. Bunları Allah'tan ister ve bu konuda O'na yönelir. Böylesi bir durumda mal onun nezdinde tıpkı bindiği eşeği ve üzerine oturduğu sergisi gibi ihtiyacı hâlinde kullandığı bir şey olur. Mal onu köleleştirmez ki cimri olsun.

2-Kulun ihtiyaç duymadığı şeylerdir. (Bu tür şeyler hususunda) kulun kalbini bunlara bağlamaması gerekir. Kul kalbini bunlara bağladığı zaman onlara köle olur ve Allah'tan başkasına dayanmış olur. Böylece kendisinde Allah'a kulluk ve Allah'a tevekkül adına hiçbir şey kalmaz. Bilakis kendisinde Allah'tan başkasına kulluktan ve O'ndan başkasına tevekkülden bir şube bulunur. Böylesi bir kimse insanlar arasında Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in: *'Dinarın kulu kahrolsun! Dirhemin kulu kahrolsun! Hamîsanın kulu kahrolsun! Hamîlenin kulu kahrolsun!'* buyruğuna en fazla muhatap olan kimselerdendir. O -onları Allah'tan istese bile- bu şeylerin kölesi olmuştur. Zira Allah onları kendisine verdiği zaman bundan hoşnut olur, vermediği zaman da hoşnutsuzluk gösterir. Hâlbuki Allah'a kul olmuş kişi; Allah'ı râzı eden şey kendisini de râzı eden, O'nun hoşlanmadığı şeylerden kendisi de hoşnutsuzluk duyan, Allah'ın ve Resûlü'nün sevdiklerini seven, Allah'ın ve Resûlü'nün sevmediklerini sevmeyen, Allah'ın dostlarını dost edinen,

Allah'ın düşmanlarına da düşmanlık besleyen kimsedir. İşte bu kimse, imanını kemâle erdirmiş kimsedir."

Şeyhulislâm'ın sözleri özet bir şekilde burada sona erdi.

«Koruma görevindeyse koruma olur, ordunun arkasında bulunması gerekiyorsa ordunun arkasında bulunur» Halhâlî şöyle der: "Bunun manası şudur: Kendisine emredileni yapar. Kendisine durması gerektiği söylenen yerde durur. Yerinden ayrılmaz."

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Âhiretlik bir amel ile insanın dünyayı amaçlayabileceği.

2- Hûd Sûresinde yer alan âyetin açıklaması.

3- Müslüman bir kişinin dinarın, dirhemin ve giysinin kulu diye adlandırılabileceği.

4- Bunun da *'kendisine verildiği zaman râzı olur, verilmediği zaman hoşnutsuzluk gösterir'* şeklinde açıklanması.

5- Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in: *"Kahrolsun ve baş aşağı devrilsin"* sözü.

6- Yine Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in: *"Kendisine diken batsa çıkmasın"* sözü.

7- Zikredilen vasıflara sahip olan mücahidin övüldüğü.

OTUZ SEKİZİNCİ BÖLÜM

Allah'ın Helal Kıldıklarını Haram, Haram Kıldıklarını da Helal Kılmaları Hususunda Âlimlere ve Yöneticilere İtaat Eden Kimse Onları Allah'tan Gayrı Rabler Edinmiş Olur

✡ METİN ✡

وقال ابن عباس رضي الله عنهما: «يوشك أن تنزل عليكم حجارة من السماء، أقول: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم وتقولون: قال أبو بكر وعمر؟!».

İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)* şöyle demiştir: "Başınıza gökten taş yağması yakındır. Ben 'Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* böyle buyurdu' diyorum, siz 'Ebû Bekir ve Ömer böyle dedi' diyorsunuz."[264]

وقال الإمام أحمد رحمه الله: «عجبت لقوم عرفوا الإسناد وصحته، ويذهبون إلى رأي سفيان، والله تعالى يقول: ﴿ فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴾ [النور: 63] أتدري ما الفتنة؟ الفتنة الشرك، لعله إذا رد بعض قوله أن يقع في قلبه شيء من الزيغ فيهلك»

Ahmed b. Hanbel de şöyle demiştir: "Senedi ve onun sıhhat durumunu bildikleri hâlde Süfyân'ın görüşünü tercih edenlere hayret ediyorum doğrusu! Hâlbuki Allah Teâlâ ***'O'nun emrine muhâlefet edenler başlarına bir fitnenin ya da can yakıcı bir azabın gelmesinden sakınsınlar'*** (Nûr, 63) buyurmaktadır. Siz fitnenin ne olduğunu bilir misin? Fitne şirktir! Kişi O'nun (Rasûlullah'ın) bir buyruğunu reddettiği zaman kalbinde az bir şey sapma meydana gelmesinden ve böylece helâk olmasından korkulur."

عن عدي بن حاتم: أنه سمع النبي صلى الله عليه وسلم يقرأ هذه الآية ﴿ اتَّخَذُواْ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَاباً مِّن دُونِ اللّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُواْ إِلاَّ لِيَعْبُدُواْ إِلَـهاً وَاحِداً لاَّ إِلَـهَ إِلاَّ هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا

[264] Ahmed, 1/337.

يُشْرِكُونَ ﴾ [التوبة:31]، فقلت له: إنا لسنا نعبدهم، قال: «أليس يحرمون ما أحل الله فتحرمونه، ويحلون ما حرم الله فتحلونه؟ فقلت: بلى، قال: فتلك عبادتهم» رواه أحمد والترمذي وحسنه.

Adiyy b. Hâtem'den rivâyet edildiğine göre o Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i: ***"Onlar hahamlarını ve rahiplerini Allah'tan gayrı rabler edindiler..."*** âyetini okurken işitti. (Kıssanın devâmını şöyle anlatıyor:) Bunun üzerine O'na:

— Biz onlara ibâdet etmiyorduk, dedim.

Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

— *Onlar Allah'ın helâl kıldıklarını haram saydıkları zaman siz de onları haram saymıyor muydunuz? Ve yine onlar Allah'ın haram kıldıklarını helâl saydıkları zaman siz de onları helâl saymıyor muydunuz,* diye sordu.

— Evet, diye cevap verdim. Bunun üzerine

— *İşte bu onlara ibâdettir,* buyurdu.[265]

Bunu İmam Ahmed ve Tirmizî rivâyet etmiş, ayrıca Tirmizî onun "hasen" olduğunu belirtmiştir.

✪ ŞERH ✪

Rabbimiz şöyle buyurmuştur: ***"Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, peygambere itaat edin, sizden olan ulu'l-emre de..."*** (Nisa, 59)

İbn Kayyım *(rahimehullah)* der ki: "Tahkikî olan görüşe göre ulu'l-emr, idareciler ve âlimlerdir. Bunlar, Allah'a ve Rasûlüne itaat çerçevesinde emir verdikleri zaman onlara itaat farzdır. Onlara itaat mustakil bir itaat değil, (Allah ve Rasûlüne itaate) bağlı olan bir itaattir."[266]

---

[265] Tirmizî, 5/278.

[266] İbn Kayyım'in altını çizdiği bu ifade çok önemlidir. Şöyle ki: Allah ve Rasûlüne yapılan itaat herhangi bir sınırlamaya bağlı olmayan mutlak bir itaattir. Yani Allah ve Rasûlü bir şey emredip yasakladığında hemen itaat edilir ve asla falancanın veya filancanın sözüne uyuyor mu, uymuyor mu diye bakılmaz. Ama onların dışında kalan her bir mercie yapılan itaatte Allah ve Rasûlünün sözüne uyuyor mu, uymuyor mu diye bakılır. Dolayısıyla Allah ve Rasûlünün dışında kalan kimselere -bu kimse ister yönetici olsun ister bir âlim olsun,

Ayetteki ***'itaat edin'*** fiilinin üçüncü sırada (yer alan ulu'l-emr ifadesinden) düşmüş olması buna delalet etmektedir. Şöyle ki: Allah *(subhânehu ve teâlâ)* âyette: ***'Allah'a itaat edin, peygambere itaat edin'*** buyurarak (itaat fiilini tekrarlamış ama) daha sonra (bu fiili tekrar eteksizin) ***'sizden olan ulu'l-emre de...'*** demiştir.

İbn Kayyım'ın sözünün manası budur.

Onlar/emir sahipleri günah olan bir şeyi emrettiklerinde ise Yaratıcıya isyan olan bir hususta hiçbir yaratılmışa itaat olmaz.

«Yakındır» İbn Esîr der ki: "Yani yaklaşmakta ve süratle gelmektedir.

İbn Abbas *(radıyallahu anhumâ)* bu sözü [267] temettu haccı [268] hakkında kendisi ile tartışan kimseye karşı söylemiştir. İbn Abbas temettu haccını emrederdi, o ara birisi Ebû Bekir ve Ömer *(radıyallahu anhumâ)*'nın bunu nehyetmesini öne sürerek, yani "onlar senden daha bilgili" diyerek ona karşı çıktı. Bunun üzerine o, bu sözünü söyledi.

İmam Şafiî şöyle demiştir: "Âlimler, kendisine Rasûlullah'ın sünneti ayan beyan belli olan bir kimsenin, birisinin fikrinden dolayı onu bırakmasının söz konusu olmayacağı hususunda icma etmişlerdir."

«Ahmed b. Hanbel de şöyle demiştir...» Ahmed b. Hanbel bu sözü, kendisine: *"Bazı insanlar hadisleri bırakıp Sufyân-ı Sevrî'nin görüşüne gidiyorlar"* denildiğinde söylemiştir.

«Biz onlara ibâdet etmiyorduk» Adiyy b. Hâtem, onlara namaz veya kurban kesme gibi (ibadet türü) şeylerle yaklaşmanın kast

---

isterse bir ana-baba fark etmez- yapılan itaat, Allah ve Rasûlünün hükmüne uygun olma kaydıyla kayıtlanmış olan mukayyet bir itaattir. Eğer bir kimse Allah ve Rasûlünün hükmüne uygun olmayan bir şeyi emredip yasaklasa makamı ne olursa olsun asla ona itaat edilmez. (Mütercim)

[267] Yani: *"Başınıza gökten taş yağması yakındır. Ben 'Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) böyle buyurdu' diyorum, siz 'Ebû Bekir ve Ömer böyle dedi' diyorsunuz"* sözünü... (Mütercim)

[268] Temettu haccı, aynı yılın hac ayları içinde önce umre yapıp, ihramdan çıktıktan sonra yeniden hac için ihrama girerek yapılan hacdır. Temettu haccı yapacak olanlar, mîkat sınırında veya daha önce umreye niyet ederek ihrama girerler. Umre yaptıktan sonra ihramdan çıkarlar. Daha sonra zamanı gelince hac için tekrar ihrama girerler. Haclarını eda ettikten sonra da ihramdan çıkarlar. (Mütercim)

edildiğini zannetmişti, bunun üzerine Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* burada kast edilenin helali haram, haramı da helal yapma noktasında onlara itaat etmek olduğunu beyan etti.

Şeyhulislam der ki: "Allah'ın haram kıldıklarını helal, helal kıldıklarını da haram kılma hususunda [269] haham ve rahiplerine itaat edip onları Allah'tan başka rab edinenler iki kısma ayrılırlar:

Birinci Kısım: Bunlar, onların Allah'ın dinini/kanununu değiştirdiklerini bilirler, (ama sırf) idarecilerinin peşlerinden gittikleri için - idarecilerin peygamberin dinine muhalefet ettiklerini bile bile- bu değiştirme konusunda onlara uyar ve böylece Allah'ın yasakladığı şeyleri serbest, serbest bıraktığı şeyleri de yasak kabul ederler.

İşte bu küfürdür! Velev ki onlar, onlar için namaz kılıyor ve önlerinde secde ediyor olmasalar da Allah ve Rasûlü bunun şirk olduğuna hükmetmiştir.

İkinci Kısım: Bunlar ise, (haham ve rahipler tarafından Allah'ın hükmüne ters olarak) helalin haram, haramın da helal kılındığına kesin olarak inanırlar. (Ama buna rağmen) tıpkı Müslüman bir kimsenin masiyet olduğuna inanarak günah işlemesi gibi, Allah'a masiyet hususunda onlara itaat etmişlerdir. (Dolayısıyla) bu gibi kimselerin hükmü günahkâr kimselerin hükmüyle aynıdır. [270]

---

[269] Şeriat nazarında haram kelimesi "Allah'ın yasak kıldığı şeylere", helal kelimesi de "Allah'ın serbest bıraktığı şeylere" kullanılır. O nedenle helali haram, haramı da helal kabul etmeyi, "Allah'ın yasaklarını serbest, serbest bıraktığı şeyleri de yasak kabul etmek" şeklinde anlamak gerekir. (Mütercim)

[270] Yani bu kimseler, başlarında bulunan idareci, sorumlu ve yetkili kimselerin yetkin oldukları alanlarda Allah'ın yasaklarını serbest, serbest bıraktığı şeyleri de yasak kıldıklarını bilirler. Yani onların bu noktadaki itikatları tıpkı bir Müslümanın itikadı gibi kesin ve sabittir. Ama yetkililer tarafından kendilerinden Allah'ın hükmüne zıt olan bir iş yapmaları istendiğinde, sırf başlarına bir sıkıntı gelmesinden korktukları için veya benzer gerekçelerle onlara uyar, dediklerini yapar, itaat ederler. Ancak bu işi yaparlarken de yaptıklarının Allah'ın hükmüne ters ve zıt olduğunu kesin olarak bilir ve inanırlar. İşte durumu tıpkı resmettiğimiz gibi olan kimseler, sırf bu itaatleri dolayısıyla dinden çıkmış olmazlar. Onların durumu -Şeyhulislam'ın da belirttiği gibi- herhangi bir cürüme bulaşmış günahkâr bir Müslümanın durumu gibidir. Buna, bir iş yerinde çalışan ve çalışma esnasında patronunun kendisine Allah'ın hükmüne ters düşen bir iş yapmasını emreden ve sırf işten çıkarılmamak için nefsine uyarak Allah'ın haram kıldığı şeyi yapan bir Müslümanı örnek gösterebiliriz.

Veya günah olan bir konuda günah olduğunu bile bile komutanına uyan bir mücahidi, haramda ana-babasına itaat eden bir evladı yahut masiyette hocasına ittiba eden bir talebeyi misal verebiliriz. Şeyhulislam'ın anlatmak istediği insan tipi işte aynen bu tarz bir insan tipidir. Bunu alıp da -Allah'tan korkmaz kimi art niyetli kimselerin yaptığı gibi- Allah'ın kanununu değiştiren, şeriat yasalarını iptal eden ve kafalarına göre kanun koyan yöneticilere destek veren, hatta bizzat bu kanunları çıkarttıran halklara kıyas etmek büyük bir yanılgı ve itikadî anlamda kötü sonuçlara götüren azîm bir hatadır. Aynı zamanda Şeyhulislam'a yapılmış büyük bir zulümdür de. Çünkü o, bu sözleriyle asla Allah'ın hükümlerine aykırı kanun yaptıran kimseleri kast etmemektedir. Aksine Allah'ın kanununa aykırı hareket edenlerin dediklerini nefsine uyarak yapmak zorunda kalan kimseleri kast etmektedir. O nedenle onun kast etmediği şeyi ona nispet etmek en basit ifadeyle "kul hakkı"dır.

Kâfir olan yöneticiye itaat meselesini net olarak anlayabilmemiz için, ilim ehlince bu konu hakkında yapılmış şu taksimatı mutlaka bilmemiz gerekmektedir. Aksi halde küfre düşmeyen bir kardeşimize "kâfir", küfre düşmüş birisine de "Müslüman" hükmü verme hatasına düşebiliriz. İşte bu hataya düşmemek için bu taksimatı bilmemiz elzemdir.

Kâfir ve müşriklere itaat farklı farklı ve kısım kısımdır. Bir kısmı vardır ki niyeti iyi bile olsa sahibini dinden çıkarır. Bir kısmı vardır ki sahibini günahkâr yapar. Bir kısmı da vardır ki, sahibi için caizdir. Buna göre kâfir ve müşriklere ya da kâfir olan idarecilere itaat üç kısımdır diyebiliriz. Şimdi bunu biraz açalım:

1-Dinden Çıkaran İtaat. Bu; Allah'ın şeriatına aykırı yasalar çıkarttırma meselesi gibi şirk olan konulardaki itaattir. Veya daha güncel bir ifadeyle söyleyecek olursak, teşri meselesindeki, kanun yaptırma meselesindeki itaattir. Yani yöneticilerin zina, kumar ve faiz gibi Allah'ın haram kıldığı bir şeyi serbest; tesettür, tedrisat ve cihad gibi serbest kıldığı bir şeyi de yasak kılması gibi konularda onlara kanun çıkarma yetkisi verme şeklinde gerçekleşen itaattir. Bu itaat, bugün demokrasilerde *"milletvekili seçme"* şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bir insan, kanun koyma yetkisi nasslar ve icma ile Allah'a ait olduğu halde, Şeriata aykırı kanun yapacağı kesin olan milletvekillerine Allah'ın bu hakkını verse ve bu sûretle onlara itaat etse -kabul etsin veya etmesin- bu itaati nedeniyle dinden çıkar ve müşrik olur. İşte buradaki itaat şirk olan bir itaattir ve Rabbimiz'in ***"Eğer onlara itaat ederseniz elbet siz de müşrik olursunuz"*** (Enam, 121) buyruğunda bahsettiği şeydir.

2-Harama Sokan İtaat. Bu, helal görmeksizin bazı haramları işleme hususunda kâfirlere yapılan itaattir. İçki içmeye, kumar oynamaya veya herhangi bir haramı yapmaya davet ettiği zaman Müslüman birisinin -helal görmeksizin- bir kâfire itaat etmesi gibi... Böylesi bir itaat günah olan bir itaattir ve Şeyhulislam İbn Teymiyye'nin ikinci kısımda kast ettiği yer burasıdır. Bazı art niyetli veya gâfil olan insanlar, İbn Teymiyye'nin bu kısımla alakalı söylediği sözü çarpıtmakta ve onu başka manalara yormaktadır. Buraya dikkat edilmelidir.

3-Mubah Olan İtaat. Bu da idare ile alakalı olan sağlık ve benzeri konularda kâfirlere yapılan itaattir. Örneğin trafik kuralları hususunda onlara itaat etmek veya İslam'a ters olmayan kamu ile alakalı meselelerde onlara uymak gibi... Bu tür konularda onların kanun

Sonra (bu konuda) şöyle deriz: Eğer haramı helal, helali de haram sayan kimse amacı Allah'ın Rasûlüne ittiba etmek olan müçtehid bir âlim ise, fakat hak kendisine kapalı olduğu için (hataya düşmüşse), elinden geldiğince Allah'tan korkup sakınırsa Allah onu hatası dolayısıyla sorumlu tutmayacaktır. Aksine kendisi sebebiyle Rabbine itaat etmiş olduğu ictihadından dolayı ona ecir verecektir. Lakin Rasûlün getirdiği şeyler hususunda hata ettiğini bildiği halde, (Rasûlün sözünü bilinçli bir şekilde kenara bırakıp) bu hatasında o müctehide uyan kişiye Allah tarafından yerilen şirkten bir pay vardır. Ancak müctehide uyan kişi, gerçeği ayrıntılı bir biçimde bilmekten âciz biri ise ve taklit konusunda kendisinin durumunda olanların gösterebilecekleri çabayı ortaya koymuşsa, böylesi biri yaptığı hatadan dolayı sorumlu tutulmaz. Kendi durumunda olanlardan daha aşağıdaki bir kimseyi sırf hevasından dolayı taklit eden ve onun haklı olduğunu bilmeksizin eliyle ve diliyle onu destekleyen kimseye gelince; işte böylesi bir kişi cahiliye ehlindendir. Kendisine uyduğu kimse isabet etse bile onun bu ameli sâlih bir amel olmaz. Şayet uyduğu kimse hatalı olursa, o da günahkâr olur. Tıpkı Kur'ân-ı Kerîm'in tefsirinde kendi görüşünü söyleyen kimsenin durumu gibi... Böyle birisi görüşünde isabet etse dahi hata etmiş sayılır; hata edecek olursa da ateşteki yerine (şimdiden) hazırlanmalıdır."

Özetle (İbn Teymiyye'nin sözleri bu şekildedir.)

Bununla şu açığa çıkmıştır ki, ilim ehline intisabı olan birçok insan (aslında İbn Teymiyye'nin bahsettiği) cahiliyye ehlindendir; zira

---

ve kurallarına uymak bu kapsamda değerlendirilir. İtaatin bu kısmında -inşâallah- bir günah yoktur.

Sonuç olarak, İbni Teymiyye'nin Allah'ın yasaklarını serbest, serbest bıraktığı şeyleri de yasak kılan yetkililere masiyet kapsamında itaat eden kimse hakkında söylediği bu kavlini alıp, onu, Allah'ın kanunlarına aykırı yasa yaptıran ve İslam'a zıt kanunlar çıkarttıran halklara uyarlamak en basit ifadeyle ona yapılmış bir zulümdür. İbn Teymiyye rahimehullah, bu sözüyle asla Allah'ın kanunlarına aykırı yasa yaptıran kimseleri kast etmemektedir. Onun kast ettiği -üstte de ifade etmeye çalıştığımız gibi- günah olan bir işte yetkili bir kimseye günah olduğunu bilerek itaat etmektir. Günah olan bir şeyde itaat nerede, bizzat günah olan bir kanunu çıkartmak nerede! Bu ikisi arasında serâ ile Süreyya arasındaki kadar fark var. Bunu göremeyen veya görmek istemeyenlere ise ne diyelim, Allah basiret, firâset ve hidayet versin! (Mütercim)

cahilliğin/cahiliyyenin karanlığı olmasaydı, o kişi falancayı tercih edip hatalı olabileceğini dikkate almadan onun sözlerini desteklemez, (bununla birlikte) hak beraberinde olsa bile öbür taraftakinin görüşlerini reddedip ona aldırış etmezlik etmezdi.

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Nur Sûresinde yer alan âyetin açıklaması.

2- Tevbe Sûresinde yer alan âyetin açıklaması.

3- Adiyy *(radıyallâhu anh)*'ın kabullenmediği ibadet (kavramının) ne anlama geldiği.

4- İbn Abbas'ın (Rasûlullah'ın önüne kimseyi geçirmeme noktasında) Ebû Bekir ve Ömer *(radıyallâhu anhumâ)*'yı; İmam Ahmed'in da Sufyan-ı Sevrî'yi örnek göstermesi.

5-Bugün durum öyle bir noktaya ulaşmıştır ki, birçok kimsenin nazarında âbid kimselere ibadet etmek en değerli amel hâline gelmiş, buna da "velâyet" denmiştir. Âlimlere ibadete de "ilim" ve "fıkıh" adı konmuştur!' Daha sonraları ise iş daha da değişmiş ve Allah'ın dışında sâlihlerden olmayan kimselere ve câhillerden sayılanlara bile -ikinci anlamıyla- ibadet edilir olmuştur!

OTUZ DOKUZUNCU BÖLÜM

"Sana indirilene ve senden önce indirilene iman ettiklerini iddia edenleri görmedin mi? Tâğutu reddetmek ile emrolundukları hâlde ona muhâkeme olmak istiyorlar..." (Nisâ, 60) Âyetinin Açıklaması

✿ METİN ✿

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلالاً بَعِيداً ﴾

"Sana indirilene ve senden önce indirilene iman ettiklerini iddia edenleri görmedin mi? Tâğutu reddetmekle emrolundukları hâlde ona muhâkeme olmak istiyorlar. Şeytan ise onları *(hakka çok)* ***uzak bir dalâletle saptırmak istiyor."*** (Nisâ, 60)

﴿ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لا تُفْسِدُوا فِي الأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ ﴾

"Onlara 'Yeryüzünde bozgunculuk yapmayın' denildiği zaman 'Bizler ancak ıslah edenleriz' derler." (Bakara, 11)

﴿ وَلا تُفْسِدُوا فِي الأَرْضِ بَعْدَ إِصْلاحِهَا ﴾

"Islahından sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmayın." (A'râf, 85)

﴿ أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ اَحْسَنُ مِنَ اللّٰهِ حُكْماً لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴾

"Onlar hâlâ Câhiliyye'nin hükmünü mü arıyorlar? Oysa kesin olarak iman etmiş bir topluluk için kimin hükmü Allah'ın hükmünden daha güzeldir?" (Mâide, 50)

عن عبد الله بن عمرو -رضي الله عنهما- أن رسول الله صلي الله عليه وسلم قال: «لا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يَكُونَ هَوَاهُ تَبَعًا لِمَا جِئْتُ بِهِ»

Abdullah b. Amr'ın rivâyet ettiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Hiçbiriniz, hevâsı/arzuları getirdiklerime tâbi olmadıkça iman etmiş olmaz."* [271]

Nevevî "Bu sahih bir hadistir, bunu Kitâbu'l-Hucce'de sahih bir isnatla rivâyet ettik" demiştir.

Şa'bî şöyle demiştir: "Münâfıklardan bir adam ile Yahudilerden bir adam arasında bir husûmet vardı. Yahudi ona "Muhammed'e muhâkeme olalım" dedi. O'nun rüşvet almayacağını biliyordu. Münâfık da Yahudilerin rüşvet aldıklarını bildiği için "Yahudilere muhâkeme olalım" dedi. Sonra Cuheyne kabîlesinde bulunan bir kâhine gidip ona muhâkeme olmak hususunda anlaştılar. Bunun üzerine ***"Sana indirilene ve senden önce indirilene iman ettiklerini söyleyenleri görmedin mi?"*** âyeti nâzil oldu.

Bu âyetin birbirleriyle tartışan iki adam hakkında nâzil olduğu da söylenmiştir. Onlardan biri "Anlaşmazlığımızı Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e götürelim" dedi. Diğeri de "Ka'b b. Eşref'e götürelim" dedi. Sonra Ömer *(radıyallahu anh)*'a gittiler. Biri Ömer'e olup biteni anlattı. Bunun üzerine Ömer, Rasulullah'ın hükmüne râzı olmayana "Bunlar doğru mu?" diye sordu. Adam "Doğru" deyince Ömer ona kılıçla vurdu ve onu öldürdü."

✪ ŞERH ✪

«Sana indirilene ve senden önce indirilene iman ettiklerini iddia edenleri görmedin mi? Tâğutu reddetmekle emrolundukları hâlde ona muhâkeme olmak istiyorlar. Şeytan ise onları *(hakka çok)* ***uzak bir dalâletle saptırmak istiyor»*** İbn Kesîr *(rahimehullah)* şöyle demiştir: "Bu âyet, Kitap'tan ve Sünnet'ten yüz çevirip onların dışındaki bâtıllara muhâkeme olanları zemmetmekte/kınamaktadır. Burada tâğuttan maksat da budur." [272]

---

[271] Beğavî, Şerhu's-Sunne, 1/164; İbn Battâ, el-İbânetu'l-Kubrâ, 1/298; Hatîb, Târihu'l-Bağdâd, 4/368.

[272] Bugün, Allah'ın Kur'ân'da bölüştürdüğü miras taksimatını bir kenara koyup sadece üç kuruş daha fazla pay alabilmek için beşerî kanunlara müracaat edenler, bu âyetin

«Islahından sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmayın» İbn Kayyım *(rahimehullah)* der ki: "Müfessirlerin çoğunluğu (bu âyetin yorumu hakkında) şöyle demiştir: "Allah'ın; resuller göndererek, şerîatı beyân ederek ve kendisine itaate çağırarak yeryüzünü ıslah etmesinden sonra orada masiyetler işleyerek ve Allah'a itaatsizliğe çağırarak fesat çıkarmayın! Zira Allah'tan başkasına ibâdet etmek, O'ndan başkasına (ibâdete) çağırmak ve O'na şirk koşmak yeryüzündeki fesatların en büyüğüdür. Hatta yeryüzündeki fesadın tek sebebi hakîkatte şirkle ve Onun emrine muhalefet etmekle olmaktadır. Yeryüzünün ve üzerinde yaşayanların salâhı ancak ve ancak mabudun yalnızca Allah olmasıyla, duanın sadece O'na edilmesiyle, ittiba ve taatin yalnızca Rasûllere yapılmasıyla mümkündür. Dünyanın durumu üzerinde düşünen kimse, yeryüzündeki salâhın tamamının sebebinin Allah'ı tevhid etmek, O'na ibâdet etmek ve Rasûlü'ne itaat etmek olduğunu görür. Ve yine dünyadaki fitnenin, belânın, şerrin, kıtlığın, düşman tasallutunun ve diğer kötülüklerin tamamının sebebinin de Rasulullah'a karşı gelmek, Allah'tan ve Resûlü'nden başkasına çağırmak olduğunu görür."

«Onlara 'Yeryüzünde bozgunculuk yapmayın' denildiği zaman 'Bizler ancak ıslah edenleriz' derler»

Ebu'l-Âliye *(rahimehullah)* bu âyet hakkında şöyle demiştir: "Yani yeryüzünde Allah'a karşı masiyet işlemeyin. Onların bu fesadı Allah'a karşı günah işlemekten ibaretti. Zira kim yeryüzünde Allah'a karşı günah işlerse ya da O'na karşı günah işlemeyi emrederse orada fesat çıkarmış, bozgunculuk yapmış olur. Çünkü yerin ve göğün salâhı ve düzeni ancak Allah'a ve Resûlü'ne itaat ile mümkündür."

«Onlar hâlâ Câhiliyye'nin hükmünü mü arıyorlar?» İbn Kesîr *(rahimehullah)* der ki: "Allah Teâlâ bütün hayırları barındıran ve bütün kötülüklerden sakındıran hükmünden yüz çevirip onun dışındaki - tıpkı Câhiliyye ehlinin birtakım câhilâne ve sapık hükümlerle hükmettiği gibi- insanların Allah'ın şeriatinden bir dayanakları olmaksızın va'zettikleri görüşlere, düşüncelere ve kanunlara yönelen kimseyi

---

kapsamına girdiklerini hiç düşünmezler mi?! Allah'tan korkmalı ve Allah'ın pak hükümleri dururken asla başka bir kanuna gidilmemelidir. Aksi halde imanımız "bir iddiadan" öteye geçmeyecektir. Bunu böyle bilmeliyiz. (Mütercim)

reddetmektedir. Tıpkı Tatarlar'ın Cengiz Han'dan [273] alınmış kanunlarla hükmetmeleri gibi... Cengiz Han onlar için çeşitli kanunlardan

[273] Cengiz Han, Tatarların lideridir ve bildiğimiz kadarıyla daha sonraları İslam âlemine girecek olan ilk anayasayı yapan şahıstır. Bu şahıs hicrî 559 yılında yönetime gelmiş, 623 yılında da ölmüştür. İktidarı ele geçirdiğinde hâkimiyetini genişletmek amacıyla Horasan'a, Buhâra'ya ve benzeri İslam diyarlarına yönelmiş ve buralara hâkim olmuştur. Cengiz Han, çocuklarının ve halkının idaresini sağlamak, onların hayatlarını düzenlemek ve ihtilaf anında müracaat etmelerini temin etmek amacıyla bir kitap hazırlamış ve hazırladığı bu kitaba *"Yasa"* adını vermiştir. Bu kelime, Moğol dilinde *'Düzenlemeler'* anlamına geliyordu ki, şu anda da Türkler bu kelimeyi hâlâ aynı anlamıyla kullanmaktadırlar. Lakin Cengiz Han'ın murad ettiği mana günümüz Türkçesinde ancak başına *'ana'* kelimesi ilave edilerek ifade edilebilmektedir. Yani Cengiz Han'ın, "yasa" dediği şey, şu an bizim dilimizdeki *"anayasa"*nın tam karşılığıdır. Cengiz Han bu kitabına genele ve özele hitap eden düzenlemeler, hükümler ve kanunlar koymuştu. Kitabın geneli kendi arzu ve isteklerinden oluşan hükümleri içermekteydi. Ama Yahudilik, Hıristiyanlık, İslam ve diğer dinlerden alınmış kurallar da mevcuttu. Bu kanunlardan bazıları şunlardır:

- Zina eden kişi ister evli olsun ister bekâr mutlaka öldürülür.
- Homoseksüellik yapan öldürülür.
- Kasten yalan söyleyen öldürülür.
- Büyü yapan öldürülür.
- Câsusluk yapan öldürülür.
- Çekişmekte olan iki kişinin arasına giren ve bu iki kişiden birisine yardım eden öldürülür.
- Durgun suya işeyen öldürülür.
- Durgun suya dalan öldürülür.
- Sahibinin izni olmaksızın bir esire yemek yediren veya su içiren veya bir şey giydiren öldürülür.
- Kaçak birini görüp de sahiplerine veya hükümete teslim etmeyen öldürülür.
- Bir esire yemek yediren veya yiyecek bir şeyi bir kimsenin önüne atan öldürülür. Çünkü yiyeceği önüne atılmamalı, aksine bizzat eliyle ona vermelidir
- Bir kimse bir başkasına yemek yedirecekse önce kendisi o yemekten tatmalıdır. Misafir emir olsa bile, böyle yapmalıdır. Ama esire yedirmemelidir.
- Bir kimse yemek yer de yanındakine yedirmezse öldürülür.
- Bir hayvanı boğazlayan kimse o hayvan gibi boğazlanır. Hayvanı boğazlamamalı, aksine karnını yararak öncelikle eliyle kalbini tutup çıkarmalıdır..." (Bkz. el-Bidâye ve'n-Nihâye, 13/139)

Görüldüğü üzere Cengiz Han bu tür kanunlarla İslam'a ve diğer dinlere alternatif bir şey oluşturmuş ve insanların hayatını bunlarla tanzim etmeye çalışmıştır.

Cengiz Han aslı itibarı ile Müslüman birisi değildi. Yani İslam'ı hiç kabul etmemişti. Ama ondan sonra gelen ve Müslüman olduğunu ilan eden Moğollar, Müslüman olduklarını söylemelerine rağmen Cengiz Han'ın kanunnamesi olan "Yesak" ile hükmetmeye devam etmiş ve Kur'an ellerinin arasında durduğu halde onun hükümlerini tatbik etmeyi terk etmişlerdi. Hem Müslüman olduklarını söylüyorlar hem de Allah'ın kitabından başka bir kitapla hükmediyorlardı! Hem *'Kitabımız Kur'ân'dır'* diyorlar hem de ondan başka anayasalar kabul ediyorlardı! Tıpkı günümüz dünyasındaki sözüm ona Müslümanların söyledikleri ve yaptıkları gibi... İşte bu durumda onların hükmü avamdan bazı Müslümanların kafasını karıştırdı. Hemen o dönemdeki İslam âlimlerinin kapılarını çaldılar ve bu insanların yaptıklarının İslam'daki yerini, hükümlerinin ne olacağını ve onlara karşı nasıl bir tutum içerisinde olmaları gerektiğini kendilerine sordular. O âlimler de hiç tereddüt etmeden ve bir an bile duraksamadan Allah'ın kitabıyla yönetmeyi terk eden, Kur'ân'a aykırı yasalar koyan ve Kur'ân'dan başka bir kitabın hükümleri ile hükmeden bu insanların -her ne kadar adları Müslüman bile olsa- kesinlikle kâfir olacağını ve yaptıkları bu işin kendilerini dinden çıkaracağını söylediler. İşte böyle söyleyenlerden birisi üstte ismi geçen İbn Kesîr rahimehullah'dı.

Bu âlimlerden bir diğeri İmam Sehâvî'dir. O, Cengiz Han'dan sonra gelip onun çıkarmış olduğu Yesak adlı anayasayla hükmeden Timurlenk hakkında şöyle demiştir:

"Timur, Cengiz Han'ın kanunlarına dayanmış ve onları temel esas haline getirmişti. Bundan dolayı birçok âlim, hükmettiği ülkelerde İslam şiarları kâim olduğu halde (yine de) onun kâfir olduğuna dair fetva vermiştir." (ed-Davu'l-Lâmi', 3/49.)

Cengiz Han kâfir olmasına rağmen Timurlenk Müslüman olduğunu söylemiş ve kendince İslam'a hizmet etmiştir. Buna rağmen o dönemde yaşayan İslam âlimleri sırf anayasası Kur'ân olmadığından ve idaresini Kur'ân'a göre yapmadığından dolayı Timur'un da küfre girdiğine hükmetmişlerdir.

Bu âlimlerden bir diğeri İbn-i Arabşâh rahimehullah'dır. O şöyle demiştir:

"Timur, Cengiz Han'ın kanunlarına inanan birisi idi... Bu nedenle hocamız Hafizuddin Muhammed el-Bezzazî, Alâeddin Muhammed el-Buhârî ve diğer büyük İslam âlimleri hem Timurlenk'in hem de Cengiz Han'ın ortaya koyduğu bu kanunları İslam kanunlarının önüne geçirenlerin kâfir olacağına dair fetva vermişlerdir." (Acâibu'l-Makdûr fî Nevâibi Teymûr, sf. 455)

Bu âlimlerden bir diğeri de İmam Şevkanî rahimehullah'dır. O da şöyle demiştir:

"...Sonra bu kötü yola ve küfrî işe Timurlenk tabi oldu. O, saltanatını sürdürürken 'Yasa' kitabından başkasıyla amel etmezdi." (Akdu'l-Ceman fî Hudûdi'l-Buldân)

İşte tüm bu nakiller, Allah'ın kitabını bırakıp yerine insan kaynaklı kanunlar koyan ve bunlarla halkları idare eden kimselerin kâfir olacağını ifade etmektedir. O dönemde yaşayıp benzeri fetva veren daha birçok âlim bulmak mümkündür. Çünkü Allah'ın kitabını bütünüyle terk ederek başka kanunlarla hükmetmek, Kur'an'a aykırı yasalar çıkarmak, Allah'ın

aldığı hükümler barındıran, içerisindeki hükümlerin birçoğunu da sadece kendi kafasından uydurduğu bir kitap vaz'etmiştir. Bu kitap onun oğulları arasında kendisini Kitab'ın ve Sünnet'in önüne geçirdikleri bir anayasa olmuştur. İşte onlardan kim böyle yaparsa (yani Allah'ın kitabı dururken beşerî düzenlerde olduğu gibi yerine alternatif bir kanun kitabı çıkarırsa) o kâfir olmuştur[274] ve Allah ve Rasulü'nün hükmüne dönene kadar kendisiyle savaşmak vacip olur. Çünkü az veya çok hiçbir konuda Allah'tan başkasının hükmüne müracaat edilemez."

«Onlar hâlâ Câhiliyye'nin hükmünü mü arıyorlar?» Yani Câhiliyye'nin hükmünü mü istiyorlar?

---

serbest dediğine yasak, yasak dediğine serbest demek İslam'da kesin küfür olan ve insanı net bir şekilde dinden çıkaran amellerdendir. Rabbimiz şöyle buyurur:

"Kim Allah'ın indirdiğiyle hükmetmezse, işte onlar, kâfirlerin tâ kendileridir." (Maide, 44)

Bu âyet, Allah'ın hükmü ile hükmetmeyi bütünüyle terk eden kimselerin net olarak kâfir olacağını beyan eden ayetlerden birisidir. Bir insan, idare ettiği ülkede Allah'ın hükmünü bütünüyle terk ederse Kur'an'ın ifadesi ile bu insan kâfir olmuştur. Hele birde başka başka kanunlarla hükmederse bu, ikinci bir suç kabul edilir ve insanın kâfirliğini artırır. Bugün Allah'ın pak ve saadet dolu hükümlerini bırakıp ceza kanununu İtalya'dan, ticaret kanununu Almanya'dan, medenî kanununu bilmem hangi gavur memleketinden getiren insanlar acaba bu ayetleri hiç mi okumazlar? Hiç mi bu tehdidin kendilerini kapsayacağını düşünmezler?

Allah bu noktada onlara hidayet versin ve onların bu durumunu hallerinden habersiz olan halkımıza fehmettirsin. (Mütercim)

[274] İbn Kesîr rahimehullah aynı fetvayı *"el-Bidâye ve'n-Nihâye"* adlı tarih kitabında da tekrarlamaktadır. Orada Yesak'ta mevcut olan bazı hükümleri zikrettikten sonra şöyle der: *"Tüm bu hükümlerde, Allah'ın peygamberlerine indirdiği şeriatlara muhalefet vardır. Her kim peygamberlerin sonuncusu olan Abdullah'ın oğlu Muhammed aleyhisselam'a indirilmiş nuhkem şeriatı terk eder de (Tevrat ve İncil'in ki gibi) hükmü yürürlükten kaldırılmış şeriatların kanunlarına başvurursa kâfir olur. (Böyle birisi kâfir oluyorsa) peki ya 'Yesak' adlı kitabın kanunlarına başvuran ve onu Muhammed aleyhisselam'ın şeriatının önüne geçiren kimsenin durumu ne olur? Her kim böyle yaparsa Müslüman âlimlerin icmasıyla kâfir olur. Zira Yüce Allah buyurmuştur:* ***"Onlar hâlâ Cahiliye hükmünü mü istiyorlar? Oysa kesin olarak iman eden bir millet için Allah'tan daha iyi hüküm veren kim vardır?"*** *(Mâide, 50)* ***"Hayır! Rabbine and olsun ki, aralarında çıkan ihtilaflarda seni hakem tayin edip, sonra senin verdiğin hükmü içlerinde bir sıkıntı duymadan tamamıyla teslim olmadıkça iman etmiş olmazlar."*** (Nisâ, 65) *(Bkz. 13/139)*

«Oysa kesin olarak iman etmiş bir topluluk için kimin hükmü Allah'ın hükmünden daha güzeldir?» Yani Allah'ın şeriatını bilen, O'nun hüküm verenlerin en iyisi, kullarına annenin çocuğuna gösterdiği merhametten daha çok merhametli, her şeyi bilen, her şeye kâdir olan ve her şeyde adaletle davranan olduğuna inanan bir kimse için hükmü Allah'ın hükmünden daha âdil olan kimdir?

«Hiçbiriniz, hevâsı/arzuları getirdiklerime tâbi olmadıkça iman etmiş olmaz» İbn Receb *(rahimehullah)* der ki: "Bunun anlamı şudur: İnsanın, sevgisi Rasûlullah'ın getirdiği emir, nehiy ve benzeri şeylere tâbi olmadıkça; O'nun emrettiğni sevip, nehyettiğini kerih görmedikçe kâmil manada bir mü'min olamaz."

«Şa'bî şöyle demiştir...» İbn Cerîr ve İbn Munzir bunu benzeriyle rivayet etmişlerdir.

«O'nun rüşvet almayacağını biliyordu» İbn Esîr der ki: "Rüşvet, dalkavukluk/yağcılık ile bir ihtiyaca ulaşmak demektir. Aslı, kendisi ile suya ulaşılan ipten alınmıştır."

«Bu âyetin birbirleriyle tartışan iki adam hakkında nâzil olduğu da söylenmiştir» Şârih der ki: "Bu kıssa birçok tarikle rivayet edilmiştir. Selef'in ve Halef'in arasında yaygın ve meşhurdur."

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Nisâ Sûresinde yer alan âyetin açıklaması ve onda "tâğût" kavramının ne manaya geldiğini anlamada yardımcı olacak mananın bulunduğu.

2- Bakara Sûresinde yer alan ***"Onlara 'Yeryüzünde bozgunculuk yapmayın' denildiği zaman..."*** âyetinin açıklaması.

3- A'raf Sûresinde yer alan ***"Islahından sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmayın"*** âyetinin açıklaması.

4- ***"Onlar hâlâ Câhiliyye'nin hükmünü mü arıyorlar?"*** âyetinin açıklaması.

5- İlk âyet-i kerîmenin (Nisa 60'ın) iniş sebebi hakkında İmam Şa'bî'nin söyledikleri.

6- Gerçek ve sahte imanın ne olduğunun açıklaması.

7- Ömer *(radıyallâhu anh)* ile o münafık arasında geçen kıssa(nın ne olduğu).

8- Hevâsı Rasûlullah'ın getirdiği şeylere tâbi olmadıkça kişinin imanının gerçekleşmeyeceği.

KIRKINCI BÖLÜM

İsim ve Sıfatlardan Herhangi Birini İnkâr Eden Kimse Bâbı

✪ METİN ✪

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمَنِ قُلْ هُوَ رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ مَتَابِ ﴾

"Onlar Rahmân'ı reddediyorlar. De ki: O, benim Rabbim'dir, O'ndan başka** (hak) **ilah yoktur; Ben yalnız O'na tevekkül ettim, tevbem de yalnız O'nadır." (Ra'd, 30)

وفي صحيح البخاري قال علي: « حَدِّثُوا النَّاسَ بِمَا يَعْرِفُونَ أَتريدون أَنْ يُكَذَّبَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ »

Sahîh-i Buhârî'de rivâyet edildiğine göre Alî *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: *"İnsanlara bildikleri (anlayabilecekleri) şeylerle konuşun. Allah'ın ve Rasûlü'nün yalanlanmasını ister misiniz?"*[275]

وروى عبد الرزاق عن معمر عن ابن طاووس عن أبيه: عن ابن عباس رضي الله عنهما «أنه رَأَى رَجُلاً انْتَفَضَ لمَّا سَمِعَ حَدِيثًا عَنِ النَّبِي صلى الله عليه وسلم في الصِّفَاتِ اسْتِنْكَاراً لِذلكَ، فَقَالَ: مَا فَرَقُ هَؤلاء؟ يَجِدُونَ رِقَّةً عِنْدَ مُحْكَمِهِ ويَهلِكُونَ عند مُتَشَابِهِهِ» انتهى.

Abdurrezzâk'ın Ma'mer'den, onun İbn Tâvûs'tan, onun babasından, onun da İbn Abbas'tan rivâyet ettiğine göre İbn Abbas, Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sıfatlar konusundaki bir hadisini işitince kabullenmeme alâmeti olarak silkinen bir adam gördü. Bunun üzerine İbn Abbas şöyle dedi: *"Bunların bu korkuları da ne böyle? Muhkemini kolayca kabul ediyorlar. Müteşâbih olanında ise helâk oluyorlar."*[276]

Kureyş Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Rahmân'dan söz ettiğini duyunca bunu reddettiler. Bunun üzerine Allah onlar hakkında ***"Onlar Rahmân'ı reddediyorlar"*** buyruğunu indirdi.

---

[275] Buhârî, İlim, 49.

[276] Abdurrezzak, el-Musannef, 11/423.

✪ ŞERH ✪

«Onlar Rahmân'ı reddediyorlar» Yani -ileride de geleceği üzere- Kureyş kâfirlerinden bazıları Rahmân ismini inkâr ediyorlar.

«Kureyş (Rasûlullah** (sallallahu aleyhi ve sellem)**'in Rahmân'dan söz ettiğini) duyunca...» Bununla onların Allah'ı inkâr ettikleri kast ediliyor değildir; (çünkü) Allah (subhânehu ve teâlâ): ***"Onlara kendilerini kimin yarattığını soracak olsan, muhakkak 'Allah' diyeceklerdir."*** (Zuhruf, 87) buyurmuştur. [277]

---

[277] Mekke müşriklerinin Allah'ın varlığını ve O'na ait bazı vasıflarını kabul ettiği Kur'ân en meşhur meselelerindendir. Onlar Allah'ın varlığını kabul etmelerinin yanı sıra aynı zamanda O'nun yaratıcı olduğunu, mahlûkatı rızıklandırdığını, gökten yağmur indirdiğini, kâinata söz geçirdiğini... ve bu tarz birçok vasfını da kabul ediyorlardı. Bu noktada onlarca âyet zikretmek mümkündür. Mesela şu ayetler bunlardan bazılarıdır:

"Andolsun ki onlara: 'Göklerle yeri kim yarattı?' diye sorsan, elbette: 'Onları el-Azîz olan ve her şeyi en iyi bilen (Allah) yarattı' derler." (Zuhruf, 9)

"Andolsun, onlara: 'Göklerle yeri kim yarattı?' diye sorsan, onlar elbette: 'Allah' diyeceklerdir." (Lokman, 25)

"De ki: Size gökten ve yerden rızk veren kimdir? Yahut o gözlere ve kulaklara sahip olan kimdir? Ölüden diriyi, diriden de ölüyü çıkaran kimdir? İşleri yerince kim yönetiyor? Onlar hemen 'Allah' diyeceklerdir. De ki: O halde (O'na isyan etmekten) korkmaz mısınız?" (Yunus, 31)

"Eğer sen onlara: 'Göklerle yeri kim yarattı, güneşi ve ayı kim emrinize verdi?' diye soracak olsan, onlar elbette: 'Allah' diyeceklerdir." (Ankebut, 61)

"Şayet onlara: 'Gökten suyu indirip onunla yeri ölümünden sonra dirlikten kimdir?' diye sorsan, onlar elbette: 'Allah'tır' derler." (Ankebut, 63)

Tüm bu âyetler onların Allah'ı kabul ettiklerinin açık delillerindendir. Özellikle ilk başta zikrettiğimiz Zuhruf Sûresi, 9. âyet, onların sadece Allah'ı yaratıcı olarak kabul ettiklerini değil, aynı zamanda Allah'ı "el-Azîz" ve "el-Alîm" olarak da kabul ettiklerini çok net bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu bakımdan çok önemli bir âyettir. Bugün bizim toplumumuzda bile bazıları Allah'ın "el-Azîz" ve "el-Alîm" oluşunu kabul etmemektedir. İşte bu göstermektedir ki, onların kimi noktalardaki inançları bizim toplumumuzdaki bazı kimselerin inançlarından daha net ve sabittir. Anladığımız ve tahlil ettiğimiz kadarıyla Mekke'li müşriklerin genelinin problemi Allah'ı kabul etmede değil, kabul ettikleri Allah'a ortaklar koşmadadır. Elbette içlerinde Allah'ın varlığından şüphe edenler, zikrettiğimiz vasıflarını kabul etmeyenler ve daha başka şirk ve küfür çeşitlerine düşenler vardır. Ama genel çerçeve onların Allah'ın varlığını ve bazı vasıflarını kabul ettiklerini göstermektedir. O nedenle

«İnsanlara bildikleri (anlayabilecekleri) şeylerle konuşun» Hâfız İbn Hacer *(rahimehullah)* şöyle demiştir: "Âdem b. Ebî İyas, [278] kendisine ait olan 'Kitâbu'l-İlm' adlı eserinde, Abdullah b. Dâvûd'un Ma'rûf'tan aktardığı *'Onların reddedecekleri şeyleri bırakın/söylemeyin'* ilavesini zikretmiştir.

İbn Mes'ud *(radıyallahu anh)* der ki: "Sen, akıllarının ermeyeceği bir sözü bir kavme anlattığında, bu mutlaka onların bazısı için bir fitne olur."

Bunu Müslim rivayet etmiştir.

Ben derim ki: Bununla murâd edilen; avamın öğrenmesi kendilerine vâcip olmayan ve bilmemeleri söz konusu olabilen meselelerdir. Onların bu meseleleri reddedeceği tahmin edildiğinde, onları kendilerine anlatmamak daha evladır. Ancak öğrenmeleri kendilerine vâcip olan meselelere gelince; bu meselelerin, bir kimsenin reddederek fitneye düşeceği endişesiyle terk edilmesi söz konusu olamaz. (Bu tarz meselelerde) gerekli olan onları en basit üslupla insanlara öğretmek ve yaymaktır.

«Bunların bu korkuları da ne böyle?» Burada (korku anlamına gelen "فَرَقٌ" kelimesinde) iki vecih söz konusudur: (Birincisi), "fe" ve "râ" harfleri fethalı, "gâf" harfi ise dammeli olup (kelime) şeddesiz bir şekildedir. "مَا" edatı ise soru içindir. Buna göre mana: *"Bunların, sıfatlardan bahseden âyetlerden korkuları ve onları reddetmeleri de neyin nesi?"* şeklindedir. (İkincisi ise), "fe", "râ" ve "gâf" harflerinin fethalı olması, (kelimenin ise) şeddeli veya şeddesiz gelmesi... Bu da caizdir. [279] Buna göre mana: *"Bu ve benzerlerini hak ile batılın arasında ne bırakmıştır?"* şeklinde olur.

"Mekke müşrikleri" dediğimizde Allah yok, peygamber yok, diyen insanlar aklımıza gelmemeli, daha çok kabul ettikleri Allah'ın bazı sıfatlarında O'na şirk koşan kimseler kafamızda canlanmalıdır. Böyle olmadığında yapacağımız "müşrik" değerlendirmesi muhakkak yanlış olacaktır. İşte, müellifimizin anlatmak ve vurgulamak istediği budur. (Mütercim)

[278] Allah kendisine rahmet etsin bu zât, ilk dönem muhaddislerinden birisidir. İmam Buhârî ve diğer muhaddisler ondan birçok hadis rivayetinde bulunmuştur. (Mütercim)

[279] O zaman bu kelime tef'il babından veya sülasî olarak "fiil" olur. (Mütercim)

«Muhkemini kolayca kabul ediyorlar» Yani muhkem olan şeye karşı (nefislerinde) bir kabul ve bir kolaylık buluyorlar.

«Müteşâbih olanında ise helâk oluyorlar» Yani anlaşılması ve bilinmesi kendilerine karışık gelen şeylerde...

Müteşâbih, nisbî/göreceli bir şeydir. Bir şey bir kimse için müteşabih olabilirken, başka bir kimse için açık ve anlaşılır olabilir. [280]

«Kureyş Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)****'in Rahmân'dan söz ettiğini duyunca bunu reddettiler»*** Şârih der ki: "Müellif bu nakli mana ile aktarmıştır.

İbn Cerîr ve İbn Munzir âyet hakkında İbn Cureyc'in şöyle dediğini rivayet etmişlerdir: Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem),* Kureyş ile Hudeybiye'de anlaşma yaptığında 'Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla' diye yaz(dır)mıştı. Böyle yapınca onlar:

— Rahmân yazma; çünkü biz Rahmân nedir bilmiyoruz. Sen ancak 'Bismikallahumme/Allah'ım senin adınla' yaz, dediler. Bunun üzerine Allah *(subhânehu ve teâlâ)*

"Onlar Rahmân'ı reddediyorlar. De ki O, benim Rabbim'dir." (Ra'd, 30) âyetini indirdi.

Yani ey Muhammed! Sen onların Rahmân'ı kabul etmemelerini reddederek "O, benim Rabbim'dir" de. Yani Azîz ve Celîl olan Rahmân benim Rabbim'dir.

«O'ndan başka (hak) ilah yoktur» Yani O'ndan gayri ma'bud/ibadeti hak eden yoktur.

«Ben yalnız O'na tevekkül ettim, tevbem de yalnız O'nadır» Yani dönüşüm ve rucuum sadece O'nadır. "مَتَّابِ" kelimesi, "تُبْتُ مَتَاباً وَ تَوْبَةً" diyen kimsenin sözündeki masdardır.

---

[280] O nedenle müteşabih nassları -özellikle de Allah'ın sıfatlarıyla alakalı olanları- anlamada herkesin teslimiyetçi bir yaklaşımla meseleye yaklaşması gerekmektedir. Anlamıyoruz, aklımızı erdiremiyoruz, künhüne vâkıf olamıyoruz diye onları hemen reddetmeye veya te'vil etmeye kalkışmak asla câiz olmadığı gibi, doğru bir metot da değildir. Allah'ın kendilerinden razıyım dediği Sahabe nesli ve onlardan sonra gelen hayır sahibi kimseler böyle yapmadılar. Onlar müteşabih nasslarda Allah ve Rasûlü neyi, nasıl demişse onları öylece kabul ettiler; böylelikle hem inkâr fitnesine düşmediler hem de gönül rahatlığıyla kulluk etmenin tadına vardılar. Biz de gönül rahatlığıyla kulluk etmek istiyorsak aynı tavrı takınmalı ve müteşabih nasslarda Selef'in yolunu takip ederek selamette kalmalıyız. (Mütercim)

Bunları İbn Cerîr söylemiştir.

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- (İsim ve sıfatlardan birisini reddedenin) o isim ve sıfatlardan hiçbir şeye imanının olmayacağı.

2- Ra'd Sûresinde yer alan âyetinin açıklaması.

3- Dinleyenin anlayamayacağı sözü konuşmayı terk etme(nin gerekliliği).

4- Bunun gerekçesinin ortaya konması. Ki o -her ne kadar inkâr eden kişi bir kötülüğü kast etmemiş olsa da- Allah'ı ve Rasûlü'nü yalanlamaya sebebiyet vermektedir.

5- Bu hususlardan herhangi bir şeyi kabullenmeyenlerin helak olacağına dair İbn Abbas *(radıyallâhu anhumâ)*'nın söylediği söz.

KIRK BİRİNCİ BÖLÜM

"Allah'ın nimetini bilirler de sonra onu inkâr ederler..." (Nahl, 83) Âyetinin Açıklaması

✿ METİN ✿

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ اللَّهِ ثُمَّ يُنْكِرُونَهَا وَأَكْثَرُهُمُ الْكَافِرُونَ ﴾

"Allah'ın nimetini bilirler de sonra onu inkâr ederler..." (Nahl, 83)

Mücâhid, şu manada bir şey söylemiştir: *"Bu, kişinin: 'Bu benim malımdır; ben bunu atalarımdan miras aldım' demesidir."*

Avn b. Abdullah *"Onlar 'Falanca olmasaydı şöyle şöyle olmazdı' derler"* demiştir.

İbn Kuteybe *"Onlar 'Bu ilâhlarımızın şefaati sayesindedir' derler"* demiştir.

Ebu'l-Abbâs (İbn Teymiyye) daha önce geçen ve içerisinde Allah Teâlâ'nın: *'Kullarımdan bazıları bana mü'min, bazıları da kâfir olarak sabahladı'* denilen Zeyd b. Hâlid hadisini zikrettikten sonra şöyle demiştir: *"Kitap ve Sünnet'te bunun benzerleri oldukça çoktur. Allah (subhanehu ve teala) nimetlerini kendisinden başkasına izâfe eden ve kendisine ortak koşan kimseleri kınamaktadır. Seleften biri şöyle demiştir: 'Bu insanların söylediği 'Rüzgâr çok güzeldi' ve 'Geminin kaptanı işinde usttaydı' gibi birçoğunun ağzından sürekli duyulan sözlerdir."*

✿ ŞERH ✿

«Mücâhid, şu manada bir şey söylemiştir» Yani bu âyetin tefsiri hakkında.

Onun sözünün tam lafzı ise şu şekildedir: *"(Bu nimetler) evler, hayvanlar, elbiseler ve demir (kılıç ve benzeri savaş aletleri)dir. Kureyş*

müşrikleri bunları bilir, sonrasında ise "Bunlar babalarımızındı, biz (bunları) onlardan miras aldık" diyerek bunları(n Allah vergisi olduğunu) inkâr ederlerdi."

Bunu İbn Cerîr ve İbn Ebî Hatim rivayet etmiştir.

İbn Kayyım *(rahimehullah)* der ki: "Onlar, nimetleri Allah'tan başka varlıklara nispet edince -sırf onları Allah'tan başkasına izafe etmeleri sebebiyle- Allah'ın nimetini inkâr etmiş/ona karşı nankörlük etmiş sayıldılar. Çünkü bu sözü söyleyen birisi, Allah'ın kendi üzerindeki nimetini inkâr etmekte, o nimeti kabul etmemektedir."

Bu sözü Şârih mana yoluyla zikretmiştir.[281]

«Avn b. Abdullah "Onlar 'Falanca olmasaydı şöyle şöyle olmazdı' derler" demiştir» Bu sözü İbn Munzir, İbn Cerîr ve İbn Ebî Hatim rivayet etmiştir.

İbn Kayyım der ki: "Bu (söz), *'Eğer o olmasaydı o nimet olmazdı'* denilen kimselere nimetin nispet edilmesinin ve –başkaları bir yana– kendisi için bile herhangi bir zarar veya faydaya güç yetiremeyen birisine nimetin izafesinin önünü kesmeyi içine almaktadır." [282]

«İbn Kuteybe "Onlar 'Bu ilâhlarımızın şefaati sayesindedir' derler" demiştir» İbn Kayyım yine şöyle demiştir: "Bu (söz), nimeti sahibinden başkasına nispet etmenin yanı sıra bir de şirk içermektedir.[283]

---

[281] Yani İbn Kayyım'ın sözü kelimesi kelimesine böyle değildir. Şârih onun sözünü içeriğini bozmadan kısaltarak vermiş, yazarımız da bunu belirtmiştir. Bu, ilmî emanete saygıdan ileri gelmektedir. İbn Kayyım'ın bu kavli, kaza ve kader ile alakalı olan meşhur kitabı *"Şifâu'l-Alîl"* adlı eserinde geçmektedir. (Bkz. 1/36) Naklin orijinaline oradan bakılabilir. (Mütercim)

[282] Yani az olsun çok olsun hiçbir ni'met Allah'tan başkasına nispet edilmemelidir. Her ne kadar bazı insanların, o ni'metin sahibine erişmesinde kısmî rolleri olsa da o ni'metin gerçek sahibi kimse nispet aslen ona edilmeli, aracıların ise sadece aracılık rolleri belirtilmelidir. Böyle olmazsa ni'meti verene karşı nankörlük edilmiş ve bu konuda kul için belirlenen sınır aşılmış olur. (Mütercim)

[283] Allah'ın verdiği ni'meti Allah'tan başkasına nispet etmenin iki türü vardır: Bunlardan birisi şirk iken diğeri haramdır. İmam Mücahid'in ve İbn Avn'ın üstte zikrettiğimiz sözleri ikinci kısma dâhilken, İbn Kuteybe'nin zikrettiği tür ise birinci kısma dâhildir. Yani İbn

Allah'ın dışında kendilerine ibadet edilen ilahlar, Allah katında şefaat edemeyecek kadar hakîr ve aşağılık varlıklardır. Onlar, kendilerine ibadet edenlerle birlikte aşağılanmaya ve azaba maruz kalacaklardır. Mahlûkat arasında Allah'a en yakın ve en sevimli olanlar (bile), razı olduğu kulları için kendilerine izin vermeden O'nun katında şefaat edemeyeceklerdir."

«Rüzgâr çok güzeldi ve geminin kaptanı işinde ustaydı» Geminin kaptanı, gemiyi süren kimsedir.

Bu sözün anlamı ise şudur: Allah gemiyi yüzdürüp sağ salim onu kurtarınca, onlar Rablerini unutarak bunu rüzgâra veya kaptana bağlarlar.

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Nimeti itiraf etmenin ve inkâr etmenin açıklaması/ne anlama geldiği.

2- Bu tarz sözlerin insanların birçoğunun dilinden düşmediğinin bilinmesi.

3- Bu tür sözlerin "nimeti inkâr" olarak isimlendirilmesi.

4- İki zıddın kalpte bir arada bulunabileceği.

Kuteybe *(rahimehullah)* bunun şirk olan boyutunu ele almış ve böyle yapan birisinin dinden çıkacağını îma etmiştir ki, doğru olan da budur. Zaten İbn Kayyım *(rahimehullah)* da bunun şirk manası içerdiğini açıkça beyan etmiştir. O nedenle, bir insanın Allah'tan başka bir varlığa bir ni'meti dayandırdığını duyduğumuz zaman, bu dayandırma şeklinin zikrettiğimiz iki kısımdan hangisine dâhil olduğunu iyice tespit etmeden o insan hakkında hüküm vermemeliyiz. Tespitimizi net bir şekilde yaptıktan sonra onun bu ameli ile şirke mi yoksa harama mı düştüğünü ifade edebiliriz. (Mütercim)

KIRK İKİNCİ BÖLÜM

"Şu hâlde bile bile Allah'a nidler/ortaklar koşmayın." (Bakara, 22) Âyetinin Açıklaması

✡ METİN ✡

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ فَلا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَاداً وَ أنتم تعلمون ﴾

"Şu hâlde bile bile Allah'a nidler/ortaklar koşmayın." (Bakara, 22)

وعن ابن عباس رضي الله عنهما في الآية : «الأَنْدَادُ هُوَ الشِّرْكُ أَخْفَى مِنْ دَبِيبِ النَّمْلِ عَلَى صَفَاةٍ سَوْدَاءَ، فِي ظُلْمَةِ اللَّيْلِ، وَهُوَ أَنْ يَقُولَ: وَاللَّهِ، وَحَيَاتِكَ يَا فُلانَةُ، وَحَيَاتِي، وَيَقُولُ: لَوْلا كَلْبُهُ هَذَا لأَتَانَا اللُّصُوصُ، وَلَوْلا الْبَطُّ فِي الدَّارِ لأَتَى اللُّصُوصُ، وَقَوْلُ الرَّجُلِ لِصَاحِبِهِ: مَا شَاءَ اللَّهُ وَشِئْتَ، وَقَوْلُ الرَّجُلِ: لَوْلا اللَّهُ وَفُلانٌ، لَا تَجْعَلْ فِيهَا فلان، فَإِنَّ هَذَا كُلَّهُ بِهِ شِرْكٌ » رواه ابن أبي حاتم

İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)* bu âyet hakkında şöyle demiştir: "Nidler şirktir. Bu şirk gece karanlığında siyah kaya üzerindeki karıncanın yürüyüşünden daha gizlidir. Bu: 'Ey falan, Allah'a ve hayatına ve(ya) hayatıma yemin olsun ki' demen veya 'Onun şu köpekçiği olmasaydı bize hırsızlar gelirdi' ya da 'Evdeki ördek olmasaydı hırsızlar gelirdi' demen, kişinin arkadaşına 'Allah ve sen dilersen' demesi, yine kişinin 'Allah ve falanca olmasaydı' demesidir. Bunların tamamı O'na şirk koşmaktır."

Bunu İbn Ebî Hâtim rivâyet etmiştir.

وعن عمر بن الخطاب رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال:«مَنْ حَلَفَ بِغَيْرِ اللَّهِ فَقَدْ كَفَرَ أَوَ أَشْرَكَ» رواه الترمذي وحسنه وصححه الحاكم

Ömer b. el-Hattâb *(radıyallahu anh)*'dan rivâyet edildiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Kim Allah'tan başkası adına yemin ederse küfre girmiş -ya da şirk koşmuş- olur."* [284]

Bunu Tirmizî "hasen" olduğunu söyleyerek rivâyet etmiştir. Hâkim de bu hadisin "sahih" olduğunu söylemiştir.

وقال ابن مسعود رضي الله عنه: لأن أحلف بالله كاذبًا أحبُّ إليَّ من أن أحلف بغيره صادقًا

İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Şüphesiz Allah adına yalan yere yemin etmek bana O'ndan başkası adına doğru yere yemin etmekten daha sevimlidir."[285]

وعن حذيفة رضي الله عنه عن النبي صلي الله عليه وسلم قال: " لا تقولوا: ما شاء الله وشاء فلان، ولكن قولوا: ما شاء الله ثم شاء فلان " رواه أبو داود بسند صحيح

Huzeyfe *(radıyallahu anh)*'ın rivâyet ettiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Allah ve falan isterse demeyin. Fakat Allah isterse, sonra falan isterse, deyin."* [286]

Bunu Ebû Dâvûd sahih bir senetle rivâyet etmiştir.

وجاء عن إبراهيم النخعي أنه يكره أن يقول الرجل: « أعوذ بالله وبك، ويجوز أن يقول: بالله ثم بك، قال: ويقول لولا الله ثم فلان ولا تقولوا: لولا الله وفلان »

İbrâhîm en-Nehaî'den[287] de kişinin *"Allah'a ve sana sığınıyorum"* demesini hoş görmediği, *"Önce Allah'a sonra sana sığınıyorum"* demesini ise caiz gördüğü nakledilmiştir.

Yine o şöyle demiştir: *"Kişi 'Allah olmasaydı, sonra falan olmasaydı' diyebilir fakat siz 'Allah ve falan olmasaydı' demeyin."*

---

[284] Tirmizî, 4/110; Ahmed, Musned, 2/125.
[285] İbn Ebi Şeybe, 3/79; Taberânî, el-Kebir, 9/183.
[286] Ebu Dâvûd, 2/713.
[287] İbn Ebi'd-Dunya, Kitabu's-Samt, 1/193; Abdurrezzak, Musannef, 11/27.

✿ ŞERH ✿

«Şu hâlde bile bile Allah'a nidler/ortaklar koşmayın» İbn Kayyım *(rahimehullah)* der ki: [288] "Bu ifadeyi, onun öncesinde yer alan mukaddimelerle ilişkisinin ne kadar güçlü olduğunu, aklın onunla ilk anda ne kadar başarı elde ettiğini ve onun her türlü şüpheden, tereddütten ve (imana) zarar verici unsurdan (insanı) kurtardığını bir düşün. Tüm bu sayılanları yapan yalnızca Allah olduğuna göre, siz nasıl oluyor da O'na ortaklar koşuyorsunuz? Oysa O'nun yaptığı işlerde kendisine ortaklık edecek ortakları olamayacağını da biliyorsunuz."

Ben derim ki: İbn Kayyım *"Öncesinde yer alan mukaddimelerle"* sözüyle Allah Teâlâ'nın ***"Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize kulluk edin..."*** diye başlayan (Bakara, 21) âyetine ve devamına işaret etmektedir.

«Karıncanın yürüyüşünden daha gizlidir» İbn Nasr, İbn Mesud'un şöyle dediğini rivayet etmiştir: *"Faiz, yetmiş küsur şubedir. Şirk de öyledir."*

Onun yine şöyle dediğini rivayet etmiştir: *"Faiz, yetmiş üç şubedir. Şirk de öyledir."*

«Ördek olmasaydı hırsızlar gelirdi» Bununla, evlerde beslenen ve ehlinden başkası yanına girdiğinde bağıran bir kuş türü kastedilmektedir.

«Bunların tamamı O'na şirk koşmaktır» Yani Allah'a şirk koşmaktır.

«Ömer b. el-Hattâb** (radıyallahu anh)**'dan rivâyet edildiğine göre» Şârih der ki: "Doğru olan bunun İbn Ömer'den rivayet edilmiş

---

[288] İbn Kayyım'ın sözlerini hakkıyla anlayabilmek için üzerinde konuştuğu âyetin tamamını bilmek gerekir. Aksi halde onun sözlerini anlamak biraz zor olacaktır. Rabbimiz, İbn Kayyım'ın işaret ettiği âyette şöyle buyurur: *"O (Allah), sizin için yeryüzünü bir döşek, gökyüzünü de koruyucu bir tavan olarak yarattı. Ve o gökten indirdiği su ile size, rızık olmak üzere (çeşitli) meyveler çıkardı. Öyleyse (bütün bunları) bile bile sakın ha Allah'a, ortaklar koşmayın!"* (Bakara, 22) (Mütercim)

olmasıdır. Bu hadisi, İmam Ahmed, Ebû Dâvûd, Tirmizî, Hâkim ve sahih olduğunu belirterek İbn Hibbân da rivayet etmiştir.

İbnu'l-İrakî der ki: *"İsnadı(ndaki raviler) sikadır."*

Buhari ve Müslim'de İbn Ömer *(radıyallahu anhumâ)*'nın merfu olarak[289] naklettiği şu hadis yer almaktadır: "Şüphesiz ki Allah sizleri atalarınız adına yemin etmekten nehyetmiştir. Artık her kim yemin edecekse ya Allah adına yemin etsin yahut sussun."

Bureyde *(radıyallahu anh)*'den merfu olarak şu hadis nakledilmiştir: *"Emanete yemin eden bizden değildir."*

Bunu Ebû Dâvûd rivayet etmiştir.

İbnu Abdi'l-Berr der ki: *"Allah'tan başkası adına yemin etmek icma ile caiz değildir."* [290]

«Küfre girmiş -ya da şirk koşmuş- olur» Bir gurup âlim bu sözün (zâhirini) aldı ve Allah'tan başkası adına yemin edenin (gerçek manada bir) kâfir olacağı görüşünü tercih etti. Âlimlerin çoğunluğu ise, onun dinden çıkarmayan bir küfürle kâfir olacağını, ancak küçük şirk koşmuş olduğunu söyledi ki, böylesi bir şey haramdır, hatta büyük şirkten sonra tüm kebâir günahlardan daha büyüktür.[291]

---

[289] "Merfu Hadis" tabiri, Hadis Usûlü İlmi'nde "Allah Rasulüne dayandırılan hadis" demektir. Bununla, nakledilen o sözün sahabenin kendi sözü olmadığı anlaşılır. (Mütercim)

[290] Tüm bu hadislerden ve bu manadaki diğer delillerden şunu net olarak anlıyoruz ki; bir Müslüman, toplum tarafından ne kadar değer verilirse verilsin veya toplum tarafından ne kadar önemsenirse önemsensin asla Allah'ın zatı dışında bir değere yemin edemez. İster bu değer Kâbe gibi mukaddes bir nesne olsun, ister Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* gibi şerefli bir insan olsun, isterse emanet gibi insanlar nezdinde önemli kabul edilen bir değer yargısı olsun fark etmez. Bunlardan hiçbirisine yemin etmek caiz değildir. Böylesi bir şey "küçük şirk"tir. Yani içki, kumar ve zina gibi büyük bildiğimiz tüm günahlardan daha büyük bir cürümdür. Çünkü Allah ve Rasulü bir günaha şirk nitelemesini iliştirmişse, artık o, büyük günahlardan daha büyük bir günah olur. O nedenle Müslümanın böylesi bir şeyden uzak durması, şayet böylesi bir hataya düşmüş ise hemen tevbe ile Allah'a yönelmesi gerekmektedir. (Mütercim)

[291] Büyük şirk ile küçük şirkin ne anlama geldiğini ve aralarında ne gibi farklar olduğunu öğrenmek için Yedinci Bölüm'ün dipnotlarına müracaat edilebilir. (Mütercim)

Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *"Babasına yemin olsun ki, eğer doğru söylüyorsa felaha ermiştir"* sözüne ve benzeri sözlere gelince;[292] Şârih der ki: "Doğru olan bunun (Allah'tan başkasına yemin etmek) yasaklanmadan önce olduğudur. Sonra bu nesh edilmiştir. Suheylî, (hadis) şârihlerinin genelinin bu görüşte olduğunu söylemiştir."

«İbn Mes'ûd** (radıyallahu anh) **şöyle demiştir» Bu sözü Taberânî rivayet etmiştir. İbn Cerîr ise onu isnadsız [293] bir şekilde zikretmiştir.

Şeyhulislam İbn Teymiyye der ki: "İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)* Allah adına yalan yere yemin etmeyi, Allah'tan başkası adına doğru yere yemin etmeye tercih etmiştir; çünkü Allah adına yemin etmek tevhid iken, Allah'tan başkası adına yemin etmek -her ne kadar Allah'tan başkası adına yapılan yeminin doğru olduğu var sayılsa da- şirktir. Tevhidin güzelliği, doğru söylemenin güzelliğinden daha büyüktür; yalan söylemenin kötülüğü de şirkin kötülüğünden daha düşüktür."[294]

«İbrâhîm en-Nehaî'den» Bu sözü Abdurrezzak ve İbn Ebi'd-Dunyâ rivayet etmiştir.

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Bakara Sûresinde yer alan âyetin açıklaması.

2- Sahabîler, büyük şirk hakkında nazil olan ayetleri, küçük şirki de kapsayacak şekilde tefsir etmişlerdir.

3- Allah'tan başkası adına yemin etmek şirktir.

4- Doğru söylemiş bile olsa, Allah'tan başkası adına yemin ettiğinde kişi, yalan yere yemin etmekten daha büyük (bir suç işlemiş olur).

---

[292] Bu söz Buhârî ve Müslim'de geçmektedir. (Mütercim)

[293] Veya muttasıl olmayan bir senetle...(Mütercim)

[294] İşte o nedenle İbn Mes'ûd radıyallahu anh Allah adına yalan yere yemin etmeyi, Allah'tan başkası adına doğru yere yemin etmeye tercih etmiştir. (Mütercim)

5- (Arapçada) "vav" ile "sümme" edatları arasında fark vardır. [295]

[295] *"Önce Allah'a sonra sana sığınırım"* demek ile *"Allah'a ve sana sığınırım"* demek arasında büyük bir fark vardır. Bu fark da bu harflerin bünyesinde barındırdığı manadan kaynaklanmaktadır. "Sonra" anlamına gelen "sümme" harfi sığınmanın öncelikle Allah'a, ondan sonra bir başkasına olacağını ifade ederken, Türkçedeki "ve" ile aynı anlamda olan "vav" harfi ise, sığınmanın Allah ile aynı anda bir başkasına olacağını ortaya koymaktadır. Allah ile aynı anda bir başkasına sığınmak caiz olmayacağı için bu tür kullanımlarda "ve" yerine "sonra" ifadesini kullanmak daha isabetlidir. (Mütercim)

KIRK ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Allah Adına Yemin Edildiği Zaman İkna Olmayan Kimse Hakkında Gelen Şeyler

✪METİN✪

عن ابن عمر رضي الله عنهما : أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: « لاتَحْلِفُوا بآبَائكُم، مَن حَلَفَ بالله فَلْيصدُقْ ومَنْ حُلِفَ له بالله فلْيَرضَ، ومَنْ لم يَرْضَ بالله فليس مِنْ الله » رواه ابن ماجه بسند حسن

İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)*'nın rivâyet ettiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Babalarınız adına yemin etmeyin. Allah adına yemin eden kimse doğru söylesin. Karşısında Allah adına yemin edilen kimse de râzı olsun. Râzı olmayan kimse Allah'tan (razı) değildir."*[296]

Bunu İbn Mâce "hasen" bir senetle rivâyet etmiştir.

✪ ŞERH ✪

«Karşısında Allah adına yemin edilen kimse de râzı olsun» Yani böyle birisine (yemine) rıza göstermesi vaciptir.

«Râzı olmayan kimse Allah'tan (razı) değildir» Bu ifadede Allah (adından) razı olmayan için bir tehdit vardır.

Şârih şöyle demiştir: "Musannif'in bunu, hâkimin önünde muhakeme olup hâkimin onun hasmının yemin etmesine karar verdiği ve adamın yemin ederek (davasında haklı çıktığı) bir kimse gibi -ki öylesi bir durumda onun buna rıza göstermesi gerekir- dâvalardaki yeminlere hamlettiği bana anlatıldı."

---

[296] İbn Mâce, 1/679; Beyhaki, es-Sunenu'l-Kubrâ, 10/181.

Şeyh Takiyyuddin İbn Teymiyye şöyle demiştir: "Türbeler, peygamber makamları ve benzeri yerlerde yemin pekiştirilmesi doğru olmadığı gibi, Müslümanların tazim etmesi meşru olmayan bir şeyde yemin pekiştirilmesi de doğru değildir. Kim böyle bir şey yaparsa, şeriata muhalefet eden sapkın bir bidatçi olur."

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Atalar adına yemin etmenin yasaklanmış olması.

2- Karşısında Allah adına yemin edilen kimsenin râzı olması gerektiği.

3- Buna razı olmayanın tehdit edildiği.

KIRK DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

"Allah ve Sen Dilersen" Sözü [297]

✡ METİN ✡

عن قُتَيْلَة: أَنَّ يَهُودِيًّا أَتَى النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ: إِنَّكُمْ تُشْرِكُونَ تَقُولُونَ مَا شَاءَ اللَّهُ وَشِئْتَ وَتَقُولُونَ: وَالْكَعْبَةِ، فَأَمَرَهُمُ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم إِذَا أَرَادُوا أَنْ يَحْلِفُوا أَنْ يَقُولُوا: وَرَبِّ الْكَعْبَةِ وأن وَيَقُولُوا: « مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ شِئْتَ» رواه النسائي وصححه.

Kuteyle'den rivâyet edildiğine göre bir Yahudi Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in yanına gelip: "Şüphesiz ki siz şirk koşuyorsunuz. Allah ve sen dilersen, diyorsunuz. Yine siz Kâbe'ye yemin olsun, diyorsunuz" dedi.

Bunun üzerine Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* insanların yemin etmek istedikleri zaman *'Kâbe'nin Rabbine yemin olsun ki'* demelerini ve yine onların *'Allah dilerse, sonra sen dilersen'* demelerini emretti. [298]

Bunu Nesâî sahih olduğunu söyleyerek rivâyet etmiştir.

وله أيضا، عن ابن عباس رضي الله عنهما: " أن رجلا قال للنبي صلى الله عليه وسلم: « ما شاء اللهُ وشئتَ، فقال : «أَجَعَلْتَني للهِ نِدّاً ؟ بل مَا شَاءَ اللهُ وَحْدَه"

Yine Nesâî'nin İbn Abbas'tan rivâyet ettiğine göre bir adam Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e "Allah ve sen dilersen" dedi. Bunun üzerine Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem) "Beni Allah'a ortak mı kıldın? Yalnızca Allah dilerse (de)"* buyurdu.[299]

ولابن ماجه عن الطفيل أخي عائشة لأمها قالت: رَأَيْتُ كَأَنِّي أَتَيْتُ عَلَى نَفَرٍ مِنَ اليَهُوْدِ، قُلْتُ: إِنَّكُمْ لَأَنْتُمُ القَوْمُ؛ لَوْلَا أَنَّكُمْ تَقُوْلُوْنَ عُزَيْرٌ ابْنُ اللهِ! قَالُوا: وَأَنْتُمْ لَأَنْتُمُ القَوْمُ؛ لَوْلَا أَنَّكُمْ تَقُوْلُوْنَ مَا شَاءَ اللهُ

---

[297] Yani bu sözü telaffuz etmenin hükmü.

[298] Nesâî, es-Sunenu'l-Kubra, 6/245. Ahmed, Musned, 6/371.

[299] Nesâî, es-Sunenu'l-Kubra, 6/245. İbn Ebi Şeybe, Musannef, 6/74.

وَشَاءَ مُحَمَّدٌ! ثُمَّ مَرَرْتُ بِنَفَرٍ مِنَ النَّصَارَى، فَقُلْتُ: إِنَّكُمْ لَأَنْتُمُ القَوْمُ؛ لَوْلَا أَنَّكُمْ تَقُوْلُوْنَ: المَسِيْحُ ابْنُ اللهِ! قَالُوا: وَإِنَّكُمْ لَأَنْتُمُ القَوْمُ؛ لَوْلَا أَنَّكُمْ تَقُوْلُوْنَ: مَا شَاءَ اللهُ وَشَاءَ مُحَمَّدٌ! فَلَمَّا أَصْبَحْتُ أَخْبَرْتُ بِهَا مَنْ أَخْبَرْتُ، ثُمَّ أَتَيْتُ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم فَأَخْبَرْتُهُ، قَالَ: (هَلْ أَخْبَرْتَ بِهَا أَحَدًا?) قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: فَحَمِدَ اللهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: «أَمَّا بَعْدُ؛ فَإِنَّ طُفَيْلًا رَأَى رُؤْيَا؛ أَخْبَرَ بِهَا مَنْ أَخْبَرَ مِنْكُمْ، وَإِنَّكُمْ قُلْتُمْ كَلِمَةً كَانَ يَمْنَعُنِي كَذَا وَكَذَا أَنْ أَنْهَاكُمْ عَنْهَا; فَلَا تَقُوْلُوا: مَا شَاءَ اللهُ وَشَاءَ مُحَمَّدٌ، وَلَكِنْ قُوْلُوا: مَا شَاءَ اللهُ وَحْدَهُ»

İbn Mâce'nin [300] rivâyet ettiğine göre Âişe *(radıyallahu anha)*'nın ana bir kardeşi Tufeyl şöyle demiştir: "Rüyamda sanki Yahudilerden bir topluluğun yanına gittiğimi gördüm. Onlara 'Üzeyr Allah'ın oğludur demeseniz siz ne iyi topluluksunuz' dedim. Onlar da 'Siz de Allah dilerse ve Muhammed dilerse demeseniz ne iyi topluluksunuz' dediler. Sonra Hristiyanlardan bir topluluğa uğradım. Onlara 'Mesih Allah'ın oğludur demeseniz siz ne iyi topluluksunuz' dedim. Onlar da 'Siz de Allah dilerse ve Muhammed dilerse demeseniz ne iyi topluluksunuz' dediler. Sabah olunca bu rüyayı bazı kimselere anlattım. Sonra Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e gittim.

— Bunu birine anlattın mı, diye sordu. Ben de:

— Evet, dedim.

Bunun üzerine Allah'a hamd-u senâda bulundu ve şöyle buyurdu: Emma ba'du: Tufeyl bir rüya görmüş ve onu sizden birilerine anlatmış. Siz bir söz söylüyordunuz ve bir şey sizi bundan men etmeme engel oluyordu. Artık 'Allah dilerse ve Muhammed dilerse' demeyin; yalnız 'Allah dilerse' deyin."

✡ ŞERH ✡

«Kuteyle'den» Bu isim "gâf" harfinin dammesi ile ismi tasğirdir.

«Şüphesiz siz şirk koşuyorsunuz» Şârih der ki: "Bu ifade, bu sözü söylemenin şirkten sayıldığı noktasında bir nassdır.[301] Çünkü

[300] İbn Mâce, 1/685.

[301] Tabii ki bu her ne kadar şirk diye adlandırılsa da büyük şirkten olmadığı aşikârdır. Zaten Müellif *(rahimehullah)* bölümün sonunda bunu açıkça ifade edecektir. Aksi halde hem sahabenin büyük şirki bilmediği hem de Rasûlullah'ın buna göz yumduğu gibi kabulü asla

Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Yahudinin bu lafzı Allah'a ortak ve şirk koşma olarak değerlendirmesini ikrâr etmiş ve bundan nehyederek şirkten en uzak ifadeye -ki bu yalnızca "Allah dilerse" sözüdür- (insanları) yönlendirmiştir. Nitekim İbn Abbas'ın ve diğerlerinin hadisi de buna delalet etmektedir."

«Siz bir söz söylüyordunuz ve bir şey sizi bundan men etmeme engel oluyordu» İmam Ahmed'in ve Taberânî'nin rivayetinde bu ifade şöyle gelmiştir: *"Siz bir söz söylüyordunuz, (ama) size karşı utancım/hayâm sizi bundan yasaklamamdan beni alıkoyuyordu."*

Onlara karşı duyulan bu hayâ, onların hatalarını reddetme noktasında duyulan bir hayâ değildi. Bilakis Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bunu kerih görüyordu (ama) henüz reddetmesi kendisine emredilmediği için onu yasaklamaktan utanıyordu.[302] Ne zaman ki kendisine sâlih rüya vasıtasıyla ilahî emir geldi, o zaman bu konuda herhangi bir utanmaya kapılmaksızın hemen bu uygulamayı yasakladı.

Bunu Şârih söylemiştir.

✿✿✿

---

mümkün olmayan bir sonuç çıkar ki, bu asla caiz değildir. O nedenle bir şeye "şirk" lafzı kullanıldığında bunun hangi manaya geldiği net bir biçimde tayin edilmeden herhangi bir sonuç çıkarmak son derece yanlış ve sakıncalı olur. Müslümanların buna dikkat etmesi gerekir. (Mütercim)

[302] Allah Rasûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* din konusunda kendisine emredilen bir şeyi açıklamaktan asla hayâ etmez, edemezdi; çünkü bu Allah'ın O'na yüklemiş olduğu tebliğ mükellefiyetine ters düşerdi. Rabbimiz bu konuda çok net bir ifadeyle din adına kendisine emredilen şeyleri hiçbir kınayıcının kınamasından korkmaksızın anlatmasını emir buyurmuştu. ***"Ey Peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan, O'nun verdiği peygamberlik görevini yerine getirmemiş olursun. Allah, seni insanlardan korur/koruyacaktır. Şüphesiz Allah, kâfirler topluluğunu hidayete erdirmez."*** (Maide, 67) Dolayısıyla hadiste sözü edilen utanma, henüz kendisine yasaklaması emredilmeyen bir meseleden kaynaklanıyordu. Ve özellikle de konunun içerisinde kendi adının geçmesi zannımızca bu utanmayı daha da artırıyordu. Birileri bu inceliğe dikkat etmezse, *"Allah Rasûlü hakkı söylemekten hayâ mı edermiş!"* diyerek hadisi inkâr yoluna gidebilir. O nedenle hadisi bu izah ile okumak önemlidir. (Mütercim)

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Yahudilerin de küçük şirki bildikleri.

2- Sapkınlığı olsa bile insanın (bu tarz meseleleri) anlayabileceği.

3- Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in "Beni Allah'a ortak mı kıldın?" demesi. Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* bu söz karşısında bile böyle diyorsa, acaba *"Bana ne oluyor ki senden başkasına sığınayım?"* diyenlere ne derdi? [303]

4- Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in *"Bir şey sizi bundan men etmeme engel oluyordu"* sözünden dolayı bu ifadeler [304] büyük şirkten değildir.

5- Sâlih rüyalar vahyin kısımlarındandır.

6- Sâlih rüyalar bazı ahkâmın konulmasına sebep olabilirler.

---

[303] Bu söz, Busîrî'nin *"Kaside-i Bürde"* diye bilinen şiirinden bir bölümdür. Onun devamında Busîrî şöyle demektedir:

"Ey yaratılmışların en hayırlısı, niçin sığınayım,
Umumi bir bela geldiği zaman senden başkasına,
Kıyamet günü lutfunla elimden tutmasan da,
Sadece "Ey ayağı kayan kimse" de, yeter bana,
Dünya ve âhiret senin keremindendir,
Levh ve kalemin ilmi senin ilmindendir."

Böylesi herzelerden Allah'a sığınır ve bu tarz şirklere rıza göstermesinden Rasûlullah'ı tenzih ederiz. (Mütercim)

[304] Yani *"Allah ve sen dilersen"* gibi sözler... Eğer bunlar büyük şirk olsaydı, onların nehyinin geciktirilmesi doğru olmaz ve Rasûlullah da onu nehyetmekten hayâ etmezdi. (Mütercim)

KIRK BEŞİNCİ BÖLÜM

Dehr'e/Zamana Söven Kimse Allah'a Eziyet Vermiştir [305]

✪ METİN ✪

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ ﴾

"Dediler ki: Hayat ancak dünyâdaki yaşadığımız hayattır. Ölürüz ve yaşarız. Bizi ancak dehr/zaman yok eder. Onların bu konuda bir ilmi yoktur. Onlar sadece (böyle) zannediyorlar." (Câsiye, 24) [306]

في الصحيح عن أبي هريرة عن النبي صلي الله عليه وسلم قال: « قَالَ اللَّهُ عز وجل يُؤْذِينِي ابْنُ آدَمَ يَسُبُّ الدَّهْرَ وَأَنَا الدَّهْرُ أُقَلِّبُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ »

Sahih'te Ebû Hureyre'den rivâyet edildiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Allah Teâlâ şöyle buyurdu:*

---

[305] Zarar vermeye gelince, (şu biline ki) hiç kimse Allah'a zarar veremez. (Hamd b. Atîk)

Allah'a eziyet vermek, yani O'nu incitmek ile O'na zarar vermek arasında fark vardır. Allah'a eziyet vermek nasslarda zikri geçen bir şey iken, O'na zarar vermek nasslarda yer almamaktadır ve zaten böylesi bir şey fiilen de mümkün değildir. Hatta aksine bazı ayetlerde insanların asla Allah'a zarar veremeyeceği açıkça belirtilmiştir. O nedenle, Allah'ın hoşlanmayacağı bir şey yaptığımızda bununla Allah'ı incittiğimizi, ama O'na zarar veremeyeceğimizi bilmemiz gerekir. (Mütercim)

[306] Kâfirler, cehaletleri nedeniyle âhirete taalluk eden bir konuyu yanlış biliyorlardı. Onların hak olan bilgiyi yanlış bilmeleri kendileri için bir mazeret teşkil etmedi. Ayrıca Allah: ***"Onların bu konuda bir ilmi yoktur. Onlar sadece (böyle) zannediyorlar."*** buyurarak onların aslında cahil olduğunu, doğru bir bilgiye değil, zanna dayandıklarını vurguladı. *"Bunlar cahildir, o nedenle mazurdurlar"* demedi. İşte bu bize imanın aslına yönelik meselelerde insanların doğruyu "doğru olarak" bilmekle mükellef olduklarını ve bu alanda asla özürlü sayılmayacaklarını gösterir. Ve yine bu, Tevhidle alakalı ana konuların hepsinde geçerli bir durumdur. Çünkü insan bu dünyaya sadece Allah'ı tevhid etmek ve O'nu doğru tanıyıp, O'na doğru bir şekilde kul olmak için gelmiştir. Tembelliği, gafleti ve vurdumduymazlığı nedeniyle hakkı öğrenmiyorsa, bu onun özürlü olduğunu değil, "suçlu" olduğunu ifade eder. Dolayısıyla bir kimse eğer Tevhidin ana meselelerinde herkesin bilmekle mükellef olduğu bir şeyi zıddı ile bilirse, bu yanlış bilgisi onu hata etmiş olmaktan kurtarmaz. Bunu böyle bilmek gerekir. (Mütercim)

Âdemoğlu dehre söverek Bana eziyet veriyor. Hâlbuki dehr Benim; geceyi ve gündüzü Ben evirip çeviririm." [307]

وفي رواية: « لاَ تَسُبُّوا الدَّهْرَ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الدَّهْرُ »

Başka bir rivâyette *"Dehre sövmeyin, çünkü dehr Allah'tır"* buyrulmuştur. [308]

✪ ŞERH ✪

«Dediler ki: Hayat ancak dünyâdaki yaşadığımız hayattır» İbn Cerîr der ki: "Yani hayat, ancak bizim içinde bulunduğumuz şu dünya hayatımızdır, ondan başka bir hayat yoktur. Bu, onların ölümden sonra yeniden dirilişi yalanlamaları demektir."

«Ölürüz ve yaşarız» İbn Kesîr der ki: "Yani bir topluluk ölür, diğerleri yaşar; âhiret ve kıyâmet diye bir şey yoktur. Bu sözü âhireti inkâr eden müşrik Araplar söylemektedir. Bir yaratıcının var olduğunu inkâr eden 'devr/dönüş' itikadına sahip filozoflar da böyle demektedir. Onlar, her otuz altı bin yılda her şeyin tekrar en başa döndüğüne inanmakta ve bunun sonsuz bir şekilde hep tekrarlandığını zannetmektedirler. Onlar (bu söylemleriyle) akıllarla alay etmiş, nakilleri yalanlamışlarıdır. İşte bundan dolayı ***«Bizi ancak dehr/zaman yok eder»*** demişlerdir."

«Bizi ancak dehr/zaman yok eder» İbn Cerîr der ki: "Yani bizi ancak gece ve gündüzün dönüşü, ömrün uzunluğu yok eder. Bu, onların kendilerini öldürüp yok eden bir Rableri olduğunu inkâr etmeleri anlamına gelmektedir."

«Onların bu konuda bir ilmi yoktur» Yine İbn Cerîr der ki: "Yani yakînî bir bilgileri yoktur. (Yanlış bilgileri vardır).

«Onlar sadece** (böyle) **zannediyorlar» İbn Kesîr der ki: "Yani onlar (böyle) vehmedip, (böyle) hayal ediyorlar."

---

[307] Buhârî, 4826.
[308] Müslim, 5824.

«Âdemoğlu dehre/zamana söverek Bana eziyet veriyor» Bu ifade, zamana sövmenin haram olduğu noktasında açıktır. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: ***"Hiç kuşku yok ki, Allah'ı ve Peygamberini incitenlere/onlara eziyet verenlere, Allah dünyada da ahirette de lanet etmiş, onlara alçaltıcı bir azap hazırlamıştır."*** (Ahzâb, 57)

Zamana sövmeye (şâir) İbn Mu'tezz'in şu şiirini örnek gösterebiliriz:

"Yazıklar olsun sana ey zaman!

Bana hiç kimseyi bırakmadın.

Sen çocuğu yiyen kötü bir babasın!"

Ve yine Ebu't-Tıyb'in şu şiirini örnek gösterebiliriz:

"Yüzün çirkin olsun ey zaman!

Öyle bir yüz ki,

Her kötülükte onun bir örtüsü var."

İbn Kayyım der ki: "Zamana sövme hususunda üç mefsedet vardır: (Bunlardan) **birincisi,** sövülmeyi hak etmeyen bir şeye sövmektir; çünkü zaman (varlıkların) hizmetine sunulmuş bir şeydir. Dolayısıyla ona söven kimse, ondan daha çok kınanmayı hak eder.

İkincisi, ona sövmek (içerisinde) şirk barındıran bir eylemdir. Çünkü ona söven kimse ancak onun fayda ve zarar verdiğini düşündüğü için ona sövmüştür. Ve böyle birisi, bunun yanı sıra zarar vermeye hak sahibi olmayan bir varlığa zarar nispet ettiği, fayda vermeye hak sahibi olmayan bir varlığa fayda nispet ettiği için aynı zamanda 'zâlim' olmuş olur.

Üçüncüsü ise, onların sövmesi, tüm bu işleri yapana dönmektedir ki, eğer hak bu konularda onların arzularına uyacak olsa gökler ve yer fesada uğrardı.

Dolayısıyla, zamana söven bir kimse mutlaka şu iki şey arasında gidip gelmekte, kaçınılmaz olarak birisine düşmektedir:

1-Ya Allah'a sövmeye,

2-Ya da O'na şirk koşmaya...

Eğer zamanın Allah ile birlikte bir etkisi olduğuna (yani onun fail olduğuna) inanırsa, o zaman Allah'a şirk koşmuş olur. Şayet tüm bunları yapanın sadece Allah olduğuna inanır, (ama bununla birlikte) bunları yapana söverse o zaman Allah'a sövmüş olur."

İbn Kayyım'ın sözleri özetle bu şekildedir.

«Hâlbuki dehr/zaman Benim» Hattâbî der ki: "Bu, *'Ben zamanın sahibiyim, işleri evirip çevirenim'* anlamındadır."

Zamanı Allah'ın isimlerinden kabul edenler kesinlikle hata etmişlerdir. Eğer bu doğru olsaydı, o zaman: ***"Bizi ancak zaman yok eder"*** diyenler doğru söylemiş olurlardı ve Allah onları: ***"Onlar sadece zannediyorlar"*** diyerek reddetmezdi.

Musannif der ki: "Kişi kalben kasdetmese de (söylediği söz sebebiyle) söven birisi durumuna düsebilir."

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Zamana sövmenin yasak oluşu.

2- Zamana sövmenin "Allah'a eziyet" olarak isimlendirilmesi.

3- *"Allah zamandır"* sözü düşünülmeli/incelenmelidir.

4- Kişi kalben kasdetmese de (söylediği söz sebebiyle) söven birisi durumuna düşebilir.

KIRK ALTINCI BÖLÜM

"Kadılar Kadısı" Gibi İsimlerle İsimlenmek

✪ METİN ✪

في الصحيح عن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: « إِنَّ أَخْنَعَ اسْمٍ عِنْدَ اللَّهِ رَجُلٌ تَسَمَّى مَلِكَ الأَمْلاَكِ » « لاَ مَالِكَ إِلاَّ اللَّهُ »

Sahîh'te[309] Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'den rivâyet edildiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Allah (azze ve celle) katında en değersiz isim, "melikulemlâk/hükümdarlar hükümdarı" diye isimlenen adamın ismidir. Allah'tan başka mâlik yoktur."*

قَالَ سُفْيَانُ مِثْلُ شَاهَانْ شَاهْ،

Süfyân "Şehinşâh da bunun gibidir" demiştir.

وفي رواية: « أَغْيَظُ رَجُلٍ عَلَى اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَخْبَثُهُ »

Başka bir rivâyette[310] *"Kıyamet günü Allah'ın en çok öfkeleneceği ve O'nun katında en pis adam..."* lafzıyla gelmiştir.

قوله «أخنع» يعني: أوضع

Ahna'/أخنع *"değersiz, düşük"* demektir.

✪ ŞERH ✪

«En değersiz isim» Musannif bunun "en düşük" isim anlamında olduğunu söylemiştir.

Taberânî'nin rivayet ettiği bir hadiste şöyle geçer: *"Kendisinin 'hükümdarlar hükümdarı' olduğunu düşünen bir adama Allah'ın öfkesi şiddetlenmiştir."*

---

[309] Buhârî, 6205; Müslim, 5575.

[310] Müslim, 5575.

«İsimlenen/تَسَمَّى» Bu kelime, "te" ve "sîn" harflerinin fethası ile-dir. "Kendisini öyle adlandıran" anlamındadır. Bunun, "ye" harfinin dammesi ile "يُسَمِّىَ" şeklinde olduğu da söylenmiştir. Buna göre mana "Bununla çağrılan, buna razı olan" demektir.

«Allah'tan başka mâlik yoktur» Bu isme müstahak olan (ancak) O'dur. Dolayısıyla her kim bu isimle isimlenirse yalan söylemiş, iftira atmış ve hakkı olmayan bir şeyi iddia etmiş olur. İşte bundan dolayı o, Kıyamet Günü Allah katında insanların en alçak olanı olacaktır.

İbn Kayyım der ki: "el-Mâlik, fiili ile tasarrufta bulunan demek iken; el-Melik hem fiili hem de emri/hükmü ile tasarrufta bulunan de-mektir."[311]

«Süfyân» Süfyân b. Uyeyne'dir.

«Şehinşâh [312] ***da bunun gibidir»*** İbn Kayyım der ki: "(Şehinşâh); hükümdarlar hükümdarı, sultanlar sultanı demektir."

Süfyân b. Uyeyne *(rahimehullah)*'ın kastı şudur: Bu hadis, hangi dil ile olursa olsun bu gibi isimleri içine alır. Herhangi bir lafza munhasır değildir ve bu anlamın içerdiği her şey bu hadis kapsamına dâhildir.

Hafız (İbn Hacer)'in sözünün anlamı budur.

Müteahhir ulemadan bazıları *"Sizin en kâdı olanınız/en iyi kâdınız Ali'dir"* hadisini delil getirerek "Kadılar kadısı" ve benzeri isimlerle isimlenmenin caiz olduğunu zannına kapılmışlardır. (Hafız) Irakî *(rahi-mehullah)* bunu eleştirmiş, (hadiste yer alan) yasaklamanın gerekçesini

---

[311] Allah'ın isimlerinden birisi "الملك /el-Melik" iken bir diğeri "المالك /el-Mâlik"tir. Aslında her ikisi de aynı kökten geldiği halde aralarında çok ince bir fark vardır, o da şudur: "el-Melik", hâkimiyet ve otoritenin sahibi demektir. "el-Mâlik" ise, varlığın sahibi, varlıklara söz geçiren demektir. İbn Kayyım *(rahimehullah)* "Bedâiu'l-Fevâid" adlı eserinde –ki yukarıdaki sözü orada geçmektedir– der ki:

"el-Melik, *'emretmenin ve nehyetmenin kendisine ait olduğu ve hem buyruğu hem de emri ile mahlûkatında tasarrufta bulunan zât'* demektir. İşte "el-Melik" ile "el-Mâlik" isimleri arasındaki fark budur. Şöyle ki: "el-Mâlik, fiili ile tasarrufta bulunan demek iken; el-Melik hem fiili hem de emri/hükmü ile tasarrufta bulunan demektir." (Bkz. 5/247) (Mütercim)

[312] Şehinşâh, "şahlar şâhı", "hükümdarlar hükümdarı" anlamına gelen Farsça bir kelime-dir. (Mütercim)

doğru bir şekilde ortaya koymuş ve bu konuda[313] yapılan üstün tutmanın, kendisine hitap edilen kimseler ve onlara mülhak olanlar hakkında olduğunu ifade ederek (ayrıca yine) "el takısı" getirilerek yapılan üstün tutmanın, mutlak olarak zikretmede diğeri ile eşit olmadığını beyan ederek (müteahhirînden bazılarının) kendisiyle delil getirdiği şeyi reddetmiş ve şöyle demiştir:

"Bunu[314] mutlak bir şekilde kullanmadaki cüret ve edepsizlik hiç kimseye kapalı değildir. (Bu konuda) kadâ/yargı makamına atanıp da bu makamın adıyla vasıflanan ve kulağına bu hoş geldiği için bunun caizliğini söyleyen bir kimsenin sözüne itibar edilmez. Hiç kuşku yok ki hak kendisine uyulmaya (diğer her şeyden) daha layıktır."

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- "Melikulemlâk/hükümdarlar hükümdarı" adıyla adlanmanın yasak olması.

2- Süfyân b. Uyeyne'nin de dediği gibi, bu manaya gelen isimlerle isimlenmenin de aynı hükme tabi olduğu.

3- Kalp kesin olarak manasını kasdetmese bile, bu ve benzerleri isimlerle isimlenmenin (niçin) ağır ifadelerle reddedildiğini iyi anlamak gerekir.

4- Bunun (yalnızca) Allah'ı yüceltmek için olduğunu bilmek gerekir.

---

[313] Yani Ali *(radıyallahu anh)* hakkında Peygamberimiz tarafından *"en kâdı olanınız"* denilerek yapılan tafdilin... (Mütercim)

[314] Yani "kadılar kadısı", "hükümdarlar hükümdarı" demeyi...

Allah'ın azametine atıfta bulunmadan veya bu konuda Allah'ı yüceltme yapmadan mutlak bir şekilde böylesi bir ismi kullanmak, Hafız Irakî'nin de dediği gibi gerçekten Allah'a karşı işlenmiş çok büyük bir edepsizliktir. Müslüman Ancak Allah'ın müstahak olduğu bir ismi kullanmaktan hayâ etmelidir. (Mütercim)

KIRK YEDİNCİ BÖLÜM

Allah Teâlâ'nın İsimlerine Hürmet Etmek ve Bundan Dolayı İsim Değiştirmek

✡ METİN ✡

عن أبي شريح، أنه كان يُكنى أبا الحكم فقال له النبي صلى الله عليه وسلم: « إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَكَمُ وَإِلَيْهِ الْحُكْمُ » فَقَالَ إِنَّ قَوْمِي إِذَا اخْتَلَفُوا فِي شَيءٍ أَتَوْنِي فَحَكَمْتُ بَيْنَهُمْ فَرَضِيَ كِلاَ الْفَرِيقَيْنِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم « مَا أَحْسَنَ هَذَا فَمَا لَكَ مِنَ الْوَلَدِ » قلت شُرَيْحٌ وَمُسْلِمٌ وَعَبْدُ اللَّهِ. قَالَ « فَمَنْ أَكْبَرُهُمْ » قُلْتُ شُرَيْحٌ قَالَ « فَأَنْتَ أَبُو شُرَيْحٍ» رواه أبو داود وغيره.

Ebû Şureyh'den rivâyet edildiğine göre kendisi "Ebu'l-Hakem" diye künyelenmişti. Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona:

— *Şüphesiz Hakem Allah'tır ve hüküm O'na âittir,* buyurdu. Ebû Şureyh de şöyle dedi:

— Kavmimden olan insanlar bir meselede anlaşmazlığa düştükleri zaman bana gelirler. Ben de onlar arasında hüküm veririm. Verdiğim hükme iki taraf da râzı olur.

Sonra Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

— *Bu ne güzel,* deyip *'Senin çocuğun var mı?'* diye sordu. Ebû Şureyh

— Şureyh, Müslim ve Abdullah, dedim.

— *En büyükleri hangisi,* diye sordu.

— Şureyh, diye cevap verdim. Bunun üzerine:

— *O zaman sen Ebû Şureyh'sin,* buyurdu.[315]

Bunu Ebû Dâvûd ve başkaları rivâyet etmiştir.

---

[315] Ebu Dâvûd, 2/706.

✪ ŞERH ✪

«Ebû Şureyh'den» Hafız İbn Hacer der ki: "Onun ismi, Hâni b. Yezîd el-Kindî'dir."

«Şüphesiz Hakem Allah'tır» Beğavî der ki: "O öyle bir Allah'tır ki, hükmettiğinde hükmü iptal edilemez. Bu vasfa O'ndan başkası layık değildir."

«Hüküm O'na âittir» Yani hem dünyada hem de âhirette kulları arasında problemleri çözmek O'na aittir.

«Kavmimden olan insanlar bir meselede anlaşmazlığa düştükleri zaman bana gelirler. Ben de onlar arasında hüküm veririm. Verdiğim hükme iki taraf da râzı olur» Yani bu nedenden dolayı kavmim beni bu adla adlandırdı.

«Bu ne güzel» Bazı âlimler şöyle demişlerdir: Yani insanlar arasında hükmetmek (ne) güzeldir.

Şöyle de denmiştir: "Künye verilmesinin sebebine dair zikrettiğin bu şey ne güzel. Bunun daha güzel olduğu söylenmiştir.

«O zaman sen Ebû Şureyh'sin» Beğavî der ki: "Bu ifade kişinin en büyük oğlunun adı ile künyeleceğini göstermektedir. Eğer oğlu yoksa o zaman kızlarının en büyüğü ile künyelenir. Kadın için de aynı şey söz konusudur."[316]

---

[316] Allah'ın isimlerini "el takısı" kullanılarak bir insana vermemiz doğru değildir. Örneğin bir insana "Aziz" diyebiliriz; ama "el-Aziz" dememiz doğru olmaz. Çünkü bu durumda el takısının ifade edeceği tüm manaların ona da hamli söz konusu olur. O nedenle, bir insana Allah'ın isimlerinden bir isim vereceksek, bunun insan için meşru olan isimlerden bir isim olmasına, bir de el takısız zikredilmesine dikkat etmemiz gerekir. "İnsan için meşru olan isimler" derken bununla sadece Allah'a has olan "el-Mütekebbir", "Mâliku'l-Mülk" gibi isimleri kast ediyoruz. Bunların Allah'a izafeti olmadan bir insana verilmesi caiz değildir. Ama örneğin *"Abdu'l-Mutekebbir/Mütekebbir olan Allah'ın kulu"*, *"Abdu'l-Cebbâr/Cebbâr olan Allah'ın kulu"* gibi eğer başına "abd" kelimesi eklenerek insana verilirse o zaman bu caiz olur.

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Manası kastedilmese bile Allah'ın isimlerine ve sıfatlarına saygı gösterilmesi gerektiği.

2- Bu sebeple isimin değiştirilmesi gerektiği.

3- Künye için oğulların en büyüğünün isminin seçilmesi.

• Öte yandan Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Allah'ın isimlerinden insanlar için uygun olmayanları mutlaka değiştirmiştir. Ve bununla Allah'la insanın hiçbir sûrette eşitlenmemesini, tesviye edilmemesini, ortak hâle getirilmemesini sağlamıştır. Bizim de buna dikkat etmesi gerekmektedir.

• Son olarak bu hadis, Kur'ân'ın çok net cümlelerle ortaya koyduğu hükmün, egemenliğin ve mutlak manada kanun koyuculuğun yalnızca Allah'a ait olduğu gerçeğini vurgulamaktadır. Evet, hâkimiyet, egemenlik kayıtsız-şartsız Allah'ındır. Kim bunun aksini söylerse Allah'a iftira etmiş ve O'nun en bâriz vasıflarından birisinde O'na şirk koşmuş olur. Bugün devlet düzeyinde Allah'a koşulan en bariz şirk, işte bu noktadadır. İnsanlar da bilinçli-bilinçsiz Allah'la bu konuda çekişen devletleri/hükümetleri destekleyerek bu şirke ortaklık etmektedirler. (Mütercim)

KIRK SEKİZİNCİBÖLÜM

İçerisinde Allah'ın, Kur'ân'ın ya da Rasûlün Zikri Geçen Bir Şeyle Alay Eden Kimse Bâbı [317]

✪ METİN ✪

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ ﴾

"Onlara sorsan mutlaka 'Biz ancak lafa dalmıştık ve şakalaşıyorduk' derler. De ki: Allah ile ayetleriyle ve Peygamberiyle mi alay ediyordunuz? Artık özür dilemeyin; çünkü siz iman ettikten sonra kesinlikle kâfir oldunuz. Sizden** (tevbe eden) **bir gurubu bağışlasak bile, bir guruba da suçlu olduklarından dolayı azap edeceğiz."
(Tevbe, 65, 66)

عن ابن عمر، ومحمد بن كعب، وزيد بن أسلم، وقتادة - دخل حديث بعضهم في بعض -: أنه قال رجل في غزوة تبوك: ما رأينا مثل قرائنا هؤلاء، أرغب بطونا، ولا أكذب ألسنا، ولا أجبن عند اللقاء - يعني رسول الله صلي الله عليه وسلم وأصحابه القراء - فقال له عوف بن مالك: كذبت، ولكنك منافق، لأخبرن رسول الله صلي الله عليه وسلم. فذهب عوف إلى رسول الله صلي الله عليه وسلم ليخبره، فوجد القرآن قد سبقه. فجاء ذلك الرجل إلى رسول الله صلي الله عليه وسلم وقد ارتحل وركب ناقته، فقال: يا رسول الله! إنما كنا نخوض ونتحدث حديث الركب، نقطع به عنا الطريق. فقال ابن عمر: كأني أنظر إليه متعلقا بنسعة ناقة رسول الله، صلي الله عليه وسلم وإن الحجارة تنكب رجليه - وهو يقول: إنما كنا نخوض ونلعب - فيقول له رسول الله صلي الله عليه وسلم: {أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ} ما يلتفت إليه وما يزيده عليه

İbn Ömer'den, Muhammed b. Ka'b'dan, Zeyd b. Eslem'den ve Katâde'den rivâyet edildiğine göre -ki bunların hadisleri birbirlerine geçmiştir- Tebûk Gazvesi'nde bir adam Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve*

[317] Yani her kim böyle bir şey yaparsa Rubûbiyeti veya peygamberliği istihfâf ettiği için icmaen kâfir olur.

sellem)'i ve O'nun Kur'an okuyan ashâbını kastederek: *"Şu kârilerimiz kadar karınları geniş, dilleri yalancı ve çarpışma esnasında korkak kimse görmedik"* dedi. Bunun üzerine Avf b. Mâlik *"Yalan söylüyorsun, sen bir münâfıksın, seni mutlaka Allah Rasûlü'ne söyleyeceğim"* dedi. Sonra Avf onu Allah Resûlü'ne bildirmeye gitti ve Kur'ân'ın kendisinden önce nâzil olduğunu gördü. Sonra o adam Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e geldi. Rasûlullah devesine binmişti ve yolculuğa hazır hâldeydi. Adam: *"Ey Allah'ın Resûlü, biz ancak lafâ dalmıştık, şakalaşıyorduk, yolun yorgunluğunu hafifletmek için kervandakilerle sohbet ediyorduk"* dedi.

İbn Ömer dedi ki: Sanki ben onu, Rasulullah'ın devesinin yularına tutunmuş ve ayakları taşlara vura vura yara bere içinde kalmış olduğu hâlde *"Biz ancak lafa dalmıştık ve şakalaşıyorduk"* derken görüyor gibiyim. Rasulullah ona hiç iltifat etmeden ve başka bir söz söylemeden ***"Allah ile O'nun âyetleri ve Rasûlü ile mi alay ediyordunuz?"*** buyuruyordu. [318]

✪ ŞERH ✪

«Onlara sorsan mutlaka 'Biz ancak lafa dalmıştık ve şakalaşıyorduk' derler» Yüce Allah diyor ki: Ey Muhammed! Sen alay ederek konuşan şu kimselere (niye böyle dediklerini) soracak olsan, onlar özür beyan ederek diyecekler ki: *"Biz ancak lafa dalmıştık ve şakalaşıyorduk."* Yani söylediklerimizin hakikatini kasdetmiyorduk. Sen de onlara bu özürlerinin hiçbir faydası olmadığını ve imanlarından sonra küfre girdiklerini haber ver.

Şeyhulislam İbn Teymiyye şöyle demiştir: "Bu kimseler, öncesinde kalplerinde küfür bulunmakla birlikte, (dil ile) iman ettiklerini ifade ettikten sonra kâfir olmuşlardır, şeklinde bir açıklama yapan kimsenin bu açıklaması sahih bir açıklama değildir. Çünkü kalbin küfrü ile birlikte dil ile iman varsa, o zaman bu, -onlar aslında hâlâ kâfir oldukları halde- imanla beraber küfür (bir arada) bulunabilir anlamına gelir. O takdirde de ***'Siz iman ettikten sonra kâfir oldunuz'*** denilmez.

---

[318] İbn Cerîr, Tefsir, 10/119; Tefsiru İbn Ebî Hâtim, 6/1829.

Şayet: ***'Sizler iman izhar ettikten sonra küfür izhar ettiniz'*** şeklinde (bir tefsir) söylenecek olsa, (bu da doğru olmaz; çünkü) onlar küfürlerini ancak ve ancak kendi samimi arkadaşlarına izhar ediyorlar ve bu samimi arkadaşlarıyla yine aynı durumlarını sürdürüyorlardı.

Doğru, bu görüşlerin aksinedir. Şöyle ki: Onlar münafıklığa sapıp, kalplerinde bulunan nifakı açığa çıkaracak bir sûrenin indirilmesinden endişe edip, alay edici sözleri söyleyince, (işte o zaman) daha önce iman etmişken sonrasında kâfir oldular. [319]

(Ayrıca âyette kullanılan o) lafız, onların hâlâ münafıklıklarını sürdürdüklerine delalet etmemektedir."

Şeyhulislam daha sonra sözlerine şöyle devam eder: "Allah: 'Onlara sorsan mutlaka: Biz ancak lafa dalmıştık ve şakalaşıyorduk, derler' buyurmuştur. Burada onlar (işledikleri suçu) hem itiraf etmiş oldular hem de özür dilediler. Bundan dolayıdır ki: ***'Artık özür dilemeyin; çünkü siz iman ettikten sonra kesinlikle kâfir oldunuz. Sizden*** *(tevbe eden)* ***bir gurubu bağışlasak bile, bir guruba da suçlu olduklarından dolayı azap edeceğiz'*** buyrulmuştur.

İşte bu delalet etmektedir ki, onlar kendilerince küfrü gerektiren bir iş yapmamışlardır. Hatta bunun küfür olmadığını sanmışlardır. (Ancak) Allah, kendi âyetleriyle ve Rasûlü ile alay etmenin, kişiyi imanından sonra kâfir yapan bir küfür olduğunu beyan etmiştir. Bu da

---

[319] Şeyhulislam İbn Teymiyye *(rahimehullah)*'ın bu tespiti gerçekten çok harikadır. Tefsirlere bakıldığında bu kimselerin aslında münafık kimseler olduğu, ancak alay edici sözler söyleyince kâfirliklerine hükmedildiği ifade edilmektedir, lakin böyle bir tefsir âyetin manasını yansıtmamaktadır. Eğer onlar zaten kâfir idi iseler o zaman niye ***'Siz iman ettikten sonra kâfir oldunuz'*** densin ki?! Demek ki onlar öncesinde mümin idiler, daha sonra söylemiş oldukları bu küfür sözü nedeniyle kâfir oldular. Dolayısıyla İbn Teymiyye *(rahimehullah)*'ın bu izahına göre bu kimselerin aslında mü'min oldukları ama daha sonra dinden çıkaran bir söz sebebiyle küfre girdikleri anlaşılmaktadır ki -Allahu a'lem- âyetin tefsiri hakkındaki en selametli ve doğru görüş budur. Aksi halde Kur'ân'da münafıklara "mü'min" denildiği gibi hatalı bir anlayış ortaya çıkar ki, böylesi bir şey asla söz konusu değildir. Kur'ân'da münafıklara iman ve türevleri değil, İslam kelimesi ve türevleri kullanılmıştır. Kur'ân asla mü'minlerden başkalarına iman lafzını ıtlak etmemiştir. Burası çok ince ve önemli bir noktadır; buraya dikkat edilmelidir. (Mütercim)

göstermektedir ki, onlarda zayıf (da olsa) bir iman vardı. Ve neticesinde yasak olduğunu bildikleri, ama küfür olacağını sanmadıkları bir iş yaptılar. Oysa o, kendisi sebebiyle küfre girdikleri bir küfürdü ve onlar onun caiz olduğuna da inanmıyorlardı."

Bu âyette, kişi küfür olduğunu bilmediği halde küfrü gerektiren bir şey yaptığı zaman, bununla mazur olmayacağına; bilakis kâfir olacağına bir delil vardır.[320] Ve yine âyette (mukaddesâta) söven bir kimsenin evleviyetle kâfir olacağına bir delil vardır.

---

[320] İkrah olmaksızın sarih olan bir küfür kelimesi söyleyen veya sarîh olan bir küfür ameli işleyen bir kimse, sırf bu sebeple kâfir olur ve niyetine bakılmaz. Niyete ancak ihtimalli yerlerde müracaat edilir. Yani kişinin söylediği söz eğer yanlış bir anlamın çıkmasına da muhtemel ise, işte o zaman niyet sorulur. Aksi halde niyet sorgulaması yapmak Ehl-i Sünnet'in menheci değildir. Bu, Cehmiye'nin, Mürcie'nin ve onların yoluna ittiba eden sapkınların usulüdür.

Sarih olan küfür söz ve amellerinde niyetin geçerli olmayacağının birçok delili vardır. Bu konuda detaylı bilgi isteyenler bizim *"İslam Hukuku Açısından Tekfir Meselesi"* adlı eserimizin 125. sayfa ve devamına bakabilirler. Ama burada sadra şifa olması bakımından bazı âlimlerimizin kavillerini nakletmek istiyoruz. Ta ki bu sayede sarih küfür amelleri işleyen tâğutlara ve onların destekçilerine: *"Biz bir şey diyemeyiz"* diyenlerin nasıl yanlış bir yolda oldukları açığa çıksın ve onların dinden çıktığını söyleyen muvahhidlerin sapık olmadıkları anlaşılsın.

1-Mâlikî âlimlerden Kadı Ebu Bekir İbnu'l-Arabî der ki: *"Küfür (lafızlarıyla) şaka yapmak dahi küfürdür. Bu konuda ümmet arasında hiçbir ihtilaf yoktur."* (el-Cami' li Ahkami'l-Kur'an, 8/197)

2-Hanefîlerden İmam Cessas der ki: *"Bu âyette, ikrah olmaksızın küfür kelimesini söyleyen kimselerin şakacı veya gerçekçi olmasının eşit olduğuna bir işaret vardır... Bu ayet, küfür kelimesini izhar etme hususunda şaka yapanla ciddi olanın aynı hükme tâbi olduğunu ifade etmektedir."* (Ahkâmu'l-Kur'an, 3/207)

3-Hanbelîlerden İbnu'l-Cevzî der ki: *"Bu (nakiller), küfür kelimesini izhar etme hususunda şaka yapanla ciddi olanın bir olduğuna işaret etmektedir."* (Zâdu'l-Mesîr, 3/465)

4-Hanefîlerden İbn-i Nuceym der ki: *"Kim gerek şaka yere gerekse ciddi olarak küfür kelimesini söylerse, tüm âlimlere göre kâfir olur. Bu konuda niyetinin hiçbir geçerliliği yoktur."* (el-Bahru'r-Râik, 5/134)

5-İmam Keşmirî der ki: *"Kısacası, kim gerek alay ederek gerekse şaka yere küfür kelimesini söylerse, ittifakla kâfir olur ve bu konuda itikadına (niyetine) itibar edilmez..."* (İkfaru'l-Mulhidîn, Sf. 59)

6-Şafiîlerden İbn-i Hacer el-Heysemî, Hanefî imamlarından şu cümleleri nakleder: *"Kim küfür kelimesini telaffuz ederse, onun küfür olduğunu itikat etmese bile kâfir olur. Birisi ona gülse veya yaptığını hoş görse ya da buna rıza gösterse, o da kâfir olur..."* (el-İ'lâm bi Kavâti'il-İslam, sf. 40)

7-İbn-i Hazm ez-Zâhirî der ki: *"Allah Teâlâ, kendisi, ayetleri ve peygamberlerden birisi ile istihza etmenin imandan çıkaran bir küfür olduğunu belirtmektedir. Allah Teâlâ burada 'Ben sizin kalbinizde küfür olduğunu bilmişimdir' demedi; aksine sırf bu istihza sebebi ile onların kâfir olduklarına hükmetti. Artık her kim bunun aksini iddia ederse, Allah'ın söylemediği bir şeyi ona söyletmiş ve Allah'a yalan isnat etmiş olur."* (el-Fisal fi'l-Mileli ve'n-Nihal, 3/114)

8-Fahreddin er-Razî der ki: *"Allah Teâlâ'nın **'Siz iman ettikten sonra gerçekten kâfir oldunuz'** âyeti birtakım hükümler içermektedir:*

***a**- Din ile alay etmek her ne şekilde olursa olsun küfürdür,*

***b**- Bu âyet: 'Küfür ancak kalbin fiilleri ile alakalıdır' diyen kimsenin (Mürcie'nin) sözünün bâtıl olduğunu göstermektedir..."* (Mefâtihu'l-Ğayb, 16/99)

9-İbn-i Kudâme el-Makdisî der ki: *"Kim Allah'a söverse kâfir olur. Bu hususta şaka yapması veya ciddi olması bir şey değiştirmez. Keza Allah ile ayetleri ile peygamberleri ile ya da kitapları ile istihza eden kimse de kâfir olur."* (el-Muğnî, 4/20. Bab. 7124)

Âlimlerimizden naklettiğimiz bu nakiller ve bu konuda var olan deliller ortaya koymaktadır ki:

1-Küfrü mûcip bir söz telaffuz eden veya küfrü gerektiren bir amel işleyen kimse – Mürcienin iddia ettiği gibi– kalbindeki yalanlama ile değil, sırf bu söz ve ameli sebebiyle dinden çıkar.

2-Küfür -Mürcienin iddia ettiği gibi- sadece tekzibden/yalanlamadan ibaret değildir. Aksine yalanlamanın haricinde de küfür olabilir.

3-Küfür söz ve fiillerinde "ikrah ve intifâu'l kast" gibi birtakım manilerin haricinde niyetin hiçbir geçerliliği yoktur.

4-Din ile alay etmek veya dini küçük düşürücü sözler söylemek kişinin dinden çıkmasına sebeptir.

Bunun aksini söylemek Ehl-i Sünnet dışı bir söylemdir ve kabulü mümkün değildir.

«Ki bunların hadisleri birbirlerine geçmiştir» Yani bu, onların rivayetlerinin bir araya getirilmiş hâlidir.

«Karınları geniş» Yani mideleri daha büyük. O kişi -her ne kadar yerilmiş bir şey olsa da- bununla çok yemek yemeği kastetmektedir. Ancak bu adam bunu alay konusu edinmek için dillendirmiştir, ama yalan söylemiştir; çünkü sahabe gerek yemek yeme konusunda olsun gerekse başka hususlarda insanların en dengelileriydi. Bilakis mideleri daha geniş ve yemek yemeleri daha fazla olanlar -bazı sahih hadislerin ortaya koyduğu üzere- münafıklar ve kâfirlerdir.

Ve yine münafıklar -Allah *(subhânehu ve teâlâ)*'nın, kitabında kendilerini nitelendirdiği gibi- insanların en korkak olanları ve Allah'ın yarattığı mahlûkat içerisinde en çok yalan söyleyenleridir. Bundan dolayıdır ki Avf *(radıyallâhu anh)* ona: *"Yalan söylüyorsun, ancak sen bir münafıksın"* dedi.

Bu rivayette, kendisine delalet eden bir şey kişiden sadır olduğu zaman onun münafıklıkla vasıflandırılabileceğinin cevazı vardır.

«Seni mutlaka Allah Rasûlü'ne söyleyeceğim» Bu, Allah'a ve Rasûlüne karşı samimiyetten dolayıdır. [321]

«Yularına» Bu, kelime (نسعة) nûn harfinin kesrası iledir. İbn Esîr der ki: "Bu, deveye yular olsun diye örülerek yapılmış bir kayıştır. Kimi zaman devenin göğsüne konulacak şekilde genişçe yapılır."

«Allah ile O'nun âyetleri ve Rasûlü ile mi alay ediyordunuz?» Bu ifadede kasıtlara itibar edileceğine bir delil vardır; çünkü onlar ne Allah'ı ne Rasûlünü ne de Kitabını anmışlardı. [322]

---

[321] Yani ispiyonculuk veya insanların gizli hallerini yetkili makamlara ulaştırma sevdasından değil, bilakis mesele çok tehlikeli bir şey olduğundan dolayı olaydan Rasûlullah'ı haberdar etme gereğinden kaynaklıdır. Avf *(radıyallâhu anh)*'ın yaptığı bundan başka bir gaye ile değildir. Normal şartlarda insanların sözlerini yetkili makamlara taşımak doğru değildir; ama iş tehlike arz ediyorsa o zaman bu şer'î bir vecîbe bile olabilir. (Mütercim)

[322] Ama buna rağmen niyetlerinde bunlar olduğu için kâfir sayıldılar. Buna göre bir insan, bir söz söyler veya bir iş yapar da onunla aslında mukaddesâtla alayı kast ederse, her ne kadar bunu dili ile söylemese bile niyetinden dolayı kâfir olur. (Mütercim)

Burada *"Acaba Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onları niye öldürmedi?"* diye bir soru sorulsa, buna: *"(Kâfir olan) insanların 'Muhammed arkadaşlarını öldürüyor' diye konuşmasından endişe edildiği için"* diye cevap verilir. Nitekim Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* de bunu bu şekilde açıklamıştır.

BİR NOT

Alay etme noktasında sarîh olan sözler bu ve benzerleri şeylerdir. (Alay içerikli) sarîh fiillere gelince; o da dudak uzatma, dil çıkarma, göz işareti yapma ve kendilerine namaz veya zekât emredildiğinde birçok insanın yaptığı şeylerdir. Acaba bu şeyler Tevhid ile alakalı olursa nasıl olur?

Bunu Musannif söylemiştir.

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- -Ki bu çok vahim bir meseledir- kim bu tarz meselelerle alay ederse kâfir olur.

2- Bu hüküm, kim olursa olsun bu tür alaycı tutumlar sergileyenler hakkında âyetin tefsiridir.

3- Laf taşımak ile Allah ve Rasûlü için nasihatte bulunmak arasında fark olduğu.

4- Allah'ın sevdiği af ile Allah düşmanlarına karşı sergilenen sertlik arasında fark olduğu.

5- Bazı özürler vardır ki, kabul edilmesi gerekmez.

KIRK DOKUZUNCU BÖLÜM

Allah Teâlâ'nın: *"Ona kendisine dokunan bir sıkıntıdan sonra tarafımızdan bir rahmet tattırdığımız zaman hep 'Bu benim hakkımdır' der..."* (Fussilet, 50) Buyruğu Hakkında [323]

✡ METİN ✡

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ وَلَئِنْ أَذَقْنَاهُ رَحْمَةً مِنَّا مِنْ بَعْدِ ضَرَّاءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ هَذَا لِي ﴾

"Ona kendisine dokunan bir sıkıntıdan sonra tarafımızdan bir rahmet tattırdığımız zaman hep 'Bu benim hakkımdır' der..." (Fussilet, 50)

Mücâhid (âyette geçen) bu ifade hakkında *"Bu benim çalışmam sebebiyledir ve benim hakkımdır"* demiştir.

İbn Abbas da *"Yani benim tarafımdandır"* demiştir.

Yüce Allah şöyle buyurur:

﴿ قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَى عِلْمٍ عِنْدِي ﴾

"Dedi ki: Bu bana ancak bendeki ilimden dolayı verildi." (Kasas, 78)

Katâde bunun için: *"Benim mal elde etme yollarını bilmemden dolayı"* demiştir.

Diğerleri ise *"Allah'ın benim bu mala lâyık olduğumu bildiğinden dolayı"* demiştir.

Mücâhid'in *"Bu bana şerefli bir kimse olmam sebebiyle verildi"* sözü de bu manadadır.

وعن أبي هريرة رضي الله عنه أنه سمع رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: «إِنَّ ثَلَاثَةً فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ أَبْرَصَ وَأَقْرَعَ وَأَعْمَى فأراد الله أَنْ يَبْتَلِيَهُمْ فَبَعَثَ إِلَيْهِمْ مَلَكًا فَأَتَى الْأَبْرَصَ فَقَالَ أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ قَالَ لَوْنٌ حَسَنٌ وَجِلْدٌ حَسَنٌ ويذهب عني الذي قَدْ قَذِرَنِي النَّاسُ به، قَالَ فَمَسَحَهُ فَذَهَبَ عَنْهُ قذره، وَأُعْطِيَ لَوْنًا حَسَنًا وَجِلْدًا حَسَنًا فَقَالَ أَيُّ الْمَالِ أَحَبُّ إِلَيْكَ قَالَ الْإِبِلُ أَوْ قَالَ الْبَقَرُ ـ شَكَّ إسحاق ـ فَأُعْطِيَ

---

[323] Bu başlık ile kula verilen nimet ve faydaların tamamen Allah'ın fazlı ve ihsanı ile olduğu murad edilmiştir.

نَاقَةً عُشَرَاءَ فَقَالَ بارك الله لك فيها، قال: فأَتَى الْأَقْرَعَ فَقَالَ أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ قَالَ شَعَرٌ حَسَنٌ وَيَذْهَبُ عَنِّي هَذَا قَدْ قَذِرَنِي النَّاسُ قَالَ فَمَسَحَهُ فَذَهَبَ وَأُعْطِيَ شَعَرًا حَسَنًا قَالَ فَأَيُّ الْمَالِ أَحَبُّ إِلَيْكَ قَالَ الْبَقَرُ أو الإبل فأعطي بَقَرَةً حَامِلًا وَقَالَ بَارَكَ الله لَكَ فِيهَا، قال فَأَتَى الْأَعْمَى فَقَالَ أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ قَالَ يَرُدُّ اللَّهُ إِلَيَّ بَصَرِي فَأُبْصِرُ بِهِ النَّاسَ قال: فمسحه فرد الله إليه بصره، قال: فَأَيُّ الْمَالِ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قال: الغنم فأعطي شاة والدة فأنتج هذان وولد هذا، فكان لهذا واد من الإبل ولهذا واد من البقر، ولهذا واد من الغنم،قال ثم إنه أتى الأبرص في صورته وهيئته فقال رَجُلٌ مِسْكِينٌ تَقَطَّعَتْ بِيَ الْحِبَالُ فِي سَفَرِي فَلَا بَلَاغَ الْيَوْمَ إِلَّا بِاللَّهِ ثُمَّ بِكَ أَسْأَلُكَ بِالَّذِي أَعْطَاكَ اللَّوْنَ الْحَسَنَ وَالْجِلْدَ الْحَسَنَ وَالْمَالَ بَعِيرًا أَتَبَلَّغُ به فِي سَفَرِي فَقَالَ الْحُقُوق كَثِيرَةٌ فَقَالَ لَهُ كَأَنِّي أَعْرِفُكَ أَلَمْ تَكُنْ أَبْرَصَ يَقْذَرُكَ النَّاسُ فَقِيرًا فَأَعْطَاكَ اللَّهُ عز وجل المال، فَقَالَ لَقَدْ وَرِثْتُ كَابِرا عَنْ كَابِرٍ فَقَالَ إِنْ كُنْتَ كَاذِبًا فَصَيَّرَكَ اللَّهُ إِلَى مَا كُنْتَ، قال: ثم إنه أَتَى الْأَقْرَعَ فِي صُورَتِهِ فَقَالَ لَهُ مِثْلَ مَا قَالَ لِهَذَا فَرَدَّ عَلَيْهِ مِثْلَ مَا رَدَّ عَلَيْهِ هَذَا فَقَالَ إِنْ كُنْتَ كَاذِبًا فَصَيَّرَكَ اللَّهُ إِلَى مَا كُنْتَ، قال: وَأَتَى الْأَعْمَى فِي صُورَتِهِ فَقَالَ رَجُلٌ مِسْكِينٌ وَابْنُ سَبِيلٍ قد انقطعت بِيَ الْحِبَالُ فِي سَفَرِي فَلَا بَلَاغَ الْيَوْمَ إِلَّا بِاللَّهِ ثُمَّ بِكَ أَسْأَلُكَ بِالَّذِي رَدَّ عَلَيْكَ بَصَرَكَ شَاةً أَتَبَلَّغُ بِهَا فِي سَفَرِي فَقَالَ قَدْ كُنْتُ أَعْمَى فَرَدَّ اللَّهُ إِلَيَّ بَصَرِي فَخُذْ مَا شِئْتَ وَدَعْ مَا شِئْتَ فَوَاللَّهِ لَا أَجْهَدُكَ الْيَوْمَ شيئا أَخَذْتَهُ لِلَّهِ فَقَالَ أَمْسِكْ مَالَكَ فَإِنَّمَا ابْتُلِيتُمْ فَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنْكَ وَسَخِطَ عَلَى صَاحِبَيْكَ» أخرجاه.

Ebû Hureyre'den rivâyet edildiğine göre o Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i şöyle buyururken işitmiştir:

"İsrâiloğulları'ndan biri alacalı, biri kel, biri de kör üç adam vardı. Allah onları imtihan etmek istedi ve onlara bir melek gönderdi. Melek alacalıya geldi ve:

— En çok neyi istiyorsun, diye sordu. Adam:

— Güzel bir renk, güzel bir cilt ve insanların kendisi sebebiyle benden tiksindikleri şeyin ortadan kalkmasını, diye cevap verdi. Bunun üzerine melek onu sıvazladı da adamdaki kusur ortadan kalktı. Adama güzel bir renk ve güzel bir cilt verildi. Sonra melek:

— En çok hangi malı seviyorsun, diye sordu. Adam:

— Deve ya da inek, dedi. -İshâk burada tereddüt etmiştir-

Bunun üzerine ona on aylık gebe bir deve verildi ve melek:

— Allah bunu senin için bereketli kılsın, dedi.

Melek sonra kele geldi ve:

— En çok neyi istiyorsun, diye sordu. Adam:

— Güzel bir saç ve insanların kendisi sebebiyle benden tiksindikleri şeyin ortadan kalkmasını, diye cevap verdi. Bunun üzerine melek onu sıvazladı da adamdaki kusur ortadan kalktı. Adama güzel bir saç verildi. Sonra melek:

— En çok hangi malı seviyorsun, diye sordu. Adam da:

— İnek -ya da deve- diye cevap verdi. Bunun üzerine adama gebe bir inek verildi ve melek:

— Allah bunu senin için bereketli kılsın, dedi.

Melek sonra köre geldi ve:

— En çok neyi istiyorsun, diye sordu. Adam da:

— Allah'ın bana gözlerimi geri vermesini ve onlarla insanları görmeyi, diye cevap verdi. Bunun üzerine melek onu sıvazladı da Allah ona gözlerini geri verdi. Sonra melek:

— En çok hangi malı seviyorsun, diye sordu. Adam:

—Koyun, dedi. Bunun üzerine adama doğurgan bir koyun verildi.

Diğer ikisi hayvanlarını üretti, bu da hayvanlarını doğurttu. Birinin bir vâdi dolusu devesi, birinin bir vâdi dolusu ineği, birinin de bir vâdi dolusu koyunu oldu.

Sonra melek alacalıya önceki sûretinde ve kılığında geldi. Ona dedi ki:

— Ben yolculuğu esnasında bütün imkânlarını kaybetmiş fakir bir adamım. Bugün Allah'tan sonra da senden başka beni gideceğim yere ulaştıracak kimse yoktur. Sana bu güzel rengi, bu güzel cildi ve bu kadar malı veren hakkı için senden kendisiyle yolculuğuma devam edebileceğim bir deve istiyorum. Bunun üzerine adam:

— Malın verileceği yer çoktur, dedi. Melek buna şöyle karşılık verdi:

— Sanki ben seni tanıyorum. Sen insanların tiksindiği alacalı ve fakir bir adam değil miydin? Sonra Allah sana mal vermedi mi? Adam:

— Ben bunları büyüklerimden miras aldım, onlar da büyüklerinden miras aldılar, diye cevap verdi. Melek de:

— Eğer yalan söylüyorsan Allah seni önceki hâline çevirsin, dedi.

Sonra melek kele önceki sûretinde geldi ve öncekine söylediklerini ona da söyledi. Kel de öncekinin verdiği cevabı verdi. Melek ona da:

— Eğer yalan söylüyorsan Allah seni önceki hâline çevirsin, dedi.

Melek sonra köre önceki sûretinde geldi ve ona şöyle dedi:

— Ben yolculuğu esnasında bütün imkânlarını kaybetmiş fakir ve yolcu bir adamım. Bugün Allah'tan sonra da senden başka beni gideceğim yere ulaştıracak kimse yoktur. Sana gözlerini geri veren hakkı için senden kendisiyle yolculuğuma devam edebileceğim bir koyun istiyorum. Bunun üzerine adam:

— Ben daha önce kördüm, Allah bana gözlerimi geri verdi; şimdi sen istediğini al, istediğini bırak, vallahi bugün Allah için aldığın herhangi bir şeyden dolayı sana zorluk çıkarmayacağım, diye cevap verdi. Melek bunun üzerine şöyle dedi:

— Malını elinde tut. Siz ancak bir imtihana tabi tutuldunuz. Allah senden râzı oldu. İki arkadaşına ise gazap etti." [324]

Bunu, Buhârî ve Müslim rivâyet etmiştir.

✪ ŞERH ✪

«Mücâhid... demiştir» Bunu Abd b. Humeyd ve İbn Cerîr benzeri bir şekliyle rivayet etmiştir.

«Bu benim çalışmam sebebiyledir» Yani kendi kazancım ve ustalığımdan dolayıdır.

«Benim hakkımdır» Yani ben buna müstahakım.

«Katâde... demiştir» Bunu da Abd b. Humeyd, İbn Münzir ve İbn Ebî Hatim rivayet etmiştir.

«Ebû Hureyre'den» Bu Müslim'in lafzıdır.

«Allah onları imtihan etmek istedi» Buhârî'nin rivayeti: "بَدَا لِلهِ ***/Allah'a, onları imtihan etme (isteği) belirdi***" şeklindedir. Bu, (بَدَا fiilinin) bâ ve dâl harfiyle, lafza-i celalenin de kesrayla olması şeklindedir.

---

[324] Buhârî, 3464; Müslim, 7357.

İbn Kurkûl: "Biz bunu hemze ile dapt ettik" demiştir.[325] Ancak hadis âlimlerinin çoğu bunu hemzesiz olarak ("بَدَا" şeklinde) rivayet etmiştir.

«İnsanların kendisi sebebiyle benden tiksindikleri şeyin ortadan kalkmasını» Bu ("قُذِرَ" fiilindeki) "zel" harfinin kesrası iledir. "İnsanların bende hoş görmedikleri şey" demektir.

Buraya kadar olan izahlar Zerkeşî'nin "Tenkîh" adlı eserindendir.

«İshâk burada tereddüt etmiştir» (Bu zât) İbnu Abdillah b. Ebî Talha'dır.

«On aylık gebe bir deve» "عُشَرَاءَ", Dammeli "ayn" harfi ve fethalı "şîn" harfi iledir. Med/uzatmalı olup, ğayr-ı munsarıftır.

"Teysîru'l-Vusûl" adlı eserde şöyle denilmiştir: "Bu, hamile olan deve demektir. Bunun hamile kaldıktan sonra üzerinden on ay geçen deve olduğu da söylenmiştir. 'Tenkîh' adlı eserde bunun develerin en değerlilerinden olduğu geçmektedir."

«Bunun üzerine adama doğurgan bir koyun verildi» Zerkeşî: "Yani yavrulu bir koyun" demiştir.

Teysîr adlı eserde ise: "Bu, doğurgan olan ve çok doğurganlıkla bilinen bir koyundur" denilmiştir.

«Diğer ikisi hayvanlarını üretti» "أنتج/üretti" fiili "hemze" ve "tâ" harflerinin fethası iledir. (İkisinden kasıt ise) devenin ve ineğin sahipleridir.

«Bu da hayvanlarını doğurttu» "ولَّد هذا" fiili "lâm" harfinin şeddesi iledir. (Bundan kasıt da) koyunun sahibidir. Teysîr adlı eserde bunun: *"Doğum esnasında onunla ilgilendi. Onu korudu ve onun faydasına olacak işler yaptı"* anlamına geldiği söylenmiştir.

«Melek önceki sûretinde ve kılığında geldi» İ'lâm[326] adlı eserinde İbn Kayyım der ki: "Bu ta'rîz değildir; aksine *'Bu kıssanın figüranı benim'* hissi uyandıran örneklendirme ve farklı algılamaya neden olma

---

[325] Buna göre ibare "بَدَأَ اللهُ" şeklinde olur; mana ise *"Allah onları imtihan etmeye başladı"* demektir. (Mütercim)

[326] Yani İ'lâmu'l-Muvakkıîn adlı kitabında... (Mütercim)

bâbından bir tasrihtir. Tıpkı Davûd *(aleyhisselam)*'a kendilerinin o olayın figüranları sanki kendileriymiş hissi veren iki meleğin yaptığı gibi..."

«Bütün imkânlarını kaybetmiş fakir bir adamım» "الْحِبَالُ" kelimesi, "hâ" harfi, sonrasında da "bâ" harfi iledir. Yani, rızık arama noktasında sarıldığı tüm sebepleri tükenmiş biri... Müslim'in râvilerinden bazısı bunu "حيلة/hiyle" kelimesinin çoğulu olan "الْحِيَالُ" şeklinde "yâ" harfi ile aktarmıştır.

«Kendisiyle yolculuğuma devam edebileceğim» Zerkeşî der ki: "أَتَبَلَّغُ" fiili, yeterli olma anlamındaki "bulğa" masdarındandır. Buna göre anlam: "Kendisiyle istediğim şeyleri elde edebileceğim" şeklindedir.

«Allah seni önceki hâline çevirsin» Yani önceki alaca hastalığına ve fakirliğine geri döndürsün.

«Sana zorluk çıkarmayacağım» Müslim'in râvilerinden bazısı böyle aktarmıştır. Yani alma ve minnet etme noktasında sana sıkıntı vermeyeceğim. Buhârî'nin rivayeti ise *"Malımdan ihtiyaç duyduğun şeylerden isteyeceğin ve alacağın şeyler noktasında seni övmeyeceğim"* şeklindedir. Bu tıpkı *"Uzun yaşamayı kaybetmekten dolayı"* anlamında olan *"Uzun yaşamaktan dolayı pişmanlık olmaz"* sözü gibi (bir ifade)dir. Bu manaların anlamı bazı kimseler için anlaşılır olmayınca, *"لا احمدك / seni övmeyeceğim"* lafzını "mîm" harfini düşürerek *"لا احدك /seni engellemeyeceğim"* şeklinde söylemiştir. Bu hem zorlama hem de rivayetin şeklini değiştirmektir.

Bunu Zerkeşî söylemiştir.

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Zikri geçen âyetin açıklaması.

2- ***"Bu benim hakkımdır"*** (Fussilet, 50) sözünün ne manaya geldiği.

3- ***"Bu bana ancak bendeki ilimden dolayı verildi"*** (Kasas, 78) sözünün ne manaya geldiği.

4- Bu ilginç kıssadan çıkartılacak önemli ibretler/dersler.

ELLİNCİ BÖLÜM

Allah Teâlâ'nın: *"Onlara sağlıklı bir çocuk verince verdiği şey hususunda O'na ortaklar kıldılar."* (A'raf, 190) Buyruğu Hakkında

✿ METİN ✿

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ فَلَمَّا آتَاهُمَا صَالِحاً جَعَلا لَهُ شُرَكَاءَ فِيمَا آتَاهُمَا ﴾

"Onlara sağlıklı bir çocuk verince verdiği şey hususunda O'na ortaklar kıldılar." (A'raf, 190)

قال ابن حزم: « اتفقوا على تَحْرِيمِ كُل اسمٍ مُعَبَّدٍ لغير الله كعبد عمرو وكعبد الكعبة وما أشبه ذلك حاشا عبدَ المُطَّلِبِ»

İbn Hazm şöyle demiştir: "Âlimler, Abdu Amr/Amr'ın kulu ve Abdu'l-Kâbe/Kâbe'nin kulu gibi Allah'tan başkasına kulluğu içeren her bir ismin haram olduğu üzerinde ittifak etmişlerdir. Ancak Abdulmuttalib hâriç."[327]

وعن ابن عباس رضي الله عنهما في الآية قال: «لما تغشاها آدم حملت فأتاهما إبليس فقال: إني صاحبكما الذي أخرجتكما من الجنة لتطيعنني أو لأجعلن له قرني أيِّل فيخرج من بطنك فيشُقُّه ولأفعلن

---

[327] Merâtibu'l-İcma', sf. 154. İbn Hazm'ın *"Abdulmuttalib hâriç"* sözü genel hükümden bir istisnâdır. Çünkü buradaki maksat rıkk/kölelik anlamındaki kulluk değildir. Bu isim ona amcası Muttalib'den dolayı verilmiştir: Amcası Muttalib onu çocukken Medîne'deki Neccaroğulları'ndan olan dayılarından almıştı. Kureyş amcası onu getirdiği zaman onu görünce, yolculuktan dolayı rengi değişmiş olduğu için ona Abdulmuttalib/Muttalib'in kölesi dediler. Sonra onun kardeşi Hâşim'in oğlu olduğunu öğrendiler. Böylece onun ismindeki kölelik hakîkati ve maksadı olmayan bir lafız hâlini aldı. Daha çok o isimle anıldığından dolayı ondan başka isimle anılmaz oldu. Aslında onun ismi Şeybe idi. Abdulmuttalib sonra Kureyş ve Araplar arasında kendisine hürmet edilen biri oldu. O câhiliyye döneminde Kureyş'in ve ileri gelenlerinin reisi idi. Zemzem kuyusunu kazdıran da odur. Zemzem kuyusunu kazarken ve ondan önce meydana gelen olaylar siyer ve hadis kitaplarında zikredilmiştir. Zemzem'in kazılmasından sonra sikâye (hacıları sulama) görevi onun ve zürriyetinin olmuştur. *(Kurretu Ûyuni'l-Muvahhidîn adlı eserden naklen. Bkz. Sf. 413)*

ولأفعلن - يخوفهما - سَمِّياه عبدَ الحارثِ، فأبيا أن يطيعاه فخرج ميتا ثم حملت فأتاهما فقال مثل قوله، فأبيا أن يطيعاه فخرج ميتا، ثم حملت فأتاهما فذكر لهما فأدركهما حبُّ الولد فسمياه عبد الحارث، فذلك قوله: ﴿جَعَلاَ لَهُ شُرَكَاء فِيمَا آتَاهُمَا﴾ » رواه ابن أبي حاتم.

İbn Abbâs bu âyet hakkında şöyle demiştir: "Âdem eşiyle birlikte olunca eşi hâmile kaldı. Sonra İblis onlara gelip şöyle dedi: 'Ben sizi cennetten çıkaran arkadaşınızım. Ya söylediğimi yaparsınız ya da çocuğunuza geyik boynuzu gibi iki boynuz yaparım da senin karnını delip çıkar. Mutlaka bunu yaparım, mutlaka bunu yaparım! -Böylece onları korkutmak istiyordu- Ona Abdulhâris ismini koyun!' Âdem ve eşi onun sözünü dinlemekten geri durdular. Sonra çocukları ölü doğdu. Sonra eşi bir daha hâmile kaldı. İblis yine onlara geldi ve önceki söylediklerinin aynısını söyledi. Yine onun sözünü dinlemekten geri durdular. Sonra çocukları yine ölü doğdu. Âdem'in eşi bir daha hâmile kaldı. İblis yine gelip onlara öğüt verdi. Sonunda evlât sevgisi onlara gâlip geldi de çocuğun adını 'Abdulhâris' koydular. Allah'ın: ***'O'na ortaklar kıldılar'*** buyruğu buna işâret etmektedir."

Bunu İbn Ebî Hâtim rivâyet etmiştir.

وله بسند صحيح عن قتادة قال: «شركاء» في طاعته ولم يكن في عبادته.

Yine İbn Ebî Hâtim sahih bir senetle Katâde'nin şöyle dediğini rivâyet etmiştir: *"İtaat hususunda O'na ortaklar kıldılar, ibâdet hususunda değil."*

له بسند صحيح عن مجاهد، في قوله: ﴿ لَئِنْ آتَيْتَنَا صَالِحاً ﴾ قال: أشفقا ألا يكون إنسانا. وذكر معناه عن الحسن وسعيد وغيرهما.

Yine İbn Ebî Hâtim sahih bir senetle Mücâhid'in Allah Teâlâ'nın ***"Eğer bize sağlıklı bir çocuk verirsen"*** buyruğu hakkında şöyle dediğini rivâyet etmiştir: *"Onlar çocuklarının insan olmayacağından korkuyorlardı."* [328]

[328] İbn Ebî Hâtim, Tefsir, 5/1634.

Hasen'den, Saîd'den ve başka zatlardan da bu manada tefsirler nakledilmiştir.

✪ ŞERH ✪

"Onlara sağlıklı bir çocuk verince verdiği şey hususunda O'na ortaklar kıldılar" âyetinin baş tarafı şu şekildedir: ***"O'dur, sizi tek bir nefisten yaratan"*** Yani babamız Âdem'den. ***"Ve ondan da eşini var eden"*** Yani Havvâ'yı. Allah onu Âdem'den yaratmıştır. ***"Gönlünün ısınması için"*** Yani kendisiyle huzur bulması ve kaynaşması için. ***"Eşini kucaklayınca/ona sarılınca"*** Yani onunla ilişkiye girince. ***"Hafif bir yük yüklendi"*** Yani ilk başlarda yükü ona ağır gelmiyordu; çünkü o (önce) bir nutfe, (sonra) bir kan pıhtısı, (sonra da) bir parça etti. ***"Ve bir müddet böyle geçti"*** Mücahid: "Yani o onda bu şekilde devam etti" demiştir. Mihrân: "O yük ona hep hafif geldi" derken, İbn Cerîr "O, o meni ile hayatına devam etti; onunla oturdu, onunla kalktı" anlamı vermiştir. ***"Nihayet ağırlaşınca"*** Yani taşıdığı yük/çocuk nedeniyle ağırlıklı bir hâle gelince. Suddî: "O çocuk onun karnında büyük oldu" demiştir. ***"Karı koca Rabbları olan Allah'a dua ettiler"*** Yani Âdem ile Havvâ dua etti. ***"Eğer bize elverişli bir (çocuk) verirsen"*** Yani (yaratılışı) düzgün bir insan. İbn Abbas der ki: "Onlar çocuklarının hayvan (şeklinde) olmasından korkmuşlardı." ***"Onlara sağlıklı bir çocuk verince verdiği şey hususunda O'na ortaklar kıldılar."*** Yani onlar, olması gereken şekilde şükürlerini edâ etmediler; aksine itaat noktasında Allah'a ortak koştular. Nitekim Katade: "Allah'a itaatte ortaklar kıldılar, bu şirk ibadette meydana gelmedi" demiştir. O da çocuklarına Abdulhâris/Haris'in kulu ismini vermeleriydi.

Sonra Allah *(subhânehu ve teâlâ)* şahısların ismini zikretmekten vazgeçip cinsi zikretti ve şöyle buyurdu: ***"Allah onların ortak koştuklarından münezzehtir"*** Yani Allah gerek itaatinde gerekse ibadetinde kendisine şirk koşan her müşrikin şirkinden berîdir.

«İttifak etmişlerdir» Şârih der ki: "(Bu ifadenin) zâhiri, onların icma ettiklerinin kast edildiğini göstermektedir."

«Abdulmuttalib hâriç» Yani o âlimler, "Abdulmuttalib" diye adlandırma yapmanın haram olduğunda ittifak etmemişler, bilakis bu

konuda ihtilafa düşmüşlerdir. Bir gurup Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in *"Ben Abdulmuttalib'in çocuğuyum"* sözünü delil göstererek buna cevaz vermişken, diğer bir gurup ise Şeyh'in bu konu hakkında aktardığı rivayeti ve Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in Allah'tan başkasına kulluğu ihtiva eden isimleri değiştirdiğini delil getirerek bunu yasaklamışlardır. Onlar *"Ben Abdulmuttalib'in çocuğuyum"* sözüne de şu şekilde cevap vermişlerdir: Bu, (bu ismin muhtevasını onaylamak değil) sadece kendisine isim olan şeyi haber vermektir. (Zira) inşâî şeylerde caiz olmayan bir şey, ihbarî şeylerde caiz olur. "Abdu Şems oğulları" "Abdu'd-Dâr oğulları" ve benzeri şeylerin denmesi de bundandır.

«Teke boynuzu gibi iki boynuz» "قرني أيّل" Bu kelime hemzenin fethası, şeddeli yanın da kesrası iledir. Dağ keçilerinin erkeklerine söylenir.

«Çocuğun adını Abdulhâris koydular» Said b. Cubeyr der ki: "Şeytanın melekler arasındaki ismi 'Hâris' idi."

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Allah'tan başkasına kulluk manası içeren her türlü ismi (kullanmanı)n haram olduğu.

2- İlgili âyetin açıklaması.

3- Bu şirkin, hakiki anlamı kastedilmemiş bir isimlendirmede meydana geldiği. [329]

4- Allah'ın, eli-ayağı düzgün bir kız evladını insana bahşetmesi de bir nimettir.

5- Selef, itaatte şirk ile ibadette şirk arasında fark olduğunu zikretmiştir.

---

[329] Yani böylesi basit bir şeyde bile şirk meydana gelebiliyorsa, dua ve benzeri bir ibadet fiilini Allah'tan başkasına arz etmede veya teşri, kanun koyma ve hâkimiyet gibi Allah'a ait olan bir hakkı Allah'tan başkasına vermede de şirk meydana gelir. O nedenle, şirki basite almamak gerekir ve her türünden uzak durulmalıdır. (Mütercim)

ELLİ BİRİNCİ BÖLÜM

Allah Teâlâ'nın: ***"En güzel isimler Allah'ındır. Şu hâlde O'na onlarla duâ edin. O'nun isimleri hususunda ilhâda gidenleri de bırakın..."*** (A'râf, 180) Buyruğu Hakkında

✡ METİN ✡

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ ﴾

"En güzel isimler Allah'ındır. Şu hâlde O'na onlarla duâ edin. O'nun isimleri hususunda ilhâda gidenleri de bırakın..." (A'râf, 180)

ذكر ابن أبي حاتم عن ابن عباس رضي الله عنهما ﴿ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَآئِهِ ﴾ أي: يشركون

وعنه: «سموا اللات من الإله والعزى من العزيز»

وعن الأعمش: «يدخلون فيها ما ليس منها»

İbn Ebî Hâtim ***"O'nun isimleri hususunda ilhada gidenleri..."*** buyruğu hakkında İbn Abbâs'ın *"şirk koşanları"* dediğini aktarmıştır.

Yine ondan rivâyet edildiğine göre müşrikler el-Lât'ı el-İlâh'tan bozarak, el-Uzzâ'yı da el-Azîz'den bozarak isimlendirmişlerdir.

A'meş'in de *"Allah'ın isimleri arasına onlardan olmayan şeyleri katanları (bırakın)"* dediği rivâyet edilmiştir.

✡ ŞERH ✡

Allah *(subhânehu ve teâla)*, kendisine ait birtakım isimlerin bulunduğunu ve bu isimlerin "en güzel", yani güzellikte son noktaya ulaşmış isimler olduğunu bildirmiştir ki, onlardan daha güzeli ve daha mükemmeli yoktur.

Allah'ın, her kemal vasfından (elde edilen) en güzel, en mükemmel, anlamca en tam ve eksiklik şaibesi barındıran şeylerden en uzak

olan bir ismi vardır. O'nun sıfatları en mükemmel sıfatlar olduğu gibi, isimleri de "isimlerin en güzeli"dir. O'nun kendisiyle nefsini nitelendirdiği veya Rasulü'nün O'nun için zikrettiği vasıflar bırakılıp, bâtıl ehlinin O'na verdiği vasıflara iltifat edilmeyeceği gibi, O'nun kendi zâtını adlandırdığı isimlerden başkasına da iltifat edilmez.

Sana düşen Allah *(subhânehu ve teâla)*'nın kendisi için kullandığı isim ve sıfatlara riayet etmek, isim ve sıfatlarının anlamlarına mutâbık olmadığı sürece kendisi için kullanmadıklarından da sakınmaktır. O zaman (yani isim ve sıfatlarının anlamlarına mutâbık olduğunda) lafız değil, ama mana kullanılabilir. Tıpkı "Fâil" [330] ve Sâni" [331] lafızları gibi. Bunlar, bir kayıtla gelmediği sürece Esmâ-i Hüsnâ'sı içerisinde Allah'a ıtlak edilmezler. [332] Nitekim O, kendisi için (bir kayıt kullanarak) şöyle buyurmuştur:

فَعَّالٌ لِمَا يُرِيدُ / ***"Dilediğini yapandır."*** (Hud, 107)

اللَّهُ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ / ***"Allah dilediğini yapar."*** (Âl-i İmrân, 40)

صُنْعَ اللهِ الَّذِي أَتْقَنَ كُلَّ شَيْءٍ / ***"Bu, her şeyi sapasağlam yapan Allah'ın sanatıdır."*** (Neml, 88)

Şüphesiz ki "Fâil" ve Sâni" isimleri hem övülen hem de yerilen anlamlara gelebilmektedir. İşte bundan dolayıdır ki -yine de en iyisini Allah bilir- Esmâ-i Hüsnâ içerisinde "Semi" ve "Basîr" isimleri geldiği

---

[330] "Yapan" anlamında.

[331] "Sanat ortaya koyan", "Sanatkâr olan" anlamında.

[332] Bu isimler normal şartlarda mükemmellik ifade eden ve her hâliyle kusursuz bir manaya delalet eden isimler değildir. O nedenle bunları mutlak bir şekilde, yani yanına her hangibir kayıt getirmeksizin Allah'a nispet etmek doğru olmaz. Eğer nispet edilecekse, o zaman yanına eksik manayı bertaraf eden bir kayıt getirilmesi gerekir. İşte o zaman onların Allah'a nispeti doğru olur. Bir işi yapan anlamına gelen *"Fâil"* ismi de, bir sanat ortaya koyan *"Sâni"* ismi de yerine göre hem iyi hem de kötü anlamda kullanılabilir. İyi kimselere de kötü kimselere de nispet edilebilir. Şayet biz bunu mutlak olarak Allah'a isim yapacak olsak, o zaman ihtiva ettiği kötü manalarının da akla gelmesi kaçınılmaz olur ki, bu durumda böylesi bir isim asla "Hüsnâ", yani "en güzel" olamaz. Olabilmesi için her türlü eksik ve kusurlu manadan uzak olması gerekmektedir. İşte böylesi bir sıkıntı söz konusu olduğu için bu fiillerden türetilen isimler Allah'ın Esmasından sayılmamıştır. (Mütercim)

halde *"el-Murîd"*[333] ismi gelmemiştir. Ve yine kendisiyle adlandırılan şey (iyi ve kötü) her iki manaya da ıtlak edilebildiği için "el-Mütekellim"[334], "el-Âmir"[335] ve "en-Nâhî"[336] isimleri gelmemiştir. Aksine Allah, kendisini bunların en mükemmel halleri ve en değerli şekilleriyle vasıflandırmıştır.

İşte buradan, Allah'ın kendi nefsinden bahsettiği her fiilden herhangi bir kayıt getirmeksizin bir isim türetilebileceği ve bunların Esmâ-i Hüsnâ içerisine dâhil edilebileceği noktasında müteahhir bazı kimselerin hatası bilinmiş olmaktadır. Onlar, Allah'a "el-Mâkir",[337] "el-Muhâdi",[338] "el-Fâtin"[339] ve "el-Mudill"[340] isimlerini türetmektedir. Allah bundan son derece uzak ve münezzehtir.[341]

---

[333] "Dileyen" anlamında.

[334] "Konuşan" anlamında.

[335] "Emreden" anlamında.

[336] "Nehyeden" anlamında.

[337] "Tuzak kuran" anlamında.

[338] "Aldatan" anlamında.

[339] "Fitneye düşüren" anlamında.

[340] "Saptıran" anlamında.

[341] Bir ismin Allah'ın Esmâ-i Hüsnâ'sından olabilmesi için hep mananın en mükemmeline sahip olması ve hiçbir surette kötü bir anlam taşımaması gerekmektedir. Her hâliyle en iyi olmalıdır. Kur'ân'da Allah'a nispet edilen, ama normal şartlarda kullanıldığında anlam yönünden noksanlık barındıran bazı fiiller vardır. Mesela "aldatma" ve "tuzak kurma" fiillerini buna örnek verebiliriz. Bu iki fiil aslı itibariyle her insanın zihninde kötü bir anlam taşır. Çünkü tuzak kurmak da aldatmak da iyi bir şey değildir. Ama ne zaman ki bunları kesin olarak onu hak edenlere karşı yaparsan, o zaman bu kınanacak bir manadan çıkar, övülecek bir mana alır. İşte o zaman onların kullanılması zihinlerde abes ve kötü karşılanmaz. Şimdi bir devlet düşünün... Bu devlet, karşısında herhangi bir tehdit unsuru olmadan durduk yere vatandaşlarına tuzaklar kursa, böylesi bir tavrı herkes tarafından eleştirilmez mi? Elbette eleştirilir ve bu yaptığı devlet için bir kusur sayılır. Ama vatandaşlarından bir kısmının kendisini yok etmek için bir kalkışma girişiminde bulunduğunu öğrense ve hemen ona mukabil bir tuzak/eylem planı hazırlasa, bu durumda bu eleştirilir ve tenkit edilir mi? Tabii ki hayır. Kimse böylesi bir durumda devleti eleştirmez ve yaptığı tuzak kurma işinin kötü bir şey olduğunu söylemez. Çünkü ortada tuzak kuranlara karşı misliyle karşılık verme durumu söz konusudur ki, bu her devletin en meşru hakkıdır. Şimdi -bilâ teşbih- bunu Rabbimiz hakkında düşünelim. Normal şartlarda Allah kullarına tuzaklar kurmaz, onları yok etmek için planlar hazırlamaz. Ama kullarından birisi bir zümre kalkar ve

İbn Kayyım'ın sözlerinden özetle...

«Şu hâlde O'na onlarla duâ edin» (Allah'a) bu simlerle dua etmek, Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in *"Allah'ın doksan dokuz ismi vardır, bunları ihsâ eden cennete girer."* (Buharî) buyruğundaki "ihsâ"nın mertebelerinden birisidir.

İhsâ etmenin **birinci** mertebesi, onun lafızlarını ve adetlerini saymaktır. **İkinci** mertebesi, manalarını ve delalet ettiği anlamları anlamaktır. **Üçüncü** mertebesi, onlarla Allah'a dua etmektir. Bu da iki kısma ayrılır:

1- Övgü ve ibadet duası,

2- İstek ve talep duası.

Allah ancak Esmâ-i Hüsnâsı ile (hakkıyla) övülebilir ve yine ancak onlar vesilesiyle kendisinden istenilir. Her istekte o isteğe uygun düşen bir isimle istekte bulunulur. Dolayısıyla istekte bulunan kişi o isimle tevessülde bulunmuş olur.

(Mesela) "Rabbim, Sen Ğafur ve Rahim olduğun için beni bağışla ve bana merhamet et" dersin. "Sen Semi ve Basîr olduğun için" ve buna benzer şeyler demen güzel olmaz.

(Burası) İbn Kayyım'ın sözlerinden özetlenmiştir.

Allah'ın dinini yok etmek için tuzaklar kurarsa, bu durumda Allah ona misliyle mukabelede bulunur ve onun bu tuzağını boşa çıkaracak başka tuzaklar kurar. İşte normal şartlarda tuzak kurmak kötü bir şey iken, böylesi bir durumda kötü değildir. Hatta kötü olması şöyle dursun, yapılmadığında eksiklik sayılır. İşte Allah Teâlâ'nın kendisi için Kitabında bahsettiği bu tarz fiilleri bu şekilde anlamak ve bunları her daim kâmil manalarıyla Allah hakkında düşünmek gerekir. Aksi halde Allah'a eksiklik nispet edilir ve hakkında delilsiz bir kanaate sahip olunur ki, bu asla caiz değildir. Böylesi fiillerden isim çıkarmak işte bu iki manayı da içinde barındırdığı için Allah hakkında doğru değildir. Bunlardan mutlak isim çıkarmak yerine -ki böylesi bir durumda onun ihtiva ettiği her türlü olumsuz mana da isme dâhil olacaktır- kullanıldığı yer itibariyle en güzel şeklini Allah'a nispet etmek daha doğru olacaktır. (Mütercim)

Tirmizî, Ebu Hureyre'den bu isimlerin sayısını rivayet etmiştir. İlim ehlinden bir gurup, bunun bazı raviler tarafından idrâc edilmiş[342] olduğunu söylemiştir. İbn Hazm der ki: "Bunların sayısı hakkında hiçbir şekilde sahih olmayan bazı muzdarip hadisler [343] vârid olmuştur."

İbn Kayyım der ki: "Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in *'Allah'ın doksan dokuz ismi vardır, bunları ihsâ eden cennete girer'* sözüne gelince; bu kelam tek bir cümledir. *'Bunları ihsâ eden cennete girer'* cümlesi ise sıfattır, müstakil bir haber değildir. Anlamı şu şekildedir: Allah'ın birçok ismi vardır, onları ihsâ edenin cennete girmesi bu isimlerin özelliklerindendir.

Bu, O'nun başka isimlerinin olmadığı anlamına gelmez. Bu tıpkı: 'Falancanın cihad için hazırladığı yüz kölesi vardır' sözün gibidir. Bu, onun cihaddan başka bir şey için hazırladığı başka köleleri olmadığı anlamına gelmez."

Buna Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in şu sözü de delalet etmektedir: *"Allah'ım! Ben Senden kendini adlandırdığın veya Kitabında indirdiğin veya yarattıklarından birisine öğrettiğin veyahut katında gayb ilminde özel olarak sakladığın sana ait her bir isim adına istiyorum."* (Müsned)

İbn Kayyım der ki: "Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, Allah'ın isimlerini üç kısma ayırdı:

---

[342] İdrâc, sözlükte *"eklemek ve ilâve etmek"* demektir. Böylesi bir ekleme var sayılan hadise *"Müdrec hadis"* denir. Müdrec hadis, Hadis Usûlü İlmi'nde *"Senedinde veya metninde fazlalık bulunan"* veya diğer bir deyişle *"Râvisi tarafından isnadına veya metnine hadisin aslında olmayan bazı sözler eklenen hadis"* demektir. Râvi, hadisi bu şekilde rivâyet edince dinleyenler de bu ilâveyi hadisten zannedip öylece rivâyet ederler. Dolayısıyla hadisten olmayan şey, hadis zannedilir. O nedenle Müdrec hadis zayıf hadis çeşitlerinden sayılmıştır. (Mütercim)

[343] Muzdarib Hadis, bir râvinin veya güvenirlikleri birbirine eşit olan birden fazla râvinin, bir hadisin senedinde veya metninde birbirine muhalif değişik rivâyetlerde bulunması ve rivâyetlerden birinin diğerine tercih edilmesinin söz konusu olmaması durumunda ortaya çıkan bir zayıf hadis çeşididir. (Mütercim)

Birincisi, Allah'ın kendisini adlandırıp, bunu Kitabında indirmediği halde meleklerden ve diğer varlıklardan dilediğine bildirdiği kısım.

İkincisi, Kitabında indirdiği ve kullarına bildirdiği kısım.

Üçüncüsü de gayb ilminde özel olarak sakladığı ve yarattıklarından hiçbirisinin muttali olamadığı kısım.

Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in Şefaat Hadisi'ndeki *"Sonra şu anda bilmediğim övgü ve takdirlerini bana açar."* (Müslim) sözü işte bu kısımdandır: Bu övgü ve takdirler, Allah'ın isim ve sıfatları iledir.

Yine *"Ben seni hakkıyla övemem"* (Müslim) sözü de bu kısımdandır.

«O'nun isimleri hususunda ilhâda gidenleri de bırakın» İbn Kayyım der ki: "Allah'ın isimleri hususundaki ilhâd; onların bizzat kendileriyle, hakikatleriyle ve anlamlarıyla kesin olan haktan dönmek(le olur). Bu da kısım kısımdır.

Birincisi: Putlara o isimleri vermektir. Tıpkı Lât (putunun), 'el-ilah' isminden (esinlenerek) isimlendirilmesi gibi.

İkincisi: Şânına yaraşmayacak şeylerle Allah'ı isimlendirmektir. Hıristiyanların Allah'ı *'Baba'*, Felsefecilerin de *'Mûcibun bizâtihi'* ve *'İllet-i Fâile'* diye adlandırmaları gibi.

Üçüncüsü: Habis Yahudilerin: *'Allah fakirdir', 'Dinlenmeye çekilmiştir', 'Eli bağlıdır'* sözleri gibi, kendisinden uzak olmayı ve eksikliklerden sakınmayı gerektirecek şeylerle Allah'ı vasfetmektir.

Dördüncüsü: Esmâ-i Hüsnâ'nın anlamlarını işlevsiz hâle getirmek ve hakikatlerini inkâr etmektir. Bu da Cehmiyye'nin *'Bunlar herhangi bir sıfat ve mana içermeyen mücerred lafızlardır'* demesi gibidir. Onlar Allah'a *'Semi', 'Basir'* ve *'Hayy'* isimlerini nispet ediyor, ama işitmesi, görmesi, hayatı ve benzeri vasıfları yoktur, diyorlar.

Beşincisi ise: Allah'ın sıfatlarını, yarattığı varlıkların sıfatlarına benzetmektir.

Allah ilhâda sapanların (bu tarz) sözlerinden tamamen uzak ve yücedir.

İlhâd onları (tüm bu sınıfları) bir araya getirdi, onları ilhâdın yolları (birbirinden) ayırdı.[344] Allah *(subhânehu ve teâla)*, Rasûlünün tâbilerini ve O'nun Sünnetini ayağa kaldıran vârislerini tüm bunlardan uzak tuttu. Onlar Allah'ı, Allah'ın kendisini vasfettiği şeylerle vasfettiler, sıfatlarını inkâr etmediler, yarattığı varlıkların vasıflarına O'nu benzetmediler, lafzen ve mânen inzal buyrulan (vasıf)ları bırakıp başka şeylere yönelmediler. Bilakis tüm isim ve sıfatları Allah'a ispat edip, O'nun mahlûkatına benzemesini nefyettiler. Onların bu ispatı teşbihten beri, tenzihleri de ta'tîlden[345] uzak oldu. Onlar, sanki bir puta ibadet eden kimsenin teşbih yapması veya yok olan bir varlığa kulluk edenin ta'tîl yapması gibi yapmadılar."

«İbn Ebî Hâtim "O'nun isimleri hususunda ilhada gidenleri..." buyruğu hakkında İbn Abbâs'ın "şirk koşanları" dediğini aktarmıştır» sözü hakkında Şârih: "İbn Ebî Hâtim, bunu İbn Abbâs'tan değil, Katâde'den rivayet etmiştir" der.

«Yine ondan» Yani İbn Abbâs'tan... İbn Ebî Hâtim bunu İbn Abbâs'tan rivayet etmiştir. A'meş'in sözü de böyledir. (Yani onu da İbn Ebî Hâtim rivayet etmiştir).

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Allah'ın isimlerinin olduğu.

2- Bunların "en güzel isimler" olduğu.

3- Bu isimlerle dua edilmesinin emredildiği.

---

[344] Yani aslında bu beş sınıfın hepsi Allah'ın esma ve sıfatlarını layıkıyla kabul etmeme noktasında aynı mertebedeler. Hepsi sonuç itibariyle aynı kapıya çıkmaktalar. Ama onları birbirinden ayıran ve farklı isimlerle isimlendirilmelerine sebebiyet veren, bu ilhâdlarının farklı usuller ve çeşitli metotlara sahip olması. Hakikat şu ki, her ne kadar onlar farklı adlarla adlandırılsa ve çeşitli metotlarla ilhada sapsalar da işin özünde hepsi aynıdır ve hepsi Allah'ı hakkıyla takdir edememe noktasında birdir. Birisinin adının "Felsefeci", diğerininkinin "Cehmî", öbürününkinin "Yahudi" olması sonucu değiştirmiyor. (Mütercim)

[345] Yani Allah'ın sıfatlarını işlevsiz bırakmaktan... (Mütercim)

4- Cahillerden ve ilhâda sapan kimselerden buna karşı çıkanları terk etme(nin gerekliği).

5- Esma-i Hüsnâ konusunda ilhâda sapmanın ne olduğunun açıklanması.

6- İlhâda sapanların tehdit edildiği.

ELLİ İKİNCİ BÖLÜM

"Allah'a Selam Olsun" Denilmez

✡ METİN ✡

في الصحيح عن ابن مسعود رضي الله عنه قال: كنا إذا كنا مع النبي صلى الله عليه وسلم في الصلاة قلنا: السلام على الله من عباده السلام على فلان وفلان، فقال صلى الله عليه وسلم: «لَا تَقُولُوا السَّلَامُ عَلَى اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّلَامُ»

Sahîh'te İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Biz, Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in arkasında namazda olduğumuz zaman *'Allah'a kullarından selâm olsun, falana ve falancaya selâm olsun'* diyorduk. Bunun üzerine Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*: *'Allah'a selâm olsun demeyin, zira Allah zaten Selâm'dır'* buyurdu."[346]

✡ ŞERH ✡

"Allah'a selam olsun" denilmez; çünkü selam, (bir kimsenin) selamette olması için bir dua/bir temennidir. Allah ise kendisine dua edilendir ve selamın kaynağıdır. Yani her türlü örneklendirmeden ve eksiklikten selamette olandır.

İbn Mes'ûd'un: *"Biz, Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in arkasında namazda olduğumuz zaman..."* sözü son teşehhüttedir.

İbn Kayyım *"el-Kâfiye"* adlı eserinde der ki:

"O hakikat üzere selam olandır,

Her türlü benzetme ve noksanlıktan uzaktır."

Tahiyyâtta okunması istenen selâmın manası hakkında ihtilaf edilmiştir. Bunun *"selam ismi, yani onun bereketi sizin üzerinize insin"* anlamında olduğu söylendiği gibi, *"selamet sizin üzerinize olsun"* anlamında olduğu da söylenmiştir. İbn Kayyım der ki: "Bu iki kavlin geneli

---

[346] Buhârî, 835; Müslim, 402.

hakkında en doğru olan şudur: Bu lafız hem Allah'ın zikrini hem de selâmet talebini ihtiva etmiştir ki, Müslümanın maksadı zaten budur. Bazen de *'Selâmun aleykum'* lafzı hem Allah'ın isimlerinden bir ismi hem de O'ndan selâmet talebini içermektedir."

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Selam'ın ne anlama geldiğinin açıklanması.

2- Selamın bir tahiyye (yani esenlik ve selamet dileği) olduğu.

3- Bunun Allah hakkında kullanılmasının doğru olmadığı.

4- Bunun gerekçesi.

5- Allah için uygun olan selamlamanın nasıl olacağının Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tarafından (Müslümanlara) öğretilmesi.

ELLİ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

"Allah'ım Dilersen Beni Bağışla" Sözü Hakkında

✪ METİN ✪

في الصحيح عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «لَا يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي إِنْ شِئْتَ اللَّهُمَّ ارْحَمْنِي إِنْ شِئْتَ لِيَعْزِمْ الْمَسْأَلَةَ فَإِنَّهُ لَا مُكْرِهَ لَهُ»

Sahih'te Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'dan rivâyet edildiğine göre Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Sizden biri 'Allah'ım, dilersen beni bağışla, Allah'ım dilersen bana merhamet et' demesin. İstediğini kesin bir dille ifade etsin; çünkü Allah'ı zor altına sokacak kimse yoktur."*[347]

ولمسلم: « وَلْيُعَظِّمِ الرَّغْبَةَ فَإِنَّ اللَّهَ لاَ يَتَعَاظَمُهُ شَيء أَعْطَاهُ »

Müslim'in rivâyetinde ise şöyle geçmektedir: "İsterken çokça/bolca istesin, zira verdiği hiçbir şey Allah'a büyük gelmez."[348]

✪ ŞERH ✪

"Allah'ım, dilersen beni bağışla" şeklinde dua etmek caiz olmaz; çünkü böylesi bir dua Allah'ın bağışlamasına ihtiyaç duyulmadığı zannına yol açar.

«Allah'ım, dilersen beni bağışla» Kurtubî der ki: "Rasûlulah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* böyle söylemeyi, bu söz isteksizliğe ve talep edilen şeyin önemsenmediğine delalet ettiği ve yine 'istenilen şey olursa olur, olmazsa gerek yok' anlamına geldiği için nehyetmiştir."

«İstediğini kesin bir dille ifade etsin» Kurtubî der ki: "Yani istediği şey hususunda kararlı olsun, arzuladığı şeyi kesin bir şekilde ortaya koysun."

---

[347] Buhârî, 6339; Müslim, 2679.

[348] Müslim, 2679.

«Allah'ı zor altına sokacak kimse yoktur» Yine Kurtubî der ki: "Bu ifade, bağışlanma ve rahmet dilemeyi Allah'ın meşîetine/dilemesine bağlamanın faydası olmadığını açıkça ortaya koymaktadır; çünkü Allah'ı ne dua ne de bir başka şey bir işi yapma noktasında asla mecbur bırakmaz. Aksine O, dilediğini yapar."

«İsterken çokça/bolca istesin» Bunun "muhtaç olduğu şey" anlamına geldiği söylenmiştir. Ve yine "isteği" anlamına geldiği de söylenmiştir. Yani isteğinde ısrarcı olsun.

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Duada istisna yapmanın (yani şart koşmanın) yasaklanması.

2- Bunun gerekçesi.

3- *"İstediğini kesin bir dille ifade etsin"* sözünün ne anlama geldiği.

4- İsteğin çokça/bolca olması gerektiği.

5- Bu emrin gerekçesinin ne olduğu.

ELLİ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Kişi "Abdî/Kölem" ve "Emetî/Cariyem" Demelidir

✪ METİN ✪

في الصحيح عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «لَا يَقُلْ أَحَدُكُمْ أَطْعِمْ رَبَّكَ وَضِّئْ رَبَّكَ، وَلْيَقُلْ سَيِّدِي ومَوْلَايَ وَلَا يَقُلْ أَحَدُكُمْ عَبْدِي وأَمَتِي وَلْيَقُلْ فَتَايَ وَفَتَاتِي وَغُلَامِي»

Sahîh'te Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'den rivâyet edildiğine göre Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

"Sizden biri 'Rabbini doyur, Rabbine abdest aldır' demesin.[349] *'Seyyidim, mevlâm' desin. Yine sizden biri 'kulum' ve 'câriyem' demesin. 'Delikanlı yardımcım', 'kız yardımcım' veya 'küçük yardımcım' desin."*[350]

✪ ŞERH ✪

«Kişi abdî/kölem ve emetî/cariyem dememelidir» Çünkü bunda Rubûbiyette/rablikte ortak olmayı vehmettiren bir şey söz konusudur. Bunu Şârih söylemiştir.

---

[349] Arap dilinde "Rab" ismi *"bir şeyin mâliki, efendisi, sahibi ve idare edeni"* gibi anlamlara gelir. Araplar, Kur'ân'ın inmeye başladığı o dönemde bu kelimeyi günlük hayatta daha çok "sahibim", "efendim" anlamında kullanıyorlardı. Onlar her ne kadar bu lafızla Allah için kullanılan Rab ismini kastediyor olmasalar da sırf yanlış anlamaya mahal vermemek ve Tevhidi her şartta korumak için Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* bu lafzın gündelik kullanımlarda kullanılmasını da yasakladı. "Kulum, kölem" anlamına gelen "abdî" kelimesini kullanmak da aynı gâyeye ma'tuf olarak yasaklanmıştır. Çünkü bunda da kulluğu Allah'tan başkasına nispet ederek Tevhidin zedelenmesi söz konusudur. İşte bu sebepten dolayı yanlış anlamaya mahal verecek her türlü isim, lafız, kavram vb. kullanımlar yasaklanmıştır. Bu çok müthiş bir hassasiyettir. O nedenle, Müslümanların, insanların yanlış anlayacağı lafız ve terimleri kullanmaması gerekmektedir. (Mütercim)

[350] Buhârî, 2552; Müslim, 2249.

«Ebû Hureyre** (radıyallahu anh)**'den» İmam Beğavî "Şerhu's-Sünne" adlı eserinde "Bu hadis, sıhhatinde ittifak edilmiş bir hadistir" demiştir.

Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in kişinin bir başkasına "Rabbim" demesini veya "Rabbine su ver" demesini yasaklamasının nedeninin şu olduğu söylenmiştir: İnsan, halis bir Tevhidle Allah'a kulluk etmelidir; o nedenle şirk kapsamına girmesin diye ismen bile (şirke) benzemesi hoş görülmemiştir. Bu konuda köle ile hür kişi aynı mesabededir. Ancak gerek hayvanlardan olsun gerekse diğer cansız varlıklardan, kendisine köle olması söz konusu olmayan nesnelere bunun kullanılmasında bir beis yoktur. Tıpkı "evin rabbi", binitin rabbi" demen gibi.

Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, kişinin "Seyyidim", "mevlâm" demesini ise yasaklamamıştır; çünkü seyyidlik, eli altındakilere yönetici olma manasına gelmektedir. Bu nedenledir ki kocaya "seyyid" denmiştir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: ***"Seyyidini/kocasını kapının yanında buldular."*** (Yusuf, 25) Allah Rasulü *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* de Hasan *(radıyallahu anh)* için: *"Benim şu yavrum seyyiddir/efendidir."*[351] demiştir.

Mevlâ kelimesi ise veli, yardımcı, nimet veren, müttefik ve azatlılardan çokça tasarrufta bulunanlara söylenir. Aslı *"bir işi ve onu düzgün yapmayı üstlenmek"* demektir. Onun için -her ne kadar bir rivayette *"Köle, (efendisine) mevlâm demesin"* buyrulmuş olsa da- (temelde) kölenin sahibine bu vasfın kullanılması yasaklamamıştır. Ancak efendinin, kölesine "abdî" demesi yasaklanmıştır; çünkü bu isim kendisine kul olmayı gerektiren bir tamlama içermektedir. O, onun Allah'ın kulu olan arkadaşı, kendi emri ve nehyi ile hizmet eden hizmetçisidir. Hizmetçisini bu ismin altına sokması Allah'a ortak olma zannı doğurmaktadır. Bunun manası, kibirden berî olmaya, tevazu ve alçakgönüllülüğe râcidir. O nedenledir ki, ***"Biz sizi birbirinize imtihan kıldık. Acaba sabredecek misiniz?"*** (Furkan, 20) ayetinde de buyrulduğu gibi, kişi her ne kadar Allah'ın kullarına olan imtihanı gereği o hizmetçinin sahibi olsa da "falanca benim abdimdir/kölemdir" demesi hoş karşılanmamıştır. Bunun yerine "hizmetçim" demelidir. Allah'ın nebi ve veli kullarını

[351] Yani insanlara yönetici, idareci olacaktır. (Mütercim)

imtihanı hep bu yönde cereyan etmiştir. Yusuf *(aleyhisselam)* ve Buhtunnasr kendisini esir ettiğinde Danyal *(aleyhisselam)*, kölelikle imtihan olmuştur.

Burayı, Allah kendisini mükâfatlandırsın Şeyhimiz Abdurrahman b. Hasen yazdırmıştır.

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- *"Kulum", "kölem"* gibi ifadeleri kullanmanın yasak olduğu.

2- Kölenin (kendi efendisine) *"Rabbim"* diyemeyeceği ve ona da *"Rabbini doyur"* şeklinde sözler söylenemeyeceği.

3- Birinciye (yani efendiye, kölesi için) "yardımcım", "hizmetçim", "işçim" demesinin öğretilmesi gerektiği.

4- İkinciye de (yani köleye, patronu için) "efendim", "sahibim" demesinin öğretilmesi gerektiği.

5- Asıl maksada dikkat çekilmesi ki, o, ağızdan çıkan söz ve lafızlarda dahi tevhide dikkat edilmesi gerektiğidir.

ELLİ BEŞİNCİ BÖLÜM

Allah'ın Adını Anarak İstekte Bulunan Geri Çevrilmez

✡ METİN ✡

عن ابن عمر قال: قال رسول الله صلي الله عليه وسلم: «مَنِ اسْتَعَاذَ بِاللَّهِ فَأَعِيذُوهُ وَمَنْ سَأَلَ بِاللَّهِ فَأَعْطُوهُ وَمَنْ دَعَاكُمْ فَأَجِيبُوهُ وَمَنْ صَنَعَ إِلَيْكُمْ مَعْرُوفًا فَكَافِئُوهُ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا مَا تُكَافِئُونَهُ فَادْعُوا لَهُ حَتَّى تَرَوْا أَنَّكُمْ قَدْ كَافَأْتُمُوهُ» رواه أبو داود والنسائي بسند صحيح

İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)*'nın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Kim Allah'ın adıyla sığınma talebinde bulunursa onu koruyun. Kim Allah'ın adıyla isterse ona verin. Sizi davet edene icâbet edin. Size iyilik yapana karşılık verin. Karşılık olarak verecek bir şey bulamazsanız, ona karşılık vermiş olduğunuza kanaat getirene onun için dua edin."* [352]

Bunu Ebû Dâvûd ve Nesâî sahih bir senetle rivâyet etmiştir.

✡ ŞERH ✡

«Allah'ın adını anarak istekte bulunan geri çevrilmez» Yani istenilen şey haram veya mekruh olmadığında isteyeni geri çevirmek mekruh veya haramdır. Çünkü onu geri çevirmek, Allah'a saygı gösterilmediğinin bir göstergesidir.

Allah adına veya Allah'ın vechi hatırına istekte bulunanları reddedenlere çok ağır tehditler varid olmuştur. Taberânî, Ebu Musâ *(radıyallahu anh)*'dan merfu olarak şunu rivayet etmiştir: *"Allah'ın vechi hatırına istekte bulunan kimse mel'undur. Allah'ın vechi hatırına kendisinden bir şeyler istenip, isteyeni -uygunsuz bir şey istemediği sürece- reddeden de mel'undur."*

Rifâa b. Râfi'nin azatlısı Ebu Ubeyde'den merfu olarak şu rivayet edilmiştir: *"Allah'ın vechi hatırına istekte bulunan kimse mel'undur.*

[352] Ebu Dâvud, 1672.

Allah'ın vechi hatırına kendisinden bir şeyler istenip, isteyeni geri çeviren de mel'undur."

Yine İmam Taberânî, İbn Abbas *(radıyallahu anhumâ)*'dan merfu olarak şunu rivayet etmiştir: *"Size insanların en şerlisini haber vereyim mi? O, Allah'ın vechi hatırına kendisinden bir şeyler istenip vermeyen kimsedir."*[353]

Ebu Hureyre *(radıyallahu anh)*, Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu söylemiştir:

— *Size yaratılmışların en şerlisini haber vereyim mi?* Sahabîler:

— Tabii ki ya Rasûlallah, dediler. Bunun üzerine Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu:

— *O, Allah'ın vechi hatırına kendisinden bir şeyler istenip vermeyen kimsedir.*

Bu hadisler, konu başlığındaki hadisle birlikte Allah adına istekte bulunan kimseye -her ne kadar Allah adına istekte bulunmak mekruh veya haram olsa da- vermenin vucûbuna/gerekliliğine delalet etmektedir.

«Kim Allah'ın adıyla sığınma talebinde bulunursa onu koruyun» Yani kul "Senin şerrinden veya falancanın şerrinden Allah'a sığınırım" dediğinde ondan şerri def edin. Nitekim "el-Cevniyye" isimli kadın Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'e "Senden Allah'a sığınırım" demişti de bunun üzerine Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* ona *"Sen gerçekten sığınılması gereken zâta sığındın. Haydi, şimdi ailenin yanına geri dön"* dedi. [354]

---

[353] Bu hadisi Tirmizî de rivayet etmiş ve "hasen" olduğunu belirtmiştir. Ayrıca İbn Hibbân da "Sahih"inde nakletmiştir.

[354] Allah Rasûlü *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* bu kadın ile evlenecekti, lakin kadının bu sözünden sonra onunla evlenmekten vazgeçti ve onu ailesinin yanına gönderdi. Bu rivayet bize Efendimiz *(aleyhisselam)*'ın ne kadar üstün bir ahlaka sahip olduğunu öğretmektedir. Şöyle ki, O, kendisini arzulamayan biri ile zorla evlenmeyi kabul etmemiş ve Allah adına sığınıldığında Rabbine verdiği değerden dolayı gereken neyse hemen onu yerine getirmiştir. Allah'ın salât ve selamı O'nun üzerine olsun. (Mütercim)

«Kim Allah'ın adıyla isterse ona verin» Yani kişi "Senden Allah için istiyorum" dediğinde veya İbn Abbas'ın naklettiği *"Kim sizden Allah'ın vechi hatırına isterse ona verin"* hadisinde olduğu gibi "Senden Allah'ın vechi hatırına istiyorum" dediğinde...

«Sizi davet edene icâbet edin» Yani kim sizi yemeğe davet ederse, ona icabet edin. (Ancak) hadis, düğün yemeğinden ve diğer yemeklerden daha umumîdir [355] ve vucûbiyete delalet eder. [356]

«Size iyilik yapana karşılık verin» Yani varlıklara iyilik yapmaktan dolayı kalp selamet bulacağı için size iyilikte bulunan birisini, bu iyiliğinden ötürü mükâfatlandırın. Çünkü sen eğer sana iyilikte bulunan birisini mükâfatlandırmazsan, kalbinde ona karşı bir tür acı/elem kalacaktır. İşte bu, "mükâfatlandırma" yolu ile ortadan kaldırılmıştır. Şeyhulislam'ın sözünün manası budur.

«Karşılık olarak verecek bir şey bulamazsanız» Burada ya (telaffuzda) hafiflik olsun diye ya da istinsah yapanın yanılması sonucu nûn harfi hazf edilmiştir. Bunu Tıybî *(rahimehullah)* söylemiştir.[357]

«Onun için dua edin» Yani onu mükâfatlandırmaya güç yetiremediğinizde onun için duada bulunun.

Tirmizî, -ki o bu hadisin sahih olduğunu belirtmiştir- Nesaî ve İbn Hibbân, Üsâme *(radıyallahu anh)*'den merfu olarak şunu rivayet etmişlerdir: *"Kime bir iyilik yapılır da o da onu yapana **'cezâkallahu hayran/Allah seni hayırla mükâfatlandırsın'** derse, hakkıyla övgü yapmış olur."*

---

[355] Yani her türlü meşru davete icabeti kapsar. (Mütercim)

[356] Yani meşru bir özrü olmayanların, din kardeşlerinin davetlerine icabet etmeleri gerekir. Bu, vaciptir, aksine hareket etmek günahtır. Allah Rasulü *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* meşru özrü olmadan davetlere icabet etmeyenlerin kendisine âsi olmuş olduklarını haber vermiştir. (Bkz. Buhâri 4779; Müslim 2585) Ayrıca Müslümanın meşru davetine icabet etmek, Müslümanların birbiri üzerindeki haklarındandır. (Bkz. Buhâri 1164) (Mütercim)

[357] Hadisin bazı varyantlarında "فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا مَا تُكَافِئُونَهُ" ibaresi, "فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا مَا تُكَافِئُوهُ" şeklinde "nûn" harfinin hazf edilmesini gerektirecek bir âmil olmamasına rağmen hazf edilmiştir. Yazar Arapça gramer bilgisi açısından buna değinmektedir. (Mütercim)

BİR EK

Âlimler, (birisi adına) yemin veren kimsenin o yeminini yerine getirmenin vacip mi yoksa müstehab mı olduğu hususunda tartışmışlardır.[358] Şeyhulislam İbn Teymiyye'nin sözlerinin zâhirinden anlaşılan,

---

[358] Bu meseleye "İbrâru'l-Kasem" veya "İbrâru'l-Muksim" denilmektedir. Yani *"Yemin ederim ki şunu yapacaksın"* veya *"Yemin olsun ki şunu yapmalısın"* şeklinde birisi adına bir iş için yemin eden kimseyi, o yemininde doğru çıkarmak ve onu bu konuda zora sokmamak... Bu, Allah Rasûlü'nün sünnetlerinden bir sünnettir. O, her zaman Müslümanları zora sokmaktan uzak durmuş ve her daim onlara kolaylıklar sağlamıştır. O nedenle âlimlerimiz, bir Müslümanın bu sünnete riayet ederek kardeşini sözünde doğru çıkarmasını güzel görmüşlerdir.

Birisine bir iş yaptırmak için onun adına yemin vermek her ne kadar Türklerde pek yaygın olmasa da bu, Araplarda oldukça yaygındır ve abes karşılanan bir durum değildir. Hatta bu, sahabe arasında da sıklıkla görüldüğü için Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* konuya ilişkin birtakım uyarılarda bulunmuş ve meselenin bazı yönlerini nasihatle düzeltmiştir.

Birisi adına yemin vermek genelde *"Yemin ederim ki şunu yapacaksın"* veya *"Yemin olsun ki şunu yapmalısın"* şeklindeki cümlelerle olur. Buna şu rivayeti örnek verebiliriz: Bir gün Peygamberimizin kızı Zeyneb'in küçük oğlu çok hastalanmıştı. Onun bu durumu kendisini çok endişelendirdi. Ne yapacağını bilememenin verdiği endişeyle hemen babasına:

— Oğlum ölmek üzeredir, lütfen bize kadar geliniz, diye haber gönderdi. Haberi alan Peygamberimiz:

— *Alan da veren de Allah'tır. O'nun katında her şeyin belli bir vakti vardır. Sabretsin ve ecrini Allah'tan beklesin,* buyurarak haber getirenle kızına selâm gönderdi.

İşin çok ciddi bir boyutta olduğunu vurgulamak için Zeynep *(radıyallâhu anha)* Peygamberimize:

— Yemin olsun ki mutlaka gelmeli, diyerek tekrar haber yolladı.

Onu yemininde yanlış çıkarmamak için veya konumuzun orijinal tabiriyle yeminini ibrâr etmek için Peygamberimiz yanına Sa'd b. Ubâde, Muâz b. Cebel, Übeyy b. Kâ'b, Zeyd b. Sâbit ve başka birkaç kişiyi daha alarak hemen kızının evine gitti ve minik yavrunun son ânlarında kızının yanında oldu. (Buhârî, Kitâbu'l-Cenâiz 33, Müslim, Kitâbu'l-Cenâiz, 9)

Görüldüğü üzere Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, kızı kendisine yemin verince onu yemininde yanlış çıkarmamak için hemen davetine icabet etmiş ve evine gelmiştir. İşte buna "İbrâru'l-Muksim" denmektedir. Yani yemin eden kimseyi, o yemininde doğru çıkarmak ve onu bu konuda zora sokmamak... Bunun vacip mi yoksa müstehab mı olduğu ulema arasında tartışmalıdır. Metinde buna dair çok kısa bir bilgi verilmektedir.

Bu meselenin konu başlığıyla ilgisi ise şöyledir: Bir insan, Allah için bir şey istediğinde imkân dâhilinde onun bu isteği yerine getirilmelidir. Bu şeyin maddî bir şey olmasıyla manevî bir şey olmasının bir farkı yoktur. Örneğin birisi senin adına yemin vererek bir şeyi yapmanı istediğinde, onun bu talebi tıpkı *"Allah için şu şeyi bana ver"* demesi gibi bir şeydir.

onun bu konuda ayırıma gittiğidir. Eğer ilzâm kastıyla yemin etmişse (o zaman yemini yerine getirmek) vaciptir. İkram kastıyla yemin etmişse bu durumda vacip değildir. Üzerine yemin verilen kimse (kendisinden istenen şeyi) yapmadığında, Şeyhulislam ikinci hâlette değil, (ama) birinci hâlette (ona) keffâreti vacip görmüştür.

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Allah adına korunma isteyenin korunması gerektiği.

2- Allah adına isteyene verilmesi gerektiği.

3- Davete icabet (edilmesi gerektiği).

4- Yapılan iyiliğin mükâfatlandırılması.

5- Mükâfat vermeye güç yetiremeyenin yaptığı duanın ödül yerine geçtiği.

6- *"Ona karşılık vermiş olduğunuza kanaat getirene kadar"* sözü(nün anlamı).

Her ikisi de Allah için istenmiştir ve bir Müslüman Rabbine olan hürmetinden dolayı O'nun adı kullanılarak kendisinden istenen her şeyi verir. İşte bundan dolayı yazarımız bunu *"ek bir bilgi"* başlığıyla burada zikretmiştir. (Mütercim)

ELLİ ALTINCI BÖLÜM

Allah'ın Vechi Hatırına Ancak Cennet İstenir

✡ METİN ✡

عن جابر قال: قال رسول الله صلي الله عليه وسلم: «لاَ يُسْأَلُ بِوَجْهِ اللَّهِ إِلاَّ الْجَنَّةُ» رواه أبو داود

Câbir *(radıyallahu anh)*'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Allah'ın vechi ile ancak cennet istenir."*[359]

Bunu Ebû Dâvûd rivâyet etmiştir.

✡ ŞERH ✡

«Allah'ın vechi hatırına ancak cennet istenir» Bu (yani Allah'ın rızasını zikrederek cennetten başka bir şey istemek) caiz değildir. Bir insanın Allah'ın vechi hatırına bir şeyler istemesi, bir önceki bâbda zikri geçen hadislerden dolayı haramdır. Orada (geçtiği üzere) Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, Allah'ın vechini öne sürerek herhangi bir kimseden bir şeyler isteyenlere lanet etmiştir.

«Allah'ın vechi ile ancak cennet istenir» Şârih der ki: "Zâhirden anlaşılan, Allah'ın vechi hatırına cennetten ve ona vesile olan şeylerden başka bir şey istenmeyeceğidir. Irakî der ki: 'Cennetin zikredilmesi, çok değerli işlere dikkat çekmek içindir, tahsis için değildir. Allah'ın vechi ile düşük ve değersiz şeyler istenmez. Gerek elde edilmesi gerekse def edilmesi bakımından önemli olan işler ise böyle değildir.'

Hadis, (kendisine uyulmaya) Irakî'nin sözünden daha çok hak sahibidir.

✡✡✡

[359] Ebu Dâvûd, 1671.

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Allah'ın vechi hatırına, arzu edilen şeylerin en yücesi (olan cennetten) başka bir şeyi istemenin yasak oluşu.

2- Allah'ın yüz sıfatının ispatı.

ELLİ YEDİNCİ BÖLÜM

Keşke/Eğer/Şayet Sözü Hakkında Gelen Şeyler Bâbı

✿ METİN ✿

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ يَقُولُونَ لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الأَمْرِ شَيْءٌ مَا قُتِلْنَا هَاهُنَا ﴾

"Diyorlar ki: Keşke bu konuda elimizde bir şey olsaydı (o zaman) burada öldürülmezdik." (Âli İmrân, 154)

﴿ الَّذِينَ قَالُوا لِإِخْوَانِهِمْ وَقَعَدُوا لَوْ أَطَاعُونَا مَا قُتِلُوا ﴾

"Onlar, oturup kardeşleri hakkında: 'Keşke bize itaat etselerdi (o zaman) öldürülmezlerdi' diyenlerdir." (Âli İmrân, 168)

وفي الصحيح عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «احْرِصْ عَلَى مَا يَنْفَعُكَ وَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ وَلاَ تَعْجِزْ وَإِنْ أَصَابَكَ شَيْءٌ فَلاَ تَقُلْ لَوْ أَنِّى فَعَلْتُ كَانَ كَذَا وَكَذَا ، وَلَكِنْ قُلْ قَدَرُ اللَّهِ وَمَا شَاءَ فَعَلَ فَإِنَّ لَوْ تَفْتَحُ عَمَلَ الشَّيْطَانِ»

Sahih'te[360] Ebû Hureyre'den rivâyet edildiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

"Sana fayda verecek şey için hırslı/gayretli ol, Allah'tan yardım iste ve sakın âcizlik gösterme. Başına bir musîbet gelirse sakın ha 'Keşke şöyle yapsaydım böyle böyle olurdu' deme. 'Bu Allah'ın kaderidir, O dilediğini yaptı' de. Zira 'keşke' (sözü) şeytanın işine kapı açar."

✿ ŞERH ✿

«Keşke Sözü Hakkında Gelen Şeyler» Yani kendi arzu ve isteğine uymadığı zaman bu söz ile Rab Teâlâ'nın kaderine karşı çıkanların kınanmasına dair gelen şeyler... Bu, Tevhid'in kemaline aykırı bir husustur.

---

[360] Müslim, 2664.

«Diyorlar ki: Keşke bu konuda elimizde bir şey olsaydı (o zaman) burada öldürülmezdik» İbn Kesir der ki: "Allah, ***'Diyorlar ki: Eğer bu konuda elimizde bir şey olsaydı burada öldürülmezdik'*** sözü ile onların iç dünyalarında gizledikleri şeyi açığa çıkardı. Onlar bu sözü Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'den gizliyorlardı."

Bununla bu kavlin münafıkların sözü olduğu açığa çıkmış oldu.

Bu, "keşke/eğer" sözü ile kadere karşı gelmektir. O nedenledir ki Allah *(subhânehu ve teâla)* onları şu sözleri ile reddetmiştir:

"De ki: Evlerinizde dahi olsaydınız, üzerlerine öldürülmeleri yazılmış olanlar mutlaka devrilecekleri yerlere çıkıp gideceklerdi." (Âli İmrân, 154)

"Onlar, oturup kardeşleri hakkında: 'Keşke bize itaat etselerdi (o zaman) öldürülmezlerdi' diyenlerdir." (Âli İmrân, 168)

Bu, Uhud günü Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* ile birlikte çıkan kimseler hakkında *"Keşke (savaşa) çıkmama noktasında kendi görüşlerine aykırı olan istişaremizde bize itaat etselerdi (o zaman) öldürülmezlerdi"* sözü ile münafıkların kadere karşı çıkışlarıdır.

Denilmiştir ki: Allah *(subhânehu ve teâla)*'nın: ***"Kardeşleri hakkında"*** demesi, onlarla görünüş itibariyle birlikte olmalarındandır. Şöyle olduğu da söylenmiştir: Onlar, onların din bakımından değil, nesep bakımından kardeşleridir.[361]

---

[361] Normal şartlarda bir kâfir bir Müslümanın asla kardeşi olamaz ve aralarındaki akide farkı nedeniyle onlara "kardeş" denilemez. Lakin Kur'ân'ın bazı yerlerinde peygamberlerle inkârcı kavimleri arasında kardeşlik vurgusu yapılmış ve birbirleri için "kardeş" denilmiştir. Örneğin şöyle buyrulmuştur: ***"Hani kardeşleri Nuh onlara: 'Siz hiç (Allah'tan) korkmaz mısınız?' demişti."*** (Şuarâ, 106) Nuh peygamber aslında onlarla asla bir akide kardeşi değildir. Çünkü inançları ve itikatları farklıdır. Ama buna rağmen Rabbimiz ***"Kardeşleri Nuh"*** buyurarak onun onlarla kardeş olduğunu vurgulamıştır. Âlimlerimiz bunu nesepten kaynaklı bir kardeşlik olarak tefsir etmişlerdir. Dolayısıyla bu ve benzeri ayetlerde zikredilen kardeşlik inançtan kaynaklı değil, nesepten kaynaklı bir kardeşliktir.

Uhud'da mevzu bahis edilen münafıkların sözünü de aynı şekilde anlamak gerekir. Onlar müminlerle hakikatte kardeş değillerdi, ancak görünüşte ve soyda kardeşlikleri vardı. Bundan dolayı Rabbimiz onlar için "kardeş" lafzını kullandı. İşte bu açıdan biz de

«De ki: Haydi (o zaman) ölümü kendinizden def edin!» Yani sizin Uhud'a çıkmayışınız (sizi) ölümden kurtarmaz. Eğer doğru iseniz gelip çattığı zaman ölümü başınızdan savın bakalım! Hayır. Siz şayet evlerinizde bile olsanız üzerlerine öldürülmeleri yazılmış olanlar mutlaka devrilecekleri yerlere çıkıp gideceklerdir.

«Sana fayda verecek şey için hırslı/gayretli ol» Bu hadisin başı şu şekildedir:

"Güçlü mü'min, (Allah katında) zayıf mü'minden daha hayırlı ve daha sevimlidir. (Bununla beraber) her ikisinde de hayır vardır. Sen sana fayda verecek şey için gayretli ol..."

İbn Kayyım *(rahimehullah)* der ki: "İnsanın mutluluğu; dünyası ve âhireti hususunda kendisine fayda verecek şeylere hırs göstermesindendir. Hırs; çabalamak ve bütün gücü ortaya koymaktır. Eğer bu, hırs gösteren kimsenin kendisi ile fayda elde edeceği şeye denk gelirse, onun bu hırsı *'övülmüş'* bir hırs olur. İnsanın kemali,[362] bütünüyle bu iki şeyin bir araya gelmesindedir: (Yani) hırslı olmasında ve hırsının kendisi ile fayda elde edeceği şeye denk gelmesinde... Eğer kendisine fayda vermeyen şeylere hırs gösterirse ya da kendisine fayda verecek şeyleri hırsı olmadan yaparsa, kemal manada birçok şey elinden kaçar, gider. Hayrın tamamı fayda veren şeylere karşı hırslı olmaktadır." [363]

---

toplumumuzda şirke bulaşmış insanlara "kardeş" diyebiliriz. Böyle dediğimizde birileri tarafından *"Sen nasıl olur da bir müşrike kardeş dersin! Sen bununla onu Müslüman kabul ettin"* gibi bir itiraz yapılmamalıdır. (Mütercim)

[362] Yani her nimette en ideal seviyeye erişmesi, bir şeyden en iyi şekliyle istifade edebilmesi, mükemmel olması... (Mütercim)

[363] Hırs, bazen iyi bazen kötü manada kullanılır. Her hırs yerilmiş değildir. Eğer hırs insana âhirette fayda verecek şeyler noktasında olursa, bu övülmüş ve teşvik edilmiş bir hırstır. Allah Rasûlünün *"Sana fayda verecek şey için hırslı/gayretli ol"* sözü bu manadadır. Ancak eğer hırs kişinin âhiretini zedeleyecek, Allah'ın huzurunda onu zor durumda bırakacak şekilde olursa, o zaman bu yerilmiştir ve insanın bundan sakınması gerekir. Dünyadaki birçok musibetin temel nedeni yanlış yerlerde kullanılan hırstır. Birçok insan şirke, küfre ve haramlara sırf hırsının kurbanı olarak düşer. Bu ikisinin arasını iyi ayırt etmek ve birbirine karıştırmamak gerekir. İbn Kayyım'ın bahsettiği hırs, ilk manada kullanılan hırstır. (Mütercim)

«Allah'tan yardım iste» İbn Kayyım *(rahimehullah)* der ki: "İnsanın hırs ve fiil(ler)i ancak Allah'ın yardımı, dilemesi ve başarıya ulaştırmasıyla olunca, ***'Yalnız Sana kulluk eder ve yalnız Senden yardım isteriz'*** fermanını bir araya getirmesi için ona, kendisinden yardım istemesini emretti. Çünkü onun kendisine faydalı olan şeylere hırs göstermesi Allah'a ibadet sayılır; bu da Allah'ın yardımı olmadan tamam olmaz. İşte o nedenledir ki Allah insana hem kendisine ibadet etmesini hem de kendisinden yardım dilemesini emretmiştir."

«Ve sakın âcizlik gösterme» Yine İbn Kayyım der ki: "Âcizlik, kişinin kendisine faydalı olan şeylere hırs göstermesine ters düşen bir durumdur. Ve yine Allah'tan yardım dilemesine de münâfidir. Kendisine faydalı olan şeylere karşı hırs gösteren ve bu konuda Allah'tan yardım dileyen insan, âciz olan insan (tipinin) tam tersidir.

Bu (tavsiye), kader gerçekleşmeden önce onun meydana gelmesinde en etkin olan sebeplere kulu yönlendirmektedir. O da bütün işlerin gemi kendi elinde olandan yardım istemekle birlikte, faydalı olan şeylere hırs göstermektir. Tüm işler O'ndadır ve hepsinin dönüşü O'nadır.

Kader başa geldiğinde kulun iki durumu vardır: Birincisi *'âcizlik durumudur'* ki, bu, şeytanın işinin anahtarıdır. Bu hal kulu kendisinde hiçbir fayda olmayan *'keşke'* sözünü demeye götürür. Ve yine bu; kınamanın, sızlanmanın, öfkeye kapılmanın ve hüznün de anahtarıdır. Bu şey, şeytanın bir işi olduğundan dolayı Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, o anahtarla işinin (kapısının) açılmasından kulu sakındırmış ve ikinci durumu ona emretmiştir. O da kadere bakmak, onu dikkate almak, bir şey takdir edilmişse asla kendisini ıskalamayacağını ve kimsenin onu (geri çevirmeye) güç yetiremeyeceğini (bilmektir). İşte o nedenledir ki Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*: ***"Başına bir musîbet gelirse"*** yani yazılan sana galebe çalar, bütün gayretini ve Allah'tan yardım istemeni ortaya koyduktan sonra arzu ettiğin şey meydana gelmezse ***"Sakın ha 'Keşke şöyle yapsaydım böyle böyle olurdu' deme. 'Bu Allah'ın kaderidir, O dilediğini yaptı' de"*** buyurmuştur. Böylelikle arzu ettiği şey gerçekleştiğinde de gerçekleşmediğinde de kendisine

fayda verecek şeye onu yönlendirmiştir. Bundan dolayıdır ki bu hadis, kulun asla kendisinden müstağni olamayacağı hadislerden (sayılmıştır). Hem kaderi hem de (kulun) kesbini ispatı içermektedir."

Az bir tasarrufla (İbn Kayyım'ın sözleri burada sona erdi).

Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in:

"(Ey Aişe) eğer senin kavmin küfürden yeni kurtulmuş olmasaydı, Kâbe'yi (yıkar ve onu) İbrahim Peygamber'in yaptığı temeller üzere yapardım."

"Eğer bir kimseyi delilsiz bir şekilde recm edecek olsaydım, şu kadını recm ederdim."

"Eğer ümmetime zorluk vermeyecek olsaydım onlara misvak kullanmalarını emrederdim."

şeklindeki sözlerine gelince; Kâdı İyaz *(rahimehullah)* buna şu şekilde cevap vermiştir: "Bunların tamamı, içerisinde kadere karşı çıkma ve ondan hoşlanmama (anlamı) barındırmayan müstakbelle/gelecekle alakalı sözlerdir.[364] Çünkü Allah Rasulü *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* (burada)

---

[364] "Keşke/şayet" kelimesini kullanmanın iki türü vardır. Bunlardan birisi caiz iken diğeri değildir. Bu kelime eğer **"bir şeyi temenni ve arzu etme"** anlamında kullanılırsa o zaman caizdir ve kullanılmasında hiçbir beis yoktur. Nitekim Kur'ân-ı Kerim'de ve sahih hadislerde bu manada sıklıkla kullanılmıştır. Örneğin Rabbimiz şöyle buyurur:

"Keşke bilselerdi!" (Bakara 102, 103; Ankebût, 64)

"Keşke o zâlimler azabı gördükleri zaman bütün kuvvetin Allah'a ait olduğunu ve Allah'ın azabının çok şiddetli olduğunu bir anlayabilselerdi!" (Bakara 102, 165)

Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* de şöyle buyurur:

"Şayet ümmetime zorluk vermem söz konusu olmasaydı, onlara her abdestle birlikte misvak kullanmalarını emrederdim." (İmam Ahmed)

"Eğer ümmetime zorluk vermeyecek olsaydım, onlara her namaz için abdest almalarını emrederdim." (İmam Ahmed)

Görüldüğü üzere bu âyet ve hadislerde "keşke/şayet" anlamına gelen "lev" kelimesi kullanılmış ve bunda hiçbir beis görülmemiştir.

Ancak bu kelime eğer içerisinde Allah'ın belirlediği kadere itirazı, ondan hoşnutsuzluğu ve geçmişe pişmanlığı barındırıyorsa, o zaman kullanımı caiz olmaz. İzahını yapmakta olduğumuz hadis, işte böylesi bir manayı ihtiva eden "keşke" kelimesini kullanmayı

ancak yapacağı ve gücü kapsamında olan şeyler hakkındaki düşüncesini haber vermiştir. Yaptığı şeylere gelince, bunlar gücü kapsamında değildir. O'nun: *"Ben şayet hacc aylarında umre yapmanın caiz olduğunu şimdi bildiğim gibi bilseydim, kurbanlık develeri göndermez ve bu gidişimi umre yapardım"* sözü de aynı anlamdadır ve kendisinden nehyedilen (keşke) kapsamında değildir. Bilakis bu, -şayet mümkün olsa- gelecekte yapmak istediği bir şeyi (şimdiden) onlara haber vermektir. Bunun caiz olduğu noktasında hiçbir ihtilaf yoktur. Kadere karşı çıkma veya 'şayet engel ortadan kalksa takdir edilenin zıttı meydana gelir' inancıyla birlikte olanı yasaklanmıştır." Özetle...

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Âli İmrân Sûresinde yer alan iki âyetin açıklaması.

2- Başa bir musibet geldiğinde "keşke/şayet" gibi sözlerin söylenmesinin açıkça yasaklanması.

3- Bunun yasak kılınma gerekçesinin şeytanın işine kapı aralayacağı olduğu.

4- (Bu tarz ifadeler yerine daha) güzel olan söz söylemeye teşvik edilmesi.

5- Allah'tan yardım dilemekle birlikte fayda veren şeylere hırs göstermenin emredilmesi.

6- Bunun zıddı olan acizliğin yasaklanması.

---

yasaklamaktadır. Böylesi bir "keşke", elbette ki şeytanın kadere isyan ettirme noktasında ekmeğine yağ sürecek ve insanın imanını zedeleme hususunda daha derin noktalara girebilmesi için emellerinin kapısını açacaktır. O nedenle Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bu kelimeyi kullanmayı yasaklamıştır. Bu ayırımı bilerek hareket etmek gerekir; aksi halde her "keşke" kelimesini kullananlara itiraz etmemiz söz konusu olur. (Mütercim)

ELLİ SEKİZİNCİ BÖLÜM

Rüzgâra Sövmenin Yasak Oluşu

✪ METİN ✪

عن أبي بن كعب رضي الله عنه أن رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قال: لَا تَسُبُّوا الرِّيحَ فَإِذَا رَأَيْتُمْ مَا تَكْرَهُونَ فَقُولُوا: اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ هَذِهِ الرِّيحِ، وَخَيْرِ مَا فِيهَا، وَخَيْرِ مَا أُمِرَتْ بِهِ، وَنَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ هَذِهِ الرِّيحِ، وَشَرِّ مَا فِيهَا، وَشَرِّ مَا أُمِرَتْ بِهِ صححه الترمذي

Ubeyy b. Ka'b *(radıyallahu anh)*'ın rivâyet ettiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Rüzgâra sövmeyin. Hoşlanmadığınız bir şey gördüğünüzde şöyle deyin: Allah'ım! Senden bu rüzgârın hayrını, içindekinin hayrını ve kendisiyle emrolunduğu şeyin hayrını istiyoruz. Bu rüzgârın şerrinden, içindekinin şerrinden ve kendisiyle emrolunduğu şeyin şerrinden Sana sığınıyoruz."*[365]

Tirmizî bu hadisin "sahih" olduğunu söylemiştir.

✪ ŞERH ✪

«Rüzgâra sövmeyin» Çünkü o, bütün işleri evirip çeviren birisinin (Allah'ın) emri altındadır. O nedenle ona sövmek, O'na karşı çıkmak anlamına gelir ki, bu da tevhidi zedeler.

«Hoşlanmadığınız bir şey gördüğünüzde» Yani rüzgârda aşırı soğukluk, aşırı kavuruculuk ve aşırı sert esiş gördüğünüzde...

İmam Ahmed, Ebu Dâvûd ve İbn Mâce Ebu Hureyre'den merfu olarak şunu rivayet etmiştir: *"Rüzgâr, Allah'ın rahmetindendir. Bazen rahmet getirir, bazen ise azap. O nedenle sakın ona sövmeyin! Fakat Allah'tan onun hayrını isteyin, şerrinden (O'na) sığının."*

İbn Abbas'tan rivayet edildiğine göre, adamın birisi Rasûlullah'ın yanında rüzgâra lanet etti. Bunun üzerine Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve*

---

[365] Tirmizî, 2252.

sellem) "Sakın ha rüzgâra lanet etmeyin; zira o me'murdur. (Allah tarafından bir görevle görevlendirilmiştir.) Hiç şüphe yok ki, kim hak etmeyen bir şeye lanet ederse, lanet ona geri döner."

Bunu Tirmizî rivayet etmiş ve "ğarîb"[366] olduğunu söylemiştir.

İmam Buhârî'nin Âişe *(radıyallâhu anhâ)*'dan rivayet ettiğine göre Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* şiddetli bir rüzgâr estiği vakit şöyle derdi: *"Allah'ım! Ben Senden bunun hayrını, içindekinin hayrını ve kendisiyle gönderildiği şeyin hayrını isterim. Onun şerrinden, içindekinin şerrinden ve kendisiyle gönderildiği şeyin şerrinden Sana sığınırım."*

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Rüzgâra sövmenin yasaklanması.

2- İnsanın, hoşlanmadığı bir şey gördüğünde faydalı sözler söylemeye teşvik edilmesi.

3- Rüzgârın da me'mur (Allah tarafından bir görevle görevlendirilmiş) olduğunun öğretilmesi.

4- Rüzgârın bazen hayırla, bazen de şer ile görevlendirildiği.

---

[366] Hadis usûlündeki "ğarîb hadis", Türkçede kullanılan "ilginç ve acâip" kelimeleri ile aynı anlamına gelmez. Bazı okurlar, bir hadis için "Bu ğarîb bir hadistir" denildiğinde onu ilginç ve acaip bir hadis şeklinde algılıyorlar. Oysa Hadis Usûlü İlminde "ğarîb hadis" demek; "Senedinin herhangi bir yerinde râvi sayısı bire düşen hadis" demektir. Tirmizî'nin bu sözünü de bu şekilde anlamak gerekir. Yani bu rivayetin senedinin bir tabakasında râvisi teke düşmüş, tek bir râviden rivayet edilmiştir. O nedenle buna "ğarîb hadis" denmiştir. (Mütercim)

ELLİ DOKUZUNCU BÖLÜM

Allah Teâlâ'nın ***"Allah hakkında gerçek dışı zanda, câhiliyye zannında bulunuyorlar ve 'Bizim bu işle bir ilgimiz var mı?' diyorlar. De ki: Bütün iş Allah'ın elindedir..."*** (Âli İmrân, 154) Buyruğu Hakkında

✡ METİN ✡

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ يَظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ يَقُولُونَ هَلْ لَنَا مِنَ الأَمْرِ مِنْ شَيْءٍ قُلْ إِنَّ الأَمْرَ كُلَّهُ لِلَّهِ ﴾

"Allah hakkında gerçek dışı zanda, câhiliyye zannında bulunuyorlar ve 'Bizim bu işle bir ilgimiz var mı?' diyorlar. De ki: Bütün iş Allah'ın elindedir..." (Âli İmrân, 154)

﴿ الظَّانِّينَ بِاللَّهِ ظَنَّ السَّوْءِ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ ﴾

"Allah hakkında kötü zan besleyenler... Kötülük onların başına gelsin..." (Feth, 6)

قال ابن القيم في الآية الأولى «فُسِّرَ هَذَا الظَّنُّ بِأَنَّهُ سُبْحَانَهُ لَا يَنْصُرُ رَسُوْلَهُ، وَأَنَّ أَمْرَهُ سَيَضْمَحِلُّ، وَفُسِّرَ بِأَنَّ مَا أَصَابَهُ لَمْ يَكُنْ بِقَدَرِ اللهِ وَحِكْمَتِهِ.

فَفُسِّرَ بِإِنْكَارِ الحِكْمَةِ وَإِنْكَارِ القَدْرِ وَإِنْكَارٍ أَنْ يُتِمَّ أَمْرَ رَسُوْلِهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنْ يُظْهِرَهُ عَلَى الدِّيْنِ كُلِّهِ، وَهَذَا هُوَ ظَنُّ السَّوْءِ الَّذِيْ ظَنَّهُ المُنَافِقُوْنَ وَالمُشْرِكُوْنَ فِي سُوْرَةِ الفَتْحِ. وَإِنَّمَا كَانَ هَذَا ظَنَّ السُّوْءِ؛ لِأَنَّهُ ظَنٌّ غَيْرِ مَا يَلِيْقُ بِهِ سُبْحَانَهُ وَمَا يَلِيْقُ بِحِكْمَتِهِ وَحَمْدِهِ وَوَعْدِهِ الصَّادِقِ.

فَمَنْ ظَنَّ أَنَّهُ يُدِيْلُ البَاطِلَ عَلَى الحَقِّ إِدَالَةً مُسْتَقِرَّةً يَضْمَحِلُّ مَعَهَا الحَقُّ، أَوْ أَنْكَرَ أَنَّ مَا جَرَى بِقَضَائِهِ وَقَدَرِهِ، أَوْ أَنْكَرَ أَنْ يَكُوْنَ قَدَرُهُ لِحِكْمَةٍ بَالِغَةٍ يَسْتَحِقُّ عَلَيْهَا الحَمْدَ - بَلْ زَعَمَ أَنَّ ذَلِكَ لِمَشِيئَةٍ مُجَرَّدَةٍ -؛ فَذَلِكَ ظَنُّ الَّذِيْنَ كَفَرُوا، فَوَيْلٌ لِلَّذِيْنَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ. وَأَكْثَرُ النَّاسِ يَظُنُّوْنَ بِاللَّهِ ظَنَّ السَّوْءِ فِيْمَا يَخْتَصُّ بِهِمْ، وَفِيْمَا يَفْعَلُهُ بِغَيْرِهِمْ، وَلَا يَسْلَمُ مِنْ ذَلِكَ إِلَّا مَنْ عَرَفَ اللهَ وَأَسْمَاءَهُ وَصِفَاتِهِ وَمُوْجَبَ حِكْمَتِهِ وَحَمْدِهِ. فَلْيَعْتَنِ اللَّبِيْبُ النَّاصِحُ لِنَفْسِهِ بِهَذَا، وَلْيَتُبْ إِلَى اللهِ، وَلْيَسْتَغْفِرْهُ مِنْ ظَنِّهِ بِرَبِّهِ ظَنَّ السَّوْءِ. وَلَوْ فَتَّشْتَ مَنْ

فَتَّشْتَ لَرَأَيْتَ عِنْدَهُ تَعَنُّتًا عَلَى الْقَدَرِ وَمَلَامَةً لَهُ، وَأَنَّهُ كَانَ يَنْبَغِي أَنْ يَكُوْنَ كَذَا وَكَذَا، فَمُسْتَقِلٌّ وَمُسْتَكْثِرٌ، وَفَتِّشْ نَفْسَكَ هَلْ أَنْتَ سَالِمٌ؟

فَإِنْ تَنْجُ مِنْهَا تَنْجُ مِنْ ذِي عَظِيْمَةٍ وَإِلَّا فَإِنِّي لَا إِخَالُكَ نَاجِياً

İbnu'l-Kayyım ilk âyet ile ilgili olarak şöyle demiştir: "Bu zan, Allah *(subhanehu ve teâlâ)*'nın Resûlü'ne yardım etmeyeceği ve O'nun davasının silineceği düşüncesi olarak tefsir edilmiştir. Yine bu zannın, onların başına gelenin Allah'ın kaderi ve hikmetiyle olmadığını düşünmeleri olduğu da söylenmiştir. Özetleyecek olursak buradaki zan; hikmeti inkâr, kaderi inkâr ve Allah Teâlâ'nın Resûlü'nün davasını tamama erdireceğini ve O'nun dinini bütün dinlere üstün kılacağını inkâr olarak tefsir edilmiştir. İşte, Fetih Sûresinde münafık ve müşriklerin ortaya koyduğu kötü zan bu zandır. Çünkü bu zan, Allah *(subhanehu ve teâlâ)*'ya lâyık olmayan ve yine O'nun hikmetine, hamdine ve hak vaadine lâyık olmayan bir zandır. Artık her kim Allah'ın bâtılı hak üzerine, onu tamamen ortadan kaldıracak şekilde hâkim kılacağını zannederse veya meydana gelen her şeyin O'nun kazâ ve kaderi ile meydana geldiğini inkâr ederse ya da O'nun kaderinin hamdi gerektiren üstün bir hikmetle olduğunu reddeder ve bunun soyut bir dilemeye bağlı olduğunu söylerse; işte böyle bir zan kâfirlerin zannıdır. Ateşten dolayı vay (böylesi)kâfirlerin hâline!

İnsanların çoğu gerek kendilerini ilgilendiren hususlarda gerekse başkalarına yaptığı şeyler hususunda Allah hakkında suizan beslemektedirler. Bundan ancak Allah'ı, O'nun isimlerini, sıfatlarını, hikmetinin ve hamdinin gereklerini bilenler selamet bulurlar. Kendisine karşı samimi olan akıllı kimse bu hususa dikkat etmeli, Rabbi hakkında beslediği suizandan dolayı Allah'a tevbe etmeli ve istiğfarda bulunmalıdır. Şöyle bir araştırma yapsan bazı kimselerin kadere karşı bir hoşnutsuzluk içinde olduğuna ve kaderi kınadığına şâhit olursun. Onlara göre aslında şöyle şöyle olmalıdır. Bazı şeyleri azımsarlar, bazı şeyleri çok görürler. Şimdi sen kendini bir kontrol et bakalım, acaba sen bundan selâmette misin?

"Büyük şeyden kurtuldun, bundan kurtulduysan
Yoksa saymam ben seni, kurtulmuş olanlardan." [367]

✿ ŞERH ✿

Şârih der ki: "Musannif, (bu bölümde) Allah'a karşı hüsnü zan beslenmesinin gerekliliğine dikkat çekmek istemiştir; çünkü bu da tevhidin gereklerindendir. İbni Kayyım der ki: Allah *(subhânehu ve teâla)*, onların bâtıl zanlarından kaynaklanan sözü haber vermektedir. O da: ***'Bizim bu işle bir ilgimiz var mı?'*** sözü ile: ***'Bu işle bir ilgimiz olsaydı/bize danışılsaydı burada öldürülmezdik'*** sözüdür. Onların birinci ve ikinci sözlerinden maksat, onların kaderi kabul ettikleri ve tüm işi Allah'a havale ettikleri değildir. Eğer onların maksatları bu olsaydı, (o zaman) bundan dolayı kınanmazlar, ***'De ki: Bütün iş Allah'ın elindedir'*** denilerek onları reddetmek münasip olmaz ve bu sözün kaynağı *'cahiliye zannı'* sayılmazdı. İşte bu nedenledir ki birçok müfessir onların buradaki bâtıl zanlarını *'kaderi yalanlamaları'* ve onların *'bu işte sözleri dinlense, Allah Rasulü ve Ashabı da onlara kulak vererek kendilerine uysa başlarına öldürülme musibeti gelip çatmayacak, zafer ve başarı onların olacaktı'* şeklindeki zanları olarak tefsir etmişlerdir ki, Allah onların cahiliye zannı olan bu bâtıl zanlarını yalanlamıştır. Onların bu zannı, kaza ve kaderin başa gelmesinden sonra onu def etmeye güçlerinin olduğunu düşünen ve şayet iş kendilerine bırakılsa kaderin gerçekleşmeyeceğini zanneden cehalet ehline ait bir zandır ki Allah onların bu zannını ***'De ki: Bütün iş Allah'ın elindedir'*** sözü ile boşa çıkarmıştır. O'nun kaza ve kaderinden başkası, önceden yazdığından gayrısı olmaz."

«Allah hakkında kötü zan besleyenler» İbn Kesir der ki: "Onlar Allah'ı, hükmü hususunda itham ediyor ve Rasûl ile Ashabının öldürülüp tamamen yok olacaklarını zannediyorlar. İşte bu nedenle Allah Teâlâ: ***'Kötülük onların başına gelsin. Allah onlara gazap etmiş, onları lânetlemiş*** (yani onları rahmetinden uzaklaştırmış) ***ve***

[367] Zâdu'l-Meâd, 3/196.

kendilerine cehennemi hazırlamıştır. Orası ne kötü bir varış yeridir!' *(Fetih, 6)* buyurmuştur.

«Bu zan, Allah *(subhanehu ve teâlâ)****'nın Resûlü'ne yardım etmeyeceği... şeklinde tefsir edilmiştir»*** İbn Kayyım'ın bu söz hakkında Şârih der ki: "Bu, müfessirlerden birçoğunun (yapmış olduğu bir) tefsirdir. Bu, (aslında) Katade ve Suddi'nin tefsirinden alınmıştır ki, bunu onlardan İbn Cerîr nakletmiştir. Diğerleri de mana ile nakletmişlerdir."

«Yine bu zannın, onların başına gelenin Allah'ın kaderi ve hikmetiyle olmadığını düşünmeleri olduğu da söylenmiştir» Bunu Kurtubî İbn Abbas'tan nakletmiştir.

«İnsanların çoğu gerek kendilerini ilgilendiren hususlarda gerekse başkalarına yaptığı şeyler hususunda Allah hakkında suizan beslemektedirler» İbni Kayyım der ki: "Allah'ın dilediklerı müstesna, Âdemoğlunun geneli kendisine hak ettiğinin daha azı verildiğini, nasibinin eksik olduğunu, (aslında) Allah'ın verdiğinden daha fazlasına hak sahibi olduğunu düşünür. Lisan-ı hâli: *'Rabbim bana zulmetti ve hak ettiğimden beni mahrum kıldı'* der, nefsi de buna şahitlik eder. Ama dili ile bunu reddeder, açıkça bunu söylemeye cesaret edemez. Akıllı kimse bu hususa dikkat etmeli, Rabbi hakkında beslediği suizandan dolayı her ân Allah'a tevbe ve istiğfar etmelidir. Kötülüğü, her şerrin kaynağı, her kötü işin menbaı olan ve zulüm ve cahillik üzere yaratılan nefsi için düşünmelidir. O, kötülüğe; hükmedenlerin en iyisi, adaletle davrananların en âdili, rahmet edenlerin en merhametlisi, gerçek zenginliğe ve hakiki hamde layık, zâtında, sıfatlarında, fiillerinde ve isimlerinde her kötülükten münezzeh, zâtı ve sıfatları her açıdan mutlak kemâle sahip, yaptıklarının tamamı hikmet, maslahat, rahmet ve adalet olan, en güzel isimlere sahip bulunan Allah'tan daha layıktır.

"Sakın ha Rabbin için kötü zanda bulunma,
Hiç kuşku yok ki Allah, en güzele layık olandır,
Nefsin için hiçbir zaman iyi düşünme,
Nasıl olur da zâlim, câni ve câhil olana iyi bakılır?"

«Şöyle bir araştırma yapsan bazı kimselerin kadere karşı bir hoşnutsuzluk içinde olduğuna ve kaderi kınadığına şâhit olursun.

Onlara göre aslında şöyle şöyle olmalıdır. Bazı şeyleri azımsarlar, bazı şeyleri çok görürler. Şimdi sen kendini bir kontrol et bakalım, acaba sen bundan selâmette misin?» İbn Akîl *(rahimehullah)* der ki: "Avamdan birisi şayet altın ve gümüşle süslenmiş binekler, hizmetçiler ve süs eşyalarıyla bezenmiş evler görse: *'Kötü amellerine rağmen kendilerine verilenlere bir bakın'* der ve onlara lanet okumaya, verenini de kınamaya başlar. Ta ki insanlar (onun hakkında): *'Falanca namazlarını ve cumalarını kılıyor, zerre miktarı haksızlık etmiyor, hakkı olmayan şeyi almıyor, malı olduğunda zekâtını veriyor'* derler. Böylelikle beğeni toplar. Ama o aslında (insanlara) *'Eğer şeriat hak olsaydı, durum bizim gördüğümüzün tersine olur; iyi kimse zengin, fâsık kişi de fakir olurdu'* dedirtmektedir. İbnu'l-Cevzî şöyle demiştir: Demirci Sadaka b. Hüseyin'in yanına girdim. Bu adam fakih birisiydi, ancak çok itirazcıydı. Üzerinde eski bir elbise vardı dedi ki: *'Bu aslında benim değil, bir devenin üzerinde olmalıydı!'*

Bana arkadaşlık eden, seksen yaşına yaklaşmış bir adam vardı. Bu adam çokça namaz kılar, oruç tutardı. Bir gün hastalandı, hastalığı da oldukça şiddetlendi. O ara *'Ölmemi isteseydi beni öldürürdü. Böyle acı çektirmenin anlamı da ne? (Bundan sonra) Allah bana Firdevs bile verse, nankörlük edilmeyi layık olur!'* dedi.

İşte avamın birçoğu bu şekildedir. Kendisinde sıkıntı olan sâlih bir insanı görseler, kaderi eleştirerek hemen *'Bu adam bunu hak etmiyor'* derler.

Bilesin ki kadere itiraz eden kişi, ona yön vermeye çalışmakla yaratıcıya ortak olmaya kalkışmıştır. Böylelerinin tamamı, yaratıcının hikmetini eksik gördüğü için kâfirdir. Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in verdiği hükme rıza gösterme noktasında kalbin bir anlık tereddüt duyması (kişiyi) imandan çıkarıyorsa,[368] acaba Allah'a itiraz edildiğinde iman nasıl sahih olur ki?!"

---

[368] Rabbimiz bununla alakalı olarak şöyle buyurur: ***"Hayır, Rabbine andolsun ki, aralarında çıkan anlaşmazlık hususunda seni hakem kılıp sonra da verdiğin hükümden içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın onu kabullenmedikçe ve boyun eğip teslim olmadıkça iman etmiş olmazlar."*** (Nisa, 65)

«Büyük şeyden kurtuldun, bundan kurtulduysan» Yani bu hasletten kurtulduysan büyük bir şerden kurtulmuşsun demektir.

«Yoksa saymam ben seni, kurtulmuş olanlardan» "إِخَالُكَ" hemzenin kesrası iledir. Yani seni kurtulan birisi zannetmem demektir.

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Âl-i İmrân Sûresinde yer alan âyetin açıklaması.

2- Fetih Sûresinde yer alan âyetin açıklaması.

3- Zannın sayılamayacak kadar çeşidi olduğunun bilinmesi.

4- Bundan (su-i zandan) ancak Allah'ın isim ve sıfatlarını, bir de nefsini(n hallerini) tanıyan birisinin kurtulabileceği.

ALTMIŞINCI BÖLÜM

Kaderi İnkâr Edenler Hakkında Gelenler

✡ METİN ✡

وقال ابن عمر: «وَالَّذِى نفسُ ابْنُ عُمَرَ بيده لَوْ كان لأَحَدِهِمْ مِثْلُ أُحُدٍ ذَهَبًا ثم أَنْفَقَهُ في سبيل الله مَا قَبِلَه اللَّهُ مِنْهُ حَتَّى يُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ» ثم استدل بقول النبي صلى الله عليه وسلم: «الإيمان أن تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلاَئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ» رواه مسلم

İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)* şöyle demiştir: "İbn Ömer'in canını elinde tutana yemin ederim ki onlardan birinin Uhud Dağı kadar altını olsa ve onu Allah yolunda infak etse, kadere iman edinceye kadar Allah onu ondan kabul etmez."

İbn Ömer sonra Nebi *(aleyhisselam)'ın* şu buyruğunu delil getirmiştir: *"İman; Allah'a, O'nun meleklerine, kitaplarına, resûllerine, âhiret gününe inanman, bir de hayrıyla ve şerriyle kadere inanmandır."* [369]

Bunu Müslim rivâyet etmiştir.

وعن عبادة بن الصامت أنه قال لابنه: «يَا بُنَىَّ إِنَّكَ لَنْ تَجِدَ طَعْمَ الإِيمَانِ حَتَّى تَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَكَ وَمَا أَخْطَأَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَكَ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ « إِنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ الْقَلَمَ فَقَالَ لَهُ اكْتُبْ ، قَالَ رَبِّ وَمَاذَا أَكْتُبُ ؟ قَالَ اكْتُبْ مَقَادِيرَ كُلِّ شَىْءٍ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ » يَا بُنَىَّ إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ - صلى الله عليه وسلم - يَقُولُ: «مَنْ مَاتَ عَلَى غَيْرِ هَذَا فَلَيْسَ مِنِّي»

Ubâde b. Sâbit'in, kendi oğluna şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Yavrucuğum! Başına gelenin seni ıskalama ihtimâlinin olmadığını ve başına gelmeyenin sana isâbet etme ihtimâlinin bulunmadığını bilmediğin sürece imanın tadını alman mümkün değildir. Ben Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)'*i şöyle buyururken işittim: *'Allah'ın ilk yarattığı şey kalemdir. Ona 'Yaz!' dedi. Kalem 'Rabbim, neyi yazayım?' diye sordu. Bunun üzerine Allah 'Kıyâmet saatine kadar her şeyin kaderini yaz'*

[369] Müslim, İman, 8.

buyurdu.' Oğulcuğum, yine ben Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i *'Kim bundan başka bir hâl üzere ölürse benden değildir'* buyururken işittim."[370]

وفي رواية لأحمد: "إن أول ما خلق الله تعالى القلم، فقال له: اكتب، فجرى في تلك الساعة بما هو كائن إلى يوم القيامة"

Ahmed'in bir rivâyetine göre ise Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Allah Teâlâ'nın ilk yarattığı şey kalemdir. Sonra ona 'Yaz!' dedi. Bunun üzerine kalem o anda kıyâmet gününe kadar meydana gelecek şeyleri yazdı."*

وفي رواية لابن وهب قال: قال رسول الله صلي الله عليه وسلم: فمن لم يؤمن بالقدر خيره وشره أحرقه الله بالنار

İbn Vehb'in bir rivâyetine göre de Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Kim hayrıyla ve şerriyle kadere iman etmezse Allah onu ateşle yakar."*

وفي " المسند " و " السنن " عن ابن الديلمي قال: أتيت أُبَيَّ بْنَ كَعْبٍ رضي الله عنه فَقُلْتُ: فِي نَفْسِي شَيْءٌ مِنْ الْقَدَرِ فَحَدِّثْنِي بِشَيْءٍ لَعَلَّ الله يَذْهَبُه مِنْ قَلْبِي، فقال:«لَوْ أَنْفَقْتَ مثل أُحُدٍ ذَهَبًا مَا قَبِلَهُ اللَّهُ مِنْكَ حَتَّى تُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ وَتَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَكَ وَمَا أَخْطَأَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَكَ وَلَوْ مِتَّ عَلَى غَيْرِ هذا لكنت من أهل النَّارَ» قال فأتيت عبد الله بن مسعود وحذيفة بن اليمان وزيد بن ثابت رضي الله عنهم فكلهم حدثني بمثل ذلك عن النبي صلى الله عليه وسلم» حديث صحيح رواه الحاكم في صحيحه

Müsned'de ve sünenlerde İbnu'd-Deylemî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Ubeyy b. Ka'b'ın yanına gittim ve dedim ki:

— Kader konusunda içimde bir şüphe var. Bana bir şey söyle. Umulur ki Allah o şüpheyi kalbimden giderir. Bunun üzerine şöyle dedi:

---

[370] Ebu Dâvud, 2/637; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, 10/204.

— Uhud Dağı kadar altını infak etsen bile kadere iman etmedikçe, başına gelen şeyin seni ıskalama ihtimâlinin olmadığını ve başına gelmeyen şeyin sana isâbet etme ihtimâlinin bulunmadığını bilmedikçe Allah onu senden kabul etmez. Bundan başka bir inanç üzere ölürsen cehennem ehlinden olursun.

Sonra Abdullah b. Mes'ud'a, Huzeyfe b. Yemân'a, Zeyd b. Sâbit'e gittim. Hepsi bana Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den aynısını aktardılar."[371]

Sahih bir hadistir. Hâkim Sahih'inde rivâyet etmiştir.

✿ ŞERH ✿

«Kaderi İnkâr Edenler Hakkında Gelenler» Yani onlar hakkında gelen tehditler...

Şeyhulislam (İbn Teymiyye) der ki:

"Gerek bu meselede olsun gerekse diğerleri hakkında Ehlisünnet ve'l-Cemaat'in yolu Kitap ve Sünnetin delalet ettiği gerçeklerle, Muhacir ve Ensar'dan öncü olanlarla onlara 'ihsan' ile tabi olanların üzerinde bulunduğu yoldur. O da (bu meselede) şu şekildedir: Allah her şeyin yaratıcısı, Rabbi ve hükümdarıdır. Bu (her şey ifadesinin kapsamı)na – gerek kulların yaptıkları olsun gerekse kulların dışındaki varlıkların yaptıkları– kendileri ile kâim olan bütün varlıklar ve onların kendileriyle birlikte var olan (bütün) vasıfları da dâhildir.

Yüce Allah'ın dilediği olur, dilemediği olmaz. Varlık âlemi içerisindeki her şey ancak O'nun dilemesi ve kudreti ile olur. O'nun dilediği bir şeyin olmasını engellemek mümkün değildir. Bilakis O, her şeye güç yetirir. O, ne dilerse mutlaka ona güç getirir. Allah olanı, olacak olanı ve olmamış olanı bilir. Ve yine eğer olsaydı nasıl olacağını da bilir. Buna kulların fiilleri ve başka şeyler de dâhildir. Allah kulları yaratmadan önce onların kaderlerini, ecellerini, rızıklarını ve amellerini takdir

---

[371] Ebu Dâvud, 2/637; Ahmed b. Hanbel, Müsned; 5/182; İbn Mâce, 1/29.

etmiştir, bunları yazmıştır. Onların ulaşacakları saadeti ve bedbahtlığı da yazmıştır.

Onlar [372]:

- Allah'ın her şeyi **yarattığına**, her şeye güç yetirir olduğuna,
- Olan her şeyi **dilemiş olduğuna**,
- Daha olmadan önce tüm her şeyi **bildiğine**,
- Ve her şeyi daha vukua gelmeden önce takdir edip **yazdığına** iman ederler. [373]

Kaderiyye'nin ğulâtı/aşırıları ise, Allah'ın (bir şey olmadan önce onu) ön bilgisi ile bilmesini ve kaderi yazmış olmasını inkâr ederler. Bunların aslında *'emretmekten'* ve *'yasaklamaktan'* ibaret olduğunu sanırlar. Onlara göre Allah, kimin kendisine itaat edeceğini, kimin de karşı çıkacağını önceden bilemez. Bilakis işler kendiliğinden oluvermiştir!

Bu görüş İslam dünyasında ilk defa dört halife devri geçtikten, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Abbâs ve benzeri sahabîlerin asrının ardından Muaviye b. Ebu Süfyan'ın emirliğinden sonra ortaya çıkmıştır. Basra'da bu görüşü ilk defa *'Ma'bed el-Cühenî'* dillendirmiştir."

İbn Kayyım der ki: "Kaza ve kaderin dört mertebesi vardır:

1- Daha vukua gelmeden önce Allah'ın her şeyi **bilmiş olması.**

2- Gökleri ve yeri yaratmadan önce bunu kendi katındaki kitaba **yazması.**

3- Tüm varlığı içine alan **meşîeti/dilemesi** ki, var olan hiçbir şeyin O'nun bilgisinden çıkması söz konusu olmadığı gibi, dilemesinin dışına çıkması da söz konusu olamaz.

4- Tüm var olan şeyleri **yaratıp, meydana getirmesi.**

---

[372] Yani Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat müntesibi kimseler... (Mütercim)

[373] Şeyhulislam'ın burada zikrettiği bu dört madde, Ehlisünnet ve'l-Cemaat'in kader konusundaki inancını ifade etmektedir. Bu dört maddeye inanmayan bir kimse kadere hakkıyla iman etmiş sayılmaz. (Mütercim)

Bunu mana olarak Şârih zikretmiştir.

«İbn Ömer'in canını elinde tutana yemin ederim ki» İmam Müslim'in lafzı *"Abdullah İbni Ömer'in kendisine yemin ettiği (zâta) kasem olsun ki..."* şeklindedir.

İbn Teymiyye der ki: "İbn Abbas, Câbir b. Abdillah ve Vâsile b. Eska' gibi sahabîlerin, onlara 'ihsan' ile tabi olanların ve Müslümanların diğer imamlarının onlar (kaderi inkâr edenler) hakkındaki görüşü de bu yöndedir. Hatta Malik, Şafiî, Ahmed b. Hanbel ve onlar gibi olan diğer imamlar şöyle demişlerdir: Allah'ın ilm-i kadîmini (yani bir şey vukua gelmeden önce onu biliyor olmasını) kabul etmeyenler kâfir olmuşlardır."

«İbn Ömer sonra Nebi** (aleyhisselam)**'ın şu buyruğunu delil getirmiştir: "İman; Allah'a, O'nun meleklerine, kitaplarına, resûllerine, âhiret gününe inanman, bir de hayrıyla ve şerriyle kadere inanmandır» Çünkü Nebi *(aleyhisselam)* kadere iman etmeyi imanın altıncı esası kabul etmiştir. Dolayısıyla onu kabul etmeyen mü'min de olamaz, Müslüman da. Ameli de kabul edilmez.

«Bunu Müslim rivâyet etmiştir» Yani Yahyâ b. Ya'mer'den rivayet etmiştir.

Yahyâ b. Ya'mer şöyle demiştir: "Kader hakkında ilk konuşan kişi 'Ma'bed el-Cuhenî' idi. Ben ve Humeyd-i Tavîl haccetmek –ya da umre yapmak– üzere yola çıktık. *'Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashâbından biriyle karşılaşsak da ona bu adamların kader hakkında söylediklerini sorsak'* dedik. Sonra Allah karşımıza Abdullah b. Ömer'i çıkardı. Abdullah Mescid'e giriyordu. Ben ve arkadaşım onun yanına yanaştık. Arkadaşımın sözü bana bırakacağını düşündüm ve:

— Ey Ebû Abdurrahmân! Bizim tarafımızda Kur'an'ı okuyan, ilmi araştıran, fakat kader diye bir şeyin olmadığını, olayların kendiliğinden meydana geldiğini söyleyen bazı kimseler ortaya çıktı, dedim.

Bunun üzerine İbn Ömer şöyle dedi:

— Onlarla karşılaştığın zaman onlara benim onlardan berî olduğumu, onların da benden berî olduklarını bildir. Abdullah b. Ömer'in yemin ettiği (Zât'a) kasem ederim ki, onlardan birinin Uhud Dağı kadar altını olsa ve onu Allah yolunda infak etse, kadere iman edinceye kadar Allah onu ondan kabul etmez!

Daha sonra şöyle dedi: Bana babam Ömer b. Hattâb tahdis edip şöyle dedi: Bir gün Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in yanında oturuyorduk. Birden yanımıza bembeyaz elbiseli ve simsiyah saçlı bir adam geldi. Üzerinde yolculuk alâmeti görülmüyordu. Onu bizden hiç kimse de tanımıyordu. Sonra adam Nebi *(aleyhisselam)*'ın yanına gelip oturdu..."

Sonra İbn Ömer İslam, iman ve ihsân hakkındaki uzun (Cibril) hadisini aktardı.[374]

---

[374] Bu hadisin devamı şu şekildedir: Sonra adam Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in yanına gelip oturdu. Dizlerini dizlerine dayadı. Ellerini O'nun uyluklarının üzerine koydu. Sonra da:

— Ey Muhammed! Bana İslâm'dan haber ver, dedi. Nebi aleyhisselam şöyle buyurdu:

— İslâm, Allah'tan başka (hak) ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Rasûlü olduğuna şehâdet etmen, namazı kılman, zekâtı vermen, Ramazan orucunu tutman ve yoluna güç yetirebiliyorsan Beyt'i haccetmendir. Bunun üzerine adam:

— Doğru söyledin, dedi.

Hem sorup hem tasdik ettiği için biz şaşırdık.

Sonra adam:

— Peki, bana imandan haber ver, dedi. Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu:

— İman; Allah'a, O'nun meleklerine, kitaplarına, rasûllerine, âhiret gününe inanman, bir de hayrıyla ve şerriyle kadere inanmandır. Adam yine:

— Doğru söyledin, diye karşılık verdi. Sonra:

— Peki, bana ihsandan haber ver, dedi. Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu:

— Allah'a O'nu görüyormuşçasına ibâdet etmendir. Her ne kadar sen O'nu görmüyorsan da O seni görüyor. Adam yine:

— Doğru söyledin, diye karşılık verdi. Sonra:

— Bana kıyâmet saatinden haber ver, dedi. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

— Bu konuda kendisine soru sorulan sorandan daha bilgili değil, buyurdu. Adam:

— Peki, onun alâmetlerinden haber ver, dedi. Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu

Şeyhulislam (İbn Teymiyye) der ki: "Nebi *(aleyhisselam)* burada en üstünü ihsan, ortası iman, sonrası da İslam olmak üzere dini üç dereceye ayırmıştır. Buna göre, her muhsin kimse (aynı zamanda) bir mü'mindir. Her mü'min de (aynı zamanda) bir müslimdir. Ama her mü'min muhsin, her müslim de mümin değildir. Nitekim hadisler de bu hususa delalet etmektedir. Dolayısıyla ihsânın içerisine iman, imanın içerisine de İslam girmektedir. Muhsinler mü'minlerden, mü'minler de müslimlerden daha özeldir."

Şeyhimiz der ki: "O zaman şu apaçık ortaya çıkmıştır ki, sahibinin kendisi sayesinde cenneti ve ateşten kurtulmayı hak edeceği kâmil iman; farzları yerine getirmek ve haramları terk etmek (şeklinde gerçekleşen imandır.) Bu, böyle olan kimseler için hiçbir kayda gerek olmaksızın kullanılabilir. Yine bu iman, âlimlerin *'mutlak iman'* diye adlandırdıkları imandır.

Bu şekilde olmayıp, bazı farzları yerine getirme noktasında kusurlu davranan ve kimi haramları işleyen kimseye gelince; böylesi bir kimse için iman kelimesi -imanın vaciplerinden bir kısmını terk etmesi sebebiyle- ancak bir kayıtla birlikte kullanılabilir. Örneğin *'imanı nedeniyle mü'min, günahı nedeniyle fasık bir kişi'* denir. Veya *'imanında noksanlık bulunan bir mü'min'* denir." İki isimden birisini müstakil olarak zikrettiği için diğeri de onun kapsamına girmiştir. Bunu İbn Recep ve diğer âlimler zikretmiştir. Şeyhulislam İbn Teymiyye ise *"el-Îmanu's-Sağîr"* adlı eserinde bunu söylemiş, ancak *"el-Îmanu'l-Kebîr"* adlı eserinde imanın mutlak olarak zikredilmesi durumunda İslam'ın da onun kapsamına gireceğini belirtmiş, zıddı hakkında ise bir şey

---

— Câriyenin hanımefendisini doğurması; yalınayak, çıplak, yoksul koyun çobanlarının bina yapmada yarıştıklarını görmendir.

Sonra adam gitti...

Biz de bir süre bekledik. Ardına Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

— Ey Ömer, soru soranın kim olduğunu biliyor musun, diye sordu. Ben de:

— Allah ve Resûlü daha iyi bilir, dedim.

— O Cibrîl idi, size dininizin meselelerini öğretmeye geldi, buyurdu. (Buhari ve Müslim) (Mütercim)

söylememiştir. Bu lafızların yan yana kullanılması durumunda ise iman kalbin amelleri ile, İslam da zahirî ameller ile tefsir edilir.

Bu, -Allah kendisini mükâfatlandırsın- Şeyhimizin değerlendirmesinin özetidir.

«Hayrıyla ve şerriyle kadere inanmandır» Kaderde şerrin (varlığının) kabulü, Allah'a nispetle değil, ancak kula ve meydana gelen şeye nispetledir. Kula şer takdir edildiğinde bu onun cehaleti, zulmü ve günahları sebebiyledir. İnsan idraki yetersiz kaldığı için böyle hüküm verir. Çünkü şer ancak günahlar ve onun dünya ve âhiretteki kötü sonuçlarıdır. Bu, kula nazaran "şer"dir, Yaratana nazaran onun hepsi hayır ve hikmettir; hikmetinden ve ilminden sudûr etmiştir. Böyle olan bir şey de Allah'a nispetle mahza hayır sayılır. Zira bu Allah'ın isim ve sıfatlarının bir sonucudur.

Bu (dediğimizle) Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in *"Şer asla sana nispet edilmez"* buyruğu arasında herhangi bir çelişki yoktur; zira bu *"Şerrin herhangi bir şekilde Sana nispeti mümkün olamaz"* anlamındadır. Dolayısıyla şer Allah'ın ne zâtına ne sıfatlarına ne de esma ve efâline nispet edilemez; çünkü O'nun zâtı her türlü şerden münezzeh olduğu gibi, sıfatları da her türlü şerden münezzehtir. O'nun bütün sıfatları, içerisinde asla herhangi bir noksanlık bulunmayan kemal ve celal sıfatlarıdır.[375]

Bu, kısaca İbn Kayyım'ın sözlerinin özetidir.

«Ubâde b. Sâbit'in, kendi oğluna şöyle dediği rivâyet edilmiştir» O, Velid b. Ubade'dir. İmam Tirmizî, rivayetinde bunu açıkça zikretmiştir.

---

[375] *"Kaderin hayrına ve şerrine iman etmemiz gerekir"* dediğimizde bazıları Allah'ın asla şerri takdir etmeyeceği hakikatini öne sürerek bu iman ilkesini reddetme yanılgısına düşüyorlar. Oysa Allah'ın takdir ettiği şeyler arasında görünüş itibariyle şer olan birtakım hususlar vardır, ama bunlar hakikatte şer değil, Allah'ın hikmetinden kaynaklanan ve akibeti hayır olan işlerdir. Buna Cibril hadisinde "şer" denmesi, bizim anlayışımız cihetiyledir. Hakikatte ise o bir şer değildir; çünkü hakiki anlamıyla şer, asla Allah'a nispet edilmez. İşte İbn Kayyım merhum, bu iki şeyin arasını bulmaya çalışmış ve zâhirde çelişki gibi gözüken bu iki delili tahlil etmiştir. (Mütercim)

«Başına gelenin seni ıskalama ihtimâlinin olmadığını ve başına gelmeyenin sana isâbet etme ihtimâlinin bulunmadığını bilmediğin sürece» İşte bu, kadere imanın hakikatidir.

«Allah Teâlâ'nın ilk yarattığı şey kalemdir» Şeyhulislam der ki: "Arş'ın ve kalemin hangisinin diğerinden daha önce yaratıldığı hususunda bize Selef'ten iki kavil zikredilmiştir. Nitekim Hafız Ebu'l-Alâ el-Hemedânî ve başkaları da bunu (böyle) zikretmiştir.

Allah kendisine rahmet etsin ve kendisini bağışlasın İbn Kayyım şöyle demiştir:

"İnsanlar ettiler ihtilaf, Deyyân olan Allah'ın,

Kendisiyle kaderi yazdığı kalem hakkında,

İki görüş zikretti Ebu'l-Alâ el-Hemedânî,

Kalemin Arş'tan önce mi yoksa sonra mı var olduğu hususunda,

Hak şu ki Arş daha önce olmuştur,

Çünkü yazgı gerçekleşmeden önce onun sütunları mevcuttur,

Şerefli kalemin yazması olmuştur hemen,

Onun yaratılmasından çok süre geçmeden,

Allah onu açınca 'şunları yaz' dedi,

O da Allah'ın emriyle hemen yazıverdi."

İbn Kayyım devamla şöyle der: "Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in ***'Allah Teâlâ'nın ilk yarattığı şey kalemdir. Sonra ona yaz, dedi.'*** buyruğu ya bir cümle ya da iki cümle(den meydana gelmekte)dir. Eğer bir cümle kabul edilirse -ki doğru olan da budur- o zaman bunun manası *'onu ilk yarattığında ona yaz dedi'* şeklinde olur. Nitekim

أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ الْقَلَمَ قَالَ لَهُ اكْتُبْ

'Allah kalemi ilk yarattığında ona yaz dedi' şeklinde 'أَوَّلَ/evvel' ve 'الْقَلَمَ/kalem' lafızlarının fethalı olarak geldiği rivayette olduğu gibi.[376]

Eğer iki cümle(den meydana geldiği) kabul edilirse -ki bu 'أَوَّلُ/evvel' ve 'الْقَلَمُ/el-kalem' lafızların dammeli biçimde rivayetidir- o zaman iki hadisin arasını bulmak için onun, bu âlemde Allah'ın yarattığı şeylerin ilki olduğuna hamledilmesi kesinleşmiş olur.[377]

Abdullah b. Amr'ın hadisi, Arş'ın kaderin belirlenmesinden önce yaratıldığı noktasında çok açıktır. Kaderin belirlenmesi ise, kalemin yaratılmasıyla birbirine yakın (bir zamanda)dır. Ki başka bir rivayet ***'Allah kalemi yarattığında ona yaz dedi'*** şeklinde gelmiştir.

İbn Kayyım'ın sözleri burada sona erdi.

Arş'ın yaratılmasının kalemin yaratılmasından önce olduğuna Osman b. Said ed-Darimî'nin rivayet ettiği şu hadis delalet etmektedir. O der ki: Bize Muhammed b. Kesîr el-Abdî'nin, ona Sufyan es-Sevri'nin, ona da Hâşim'in tahdis ettiğine göre, Mücahid, İbn Abbas'ın şöyle dediğini aktarmıştır: *"Allah herhangi bir şeyi yaratmadan önce Arşının üzerinde idi. O'nun yarattığı ilk şey kalem oldu ve ona olacak şeyleri yazmasını emretti. (Gerçek şu ki) insanlar ancak neticelenmiş iş(ler) için koşuşturmaktadırlar."*

BİR UYARI

"أَوَّلَ/evvel"ve "الْقَلَمَ/el-kalem" lafızları mansup olduğu zaman, bu durumda "أَوَّلَ" kelimesi zarfiyyet üzeredir, "الْقَلَمَ" kelimesi ise mef'uldür. İkisi de merfu olduğu zaman "أَوَّلُ" kelimesi mübteda, "الْقَلَمُ" kelimesi ise haberdir.

---

[376] Bu durumda "أَوَّلَ" lafzı, "قال" fiilinin zarf-ı zamanı olmak üzere mansuptur. "الْقَلَمَ" lafzı da "خَلَقَ" fiilinin mefulü olmak üzere mansuptur ki, metinde birazdan bu duruma işaret edilecektir. (Mütercim)

[377] Yani "أَوَّلُ" ve "الْقَلَمُ" lafzının mübteda-haber formatında gelen ötreli iki kelime olduğu varsayıldığında, o zaman kalemin Arş'tan önce yaratıldığı kesinleşmiş olur. (Mütercim)

«Bunun üzerine Allah: 'Kıyâmet saatine kadar her şeyin kaderini yaz' buyurdu» Şeyhulislam der ki: "İbn Abbas'ın ve diğerlerinin hadisi de böyledir. Bununla açığa çıkmıştır ki, Allah o anda kaleme bu mahlûkatın Kıyamete kadarki kaderini yazmasını emretmiştir. Kalem o zamandan sonra olacak şeyleri o vakitte yazmamıştır."

«Müsned'de» Yani İmam Ahmed'in (Müsned'inde)

«Ve sünenlerde» Yani Ebu Dâvud'un ve İbn Mâce'nin Sünen'inde...

İbn Mâce'nin İbnu'd-Deylemî'den aktardığı rivayet şu şekildedir:

"Kader konusunda içime bir şey düştü, dinimin ve dünyamın fesada uğramasından korktuğum için Ubeyy b. Ka'b'ın yanına gittim. Ona dedim ki:

— Kader konusunda içimde bir şüphe var. Bana bir şey söyle ki, belki bu sayede Allah o şüpheyi kalbimden giderir.

Bunun üzerine o şöyle dedi:

— Eğer Allah semâvâtında ve arzında bulunan herkese azâb etse, onlara azap ederek zulmetmiş olmaz. Onlara merhamet etse O'nun rahmeti onların amellerinden daha hayırlı olur. Uhud Dağı kadar altın infak etsen, kadere iman etmediğin sürece, başına gelenin seni ıskalama ihtimâlinin olmadığını ve başına gelmeyenin sana isâbet etme ihtimâlinin bulunmadığını bilmediğin sürece Allah onu senden kabul etmez. Bu inançtan başka bir inanç üzere ölürsen cehennemliklerden olursun. Kardeşim Abdullah b. Mes'ûd'a gidip, bunu ona da sorsana!

Sonra Abdullah b. Mes'ûd'a gittim. Ona da aynı şeyi sordum. O da benzeri şeyler söyledi. Sonra da: 'Huzeyfe'ye gidip bunu ona da sorabilirsin' dedi.

Huzeyfe'ye geldim, ona da sordum. O da o ikisinin söylediklerinin benzerini söyledi ve 'Zeyd b. Sâbit'e git, bir de ona sor' dedi.

Sonra Zeyd b. Sâbit'e gittim. O da bana Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu söyledi:

'Eğer Allah semâvâtında ve arzında bulunan herkese azâb etse, onlara azap ederek zulmetmiş olmaz. Onlara merhamet etse O'nun rahmeti onların amellerinden daha hayırlı olur. Uhud Dağı kadar altın infak etsen, kadere iman etmediğin sürece, başına gelenin seni ıskalama ihtimâlinin olmadığını ve başına gelmeyenin sana isâbet etme ihtimâlinin bulunmadığını bilmediğin sürece Allah onu senden kabul etmez. Bu inançtan başka bir inanç üzere ölürsen cehennemliklerden olursun.'

«Kader konusunda içime bir şey düştü» Yani bir kafa karışıklığı.

«Uhud Dağı kadar altını infak etsen bile» Veya ondan daha fazlasını...

EK BİR BİLGİ

İmam Ahmed *(rahimehullah)*: *"Kader Allah'ın kudretidir"* demiştir. Şeyhulislam der ki: "İmam Ahmed bununla, kaderi inkâr eden birisinin aslında Allah'ın kudretini inkâr etmiş olduğuna ve kaderin, Allah'ın her şeye gücünün yettiğini kabul etmeyi ihtiva ettiğine işaret etmiştir. İşte bundan dolayıdır ki (Ebu'l-Hasen) el-Eş'arî ve başkaları, Allah Teâlâ'nın en özel sıfatının *'yoktan yaratmaya güç yetirmesi'* olduğunu kabul etmiştir. Doğru olan ise, yoktan yaratmaya güç yetirmenin Allah'ın sıfatlarından birisi olduğu, onun tek başına Allah'ın sıfatlarının 'en özeli' olmadığıdır."

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Kadere imanın farz oluşunun açıklanması.

2- Kadere imanın nasıl olması gerektiğinin izahı.

3- Kadere iman etmeyenin amelinin boşa gideceği.

4- Hiç kimsenin kadere iman etmedikçe imanın tadını (gerçek manada) alamayacağının bildirilmesi.

5- Allah'ın ilk yarattığı varlığın (ne olduğunun) anlatılması.

6- O anda kıyamete kadar olacak şeylerin kaderini yazdığı.

7- Kadere iman etmeyenlerden Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'**in berî olduğu.**

8- (Kalbe gelen) şüpheyi gidermede Selef'in âdetinin "âlimlere soru sormak" olduğu.

9- Âlimlerin şüphesini giderecek şeyle soru sorana cevap verdikleri. Bunu da sözü yalnızca Rasûlullah'a nisbet etmekle yaptıkları.

ALTMIŞ BİRİNCİ BÖLÜM

Sûret Yapanlar Hakkında

✪ METİN ✪

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلي الله عليه وسلم: «قَالَ اللَّهُ عز وجل وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذَهَبَ يَخْلُقُ كَخَلْقِى فَلْيَخْلُقُوا ذَرَّةً أَوْ لِيَخْلُقُوا حَبَّةً أَوْ لِيَخْلُقُوا شَعِيرَةً» أخرجاه

Ebû Hureyre'den, Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğu nakledilmiştir: *"Allah Teâlâ buyurdu ki: Kim benim yarattığım gibi yaratmaya kalkışandan daha zâlimdir? Bir zerre yaratsınlar bakalım! Bir buğday tanesi veya bir arpa tanesi yaratsınlar bakalım!"* [378]

Bu hadisi Buhârî ve Müslim tahriç etmiştir.

و "لهما" عن عائشة - رضي الله عنها - أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «أَشَدُّ النَّاسِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ الَّذِينَ يُضَاهِئُونَ بِخَلْقِ اللَّهِ»

Yine Buhârî ve Müslim'in Âişe *(radıyallahu anhâ)*'dan rivâyet ettiklerine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Kıyâmet günü en şiddetli azâba uğratılacak olanlar, Allah'ın yarattıklarının benzerlerini yapanlardır."* [379]

و"لهما" عن ابن عباس: سمعت رسول الله صلي الله عليه وسلم يقول: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: «كُلُّ مُصَوِّرٍ فِى النَّارِ يُجْعَلُ لَهُ بِكُلِّ صُورَةٍ صَوَّرَهَا نَفْس يُعَذب بها فِى جَهَنَّمَ»

Yine Buhârî ve Müslim İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'nın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i şöyle buyururken işittim: *"Sûret yapan herkes ateştedir. Yaptığı her bir sûrete karşılık cehennemde kendisi ile azaba uğratılacağı bir nefis yaratılır."* [380]

و"لهما" عنه مرفوعا: «مَنْ صَوَّرَ صُورَةً فِي الدُّنْيَا كُلِّفَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنْ يَنْفُخَ فِيهَا الرُّوحَ وَلَيْسَ بِنَافِخٍ»

---

[378] Buhârî, 5953; Müslim, 5509.

[379] Buhârî, 5954; Müslim, 5494.

[380] Buhârî, 2225; Müslim, 5506. Lafız Müslim'e aittir.

Yine Buhârî ve Müslim'in İbn Abbâs'tan rivâyet ettiğine göre Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Kim dünyâda bir sûret yapmışsa (âhirette) ona ruh üflemekle yükümlü tutulur ve ona asla ruh üfleyemez."* [381]

ولمسلم عن أبي الهياج قال: قَالَ لِي عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ أَلاَّ أَبْعَثُكَ عَلَى مَا بَعَثَنِي عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «أَنْ لاَ تَدَعَ صُورَةً إِلاَّ طَمَسْتَهَا وَلاَ قَبْرًا مُشْرِفًا إِلاَّ سَوَّيْتَهُ».

Müslim'in rivâyet ettiğine göre Ebu'l Heyyâc şöyle demiştir: Ali b. Ebi Talib bana dedi ki: "Seni Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in beni kendisiyle gönderdiği şey ile göndereyim mi? Silip yok etmediğin hiçbir sûret, yerle bir etmediğin hiçbir yüksek kabir bırakma." [382]

✪ ŞERH ✪

«Bir zerre yaratsınlar bakalım» Yani içerisinde ruh olan ve kendi kendisine tasarrufta bulunmaya güç yetirebilen Allah'ın yarattığı şu zerre gibi bir zerre yaratsınlar bakalım! (Acaba yapabilirler mi?) Bu bir aciz bırakma (uslubu)dur. ***«Bir buğday tanesi veya bir arpa tanesi yaratsınlar bakalım»*** ifadesi de aynen böyledir. Yani haydi bakalım, tıpkı Allah'ın yarattığı gibi tadı olan, yenilen, ekilen, yerden biten ve buğday, arpa ve benzeri hububatta bulunanın kendisinde bulunduğu bir tane yaratsınlar bakalım! Bunu yapmaya nasıl yol bulacaklar ki?! Aksine bu konuda yetkin olan yalnızca Allah'tır. O'ndan başka yaratıcı da ilah da yoktur.

Bunu (Kitâbu't-Tevhid'in) bir nüshasına Şârih dipnot olarak düşmüştür.

«Kıyâmet günü en şiddetli azâba uğratılacak olanlar, Allah'ın yarattıklarının benzerlerini yapanlardır»

İmam Nevevî *(rahimehullah)* şöyle demiştir: "Bunun, herhangi bir sûreti ibadet edilsin diye yapan kimseye hamledildiği söylenmiştir ki, o da put ve benzeri şeyler yapan kimsedir. Böylesi bir kimse kâfirdir ve

---

[381] Buhârî, 5963; Müslim, 5507.

[382] Müslim, 2240.

insanlar arasında en şiddetli azaba maruz kalacaktır. Bunun hadisteki *'Allah'ın yarattığı şeye benzetme'* manasını kast ederek ve bunu itikad ederek yapan kimseye hamledildiği de söylenmiştir. Böylesi bir kimse de kâfirdir. Kâfir için söz konusu olan şiddetli azap onun için de söz konusudur ve azabı küfrünün kötülüğü oranında artacaktır. Ancak ibadet edilme ve Allah'ın yarattığı şeye benzetme manası gütmeden (resim yapan) kimseye gelince, böylesi bir kimse fasıktır, büyük günah sahibidir, kâfir değildir. Tıpkı sair günahlarda olduğu gibi..."

«Sûret yapan herkes ateştedir» Yani Allah'ın yaratma ve meydana getirme noktasında tek hak sahibi olduğu bir meseleye giriştiği için içerisinde ruh olan bir şeyi yapan kimse...

«Yaratılır» Bu "ya" harfinin fethası ile (يَجْعَلُ) şeklindedir. Buna göre mana "Allah onun için yaratır" şeklinde olur. Bunun "ya" harfinin dammesi ile (يُجْعَلُ) şeklinde olduğu da söylenmiştir. (Buna göre mana tercümede verildiği gibi olur.)

«Yaptığı her bir sûrete karşılık» Yani o sûret, kendisine ruh verilerek ona azap edecektir. Buradaki, *"بِكُلِّ صُورَةٍ / Yaptığı her bir sûrete karşılık"* ifadesi, *"فِي كُلِّ صُورَةٍ /yaptığı her sûrette"* anlamındadır. Buna göre "bâ" harfi, "fî" harfi anlamındadır. Veya "yaptığı her sûret adedince ona azap edecek biri yaratılır" manasındadır ki, buna göre "bâ" harfi, sebebiyet bildiren "lâm" harfi anlamına gelir.

Tüm bu hadisler, canlı sûreti yapmanın haramlığı ve bu haramlığın şiddetli oluşu noktasında son derece açıktır. Ağaç ve benzeri içerisinde ruh olmayan şeylere gelince; onları çizmek de ondan kazanç sağlamak da haram değildir. Ağacın meyveli veya meyvesiz olması aynı (hükme tabi)dir. Bu, İmam Mücahid hariç diğer tüm ulemanın görüşüdür. *"Kim benim yarattığım gibi yaratmaya kalkışandan daha zâlimdir?"* hadisi İmam Mücahid'in delilidir. Cumhur ise *"Onlara 'Hayi, yaptıklarınıza hayat verin bakalım' denilir"*, yani (dünyada Allah'ın yaratışına) benzettiğiniz gibi, yaptığınızı (burada) ruh sahibi bir varlık haline getirin, anlamındaki hadisi delil göstermiştir. İbn Abbas'ın: *"Eğer ille de bir sûret yapacaksan ya ağaç sûreti yap ya da cansız bir şeyin sûretini"* sözü de bu görüşü desteklemektedir.

Bu, Şârih'in düşmüş olduğu bir dipnottur.

«Silip yok etmediğin hiçbir sûret bırakma» Yani izale edip kaldırmadığın... Bu, meşru bir iştir. Bundan dolayı hayatı son bulmuş şeylerin yok edilmesi de gereklidir.

«Yerle bir etmediğin hiçbir yüksek kabir bırakma» Yani yerden yüksek olan bir kabir.

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Sûret yapanlar hakkında ağır tehdit(lerin olduğu).

2- Bunun gerekçesine dikkat çekilmesi ki, o da *"Kim benim yarattığım gibi yaratmaya kalkışandan daha zâlimdir?"* sözünden dolayı Allah'a karşı edepsizliğin terk edilmesidir.

3- *"Bir zerre yaratsınlar bakalım! Veya bir arpa tanesi yaratsınlar bakalım"* sözüyle Allah'ın kudretine ve kulların acizliğine dikkat çekilmesi.

4- Sûret yapanların en şiddetli azaba dûçar olacaklarının açıkça bildirilmesi.

5- Allah'ın sûret çizenin yaptığı her sûret sayısınca bir can yaratıp ondan dolayı ona cehennemde azap edeceği.

6- Sûret yapanların kıyamet gününde bu yaptıklarına ruh vermekle mükellef tutulacakları.

7- Bulunduğu vakit sûretlerin yok edilmesinin emredildiği.

ALTMIŞ İKİNCİ BÖLÜM

Çokça Yemin Etme Hakkında Gelen Şeyler

✪ METİN ✪

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ وَاحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ ﴾

"Yeminlerinizi koruyun!" (Maide, 89)

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: سمعت رسول الله صلي الله عليه وسلم يقول: «الْحَلِفُ مَنْفَقَةٌ لِلسِّلْعَةِ مَمْحَقَةٌ للكَسْبِ» أخرجاه.

Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i şöyle buyururken işittim: *"Yemin mal(a rağbet)i arttırır, kazancı ise yok eder."* [383]

Bunu Buhârî ve Müslim tahriç etmiştir.

وعن سلمان رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «ثَلاثةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللهُ وَلا يُزَكِّيهِم وَلَهُم عَذابٌ أليم أُشَيْمِطٌ زَانٍ وَعَائِلٌ مُسْتَكْبِرٌ وَرَجُلٌ جَعَلَ اللهُ بِضاعَتَه لا يَشْتَرِي إلا بِيَمِينِهِ وَلا يَبِيعُ إلا بِيَمِينِهِ» رواه الطبراني بسند صحيح

Selmân *(radıyallahu anh)*'ın rivâyet ettiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Üç kimse vardır ki Allah onlarla konuşmaz, onları temize çıkarmaz, onlara can yakıcı bir azap vardır: Ak saçlı zinâkâr ihtiyar. Kibirli fakir. Bir de Allah'ı ticâret aracı edinip, ancak yemini ile satın alan ve ancak yemini ile satan kimse."* [384]

Bunu Taberânî sahih bir senetle rivâyet etmiştir.

وفي " الصحيح " عن عمران بن حصين رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم «خَيْرُ أُمَّتِي قَرْنِي ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ» قَالَ عِمْرَانُ: فَلَا أَدْرِي أَذَكَرَ بَعْدَ قَرْنِهِ قَرْنَيْنِ أَوْ

[383] Buhârî, 2087; Müslim, 4101.

[384] Taberânî, el-Kebir, 6/246.

ثَلَاثًا ؟، ثُمَّ إِنَّ بَعْدَكُمْ قَوْمًا يَشْهَدُونَ وَلَا يُسْتَشْهَدُونَ وَيَخُونُونَ وَلَا يُؤْتَمَنُونَ وَيَنْذُرُونَ وَلَا يوفون وَيَظْهَرُ فِيهِمْ السِّمَنُ»

Sahih'te rivâyet edildiğine göre İmrân b. Husayn *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Ümmetimin en hayırlısı benim çağımdakilerdir. Sonra onlardan sonra gelenler, sonra onlardan sonra gelenler.* -İmrân *(radıyallahu anh)* dedi ki: Bilmiyorum, kendi çağından sonra iki nesil mi yoksa üç nesil mi zikretti?- *Sizden sonra şahitlik etmeleri istenmediği hâlde şâhitlik eden, hıyânet eden ve kendilerine güvenilmeyen, adakta bulunan fakat adaklarını yerine getirmeyen ve kendilerinde şişmanlık görülen bir topluluk gelecektir."* [385]

وفيه عن ابن مسعود أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «خَيْرُ النَّاسِ قَرْنِي ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ يَجِيءُ قَوْمٌ تَسْبِقُ شَهَادَةُ أَحَدِهِمْ يَمِينَهُ وَيَمِينُهُ شَهَادَتَهُ»

Yine Sahih'te İbn Mes'ûd'dan rivâyet edildiğine göre Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"İnsanların en hayırlıları benim çağımdakilerdir. Sonra onlardan sonra gelenler, sonra onlardan sonra gelenler... Sonra kendilerinden birinin şehâdetinin yeminini geçeceği, yemininin de şehâdetini geçeceği bir topluluk gelecektir."* [386]

قَالَ إِبْرَاهِيمُ: وَكَانُوا يَضْرِبُونَنَا عَلَى الشَّهَادَةِ وَالْعَهْدِ وَنَحْنُ صِغَارٌ

İbrâhim (en-Nehaî): "Biz küçükken şahitlikte bulunmamız ve söz vermemiz sebebiyle bizi döverlerdi" demiştir.

✪ ŞERH ✪

«Çokça Yemin Etme Hakkında Gelen Şeyler» Yani böyle olan kimseler hakkında gelen kınamalar/kötülemeler.

---

[385] Buhârî, 3650; Müslim, 6422.

[386] Buhârî, 3651; Müslim, 6416.

«Yeminlerinizi koruyun» İbn Cerîr der ki: "Yani kefaretini ödemeksizin onları (öylece) bırakmayın." Celâleyn Tefsirinde şöyle geçer: "İyilik yapmak üzere olmadığı sürece[387] yeminleri bozmayın."

Bu ifadede, yeminleri korumanın ve onu adet haline getirip çokça kullanmaktan sakınmanın gerekliliği söz konusudur.

«Yemin mal(a rağbet)i arttırır» Yani malı artırdığı zannedilen bir araçtır. Artırmak, kesâdın zıttıdır.

«Kazancı ise yok eder» Yani yok etme, eksiltme ve boşa çıkarma aracıdır.

Bu, Şârih'in dipnotudur.

«Ak saçlı zinâkâr ihtiyar» "شمطٌ" saç ağarması demektir.

«Kibirli fakir» Yani ehl-i iyali olan, muhtaç kimse.

Yaşlı kimsenin şehveti kırılmış, gücü gitmiştir. Dolayısıyla onun zina etmesi, bozukluk üzere yetiştiğini gösterir.

Kibir ise "zatî/kişisel" ve "sıfâtî/niteliksel" olmak üzere ikiye ayrılır.

Niteliksel olan kibre gelince; bu mal ve makamdan kaynaklı olur. İnsanlardaki kibir her ne kadar aklen ve şer'an kötü bir şey olsa dahi mal ve makam sahiplerinin bir mazereti söz konusudur. Malı ve makamı olmayanın ise hiçbir özrü olamaz. Dolayısıyla kibir (aslen) kişisel bir vasıftır.

«Allah'ı ticâret aracı edinip...» İşte bu ifade konu başlığının (alakalı) yeridir.

---

[387] Bilindiği üzere bir şeyi yapmamaya dair yemin edip sonra yapmasının daha hayırlı olduğunu gördüğü zaman insanın yeminini bozması ve gereken kefaretini ödemesi gerekir. Böyle yapmak, Allah Rasûlü'nün tavsiyesidir. Bozulan yeminin kefaretinin nasıl olacağı ise Maide Sûresi 89. âyette şöyle ifade edilmiştir: "***...(Bozduğunuz yeminin) kefâreti, ailenize yedirdiğinizin ortalama seviyesinden on fakire yedirmek yahut onları giydirmek ya da bir köle âzat etmektir. Buna imkânı olmayan ise üç gün oruç tutmalıdır. Yemin ettiğinizde (bozarsanız) yeminlerinizin kefâreti işte budur. Yeminlerinize bağlı kalın. Allah âyetlerini sizin için bu şekilde açıklıyor ki şükredesiniz.***"

«Benim çağımdakilerdir» "قَرْنِي" Karn kelimesi, "yaşları birbirine yakın kimselerin dönemi" demektir. "Kendilerini bir araya getiren bir işte yakın olmak" anlamındaki "اقتران" (kelimesinden) türetilmiştir.

Bir nesle; kendilerini bir din, bir görüş veya bir yol üzere bir toparlayan bir peygamberin veya bir liderin zamanında olmadığı sürece "karn" denmeyeceği söylenmiştir. Bunu Şafiî mezhebine bağlı olan Zerkeşî söylemiştir.

Bunun "seksen yıl", "altmış yıl", "kendisini gören bir gözün kaldığı süre", "yüz yıl", "yetmiş yıl", "kırk yıl", "on yıl" yahut "on yıldan yüz yirmi yıla kadar ki süre" olduğu da söylenmiştir.

«İmrân** (radıyallahu anh) **dedi ki: Bilmiyorum, kendi çağından sonra iki nesil mi yoksa üç nesil mi zikretti?» Kurtubî der ki: "İmrân *(radıyallahu anh)*'ın şüphe ettiği şey, İbn Mesud hadisinde kendisinden sonra "üç çağ" olarak tahkik edilmiştir.

«Şahitlik etmeleri istenmediği hâlde şâhitlik eden» Bu, *"Şâhitlerin en hayırlısı, daha kendisinden istenmeden şahitliğini yerine getirendir"* hadisiyle çelişmemektedir. Çünkü birincisi insanların haklarıyla ilgili iken, ikincisi herhangi bir isteyeni olmayan "hukukullâh" ile ilgilidir. Yine birincisinin, insanların durumlarıyla alakalı olarak gayb üzere şahitlik etme ve neticesinde kimilerinin cehennemlik, diğerlerinin ise cennetlik olduğuna hükmetme hususunda olduğu da söylenmiştir. Şöyle de denmiştir: Onlar yükümlü tutulmadıkları halde şahitliği yüklenirler.

«Hıyânet eden ve kendilerine güvenilmeyen» yani hainlikleri açığa çıktığı için. Öyle ki artık kendilerine güven duyulmaz.

«Adakta bulunan fakat adaklarını yerine getirmeyen» Bu, adak adamayı nehyeden hadisle çelişmemektedir. Ancak meseleyi pekiştirmekte ve (kişi adağı kendisine) vacip kıldıktan sonra onu yerine getirme noktasında gevşek davranmaktan sakındırmaktadır.

«Kendilerinde şişmanlık görülen bir topluluk gelecektir» Yani onlar yeme ve içmede bolluğu seveceklerdir ki, (zaten) bu şişmanlığın

sebeplerindendir. Hadiste şöyle buyrulur: *"Âhir zamanda şişmanlaşan bir kavim gelecektir."* Yani kendilerinde olmayan şeyler sebebiyle bolluk elde eden, sahip olmadıkları şerefi iddia eden...

Bunun "mal toplamaları" anlamına geldiği de söylenmiştir.

«Sonra kendilerinden birinin şehâdetinin yeminini geçeceği, yemininin de şehâdetini geçeceği bir topluluk gelecektir» Bu, şahitlik ve yemin etmede çok aceleci davranılacağına bir işarettir. Bu, Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in peygamber oluşunun göstergelerindendir. Durum tıpkı O'nun haber verdiği gibi olmuştur.

«Biz küçükken şahitlikte bulunmamız ve söz vermemiz sebebiyle bizi döverlerdi» Bu sözün zâhirinden (İbrâhim en-Nehaî'nin) Abdullah b. Mes'ud ve ashabını kast ettiği anlaşılmaktadır. Nitekim İbrahim'in onlardan nakil yaparken âdeti böyledir.

Onlar bunu, yemin edenin/söz verenin sözünü yerine getirmesi veya kefaret ödemesi gerektiği için (şimdiden) kendilerini söz vermeye alıştırmasınlar diye yapmışlardır. Çünkü bunu terk etmekle günaha düşülmektedir.

Şâhitlik de böyledir. Küçükken alışan kimseye kolay gelir. Büyüdüğünde de bu onu (bu konuda) gevşekliğe sürükler.

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Yeminleri korumanın tavsiye edilmesi.

2- Yalan yere yemin etmenin mala rağbeti arttırdığının, bereketi ise yok ettiğinin bildirilmesi.

3- Alıp-satma işlemlerini yeminsiz yapmayanların şiddetli bir tehdid(e maruz kaldıkları).

4- Günaha düşüren etkenlerin az olmasına rağmen günahın büyüyeceğine dikkat çekilmesi.

5- Yemin etmeleri istenmediği halde yemin edenlerin kınanması.

6- Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in ilk üç veya dört nesle övgüde bulunması ve daha sonra olacakları bildirmesi.

7- Şahitlik yapmaları istenmediği halde şahitlik yapanların kınanması.

8- Şahitlik yapmaları ve söz vermeleri (gibi henüz kendilerini aşan konular) nedeniyle Selef'in (terbiye amacıyla) küçük çocukları dövdüğü.

ALTMIŞ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Allah'ın Zimmeti ve Peygamberinin Zimmeti Hakkında Gelen Şeyler

✪ METİN ✪

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ وَأَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَاهَدْتُمْ وَلا تَنْقُضُوا الْأَيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا ﴾

"Ahit verdiğiniz zaman Allah'ın ahdini yerine getirin ve pekiştirdikten sonra yeminlerinizi bozmayın." (Nahl, 91)

عن بريدة أن رسول الله صلي الله عليه وسلم كان إِذَا أَمَّرَ أَمِيرًا عَلَى جَيْشٍ أَوْ سَرِيَّةٍ أَوْصَاهُ بِتَقْوَى اللَّهِ وَمَنْ مَعَهُ مِنَ الْمُسْلِمِينَ خَيْرًا ثُمَّ قَالَ: «اغْزُوا بِاسْمِ اللَّهِ فِى سَبِيلِ اللَّهِ قَاتِلُوا مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ اغْزُوا وَ لاَ تَغُلُّوا وَلاَ تَغْدِرُوا وَلاَ تُمثِّلوا وَلاَ تَقْتُلُوا وَلِيدًا وَإِذَا لَقِيتَ عَدُوَّكَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ فَادْعُهُمْ إِلَى ثَلاَثِ خِصَالٍ - أَوْ خِلاَلٍ - فَأَيَّتُهُنَّ مَا أَجَابُوكَ فَاقْبَلْ مِنْهُمْ وَكُفَّ عَنْهُمْ ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى الإِسْلاَمِ فَإِنْ أَجَابُوكَ فَاقْبَلْ مِنْهُمْ ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى التَّحَوُّلِ مِنْ دَارِهِمْ إِلَى دَارِ الْمُهَاجِرِينَ وَأَخْبِرْهُمْ أَنَّهُمْ إِنْ فَعَلُوا ذَلِكَ فَلَهُمْ مَا لِلْمُهَاجِرِينَ وَعَلَيْهِمْ مَا عَلَى الْمُهَاجِرِينَ فَإِنْ أَبَوْا أَنْ يَتَحَوَّلُوا مِنْهَا فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّهُمْ يَكُونُونَ كَأَعْرَابِ الْمُسْلِمِينَ يَجْرِى عَلَيْهِمْ حُكْمُ اللَّهِ تعالى وَلاَ يَكُونُ لَهُمْ فِى الْغَنِيمَةِ والفيء شيء إِلاَّ أَنْ يُجَاهِدُوا مَعَ الْمُسْلِمِينَ فَإِنْ هُمْ أَبَوْا فَاسْأَلْهُمُ الْجِزْيَةَ فَإِنْ هُمْ أَجَابُوكَ فَاقْبَلْ مِنْهُمْ وَكُفَّ عَنْهُمْ فَإِنْ هُمْ أَبَوْا فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ وَقَاتِلْهُمْ، وَإِذَا حَاصَرْتَ أَهْلَ حِصْنٍ فَأَرَادُوكَ أَنْ تَجْعَلَ لَهُمْ ذِمَّةَ اللَّهِ وَذِمَّةَ نَبِيِّهِ فَلاَ تَجْعَلْ لَهُمْ ذِمَّةَ اللَّهِ وَلاَ ذِمَّةَ نَبِيِّهِ وَلَكِنِ اجْعَلْ لَهُمْ ذِمَّتَكَ وَذِمَّةَ أَصْحَابِكَ فَإِنَّكُمْ إِنْ تُخْفِرُوا ذِمَمَكُمْ وَذِمَمَ أَصْحَابِكُمْ أَهْوَنُ مِنْ أَنْ تُخْفِرُوا ذِمَّةَ اللَّهِ وَذِمَّةَ نبيه. وَإِذَا حَاصَرْتَ أَهْلَ حِصْنٍ فَأَرَادُوكَ أَنْ تُنْزِلَهُمْ عَلَى حُكْمِ اللَّهِ فَلاَ تُنْزِلْهُمْ عَلَى حُكْمِ اللَّهِ وَلَكِنْ أَنْزِلْهُمْ عَلَى حُكْمِكَ فَإِنَّكَ لاَ تَدْرِى أَتُصِيبُ حُكْمَ اللَّهِ فِيهِمْ أَمْ لاَ» رواه مسلم

Bureyde *(radıyallahu anh)*'ın rivâyet ettiğine göre Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bir ordunun veya seriyyenin başına bir emîr tayin ettiği zaman ona Allah'tan korkmayı ve beraberindeki müslümanlara iyi davranmayı tavsiye eder, şöyle derdi: *"Allah'ın adıyla Allah yolunda gazâ edin! Allah'ı inkâr edenlerle savaşın! Gazâ edin, ganîmetten çalmayın, gadretmeyin, müsle yapmayın, çocuk öldürmeyin. Müşrik düşmanla-*

rınla karşılaştığın zaman onları üç haslete çağır. Hangisini kabul ederlerse onu onlardan kabul et ve onlardan el çek. Sonra onları İslâm'a davet et. İcâbet ederlerse bunu onlardan kabul et. Daha sonra onları kendi yurtlarından muhâcirlerin yurduna göç etmeye davet et. Onlara, bunu yaptıkları takdirde muhâcirlerin sâhip oldukları haklara sâhip olacaklarını, aynı şekilde onların sorumluluklarının kendilerinin de sorumluluğu olacağını bildir. Yurtlarından göç etmeye yanaşmazlarsa onlara müslüman bedevîler gibi olacaklarını bildir. Haklarında Allah Teâlâ'nın hükmü cârî olacaktır. Müslümanlarla birlikte cihâd etmedikleri takdirde ganîmetten ve feyden hiçbir hakları olmayacaktır. Buna da yanaşmazlarsa onlardan cizye iste. Buna icâbet ederlerse bunu onlardan kabul et ve onlara ilişme. Bundan da yüz çeviririlerse Allah'tan yardım iste ve onlarla savaş. Bir kale halkını kuşattığın zaman senden Allah'ın zimmetini ve nebîsinin zimmetini talep ederlerse Allah'ın zimmetini ve nebîsinin zimmetini onlara verme. Kendi zimmetini ve ashâbının zimmetini ver. Zira kendi zimmetinizi ve ashâbınızın zimmetini bozmanız, Allah'ın zimmetini ve nebîsinin zimmetini bozmanızdan daha hafiftir. Bir kale halkını kuşattığın zaman senden kendilerini Allah'ın hükmü üzere indirmeni talep ederlerse onları Allah'ın hükmü üzere indirme. Kendi hükmün üzere indir. Zira sen onlar hakkında Allah'ın hükmüne isâbet edip etmediğini bilemezsin."[388]

Bunu Müslim rivâyet etmiştir.

✪ ŞERH ✪

«Allah'ın Zimmeti ve Peygamberinin Zimmeti Hakkında Gelen Şeyler» Yani birisine verildiği zaman bu zimmetleri yerine getirmenin ve tamama erdirmenin gerekliliği hakkında gelen deliller.

Zimmet "ahit/söz" demektir.

«Ahit verdiğiniz zaman Allah'ın ahdini yerine getirin» Celâleyn Tefsirinde şöyle denilmiştir: "Yani alışveriş, yeminler ve bu ikisinin dışındaki şeylerde..."

İmam Beğavî *(rahimehullah)* der ki: Ahid burada 'yemin' anlamındadır.

---

[388] Müslim, 4496.

Sa'lebî de şöyle der: "Ahid 'yemin' demektir, onun keffareti, yemin kefaretidir.

Musannifin murâdı; insanlar arasında verilen sözleri yerine getirmenin gerekliliği ve bunun âyetin kapsadığı manalarından bir mana olduğudur. Âyet, sözü yerine getirmenin farziyyetine delalet etmektedir. Bundan dolayıdır ki ***"Pekiştirdikten sonra yeminlerinizi bozmayın"*** buyurmuştur.

Ahdi bozmak Allah'a saygısızlığın bir göstergesidir; bu da tevhidi zedeleyen bir hususdur.

«Seriyyenin» Bu, dört yüz ve civarı bir rakama ulaşan süvari birliğidir. Bunu el-Harbî söylemiştir.

«Beraberindeki müslümanlara iyi davranmayı» Yani o emire, beraberindeki Müslümanları, onlarla beraber iyi işler yapmasını tavsiye ederdi.

«Gazâ edin» Yani Allah'tan yardım isteyerek ve O'na icabet ederek savaşa başlayın.

«Allah'ı inkâr edenlerle savaşın» Bu umum(î lafız) muhârip olan tüm küfür ehlini ve diğer kâfirleri içine almaktadır. Bundan ancak ahdi olanlar, ruhbanlar, kadınlar ve buluğ çağına ulaşmayanlar tahsis edilmiştir. Çünkü genellikle bunlarla savaş meydana gelmez. Şayet gelirse, (onlar da) öldürülürler.

«Ganîmetten çalmayın, gadretmeyin, müsle yapmayın» "el-ğulûl" ganimet pay edilmeden ondan almak demektir. "Gadretmek" ahdi/sözü bozmak demektir. "Müsle yapmak" ise burnunu, kulaklarını ve benzeri organlarını kesmek/parçalamak sûretiyle öldürülen kişiyi çirkin bir hâle getirmek demektir.

Ganîmetten çalmanın ve gadretmenin haramlığında, müsle yapmanın da kerahetinde hiçbir ihtilaf yoktur.

«Sonra onları İslâm'a davet et» Rivayet, Müslim'in tüm nüshalarında *"sonra"* lafzının ilavesi ile bu şekilde gelmiştir. Ama doğru olan Ebu Dâvûd'un ve Kitâbu'l-Emvâl'de Ebu Ubeyd'in rivayet ettiği şekliyle

"sonra" lafzının olmamasıdır. Çünkü bu, ilk bakışta (hadiste söz konusu edilen) üç hasletin olmadığı vehmini uyandırıyor.

Mâzerî der ki: "(Sonra anlamına gelen) 'sümme' edatı bir fazlalık değildir. Bilakis söze başlangıç yapmak için (kelama) dâhil olmuştur."

«Daha sonra onları kendi yurtlarından muhâcirlerin yurduna göç etmeye davet et» Yani Medine'ye. Bu, Müslüman oldukları zaman (tüm insanlara) müstehaptır. Veya evvel emirde Müslüman olan herkese vaciptir. Ya da fetihten önce Mekkelilerden Müslüman olanlara has olmak üzere vaciptir. Mekke'nin fethedilmesinden sonrası için ise Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Fetihten sonra hicret yoktur; ama cihad ve niyet vardır."*

«Onlara, bunu yaptıkları takdirde muhâcirlerin sâhip oldukları haklara sâhip olacaklarını, aynı şekilde onların sorumluluklarının kendilerinin de sorumluluğu olacağını bildir. Yurtlarından göç etmeye yanaşmazlarsa onlara müslüman bedevîler gibi olacaklarını bildir. Haklarında Allah Teâlâ'nın hükmü cârî olacaktır» Yani fey[389], ganimet ve diğer hakları elde etme noktasında (onlar da muhacirlerle aynı hükme tabi olacaklardır.) Aksi durumda onlar da hicret ve gazaları olmayan, bâdiyede ikamet eden diğer Müslüman Araplarla aynı hükümdedirler ki (bu durumda) onlara İslam'ın (normal) hükümleri cârî olacaktır. (Böylesi bir konumda ise) ne ganimetten payları söz konusu olur ne de fey'den. Sadece –eğer hak ederlerse– zekâttan payları olur.

İmam Şafiî der ki: "Zekât, fey'de hakkı olmayan miskinlerin ve benzerlerinin hakkıdır. Fey ise askerlere aittir."

O yine şöyle demiştir: "Fey ehline zekâttan, zekât ehline de feyden pay verilmez."

İmam Malik ve Ebu Hanife ise şöyle demişlerdir: "Her iki mal da aynıdır. O nedenle onlardan her birini her iki guruba vermek caizdir."

---

[389] Fey; düşmandan savaşsız ele geçirilen mallara denilir. Ganimet ise savaş yoluyla elde edilen mallara söylenir. (Mütercim)

«Buna da yanaşmazlarsa onlardan cizye iste» İmam Malik ve Evzaî ister Arap olsun ister Acem, ister Kitap ehli olsun isterse Mecusî her kâfirden cizye almanın caiz olduğuna bunu delil getirmişlerdir. İbn Kayyım da bunu tercih etmiştir.

Ebu Hanife: "Arap müşrikleri ve Mecusîleri hariç diğer tüm kâfirlerden cizye alınır" demiştir.

İmam Şafiî ise şöyle demiştir: "İster Arap olsun ister Acem Kitap Ehlinden ve Mecusîlerden başkasından cizye alınmaz. (Bu konuda) cizye âyetinin mefhûmu ile bir de *'Onlara Kitap Ehline uyguladığınız muamelenin aynısını yapın'* hadisi ile delil getirilir."

«Bir kale halkını kuşattığın zaman senden Allah'ın zimmetini ve nebîsinin zimmetini talep ederlerse Allah'ın zimmetini ve nebîsinin zimmetini onlara verme. Kendi zimmetini ve ashâbının zimmetini ver. Zira kendi zimmetinizi ve ashâbınızın zimmetini bozmanız, Allah'ın zimmetini ve nebîsinin zimmetini bozmanızdan daha hafifir» Zimmet "ahit" demektir.

Adama verdiğin sözü çiğnediğin zaman "أخفرت الرجل" (denilir). Güven verdiğin ve koruduğun zaman da "خفرته" (denilir). Bu, tenzihî bir yasaklamadır. Yani onlara Allah'ın zimmetini verme, zira bedevîlerden bazıları ve ordunun geride kalanları gibi onun kadr u kıymetini/hakkını bilmeyenler onu bozabilirler. Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* sanki şöyle demek istemiştir: Haddi aşan veya cahil olan birisi tarafından insanlara verilen bir söz bozulursa, insanoğlunun sözünün bozulması, Yaratıcının sözünün bozulmasından daha basit olur.

«Senden kendilerini Allah'ın hükmü üzere indirmeni talep ederlerse» Bunda her ictihad edenin isabet etmiş olmayacağına bir delil vardır. İsabet eden ancak o işte Allah'ın hükmüne muvafakat edendir.

Bu hadis hakkındaki yorumu Şârihin el yazmasından naklettim. O da bunları Kurtubî ve Nevevî'den naklettiğini söylemiştir.

BİR UYARI

İnsan, yaşadığı belde halkından ayrı olarak (tek başına) İslam'a girdiğinde ona -eğer güç yetirebiliyor ve dinini izhar etme kudreti bulamıyorsa- İslam beldesine hicret etmesi vaciptir.

"el-Muntehâ" adlı eserde *"Hicret etmesi vaciptir"* diye devam eden söz bittikten sonra Şeyh Mansur şöyle demiştir: "Geçen şeylerden anlaşılmıştır ki hicretin hükmü: *'Tevbe(nin kabul edilme süresi) bitene kadar hicret bitmeyecektir. Tevbe de güneş battığı yerden doğuncaya kadar (kabul edilmeye) devam edecektir'* (Ebu Dâvûd) hadisinden dolayı devam etmektedir. Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in: *'Fetihten sonra hicret yoktur'* hadisine gelince, bu 'Mekke'den ve tıpkı onun gibi fethedilmiş beldelerden (hicret yoktur)' anlamındadır; çünkü artık (o gün için) küfür beldesi kalmamıştı."

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Allah'ın zimmeti, peygamberinin zimmeti ve Müslümanların zimmeti arasındaki fark.

2- İki işten tehlikesi en az olana yönlendirmek.

3- *"Allah'ın adıyla, Allah yolunda gazâ edin!"* sözü.

4- *"Allah'ı inkâr edenlerle savaşın!"* sözü.

5- *"Allah'tan yardım iste ve onlarla savaş!"* sözü.

6- Allah'ın hükmü ile âlimlerin hükmü arasındaki fark(ın ne olduğu).

7- Sahabenin, ihtiyaç anında Allah'ın hükmüne isabet edip etmediğini bilmeden bir hükümle hüküm verdiği.

ALTMIŞ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Allah Hakkında Yemin Etmek

✪ METİN ✪

عن جندب بن عبد الله قال: قال رسول الله صلي الله عليه وسلم "قال رجل: والله لا يغفر الله لفلان، فقال الله عز وجل: ومن ذا الذي يتألى علي أن لا أغفر لفلان؟ إني قد غفرت له وأحبطت عملك"

رواه مسلم

Cundeb b. Abdillâh'ın rivâyet ettiğine göre Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Bir adam: *'Vallâhi Allah falanı bağışlamaz'* dedi. Bunun üzerine Allah *(azze ve celle)* şöyle buyurdu: *'Falanı bağışlamayacağıma dâir benim adıma yemin eden de kimdir? Ben onu bağışladım, senin amelini ise boşa çıkardım."* [390]

Bunu Müslim rivâyet etmiştir.

وفي حديث أبي هريرة أن القائل رجل عابد، قال أبو هريرة: تكلم بكلمة أوبقت دنياه وآخرته

Ebu Hureyre'nin rivâyet ettiği hadiste ise bu sözü söyleyen kişinin âbid bir kimse olduğu bildirilmiştir. Ebû Hureyre onun hakkında *"Bir söz söyledi de hem dünyâsını hem de âhiretini mahvetti"* demiştir. [391]

✪ ŞERH ✪

«Allah Hakkında Yemin Etmek» Yani bu, Allah'ı mecbur bırakma ve meydana gelmesi için yemin edilen şeyin kesin vuku bulacağı cihetiyle olursa haram olur ki, işte bu "teellî"dir.[392] Ama Allah hakkında hüsnü zan cihetiyle olursa (o zaman caizidir). Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Allah'ın kulları arasında öylesi vardır ki, Allah'a yemin etse, Allah onu yemininde doğru çıkarır."*

(Mesele) bana bu şekilde zâhir oldu. (Yine de) Allah en iyisini bilendir.

---

[390] Müslim, 6624.

[391] Ahmed b. Hanbel, Müsned, 2/323; Ebu Dâvûd, 2/693.

[392] "Teellî"nin ne olduğu birazdan izah edilecektir. (Mütercim)

«Vallâhi Allah falanı bağışlamaz» Bu, Allah'ın o adamı bağışlamayacağına dair kesin(bir kanaat) olma noktasında açıktır. Bu adam, kendisinin Allah katında değerli, kıymetli ve konumlu olduğunu; öbür adamın da düşük ve değersiz olduğunu düşündüğü için sanki Allah adına hüküm vermeye ve Allah'ı zorlamaya kalkışmıştır. Bu, ulûhiyetin ve rubûbiyetin ahkâmından cahil kalmanın bir neticesidir.

Bu Şârih'in notudur.

«Yemin eden» Şeyhulislam der ki: Teellî; 'eliyye' kelimesinden türetilmiştir. 'Yemin etmek' demektir. Şöyle denilir: 'تألّي', 'ألَي', 'ايتلَي'

Bunu Şeyhimiz yazdırdı.

«Benim adıma yemin eden de kimdir» Bu, reddetme ve tehdit etme anlamında bir sorudur.

Bu hadiste:

- Allah'a yol göstermeye kalkışmanın haramlığı,
- Söz ve davranışlarda O'na karşı edepli olmanın gerekliliği,
- Bir de kulun, kendisine karşı kulluğun gerektirdiği hükümlerle; Rabbine karşı ise O'nun için gerekli olan ulûhiyet ve rubûbiyet ahkâmı ile muamele etmesinin gerekliliği söz konusudur:

Şârih'in notlarından (alınmıştır).

✿✿✿

BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER

1- Allah adına yemin etmekten sakındırma.

2- Bizden birine cehennemin ayakkabısının bağından daha yakın olduğu. [393]

3- Cennetin de böyle olduğu.

4- Bunda Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in: *"Kul (manasını kasdetmediği) bir söz söyler de (o söz nedeniyle cehenneme yuvarlanıverir)* hadisini (destekleyen) bir şahit bulunmaktadır.

5- İnsan kendisine kerih gelen bir şey sebebiyle bağışlanabilir.

---

[393] Yani çok basit bir sözle kolaylıkla cehenneme gidilebileceği. (Mütercim)

ALTMIŞ BEŞİNCİ BÖLÜM

Yarattıklarından Birisine Karşı Allah'ın Şefaatçi Olması İstenmez

✪ METİN ✪

عن جبير بن مطعم قال: "جاء أعرابي إلى النبي صلي الله عليه وسلم فقال: يا رسول الله! نهكت الأنفس، وجاع العيال، وهلكت الأموال، فاستسق لنا ربك، فإنا نستشفع بالله عليك وبك على الله. فقال النبي صلي الله عليه وسلم: سبحان الله سبحان الله! فما زال يسبح حتى عرف ذلك في وجوه أصحابه، ثم قال النبي صلي الله عليه وسلم ويحك، أتدري ما الله؟ إن شأن الله أعظم من ذلك، إنه لا يستشفع بالله على أحد من خلقه" وذكر الحديث. رواه أبو داود

Cubeyr b. Mut'im *(radıyallahu anh)*'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Bir (bedevî) adam Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e gelip şöyle dedi: "Ey Allah'ın Resûlü! Canlar daraldı. Çoluk çocuk aç kaldı. Mallar helâk oldu. Rabbinden bizim için yağmur iste. Zira biz Allah'ı senin katında, seni de Allah'ın katında şefaatçi kılıyoruz."

Bunun üzerine Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*: *"Subhânallah, Subhânallah"* dedi. O kadar çok tesbih etti ki (Rasulullah'ın ne kadar öfkelendiği) ashâbının yüzünden anlaşıldı. Sonra Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu: *"Yazık sana! Sen Allah'ın ne olduğunu biliyor musun? Allah'ın şânı bundan çok çok yücedir! Şu biline ki, yarattıklarından hiçbirisine karşı Allah'ın şefaatçi olması istenmez!"*[394]

Râvi sonra hadisin devâmını zikretti. Bunu Ebû Dâvûd rivâyet etmiştir.

✪ ŞERH ✪

«Yarattıklarından Birisine Karşı Allah'ın Şefaatçi Olması İstenmez» Yani Allah çok büyük ve müteâl olduğu için böyle bir şey haramdır. Nasıl olur da yarattıklarından birisine karşı Allah'ın şefaatçi olması istenebilir? Allah bundan çok çok yüce (ve münezzeh)tir. Şefaat

[394] Ebu Dâvûd, 2/644; Taberânî, el-Kebir, 2/128.

eden/aracılık eden kimse, ancak kendisinden daha üstün olan birisinin yanında aracılık eder. Böyle bir şeyse, âlemlerin Rabbine karşı en büyük noksanlık yakıştırmalarındandır. İşte o nedenledir ki, Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* bunu (Allah'a karşı söylenmiş) çok büyük bir söz olarak değerlendirmiştir.

Ebu'ş-Şeyh *"el-Azame"* adlı eserinde Ebî Vecre Yezîd b. Ubeyd es-Sulemî'den şunu nakletmiştir:

Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* Tebuk Gazvesi'nden döndüğü zaman Fizâre oğullarından bir heyet kendisine geldi ve:

— Ya Rasûlullah! Bize yağmur vermesi için Rabbine dua etsen. Sen bizim için Rabbimize aracılık et/şefaatçi ol ki, Rabbimiz de sana aracılık etsin/ şefaatçi olsun, dediler.

Allah Rasûlü (öfkelendi ve) şöyle dedi:

— Yazık size! Ben Rabbime karşı aracılık ederim ama Allah'ın kendisine aracılık edeceği kişi de kimmiş?! Allah'tan başka (hak) ilah yoktur. O çok yüce ve çok büyük olandır. Kürsîsi, gökleri ve yeri kuşatmıştır. O gök ve yer, O'nun azametinden dolayı yeni (alınan) semerin çıkardığı gıcırtı gibi gıcırdar durur.

Şârih der ki: "Ebu Vecre, Tabii(nden)dir."

Bu hadis "mürsel"dir.

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in *"Biz Allah'ı senin katında şefaatçi kılıyoruz"* diyen kimsenin sözünü kabul etmediği/reddettiği.

2- Bu sözden dolayı, sahabîlerin yüzlerinden anlaşılacak şekilde Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in yüzü değişmiştir.

3- Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem) "Seni Allah'ın katında şefaatçi kılıyoruz"* sözünü reddetmemiştir.

4- "Subhanallah" sözünün açıklamasına *(Allah'ın şânı bundan çok çok yücedir!)* denilerek dikkat çekilmiştir.

5- Müslümanların Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'den yağmur duasında bulunmasını istemeleri.

ALTMIŞ ALTINCI BÖLÜM

Rasûlullah'ın Tevhidin Sınırlarını Koruması ve Şirke Giden Yolları Kapatması Hakkında

✪ METİN ✪

عن عبد الله بن الشِّخِّير، قال: انْطَلَقْتُ فِي وَفْدِ بَنِي عَامِرٍ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَقُلْنَا أَنْتَ سَيِّدُنَا. فَقَالَ « السَّيِّدُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى » قُلْنَا وَأَفْضَلُنَا فَضْلاً وَأَعْظَمُنَا طَوْلاً، فَقَالَ « قُولُوا بِقَوْلِكُمْ أَوْ بَعْضِ قَوْلِكُمْ وَلاَ يَسْتَجْرِيَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ»

Abdullah b. eş-Şıhhîr'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Benî Âmir heyetinin içinde Nebi *(aleyhisselam)*'ın yanına vardım. O'na (hep birlikte):

— Sen bizim seyyidimizsin/efendimizsin, dedik. Bunun üzerine Nebi *(aleyhisselam)*:

— *Seyyid Allah tebâreke ve teâlâ'dır,* buyurdu. Sonra:

— Sen bizim en faziletlimiz ve en şereflimizsin, dedik. Bunun üzerine:

— *Siz, size ait olan sözleri ya da bunların bazısını söyleyin, (aman ha) şeytan sizi aşırılığa sürüklemesin,* buyurdu." [395]

Bunu Ebû Dâvûd "ceyyid" bir senetle rivâyet etmiştir.

وعن أنس رضي الله عنه "أن ناسا قالوا: «يَا رسولَ اللهِ يَا خَيْرَنَا وَابْنَ خَيْرِنَا وَسَيِّدَنَا وَابْنَ سَيِّدِنَا فَقَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ قُولُوا بِقَوْلِكُمْ وَلَا يَسْتَهْوِيَنكُمُ الشَّيْطَانُ أَنَا مُحَمَّدٌ عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ مَا أُحِبُّ أَنْ تَرْفَعُونِي فَوْقَ مَنْزِلَتِي الَّتِي أَنْزَلَنِي اللَّهُ عز وجل » رواه النسائي بسند جيد

Enes *(radıyallahu anh)*'ın rivâyet ettiğine göre bazı kimseler: "Ey Allah'ın Rasûlü, ey en hayırlımız ve en hayırlımızın oğlu, ey seyyidimiz ve seyyidimizin oğlu!" dediler. Bunun üzerine Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu: *"Ey insanlar! Siz, size ait olan sözleri söyleyin, (sakın ha) şeytan sizi aşırılığa sürüklemesin. Ben Allah'ın kulu ve rasûlü*

---

[395] Ebu Dâvud, 2/669;

Muhammed'im. Beni, Allah azze ve celle'nin beni yerleştirdiği makamdan daha yukarı çıkarmanızı istemem."[396]

Bunu Nesâî "ceyyid" bir senetle rivâyet etmiştir.

✿ ŞERH ✿

«Seyyid Allah tebâreke ve teâlâ'dır» Hattabî der ki: "Nebi *(aleyhisselam)* 'efendiliğin' hakiki anlamda Allah'a ait olduğunu ve bütün varlıkların O'nun kulu olduğunu kast etmektedir."

Hattabî devamla şöyle der: "Nebi *(aleyhisselam)* (bu sözüyle) onlara övgü (nün olması gerektiğini) öğretti ve onları bu konudaki edebe irşâd etti ve dedi ki: ***'Siz, size ait olan sözleri söyleyin.'*** O, bununla şöyle demeyi kast etmiştir: Siz din ve inancınızdaki kimselerin (yani Müslümanların) söylediklerini söyleyin ve –tıpkı Allah'ın Kitabında 'Ey Nebi!' ve 'Ey Rasûl!' diyerek adlandırdığı gibi– beni Nebi ve Rasûl diye çağırın. Liderlerinizi ve büyüklerinizi 'efendi' diye isimlendirdiğiniz gibi beni de 'efendi' diye adlandırmayın. Beni onlar gibi saymayın. Ben onlardan birisi gibi değilim. Çünkü onlar sizi dünyanın liderlikleriyle sevk ve idare ediyorlarken, ben sizi nübüvvet ve risalet (vasfımla) sevk ve idare ediyorum. O nedenle siz bana 'Nebi!' ve 'Rasûl' deyin. Nebi *(aleyhisselam)*'ın: ***'Ya da bunların bazısını söyleyin'*** sözünde hazf ve ihtisar vardır. Bu, 'sözlerinizden bazısını bırakın ve terk edin' manasındadır. Bununla sözde iktisatlı olmayı kast etmiştir.[397] Nebi *(aleyhisselam)*'ın ***'Şeytan sizi aşırılığa sürüklemesin'*** sözü 'Şeytan (bu söz nedeniyle) sizi dost edinmesin' anlamındadır; çünkü 'جري' /ceriyy' kelimesi, 'vekil/dost' demektir.

Hattabî'nin sözleri burada sonra erdi.

Şeyhimiz şöyle demiştir: "Kitâbu't-Tevhîd'in Musannifin ve başkalarının hattı ile sahih ola(rak elimizde mevcut ola)n nüshalarında 'وَلاَ يَسْتَجْرِيَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ' ifadesi, 'وَلاَ يَسْخَرَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ' şeklinde 'ye', 'sîn', 'hâ' harfi,

---

[396] Nesâî, es-Sunenu'l-Kubrâ, 6/71.

[397] Yani lafı çok uzatıp, geniş geniş izahlar yapmak yerine, onların anlayacağı şekilde kısa bir ifadeyle meseleyi özetlemeyi tercih etmiştir. İşte, karşı tarafın anlayacağı şekilde kısa ifadelerle maksadı anlatmak *"sözde iktisatlı davranmak"* demektir. (Mütercim)

ardından da 'râ' ve 'nûn' harfi ile vaki olmuştur. Musannif bunu (bu şekliyle) Ebu Dâvûd'a nispet etmiştir ancak bizim Ebu Dâvûd'un sahih-mutemed nüshalarında bulduğumuz 'وَلاَ يَسْتَجْرِيَنَّكُمْ' şeklinde 'sîn' harfinden sonra 'te' harfi, ardından 'cim' harfi, sonrasında 'râ' harfi, ardından da 'nun' harfi iledir. En-Nihâye adlı eserde şöyle denilmiştir: 'وَلاَ يَسْتَجْرِيَنَّكُمْ الشَّيْطَانُ/ ***Şeytan sizi aşırılığa sürüklemesin'*** yani size galebe çalıp, sizi kendisine dost edinmesin. Bu, onların Rasûlullah'ı methetmeleri, O'nun da övgüdeki bu aşırılıklarından hoşnutsuzluk duyması nedeniyledir. Neticede onları: *'Kolayınıza gelen şekilde konuşun, sanki şeytanın onların dili ile konuşan elçileri ve vekilleriymişsiniz gibi zoraki laflar etmeyin'* diyerek bundan sakındırmıştır."

Bu iki hadis ve benzerleri (övgü) edebi(nin nasıl olması gerektiğini) göstermektedir.

"Ben Âdemoğullarının seyyidi/efendisiyim" hadisi ve benzerleri (seyyid kelimesinin Allah'tan başkalarına da bazı anlamlarıyla kullanılabileceğinin) cevâzının delilidir.

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- İnsanların aşırılıktan sakındırılması(gerektiği).

2- *"Sen efendimizsin"* diyene karşı ne denilmesi gerektiği.

3- Hak olan bir söz söylemelerine rağmen Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in (onlara): *'Şeytan sizi aşırılığa sürüklemesin'* demesi.

4- *'Beni, Allah azze ve celle'nin beni yerleştirdiği makamdan daha yukarı çıkarmanızı istemem'* buyruğu.

ALTMIŞ YEDİNCİ BÖLÜM

Allah Teâlâ'nın: *"Onlar Allah'ın kadrini hakkıyla bilemediler. Kıyâmet günü yeryüzü tamamıyla O'nun avucundadır..."* (Zümer, 67) Âyetinin Tefsiri

✿ METİN ✿

عن ابن مسعود رضي الله عنه قال: جَاءَ حَبْرٌ مِنَ الأَحْبَارِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ إِنَّا نَجِدُ: أَنَّ اللَّهَ يَجْعَلُ السَّمَوَاتِ عَلَى إِصْبَعٍ وَالأَرَضِينَ عَلَى إِصْبَعٍ، وَالشَّجَرَ عَلَى إِصْبَعٍ، وَالمَاءَ عَلَى إِصْبَعٍ، وَالثَّرَى عَلَى إِصْبَعٍ، وَسَائِرَ الخَلاَئِقِ عَلَى إِصْبَعٍ، فَيَقُولُ أَنَا المَلِكُ، فَضَحِكَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِذُهُ تَصْدِيقًا لِقَوْلِ الحَبْرِ، ثُمَّ قَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: ﴿ وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعاً قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّماوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴾ [الزمر67]

İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Yahudi âlimlerinden biri Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e geldi ve: 'Ey Muhammed! Biz (kitaplarımızda) Allah'ın gökleri bir parmağının üzerine koyacağını, yerleri bir parmağının üzerine koyacağını, ağaçları bir parmağının üzerine koyacağını, suları bir parmağının üzerine koyacağını, toprağı bir parmağının üzerine koyacağını, diğer mahlûkâtı da bir parmağının üzerine koyacağını ve sonra 'Ben Melik'im' buyuracağını buluyoruz' dedi.

Bunun üzerine Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yahudi âlimin sözünü onaylamasının alâmeti olarak azı dişleri gözükecek kadar güldü.

Ardından da ***'Onlar Allah'ın kadrini hakkıyla bilemediler. Kıyâmet günü yeryüzü tamamıyla O'nun avucundadır...'*** âyetini okudu." [398]

وفي رواية لمسلم: والجبال والشجر على إصبع، ثم يهزهن فيقول: أنا الملك، أنا الله

[398] Buhârî, 4811; Müslim, 6977.

Müslim'in bir rivâyetinde şu lafızlar geçmektedir: *"Allah dağları ve ağaçları bir parmağının üzerine koyacak, sonra onları sarsacak ve 'Ben Melik'im, Ben Allah'ım'* buyuracak."[399]

وفي رواية للبخاري: "يجعل السماوات على إصبع، والماء والثرى على إصبع، وسائر الخلق على إصبع" أخرجاه

Buhârî'nin bir rivâyetinde de şöyle geçmektedir: *"Allah gökleri bir parmağının üzerine, suları ve toprağı bir parmağının üzerine, diğer mahlûkâtı da bir parmağının üzerine koyacak."* [400]

Bu hadisi Buhârî ve Müslim rivâyet etmiştir.

ولمسلم عن ابن عمر مرفوعا: «يَطْوِي اللَّهُ السَّمَاوَاتِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، ثُمَّ يَأْخُذُهُنَّ بِيَدِهِ الْيُمْنَى، ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا الْمَلِكُ، أَيْنَ الْجَبَّارُونَ؟ أَيْنَ الْمُتَكَبِّرُونَ؟ ثُمَّ يَطْوِي الْأَرَضِينَ السَّبْعَ ثُمَّ يَأْخُذُهُنَّ بِشِمَالِهِ ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا الْمَلِكُ، أَيْنَ الْجَبَّارُونَ؟ أَيْنَ الْمُتَكَبِّرُونَ؟»

Müslim İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)* kanalıyla Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: *"Allah kıyâmet günü gökleri dürer, sonra onları sağ eliyle alır ve şöyle buyurur: 'Ben Melik'im! Cebbârlar nerede? Mütekebbirler nerede?' Sonra yedi kat yeri dürer, sonra onları soluyla alır ve şöyle buyurur: 'Ben Melik'im! Cebbârlar nerede? Mütekebbirler nerede?'"* [401]

وروي عن ابن عباس، قال: ما السماوات السبع والأرضون السبع في كف الرحمن إلا كخردلة في يد أحدكم

İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Yedi kat gök ve yedi kat yer Rahmân'ın avucunda ancak sizden birinin elindeki hardal tanesi gibidir." [402]

---

[399] Müslim, 6982.

[400] Buhârî, 4811.

[401] Müslim, 2788.

[402] İbn Cerir et-Taberî, 2/587.

وقال ابن جرير: حدثني يونس، أنبأنا ابن وهب، قال: قال ابن زيد: حدثني أبي قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ما السماوات السبع في الكرسي إلا كدراهم سبعة ألقيت في ترس

İbn Cerîr şöyle demiştir: Bana Yûnus tahdis etti, dedi ki: Bize İbn Vehb haber verdi, dedi ki: İbn Zeyd dedi ki: Bana babam tahdis etti, dedi ki: Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu: ***"Kürsî'nin içerisinde yedi kat gök ancak bir kalkanın içine atılmış yedi dirhem gibidir."*** [403]

قال: وقال أبو ذر: سمعت رسول الله صلي الله عليه وسلم يقول: ما الكرسي في العرش إلا كحلقة من حديد ألقيت بين ظهري فلاة من الأرض

Yine İbn Cerîr Ebû Zerr *(radıyallahu anh)*'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i şöyle buyururken işittim: ***"Arş'a nispetle Kürsî çorak bir arâzinin önüne atılmış demir bir halka gibidir."*** [404]

وعن ابن مسعود قال: " بين السماء الدنيا والتي تليها خمسمائة عام، وبين كل سماء خمسمائة عام، وبين السماء السابعة والكرسي خمسمائة عام، وبين الكرسي والماء خمسمائة عام، والعرش فوق الماء، والله فوق العرش، لا يخفى عليه شيء من أعمالكم ". أخرجه ابن مهدي عن حماد بن سلمة، عن عاصم، عن زر، عن عبد الله. ورواه بنحوه المسعودي عن عاصم، عن أبي وائل، عن عبد الله. قاله الحافظ الذهبي قال: وله طرق

İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "En yakın gök ile ondan sonraki gök arasında beş yüz yıllık mesâfe vardır. Her iki gök arasında da beş yüz yıllık mesâfe vardır. Yedinci gök ile Kürsî arasında da beş yüz yıllık mesâfe vardır. Kürsî ile su arasında da beş yüz yıllık mesâfe vardır. Arş suyun üzerindedir. Allah da Arş'ın üzerindedir. Yaptıklarınızdan hiçbir şey O'na gizli kalmaz." [405]

---

[403] İbn Cerir et-Taberî, 2/587.

[404] İbn Cerir et-Taberî, 2/587.

[405] İbn Huzeyme, et-Tevhîd, 1/242; İbn Batta, el-İbâne, 3/171; Dârimi, "er-Reddu ale'l-Cehmiyye, 1/55.

Bunu İbn Mehdî, Hammâd b. Seleme --› Âsım --› Zirr --› Abdullah kanalıyla tahriç etmiştir. Yine bunun benzerini Mes'ûdî Âsım'dan, o Ebû Vâil'den, o da Abdullah'tan rivâyet etmiştir. Hâfız Zehebî böyle söylemiş ve "Bu hadisin birçok tarîki vardır" demiştir.

وعن العباس بن عبد المطلب قال: قال رسول الله صلي الله عليه وسلم: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «هَلْ تَدْرُونَ كَمْ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ قَالَ قُلْنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ بَيْنَهُمَا مَسِيرَةُ خَمْسِ مِائَةِ سَنَةٍ وَمِنْ كُلِّ سَمَاءٍ إِلَى سَمَاءٍ مَسِيرَةُ خَمْسِ مِائَةِ سَنَةٍ وَكِثَفُ كُلِّ سَمَاءٍ مَسِيرَةُ خَمْسِ مِائَةِ سَنَةٍ، وَبَيْنَ السَّمَاءِ السَّابِعَةِ وَالعَرْشِ بَحْرٌ بَيْنَ أَسْفَلِهِ وَأَعْلَاهُ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ واللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى فَوْقَ ذَلِكَ وَلَيْسَ يَخْفَى عَلَيْهِ شَيْءٌ مِنْ أَعْمَالِ بَنِي آدَمَ» أخرجه أبو داود وغيره

Abbâs b. Abdulmuttalib'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

— *Gök ile yer arasında ne kadar mesâfe olduğunu biliyor musunuz,* diye sordu. Biz de:

— Allah ve Resûlü daha iyi bilir, dedik.

Bunun üzerine şöyle buyurdu: *İkisinin arasında beş yüz senelik yürüme mesâfesi vardır. Her iki gök arasında da beş yüz senelik yürüme mesâfesi vardır. Her bir göğün kalınlığı da beş yüz senelik yürüme mesâfesidir. Yedinci gök ile Arş arasında bir deniz vardır ki en aşağısı ile en yukarısı arasındaki mesâfe gök ile yer arasındaki mesâfe kadardır. Allah subhânehû ve teâlâ (bütün) bunların üzerindedir. Âdemoğullarının yaptıklarından hiçbir şey O'na gizli kalmaz."* [406]

Bu hadisi Ebû Dâvûd ve başkaları tahriç etmiştir.

✪ ŞERH ✪

«Onlar Allah'ın kadrini hakkıyla bilemediler. Kıyâmet günü -ryüzü tamamıyla O'nun avucundadır» İbn Cerîr der ki: "Şânı yüce

[406] Ebu Dâvûd, 2/643.

Allah buyuruyor ki: Seni putlara kulluk etmeye çağıran Allah'a şirk koşanlar şu kimseler, Allah'ı gereği gibi tazim edemediler."

Daha sonra İbn Cerîr kendi senediyle İbn Abbas'ın şöyle dediğini nakletmiştir: "Onlar, Allah'ın kudretine/gücüne iman etmeyen kâfirlerdir. O nedenle her kim Allah'ın her şeye hakkıyla güç yetirdiğine iman ederse, Allah'ı gereği gibi takdir etmiş olur. Kim de buna iman etmezse, Allah'ı gereği gibi takdir etmiş olmaz."

«Kıyâmet günü yeryüzü tamamıyla O'nun avucundadır» Nebi *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Allah kıyâmet günü gökleri dürer, sonra onları sağ eliyle alır ve şöyle buyurur: Ben Melik'im! Cebbârlar nerede? Mütekebbirler nerede?' Sonra yedi kat yeri dürer, sonra onları soluyla alır ve şöyle buyurur: 'Ben Melik'im! Cebbârlar nerede? Mütekebbirler nerede?"

Bu hadisi Musannif (de) zikretmiştir.

Ebu Hureyre *(radıyallahu anh)*'den rivayet edildiğine göre o şöyle demiştir: Ben Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'i şöyle buyururken işittim: "Allah kıyâmet günü yeryüzünü kabzasına alır, gökleri de sağ eliyle dürer sonrasında şöyle der: Benim Melik olan! Hani nerede yeryüzünün melikleri/yöneticileri?"

Bunu Buhârî, Müslim, Nesâî, İbn Mâce, İbn Cerir ve Abd b. Humeyd rivayet etmiştir.

İbn Ömer *(radıyallahu anhumâ)*'dan şöyle rivayet edilmiştir: "Bir gün Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* minberin üzerinde: ***'Onlar Allah'ın kadrini hakkıyla bilemediler. Kıyâmet günü yeryüzü tamamıyla O'nun avucundadır gökler de O'nun sağ eliyle dürülüp bükülmüştür. Allah, onların koştukları şirkten uzak ve yücedir'*** âyetini okudu. O esnada Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* elini öne ve arkaya doğru hareket ettirerek: Rab Teâlâ: *'Ben el-Cebbar'ım, Ben el-Mütekebbir'im, Ben el-Melik'im, Ben el-Aziz'im, Ben el-Kerim'im'* diyerek yüce zâtını övecektir, buyurdu. Minber Rasûlullah'ı öyle bir salladı ki, biz: 'Herhalde onu düşürecek' dedik.

Bunu; İmam Ahmed -ki bu lafız ona aittir- Buhârî, Müslim, Nesaî, İbn Mâce, İbn Cerîr, İbn Münzir, Said b. Mansûr, İbn Ebî Hatim, İbn Mirdeveyh ve Beyhakî rivayet etmiştir.

Bu ikisini Şârih not düşmüştür.

Şeyhimiz (Abdurrahmân b. Hasen) şöyle demiştir: Hafız Ebubekir el-Beyhakî *"el-Esmâ ve's-Sıfât"* adlı kitabında (şu başlığı açarak) der ki: Doğru Sözlü Olanın [407] Bu Konu Hakkındaki Haberinden Dolayı, İki Elin Sıfat Olarak İspatı Hakkında Gelen Şeyler Babı. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: ***"Ey İblis, iki elimle yarattığıma secde etmekten seni alıkoyan nedir?"*** (Sa'd, 75) Yine şöyle buyurmuştur: ***"Hayır; O'nun iki eli de açıktır."*** (Maide, 64)

Daha sonra Hafız Beyhakî bu konudaki sahih hadisleri zikretmiştir. Onlardan birisi, şefaat hadisinde geçen Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'in şu buyruğudur: *"Ey Âdem! Sen insanlığın babasısın. Allah seni kendi eliyle yaratmıştır..."*

Onlardan bir diğeri, Buhârî ve Müslim'in rivayet ettiği şu hadistir: *"Sen Musa'sın. Allah seni kelamı ile seçmiş ve levhaları senin için kendi eliyle yazmıştır."*

Yine onlardan bir diğeri Müslim'in sahihinde geçen şu hadistir: *"Allah kendi dostlarının ikramını Adn cennetinde kendi eliyle dikmiştir."*

Bir diğeri de şu hadistir: *"Sizden biriniz ekmeğini (tandırda pişirirken eline alarak) evirip çevirdiği gibi, Cebbar olan Allah da Kıyamet gününde yeryüzünü tekbir ekmek parçası gibi eliyle evirip çevirecek."*

«İbn Abbâs** (radıyallahu anhuma)**'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir»

Bunu Muaz b. Hişam ed-Düstüvâî rivayet etmiş ve şöyle demiştir: Bize babam Amr b. Malik'ten, o Ebu'l-Cevzâ'dan, o da İbn Abbas'tan şöyle dediğini tahsis etti: *"Yedi kat gök, yedi kat yer ve bu ikisi arasında bulunanlar, Allah'ın elinde ancak sizden birinin elindeki bir hardal gibidir."*

Şârih der ki: "Bu isnad benim nazarımda sahihtir."

O yine şöyle demiştir: "Zeyd b. Eslem'in hadisini aynı tarik ve aynı lafız ile İsbağ b. Ferec rivayet etmiştir. O mürsel (rivayetlerde bulunan birisi)dir. Abdurrahman b. Zeyd ise zayıftır."

«Ebû Zerr** (radıyallahu anh)**'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir»

Şârih der ki: "Bu, Zeyd'in: 'Rasulullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu' sözü üzerine atfedildiği zannı uyandırmaktadır, oysa bana zâhir olduğu kadarıyla durum öyle değildir.

---

[407] Yani Rasûlullah'ın... (Mütercim)

Ebu Zerr'in bu hadisini, Yahya b. Said el-Abşemî şöyle diyerek rivayet etmiştir: Bize İbni Cureyc Atâ'dan, o Ubeyd b. Umeyr'den, o da Ebu Zerr'den şöyle rivayet etmiştir: Dedim ki:

— Ey Allah'ın Rasûlü! Hangi âyet daha büyüktür?

Rasulullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki:

— *Âyete'l-Kürsî... (Şu biline ki) yedi kat gök, Kürsî'nin yanında tıpkı çöle atılan bir yüzük gibidir. Arşın Kürsî'ye olan üstünlüğü de o çölün, o yüzüğe olan üstünlüğü gibidir.*

Zehebî der ki: Yahya b. Said, sadûk/doğru sözlü birisidir. Ancak diğerini ben tanımıyorum.

İbn Cerîr, *"el-Azame"* kitabında Ebu Şeyh, *"el-Esmâ ve's-Sıfât"* kitabında Beyhakî ve İbn Mirdeveyh Ebu Zerr'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Nebi *(aleyhisselam)*'a Kürsî hakkında soru soruldu da şöyle buyurdu: *"Ey Ebu Zerr! Yedi kat gök ve yedi kat yer Kürsî'nin yanında çöle atılan bir yüzük halkası gibidir. Arş'ın Kürsîye olan üstünlüğü ise, o çöl arazisinin o yüzük halkasına olan üstünlüğü gibidir."*

Said b. Mansur, Abd b. Humeyd, Ebu'ş-Şeyh ve Beyhakî Mücahid'den şunu nakletmişlerdir: "Gökler ve yer, Kürsî'nin yanında çöl arazisindeki bir yüzük halkası gibidir. Arş'ın yanında Kürsî'nin konumu ise, o yüzüğün çöldeki konumu gibidir."

İbn Mesud'un ikinci eserini; "es-Sünne" adlı eserinde İmam Ahmed'in oğlu Abdullah, İbn Münzir, Taberânî, Ebu'ş-Şeyh, Ebû Ömer et-Talemenkî, Lalekâî, İbn Abdilberr, Beyhakî ve başkaları rivayet etmiştir. Bunu Şârih söylemiştir

«Allah subhânehû ve teâlâ (bütün) bunların üzerindedir» Yani bütün mahlûkatın üzerinde, Arşına istivâ etmiştir. O tüm eksikliklerden münezzehtir. Tüm övgüler O'na mahsustur. Gerek Zâtının gerek kahrının gerekse kadrinin olsun, en kâmil uluvv/yücelik her açıdan O'na aittir. Bu, Ehlisünnet ve'l-Cemaat'in üzerinde ittifak ettikleri ve buna muhalefet eden sıfat inkârcısı Cehmiyye'yi dalaletle suçladıkları görüşüdür ki, Kitap, Sünnet ve ümmetin Selefinin kavilleri bu (gerçeğe) delalet etmektedir.

İbn Kayyım *(rahimehullah)* *"el-Kâfiye"* adlı eserinde bu konuya Kur'an'dan yüz delil zikretmiş, onu yirmi bir (farklı) yönden delillendirmiş ve bütün peygamberlerin bunda icma ettiğini söylemiştir.

Ne Allah'ın kitabında ne Rasûl'ünün Sünnetinde ne de kendilerine tabi olunan Selef içerisinde bu gerçeğe muhalefet eden tek bir harf söz konusudur. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"Güzel kelimeler O'na yükselir, onu da sâlih amel yükseltir." (Fâtır, 10)

"(Ey İsa!) Ben seni vefat ettirecek ve kendime yükselteceğim." (Âl-i İmrân, 55)

"Rahman Arş'a istivâ etti.", "Sonra Arş'a istivâ etti." -Ki bu altı yerde geçmektedir-

Yine şöyle buyurmuştur:

"(Firavun dedi ki): ***Ey Haman! Bana bir kule yap da göklerin yollarına ulaşıp Musa'nın ilahına muttali olayım. Çünkü ben onun gerçekten yalan söylediğini zannediyorum."***

Bunun gibi âyetler ancak zorlukla sayılabilir. (Yani sayılamayacak kadar çoktur).

Hadislerde ise Miraç kıssası, Meleklerin Allah katından inişleri ve tekrar O'na yükselişleri söz konusu edilmiştir.

Ev'âl hadisinde:[408] *"Arş tüm bunların üzerindedir, Allah da sizin hangi halde olduğunuzu bilip dururken Arş'ın üzerindedir"* buyrulmuştur.

Câriye hadisinde Rasulullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* şöyle demiştir:

— *Allah nerededir?* Cariye:

— Allah göktedir.

— *Peki, ben kimim?*

Sen Allah'ın Rasûlüsün.

---

[408] Ev'âl hadisi, İmam Ahmed'in ve başka muhaddislerin rivayet ettiği bir hadistir ki, içerisinde -üstteki hadislerde olduğu gibi- göklerle yerin arasındaki mesafe söz konusu edilmiş, ardından dağ keçisine benzer sekiz meleğin bulunduğu, bunların muazzam büyük olduğu ve Arş'ı bunların taşıdığı söylenmiştir. "Ev'âl" dağ keçisi şeklinde tasavvur edilen meleklerdir. (Mütercim)

Bundan sonra Rasulullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* (câriyenin sahibine):

"Onu âzad et, zira o mü'minedir" buyurmuştur.

Ruhun kabz edilmesi(ni anlatan) hadiste de şöyle geçer: *"Onu, Allah'ın bulunduğu semaya yükseltince..."*

Ve daha nice hadisler...

Bunların bir kısmı bile, hakkı talep eden ve Allah'ın kendisine hayır murad ettiği bir kimseye (Allah'ın semada olduğu konusunda doğru yolu göstermek için) yeter.

• İbn Kuteybe *(rahimehullah)* der ki: *"Arabıyla Acemiyle tüm ümmetler gerek cahiliyelerinde gerekse İslam'larında Allah'ın semada olduğunu kabul edegelmişlerdir."*

• İmam Ahmed'in oğlu Abdullah'ın ve başkalarının sahih senetlerle rivayet ettiğine göre Abdullah b. Mübarek'e: "Rabbimizi ne ile bileceğiz?" diye soruldu. O da: *"O'nu; göklerin fevkinde, Arşının üzerinde, mahlûkatından ayrı oluşuyla (bileceğiz)"* diye cevap verdi:

• İbn Ebî Hâtim *"er-Reddu ale'l-Cehmiyye"* adlı eserinde Imam Ahmed'in hocalarından, ilim ve dini yaşantı bakımından Basralıların İmamı olan Said b. Âmir ed-Dab'î'den şunu rivayet eder. Bir gün onun yanında Cehmiyye'den söz edilmişti. Bunun üzerine o şöyle dedi: *"Onlar Yahudi ve Hıristiyanlardan bile daha şerli bir söz söylemişlerdir. Çünkü Yahudiler, Hıristiyanlar ve diğer din sahipleri Allah'ın Arş'ın üzerinde olduğu konusunda ittifak halindedir. Onlar ise 'Arş'ın üzerinde hiçbir şey yoktur' demişlerdir."*

• İmamların İmamı Muhammed b. İshak şöyle demiştir: *"Her kim Allah'ın göklerin fevkinde, Arş'ının üzerinde ve mahlûkatından ayrı olduğunu söylemezse tevbeye davet edilmesi gerekir. Tevbe ederse ne âlâ, aksi halde boynu vurulur, sonra kötü kokusundan kıble ehli ve zimmet ehli rahatsız olmasın diye çöplüklerden birisine atılır."*

Bunu ondan sahih bir senetle Hâkim nakletmiştir.

• Ebû Mutî' Hakem b. Abdillâh el-Belhî'den rivayet edilen (Ebû Hanîfe'nin) meşhur *"el-Fıkhu'l-Ekber"* adlı eserinde şöyle geçer: "Ebû Hanîfe'ye:

— Ben Rabbimin gökte mi yoksa yerde mi olduğunu bilmiyorum, diyen bir kimse(nin hükmü) hakkında soru sordum. Şöyle cevap verdi:

— *Böyle birisi kâfir olur; çünkü Allah* ***"Rahman Arş'a istivâ etti"*** (Tâhâ, 5) *buyurmuştur. O'nun Arş'ı göklerin fevkindedir.* Sonra dedim ki:

— O diyor ki: 'Allah Arş'a istivâ etmiştir ancak Arş gökte midir yoksa yerde mi ben bilmiyorum?' Ebû Hanîfe *(rahimehullah)* şöyle cevap verdi:

— *O, Allah'ın gökte olduğunu inkâr ettiği zaman kâfirdir."*

Bunu *"el-Furuk"* adlı eserin sahibi Ebû İsmail rivayet etmiştir.

• Muvaffakuddîn İbn Kudame der ki: "Ebû Hanîfe *(rahimehullah)*'ın şöyle dediği bana ulaştı: *Kim Allah'ın gökte olmasını inkâr ederse kâfir olur."*

• İmam Ahmed'in oğlu Abdullah, Abdullah b. Nâfi'den İmam Malik b. Enes'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: *"Allah göktedir, ilmi ise her yerdedir. Hiçbir şey O'nun ilminden uzak olamaz."*

• Ebu'ş-Şeyh el-Esbehânî ve Ebu Bekr el-Beyhakî, Yahya b. Yahya'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Biz bir gün Malik b. Enes'in yanında idik. O ara bir adam geldi ve:

— Ey Ebu Abdurrahman! Rahman Arş'a istivâ etmiştir. Acaba istivâsı nasıldır, dedi.

İmam Malik başını yere doğru eğdi ve terlemeye başladı. Sonra da:

— *İstivâ mechul bir şey değildir. Keyfiyeti/nasıllığı ise akledilemez. (O nedenle) ona iman etmek farz, hakkında soru sormak bidattir,* dedi.

Sonra adama: "Ben seni bidatçi birisi olarak görüyorum" dedi ve yanından çıkarılmasını emretti.

• Şeyhulislam Ebu'l-Hasen el-Bekkarî, Ebu Şuayb ve Ebu Sevr'den Muhammed b. İdris eş-Şafiî'nin şöyle dediğini nakletmiştir: *"Benim ve kendilerini gördüğüm Sufyan ve Malik gibi kimselerin üzerinde bulunduğu akide şudur: Allah'tan başka (hak) bir ilah olmadığına, Muhammed'in Allah'ın Rasûlü olduğuna, Allah'ın gökte Arş'ının üzerinde bulunduğuna ve dilediği şekilde kullarına yaklaşıp yine dilediği şekilde dünya semaya nuzûl ettiğine iman etmektir."*

İmam Şafiî daha sonra diğer akide esaslarını zikretmiştir.

• Hallâl'ın *"es-Sünne"* adlı eserinde rivayet ettiğine göre Yunus b. Musa şöyle demiştir: Bize İmam Ahmed'in oğlu Abdullah haber verdi ve dedi ki: Babam bana şöyle söyledi: *"Rabbimiz yedinci kat semanın fevkinde, Arşının üzerinde, mahlûkatından ayrıdır. Gücü ve ilmi ise her yerdedir."*

• Kendi döneminde Malikîlerin şeyhi olan İmam Ebu Muhammed İbnu Ebî Zeyd el-Mağribî el-Kayrevânî, İmam Malik'in mezhebine dair yazdığı meşhur risalesinin başında şöyle demiştir: *"Allah Teâlâ zâtı ile yüce Arş'ının fevkinde, ilmi ile her yerdedir."*

• İbnu Ebî Zeyd'in risalesini şerh eden İmam Ebu Bekr Muhammed b. Vehb el-Malikî, onun *"Allah Teâlâ zâtı ile yüce Arş'ının fevkindedir"* sözünü zikrettikten sonra şöyle der: "Fevk ve alâ (lafızları) tüm Arapların yanında aynı manadadır."

Daha sonra bu konudaki âyet ve hadisleri zikretmiş ardından da şöyle demiştir: "«فِي /Fî» lafzı, Arap dilinde (bazen) tıpkı: 'فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا/***Şu halde haydi onun** (dünyanın) **omuzlarında yürüyüp gezin.***' (Mülk, 15) ve: 'ءَأَمِنتُم مَّن فِي السَّمَاءِ/***Gökte olanın sizi yerin** (dibine) **geçirmeyeceğinden emin mi oldunuz?***' (Mülk, 16) âyetlerinde olduğu gibi «فَوق /fevk» manasına gelir. Tefsir ehli: *'(Allah) bununla onun fevkinde/üstünde demeyi kast etmiştir'* demişlerdir. Bu, *'Allah göktedir, yani göğün üzerindedir'* şeklinde İmam Malik'in Tabiînden, Tabiîn'in Sahabeden, onların da Allah Rasûlü'nden anlayıp bellediği görüşüdür. İşte bundan dolayıdır ki (risalenin sahibi) Şeyh Ebu Muhammed: *'Allah Arş'ın fevkindedir'* demiş, sonra da O'nun Arş'ın fevkinde oluşunu 'zâtı ile oluşu' şeklinde beyan etmiştir ki, O çok daha yüce/çok daha büyük olduğu için hiçbir mekân kendisini kuşatamaz."

O, Ebu Zeyd'in "Sünne" alanındaki eşsiz kitabında Allah'ın uluvvu ve zâtı ile Arş'ına istivâ etmesi hakkında nakillerde bulunmuş ve bu konuyu mükemmel bir şekilde tahlil etmiştir. O, "Muhtasaru'l-Müdevvene" adlı eserde şöyle der: *"Yüce Allah zâtı ile yerde değil semâvatın fevkinde olan Arş'ının üzerindedir."*

İmam Zehebî, İbnu Ebî Zeyd'in *"Allah Teâlâ zâtı ile yüce Arş'ının fevkindedir"* sözünü zikrettikten sonra şöyle demiştir: "Buna benzer sözler daha önceden İbn Ebî Şeybe'den ve Osman b. Saîd ed-Dârimî'den

de nakledilmiştir. Sicistân'ın vâizi Yahya b. Ammâr *'Risale'*sinde, Hafız Ebu'n-Nasr es-Siczî de *'el-İbâne'* adlı eserinde: *'Sevrî, Malik, İki Hammâd* [409] *İbn Uyeyne, İbn Mubarek, Fudayl (b. İyad), İmam Ahmed ve İshak gibi imamlarımız, Allah'ın zâtı ile Arş'ının üzerinde, ilminin ise her yerde olduğu hususunda ititfak etmişlerdir'* diyerek bu ibareyi kullanmıştır.

İbn Abdilberr de bu ibareyi kullanmıştır.

Şeyhulislam Ebu İsmail el-Ensarî'nin ibaresi de böyledir. O, 'Farklı Haberler' bahsinde şöyle der: *'Allah yedinci kat semada, zatı ile Arş'ının üzerindedir.'*

Şafiîlerden Ebu'l-Hasel el-Kerhî şu kasidesinde şöyle demiştir:

'Allah'ın ilmi her hâdiseyi kuşatır,
Zâtı ise Arş'ının üzerindedir.
İşte bu, onların akidesidir.'

Takiyyuddin İbni Salah'ın hattı ile bu kaside üzerine şu yazılmıştır: *'İşte bu, Ehl-i Sünnet'in ve Ehl-i Hadis'in akidesidir.'*

Yine: *'Allah her şeyi kendi zâtı ile yaratan, hiçbir yardımcı ve destekçi olmadan tüm mahlukâtı kendi zâtı ile düzene koyandır'* diyerek bu ibareyi Hafız Ahmed b. Sâbit et-Turukî, Şeyh Abdulkadir el-Cîlî (Geylanî), Müfti Abdulaziz el-Kuhaytî ve bir taife de kullanmıştır.

İbnu Ebî Zeyd ve diğerleri, Allah'ın bizimle beraber oluşuyla, Arş'ının üzerinde oluşunu birbirinden ayırmayı murad etmişlerdir. O, ilmi ile bizimle beraber, (zâtı ile) ***'Rahman Arş'a istivâ etti'*** (Tâhâ, 5) buyruğundan bildiğimiz üzere Arş'ın üzerindedir.

Mezkûr lafzı[410] -üstte aktardığımız üzere- âlimlerden bir gurup telaffuz etmiştir. Sözün fazlalığını terk etmenin İslam'ın güzelliğinden olduğunda en ufak bir şüphe yoktur.[411] İbnu Ebî Zeyd *(rahimehullah)*, Mağrib'de ilmiyle âmil olan âlimlerdendi. Kendisine *'Küçük İmam Mâlik'*

---

[409] İki Hammâd ile kast edilen Hammâd b. Zeyd ile Hammâd b. Seleme'dir. (Mütercim)

[410] Yani Allah'ın gökte ve Arş'ının üzerinde olduğu şeklindeki lafzı... (Mütercim)

[411] İmam Zehebi rahimehullah bu sözüyle Allah'ın gökte ve Arş'ının üzerinde olduğu noktasında sözü çok da fazla uzatmaya gerek olmadığını îmâ etmek istemiştir. Zira bunca Ehl-i Sünnet imamından bu ibare aynen bu şekilde nakledilmişse, Kelamcıların sözlerine bakarak onları tevile etmeye kalkışmak, onlar üzerine söz söylemek lâf-ı güzâftan başka bir şey olmayacaktır. İşte o nedenle lafı fazla uzatmaya gerek yoktur. (Mütercim)

lakabı verilmişti. Usul ilminde son noktaydı. *'Allah zâtı ile Arş'ının üzerindedir'* dediği için ona kin gütmüşlerdir. "

Zehebî'nin sözleri burada sona erdi.

İbnu Ebî Zeyd, 386 yılında vefat etmiştir. Bunun 389 yılı olduğu da söylenmiştir. Allah ona rahmet eylesin.

Ebu Hanife'nin kavlinden buraya kadarki sözleri Şeyh Ahmed b. Nâsır el-Ma'merî *(rahimehullah)*'ın risalesinden naklettim. Allah onu bağışlasın.

"İstivâ" kelimesini "istîlâ" (kuşatma, hükmü altına alma) ve benzeri kelimelerle te'vil etmeye gelince; bu son derece bâtıl bir şey ve kelimeleri yerinden tahrif etmenin en açık bir göstergesidir. Şeyhulislam (İbn Teymiyye) der ki:

"İstevâ' kelimesini 'istevlâ' kelimesi ile tefsir etmenin batıl oluşu birçok yöndendir:

1- Gerek sahabeden olsun gerekse tabiînden, Selefin hiçbirisi bu tefsiri yapmamıştır. Aksine böylesi bir şeyi ilk söyleyen Cehmiyye ve Mutezile'den bazılarıdır.

2- Bu kelimenin anlamı meşhurdur. Bu sebepledir ki, Malik b. Enes –Rebîa b. Abdirrahmân da aynı şeyleri söylemiştir– kendisine soran adama: *'İstivâ malum, keyfiyeti ise meçhul, ona iman etmek farz, hakkında soru sormak ise bidattir'* demiştir. O bu sözüyle *'İstivâ dilde bilinmekte, ama âyette bilinmemektedir'* demek istememiştir; çünkü o âyetteki istivâdan sual edilmişti, insanların istivâ edişinden değil.

3- Bunun anlamı Kur'ân'ın kendisi ile indiği dilde malum olduğuna göre, Kur'ân'daki anlamı da malum olur.

4- Eğer âyette geçen istivânın anlamı malum olmasaydı, o, *'keyfiyeti ise meçhul'* demeye ihtiyaç duymazdı. Zira keyfiyeti bilmenin nefyedilmesi, ancak aslı malum olan şeyde söz konusu olur. Nitekim bu tıpkı bizim: 'Biz Allah'ı kabul ediyor ve O'na iman ediyoruz. Ama O'nun nasıl olduğunu bilmiyoruz' dememiz gibidir.

5- 'İstevâ' kelimesi, bütün yaratıklar için geçerli olan 'istevlâ' (kuşatma, hükmü altına alma) kelimesi ile aynı olsaydı, o zaman *'suya istivâ etti', 'havaya istivâ etti' ve 'yeryüzüne istivâ etti'* denmesi caiz olurdu. Zira o zaten her şeyi kuşatmıştır.

Müslümanlar, *'Allah Arş'a istivâ etti'* demenin caiz, ama *'sair şeylere istivâ etti'* demenin caiz olmadığı konusunda ittifak ettiklerine göre -ki istevlâ kelimesi hem Arş, hem de diğer varlıklar için kullanılabilir- istivânın Arş'a has olduğu ve (her şey hakkında geçerli olan) umumî bir lafız olmadığı anlaşılmaktadır.

6-Allah Teâlâ gökleri ve yeri altı günde yarattığını, sonrasında Arş'a istivâ ettiğini ve göklerle yer daha yaratılmadan önce Arş'ının su üzerinde bulunduğunu haber vermiştir. Bu husus, Buhârî'de İmran b. Husayn'dan rivayet edilen bir hadiste de sabit olmuştur. Arş'ın göklerin yaratılmasından önce yaratılmış olduğu ve istivânın onların yaratılışından sonra vuku bulduğu sabit olunca -ki Allah onları yaratmadan önce de sonra da Arş'ı kuşatmıştı- Arş'a has olan istivânın, ona ve başka şeylere olan genel istivâdan başka bir şey olduğu anlaşılmış oldu.

7- 'İstevâ' kelimesinin dilde 'istevlâ' anlamına geldiği sabit değildir. Zira bunu iddia edenlerin temel dayanağı şu meşhur beyttir:

'Sonra Bişr Irak'a istivâ etti, (kuşattı)
Kılıç ve dökülen kan olmaksızın.'

Bu beytin Arap şiiri olduğuna dair sahih ya da başkası bir nakil yoktur. Dil imamlarından pek çoğu onu reddetmiş ve dilde bilinmeyen bir uydurma olduğunu söylemiştir. Şu bilinen bir husustur ki, eğer Rasûlullah'ın hadisi delil olarak ileri sürülecek olsa, sahih olup-olmadığı araştırılırdı. O halde isnadı bilinmeyen ve dil imamlarının reddettiği bir şiirin hükmü ne olabilir ki?!

Ebu'l-Hasen, *'el-İfsâh'* adlı kitabında Halil'in kendisine: *'İstevâ kelimesinin dilde istevlâ anlamına geldiği var mıdır?'* diye sorulduğunda şöyle dediğini aktarmıştır: *'Bu Arapların bilmediği bir şeydir ve dillerinde böyle bir şey caiz değildir.'*

Durumundan bilindiği üzere Halil[412], dilde imam birisidir.

Dolayısıyla bunun dilde bilinmeyen bir anlama hamledilmesi batıldır.

8- Dil bilginlerinden bir grubun şöyle dediği rivayet edilmiştir: 'İstevâ' kelimesinin 'istevlâ' anlamında kullanılması, ancak bir müddet

---

[412] Tam adı: Ebû Abdirrahmân Halîl b. Ahmed b. Amr b. Temîm el-Ferâhîdî'dir. Nahiv ve aruz ilminde derya gibi bir âlimdir. (Mütercim)

çabaladıktan ve çekiştikten sonra galip gelebilen kişi hakkında olursa caizdir. İki taraftan birisi bir diğerini yendiğinde ona 'İstevâ' denir. Hiç kimse Allah'la çekişemediğine göre (O'nun hakkında bu kelimenin kullanılması caiz değildir).

9- Şayet bunun hakiki Arapların dilinde bulunduğu sabit olsa bile, yine de onların lehçesinde bunun böyle (bir kullanışa sahip) olduğu sonucu çıkmaz. Ve yine faraza bunun hakiki Arapların dilinde bulunduğu sabit olsa bile, bunun Rasûlullah'ın lehçesinde böyle (bir kullanışa sahip) olduğu sonucu çıkmaz. Rasûlullah'ın lehçesinde olduğu varsayılsa bile, onun Kur'an ve Sünnette bilinen anlamı asıl murad edilen anlam olurdu.

10- İstivânın anlamı Sahabe, Tabiîn ve Tebe-i tabiîn arasında açık bir şekilde biliniyordu. Dolayısıyla (bu kelimenin) sonradan ortaya çıkan izahı katî sûrette bâtıldır.

Bu, Yezid b. Harun el-Vâsıtî'nin görüşüdür. O şöyle demiştir: Her kim ***'Rahman Arş'a istivâ etti'*** (Tâhâ, 5) buyruğunu nefislerde yer eden anlamdan başka bir anlamla tefsir ederse, o Cehmîdir.

İmam Malik'in 'İstivâ malumdur' sözü, -'istevâ' kelimesini 'istevlâ' kelimesiyle tefsir eden kimsenin iddia ettiği üzere- 'Onun Kur'an'da zikredildiği malumdur' anlamında değildir. Çünkü o adam istivânın keyfiyetinden sual etmiş, İmam Malik ise İstivâyı malum bir şey addetmiştir.

'Nuzûl' ve 'istivâ' lafızlarını sormak ve bu konuda söz söylemek bidat değildir. Çünkü Sahabe ve Tabiînin bazısı bu konuda söz söylemişlerdir. Bidat olan keyfiyeti sormaktır."

Şeyhulislam (İbn Teymiyye)'nin sözleri özet olarak bu şekildedir.

İbn Kayyım *(rahimehullah)* da "es-Savâik" adlı eserinde bu te'vili yirmi yönden reddetmiş, kırk açıdan da geçersiz saymıştır. İlim ehlinden başkaları da benzeri şeyler yapmıştır.

Allah onlara rahmet etsin, onları bağışlasın, bizleri de onların yoluna tabi kılsın. Hiç kuşkusuz o her şeye kadir olandır.

***

Yazar der ki: Bu kitap, onu derleyeninin elinde Rasûlullah'ın hicretinden 1255 yıl sonra, Şevval'in 7'sinde bitmiştir. Onu Allah'a muhtaç

olan Abdulaziz b. Nasır b. Raşîd yazıya dökmüştür. Allah onu, ana-babasını ve hocalarını mağfiret buyursun. Amîn.

✿✿✿

﴿ BU BÖLÜMDEN ÖĞRENİLEN MESELELER ﴾

1- ***"Kıyâmet günü yeryüzü tamamıyla O'nun avucundadır"*** âyetinin açıklaması.

2- Bu ve benzeri bilgiler Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* zamanındaki Yahudilerde halen bulunmaktaydı. Onlar bunları ne inkâr ediyor ne de te'vil ediyorlardı.

3- Yahudi din âlimi bu bilgileri anlattığında Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* onu onaylamış ve Kur'ân da bunu tasdik eder mahiyette nazil olmuştur.

4- Yahudi din âliminin bu önemli bilgiyi kendisine haber verdiğinde Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)'in* güldüğü.

5- Allah hakkında iki elin zikredilmesi ve göklerin sağ elinde, yerlerin de diğer elinde bulunduğunun bildirilmesi.

6- Diğer elinin, "sol el" olarak adlandırılabileceği.

7- O esnada cebbar ve mütekebbir olanların anıldığı.

8- *"Sizden birinin elindeki hardal tanesi gibidir"* sözü.

9- Semaya oranla Kürsî'nin ne kadar büyük olduğu.

10- Kürsî'ye oranla da Arş'ın ne kadar büyük olduğu.

11- Arş'ın, Kürsî ve sudan başka bir şey olduğu

12- Her bir sema arasında ne kadar mesafe bulunduğu.

13- Yedinci sema ile Kürsî arasında ne kadar mesafe bulunduğu.

14- Kürsî ile su arasında ne kadar mesafe bulunduğu.

15- Arş'ın su üzerinde bulunduğu.

16- Allah'ın da Arş'ın üzerinde olduğu.

17- Gökle yer arasında ne kadar mesafe bulunduğu.

18- Her bir semanın beş yüz yıl kalınlığında olduğu.

19- Gökler üzerinde bulunan denizin dibi ile en üstü arasında beş yüz yıllık mesafe bulunduğu.

***

Allah en iyi bilendir. Hamd âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur. Allah, Efendimiz Muhammed *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*'e, ailesine ve ashabına salât eylesin!

İÇİNDEKİLER

Hutbetu'l Hâce 5
Kitap Hakkında Bir Hatırlatma 7
Muhammed b. Abdulvehhab'ın Hayatı 9
Şeyh Hamd b. Ali b. Atik'in Hayatı 11
Giriş 14
1. Kitabu-t Tevhid 20
2. Tevhidin Fazileti ve Günahlara Kefâret Olması 33
3. Tevhidi Gerçekleştiren Kimse Hesapsızca Cennete Girer 45
4. Şirkten Korkmak 56
5. La ilahe illallah Şehâdetine Dâvet Etmek 62
6. Tevhidin ve *"Lailaheillallah"* Şehadetinin Tefsiri 73
7. Belayı Kaldırmak veya Savmak Amacıyla Halka, İp ve Benzeri Şeyler Takmak Şirktir 79
8. Rukyeler ve Muskalar Hakkında Gelen Şeyler 86
9. Ağaç, Taş ve Benzeri Şeylerle Teberrükte Bulunmak 96
10. Allah'tan Başkasına Kurban Kesmek 105
11. Allah'tan Başkası İçin Kurban Kesilen Bir Yerde Allah İçin Kurban Kesilmez 113
12. Allah'tan Başkasına Adak Adamak Şirktir 119
13. Allah'tan Başkasına Sığınmak Şirktir. 123
14. Allah'tan Başkasından Yardım Dilemek ve O'ndan Başkasına Duâ Etmek Şirktir. 126
15. *"Hiçbir şey yaratmayan, (bilakis) kendileri yaratılmış olan, onlara yardım edemeyen ve kendilerine de yardımları dokunmayan şeyleri mi (Allah'a) ortak koşuyorlar?"* (A'râf, 191, 192) Âyetinin Tefsiri 134
16. *"Nihâyet kalplerinden korku giderilince 'Rabbiniz ne söyledi?' diye sorarlar. Onlar da 'Hakkı söyledi, O el-Alî, el-Kebîr'dir (yücedir, büyüktür)' derler."* (Sebe, 23) Âyetinin Tefsiri 144
17. Şefaat Bâbı 150
18. *"Şüphesiz sen sevdiğine hidâyet edemezsin"* (Kasas, 56) Âyetinin Tefsiri 158
19. Âdemoğlunun Küfrünün ve Dinlerini Terk Etmelerinin Sebebinin Sâlihler Hakkında Aşırıya Gitmeleri Olduğuna Dâir Gelenler Bâbı 164
20. Sâlih Bir Zâtın Kabrinin Yanında Allah'a İbâdet Eden Kimse Hakkında Ağır İfâdeler Kullanıldığına Göre, Ona İbâdet Eden Kimse Hakkında Ne Düşünülür? 173
21. Sâlihlerin Kabirleri Hakkında Aşırıya Gitmenin, Onları Allah'tan Başka İbâdet Edilen Birer Put Hâline Getireceği Bâbı 181

22. Rasûlullah'ın Tevhidi Koruma Altına Alıp, Şirke Götüren Bütün Yolları Kapatması Hakkında Gelen Şeyler 185
23. Bu Ümmetten Bâzı Kimselerin Putlara İbâdet Edeceği Hakkında Gelen Şeyler 190
24. Sihir Hakkında Gelen Şeyler 206
25. Bâzı Sihir Çeşitlerinin Beyânı 219
26. Kâhinler ve Benzerleri Hakkında Gelen Şeyler 224
27. Nuşra/Büyüyü Bozma Hakkında Gelen Şeyler 228
28. Uğursuzluk Hakkında Gelen Şeyler 232
29. Müneccimlik (Yıldızlarla Uğraşma) Hakkında Gelenler Bâbı 244
30. Yıldızlardan Yağmur Ummak Hakkında Gelen Şeyler 247
31. *"İnsanlardan öyleleri vardır ki Allah'tan başka bazı niddler edinirler ve onları Allah'ı sever gibi severler."* (Bakara, 165) Âyetinin Açıklaması 252
32. Yüce Allah'ın Şu Buyruklarının Tefsiri Bâbı 259
33. Yüce Allah'ın Şu Buyruklarının Açıklaması 264
34. Yüce Allah'ın Şu Buyruklarının Açıklaması 268
35. Allah'ın Takdîrine Sabretmek Allah'a İmandandır 271
36. Riyâ Hakkında Gelen Şeyler 276
37. İnsanın Ameli ile Dünyayı Arzulaması Şirktendir 280
38. Allah'ın Helal Kıldıklarını Haram, Haram Kıldıklarını da Helal Kılmaları Hususunda Âlimlere ve Yöneticilere İtaat Eden Kimse Onları Allah'tan Gayrı Rabler Edinmiş Olur 286
39. *"Sana indirilene ve senden önce indirilene iman ettiklerini iddia edenleri görmedin mi? Tâğutu reddetmek ile emrolundukları hâlde ona muhâkeme olmak istiyorlar..."* (Nisâ, 60) Âyetinin Açıklaması 293
40. İsim ve Sıfatlardan Herhangi Birini İnkâr Eden Kimse Bâbı 301
41. *"Allah'ın nimetini bilirler de sonra onu inkâr ederler..."* (Nahl, 83) Âyetinin Açıklaması 306
42. *"Şu hâlde bile bile Allah'a nidler/ortaklar koşmayın."* (Bakara, 22) Âyetinin Açıklaması 309
43. Allah Adına Yemin Edildiği Zaman İkna Olmayan Kimse Hakkında Gelen Şeyler 315
44. "Allah ve Sen Dilersen" Sözü 317
45. Dehr'e/Zamana Söven Kimse Allah'a Eziyet Vermiştir 321
46. Kadılar Kadısı Gibi İsimlerle İsimlenmek 325
47. Allah Teâla'nın İsimlerine Hürmet Etmek ve Bundan Dolayı İsim Değiştirmek 328
48. İçerisinde Allah'ın Kuran'ın ya da Rasulün Zikrinin Geçtiği Bir Şeyle Alay Eden KimseBâbı 331

49. Allah Teâlâ'nın: *"Ona kendisine dokunan bir sıkıntıdan sonra tarafımızdan bir rahmet tattırdığımız zaman hep 'Bu benim hakkımdır' der..."* (Fussilet, 50) Buyruğu Hakkında 338
50. Allah Teâlâ'nın: *"Onlara sağlıklı bir çocuk verince verdiği şey hususunda O'na ortaklar kıldılar."* (A'raf, 190) Buyruğu Hakkında 345
51. Allah Teâlâ'nın: *"En güzel isimler Allah'ındır. Şu hâlde O'na onlarla duâ edin. O'nun isimleri hususunda ilhâda gidenleri de bırakın..."* (A'râf, 180) Buyruğu Hakkında 349
52. "Allah'a Selam Olsun" Denilmez 357
53. "Allah'ım Dilersen Beni Bağışla" Sözü Hakkında 359
54. Kişi "Abdî/Kölem" ve "Emetî/Cariyem" Dememelidir 361
55 Allah'ın Adını Anarak İstekte Bulunan Geri Çevrilmez 364
56. Allah'ın Vechi Hatırına Ancak Cennet İstenir 369
57. Keşke/Eğer/Şayet Sözü Hakkında Gelen Şeyler Bâbı 371
58. Rüzgâra Sövmenin Yasak Oluşu 377
59. Allah Teâlâ'nın *"Allah hakkında gerçek dışı zanda, câhiliyye zannında bulunuyorlar ve 'Bizim bu işle bir ilgimiz var mı?' diyorlar. De ki: Bütün iş Allah'ın elindedir..."* (Âli İmrân, 154) Buyruğu Hakkında 379
60. Kaderi İnkâr Edenler Hakkında Gelenler 385
61. Sûret Yapanlar Hakkında 398
62. Çokça Yemin Etmek Hakkında Gelen Şeyler 402
63. Allah'ın Zimmeti ve Nebisinin Zimmeti Hakkında Gelen Şeyler 408
64. Allah Hakkında Yemin Etmek 414
65. Yarattıklarından Birisine Karşı Allah'ın Şefaatçi Olması İstenmez 416
66. Rasûlullah'ın Tevhidin Sınırlarını Koruması ve Şirke Giden Yolları Kapatması Hakkında 418
67. Allah Teâlâ'nın: "Onlar Allah'ın kadrini hakkıyla bilemediler. Kıyâmet günü yeryüzü tamamıyla O'nun avucundadır..." (Zümer, 67) Âyetinin Tefsiri 421

ÇIKAN KİTAPLARIMIZ

1. Tevhid Risaleleri ..... *Abdullah Yıldırım*
2. Kurtuluşun Anahtarı ..... *Hamd b. Ali b. Atik*
3. Kelimetu-l İhlâs ..... *İbn Receb el-Hanbelî*
4. Cahiliye Toplumunun Özellikleri ..... *Muhammed b. Abdulvehhab*
5. İslam Akidesinin Esasları ..... *Ebu Humâm el-Belkâvî*
6. Cihad ..... *Ahmed b. İbrahim b. Nehhas*
7. İlme Teşvik ..... *İmam Gazali*
8. Kuran'ın Gölgesinden Mesajlar ..... *Seyyid Kutub*
9. Amansız Hastalık Gaflet ..... *Ebu Abdullah Sadık b. Abdullah*
10. Rasulullah (sav)'in İbn Abbas'a Vasiyeti ..... *İbn Receb el-Hanbeli*
11. Davacın Peygamber Olursa ..... *İbrahim Gadban*
12. İslam Davetçisine Önemli Notlar ..... *İbrahim Gadban*
13. İslam Hukuku Açısından TEKFİR ..... *Faruk FURKAN*
14. Tevhid Risaleleri-2 ..... *Abdullah Yıldırım*
15. Emri bil-Ma'ruf Nehyi anil-Münker ..... *Faruk Furkan*
16. Sohbet Halkaları İçin MECLİS ÂDABI ..... *Faruk Furkan*
17. Hicab Risalesi ..... *İbn Useymin*
18. Anne-Babamla İlişkim Nasıl Olmalı? ..... *Faruk Furkan*
19. Cihad & Şehadet ..... *Seyyid Kutub*
20. Yön Veren Yazılar-1 ..... *Faruk Furkan*
21. İslam Kardeşliği ..... *İmam Gazalî*
22. Vejeteryan Olmak İstiyorum ..... *Faruk Furkan*
23. Ahdini Yerine Getiren Erler ..... *Ayşe Şimşek*
24. Davetçinin Yol Azığı ..... *Seyyid Kutub*
25. Rasulullah (sav)'in Ebu Zer'e Vasiyeti ..... *İbni Receb el-Hanbelî*
26. İslam'a Göre Hayat ..... *Seyyid Kutub*
27. Yön Veren Yazılar-2 ..... *Faruk Furkan*
28. Davetin Temel Özelliği ..... *Seyyid Kutub*
29. İnsan ve Büyük Emanet ..... *Ebu Abdullah Sadık*
30. İmtihanın Hakikati ..... *Seyyid Kutub*
31. Tevhidin Anlamı ..... *Seyyid Kutub*
32. Muayyen Tekfirin Hükmü ..... *İshak b. Abdirrahman*
33. 55 Altın Öğüt ..... *Faruk Furkan*
34. Yön Veren Yazılar-3 ..... *Faruk Furkan*
35. Tevhid Risaleleri-3 ..... *Abdullah Yıldırım*
36. Allah Sevgisinin Esintileri ..... *İbn Receb el-Hanbelî*
37. İman ve İzzet ..... *Ebu Abdullah Sadık*
38. Kıyamete Yakın Zamanda ..... *İbn Receb el-Hanbelî*
39. Hanbeli Fıkhına Giriş ..... *Ebu Kudame el-Makdisi*
40. Şeytanın Tuzakları ve Kurtulma Yolları ..... *İbn Kayyım*
41. El-Kelimut Tayyib En Güzel Dualar ve Zikirler ..... *İbn Teymiyye*
42. Es-Sarimul Meslul ..... *İbn Teymiyye*
43. Yaşam Biçimi Olarak LailaheillAllah ..... *Faruk Furkan*
44. Kurretu Uyunil Muvahhidin ..... *Şeyh Abdurrahman b. Hasen*
45. Üç Risale ..... *İbn Receb el-Hanbeli*

46. El-Cami ..... *Ebu Abdullah Adil b. Abdullah Âl-u Hamdan*
47. Tevhid Risaleleri Kulliyatı ..... *Muhammed b. Abdulvehhab*
48. Muhtasar Zadul Mead ..... *Muhammed b. Abdulvehhab*
49. Tevhid Risaleleri-4 ..... *Abdullah Yıldırım*
50. Kalp Hastalıkları ve Tedavi Yolları ..... *İbn Kayyım el-Cevziyye*
51. El-İbanetu's Suğra ..... *İbn Batta el-Ukberî*
52. Kitabul İman Şerhi ..... *İbn Receb el-Hanbelî*
53. Şerhus Sünne ..... *Ebu Muhammed el-Berbehâri*
54. el-İrca (Kitabu'l İman) ..... *İmam Ahmed b. Hanbel*
55. Selefin Katında İman ve Mürcie'ye Reddiye ..... *Abdullah Âl-u Hamdan*
56. Bidatçilere Reddiye ..... *İbn Benna el-Hanbelî*
57. Sabah Akşam Zikirleri ..... *Said el-Kahtanî*
58. Kuran Taşıyıcılarının Ahlakı ..... *İmam el-Acurrî*
59. Ehl-i Hadis Müdafaası ..... *Ebû'l Muzaffer es-Sem'ânî*
60. Zemmu'l Livât ..... *İmam el-Âcurrî*
61. Cehmiyye'ye Reddiye ..... *Osman b. Saîd ed-Darimî*
62. Yenidoğan Çocuklarla İlgili Hükümler ..... *Adil b. Abdullah Al-u Hamdan*
63. Gece Kıyamı ve Teheccüdün Fazileti ..... *İmam el-Âcurrî*
64. Kırk Hadis Şerhsiz ..... *İmam el-Âcurrî*
65. Kırk Hadis ..... *Ebu Zekeriyyâ en-Nevevî*
66. Kitabu'z Zühd (Metinsiz) ..... *İmam Ahmed b. Hanbel*
67. Kitabu'z Zühd (Metinli) ..... *İmam Ahmed b. Hanbel*
68. Sahabenin Faziletleri ..... *İmam Ahmed b. Hanbel*
69. Zındıklara ve Cehmiyye'ye Reddiye ..... *İmam Ahmed b. Hanbel*
70. Ahkamu'n Nisa (Kadınlarla İlgili Hükümler) ..... *İmam Ahmed b. Hanbel*
71. Kitabu'l Gurabâ (Garipler) ..... *İmam el-Âcurrî*
72. Kitabul İman Şerhi ..... *İbn Ebî Şeybe*
73. Tevhid Risaleleri 5 ..... *Abdullah Yıldırım*
74. Kabirleri Ziyaret Etmek ve Kabir Ehlinden Yardım Dilemek ..... *İbn Teymiyye*
75. Âlimlerin Ahlakı ..... *İmam el-Âcurrî*
76. Seksen Şeyhten Seksen Hadis ..... *İmam el-Âcurrî*
77. İlim Talebinin Farziyeti ..... *İmam el-Âcurrî*
78. Şeyhülislam İbn Teymiyyenin Menkıbeleri ..... *İmam Ebu Hafs b. Ali el-Bezzar*
79. ed-Dürer fi'htişâri'l-Meğāzî ve's-Siyer ..... *İbn Abdülberr en-Nemeri*
80. Kitabu's Sünne ..... *Harb b. İsmâil el-Kirmânî*
81. Kitabu't Tevhid (İbtalu't Tendid) Şerhi ..... *Hamd b. Ali b. Atîk*

ÇIKACAK KİTAPLARIMIZ

(İnşaAllah)

1. **İmam Acurrî Külliyatı**.....*Ebu Abdullah Adil b. Abdullah Âl-u Hamdan*
2. **Eş-Şeria**.....*İmam el-Âcurrî*
3. **Kitabu't Tevhid (Fethul Mecid) Şerhi**.....*Şeyh Abdurrahman b. Hasen*
4. **El-Muhtasar**.....*İmam el-Muzenî*
5. **Sahih-i Buharî (Fethul Bâri) Şerhi**.....*İbn Receb el-Hanbelî*
6. **Hısnu'l Müslim**.....*Said el-Kahtanî*

İlm-i Hâl Kitabevi

İlmin Kitap Hâli

NOTLAR

KİTAP HAKKINDA BİR HATIRLATMA

1- Bu kitap, akıcı romanlar gibi bir çırpıda ele alınıp okunacak bir Kitap değildir. Çünkü bu kitap kelimenin tam anlamıyla bir "ders kitabıdır ve her bölüm acele edilmeksizin, ağır ağır, dikkatle, anlayarak, Üzerinde kafa yorarak, delillerini hıfz etmeye çalışarak ve -en önemlisi İçselleştirerek okunmalıdır. İşte o zaman kendisinden beklenen faydayı Verir ve Tevhidin asıllarını kişinin kalbine perçinler.

2- Kitaptan en üst dereceden istifade edebilmek için tıpkı medrese usûlüyle Arapça öğrenenlerin uygulayageldikleri gibi, öncelikle Metni dikkatle okumak, sonra da orada kapalı olan veya güzelce anlaşılmayan meseleleri şerhinden anlamaya çalışmak gerekir. Çünkü bu Şerh "kavluhu" uslubuyla ele alınmıştır; o nedenle her metni tek tek incelemek ve anlamaya çalışmak gerekir. En sonunda da "Bu Bölümden Öğrenilen Meseleler" başlığıyla verilen ve metinden nelerin istifade edildiğini ince bir üslûpla ortaya koyan bölüm üzerinde düşünerek okumak İcap eder. Böylesi bir okuma şüphe yok ki kitabı oldukça faideli bir hâle getirecektir.

THG
0107228
TZK

ISBN 978-6-0573323-0-1
9 786057 332301